

1279, II, B, c.
72

II

*zob. le...
...!*

CVETNIK

slovenske slovesnosti.

Berilo
za
više gimnazije in realke.

Sestavil
Anton Janežič,
c. k. profesor na viši realki v Celovcu.

Prvi snopič.

Drugi snopič s pripovednim berilom izide meseca aprila, tretji z dramatično in drugo podučno tvarino v prozi pa meseca junija t. l., snopič velja za čest. naročnike 45 kr.

CVETNIK

slovenske slovesnosti.

~~~~~

Berilo

za

više gimnazije in realke.

Sestavil

Anton Janežič,

c. k. profesor na viši realki v Celovcu.

Drugi, ves predelani natis.

~~~~~

V Celovcu 1868.

Natisnil J. Blaznik v Ljubljani. — V založbi sestavljavčevi.

PREDGOVOR.

Pričujoča slovenska anthologija, „Cvetnik slovenske slovesnosti“ imenovana, obsega v skrbnem izboru in v lahko pregledni sestavi bogato nabiro zabavno-podučnih izdelkov na polji domače književnosti v vezani in nevezani besedi in je namenjena v dušno zabavo vsem prijateljem lepoznavskega berila, sosebno pa odrasli slovenski mladini v viših učilnicah. Vodilo pri razredbi gradiva so mi bila enaka dela v drugih jezikih in se posebno velele učnega načrta za avstrijske gimnazije in realke, kteri zahteva, da se mladina v viših razredih po prikladnem berilu seznanj z najboljšim književnim delom domačih pisateljev. Lepota vnanje oblike v soglasji z mikavnim, um in srce blaživnim zapopadkom mi je bila pri izbiri vedno pred očmi; ker pa je oblika še v mnogem domačem spisu močno omahljiva in nedosledna, vavnal sem besedo, kjer in kolikor mi je bilo to mogoče, po tirjavah sedanje, najbolj navadne slovenske pisave. Ker je knjiga seosebno šoli namenjena, bila je sem ter tje tudi kaka preuredba v besedah ali okrajšava neogibno potrebna. Ne dvomim, da mi pritrudi v tem oziru vsak umni odgojitelj; v svesti pa sem si tudi, da mi to ne bode v zamero pri nobenem pisatelji.

Da se slovenska mladina tudi s teorijo pesmarstva nekoliko seznanj, dodal sem v „Vvodu“ kratek poduk o najnavadnejših pesniških izdelkih. Tako opravljen naj roma „Cvetnik slovenske slovesnosti“ med slovenski svet, da ogreva mladini srce za milo domovino in sladko materino besedo!

A. J.

VYOD.

O slovesnosti sploh.

§. 1. **Slovesnost**, književnost ali literatura je skupina duševnih izdelkov v besedi in knjigi.

Slovesnost je leposlovná (pesniška), po kateri se razodeva dobro, pravo in lepo v prijetni obliki in z mično besedo, ali znanstvena (učena), kateri so predmet razna znanstva. Leposlovní izdelki so: pesmi, pravljice, pripovedke itd.; znanstveni sestavki naravopisni, zgodovinski itd.

§. 2. **Leposlovná slovesnost**, pesništvo ali poezija se šteje k lepim umetnijam in se loči, z ozirom na njen izvor, v národno, ki je naravnost izmed prostega naroda kalí pognala, in v úmetno, ki obsega izdelke posameznih izobraženih pisateljev.

Glavni namen pesništvu je dušná zabava. Beseda v pesniških izdelkih je bogata z raznim lepotičjem in večidel úmetno v vezí djana; zato se zove pesniški jezik tudi vezani govor.

O lepotičji pesniškega jezika.

§. 3. **Lepa**, jedroviťa beseda in lična vnanja oblika je pesmi neogibná potreba. Lepoto govora in ličnost vnanje oblike pospešujejo in vekšajo sosebno prilike (trope) in podobe (figure).

Prilike, pripodobne ali prenosi so tisti pravi, lastni podobni (slični) izrazi, ki naznanjajo stvari, lastnosti in djanja bolj umljivo, ko tem pristojne besede. Prilike imajo svoj izvor v sličnosti (podobnosti) ali različnosti posameznih obrazov ali pojmov.

Podobe ali figure so pa tisti izrazi, ki se ločijo od pravih, lastnih samo po nenavadni razvrstitvi govornih delov.

A. Prilike.

§. 4. **Metafora** ali prenosba je prilika, ki je navstala po zamenjavi raznih, pa med seboj podobnih (sličnih) obrazov ali pojmov; vsaka metafora je torej prav za prav prispodoba, v kateri se je izpustila prispodobná beseda. Najlepše so one metafore, ktere prisojajo neživočím rečém lastnosti in djanja živočím stvari; takim metaforam pravimo sploh posebitve (personifikacije, prosopopeje). Raba metafor je kaj mnogovrstná in pesmi posebna lepšava; po njih se daje pesniškemu slogu potrebna živahnost, jasnost in krasota.

Predmetje so si podobni v stvaréh, lastnostih ali djanjih; torej so metafore:

a) samostalne n. pr. *Cvet šivljenja* (= mladost); *ogrnj besede* (= sila, moč); *pamet je svetilo človeškega uma*.

b) pridevne, n. pr. *sreberni* (= ko srebro beli) *las*; *trnjev* (= težaven) *pot*; *solnčne* (= obsijane) *višave*; *zlati* (= srečni) *vek*.

c) glagolske, n. pr. *Veter brije* (= ostro piše); *zemlja rodi* (= prinaša sad); *jezero divjá* (= dirje razgraja); *valovi se tepó* (kopičijo drug nad drugim).

Metafora, obširnije razpredena, imenuje se alegorija.

§. 5. **Metonimija** ali preimemba navstaja po zamenjavi pojmov ali razumkov, ki so med seboj v naravni zvezi. Najnavadnije se jemlje:

a) učinek namesto vzroka ali vzrok namesto učinka, n. pr. *Oblaki rosé nebeški blagodar* (= dež); *kopita teptajo delo* (= sad) *kmečkih rok*; *prebiram Homerja* (= Homerjeva dela).

b) posestnik namesto posestva, lastnik namesto lastovine ali vodja namesto krdela, ki je vodi, n. pr. *Radecki* (= armada, kateri je bil vodja) *je smogel na Laškem*; *sosed* (sosedov dom) *je pogorel*.

c) tvarina ali orodje namesto izdelka ali nasprotno, n. pr. *Votlo v turnu klenka bron* (= zvon iz bronca); *lira* (pesem) *se glasi najrajše v samoti*; *zlato* (= zlati denar) *rado pravico prepije*.

d) znamenje namesto zaznamjevanje stvari ali lastnost namesto stvari, ki se po njej odlikuje, n. pr. *Križ* (= vera) *smaguje*; *lakomnost* (= lakomni človek) *se sama tepe*.

e) kraj ali čas namesto stvari v kraju ali času in nasprotno, n. pr. *Moj čas* (= moji vrstniki) *leži pod zemljo*; *martijev učenec ne mudi šole* (= poduka v šoli); *zaujno se obrni k nebesom* (k Bogu v nebesih).

§. 6. **Sinekdoha** ali povzemba se zove prilika, ki je navstala po zamenjavi raznoobsežnih pojmov, t. j. večih z manjšimi, viših z nižimi in nasprotno. Jemlje se:

a) del namesto celote ali celota namesto dela, n. pr. *V potu obraza si služi svoj kruh* (= živež); *morje* (= morski valovi) *pluska ob bregove*.

b) vrsta ali pleme namesto rodú, ali rod namesto vrste ali plemena, n. pr. *Z mečem* (= orožjem) *v roci*; *s pomladi trava* (= vse rastline) *zeleni*; *ptice pod nebom* (= prosto živoce ptice).

c) ednina namesto množine, posamezno namesto splošnega, določno število namesto nedoločnega ali nasprotno, n. pr. *Lastavica* (= lastavice) *žvergoli*; *pes* (= psi) *je človeku zvest prijatelj*. *Kdo more prešteti mirijade* (neštevilne) *zvezd na nebu?*

§. 7. **Ironija** je prilika, katere pravi pomen je v nasprotju s tem, kar beseda na videz oznanja. Jako zbadljivi ironiji pravimo sarkazem (poroga), n. pr. *Sramuj se starih, lepih nprav očetnik! Le pojdi in prodaj svobodno dušo, v dar jemlji dobra, bodi knezom hlapec, ker nečeš biti lastni gospodar*.

Le-sem se šteje tudi litotes, ki na videz pomanjšuje, kar reči hoče, in eufemija, po kateri se kaj z rahlejo, prijaznišo besedo razodeva, n. pr. *To ni bilo posebno lepo djanje* (= to je bilo sramotno djanje).

§. 8. **Hiperbola** je prilika, ktera stvari, lastnosti in djanja čez nmero povečuje ali zmanjšuje, in je torej preveličevavna ali prezmanjševavna, n. pr. *Trpim kakor kamen na poti* (= zelo trpim). *Desnica, če vdari, razruši ko tr esk*. *V prah spremenimo vražno požast*.

B. Podobe.

§. 9. **Opisovavni prilog** (epitheton ornans) se imenuje pridevnik, ki se veže samostalniku, da njegov obseg bolj živo opiše in ga v prav mikavnem obrazu bralcu predoči. V poeziji je njegova raba kaj priljubljena, n. pr.

Is črnega lesovja gleda skala, in na skalo stopi silni Zaboj. Is vseh krajev bridko žalost prejme. Teče skozi les, les širopusti.

§. 10. **Raba sedanjega časa** namesto preteklega ali prihodnjega, ki nam kaže reči in dogodbe davno preteklih in prihodnjih časov, kakor bi se nam v sedanjosti pred očmi vršile, n. pr. *Nastane šum in trkanje po gradu, na uho bijejo nam mnoga kladva; menili smo, da so rešitelji. Up miga nam, življenja sladka želja prebuja vnovič se z močjo neskončno, zdaj vrata se odpro . . .*

§. 11. **Brezvezje** (asyndeton) t. j. pomanjkanje veznikov in **mногоvezje** (polisyndeton) t. j. preobilnost veznikov v stavku, n. pr. *Lenega čaka strgan rokav, palca beraška, prazen bokal. Tje klice in miče in vabi srcé.*

§. 12. **Ponavljatev** ali opetovanje besed v začetku (anaphora), v sredi (epizeuxis) ali na koncu stavkov (epiphora); večkrat se ponavljajo tudi celi stavki, da se bralčeva pozornost na nje obrne, n. pr. *Kdo po cvetji kaže pot bučeli? Kdo postavi da plavute bistre? Stoji, stoji silna skala, silen grad. Oj sveti, sveti beli dan!*

§. 13. **Vprašanje**, ki je stavi pisatelj, nepričakovaje odgovora, bralcu ali poslušavcu, da bi toliko bolj obudil njegovo pozornost, n. pr. *Kdo je trate, gaje ozelenil? Kdo je stvaril jesera, potoke?*

Včasih stoji za vprašanjem tudi odgovor, n. pr. *Kdo dela iz človeka človeka? Kdo drugi ko krščanska izreja!*

§. 14. **Zaziv**, s katerim se obrača pisatelj do bralca ali zaziva viša bitja, pa tudi neživoče reči, in **vsiklik**, kateri mu rabi v posebno živih občutkih, pri prošnji, prisegah itd., n. pr. *Zvonovi zvonite, na delo budite! O močna rez na dom človeka veše! O lep nebeski dar je luč očesna!*

§. 15. **Izpustek** (elipsa), kedar se kaj zamolči, kar se samo ob sebi razume, n. pr. *Srečen, kdor drugih skušnjo na se obrne.*

§. 16. **Primera**, ktera kaže na podobnost glavnega predmeta z drugim in **izgled**, ki pojasnuje kako trditev s posameznim primerljajem, sosebnost iz zgodovine, n. pr. *Kakor trava so dnevi človeka, ccete kakor roža na polji. On je bogat kakor Krez.*

§. 17. **Stopnjatev**, kedar se misli tako vrsté, da je vsaka naslednja bolj krepka od sprednje, n. pr. *Lenoba je mati siromaštva, latvine, samomora.*

§. 18. **Popravek** je podoba, s katero nekaj dostavljamo ali dopolnjujemo, kedar mislimo, da nismo vsega dostojno povedali, n. pr. *Lenuh je nekoristen — kaj pravim nekoristen! — on je škodljiv ud človeške družbe.*

§. 19. **Preskok** je podoba, ktera nam rabi, kedar se vedemo, kakor bi hoteli nekaj zamolčati, pa je vendar povemo, in **premolok**, kedar v govoru na enkrat premolknemo in nekaj nepričakovanega povemo, n. pr. *Ne razkladam vam trptjenja, ki smo je prebiti itd. Zdaj delo je edino — potrpljenje, molk.*

§. 20. **Prividek**, kedar se nam v duhu kažejo pretekle ali prihodnje dogodbe, kakor bi se v sedanjosti vršile, n. pr. *Z močjo pritiska novo k nam in staro, častljivo umira, drugi časi nastopajo, drug rod živi na zemlji.*

§. 21. **Opis** ali perifriza, kedar opišemo predmet ali dogodek po njegovih delih ali znamenjih, reč samo pa zamolčimo, n. pr. *Dežela ljuba (domovina), kje ležiš, ki jezik moj mi govoriš? Tjekaj gori se ovrmo, kjer svetov ne smeri okó (k nebesom).*

§. 22. **Nasprotje** ali opostavek je zveza v resnici ali samo na videz nasprotnih pojmov, n. pr. *Ne sklepamo saveno nove, sveso očakov svojih starodavno le ponavljamo. Črviča v prahu in soma na morji je vstvarila ta ista roka Gospodova. Grenko veselje, sladka miloba.*

§. 23. **Nadrobna razkladba** nam služi, kedar dopovedujemo vse stopinje ali prikazni kakega dogodka, kakor bi se prav sedaj vršil, n. pr. *Glejte ga, kako se mu svetijo oči, čelo mu je nabrano v temne gube, ustni se mu tresete, zdaj se sasišijo pretrgani glasi, na pol izgovorjene besede, zdaj vsakriplje v zobni itd.*

O stihih ali verzih.

§. 24. V obhoji in v znanstvenih spisih nam služi nevezana beseda ali proza, ktera mora biti pred vsem drugim pravilna, jedrovita in jasna; prvo pravilo pesniškemu jeziku pa je lepota, ki se razodeva, sosebno v so-glasji zapopadka z obliko. Pesniškemu jeziku prijetno obliko ubrati, uči stihoslovje t. j. nauk o stihih ali verzih, ktero uči merjenje zlogov, njih vezavo v stopice itd.

§. 25. **Merjenje zlogov.** V slovenščini se merijo zlogi po naglasu ali povdarku. Breznaglasni zlogi so kratki, naglašeni dolgi. Kratkim zlogom se daje znamenje \cup , dolgim $-$, n. pr. *nedolžnost*, *potop*, *morje*.

Zlogom, ki je rabimo zdaj kratke, zdaj dolge, služi znamenje \cup ali \cup , n. pr. *me*, *je*.

Enakomerna spreminjava kratkih in dolgih zlogov se zove pevska mera.

§. 26. **Stopice.** Stopice so deli, v ktere razpadajo posamezni verzi, in so dvo-, tro- ali četvero-zložne. Najnavadnije so:

a) dvo-zložne:

- 1) trohejska - \cup , na primér: *sláva*.
- 2) jambijska $\cup -$ " " : *potop*.
- 3) spondejska - - " " : *mój Bog*.

b) tro-zložne:

- 4) daktilska - $\cup \cup$ " " : *rožica*.
- 5) anapeška $\cup \cup -$ " " : *nepokoj*.
- 6) kretiška - $\cup -$ " " : *bistroglav*.
- 7) amfibrahiška $\cup - \cup$ " " : *recimo*.

c) četvero-zložna:

- 8) korijambijska . . . - $\cup \cup -$ " " : *ustanovi*.

§. 27. **Stihi ali verzi.** Stihi so po pevski meri úmetno ubrane vrstice; po številu stopic so stihhi dvo-, tro-, četvero- ali peterostopni; pa se jih nahaja tudi večstopnih. Najnavadniši stihhi ali verzi so v slovenščini:

1) trohejski, v kterih razodevamo najrajše mirna in resnobna čutila. Slovanskim národnim pesmam so trohejski verzi najbolj po godu;

2) jambijski, ki so sosebno prikladni za krepke in strastne počutke;

3) daktilski, ki so sploh veselega, v zvezi s spondeji in troheji pa slovesnega značaja.

Daktilskih verzov je najvažnejši šestómér (hexameter), to je tisti šestero-stopni stih, ktereга šesta stopica je vedno spondej ali trohej, peta vselej daktil, štiri prve pa daktili ali namesto njih troheji in spondeji. Včasih je šestomeru v družbi petómér (pentameter), ki se loči od šestomera samo v tem, da je njegova tretja in šesta stopica enozložna, in mimo pete tudi četrta vedno daktilska. Zveza petomera s šestomerom se zove elegijski verz ali distihon.

Kratki zlog pred dolžino v prvi stopici se imenuje nástop; enako se sklepa slovenski verz rad z nenaglašnim zlogom n. pr. *Ná|tóra jěsěn|í — přě|trudná zaspí* itd.

Omeniti je treba na tem mestu tudi odmor (oddihljeje, caesura), ki je navadno med drugo in tretjo stopico, kjer se bralec nekaj oddahne in z glasom premolkne, in pa povzetje samoglasnikov, ko se včasih dva samoglasnika, na koncu ene in od kraja druge besede, v dvoglasnik povzmeta, n. pr. *V rumeno solnce ózira se solnčnica*.

§. 28. **Rima** ali vjema je sklad ali soglasje eno-, dvo- ali večzložnih besed, od koreninskega samoglasnika naprej, na koncu vrstic. Včasih se nahaja rima tudi sredi vrstic.

Enozložna rima ali vjema se zove čvrsta ali moška, dvozložna mehka ali ženska, trizložna pa tekoča. Po vrsti, v kateri se soglasno ubrane vrstice prebirajo, so rime:

1) zaporedne, ako se vrsté soglasne vrstice druga za drugo (obrazec: *aabbcc . . .*).

2) prestopne, če se vjema prva s tretjo, druga s četrto vrstico (obrazec: *abab . . .*).

3) objemne, ako prva s četrto zaporedno ubrani vrstici objema (obrazec: *abba . . .*).

4) zapletene, če prehaja soglasje iz enega vrstičnega oddelka v drugi (obrazec: *aba, bcb, cdc . . .*).

Južnim literaturam rabi večkrat namesto rime asonanca, t. j. ponavljajo se ti isti samoglasniki sredi besed (glej Cegnarjevo pesem „Danici“ št. 34); severnim pa aliteracija, v kateri se ponavljajo ti isti soglasniki v začetku besed (glej Hicingerjevo pesem „Novo in staro“ št. 48). Namesto posameznih glasov ponavlja slovenščina rajše cele besede in vrstice, kakor je razvidno iz slovanskih národnih pesem.

§. 29. **Kitice**. Kitice, sloke ali strofe so iz dveh, štirih ali več verzov v celoto ubrani pesniški odstavki, ki se v tej isti sestavi večkrat ponavljajo.

Kitice ali strofe razpadajo v domače, kakor je sploh kažejo domače pesmi, in v ptuje, ki se jih je navzela slovenščina iz starih klasiških ali iz novejših evropskih in drugih literatur. Domače kitice imajo navadno po štiri, šest ali osem vrstic; včasih jih je v kitici samo po dvoje, včasih pa celó po deset ali več vrstic.

Iz klasiških jezikov so posnete sledeče, v odah návadne sloke:

1) safina, z obrazcem

- u	- u	- uu	- u	- u
- u	- u	- uu	- u	- u
- u	- u	- uu	- u	- u
- u	- u	- uu	- u	- u

2) asklepijadaska z obrazcem:

- u	- uu	-	- uu	- u	u
- u	- uu	-	- uu	- u	u
- u	- uu	- u	- uu	- u	u
- u	- uu	- u	- uu	- u	u

3) alkejska z obrazcem

- u	- u	- u	uu	u u
- u	- u	- u	uu	u u
- u	- u	- u	- u	u
- uu	- uu	- u	- u	- u

Iz novejših evropskih ali jutrovih jezikov so doslej v slovenščini sem ter tje navedne:

1) Tercina, ki šteje po troje peterostopnih jambijskih verzov z zapletenim soglasjem, kakor kaže obrazec: *aba, bcb, cdc* . . .; samo poslednja tercina ima štiri vrstice s soglasjem: *xyxy*.

2) Stanca (otava rime), ki ima po osem peterostopnih jambijskih verzov s soglasjem: *ababcc*. — Ta kitica je priljubljena seособno v večih epiških poezijah (epopejeh).

3) Decima, ki je zložena iz desetih četerostopnih trohejskih vrstic s soglasjem: *abbaaccddc*. V decimah so zložene vse glose.

4) Nibelungova, ki šteje štiri šesterostopne jambijske verze z enim nadštevilnim kratkim zlogom za tretjo stopico (glej Cegnarjev prevod „Pevčeva kletev“).

O pesniških izdelkih.

§. 30. **Snov** ali predmet dohaja pesniku iz človeške notranjosti (lirika), iz vnanjega sveta (epika), ali iz zveze vnanjega sveta s človeško notranjostjo (dramatika); lirika, epika in dramatika so torej podstavne vrste vsnega pesništva.

Nekterim liriškim in epiškim izdelkom je glavni namen poduk (didaktika); zatorej bode v tej knjigi govorjenje o liriki, didaktiki, epiki in dramatiki v vezani in nevezani besedi.

A. Lirika.

§. 31. Liriško, subjektivno ali pevno pesništvo, zrcalo notranjega življenja pesnikovega, je mnogovrstno, kakor so mnogovrstni predmetje, ki utegnejo pesniku srce ganiti in ga v pesem vneti, in kakor je različna stopinja pesniške navdušenosti. Ime so dobile liriške poezije od lire, s katerim orodjem so starodavni Grki petje spremljali; mi pa je imenujemo tudi pevne, ker so večidel za petje pripravne. Najnavadniše liriške poezije so sledeče:

§. 32. **Pesem** je vsaka pesniška cvetlica, ki razodeva v blagoglasni besedi in v priprosti obliki, da je za petje pripravna, naravne počutke človeškega srca. Vse v pesmi bodi naravno, nježno in olikano, da bralcu in poslušavcu srce ogreje; zato je pesmi rima ali soglasje neogibna potreba. Najbolj po godu so pesmam tri — štiristopne vrstice, ki se v soglasi lepo prebirajo.

Po obsežku se ločijo pesmi v svete in posvetne. Predmet posvetnih pesem so razne prikazni in zadeve življenja: veselje in žalost, narava, domovina, prijateljstvo itd.; zapopadek svetih pesem so pa čutila, ki je rodi človekova odvisnost od njegovega stvarnika v nebesih. Tiste pobožne pesmi, ki je seособno po cerkvah pojó, slovó cerkvene pesmi.

Z ozirom na skladavca razpadajo pesmi v národne, to je pesmi, ki je poje pripravó národ od roda do roda in o kterih se ne vé, kdo je je zložil, in v úmetne, ki so je zložili posamezni izobraženi pesniki. — Národna poezija je véno zrcalo národovega življenja in tako rekoč cvet njegovih misli in čutov.

§. 33. **Elegija** ali žalostinka slove liriška pesem, v kateri pesnik z mirno dušo razodeva svoja bitka čutila nad nestanovitnostjo in goljuřivostjo vseh posvetnih reči. Zarad njenega mirnega značaja so elegiji seособno trohejski verzi po godu; pa tudi jambijskih in daktilskih ne zametuje.

§. 34. **Kantata** ali popevka je pesem, na več odstavkov razdeljena, ki v dramatiški obliki vzvišene občutke in misli o Bogu, o naravi, o življenji itd. pri raznih svečanostih v posamnih ali združenih glasovih razodeva. V vsaki popevki ločimo *spjev* (dvospev, trospev, četerospev itd.), recitativ pripovednega, opisovavnega ali premišljiveavnega obsežka in *zbor* (kor), v katerem se družijo vsi glasovi. Popevke so po obsegu posvetne ali pobožne; poslednje imenujemo tudi oratorije.

§. 35. **Oda** (grški *ὕμνη* t. j. pesem) slove tista liriška pesem, ktera z najvišim navdušenjem in svetim ognjem visoke misli in čute s pesniško vnetimi besedami razodeva. Bog, človeštvo in natora so odam najvrednejši predmetje. Beseda v odi je živa, žarovita, vzvišena in polna pesniških skokov; oda je tako rekoč cvet navdihnjene človeške domišljije.

Ode pobožnega zapopadka se zovejo *himne*, med katerimi je najbolj znana ambrozijanska hvalnica „Te Deum laudamus“. Najveličastnije himne in krona vsega pesništva so Davidovi psalmi.

Najviše navdihnjeni pesniški izdelki te vrste, ki so posebno svobodni v vnanji obliki in se ne drže enega pevskega merila, so ditirambje; Grki so je prepevali na čast bogu Bahu.

§. 36. **Sonet** je liriška pesem, spletena iz 14 peterostopnih jambijskih verzov, ki so v štiri kitice ubrani. Prvi dve kitici imate po štiri vrstice z objemnim soglasjem, zadnji dve pa tri z dvojno ali trojno vjemo. Redno sestavljeni sonet ima v prvi kitici *vvod*, v drugi kako primero, v tretji se h koncu nagiblje, v poslednjo pa je vložena glavna misel ali jedro cele pesmi.

Iz sonetov je zrastel sonetni venec, ki je tako spleten iz 14 sonetov, da je zadnja vrstica sprednjega ob enem začetna vrstica vsacega naslednjega in začetna vrstica prvega ob enem poslednja vrstica 14. soneta. Tem štirinajstim sonetom je pridjan še en sonet, *magistrale* imenovan, ki je složen iz začetnih vrstic vseh 14 sonetov. Obsega je večidel erotiškega.

§. 37. **Glosa** je liriška pesem, ktera ima na čelu štirivrstično kitico iz kake znane pesmi kot *geslo*, ki služi za podlago štirim trohejskim slokam, *decime* imenovanim; vsako kitico sklepa ena vrstica iz gesla.

Glosa je v španski poeziji najlepše cvetje pognala.

§. 38. **Gazela** je liriška pesem, iz jutrovih jezikov v evropske presajena, ki ima dvovrstične kitice s soglasjem: *aa, ba, ca, da* itd., toda ne čez 20 — 24 verzov.

V slovenščini jih imamo nekaj od Prešerna z erotiškimi zapopadkom.

§. 39. **Kancona** je liriška pesem, navadno elegijskega obsega, ki ima pet do sedem kitic in vsaka kitica 11 — 18 peterostopnih jambijskih vrstic z umetno ubranim soglasjem. Vsaka kitica razpada v tri odstavke; konec pesmi pa dela navadno krajša sloka s kakim voščilom ali ogovorom pesnikovim, ki velja sami kanconi.

Drugih liriških pesem v stalnih oblikah, kakor: sestin, madrigalov, trioletov, ritornelov itd. slovenščina sploh še ne pozna.

B. Didaktika.

§. 40. **Didaktika** ali naučna poezija razodeva s pripomočjó lirike ali epike razne podučne misli in je torej liriško-naučna ali pripovedno-naučna. Liriško-naučne poezije so: naučna pesem, poslanica, satira, nadpisi in druga podobna drobnjav; k pripovedno-naučnim pa štejemo: basni, parabole, alegorije in paramitije.

Le-sem spadajo tudi govori in razni drugi podučni sestavki iz naravoslovja, prirodopisa in drugih znanstev v nevezani besedi.

a. Liriško-naučne pesmi.

§. 41. **Naučna pesem** se zove liriško-didaktičen pesmotvor, kateremu je edini namen poučevanje v pesniški obliki. Predmet takih pesem je sploh ena sama resnica; če jih je pa več, morajo biti v tesni zvezi med seboj. Večih naučnih pesem slovenščina še nima.

§. 42. **Poslanica** (epistola) je podučna pesem, ktera je v obliki poslanega pisma sicer določni osebi namenjena, vendar občna veljavna pravila razodeva. Najlepše poslanice so Horacijeve.

§. 43. **Satira ali zabavljica** slove tista liriško-naučna pesem, ktera napake človeštva z ostro besedo graja ali pa njegove slabosti šaljivo obira. Satira ima zmeraj didaktičen namen: zato mora biti beseda v satiri vselej namenu primerna, resno ali šaljivo učeča, nikar pa ne grdivna ali zasmehovavna.

§. 44. **Reki ali prigovori** so zapopadek нравnih pravil in resnic v malih, prav jedernatih besedah. Najlepši prigovori so Salomonovi in Sirahovi.

Rekom podobni so národní pregovori ali prislovice, ki so pravi zaklad modrosti priprostega kmeta.

§. 45. **Nadpisi** ali pušice (epigrami) so liriško-didaktični pesniški izdelki, po katerih se kaka dovtipna misel prav na kratko, pa jedernato pové, da nepričakovani konec bralca ostrmljivo prevzame.

Ta pesniška cvetica je dobila ime od napisov, ki so bili Grkom in Rimcem navadni na obrazih, posodah, spomenikih in stavbah.

§. 46. **Zastavice** ali uganjke so kratki pesniški izdelki, ki služijo v vadbo človeškemu umu, da iz naznanjenih znamenj po pravem predmetu ugiblje in sklepa.

Zastavice se ločijo v úmetne in národne; slovenščina je bogata so-sebno z narodnimi uganjkami.

b. Pripovedno-naučne pesmi.

§. 47. **Basen** se imenuje vsaka pripovedno-naučna cvetica, ki pojasnjuje na posebnem dogodku kako resnico ali pravilo iz vsakdanjega življenja. Pripoved tedaj ni glavna reč v basni, ampak samo obleka, v katero je ogrnjena resnica ali nauk, ki je jedro cele basni.

Delajoče osebe v basni so návadno živali ali rastline, ker se po živalih in rastlinah, katerih značaj je vedno ta isti, najleže in na najkrajši način predstavljajo resnična, vedno veljavna pravila iz človeškega življenja.

Basni so zložene v vezani ali v nevezani besedi; v obče pa mora biti basen po besedi in obliki prav priprosta, jasna, tudi otroškemu umu lahko zapodljiva.

§. 48. **Parabola** ali prilika je basni podobna kratka pripoved, ktera pojasnjuje na posebnem dogodku kako нравno pravilo ali višo resnico iz duševnega življenja človeškega. Delajoče osebe v paraboli so ljudjé, ne živali; tudi beseda v njej je bolj olikana in pripovedovanje obširniše razpredeno. Najlepše parabole ali prilike so v sv. pismu nove zaveze.

Paraboli enaka je paramitija, samo da so delajoče osebe v njej viša, nadzemeljska bitja, ne pa ljudjé.

§. 49. **Alegorija** (iz grškega *ἄλλο*, drugače in *αγορεύω*, govorim) je pripovedno-naučna pesem, ktera prikazuje kak predmet po drugem podobnem predmetu, ki ga more naš um leže zapopasti. Alegorije se nahajajo kot samostalni pesmotvori ali pa so vpletene drugim večim pesniškim izdelkom.

Najlepše alegorije se nahajajo v hebrejskem jeziku.

C. Epika.

§. 50. **Epiško**, objektivno ali pripovedno pesništvo, zrcalo vnanjega življenja, pripoveduje dogodbe in djanja, resnične (zgodovinske) ali izmišljene, katerim je neogibna potreba verjetnost in edinstvo. Snov pripovednih poezij bodi v resnici pesniška in mikavna, beseda pa živa in blagollasna, da se bralcu delo prikupi.

Pripovedni pesniški izdelki so: pravljice, pripovedke, legende, balade, romance, selanke, povesti (novele), junaške pesmi in romani. Le-sem spada tudi pesniški popis.

§. 51. **Pravljica** slove vsaka pripoved, v kateri se družijo v divni pesniški lepoti in v prečudni sestavi naravno in návadno s čudovitim in nezapopadljivim. Delajoče osebe v pravljicah so mimo človeka živali, duhovi in druge moči v naravi, ktere je ljudska domišljija z življenjem navdihnila.

Pravljica se je med národom rodila; ona z národom živi in umrje. V njej se pojasnuje návadno kaka resnica iz vsakdanjega življenja v priprosti, vsakemu umljivi obliki.

§. 52. **Pripovedka** je podobna pravljici, ker se tudi v njej družijo naravno in návadno s čudovitim in nezapopadljivim; navezana je vendar na znano osebo ali na določen kraj. Pripoved ima torej zgodovinsko podlago, samo da jo je ljudska domišljija po svoje preobrazila.

Pripovedke so, kakor pravljice, resnobsnega ali šaljivega obsežka.

§. 53. **Legenda** je pripovedna pesem, kateri so predmet pobožna in čudežna djanja iz življenja bogoljubnih oseb, v vezani ali nevezani besedi. Zgodovinska resničnost legendi ni neogibna potreba, marveč se dogodka v legendi prav čudovito razvija. Legenda nam kaže, kaj premore za vero in krepost navdušena oseba v boju z nasprotnimi močmi, ter nam navdaja srce s posnemovavno ljubeznijo do čednosti in nrvnosti. Predmet je večidel vzet iz prvih časov krščanskih.

Legenda je sploh resnobsna in učeča, njena beseda pa priprosta in tehtni tvarini pristojna.

§. 54. **Selanka** ali idila je liriško-pripovedni izdelek, po katerem se nam predstavlja prosti nepopačeni narod — navadno pastirji, ribiči in kmetje — v svojih prirojenih nrvnih in običajih.

Po svojem predmetu je selanka pripovedovavna ali popisovavna. Današnjemu svetu so taki pesniški izdelki sploh malo priljubljeni.

§. 55. **Balada** slove tista pesem, ktera pripoveduje v obliki, za petje pripravni, razne resnobsne ali strahovite dogodke, ki imajo návadno še svoj koren v paganski starodavnosti in sploh v ljudskih vražah.

Balada nam predstavlja djanje samo v glavnih prikaznih, vse drugo prepušča bralcu, da dostavi s svojo domišljijo, kar še manjka v vezavi dogodkov.

Najlepše se je razvila balada pod severnim nebom, in njen značaj je ravno tako temen in grozoten, kakor je njena domovina mrakotna in divja.

§. 56. **Romanca**, po obliki baladi sorodna pesem, zajema svojo tvarino iz romantiške dobe srednjega veka in pripoveda z žarvito, olikano besedo razne čudovite in divotne dogodke v njihovem prečudnem zamotku in razmotku.

V občje je romanca bolj veselega značaja ko balada in je doma pod južnim nebom. Ona je plod človeške domišljije, ki se je že na podlagi krščanstva olikala.

V baladi in romanci se družijo epika, lirika in dramatika.

§ 57. **Priповest** ali povest slove tista vrst pripovednega pesništva, kateri je predmet kaka resnična ali izmišljena dogodba iz človeškega življenja v njenem naravnem razvitku. Povest je po svojem zapopadku resna ali šaljiva. Visoke cene v šolskem nauku je pravno-podučna povest, ktera ima namen, da požlahtnuje mladini um in srce. — Pesniška pripovest je zložena v vezani besedi.

Priповesti v rodu je novela, ktera pripoveduje z mično, pesniško uglajeno besedo kak zanimiv, na tenko določen dogodek v njegovih najznamenitših prikaznih in nepričakovanem razvitku. Njena snov mora biti prav zanimiva, v resnici poetična in na tenko omejena.

§ 58. **Junaska pesem** se imenuje tista pripovedna pesem, v kateri se opevajo slavna dela narodovih junakov. Junaske pesmi so narodne ali umetne.

„Med vsakim narodom — blizo tako piše profesor Macun v svojem „Cvetji“ — ki se je le nekaj povzdignil čez najnižji stan izobraženosti, nahaja se mnogo pripovesti, ki kažejo nazaj na njegovo preteklost. V le-té pripovesti vliva svojo žalost in svoje veselje; in kar ga je v preteklosti najbolj zadelo, to si rad pregledava v raznih obrazih; on te svoje pravljice rad pripoveduje in posluša, kolikorkrat bi koli bilo, in ako se vsega prenasiti, te stvaritve lastne domišljije so mu vedno mile in prijetne. Daj takemu narodu še ljubav do pesništva in videl boš, da bo pesmi zlagal iz vsake pripovesti. Tako je grški narod boj trojanski, španjolski junaka Cida, burgundski Krimhildo in Sigfrida, velikoruski Igorjevo vojsko s Polovci, srbski pa žalosti polni boj kneza Lazarja na Kosovem polji in brezkončni boj s Turki v neštevilnih pesmih popeval. Pójó se pa te pesmi od ust do ust, od roda do roda. Pri davnih Grkih, kakor še dan danes pri Malorusih in Srblih, peli so je posebno starci, in pri Srbih je prepevajo večidel slepci, kakor se tudi o Homerji bere, da je bil slep.

Če kdo teh pevcev najlepše teh pesem v veliko pesem zloži, dobimo največi pesmotvor, ki se narodna poezija ž njim ponašati more, in ta pesem se imenuje epopeja, in ker je iz narodnih pesem zložena, velika narodna junaška pesem ali narodna epopeja. Tako se je zložila grška Ilijada in Odiseja, španski Cid in nemški Nibelungi z Gudruno. Tudi za jugoslovensko narodno epopejo so prvine že rojene v beli svet; goslarji je nosijo od sela do sela v svojih ustih, le roke še manjka, da bi je zbrala in vredila. Kakor so se prepevala dela trojanskih junakov od sela do sela, dokler se niso bili vsi deli v skladno celoto združili, tako gredó med južnimi Sloveni junaški čini Dušana, Lazarja, Miloša, Marka in Matjaža.“

§ 59. **Umetna epopeja**, najlepši cvet episke poezije, slove tista velika, v besedi najviše dovršena pripovedna pesem, ki nam predstavlja vrsto velikih in znamenitih, v celoto združenih dogodeb, katerih središče je junak v svojem boru z nasprotnimi sovražnimi močmi.

Dogodbe v epopeji morajo biti znamenite za vse človeštvo ali vsaj za množino ljudi in med seboj v pristojni zvezi. — Da se olupša glavno djanje, vpletajo se epise ali priložna djanja, ki se toliko tičejo glavnega djanja, da je podpirajo ali ovirajo; vpletajo se sosebno na mestih, kjer glavno djanje nekaj miruje.

Epopeja razpada po navadi na več oddelkov, ki jim rekamo spevi; zložena pa je v šestomerih, v stancih ali tercinah. Beseda v epopeji mora biti velikosti in važnosti djanja primerna in z raznim lepotičjem opisana.

Po svojem predmetu je epopeja junaška, romantiška, nabožna, pastirska (idilska) ali šaljiva.

§. 60. **Roman** je pripovedno delo, po katerem se v nevezani besedi predstavlja vrsta djanj in dogodbeb iz zasebnega življenja, ki so med seboj v notranji zvezi.

„Roman bohi — kakor piše g. Zakrajšek, — pred vsem edinstven v poglavitnem dogodku; smejo ali prav za prav morajo se vplesti razne zanimive dogodbe, samo da preglednosti ne žalijo; on naj je pa tudi razločen v popisovanji šeg in navad, verjeten v vsem, kar je v njem izmišljenega, prikladen, resničen in mnogovrsten v značajih“. Sicer je dobremu romanu npravnost in podučevalnost neogibna potreba.

Po predmetu je roman mnogotér: zgodovinski, npravno-podučen, popisovaven itd.

D. Dramatika.

§. 61. Dramatiškim umotvorom so, kakor epiki, djanja in dogodbe podstavna tvarina. Epiški pesnik pripoveduje, kaj se je godilo ali se še godi, dramatiški nam pa kaže, kako se je djanje vršilo ali se še vrši. V dramatiški poeziji se snuje in razvija djanje pred našimi očmi, da je sami vidimo in slišimo.

V dramatiških delih je treba v ozir vzeti:

1) Djanje ali čin, ki nam kaže človeka v boru s protivno osodo. Djanje more biti zgodovinsko, če je pesnik svoj predmet iz zgodovine zajel, ali izmišljeno, če si ga je pesnikova domišljija vstvarila. Naj si bo djanje zgodovinsko ali izmišljeno, vselej mora biti a) pesniške vrednosti, da povzdiguje človeka nad golo vsakdanjost, b) verjetno t.j. resnici podobno, da se po naravnem poti razvijajo posledki iz vzrokov in c) edino, da se nam prikazuje v popolni celoti od konca do kraja. Glavni deli dramatiškega djanja so osnutek, zapletek (zamotek) in razpletek (razmotek).

2) Delajoče osebe, po katerih se razvija djanje pred našimi očmi. Ena izmed delajočih oseb je glavna oseba (junak), ki je tako rekoč stebel umotvora, okoli kterege se sučeje vse druge delajoče osebe. Vse osebe morajo pa tako govoriti in tako delati, kakor je to primerno njihovemu značaju.

Vsako dramatiško delo razpada na manj ali več djanj ali činov (aktov), in vsako djanje v manj ali več nastopov ali prizorov. V večih dramatiških igrach se šteje navadno po pet djanj ali činov; mnoge igre pa imajo tudi le po tri, dva ali celó po enem djanji.

Dramatiško pesništvo se loči sploh v tragedijo (žalostno igro), v komedijo (veselo igro) in, če je djanje z godbo združeno, v opero (spevigo).

§. 62. **Tragedija**, žalostna igra ali žaligra se zove dramatiško delo, katero nam kaže bor med človekom in višo osodo, ki ga žuga popolnoma pogubiti ali vsaj njegove namere zatopiti. „Žalost nas prehaja, ako vidimo, kako se naš brat, človek in to človek više vrednosti, više cene z vsemi nepravilikami, s celim svetom boriti ima; ali srce se nam tudi čudno vzdiguje, kedar vidimo njegovo visoko in nepremekljivo voljo, ki se rajši življenja iznebi, ko doslednosti in nastopljenega pota. Odtod izvira žalostne igre čudna oblast nad vsakim človekom. Rahla žalost, ki mu srce polni, je olepšana in povzdignjena po nebeško-sladkem čutu: človeška volja je večja ko vsi zadržki, ko vse napote, ki mu zalagajo pot.“

Snov tragedije mora biti v resnici tragična, in v zamotku in razmotku dosledna in verjetna, da more gledavcem srce ganiti.

Tragediji sorodne so drame, to so igre, ki niso ne skozi in skozi žalostnega, pa tudi ne le veselega značaja, in tako rekoč v sredi med tragedijo in komedijo stojé.

§. 63. **Komedija** ali vesela igra nam kaže kako resnično ali izmišljeno djanje iz družabnega življenja ter je nam po njegovih slabostih in abotah na vesel in šaljiv način predstavlja. Vesela igra je prava učilnica človeške modrosti, ter nas prijetno učí, kaj je prav in kaj ni prav.

Veselim igram v rodu so burke ali glume, ki nam kažejo smešna djanja v prav čudnem razvoju.

§. 64. **Opera** ali spevigra se imenuje dramatiška igra, v kateri delajoče osebe ne govoré, ampak večidel ali pa od kraja do konca prepevajo. Po predmetu je spevigra resnobna (opera seria) ali vesela (opera buffa).

Manjšim veselim spevigram pravimo sploh operetke.

Prvi razdel: **Lirika.**

I. Mirno navdihnjene poezije: pesmi in elegije.

1. Avstrija za vse.

	Ako li če,	Ako li če,	
	Avstrija b'la je in bo za vse!	Ni treba jarma tuj'ga nos't,	
	Zdaj brambovci zaukajte:	Moč naša sama je zadost:	
	Bit' če, bit' če	Bit' če, bit' če	
5	Avstrija za vse!	Avstrija za vse!	15
	Ker tedaj če,	Ino ker če,	
	Nikogar se ne bojimò,	Obeta Rudolf iz nebes:	
	Brez skrbi, varni, trdni smó:	„Premagal bodeš Franc zares!	
	Bit' če, bit' če	Ker Avstrija če,	
10	Avstrija za vse!	Tud bo za vse!“	20
	Ino ker če,		
	Avstriji bo pomagal Bog,		
	Da se razširi krog in krog:		
	Bit' če, bit' če		
25	Avstrija za vse!	V. Vodnik.	

2. Na moje rojake.

	Slovenec! tvoja zemlja je zdrava,	Za uk si prebrisane glave,	
	Za pridne nje lega najprava;	Pa čedne in trdne postave;	
	Polje, vinograd, gora, morjé,	Išče te sreča, um ti je dan,	
4	Ruda, kupčija tebe redé.	Našel jo boš, če nisi zaspan.	8
	Glej, stvarnica vse ti ponudi,		
	Le jemat' od nje ne zamudi;		
	Lenega čaka strgan rokav,		
12	Pal'ca beraška, prazen bokal.	V. Vodnik.	

3. Moj spominek.

- Kdo rojen prihodnih
 Bo meni verjel,
 Da v letih nerodnih
 Okrogle sem pel! 4
- Ne žvenka ne evenka,
 Pa bati se nič;
 Živi se brez plenka
 O petji ko ptič. 8
- Kar mati učila,
 Me mika zapét';
 Kar starka zložila,
 Jo lično posnet'. 12
- Redila me Sava,
 Ljubljansko poljé,
 Navdale Triglava
 Me snežne kopé. 16
- Vršaca Parnasa
 Zgolj svojega znam,
 Inacega glasa
 Iz gosli ne dam. 20
- Latinske, helenske,
 Tevtonske učim,
 Za pevke slovenske
 Živim in gorim. 24
- Ne bčere ne sina,
 Po meni ne bo;
 Dovolj je spomina:
 Me pesmi pojó. 28
- V. Vodnik.

4. Solnce.

- Ti morjé svitlobe
 Vojvoda zemljé!
 Nas moré tesnobe,
 Té meglé temné. 4
- Komej zarja zlata
 Jutro prebudí,
 Skoz nebeška vrata
 Górvrhé zlatí. 8
- Sreca vsa odpira,
 Plameneč oltar;
 Kjer tvoj žar'k umira,
 Vsahne zemlje dar. 12
- Tí nam vinske trte
 Zoriš ljubo slast,
 S sadjem polniš vrte,
 Rožam daješ rast. 16
- Tí nebeške luči,
 Luno razsvetliš,
 Vedno, vedno uči:
 Kogar čast goriš. 20
- M. Kastelec.

5. Iskana dežela.

- Kje međ, kje vince nek v potokih teče?
 Kje sreča želj nobenih ne odreče?
 Kje cvete brez morivnih bojev mir,
 Kipi breztrudnega veselja vir?
 Dežela ta, povsod iskana,
 Kolumbom, Kukom ni še znana. 6

Kje iskerna ljubezen gospoduje?
 Kje brez dobička čednost sluje?
 Kje srečni za sirote se boré?
 Pusti pastir življenje za ovcé?
 Zgubljeni davno taki kraji,
 Najemniki bežijo raji. 12

Kje najde zaželeni pokoj duša?
 Kje človek raja radosti okuša?
 Kje dvomnega resnica razsvetli,
 Zaupanje pobite obudi?
 Prekrivajo meglé danico,
 Svitleje zarje porodnico. 18

Kje zori delu dobremu vračilo?
 Kje tihim sužnosti solzá rešilo?
 Kod pridem truden, o strna skalád!
 Na počivalšča sladkega plaščad?
 Nebó ozvezdjeno se glási:
 Tu zlati zasvetijo časi. J. L.—k v Čbelici. 24

6. Zvezde.

Tukaj gori se neznani Vel'ki sveti sučejo, Z lučjo solnca so obdani, Krogle pote tekajo; Zvezda zvezdi je soseda, Njih za nas števila ní, Druga v drugo svitlo gleda, 8 Vsaka božjo čast gorí.	Svitla cesta je razpeta Čez neskončni neba zid; Tam se vozi čast Očeta, Viža pote zvezdnih rid; Vse je kroglo, vse se miga, Vse od ognja sveti se; Vse oznanja, da velika Roka svet stvarila je. 16
---	--

Tvoje veličastvo, Večni!
 Trume zvezd nam pravijo;
 Kako bomo še le srečni,
 Če mi k tebi pridemo!
 Skoz teh svetov svet bo pela
 Naša duša stvarniku,
 Vrhu svetov bo sedela,
 Pila petje angeljsko. U. Jarnik. 24

7. Luna.

<p>Ak solnca luč, za goro skrita,
Nebó od svoj'ga vnema svita,
Kaj lepšega se komu zdi,
Ko videt' lune pomlajéne
Svitleje žare oživljéne,
6 Ko zemlja in nebo temní?</p> <p>Sreé na svetu je ledeno,
Ki ne puhtelo bi ognjeno,
Ak se okó ozre okrog
In na temnečem loku neba
V gaseči žarjavici neba
12 Sreberni mlaja spazi rog!</p> | <p>Dá, pomlajénje, luna, tvoje
Blagrena mlada leta moje,
Sladkost njih kliče mí v spomin,
Ki, kakor mavrica ustavi
Nalive na nebá širjavi,
Pozabit' da trop bolečin. 18</p> <p>Ak žar tvoj pride v ječe kote,
Kjer stiskajo okovi s'rote,
V prostosti misli se jetnik;
Okó omamljen vzdigne trudno,
Bliščiš mu upanje priljudno,
Rev svojih vidi bliz mejnik. 24</p> |
|---|--|
- In ví, ki ste od zmot slepljeni,
In v gosto brezno tme vtopljeni,
Svit vam Selene nauk dá:
Um, glavo, pamet prevedrite,
V ljudi se nove prerodite,
30 Ko mlada luč na nebu tá. J. Žemlja.

8. Na posipu hudega grada.

<p>Tiha groza me spreha ja,
Al ostanem, al bežim?
Vse podira se in maja,
4 Med skalovjem ostrmim.</p> <p>Plaz posiplje se po steni,
Sivo zidje se drobi,
Kaj razmet le-tá pomeni? —
8 Razvalina, kdo si ti?</p> <p>Hudi grad, ti dom trepeta,
Prednjim staršem nestrah'van!
Prišla so mašč'vanja leta,
12 Bliža se ti zadnji dan.</p> <p>Kje so skladi, kje zidovi,
Tabra dolg' sloveča moč?
Kje so vrata, kje mostovi?
16 Ječ kje tvojih strašna noč?</p> | <p>Kje shodišča, kje morišča?
Kje orožja tvoj'ga šum?
Kje strelišča, kje stražišča?
Kje ukanje tvojih trum? 20</p> <p>Davno so junaki zgnjili,
Mirnega soseda strah;
Dnevi slave so minili,
Razvalina si in prah. 24</p> <p>Tako v prah in razvaline
Se na zemlji vse razspé,
Čas pomigne, vse to mine,
Kar človeški rod počné. 28</p> <p>Le kar v srcu lep'ga stvari
Božja milost, obstojí;
Unstran sveta lepše žari,
Lepše se ponebesí. 32</p> |
|--|--|

9. Na Danih 1. malega travna.

4	Mravljinec že lazi, Žerjav prileti, Bučelica pazi, Al roža medí.	Le rabi v planjavi, Le orji srčnó; Že trta v dobravi Odganja močnó.	16
8	Vijolica vstane Iz zimskih nadlog; Glasí se čez Dane*) Že črednikov rog.	Že solnce pripeka, Oživlja stvari, Jug diha topleje, Dan krajša nočí.	20
12	Belin se odmiče, Otravi snežnik, Škrjanec te kliče, Poljanec! gornik!	Ne bo ga več mraza, Ledú več ne bó; Ne bo ga več plaza, Vse kaže gorkó.	24

J. K. v Čbelici.

Kosmač

10. V spomin Valentina Vodnika.

4	V Arab'je puščavi Se ptiček rodi; V odljudni goščavi Sam za-se živi.	In miro nabira Nevtruden vse dní, Se vbada, se vpira, Za smrt le skrbi.	20
8	So zvezde sestrice, Mu mesec je brat; Ni dano mu ptice Si ljubico zbrat'.	Grmado 'z njih dela Priletan samčé, Ko pride smrt bela, Na njej se sežgé.	24
12	Za-nj družba ne mara, In on ne za njó; V samoti se stara, Mu leta tekó.	Ven plane 'z plamena, S svitlobo obdán, Sloveč'ga imena Ptič Fenis na dán.	28
16	Najslajše dišave, Ki za-nje sam vé, Najžlahtníše trave, Kadila dragé	Tak pevec se trudi, Samoten živi, Se v slavi, ko zgrudi Ga smrt, prerodi.	32

Fr. Prešeren.

*) Dane, vas v loški župniji. *Nje je pisatelj neznan.*

11. Slovo od mladosti.

8 Dni mojih lepša polovica kmalo,
 Mladosti leta! kmalo ste minule;
 Rodile ve ste meni cvetja malo,
 Še tega rož'ce so se koj osule;
 Le redko upa solnce je sijalo,
 Viharjev jeze so pogosto rjule;
 Mladost! vendar po tvoji temni zarji
 Sreč britkó zdihuje: Bog te obvarji!

16 Okusil zgodaj sem tvoj sad, spoznanje!
 Veselja dokaj trup njegov je vmoril;
 Sem zvedel, da vest čisto, dobro djanje
 Svet zanič'vati se je zagovoril;
 Ljubezen zvesto najti, kratke sanje!
 Zbežále ste, ko se je dan zazoril;
 Modrost, pravičnost, učenost, device
 Brez dot žal'vati videl sem samice.

24 Sem videl, da svoj čoln po sapi sreče,
 Komur sovražna je, zastonj obrača,
 Kak veter nje nasproti temu vleče,
 Kogar v zibeli vid'la je berača,
 Da le petica dá ime sloveče,
 Da človek toliko veljá, kar plača;
 Sem videl čislati le to med nami,
 Kar um slepi z goljfijski, lažami!

32 Te videt', grje videti napake,
 Je srcu rane vsekalo krvave;
 Mladosti jasnost vendar misli take
 Si kmalo iz srcá spodí in glave;
 Gradove svitle zida si v oblake,
 Zelene trate stavi si v puščave,
 Povsod vesele lučice prižiga
 Jej up goljfiivi, ki iz stisk jej miga.

40 Ne misli, da dih prve sap'ce bode
 Odnesel to, kar misli so stvarile;
 Pozabi koj nesreč prestanih škóde
 In ran, ki so se komej zacelile:
 Doklér, da smo brez dna polnili sode,
 "Zučé nas v starših letih časov sile; —
 Zató mladost! po tvoji temni zarji
 Srce zdihvalo bo mi, Bog te obvarji!

Fr. Prešeren.

12. V spominj Andreja Smoleta.

- Črne te zemlje pokriva odeja
V grobu tihotnem, naš bratec Andrej!
Vince zlató se v kozarcih nam smeja,
V tvoje opombo pijémo ga zdaj. 4
- Zbrani prijatli v spominj ga pijémo
Tvojih veselih in žalostnih dni;
Zraven si take zdravice pojémo,
Da ni nesrečen, kdor v grobu leži. 8
- Čedna postava je bila ti dana,
Bister je um ti z bogastvom bil dan,
Bolj'ga srcá ni imela Ljubljana,
Kak si za srečo človeštva bil vžgan. 12
- Kratko sijale so zvezde prijazne,
V sanjah prijetnih te zibal je up;
Jezo si sreče občutil sovražne,
Zgodaj okusil življenja si strup. — 16
- Videl si Nemško, Francosko, Britansko,
Videl si Švajca visoke goré,
Videl si jasno nebó italjansko —
Sreče ni ránjeno našlo srcé. 20
- Videl povsod si, kak iščejo dnarje,
Kak se le vklanjajo zlat'mu bogú;
Kje bratoljubja si videl oltarje?
S srcem obupnim si prišel domú. 24
- Mogla umreti ni stara Sibila,
Da so prinesli jej 'z doma prstí;
Ena se tebi je želja spolnila:
V zemlji domači da truplo leži. 28
- V zemlji slovenski, v predragi deželi,
Ki si jo ljubil presrečno ves čas;
V kateri očetje so naši sloveli,
Ktera zdaj ima grob komej za nas. 32
- Težka človeku ni zemlje odeja,
Vzamejo v sebe ga njene močí;
Trčimo, bratje, še vince se smeja,
Dolgo Smoletov spominj naj žíví! 36

13. Nuna in kanarček.

Nuna.

Vesela pomlád se zbudila je spet;
 Moj ptiček, preljubi kanarček!
 Ak mika v zeleni te gozdek zletét',
 Ne branim ti, okno ti hočem odprét';
 Poišči si gnjezdice, parček,
 Zapusti Ignac'je samoto,
 In prostosti vživaj sladkoto.

Kanarček.

Bi zletel iz celice ptiček vesel
 Na srečnih otocih kanarskih,
 Kjer rod se očetov je mojih začél,
 Kjer vedna pomlád je, ni groma, ni strel,
 Ne sliši šum sap se viharskih,
 Kjer slana, sneg, toča ne pada,
 Zalez'vati nas ni navada.

Premrzle so v gozdih mi vaših rosé,
 Prehitro pomlád pri vas mine;
 Viharska poletja so, zime hudé,
 In ptice kregulji, lisíce moré,
 Leteče, lazeče zverine;
 Mladenči pa vas za njih glave
 Nastavljajo skrivne nastave.

Sem v tičnici rojen in v cel'ci zrejen,
 Samote, pokoja navajen:
 Le tebe sem, deklica, ljubiti učén,
 Od sreče togotne bil nisem tepén,
 Od tvojih sem rok le bil glajén;
 Kak bi se navadil trpeti,
 Kak živel bi zunaj na sveti!

Nuna.

Pač res je, kar poješ! Pri meni tedaj
 V tej celici nunski ostani;
 Ti stregla in pela bom kakor do zdaj;
 Odpevaj mi ljubček, krog mene skakljaj,
 Mi zlato dovoljnost ohrani;
 Le celico naj'no zapriva,
 Prostosti svetá ne želiva!

Fr. Prešeren.

14. Zvonikarjeva.

<p>Ko dan se zaznava,
Danica priplava,
Se sliši zvonjenje,
Čez hribe, čez plan:
Zvonovi, zvonite!
Na delo budite,
Ker naše življenje
8 Je kratek le dan.</p> <p>Kdor hoče živeti
In srečo imeti,
Naj dela veselo,
Pa moli naj vmes:
Zvonovi zvonite!
K molitvi vabite,
Ker prazno je delo
16 Brez sreče z nebés.</p> | <p>Če delav'c se vpéha,
Trpljenje mu neha,
Ga delopust vabi,
Večer ga gladí:
Zvonovi, zvonite!
Nedeljo znanite,
Gospod ne pozabi,
Plačilo delí. 24</p> <p>Oh! naglo nas mine
Ves trūd, bolečine;
Utrujen se vleže
Na pare trpin:
Zvonovi, zvonite!
Domú ga spremite;
Gre z dela in teže
Adamovi sin. 32</p> |
|--|---|
- Bl. Potočnik.

15. Hči na grobu matere.

<p>S'rota, s'rota! ne zaspím;
Polnočí mi ura bije,
Groza, strah me je samije —
4 K materi na grob bežím.</p> <p>Na grobéh je tma nocoj,
Zvezde gost oblak pokriva,
Solz potok očí zaliva:
8 Grob ošlatam pred seboj.</p> <p>Mati! mati! kje ste ví?
Groba noč vas je požrla,
V zemlje mrzli dom zaprla, —
12 Vaš otrok na njem medlí.</p> <p>Oh, zastonj je hčere stok!
Č'mu li mutaste mrličé
Zapuščena s'rota kliče?
16 Groba ne predere jok!</p> | <p>Pridi, matern duh meglén!
Te objeti se vzdigujem,
V črno noč roké stegujem
In objamem — križ lesén. 20</p> <p>Križ! te kušnem, sveti križ!
Znam'nje moj'ga odrešenja,
Znam'nje večnega življenja!
Noč duhá mi razjasníš. 24</p> <p>Na te, s'rota, se oprém,
Kažčé 'z groba na zvezdišče?
Gor naj duh zgubljenih išče!
Upljivo se gor ozrém. 28</p> <p>Žalovala več ne bom,
Le skoz temna groba vrata
Se odpre nam hiša zlata,
Večnega življenja dom! 32</p> |
|---|--|
- Bl. Potočnik.

16. Nebesa.

Moj duh se povišuje,
 Prot Bogu plameni,
 Na kviško me vzdiguje,
 'Z doline si želi
 Nad pote zvezd neznaue,
 Na nepreselni dom,
 Kjer krone vrednim dane
 Se razveselil bom.

8

Na zemlji me zmotnjave,
 Tesnobe, skrb moré,
 Nemir, vojské krvave
 Mi grizejo srcé;
 Tam pokoj sam prebiva,
 Skončanje vseh britkost,
 Tam duša mirno vživa
 Obilnosti sladkost.

16

Utihnite igrače,
 Svetnjakov norški hrup!
 Same popijte, kače!
 V medico zmešan' strup.
 Omotne veseljake
 Zbujéna kolje vest;
 Kdor srčno zmaga spake,
 Mirú si gor' je svest.

24

Le gori se ozrite,
 Objokane oči!
 Solzá nikar ne lijte, —
 Trpljenje že beži;
 Že bliža se veselje
 Prijazno, presladkó,
 Spolnilo srca želje
 Bo vekomaj nebó.

32

Tam poje truma sveta
 Zveličanih duhóv,
 V nezmerni dom sprejeta,
 Vseh rodov, vseh stanóv.
 Ljubezen je edini,
 Kraljuje krog in krog;
 Nebéščanov družini
 Je večna radost Bog.

40

Bl. Potočnik.

17. Kdo je mar?

Vse doseže, kar mu drago,
 Bodi slava, bodi blago;
 Vse doseže sosed moj.
 Dlan domá mu ne odreče,
 Gre na ptuje, dobro steče,
 Njemu zlata kaplja znoj.
 Vidi ptujče krasne čine
 In se vname iz daljine —
 Kdo je mar?
 Mí zapojmo: rodovine
 Je slovenski oratar.

11

Čujte bor, vojaške roje!
 Kroglja žvižga, boben poje,
 Grad vali se v sip in prah.
 Vragu peta se zabliška,
 En junak za njim pritiska,
 Udri, udri, mah na mah!
 Kjer zadene, iskra šine,
 Šest jih pade, kjer porine,
 Kdo je mar?
 Ta pogúmni korenine
 Je slovenski oratar.

22

- Blaga polna trg in cesta,
Barka plava v daljna mesta,
Vel'ki kupec pošlje vse.
Nam nanese mire, zlata,
Njemu vsa odprta vrata,
Zemlja skor njegova je.
Kupi polje, plavž, graščine,
Dnarje meri na štrtine,
Kdo je mar?
Ta bogati korenine
33 Je slovenski oratar.
- V zbor učenih, vedi slava,
Stopi moder, bistra glava,
Vse jezike sveta zna.
Če zapoje, vse pogleda,
Na katedru grom beseda,
Zvezde šteje, pravdo da.
Svet posluša modrovine,
Se začudi koncu tmine,
Kdo je mar?
Taka glava korenine
44 Je slovenski oratar.
- Nek se trudi v sodni hiši,
Raste krepko, viši, viši,
Pravde čist, železen hram.
Vse ga slavi, vsi so vneti,
Zvezda se na prsih sveti,
Cesar clo ga čisla sam.
Kakor solnce iz višine
On zasije, krivo zGINE,
Kdo je mar?
Ta pravični korenine
Je slovenski oratar. 55
- Pusti svet opravke svoje,
„Sursum corda“ v domu poje
Mož pobožen, rajski svat.
Vse obrne v božjo slavo,
Mitra kinči sveto glavo,
Papež piše: „Ljubi brat!“
Kedar grob nemilo zine,
Angelj čist na svetu mine,
Kdo je mar?
Ta pobožni korenine
Je slovenski oratar. 66

Bodi v tugi, bodi v šali,
Zmer ponižno Boga hvali,
Ter ne zabi rojstva nit;
Skaz je njemu krasno lice,
Uma, sprave, sle, pravice
Zvezdojasen, čist osvit.
Če zavist lizuna zvine,
Da zamrdne sin krtine,
Kdo je mar?
Zagrmimo: Čast očine,
Scer slovenski oratar!

I. Koseski. 77

18. Vojaška.

Kaj bliska se v jasnem, kaj votlo doni
Pred nami na levi, na pravi?
Od sela do sela v okrogu vrši,
Kot jeka v zaprti dobravi.
Orožje se sveti, vojaški je šum,
Nabira se čudo okinčanih trum.
Vitezi cénjeni!
Kam ste naménjeni,
Kaj vam zažiga v obrazu pogúm? 9

- Mi čvrsti Slovenci smo, gremo na boj
 Za pravdo, za dom, za cesarja,
 Zakonu domačemu viteški roj,
 Protivnemu groza viharja.
 Obraze bojari nam hrabrosti blėsk,
 Desnica, če vdari, razruši ko tresk;
 Ude trum ločimo,
 Grade naskočimo,
 18 Tabor pred nami drobí se ko pes'k.
- Podravske, posavske planjave so nas
 Iz krepkega jedra rodile,
 Neplašba, svoboda, premaga tačas
 So tri rojenice nam bile.
 Železo nam prva je dihnila v dlan,
 Svoboda domovja naročila bran,
 Zmaga le gledala,
 Nekaj povedala,
 27 Slišali boste, če bliža se dan.
- Naj bo ga ko listja sovražnika broj,
 Ko trave po gorah slovenskih;
 Srdito razkačen pripelji ga v boj
 Sam vójevoda brezdnov peklenskih:
 Če trdega snopja skrbi te nasád,
 Mlatiče slovenske povabi na mlát;
 Radostno vrisnejo,
 Krepko pritisnejo,
 36 Udrijo srčno, ne štejejo klád.
- Nabita je risan'ca, oster je meč,
 Obilno v kartušu je blaga,
 V junaškem je srcu poguma še več,
 Na vraga, o bratje, na vraga!
 Stoletni raztrgati v migljeji hrast,
 Nevihti je dana gotova oblast,
 Hujše mi planemo,
 Urniše zmanemo,
 45 V prah jo spreménimo vražno pošast! I. Koseski.

19. Zima.

Ostra sapa lice brije,	Star sem, siv, nadloge truden,
Gozda vrhe burja vije,	V oblačilo sever studen
Ti zdihuješ, dragi gaj!	Je ledeno me zavil.
Pevce kličem tvoje trate,	Pevci cvet so moj ljubili,
Slavce glasne, druge svate,	Sivca stok v nemár pustili,
6 Odgovóri, kje so zdaj?	Svatov trop mi zvest ni bil.

- Zgube vadi se trpeti,
V cvetji se ne dá živeti,
Zima pride, daleč ni.
Britke sape ne pozabi,
Ko te v svate pomlad vabi,
18 Vnema srce lehka kri!
- Kje je žita klasje gladko,
Vinograda grozdje sladko,
Mlade cvetice obraz;
Pisan prt zelene njive,
Rahle breskve, sočne slive,
24 Kje je cvetje, kje je klas?
- Blaga prazno je torilo,
Truplo moje ovenilo,
Zlate sklede glinjen roč.
Breskve rahle, slive sočne,
Davke sreče opotočne,
30 Jih ne najdeš, hodi proč!
- Vse lepote tvoje zbrane
Na posodo so ti dane,
Le za malo dobe v pést.
Tirjal čas bo posojilo,
Vzel bo pokoj za plačilo,
36 Grenke solze za obrést.
- V prt mrtvaški je zavito,
Pod ledeno ruho skrito
Premoženje tvoje, gaj!
Zguba taka v dušo peče,
Proti volji solza teče,
42 Solza moja, srečna vsaj.
- Hrani solze, tug se vari,
Moje bitje prav prevdari,
Glej nad mano jasni zrak!
Zmotri žarke zvezd ugodnih —
Porok lepih ur prihodnjih —
48 Je ozir dobrave tak.
- Ko ti kedaj krasno cvetje,
Zrelo sadje, vse imetje,
Zimska sapa podrobí:
Da le zrak na une strane
Brez oblakov ti ostane,
54 Žalovanja treba ni!
- Jablan, letnih ur prijazna,
V ivji stoka ploda prazna,
Nima znam'nja radosti,
Nima sence blage za-me,
Golo glavo, nage rame
Proti nebu v zrak molí. 60
- Milost kliče zdaj iz neba,
Prej je mislil, da ni treba,
Ko je sadja svest si bil.
Brstja breme je nabiral,
Spodnje zel'sče zlo zatiral,
Vej bogastvo v prah molí. 66
- Zbudi se, na kviško lice,
Srečen sin, ki gluh pravice,
Na blazinah zlatih spiš!
Da prepozno, z bičem mahnjen,
Raz blazino v trnje pahujen,
Tega v stoku ne storiš. 72
- Krasno klila je pšenica,
Strnska slava, njiv kraljica,
Siromaka zlati up.
Vse požgal bo šibke kale,
Zrnje mehko, stebła male,
Zime take divji strup. 78
- Pusti kale, to so čudi;
Za skrivnosti se ne trudi,
Boljši um za to skrbi;
Kjer je temno, tam ne sodi,
Kar zadene, prav ti bodi,
Ne obupaj, če bolí. 84
- Tri trenutke daj preteči,
Moral boš, da prav je, reči,
V jedru bitja snuje Bog;
Ter ne zabi te resnice,
Da prihodnji zor pšenice
Vse vtolaži, jok in stok. 90
- Slava tebi, Bog resnice!
Cvet prihodnji, zor pšenice,
Vse ozdravi, kar bolí.
Tri trenutke potrpljenja
V krasno ceno oživljenja —
To so v morje kaplje tri! 96

20. Človečji sled.

Prostosrčno dete stoplje
 Lehko skoz življenja mir,
 In stopinja mu ne vkoplje
 4 Za seboj sledú nikir.

Naj že v prah veselja skaka,
 Al naj lazi v pes'k strasti,
 Urno mine želja vsaka,
 8 Nič sledú ne naredí.

In mladenča noga krpka
 Trje stopa že ob tlá;
 Mila radost in sla trpka
 12 Mu je v dušo že zašlá.

V slepi tmíni omamljenja
 Nosí mnogo src s seboj;
 Že teží ga znoj življenja
 16 In že daje sled z nógó.

In bolj leze v prah veselja
 In bolj grezne v pes'k strasti,
 Vtrdí se mu vsaka želja,
 Sama sebi v sled stóji. 20

Tisočskrben se upira
 Teži djanja mož močán,
 In stopinja se mu vdíra
 Globokeje nóč in dan. 24

Skrb prežene vso omamo,
 Ptujá srca vrže tje;
 Lastnim le breménom ramo
 On še uklanja, drugim ne. 28

Dan na dan ga globokeje
 Ríne moč strasti in zlob,
 Dokler na življenja meji
 Dost globok ní sled — za grob. 32

Fr. Ledinski.

21. Enako naključje.

Kólikrat pač pevec poje
 Tak okroglo in veselo,
 Pa mu skrivná solza líje
 4 Dol na lice obledelo!

In drhal, krog njega zbrana,
 Pesmi rádostno posluša;
 Saj, kar srce mu ujeda,
 8 Te britkosti ne okuša.

Tak prepeva v kletki slavec,
 Kdar od zunaj pomlad síje,
 In po brdih in ravninah
 12 Svóbedo in radost líje.

Vse posluša njega petje,
 Ah! in vse je zveseljéno;
 Pa kar revež v pesem sklada,
 Srce ne umé nobéno. 16

Saj nobeno ne občúti
 Mirokradne prebritkosti,
 Ki jo spleta v svoje pesmi
 Miloslúšljíve sladosti. 20

Pevec — slavec, slavec — pevec
 Sta vrstníka pač v težavi;
 Oj, da b'la bí na vse veke
 Si vrstníka tudí v slavi! 24

R. Ledinski.

22. Razni potje.

Oj kmet, al véš do kruha pot?
 Al véš, kje poln dóbi se sod?
 Plug in motíka vesta za-nj;
 4 Le prašaj ju, kdar vstaneš 'z sanj.

Pa rano vstani; nezaspán
 Rabotaj, dokler síje dan;
 Skrbnó obdelaj sí poljé,
 Okoplji v nógradu trtjé. 8

- Pomladni hlad, poletni znoj
Po vrsti hodi naj s teboj;
Na levo, desno ne poglej
12 In stopaj ž njima zvest naprej.
- In kdar se leto jeseni,
Se ti na njivi hleb zori;
In kdar umrè jesenski grom,
16 Tekoč ti nograd zajde v dom.
- Al' veš, kje rajnši se dobé?
Po krajcarjih se pride tje,
Saj — komur krajcarja ni mar,
20 Ni nikdar rajnšu gospodar.
- Veš, kod se v siromaštvo gre?
Skoz hiše, s smreko znamenjane!
V njih sladko vince točijo,
24 In nove kvarte hranijo.
- In v zadnji torba se dobó,
Kdar pojdeš ven, le vzemi jo;
Oj! kak se ti lepo podá —
28 Beraška prazna mavhica!
- V njej boš lesen kozar'c dobil,
Ž njim bodeš hladno pitje pil;
Kjer koli najdeš bistri vir
Zastonj — tam je sam Bog oštir. 32
- Kje je pa steza do časti,
Do mirne srečne starosti?
Od te poštenje ti pové:
Naravnost po dolžnostih gre. 36
- Če najdeš na-nji križem pot,
Ne veš, al šel bi tam al tod,
Le prašaj svojo dobro vest,
Saj kranjsko zna — pa bod' jej zvest. 40
- Kje neki steza v grob peljá?
Ta se zgrešiti pač ne dá;
Po njej vsi hodimo vsak dan,
Na njej počivamo vsak dan. 44
- Ali unstran groba se zdeli,
Na levo, desno tam drží:
Na katero si boš nagnil vest —
Tje pojdeš — tega bodi svest. 48

R. Ledinski.

23. Zaničevavcem pevcev.

„Č'mu pevec poje? mársikdo vprašuje:
Saj dan današnji nam ni petja mar;
Od vseh se pevec — godec zasmehuje;
Njegova pesem je pač prazna stvar.“ 4

O ví, ki 'z ust vam ide neprevdarno
Beseda taka, sem stopíte zdaj,
In poslušajte skrbno me in varno;
Vam na ušesa bom povedal kaj: 8

Prašajte grlico, č'mu pokruljkuje
Tak milo v znojni, trudapolni dan,
Kdar solčni žark le dela skrb kušuje,
In grlic glas je vsem neopazván? 12

Prašajte slaveca, č'mu tak sladko guči
V samotnem kraju senc in hladnih loz,
Kdar srebros'jajne, mirodarne luči
Na cvetja san razliva lunin voz? 16

- Prašajte rožo, č'mu tak blago dije,
 Naj njezin duh že vonja kdo al ne,
 Č'mu vse to troje svojo sladkost lije
 20 Tje v zrak — al nam, al sebi, kdo to vé?
- Pa le kruljkuje grlica, le poje
 Slaviček, le se lije rožic slá;
 In tak spolnujejo dolžnosti svoje,
 24 'Zročene jim' od milega nebá.
- Tak tudi poje in tak tudi sluje
 V dan pevčevega srca petja don;
 Za pesmi cilj in konec ne vprašuje,
 28 In njezin vseh si v nemar pušča on.
- Vsesilna moč nadzvezdnega vlivanja
 Objema pesmonosno mu srcé,
 In brez skrbi do ptuj'ga poslušanja
 32 Mu pesem klije, raste, v cvetje gré.
- Častite ga tedaj al zaničujte
 Njegovo pesem kakor prazno stvar;
 Le tega nikdar mi ne pozablujte,
 36 Da njega pesem je nebeški dar.
- Da ž njo spolnuje on, poslanec roku,
 Kar srcema naročil mu je Bog;
 Da on v čutilih sre, v radosti, v joku
 40 Le božjo slavo poje krog in krog.

R. Ledinski.

24. Pepelnična.

- Pomisli človek, da si sad prahú,
 Da, va-nj vrniti se, je troj namen,
 In da pod solncem vse je rop begú,
 4 Da bo veseljnost clo kdaj časa plen.
- Neznan je tu počitek, ptuj pokoj,
 Kjer solnce meri nam kratkobo dnev;
 Minljivost bije že svoj strašni boj
 8 S prirodo, kar je svet domija rev.
- Le enkrat cvete roža, in nikdar
 Se več ne vrne njen begljivi cvet;
 Na nje cvetila pust, razdrt oltar
 12 Obeša vence pomlad drugih let.

Ko zbežno val hití tje v okean,
Tak hitro zbegne detešce z igriš;
In val, detešce in igrišča plan
Raznese časa vijorepna piš. 16

Tu pušča mož otroku pol skrbi,
Tam gre počivat sivček, solnea sit;
Kolovrat bitij vedno se vrtí, —
Pa le motoz mu je najdaljša nit. 20

Kaj veš, če ne boš zdihal poln solzá
Tam, kjer pojí te zdaj veselja zbor;
Vse, kar miluješ, čislaš v dnu srcá,
Ti vtegne vzeti jutro rani zor. 24

Naj čelo venča venec ti kraljev,
Al brije piš naj krog beraških las;
Ne gleda smrt na čast, ne ločí rev:
Enako gre berač in kralj k njej v vas. 28

Enako tare kron demantno vez,
Ženinov ven'c, nevestin šapelj zlat;
Na en kup meče žezlo, bergljíc les,
Beraški plašč tik na kraljev škrlat. 32

Edin'ga ne zadene smrtna ost,
Naj bo še bolj napeta nje tetiv:
Kristjanstva blagodarni cvet — krepost —
Bo s sabo vzel mim smrti mlad in siv. 36

Tedaj pomisli, ljubček svetnih klam,
Ki ceniš strast in radosti razsaj:
Da, vjet v goljufne zanjke hudih zmam,
Na prah le zidaš, kjer si staviš raj. 40

Naj bo v spomin današnji ti pepel:
Le bogoljubu ptuj je groba strah,
Da le krepost mim smrti bodeš vzel,
Kdar strast in slast zdrobila se bo v prah. 44

R. Ledinski.

25. Minljivost.

Ko spred pene pena zgine,
Ura uri se ugane,
Dan za dnevom v noči mine,
4 Teden mimo tedna plane.
Cvetnik.

Mesci, leta ko valovi
V pretečenost se drviijo;
Čas pomigne in rodovi
Ko dim v zraku se zgubijo. 48

- In kar rod za rodom dela,
 Čas natihoma podira;
 Mest posutih vrsta cela
 12 Ti resnico to podpira.
- Ako ravno pa trdnjave
 Zidane se razvalijo,
 In gor plešastih višave
 16 Strel in mraza se drobijo:
- Vendar, človek! list na veji,
 Misliš vekomaj živeti,
 Biti vedno visokeji
 In nikdár ne sprsteneti. 20
- Toda al prek misli te-le
 Čas odmerjen ne poteče?
 Ali smrt ti veke celé:
 „Idi z mano!“ ne poreče? 24

Fr. Svetličič.

26. Na Hrušici.

- Kedar solnce, teka trudno,
 V sinje morje se topí,
 In njegov poslednji žarek
 Z mračnih hribov se gubi:
 Grem pod lipo, ter se vsedem,
 In strmim v daljavo tje,
 Kjer čez Hrušico visoko
 8 Stara cesta vije se.
- Noč zagrne zemlji lice,
 Glasne pevke utihnejo,
 Hladne sape se igrajo
 V gostem listji nad menoj;
 Šumotljanje njih me vabi,
 Trudne stisniti oči,
 Duh zamišljen v čase davne
 16 Pa budeti mi velí.
- Zdaj prisije luna čista
 Zvezd obdana na vrhé,
 Mi razsveti temne klance,
 Kteri se krivé v dolé;
 Ino jasno ko po dnevi
 Vidim čudne potnike
 Truditi po njih na goro,
 24 Ino ž nje v nižave se.
- Vidim hrabre Galijane,
 Ki je pelje Belovez,
 Vodja skušen, v južne kraje
 Po preseku ozkem čez.
 Vidim čete krvosrdne,
 Ki je goni mnogo let
 Rim ošabni, plena hlepni,
 32 V jutrov in polnočni svet.
- Vidim vojsko hoje sito,
 Ki iz sremskih mest zidín
 Žene jo nad Gordijana
 Nepošteni Maksimin.
 Vidim trume bojeslavne,
 Ki derejo ko vihar,
 Kamor stopati velí jim
 Teodozij, verni car. 40
- Vidim Gote črnomske,
 Ki se selijo v zaton,
 Da pred njih krdeli tresé
 Se mogočni Stilikon.
 Vidim Hune grozovite,
 Ki drví je prek gorá,
 Spređ Emone tje nad Oglej,
 Šiba božja Atila. 48
- Vidim silne Longobarde,
 Ki s pogorja se valé
 Tje v ravnотно Furlanijo,
 Dol na Padove bregé.
 Vidim divjih Ogrov roje,
 Ki iz Tisinih ravnin,
 Dirjajo v skok nad Hugona
 Mim pavijskih podrtn. 56
- Vidim Turke krvoločne,
 Ki pokupoma ležé,
 Pokončani v trdem boji,
 Na planoti vštric cesté.
 Vidim cenjene junake,
 Ki vriskaje tečejo
 Zvršit pravdo z Benečani
 Pred Gradiško stiskano. 64

Gost oblak zakrije luno, Potnikov ne vidim več, Mislim, da stoletne svade Je končal krvavi meč; Al bobnenje in rožljanje, Ki ga čuje spet uhó, Mi je porok, da narodje 72 Nad narode vnovič vró.	Hrup poneha, dan zazna se, Zlato solnce približí, In veselo pevka vsaka Svojo pesem žvrgolí. O da bi jim njih veselja Ne kalil prihodnji čas, Da bi nikdar jih ne glušil Bojne trombe jarni glas!	80
---	--	----

Fr. Svetličič.

27. Zimske misli.

Od polnočnih mrzlih krajev Ostra sapa dije, Ravno polje, vrh Triglava 4 Ogrinjalo belo krije. Več se travnik in dobrava V cvetji ne spreminja, Več se gora in planjava 8 V petji ne razgrinja. Ak na prosto polje pridem, Mračnost me obdaja, Ko v brezlistnem drevju veter 12 Mrzel se spremlaja. Kje so vresi li obilni, Kranjska Švajca mila! S kter'mi blaga te narava 16 Polno obdarila? V čem bo solnce mlado obličje Zjutraj ogled'valo, Ko je krito s čvrstim ledom 20 Jezerom zrcalo.	Kaj glavé gor v zrak molite, Vi snežnični stopi, Kriti s sivim oblačilom Vsi v gluhosti topi?	24
	Sladkoglasne ptice! kam so Vaše pesmi mile, Ki so sladko po dobravah V letu se glasile? —	28
	Slišim, slišim vaš odgovor, Bitja ljubeznjiva: „Tiho, tiho! blaga mati V sladkem snu počiva,	32
	Ki za hrano slednje stvari Tol'kanj se potila; Ktera stvar hvaležna ne bi Jej mirú privoščila.	36
	Tolsti pust! tvoj trebuh največ Nje dobrote vživa; Ne razsajaj, nehvaležni! Zemlja v snu počiva“.	40

L. Jeran.

28. Gospod pri nas ostani.

Popotniki smo utrujeni, In pot nam je neznana, Ki od modrosti Tvoje nam Vprijodnje še je dana; S težavami smo zmer obdani: 6 Gospod, pri nas ostani!	V oblasti smo sovražniku, Ki nam nastavlja mreže; Preslabi smo se branit' mu, S pomotami nas veže; Obvaruj nas, ki smo Ti vdani: Gospod, pri nas ostani!	12
---	---	----

<p>Dobrot, ki si nam skazal je,
 Dobrot teh ni števila;
 V nesreči, sreči čula je
 Nad nami roka mila;
 Zdaj prosimo, hvaležno zbrani:
 18 Gospod, pri nas ostani!</p> <p>In če vihar je strašil nas,
 Da smo se šibe bali,
 In v svoji smo nezmožnosti
 Pred Tabo trepetali,
 Bil angelj Tvoj nam je na strani:
 24 Gospod, pri nas ostani!</p> | <p>Vodila nas v življenji je,
 Previdnost Tvoja sveta,
 Da zdravi, srečni smo prišli
 Do konca tega leta;
 Utrujeni smo in zaspani:
 Gospod, pri nas ostani! 30</p> <p>In kedar pride ostri dan,
 Ki k tebi nas pokliče,
 Naj duh volján namesti nam
 Del naših sodne priče;
 Takrat, Gospod, pri nas ostani!
 Gospod, pri nas ostani! 36</p> |
|--|---|

Fr. Malavašič.

29. Človek brez rodoljubja.

<p>Kar drevó brez zal'ga cvetja,
 Brez klasovja lepo žito;
 Kar je ladja brez zavetja,
 4 Gnana v jezero srdito;</p> <p>Kar planjava je pobita
 Od vremena, toče sile;
 Kar je dan brez solnea svita,
 8 Kar je noč brez lune mile;</p> <p>Kar poljá brez rož cvetečih,
 Brez snegá najviše gore;
 Kar devica brez rudečih
 12 Lic, čistosti jasne zore;</p> | <p>Kar podložni brez povelja,
 Brez očeta so sinovi;
 Kar nebesa brez veselja,
 Brez vladarja vsi svetovi: 16</p> <p>Oj, to človek brez iskrene
 Je ljubezni domovine,
 Ki, če žalost jo zadene,
 Zapustí jo, da pogine; 20</p> <p>Jo izdaja, zaničuje —
 Le za ptujstvo moč potrosi:
 Ta ni vreden, da varuje,
 Da ga v sebi dalj še nosi. 24</p> |
|--|--|

L. Toman.

30. Večernica.

<p>Solnce na nebá višini
 Jemlje že slovo od dné,
 Zadnji žarki po dolini
 In po gričih se cedé.
 Mrak črez zemljo se steguje,
 Tihi mir povsod kraljuje;
 Tud je vtihnil mični kor
 Drobnih prebivavcev gor,
 9 Dokler spet zasije zor.</p> | <p>Čuj, kak sladka melodija!
 Zvona glas se sliši zdaj:
 „Bod' češčena, o Marija,
 Božja mati vekomaj!“ —
 Spet je tiho po dobravi,
 In nad nami na višavi
 Zvezd milijonov zablíšči,
 V sreca pokoj se cedí,
 V božjem varstvu svet zaspí! 18</p> |
|--|--|

In takó tekó nam dnovi
 In večeri nam bežé,
 Dokler zadnjikrat zvonovi
 Omarijo zazvoné. —
 Takrat bomo počivali
 In v naročji zemlje spali!
 Bratje! dan je scer pekoč,
 Vendar delajmo na moč,
 V grobu nam bo lahka noč.

A. Oliban. 27

31. Sebi.

	Dokler vrhé Triglava	Dokler sinovi Slave	
	Zarja mi zlatí;	Materi živé,	
	Dokler me bistra Sava	Za dom se in postave	
4	Žejnega pojí;	Boja ne strašé;	12
	Dokler prijatli zvesti	Dokler slovensko petje	
	Me objemajo,	Srce mi jasní;	
	In po življenja cesti	Dokler v lepoti cvetje	
8	Marno spremljajo;	Lipino brstí:	16

Vetrovi, žalost nate!

Skrb nesite vso!

Veselje vabim v svate,

Venčam si glavó.

20

L. Svetec Podgorski.

32. Tožeče drevó.

Na trati košato drevó stoji,
 Med vejami veter silno šumi,
 In trga za listom list romén,
 Raznaša široko po zemlji plén.

4

Al drevo, videvši zadnji kras
 Šumeti po travi, zatemni obraz,
 Povzdihne, se miló mu stori,
 In veter kara, tako govori:

8

„O grozni! kakova te žene sla,
 Odejo mi s silo tresti na tla?
 Se Boga ne bojiš, ti pravo ni mar,
 Ki jemlješ pomladi mi zadnji dar?“

12

16 Glej s tem sem hladilno senco dajal,
Sem potnika krepil iz daljnih tal;
Iz nežne cvetice sem sad rodil,
In gladnim in žejnim obilno delil.

20 Sedaj pa, oddavši ostalo vse,
Sem listje prihranil si samo še;
Al že tvoj sop po zemlji drví,
Kar ude odeva, kar me redí.

24 O če te more ganiti kaj,
Če zgubo si čutil grenko kedaj:
Ne delaj krivice, pusti mi,
Kar srce tako gorko želi.

28 Ne tirjam veliko: listje za sad,
Poslednje imetje, skop zaklad,
Da duša se teši, siti okó,
O vse utrpevati je hudó!

32 In ako ne gane pravica te več,
Omeči te starec milo proseč;
Ki zadajo lepoto, edino slast
Mu vzame divjih sap oblast.“

36 Al veter ne jenja, ne čuje besed,
Razsaja, vrševa še huje ko pred,
In listje se vsiplje, piš ga drví,
Iz šuma pa ta-le klic doní:

40 „Ne toži nevoljno, uteši srcé,
Ne gledaj peres, ki z vetrom leté,
Posojeno vrneš, rok velí;
Al blagor, ki dosluži ko ti!

44 Čeravno odnaša listje ti piš,
In glavo plešo v obnebjé moliš:
Si spolnil nalogo, obrodil sad,
In svetu koristil stoternokrat.

48 Raduj se torej! Pomine mráz,
In vrne se zopet pomladnji čas;
Tedaj preobražen bodeš stal,
Bogatši ter lepši list pognal!“

L. Svetec Podgorski.

33. Tolažba.

<p>V temo zavidljiv oblak
 Mlado solnce nam zakriva,
 Črna megla gnjusi zrak
 4 In na zemljo ploho zliva.</p> <p>Lipo stresa spet vihar,
 In ozeble vrhe zvija;
 Divji grom in strele žar
 8 Delo ljudskih rok razbija.</p> <p>Vročé zaželeni cvet,
 Naših src vesele upe,
 Spet zaduša burje led,
 12 Razsipaje svoje strupe.</p> | <p>V logu ptičice molčé,
 Ostrašéne od viharja,
 In pobešajo glavé,
 Kar ognjeni grom udarja. 16</p> <p>Pa vihar se vpokojí,
 Večno ne udarja strela,
 Črn oblak se razdelí,
 In spet luč posije bela. 20</p> <p>In živejšé dihne vse,
 Slajšé zažgoliijo ptice,
 Lipa širje se prostré,
 Lepše klijeje cvetice. 24</p> <p>Torej, bratje! žal na stran,
 Naj se še takó vihari:
 Lepši je po gromu dan,
 Bolj za temo solnce žari.</p> |
|--|--|

L. Svetec Podgorski.

34. Danici.

<p>Tebe še gledam,
 Ti mi še siješ
 Ljubo in milo,
 4 Zgodnja danica!</p> <p>Kakor sijala
 Si mi otroku
 V sladkem naročji
 8 Matere mile.</p> <p>Nepremenjivo
 V sreči, nesreči
 Ti si mi vedno
 12 Zvesta ostala.</p> <p>Upe podrte
 Z nova budila,
 Vsako veselje
 16 Z mano delila.</p> <p>Ti me spremljala
 Z doma na ptuje,
 Z doma po svetu,
 20 Zgodnja danica!</p> | <p>Vendar še gledaš
 Moje domovje,
 Majki migljaš še
 V sreberne lase. 24</p> <p>Je-li še zdrava
 Srečna, vesela
 Ondi za goro
 Ondi za morjem? 28</p> <p>Še bi jej enkrat
 Videl v obličje,
 Kanila 'z oka
 Solza bi gorka. 32</p> <p>Vendar še siješ
 Ljubo in milo
 Tje na mogilo
 Moj'ga očeta. 36</p> <p>Rad bi pokleknil,
 Križ bi objel še
 Ondi na grobu
 Svoj'ga očeta: 40</p> |
|---|---|

Predno posiješ

Ljubo in milo

Meni na rako,

Zgodnja danica!

Fr. Cegnar.

44

35. Hrepenenje.

- Ah, drago srce, kaj je tebi,
Da rajsko radost mi kališ,
Da nosiš pelin grenki v sebi,
Iz družb veselih me podiš?
Objema rajsko te veselje,
6 Al site niso tvoje želje?
- Krasota mestna te obdaja,
Cvetè pomladni rožni cvet,
Vesela godba te napaja;
Sred zarje venčanih deklet
Si bridko, žalostno, potrto,
12 Veselja, radosti zaprto.
- Zakaj temniš mi žar'k očesa,
Ko me obsiva blesk svetá,
Ko gledam zemeljska nebesa,
Ko sreče zvezda mi migljá?
Zakaj greniš mi slast življenja,
18 Ovijaš s trnjem me trpljenja?
- Brenkljajo gosli javorove
In citer strune sreberne,
Razveseljujejo godove
Peneče vinske kapljice,
Nebo nad tabo se raduje
24 In svet v veselji poskakuje.
- Le tí žaluješ, tarnaš, jokaš
Brez tolažila, brez mirú;
Le tí mi v živih prsih pokaš,
Zdihuješ k milemu Bogú;
Po tebi orjejo grenkosti,
30 In seme sejejo bridkosti.
- Razženi tugo, bolečine,
Skelečo rano v noč zavij,
Naj zgine jad, naj žalost mine,
Z veselimi veselo bij,
Življenja dnevi so le kratki,
36 Topiva v kapljici je sladki.
- Brenčajva, dokler cvet ne zvene,
Od rožice do rožice,
Napijva rose se medene,
Ljubiva lice sladke sle;
Nesrečne megle odpodiva,
V naročje slasti se vrziva! — 42
- Ah, kaj je meni to veselje,
Ah, kaj je meni slast svetá!
V daljino plavajo mi želje,
Perota širi se duhá.
Ta rajska radost, polna hrupa,
Mi bolj, ko pelin, je gorjupa. 48
- Na hrupnih rajih se šopiri
Ovenčana ničemurnost,
Pohotna sla srcá ne širi,
Le zbada va-nj strupeno ost;
Medeni jezik rad zasaja
Strupeni jezik v srečo raja. 54
- Ko se bršljin po sencih vije,
Prebada večkrat trn srcé;
Ko na uho veselje bije,
Se večkrat žalosti glasé;
Ko suče par se v kolobarji,
Se časi zbirajo viharji. 60
- Prevare hčere nikdar site
Nebeško dete, um, slepé,
Lové resnico v zanjke zvite,
In božji dih, duhá moré;
Prevračajo zakone stare,
Pravico devajo na pare. 66
- Maliku vžiga se kadilo,
Časti se z razuzdanostjo,
Posvetna slava je kormilo,
Vladar in raj in Bog — zlató;
Prevzetni prah nebesa molí:
Naj se godí po moji volji! 72

- Ne iščiva v posvetnem raji
Veselih, krasnih, srečnih dni,
Njegova sreča ni za naji,
Grenkost, življenja stud rodi;
Njegovo cvetje je medeno,
78 Al nosi v medu kal strupeno.
- Tam so mi pele drobne ptice
V zelenji, v cvetji pisanem,
Tam tekle bistre so vodice
Po pesku sipčnem, bisernem;
Tam bilo v prosti sem naravi,
Kjer se resnica prosto javi. 102
- Duhá morí njegova rosa,
Cvet žlahtnega srcá smodi,
Poslednjič pod zvenečo koso
Vseh rožic cvetje obleži,
In žalostna ostane ruša,
84 Potrta, prazna, bridka duša.
- Kjer prosti duh se prosto širi,
Srcá bridkosti ne moré,
Veselje žuborijo viri,
Visoke pesmi se glasé;
Tam je življenja dan jasneji,
Nebó nad zvezdami svitleji. 108
- Nebeška sreča pa kraljuje,
Kjer strasti se šopirijo,
Presladki srčni mir zdihuje
Pod preobilno sladnostjo;
Kdor se v posvetnosti vpijani,
90 Sreé in dušo svojo rani.
- Razsvitlja ga človeku vera,
Zlatí ga sladko upanje,
Ljubezni roka ga odpéra,
Mu vžiga mile zvezdice;
Prijazno se nad njim igrajo,
V višavi jasni lesketajo. 114
- Na cvetnih tratih moj'ga doma
Srcá ne stiska prazni hrup,
Tje hrepenenje vsak dan roma,
Tam je domá moj sladki up;
Tam klilo je veselje milo
96 In prosto srce v prsih bilo.
- Ah! tam je hrepenenje moje,
Tam raj zgubljeni, dragi dom;
Tam sem sadilo upe svoje,
Ki želo nikdar jih ne bom;
Tam bi se v radosti topilo,
Z veselimi veselo bilo. 120

Fr. Cegnar.

36. Roža med trnjem.

- „Kaj pa ti sama tukaj stojiš,
Cvetica krasna, cvetica mila!
V trnji bodečem kviško moliš
Belo obličje, pisana krila? 4
- Kedar te vidim, točim solzé,
Dete nesrečno, trikrat gorjé ti!
Pikalo trnje bo te v srcé,
Morala bodeš rano umreti. 8
- Kdo ti mrtvaško postljo postlal,
Kdo ti nasul bo hladno mogilo?
Nikdo ne bode groba poznal,
Bodlo še v njem te trnje nemilo. 12

- Cvetice druge lepo cvetó
 V pisanih vrtih, rajski livadi,
 Pijejo roso, solnce gorkó
 16 Sije jim mílo, hčerkam pomladi.
- Ti pa samica tukaj živiš,
 Družbi veseli lice zakrivaš,
 V potu obraza krono rediš,
 20 V hiši mrazotni tukaj prebivaš⁶⁶. —
- „„Mene ne, sestra, une miluj,
 V trnji rojena, v trnji ostanem!
 24 Srečna sem tukaj, meni veruj,
 V sencí stanujem, ven se ne ganem!
- Prišli vetrovi, prišel bo piš,
 Cveticam lomil krone cveteče,
 28 Padlo bo cvetje, vtemnil njih bliš,
 Mene branilo trnje bodeče.
- Prišel bo kosec s koso ostró,
 S srpom jeklenim prišla bo žnjica:
 32 Roža za rožo padala bo,
 Jaz bom cvetela, roža samica.
- Peklo bo solnce gole glavé,
 Mrle sirote bodo za žejo;
 36 Da bo rosila roso na mé,
 Bodem prosila trnjevo vejo.
- Padla bo mrzla slana na plan,
 Smrt na široko cvetke bo žela;
 40 Mene bo varval senčnati stan,
 Še bom živelá v trnji vesela.
- Bala grabljivih rok se ne bom,
 Noge lomastne, slasti jezika:
 44 Trdna ograja var'je moj dom,
 Trnje ga pika, kdor se dotika.
- Prišla bo zima, prišla bo smrt,
 Trnje mi bode jamo skopalo,
 48 Kril bo gomilo biserni prt,
 V sladkem počitku truplo ležalo.
- Skopnel bo sneg in stajal se led,
 Tiha gomila se bo odprla,
 52 Krono škrlatno, biserni cvet
 Krasno bom zopet k nebu prostrla⁶⁶. Fr. Cegnar.

37. Kosec.

- Sklepal, nabrusil sem te, o kosa!
 Zvoni zeleni travi k pogrebu,
 Dokler se bliska biserna rosa,
 Dokler ne peče solnce na nebu! 4
- Zrela za košnjo, zrela si, trava!
 Kaj bi se bala kose jeklene?
 Kar je rodila mati narava,
 V krilo globoko smrt jej zaklene. 8
- Taka postava svetu je dana,
 Taka osoda njega oklepa:
 Seme zabranja časova brana,
 Časova roka zrnje otepa. 12
- Žena mogočna dirja po svetu,
 Nizko, visoko s koso podira,
 Maha po pleši, maha po cvetu,
 Večnosti, grobu vrata odpira. 16
- V grobu telesa grudi trohnoba,
 V večnost neskončno duša se dviga;
 Novo življenje klije iz groba,
 Novo življenje večnost užiga. 20
- Sklepal, nabrusil sem te, o kosa!
 Zvoni k pogrebu travi zeleni!
 Ko bo oblila mrzla me rosa,
 Takrat zvonila bodeš tud meni. Fr. Cegnar. 24

38. Na grobéh.

- Blagor mu, ki se spočije,
 V črni prsti v Bogu spi!
 Lepše solnce njemu sije,
 Lepša zarja rumení. 4
- Tiha zemlja ga ne dramí,
 Strasti ne bučí vihár;
 Bratoljubje vlada v jami,
 Greje prah ljubezni žar. 8
- Britke tuge, bolečine,
 Duhomorni trop skrbi,
 Žalovanje grenko mine,
 Potok solz se posuší. 12
- Ne slepi rumeno zlato,
 Čast, ime, naslov in stan;
 Smrt pobrati pod lopato,
 Kar rodil je beli dan. 16
- Žezla, palice beraške,
 Kdo med temi zbiral bo?
 Krone, krila siromaške,
 Komu mar je tam za to? 20
- Krije vse odeja ena:
 Reve in škerlatnike;
 Zgrinja travica zelena
 Vsem enake prtíče. 24

28	Kar je črna zemlja dala, Vzame črna zemlja spet; Duša je iz ječe vstala, Spela se nad zvezdni svet.	Blagor mu, ki se spočije, V črni prsti v Bogu spi! Lepše solnce njemu sije, Lepša zarja rumeni.	32
----	--	--	----

Fr. Cegnar.

39. Rojakom.

4 Hej, rojaki! opasujmo uma svitle meče,
Plemenita kri po krepkih naših žilah teče,
Bog nam dal je dobro srce, um in pamet zdravo;
Povzdignimo krepke glase domovini v slavo!

8 Iz pšenice, vrli bratje! lju'l'ko populimo,
Zdravo seme v brazde rojstne njive zaplodimo,
Da se krepí ona od zaroda do zaroda,
Da na zemlji diči se od vzhoda do zahoda.

12 Dovršujmo nam od zgorej dano naročilo,
Da ne bo nam solnce za gorami zatonilo,
Da sijalo vedno lepše bo pred naša vrata;
Hej, rojaki! kviško, da nam pride doba zlata!

16 Populimo trnje, lemež naj ledino reže,
Dokler temna noč na naše grobe se ne vleže;
Vreme se zjasnuje, ne bučijo več vetrovi,
Taja se ledina, vzeli so slovó mrazovi.

20 Drami se prebela Vila na zeleni gori,
Sveti se jej lice in okó v rumeni zori;
Hej, rojaki! kako poje, poje in prepeva,
Da se gora trese, da nebeški strop odmeva!

Fr. Cegnar.

40. Blagor pesnikov.

7 Pel bil rad!
Sree se zopet raduje,
Nedrije više dviguje;
Peti imam želje,
Svoje veselje
Hočem ljudém razodeti,
In pa spet eno zapeti.

Pel bi rad!
Naj mi pa tudi prilaga,
Kterim kol radost je draga;
Zložne pesmice
So veselice
Dobrega srca na sveti,
Znalo da v raju bo peti.

Pojem rad!	Pel bom rad!	
Kedar mi solnčice sije,	Če ovsenjak mene siti,	
Tudi če megla ga krije,	Vrelec le daje mi piti,	
Radost al žala,	Bivam na slami	
Ktera se dala,	V revnem tud' hrami,	
Ktera mi srce zaneti,	Moram le pičlo živeti,	
21 Sleherna sili me peti.	Moje bogastvo je peti.	35

Pojem rad!	Pel bom rad!	
Ako mi ravno ne steče,	Dokler mi dani so glasi,	
Kakor so želje goreče,	Naj se preminjajo časi:	
Saj po viharji	Starost me krivi	
Z lepšimi žari	Glavico sivi,	
Solnce prijazno nam sveti,	Vedno rad hotel bom peti,	
28 Vabi veselo zapeti.	Dokler ne moram umreti.	42

J. Hašnik.

41. Sreče dom.

Kdor kol' pod milim Bogom živi,
Vsaki pač srečen biti želí,
Cesar na tronu, kmetič na polji,
Prosi od Boga sreče po volji;
Tud jaz je iščem križem svetá:
Kje nek' prebiva, kje je domá? 6

Tam, kjer cvetice krasno cvetó,
Mislim, da sreči venec pletó;
Solnce pa rev'ce ves dan pripeka,
Kosec jim slednjič glav'ce poseka;
Koder pa smrtna kosa kosí,
Sreče ni prave, jok se glasí. 12

Z vrta na polje grem je iskat,
Tam se raduje kmetič bogat.
On si bogato žetev obeta,
Sreča pšenice venec mu spleta;
Toča prihruje, žito zdrobí,
Sreča veselja ž njive zbeží. 18

Ptice vesele, zelen je gaj,
Mislim, tu ima sreča svoj raj;
Zima prikima, ptice zbežijo,
Hribci pod mrzlim snegom ječijo;
Glasa veselja čuti ni več,
Gaj le žaluje, sreča je preč. 24

- V mestih imajo mnogo blagá,
 Tamkaj bo sreča najbrž domá;
 Res se bogatec tam napihuje,
 Pa še več revnih milo zdihuje;
 30 Kjer pa s'romaštva solze tekó,
 Nihče po sreči prašal ne bo.
- Cesar mogočni, kakor s'romak,
 Otrok in starček, kmet in vojščak,
 Srečo si vošči, sreče si iše:
 Ali le z lica solze si briše;
 36 Človek do groba sreče želí,
 Pa si le prazne pene loví.
- Kje neki ima sreča svoj dom?
 Kdo mi pové, kje našel je bom?
 V čistem le srcu ona kraljuje,
 Sree nedolžno ona zveseljuje;
 Sreča prebiva sredi sreá,
 42 V srcu poštenem ti je domá. J. Virk.

42. Moje želje.

<p>Rad bi tamo bil,
Kjer po polji veter žene
Žitne valove rumene,
Kjer vesela se glasi
Prepelica „pet pedí,
6 Rad bi tamo bil!</p>	<p>Rad bi tamo bil,
Kjer v zelenem gaji poje
Slavček poleg ljube svoje,
Kjer se milo družita,
Mehko gnjezdo znašata,
Rad bi tamo bil!</p>	24
<p>Rad bi tamo bil,
Kjer po dragah bistra reka
Kakor živo srebro teka,
Kjer zelene trate prt
Mene zove v pisan vrt,
12 Rad bi tamo bil!</p>	<p>Rad bi tamo bil,
Kjer mladine krasno cvetje
Zalša grla milo petje,
Kjer nedolžnost je domá
Spake sveta ne pozná,
Rad bi tamo bil!</p>	30
<p>Rad bi tamo bil,
Kjer visoke so planine,
Čudne skalne globočine,
Kjer boječa srna spí,
Strma peč v nebó kipí,
18 Rad bi tamo bil!</p>	<p>Rad bi tamo bil,
Tamo rajsko je veselje,
Tamo čiste srčne želje,
Tam v nebesa je od tod
Prosta in vesela pot,
Rad bi tamo bil!</p>	36

43. Boginji petja.

Boginja preljubeznjiva!	Pevci so te spoštovali,	
Ki budiš plamen duhá,	Ovne tolste na oltar	
Da se v glasno pesem zliva	Nekdaj so ti pokladali,	
Skrita misel iz srcá;	Zažigali ti je v dar:	
Tebi slava se spodobi,	Kaj pa boš od mene vzela?	
Tebi venci zelené,	Mire nimam, ne zlatá,	
Ki so ti je v vsaki dobi	Moja roka dá vesela,	
8 Ovijali krog glavé.	Rada, kar zamore, dá.	16

Če ti všeč je morebiti,
 Kar od tebe v dar imam,
 To ti hočem pokloniti,
 To ti zopet v dar podam;
 Srce si mi obudila,
 Dala si mi pesmi slast,
 Svet mi ž njimi osladila,
 Naj donijo tebi v čast!

Fr. Levstik. 24

44. Pomladnji sprehod.

Za mano ostani, o mesto!	V najkrasneji dobi nam leta,	
Z veselo te dušo pustim;	Naj človek bo star ali mlad,	
Čez travnik, čez polje in cesto	Veselja up največ obeta,	
4 Od griča do griča hitim.	Obeta še mnogi nam sad.	16

Sijati pomlad je začela,	O kar je življenja po sveti,	
Gorkoti umiče se mraz,	In kar je na zemlji stvarí,	
Vsa zemlja je zopet vesela,	Ko pomlad začčenja cveteti,	
8 Vesel je človeški obraz.	Vse giblje in se veseli.	20

Studene in reka se taja,	Tud meni srce se dviguje,	
Vsa rast iz zemljice hití,	Skrbi pa umičejo se;	
In tukaj in tam se sprehaja	Iz misli se misel mi snuje,	
12 Družina veselih ljudi.	Iz radosti radost cvetè!	24

Veselje mi daje peruti,
 Ko ptiču, ki ječe je prost,
 Zemljé skoro noga ne čuti,
 Navdaja me up in mladost.

Fr. Levstik. 28

45. Popotnik.

Živel sem dolgo časa z vami, Oblak nebeški ga odeva
 Le zopet v roko, grčav les! In posteljo mu zemlja da,
 Če imam torbico na rami, Ko obudi se zora dneva,
 Ne briši, sestrice, očeš! Solnce ga dalje popeljá:
 Ta ni možak, ta ni za rabo, Po kopni stezi peš koraka,
 Kdor videl ptujih ni ljudi; Na mokrem sapi se 'zročí,
 Te hribe pustil bom za sabo, Kaj novega mu ura vsaka
 8 Mogoče mi ostati ni. Pred željne pripeljá oči. 32

Kdor ima v pravem koncu glavo, On ne sadí, nikdar ne seje
 On gre v Jeruzalem in Rim, In njemu sad ne obrodí,
 Premaga solnce, dež, težavo, Pri svoji peči se ne greje,
 In dobra volja roma ž njim; Pri svoji mizi ne sedí;
 On skusi pač si kaj po sveti, Veselja dosti vendar vžije,
 Pretehta srečo vse zemljé, Sadi in seje mu ves svet:
 Navaja ga veselje peti, On vsake trte vino pije,
 16 In žalost trdi mu srcé. On trga vsake rože cvet. 40

Kjer sever goni jadra bela Neumen človek, ki razpenja
 Na trg do zadnjih mej svetá, Šotora varno streho si!
 Kjer juga sapica vesela Ko zemlja romati ne jenja,
 Nasproti petje mu pihljá, Ko morje mirno, solnce ni:
 Kamor le priti je mogoče, Tak se obrača romar vedno,
 Povsod domá popotnik je, Povsod poznan, nikjer domá;
 Nikjer si ne sezida kočé, Kjer vleže uro se poslednjo,
 24 Postelje si ne posteljee. Tam smrt mu domovanje dá. 48

Fr. Levstik.

46. Prvi pomladnji bučeli.

Pozdravljena bodi, draga bučela!
 Pomladi tedaj si prvi klicar?
 4 Dviguje se v prsih mi duša vesela,
 Ko ugledal sem tebe, nedolžna stvar!

Al vedi, vedi, nevarno da brije
 Črez njivo in trato še veter hladán,
 8 Prijetno po brdih nam solnce ne sije,
 Za hribom se hrib dviguje snežán.

Mehák si veter igra čez planine,
 Na griču počiva spet solnčice,
 Studenec brez leda se vije v ravnine,
 12 Vijole po vrtilih razsipljejo se!"

Al sever in burja se bosta vrnila,
Vijolam samotnim umorila cvet,
Ti žalostna bodeš poljé popustila,
Če bo prizanesel ti mráz in led. 16

„Pogledi nad sabo jasne višave,
Pogledi solnca nebeškega plam,
Pogledi brstja dreves in planjave!
Al ni vse vesele pómladi znam?“ 20

Poslušaj, nedolžna bučelica, mene,
Iz srca le tvoje sreče želim:
Dokler so po gričih proge snežene,
Za tvoje življenje se vedno bojim! 24

„Ko prva cvetica zemljé bo kalila,
Izsrebatí moram sladki jej med,
Da prva bo moja družina rojila,
Jaz rožice prve okusila cvet.“ 28

To reče in dvigne se, urno brenčaje,
Pa jaderno veje čez ravno poljé;
Mladeneč, bučelo z očmi spremljaje,
Govoril za njo besede je te: 32

Bučelica, ljuba hčerka pomladi!
Med cvetom rojena, med cvetom živiš,
V domovji obdajajo rajske te sladi,
Ko zove pomlad, pa iz ula zletiš. 36

Ognéjo naj tvojih perut se vetrovi,
Da sever bi tebe nikdar ne moril!
Prijazni vhajáli naj bodo ti dnovi,
Za mlajem naj mlaj se ti sladek rodil! 40

Fr. Levstik.

47. Pesmin.

Duri vam stojé odprte,
Moje ptičke! izletite;
Prepevaje se glasite
4 Čez planjave in čez vrte. Ve ste ptujke v našem dvoru,
Pesem vaša nam je pusta,
Ne prepevajo vam usta,
Glasov ljubih v našem zboru! 12

Čul bo vaše prepevanje
Brglez, škorec in kraljiček,
Vravec, čuk in mnogi ptiček,
8 Vnel bo morda ropotanje: Ve jim pa odgovorite:
Mé smo Levstika poeta,
Hčerke mladega očeta,
Bratje, torej potrpite! 16

Fr. Levstik.

48. Novo in staro.

	Dan se za dnevom	Mnogo spreminja	
21	Dalje pomika,	Mestnik obleko,	
	Leto za letom	Staro pa suknjo	
4	Lahno poteka.	Samo prevrača.	24
	Staro odstopa,	Celo že citre	
08	Stvari se novo;	Cene so nove;	
	Vendar se vrača	Pesnik še poje	
8	Vedno še staro.	Pesme z Homerjem.	28
	Svetlo zdaj sije	Slikar tu stavi	
44	Solnčice mladim,	Slavno podobo;	
	Gorko pred grelo	Zad se ozira	
12	Glave je sivčkom.	Zmeraj v Apela.	32
	Kmetič poskuša	Naj pa kdo najde	
22	Kmet'vati bolje,	Novega res kaj,	
	Manj si je vmišljaj	Pot mu napravlja	
16	Modri Egipčan.	Prednikov delo.	36
	Stavbe prostrane	Svoja naj slava	
22	Stavi umetnik,	Staremu bode!	
	Gleda v izgled	Nič se ne znižaj	
20	Glavnega Rima.	Novega vrednost.	40
		P. Hicinger.	

49. Na grobu.

	Teci teci, solza,	Kaj se jokaš, tarnaš,	
08	Solza materna!	Duša materna!	
	Doli na gomilo,	Dete je veselo	
4	Na ta črna tla!	Z angeljčki igra.	12
	Križ pri križu, žali	Duša res, al truplo,	
8	Bridka znamenja;	Truplo ni domá;	
	Dosti mnoga, razna	Zemlja, zemlja ptuja,	
8	Ti je družina.	Bodi mu lehká!	16
	Teci mi le teci,		
24	Solza materna!		
	Doli na ta črna,		
31	Crna ptuja tla!		
		M. Valjavec.	

50. Na planini.

- Vstopim se na vrh planine,
Solnce ravno gori gré,
Z nebotične visočine
4 Se mi daljni svet odpré.
- Ozrem se na domovino,
Gledam na gorensko stran,
Zrem dolino za dolino,
8 Za planjavo vidim plan.
- Polje žitno rodovitno
Se v oči mi lesketá,
Vidi pridnost se očitno
12 Kmetovavca marnega.
- Bistri potok, reka vije
Se tje v rajsko zelenjád,
Zemlja vlage se napije
16 In rodí stoteren sad.
- Hrib za hribom se dviguje,
Gora gleda čez goró,
Božjo moč mi oznanuje
20 Vse, kar vidi krog okó.
- Od tam belega Triglava
Daje mi v oči ozir,
Bistra tam izteka Sava,
24 Petja nevsahljivi vir.
- Ondi se mi odgrinjuje
Blejskega jezera kras,
Raj pozemski, kjer dviguje
Iz valov se k nebu glas. 28
- Od tam doli, kjer meglá se
Ravno je pretrgala,
Sem v oči mi lesketá se
Svit zidovja belega. 32
- Stara tam stoji Ljubljana,
Vse dežele kinč in kras;
Mati sinom slavnoznana,
Z gore čuj pozdrava glas. 36
- Zrem po hribih, zrem po polji,
Mečem sem in tje oči,
Gledam, kar mi je po volji,
Mesta, trge in vasí. 40
- Vidim pred seboj Gorensko,
Tamkaj Notranjsko poznam,
V vinorodno stran Dolensko
Zdaj oči tje vprte imam. 44
- Tamkaj doli s Kranjci brati
Štajerec se in Hrovat,
Ne zamuja desne dati
Tu mu goratanski brat. 48
- Rajske radosti zigrava
V vnetih prsih mi sreé,
Vidim, brata brat spoznava
Vedno bolj od dne do dne. M. Valjavec. 52

51. Pastir.

- Jaz sem gore sin,
Bivam vrh planin;
Ljubim svobodo,
4 Dole in goró.
- Solnce me budí,
Lipa me hladí,
Rožice ljubó
8 Meni tud cvetó.
- Bele janjčke
Pasem sem ter tje,
Ptičice z menó
Pesmice pojó! 12
- Jače vrh goré
Bije mi sreé,
V mirni bajtici
Spavam brez skrbi. 16

20	Tukaj dan in noč Bivam vriskajoč: Gora je moj dom, Za-njo živel bom.	Lep je božji svet, Gora mu je cvet; Jaz sem gore sin, Bivam vrh planin.	24
----	---	--	----

M. Vilhar.

52. Kras.

4	Od planin, kjer dob in bukev, Smreka krije naša tla, Kras nagoten se prostiraš Do jadranskega morjá.	Skale, tvoje gole hčerke, Dvigajo v nebó roké, Ino za odgovor z neba Smrt ti vihre rujové.	24
8	Ko te Rimljan je premogel, Krasen, silovit si bil, In po sencah tvojih vrhov Boge je Slovan častil.	Rožice sem videl mile, Ki cvetele so ljubó; Ali solnce je palilo, Rože umirále so.	28
12	Tebi je zeleno krilo Vgrabil tržni Benečan, In sedaj si solnčnim žarkom, Vihram si v oblast podan.	Po dolinah valovito Klasje tvoje šepetá; Z neba se utrga ploha, Smrt in groza ž njo divjá.	32
16	Kjer neurniki deževni Niso sprali ti kosti, Tam te glojejo viharji, Burja pije tvojo kri.	Sadje gledal sem na drevji, Že je zorel blagodar; Preden je vtonilo solnce, Vstal, pogubil je vihar.	36
20	Sreča sladka ni ti dana, Dan ti je trepet in strah! Sapa meče v morje pesek, Tebe pa osoda v prah.	Nikdar več ne upaj sreče, Več pokoja ti ne bo: Ali mene čaka pokoj, Ko zaspal bom pod tebé.	40

M. Vilhar.

53. Na Kalcu.

4	Na Kalcu prebivam, Kjer Pivkin je vir; Po zemlji slovenski Krog mene je mir.	Goreči mu treski Ob čelu grmé; Al vendar orjaka Iz sanj ne zbudé.	12
8	Čez lozo planinsko Triglav mi strmí, Med zvezde se dviga, In v snegu blišči.	Pod njim pa Slovenec Steguje rokó, In moli in prosi, In briše solzó.	16

- 20 Kjer solnce zahaja,
Naš Nanos stoji,
In skale bobneče
V doline valí. 56
- 24 Na témenu cvete
Prijazna pomlád;
Iz drevja mu plete,
Iz trav zelenjád. 60
- 28 Pod Nanosom trta
Ipavska zori,
In joče in joče,
In vince rodi. 64
- 32 Tam Javornik črni
Zaslanja izhod;
Po notranjski zemlji
Pozdravlja naš rod. 68
- 36 Jezero cerkljansko
Mu pere nogé,
Pa bukev in javor
Hladita srcé. 72
- 40 Snežnik mu je sosed,
Ki megle redí,
In glavo zeleno
Prot solncu drží. 76
- 44 Pošilja čez mejo
Pogled velikán:
Kam plavajo ladje,
Kaj dela Istrán. 80
- 48 Pred mano se steza
Moj ljubljeni svet,
Vsa lepa dolina,
Ki Krasu je cvet. 84
- 52 Po dolih prijaznih
Lej, Pivka hití,
Igraje, šeptaje
Po lokah šumí. 88
- Na levi, na desni,
Za gričem je grič,
Drevó za drevesom,
Za ptičem je ptič. 56
- Po sivem kamenji
So čvrsti ljudjé;
Iz glave otožnost
Jim burje podé. 60
- Pogumen je Pivčan
In zvest siromak,
Narodu in domu
Branitelj krepák. 64
- In breme, ki na-nj ga
Osoda loží,
Junaško ga nosi,
Če prav se potí. 68
- Zdihuje in prosi
Vladarja nebá,
Naj jasneje daje
Mu solnce na tla. 72
- Zdihuje in prosi
Vladarja svetá,
Naj z dola in srea
Odide temá. 76
- Jaz tudi z rojaki
Zdihujem, trpim,
In želje goreče
Sred Pivke topim. 80
- Ker vslišane bile
Še niso dozdej,
Pogrezni je zemlja —
Pod zemljo naprej! 84
- Naprej do dežele,
Kjer Sava bobní,
Med brate, med sestre,
Med naše ljudi! 88

M. Vilhar.

54. Biserji.

4	Milo zvon po dolu poje,
Se razlega čez vrhē;
Mlado mamico zakopat
Štirje nesejo možjē.	Zvon že davno več ne poje,
Tiho krog in krog je vse;
Le na mladem grobu joka
Sinek mrtve mamice.	12
8	Glasne molijo molitve:
„Naj lehka jej zemlja bo!“
In s prstjō na vek molčečo
Mamico zasipljejo.	Solza mu kapljā za solzo,
Sam, oj sam je sred svetā!
In molitev za molitvo
Izdihava do nebā.	16
20	Neizmerna milost božja
Odpri blažene rokē;
Solze britke, nadepolne,
V biserje se spremenē.	M. Vilhar.	

55. Molitev.

4	Pokala je sveta zora,
Ptīči zopet se budili,
V cvetji se zibala rosa,
In pastirji se glasili.	Žena, blaga tovaršica,
Z gorkim srcem, dušo zvesto
Cvetonosne rože trosi
V mojega življenja cesto.	28
8	Po vasēh in po gorica
K maši so zvonovi peli,
In po cestah, po stezicah
V cerkev so ljudjē hiteli.	Sine mlade, hčerke male,
Ktere mi je poklonila,
In z otroki porodnico
Naj objema sreča mila!	32
12	Tudi meni duh se dvigne,
Duh razpnē peruti svoje;
Al ne splava proti solncu,
Potopī se v prsi moje.	Mati moja ljubeznjiva,
Ki ležijo v zemlji črni,
Za njih trud in skrb in delo
Bog jim sladki pokoj vrni!	36
16	V srcu zre dvanajst oltarjev,
Sekanih iz skale sive;
Pred očmi se mu po redu
V njih vrstē podobe žive.	Oče, starček sivolasi!
Tudi vas so v jamo deli;
Da bi tamkaj v večni slavi
Venec z materjo prejeli!	40
20	Bog vesoljni, duh neskončni,
Ki človeka je ustvaril,
Kal nesmrtno va-nj ucepil,
Iskro uma v njem užaril.	Z bratoma in sestro ljubo
Osameli smo na zemlji;
Čas! ljubezni ti otročje
Nikdar nam iz prs ne jemlji!	44
24	Domovina, ki rodila
Moje drage je rojake,
Bistre ima še sinove;
Nad sinovi pa oblake.	Prijatelji! redko solnce,
Ki ste v burjah mi sijali,
Da bi nikdar se ljubezni
In zvestobe ne kesali!	48

Poezija, dar nebeški!
 Komur v srcu ti cvetevaš,
 V gorkem letu hlad mu delaš,
 52 V mrzli zimi ga ogrevaš. Zdaj pred dušnim se očesom
 Vzdigne mojih dni osoda,
 Moje sreče in nesreče,
 Solz in radosti posoda. 60

Muzika, vesela deva,
 Pevcu strune v roke daja;
 Grlo poje kakor slavec,
 56 Kedar srce v njej se taja. Večnost je podoba zadnja,
 Konec vsega hrepenenja,
 V katerem duša kviško plava
 Iz pozemskega življenja. 64

Peli zopet so zvonovi,
 Iz cerkve je vse hitelo,
 In da grem od svete maše,
 Tudi se je meni zdelo.

M. Vilhar. 68

56. Noč.

Solnce rumeno
 Goro zeleno
 Zadnjič poljubilo je;
 V krilo temine
 Hribje, doline
 6 Tiho zavili so se. Veter pihljaje
 Jezero maje,
 Rahlo ob bregu šeptá;
 V jezeru čreda
 Zvezdic se gleda,
 V daljni globini migljá. 18

Tam na iztoku
 Pa na oboku
 Mesec prikaže glavó;
 Bolj se užiga,
 Vedno bolj miga
 12 Zvezdic prijazno zlató. Nočna temina,
 Slika spomina
 Srečnih in žalostnih dni!
 Zvezdam bliščečim
 Ali brlečim,
 Dnevi, enaki ste vi. 24

Jezero krasno,
 Temno al jasno,
 Si mi podoba srcá:
 V tebi odmeva
 Vsacega dneva
 Se mi svitloba al tma! S. Jenko. 30

57. Mati.

Dete revno, dete malo!
 Kdaj mi bodeš poplačalo
 Vse, kar zá-te skrbna mati
 4 Mógla sem in bom prestati? Sem pod srcem te nosila,
 V bolečinah porodila,
 Za-te noč in dan skrbéla,
 Za-te sem in bom živela. 8

- Postelj kol'kokrat postlála!
 Zibel tvojo sem zibála,
 Pesem ti zapela sladko,
 12 Da zaspalo si čez kratko.
- Čez-te se potem nagnila,
 Srčno Boga sem prosila:
 Oče, hudega ga brani,
 Meni, sebi ga ohrani! 16
- Dete malo in ubožno!
 Bodi pridno in pobožno,
 S tem skrbi mi boš plačalo,
 20 Dete revno, dete malo! S. Jenko.

58. Korak v življenje.

- Srce trepeče
 Od hrepenenja,
 V šumni vrtinec
 5 Sili življenja.
 Stopil na ladjo
 Tudi bi eno
 Jadral za srečo
 Nerazjasnjeno.
 Morje lažnjivo,
 10 Kje so bregovi?
- Grozna širjava,
 Grom in vetrovi. —
 Zije slapovje,
 R'jove peneče,
 15 Barke razbija,
 V brezna je meče.
 Zvezde prijazne
 Pot mi kažite,
 Srečni vetrovi
 Čoln mi vodite! 20
- S. Jenko.

59. Slovo in naročilo.

- V zvoniku se zbirajo ptice,
 Tu lastovka še žgolí;
 Tam čakajo tovaršice,
 4 Al ona še ne zletí.
- Tak poje, ko solze bi lila,
 Otožni pogledi jej so;
 Ker gnezdo bo zapustila,
 8 Ker jemlje od mene slovó.
- Očesci obrača v mé milo
 Jaz svoje obračam va-njó,
 Srce z neznano silo
 12 S solzami mi moči okó.
- Enako midva preživela
 Mars'kako jutro sva že:
 Nad mano je ona žgolela,
 16 Jaz skladal sem pesmice.
- Ko slišal vesele gor kljune
 Sem nje in njenih hčérá,
 Ubiral veselja sem strune,
 20 Ki vrelo je z moj'ga srcá.
- Ko lastovka je žalovala,
 Vesel tud jaz nisem bil,
 In lira je zajokala,
 24 Domovju solze sem lil.
- Al ptič'ca! zdaj zgrni perute,
 Odleti brž tje na križ,
 S tovariši so line obsute,
 32 Glej, glej, da ne zamudiš!
- Na okencu zjutraj bom plakal,
 In gnezdo varval ti bom,
 V spominu te vedno bom čakal,
 36 Da vrneš se zopet na dom.

Če pa, ko prideš spet k leti, Obišči ga tam in grobovje,
Na oknu ne najdeš me več, Zapoj mu te pesmice:
Na mojo gomilo prileti: Da vneto za svoje domovje
40 Tje šel tvoj prijatelj je leč! Nehalo je mlado srcé. 44

In lastovka je odletela,
Odšla je v Afriko tje,
Naročbo s seboj je vzela,
Pustila me samega je. Fr. Zakrajšek. 48

60. Divji lovec.

Stojim visoko vrh skalovja, Pa kaj mi mar, mi mar človeka?
In gledam doli v nizki svet; Ko se pod mano grom jezí,
Ljudi tam doli zrem domovja, Ko stresa hrib tuleča jeka,
4 Blišči ob reki polja cvet. Srcé se mi koj ohladi. 12

V sovraštvu in prijazni šali Le včasí, ko 'z dolin samije
Tam dol človeški rod živi, Zvonovi milo zadoné,
In mene so sem gor pregnali, Ko svit z lednikov na-me sije,
8 In za-me več solzice ni! Se taja v prsih mi srcé. 16

Tedaj obspó me stare želje,
Tedaj se spomnim bolečin,
In marsikterih ur veselje
Se sili zopet mi v spomin. 20

Posl. Fr. Zakrajšek.

61. Mladost.

Ko pomlad mlada se zbudi Radujemo se cvetja spet,
In spet ozelené doline, Ki doli in goré pokriva,
V življenje vse se prebudi, Preroben ves se zdi nam svet,
4 Otožnost nam iz srca zginé. Lepoto rajsko nam odkriva. 8

Spominja nas preteklih dni,
Opomni srečne nas mladosti,
Ko vsak otročje še živi
In srčnih ne pozna britkosti. G. Krek. 12

62. Hrepenenje.

Po drči samotni vodica šumi,
 Opira skalovje grozeče;
 Tik brega postaren planinec sloni,
 Večerno mu solnce obličje zlati,
 Sreča celi rane skeleče;

7 Ko vglada v prebistrih valov se šumenje,
 Izbuja nemirno se v njem hrepenenje.

Pretekla spet leta se njemu odpró,
 Dni rádotne čuti mladosti;
 Spominja se bratov in sestric zvestó,
 Ki v koči domači bivaje mirnó
 Vživali so čutja sladosti.

14 Pa zdaj, ah! že krije vse lahna gomila,
 Odvzeta jim zlobna vsaktera je sila.

V olajšane sanje močno se vtopí,
 Na lice mu kane solzica;
 Pihljanje večerno moči mu krepí,
 Otrpnjene ude novo oživí,
 Ogreva upadena lica;

21 Veselo ozrè se v prihodnosti vrata,
 Kjer čaka življenja še doba ga zlata.

Že zvezdice jasne zlatijo nebó,
 Noč krila po zemlji prostira,
 Počiva stvarica vsaktera ljubó,
 Zatisne tud starčku zdaj spanje okó, —
 Smrt vrata življenja zapíra:

28 Ko solnce žaró čez snežnike posije,
 Srce hrepenèče poslednjikrat bije.

J. Krek.

63. Najviša moč.

Veliko moč ima železo,
 Al erjavina mu je kos;
 Mogočna je soparja sila,
 Ki goni trume težkih voz.
 Še več si Arhimed je upal:
 Daj drugo mi stališče kdo,
 In zemljo snamem iz tečajev —
 8 Iznašel tako je koló.

Al kar moči je zemlji danih,
 Kar vprega jih človeški um,
 Vsem kos je moč natezovanja,
 Ki vodi črede solčnih trum.
 Svetove svitle razpeljuje,
 Poznajo vsaki svojo pot,
 Nobena teža jih ne zmaga,
 Vse veke vlada brezi zmot. 16

Al več ko ta je moč najviša,
 Ne vniči je vseh življev strast,
 Gorkote več ima ko solnce
 In cene nad vseh svetov last.
 V najtrših bojih zmage polna,
 Dan ljubi ter odganja noč,
 Njej smrt — pekel zastonj se vstavlja:
 Najviša je ljubezni moč.

A. Umek. 24

64. Ponočna pesem.

Čudo zvezdic mi gori,
 Dvema pot enaka ni:
 Ena se mim druge giblje,
 4 Nizko al visoko ziblje.

Pride noč in pride dan,
 Tak je tudi srčni stan:
 Dans mu sreča sije mila,
 Jutro ga že tare sila. 16

Tu na zemlji pa ljudjé
 Po deželah vseh živé;
 Src premnogo razno bije,
 8 V njih so čudne harmonije.

Zdaj mi cvetje daje vrt,
 Dom veselja je odprt,
 Milih strun doné glasovi;
 Kmalo žalostni so dnovi. 20

Eno pride do nebá,
 Radost, mir ga spremljata;
 Drugo v breznu dol trepeče,
 12 Sklijo rane ga skeleče.

Poln veselja pojem zdaj,
 Bog zna, al bom pel še kdaj:
 Spremenljivo je življenje,
 Srce žene hrepenenje. 24

A. Umek.

65. Jek.

Zmerom kliče glas doneč:
 Dani so nam kratki dnovi,
 Urno dirjajo valovi;
 Kar ne poderó vetrovi,
 To poseka — čuj strméč —
 6 Meč.

Al človeštva viša last —
 Moč nebeška ni pustila;
 Boje bije krepka sila,
 Svet obseva zarja mila,
 Blaga — tlači hudo strast —
 Rast. 18

Srce, polno poezije,
 Gleda svet, na njem vihar;
 Praša se, čemú moj dar,
 Saj nikomur več ni mar;
 Ako iščeš harmonije —

Zvezde upu so prižgane,
 Up je trden kakor dob,
 Čvrst ko morske skale rob;
 Naj še tako reže zob
 Nam prebitko smrtne brane —

12 Ni je.

Rane. 24

Pojmo pesmi, bratje, zdaj!
 Radost srca naj vzdiguje,
 Mir po zemlji naj kraljuje,
 Slast v glasovih oznanuje,
 Da njih dom je lepši kraj —

Raj.

A. Umek.

30

66. Otročja leta.

Ko v tihotni noči kratka
 Sanja vmakne se od nas,
 Zbežala je doba sladka,
 4 Let otročjih mili čas.

Vrgel sem od sebe vence,
 In cvetičic nimam več;
 Let otročjih ni več sence,
 8 Oj nedolžnost, preč je preč!

Le spomin mi kaže kraje,
 Kjer otrok sem cvetje bral,
 Kjer v vinogradu najslaje
 12 Grozdje oče mi dajal.

Kjer me moliti učila
 Pod orehom mamica:
 Lehka bodi ti gomila,
 Ljuba, draga mamica!

16

Kjer sem z dedom v cerkev šetal,
 Kjer igral sem se vesel,
 Kjer mi starček je obetal:
 S sabo te bom v cerkev vzal.

20

Nič čez dan me ni skrbelo,
 Mirno sem po noči spal;
 Saj obleko imel sem belo,
 Saj me angelj varoval!

24

Srečna leta ve otročje,
 Srečen ti otročji čas!
 Dokler vzame smrt v naročje,
 Vedno mislil bom na vas.

J. Bilec.

28

67. Oj planine.

Oj planine, oj planine,
 Rožnate planine vé,
 Kinč slovenske domovine,
 In pa sinje vé goré,
 Ki ste žive skalovite
 Straže našega svetá,
 O pozdravljene bodíte!
 8 Kličem tožnega srcá.

Kolikrat se v meni glási
 Radosten na vas spomin,
 Pred menoj vrsté se časi,
 Ki sem vžil je vrh planin,
 Ko presrečen na višavah,
 Srčnega veselja vnet,
 Po ravninah in nižavah
 16 Pisani sem gledal svet.

Vsako jutro zlato zoro
 Sem pozdravljal prevesel,
 In čez dan v zeleno goro
 Glasno žvižgal, glasno pel;
 Mislil sem, da rože krasne
 Meni se razevitajo,
 In da ptiči pesme glasne
 Meni le prepevajo.

24

Toda moral zapustiti
 Tebe sem, planinski raj!
 In med druge ljudi iti,
 Po poklicu v drugi kraj.
 Res, povsod se da živeti,
 Kdor poguma kaj ima,
 Pa samo v domači sveti
 Zemlji sreča je domá.

32

Torej moje srčne želje
 Ve zelene ste goré,
 Kjer otročje kdaj veselje
 Vživalo mi je srcé.
 Na višinah domovine,
 Kjer živi ves moj spomin,
 Oj planine, oj planine!
 Srečen bil bi gorski sin. Fr. Levéc. 40

68. Slovenec sem.

	Slovenec sem!	Slovenec sem!	
	Takó je mati djala,	Jaz ljubim očetnjavo,	
	Ko me je dete pestovala;	Gorim za njeno čast in slavo;	
	Zatorej dobro vem:	Kar čutim, to povem:	
5	Slovenec sem!	Slovenec sem!	15
	Slovenec sem!	Slovenec sem!	
	To jasna pamet v glavi,	Od zibeli do groba	
	To v srcu blagi čut mi pravi;	Ne gane moja se zvestoba,	
	S ponosom reči smem:	Da vsikdar reči smem:	
10	Slovenec sem!	Slovenec sem!	20

J. Gomilšak.

II. Vzvišene poezije: ode, himne in popevke.

69. Mozesova zahvalna pesem.

Gospodu pojem: povelíčal, povelíčal se je,
 Vrgel je konja in jezdeca v morje.
 Moja moč je in moja pesem Gospod,
 Odrešenik mi je bil! 5
 On je moj Bog, hvalil ga bom,
 Bog moj'ga očeta, povzdigoval ga bom!
 Zal vojščak je Gospod, Gospod mu je ime!
 Zaveznil je v morje kralju vozove in vojako njegovo,
 Zbrani njegovi vojvodi so se potopili v rudečem morji; 3
 Brezni so je zakrili! 10
 Šli so kamnu enako na dno!
 Tvoja desnica, Gospod, je moč razkazala s častjó,
 Tvoja desnica, Gospod, je sovražnika strla!
 Zdrobil po velikosti svoji si zopernike svoje! 10
 Srd svoj si izpustil, povžil je kakor strnišče! 15

Na puh tvojega srda so se nakupičile vode,
 Na kup stečene so stale,
 Sredi morja so se sesedli valovi!
 Sovražnik je djal: „Vlil bom, vzel bom,
 20 Rop bom delil, srce si ohladil nad njimi,
 Svoj meč bom izdri, roka moja je bo pogubila!“
 S svojim vetrom potegneš, zagrne je morje,
 Kakor svinec zazvoné po silnih vodah na dno!
 Kdo je tako močen po tvoje, Gospod!
 25 Kdo je po tvoje tolike svetosti,
 Češčenja tolikega vreden,
 Tako čudodelen!
 Svojo desnico si stegnil,
 Požrla jih je zemlja.
 30 Po svoji dobroti pelješ ta ljud, odrešil si ga!
 Z močjó ga vedeš na svoje domovje!
 Narodi slišijo, tresejo se.
 V Filisteji grabi strah prebivavce,
 Omotični so edomski knezi,
 35 Moabskim vojvodom groza prihaja,
 Kanaanski vsi prebivavci kopné.
 Strah in trepet je opadaj,
 Otrpnejo kakor kamen naj nad tvojo močno roko!
 Tvoje ljudstvo pa pojde, Gospod!
 40 Tvoje ljudstvo pa pojde, tvoja pridobva.
 Popelješ je, zasadil je boš na svoje lastine goró
 V kraj, o Gospod, kateri si za-se sedež izvolil
 Na svetišče, Gospod, katero so tvoje roke utrdile,
 Kraljeval bo vekomaj in vedno Gospod.

M. Ravnikar.

70. Svèt in tolaž trpljencem in stiskancem.

(Psalm 36.) *

3 Zaupaj v Boga, in dobro pa stori,
 Bogá ti bodi ljubó,
 In dal ti bo želje svojega srca.
 Svoje pote Bogu priporóči,
 5 Va-nj zaupaj, on bo naredil.
 Kakor solnce bo tvojo nedolžnost presijal,
 Kakor čisto opoldne tvojo pravico.
 Mladeneč sem bil, in postaral sem se,
 Pa zapuščenega nisem pravičnega videl,
 10 Ne kruha brnjati njegovih otrok.
 Ves dan se usmilva in posojuje,

In vendar imajo obilno otroci.
 Če se tudi opotakne, ne pađe,
 Gospod ga za roko drži.

M. Ravnikar.

71. Božja vsegapričujočnost.

(Psalm 138.)

Gospod! pregleduješ, poznaš me!
 Veš me, naj sedim ali stojim!
 V moje misli mi gledaš od daleč,
 Naj grem al ležim, me obdajaš;
 Vsi moji potje — znani so ti. 5
 Ni mi še besede na jezik,
 Glej, Bog, veš jo že vso!
 Za mano si in si pred mano
 Ter me z dlanjo pokrivaš.
 Prečudna je za-me tvoja ta vednost, 10
 Previsoka, ne morem do nje!
 Pred tvojim duhom kam hočem iti?
 Kam pobežim pred tvojim obličjem?
 Če stopim v nebesa, si v njih,
 Če si v brezno posteljem, pa si le! 15
 Na daničnih perotih zletim naj,
 Prebivam za poslednjim morjem,
 Tvoja roka me vodi tudi ondi,
 Drži me tvoja desnica.
 Rečem naj: tma me obsuj, 20
 Noč bodi dan pri mojih poslastih,
 Tudi tma ti nič ne otemni;
 Po dnevino sije ti noč,
 Tema in luč sta ti enaka. —
 V tvojih bukvah so bili moji dnevi zapisani, 25
 Zaznamovani vsi že takrat, ko nikogar ni bilo.

M. Ravnikar.

72. Častite Gospoda.

(Psalm 112.)

Vi mašniki božji, hvalite Gospoda,
 Hvalite Gospoda od roda do roda!
 Vsi hlapci Gospoda gospodnje ime
 Naj molijo, hval'jo, častijo, glasé. 4

Češčeno, zviš'vano in spevano bodi
Gospodovo sveto imé med narodi:
To danes, to jutri, to božji ves čas
Na jutru, večeru, na jugu, pri nas!

Od solnčnega vzhoda do njega zahoda
Vsa ljudstva častite, hvalite Gospoda;
Jeziki vsi pesem mu pojte enó,
Daritev darujte le eno samó!

Povzvišan Gospod je nad ljudska slovesa,
Njegova vseslava presega nebesa:
Kdo meril se ž njim bo človeških otrók,
Ž njim, ki na visokem prebiva, — naš Bog?

On zre na ponižne v nebeški planjavi,
On zre na ponižne v pozemski dobravi;
Dobrotno nezmožnega dvigne s smeti,
Ubožčeku v blato rokó pomolí.

On ga posadí med najprve prvake,
Med prve — med svojega ljudstva veljake.
On neblagoslóljveno vseli v okróg
Ko mater veselo obilnih otrók.

L. Jeran.

73. Dies irae (dan jeze).

(Himna latinska Tomaža Celanskega.)

Dan poslednji pride sila,
Zemlja v prah se bo zvalila,
Priča David in Sibila.

Kaj trepeta bo prebiti!
Videl bom sodnika priti,
Vsako vest tenkó odkriti.

Čudno grom trobente kliče,
Skozi dole, morje, griče,
Žene k sodbi vse mrliče.

Smrt strmí in tuđ natora,
Kedar pred sodnika mora,
Stvar mu dolžna odgovora.

Bukve bodo naraz djane,
Drobno vpričo sveta brane,
Ne bo miselce neznane.

Tedaj pride sodnik zvesti,
Pravdo delat slednji vesti,
Brez podkupa, brez obresti.

Takrat duša kaj poreče,
Kam sirota se zateče,
Kdar pravične v srce peče?

Kralj prestrašne velikosti!
Raj' vračuješ po milosti,
Sodi me po svoji blagosti.

Mili Jezus! ker si za-me,
Voljno križ zadel na rame,
Ta dan, prosim, pozri na-me.

Duše milo si tí ljubil,
V nebo je neveste snubil:
Bo li trud zastonj se zgubil?

- Sodnik pravnega mašč'vanja
Mi dodeli odpuščanja
33 Zdaj pred dnevom obsoj'vanja.
- Duša vboga zdiham kriva,
Rudečica me pokriva,
36 Milost tvoja naj me vmiva.
- Majdaleno odvezuješ,
Dizmu svet' raj obetuješ,
39 Up tud meni oznanuješ.
- Prošnje moje so nevedrne,
Ti daj misli, želje čedne,
Da ne gredem v ognje vedne. 42
- Daj pri ovcah mesto meni,
Ne med kozle me zakleni,
Smiljen me na desno deni. 45
- Ločijoč, kar je prekletih,
In na levo stran odštetih,
Reci meni v družbo svetih. 48
- Dol koleno k tlem podrto,
Po spokorno srce strto,
Molim, nebo stori odprto. 51
- Dan ta solzni že prihaja,
Ker iz praha meso vstaja. 53
- Da bo sojen človek krivi,
Daj odpustek mu, Bog živi! 55
- Jezus, smiljeni pastir,
Dari dušam večni mir! V. Vodnik. 57

74. Gloria laus.

(Himna latinska.)

- Slava, čast in molitev naj bo Ti, kralj Kristus Zveličar,
Ki Ti je blaga mladost vpila hosano svetó.
Kralj si Ti Izraelov, Davida blaga mladika,
Ki v imenu Bogá bližáš se, blaženi Kralj!
Slava itd. 6
- Družba nebeška v višavah hvalne Ti pesme prepeva,
Ž njo umrljivi naš rod in vse, kar stvarjeno je.
Slava itd.
- Narod hebrejski hití Ti nasproti z vejami palme,
Glej, pred Tabo tud mí s prošnjami, s himnami smo. 10
Slava itd.
- Oni so pred trpljenjem dar'vali Ti hvalna darila;
Mi Ti vladarju damó pesmi slavné za dar.
Slava itd.
- Oni so bili Ti všeč, prijetna tud naša pobožnost
Naj Ti bo, usmiljeni kralj! — dobro Ti ljubo je vse. 15
Slava itd. J. Bilec.

75. Ne sodi.

Hiob — glava 38. 39. 40. 41.

- O tí, ki slep osod vladarja
 Dolžiš krivic, posil in kuj,
 Kak Jobu on iz tmin viharja
 Govoril je, v trepetu čuj!
 Gromovja hrum potihne plašno,
 Begoči čas pozabi tir,
 Ko nagloma pokliče strašno
 8 Sledečih slov ga v jak prepír:
- Kje bil si tí, ko na moj bodi
 Je hipno stan te zemlje stal,
 Ko klili vseh strani so plodi,
 In nebu jaz oblok sem dal?
 Ti svit osod z besedo prazno,
 Resnice ti kališ tečaj,
 Zjedini moč in silo razno,
 16 Vjunači se, odgovor daj!
- Kje bil si tí, ko z dñhom enim
 Prižgavši zvezd neskončni broj
 Svetilom solnc, na hip rojenim,
 Naročil sem namen — pogoj?
 Ko vriskale, pravil vesele,
 So mojo čast nebes močí,
 Ko mojih del visosti pele
 24 Danice so, kje bil si tí?
- Porodu kdo je morja stregel,
 Ko vrelo je iz krila tmin?
 Al nisem jaz nasprot mu segel,
 In rekel: Stoj, nevihte sin!
 Kdo dal mu je v mejnik bregove,
 Zatisnil kdo je brezdna pah,
 V oblak povil globin valove,
 32 Ko dete v lik plenic rah?
- Si zvezal tí plejade kroga,
 Je tebi pot svitlobe znan?
 Te zore blesk, te jutro vboga,
 Se na tvoj klic pospeši dan?
 V obupu žej kdo roso blago
 Planjavi dá in dež rodi?
 Zaženi glas, al eno srago
 40 Iz rek višav prisiliš tí?
- In moje boš namembe sodil,
 Si svetu tí prišel na kraj?
 Prostora krog naskriž prebrodil,
 Si zmeril čas? Odgovor daj!
 Si hodil tí po dnu globine,
 Al njenih trum popis imaš?
 Odpreti mar izide tmine,
 Al smrti dom zapreti znaš? 48
- Si zemljo tí prijel za robe
 In stresel ven hudobnike?
 Da nova vsa in čista zlobe,
 Ko prta lik slovela je.
 Imaš oblast tí roke moje,
 Grmiš ko jaz trepet in strah?
 Oznani srd kreposti svoje,
 In treši, daj! plevzetne v prah! 56
- Kdo severu perute vsnuje,
 Razbitja dih viharju dá?
 Kdo v led in srež valovje vkuje,
 Da kamnja zid in tlak veljá?
 Si snega tí premenil stanja,
 Si videl toč al treska hram?
 Katere jaz za dan mašč'vanja,
 Za vojske dan gotove imam? 64
- Zamoreš ti v obnebj seči,
 In stisniti vedrosti zrak,
 Da solnea svit in krog bliščeči
 Pokrije tmin strašan oblak?
 Zaženeš ti goreče bliske,
 Da mrak višav previhrajo?
 Rečejo mar ti glave nizke
 Vrnivše se: Glej, tukaj smo! 72
- Ti vmolknil si, ne veš odreči
 Besede kar prašanjem tem!
 Kak hoče nek ti pravda steči,
 Ko manjka prič in vzroka vsem?
 Ki pravdati se z mano včini,
 Mu gre besed imeti saj!
 S krepostjo sil razum zjedini,
 Vjunači se, odgovor daj! 80

- Ob uri tmin kdo petelina
Opomni, da se bliža dan?
Kdo jastrebu preživi sina,
Ki v gnjezdu skal zdihuje hran?
Je pava rep mar tvoje maže
V lepoti boj ko mavra vnet?
Po morji prst al tvoj pokaže
88 Žrjavu pot na bolji svet?
- V puščavi noj nemarno znese,
Pozabi jaje in truda, glej!
Brez milosti na zrak ozrè se,
In konju vkljub divjá naprej.
Kdo vsmili se v pogin rojenih,
Kdo var'je spak nesrečne tam?
Zavetje jaz in bran puščenih
96 Zdaj solncu je zvaliti dam.
- Postojne stan je gor višava,
Nje gnjezda tron strmeči kom,
Do zračnih mej v obnebjè splava,
Prevzetno zre na zemski dom.
Na hip od tam jedi v prepadu
V okrožji rek razmotri plen;
Se trudiš ti o njenem gladu,
104 Jej brusiš ti očesa sklen?
- Rožljanja pik, armade hrupa,
Trobente konj ne vstraši se,
Orožju trum nasprot se 'zupa,
Kobil'ci vkljub poskoči slè;
Se spenja vnet, s kopitom bije,
Korak njegov je sip in lom;
Kdo v srce žar in par mu vlije,
112 V čeljusti kdo restanja grom?
- Al misliš ti, da jaslim tvojim
Se vklanjal bo rinocerón,
Navadam plah odrekel svojim,
In tebi v prid oral ogón?
Iz tvojih njiv zdívjá gotovo,
V nemar pustí ti jarm in bič;
Kdo je razkril mu moč njegovo,
120 In tvoje kdo izkusti nič?
- Boš levinji donašal piče,
Ko vije se roditelnih muk;
Al plen lovil za nje mladiče,
In var'val je stradanja tug?
Oprostil kdo je risu glavo,
Košuti čut slobode dal?
Al nisem jaz jim dom puščavo,
Brloge v last in hiše 'zbral? 128
- Ozri se v les na behemota,
Železo je njegova kost,
Neskončna moč je ledju dota,
Hrustanci so kositer gost;
Na kviško rep prostrè ko cedro,
Popiti tok mu malo strah,
Kreposti vse je slavno jedro,
Ko jaz velim — je bivši prah. 136
- Glej levjatán je srea-kamen,
O tresku on ne gane se,
Iz nosa hlap, iz golta plamen,
Iz oka žig in žar mu vre.
Če včini bor, se morje peni,
Ko v kotlu lug in krop šumeč,
Končati vse živeče meni —
Zdaj mignem jaz — in ni ga več. 144
- Izpusti jak besede pšico,
Račún mi svoj na znanje daj,
Do česar ti imaš pravico,
Kdo meni je posodil kaj?
Vse moje je, kar svet obseže,
Globin, višav gibanje vseh,
Oblast ko stik zvezdovja veže,
In tvojih ust poslednji dih. 152
- To reče Bog. — Prevdari pridno
O stisku tug besed spomin;
Če vse v korist ne steče vidno,
Ne zabi, da si praha sin,
Da v tvoj namen prilično, kratko
Je tebi Bog nalogo dal;
Nebeško pak veliko prat'ko
Je pisal sam in sam le bral. 160

I. Koseski.

76. Na Vršacu.

4	Na Vršac stopivši sedi,
Neznan svet se ti odpre;
Glej med sivih pleš v sredi
Zarod žlahtnih rož cvetě.	Tukaj bistra Sava 'zvira,
Mati pevske umnosti,
Jezer dvanajst kup nabira
Šola zdrave treznosti.	24
8	Sklad na skladu se vzdiguje,
Golih vrhov kamni zid,
Večni mojster ukazuje:
Prid' zidar se les učit.	Tje pogledaj na višave,
Kjer Triglav kipí v nebó;
Štej snežnikov goličave,
Kar drží najdalj okó:	28
12	Divja koza prosto skače,
Od muh daleč je govéd,
Planšar z Mino po domače,
Po sneg' lovec išče sled.	Tamkaj ravno Forlanijo,
Benečansko tu morjé,
Dol globoko Hrovatijo,
Švajca bele gor glavé.	32
16	Ak vihar drví valove,
Beži v skale plašni trop,
Stresa votli glas bregove,
Grom majé nebeški strop.	Bliz' je polje Goratana,
Orat' vidim Štajerca,
Bližnji sosed mi Ljubljana,
Zilska, t'rolska majerca.	36
20	Kmalo solnce čisto seje,
Iz jezér stokrat bliščí;
Star mecesen redi veje,
Vetru, zimi v bran stojí.	Pod velikim tukaj Bogom
Breztelesni bit' želím,
Čiste sape sred mej krogom
Menim, da na neb' živím.	40

V. Vodnik.

77. Star pevec ne boj se peti.

4	Bučela! visoko
Gori v planine
Priletna si upaš
Snežne na brine?	Hitiš prot oblakom,
Nič ti ne maraš,
Tvoj rod je nebeški,
Ti se ne staraš.	16
8	Si letala nizko,
Zbirala cvetje,
Nanašala mladim
Celo poletje.	Ne boj se mi, pesma,
Ak si globoko,
Naj beli se glava,
Stopi visoko.	20
12	Kraljeva te roža
Vab' na višave,
Te matica pošlje
Na goličave.	Anakreon sivček
Na gosli poje,
Vmes lasce rumene
Zapleta svoje.	24

V. Vodnik.

78. Pevcu.

Kdo zna
Noč temno razjasnit', ki tare duhá!

Kdo vé
Kregulja odgnati, ki kljuje srcé
Od zore do mraka, od mraka do dné!

Kdo učí
Izbrisat 'z spomina nekdanje dni,
Brezup prihodnjih odvzet' spred očí,
Praznoti vbežati, ki zdanje morí!

Kakó
Bit' hočeš poet, in ti pretežkó
Je v prsih nosit' al pekel al nebó!

Stanú
Se svoj'ga spomni, trpi brez mirú! —

Fr. Prešern.

79. V spomin Matiju Copu.

Tájati led naš še le začné se, pomlad je drugod že,
V dragi slovenski vkrotén ni domovini vihár.
Stéšemo svoj si čolnič nov, z Bogom zroč'mò ga valovom,
Ni se navadil poprej breznov se, skal ogibát'.
Zvezde, ki reš'jo, bilé so neznane, ki čoln pogubijo,
Lelj bil naš je krmar, drugi je bil Palinúr
Ti nam otel si čolnič, si mu z jadrami krmo popravil,
Tí mu pokazal si pót pravo v deželo duhóv.
Skríta nobena bilà ni zvezd ti nebá poezije,
Slednji je bil ti domáč jezik omikan, učén.
Stari Rimlján kar svetá je gospod, kar Grecija modra,
Z Labi, Francóz, Španijól, Nemeč in Albijonèc,
Čeh in Poljak, kar Rus in Ilír, kar rod naš slovenski
Slavnih izmislil si bil časa do tvoj'ga písánj,
Polno si znanost imel njih, Čop velikán učenosti!
Ti si zaklade duhá Krezove bil si nabrál.
Nisi zaklepal domá ti žlahtnega blagodarova,
Sebi 'zročéno mladóst, druge si ž njim bogatíl.
Komaj zastavil, rojak, si peró, prej praznovajoče —
V zgubo veliko rodú, krivega dokaj zamúd,
V Save deroče valov tam vrtínčinah smrt te zasačí,
Glas ti zaprè besedí, 'z rok ti potegne peró.

Zemlja, nemili čuvaj, nam zaklád tvoj váruje skopa;
 Grobu na tvojem očí máteri Slavi rosé.

- 25 Niso suhé nam prijatlom očí, ki se spomnimo tebe,
 Ino predragih s tebój tvoje ljubezni daróv.
 Seme, ki ti zasejál si ga, že gre v klasje veselo,
 Nam in za nami dokáj vnukom obeta sadú.
 30 Naj se učénost in imé, čast tvoja, roják! ne pozabi,
 Dokler tebi dragó v Kranji slovenstvo živí! —

Fr. Prešern.

80. Slovenija cesarju Ferdinandu o veselem dohodu v Ljubljano l. 1844.

Trojno ovenčani vnuk vladarjev iz hiše Rudolfa,
 Zgodnjemu solncu enak sveta v ogledu stojš,
 Kron sedmero blišči v škrlatu sedeža tvoj'ga,
 Silnih narodov devet var'je ti slavo in dom,
 5 Sme se iz temnih osod približati zvesta Sloven'ja?

Smé rudorov ti, o Knez! odpreti ljubezni neskončne,
 Ktera do tebe rodú vnema slovenskega kri,
 Kapljico slabo boječ pridružiti morju svitlosti,
 Ko ti visoki prestol solncetemneče gradi,
 10 Svoje prisege poklon določiti vrisku narodov?

Čula žvižgati meč sem s pozonskega hriba,
 Duše ko skazal si sklep stranam čveterim svetá;
 Čula v radosti sem rujoveti českega leva,
 Čula odgovor grmeč brata jadranskega sem,
 15 Ko so prisegovali bregovi Veltave, Pada.

Željno prašaje, al smem se šteti med Avstrije stebre,
 Ali na zboru držav moja beseda veljá,
 Sini slovenski al so v številu zemlje junakov,
 20 Tudi za mene razpet al je historije list?
 Slišim iz neba oglas ponosne Klione grekinje:

„Kako ti dvomiš? mar treseš se clo, ti moja ljubljenska,
 Ker ti imena s krvjó Rimec ni pisal in Grek?
 25 Dvigni se, dvombe na stran! prestolu dostojno se bližaj,
 Slava je tvoje ime, slava porod ino rast,
 Zvedí iz mojih ust, kaj bila si svetu od nekđaj.“

„Preden Bizanc in Rim sta verige kovala narodom,
Bila Evropi si varh; večje li hvale želiš?
Tvoja žarila je kri od ledenega Balta do Jadre,
Mirnemu svetu razum, bojnemu bila si meč,
Zlobi gotova zajez med jutrom in divjim zapadom.“ 30

„Tebi kmetija domá, kupčija po morji slovele,
Jeklo v trojanski prepir vitezom dajala si,
Tvojih poznal je puščice britkost macedonski Aminta,
Bil arbelski je breg priča slovenske moči,
Ko sta za zemlje oblast borila zapad se in iztok.“ 35

„Kar je visokega um, častitega desna storila,
Ptuje ostalo ti ni, slave deležnica si;
Grom je slovenski krotil narode v jeziku latinskem,
Črnega morja prestol tvojih junakov je bil,
Pravda, Dioklecian, Belizar, so ti trojka sestrancev.“ 40

Reče, in temni oblak nekdanjih razdeli se časov;
Glej, pred mano stoji vitezov krasni izbor:
Agron, silni brodnik, jadranskega morja krotitelj,
Pinez, Brem ino Bolk, dika slovenske krvi,
Skerdilaj, Plevrat, brezbrojno vitezov drugih. 45

Medju ženami potem, Teuta ponosna Ilirka,
Zraven ravenski jetnik, velikodušni Baton,
Hrabri Metulčanov rod, sloboden do zadnjega zdiha,
Z vencem mnogi junak, ptujemu ljudu ponos,
Trikrat škrlatnikov šest grmečih iz dvojnega Rima. 50

Zdaj, ko junake spoznam, hrabrosti svoje velikane,
Vname se v srcu ko blisk vrednosti lastne mi čut,
V prsih otajanih vir odprè se goreče besede,
Kjer se bežeči govor djanja v svetlosti žari,
In ti ljubezen redim gorečo v junaškemu mozgu. 55

Tako se bližam, o knez z bogastvom dlani in uma,
Gradov ti ključe podam verno na zlati blazin',
Vrlo namestvana sem od petkrat pet sto županov,
Moje prisega oglas Donava sliši in Pad,
Donava sliši in Pad slovenskih junakov obljudo. 60

Blago, življenje in kri, visoki Vladar! ti darujem,
Bistri v sodbi razum, v boji nevžugano dlan,
Tvojemu rodu na čast, na zgubo protivnikom tvojim
Snuje v osrčji mi duh, čuka na bedru mi meč;
Hrast se omaje in hrib, — zvestoba Slovincu ne gane! 65

- S šaplom oviti zares bliščečim senc ti ne morem,
 Zmel neusmiljeni rok, časa vihar mi ga je,
 Kedar od iztoka Hun, od severja Got ino Kimber,
 Rimec od juga in Vlah, trli so moje kosti,
 70 Strani četiri svetá menjevale sirove narode.
- Kaj trpela takrat, kaj sem doživela zgubivši,
 Ustom izreči ni moč, duhu razumeti ni;
 Smrt je dajala obed neskončno pogubi, obupu,
 Save in Drave vodé solze so bile in kri,
 75 Zadnjega, zdelo se je, da bila bo ura Slovencea.
- Kakor divji natok srditega morja se vzdigne,
 Kedar vihar globočin zemlji se v drobu zbudí,
 Breznom valove napné, peneče drví na bregove,
 S tminami krije ostrov, ki ga razbiti ni moč,
 80 Sivo pečevje ječí, v korenu se tresejo gore.
- Tako, kdo reče zakaj, je vrelo nebrojno narodov,
 Vsakega konca svetá meni srdito na vrat,
 Moje dobrave so stan jim, klavnica moje domovje,
 Grom je beseda njih ust, strela goreči pogled,
 85 Zemlja se moja šibí pod težo železnih vojščakov.
- Ravno mi ukazal je bil iz trebnika prorok arkonski,
 — Bravši v drobu zverin čas maščevanja gotov —
 Dvigniti vrli svoj dlan, razbiti verige Latinca,
 Rimu pobotat obrest sedemstoletnih krivic,
 90 Ter zapečatiti pah kovačnice stare na Tibru.
- Setve dozor krvave kosil Radogost je na Padu,
 Da Kartage potem strašno osveti posip;
 Genserik, drugi moj sin, preplava do Afrike sto rek;
 Kar nenadoma blisk temni pretrga oblak,
 95 V Rimu Otokar stoji, končavši nevredne gospode.
- Zdaj brez varha doma, mi Siscia pade, Emona,
 Rupa omaga, Optuj, druge zakrije mi prah,
 Divjih jezikov hrup zatara mi glase domače,
 Misli in djanju na vir vleže debela se noč,
 100 Tri sto me let in še čez mrtvaška je groza davila.
- Ko se vtolaži vihar, občut mi zbudí se na novo
 Strašno iz jezera ran čutim kipeti život,
 Kakor o zori junak razbiti po boji ponočnem
 Samši na skitu medlí, trume plakaje pogin,
 105 Plakala pravde pad sem svoje pomembé na šibrah.

Dva samogoltna volká, stoječa na levi, na desni,
 Z ostrim jezikom iz ran gladno mi srkata kri,
 Ropa nasičen Avar Dagobertu se hujšemu ognje,
 Misel razdvojena vseh, glada enaka obá,
 V srce pomakata zob strupeni mi vedno protivna. 110

V ognji se skusi zlató — sem bila dostojna v nesreči?
 Me je le našel obup vredno ko dika poprej?
 Slavna ostala če sem, pričujta mi Argaid, Ferdulf,
 Švigni iz vekov temot moje šesterke spomin:
 Samo, Borut, Ketumar, Privina, Bojnomir, Kocel. 115

Toda prirojena moč razbita je bila na vedno,
 Sin je nesreče razpor — brata mi brat ne pozna, —
 „Ogni se, Horvat si ti! — Iz pota mi Krajnec, Korošec!“
 Tak malopriden prepir dom ino moč mi drobí,
 S šaplom oviti tedaj bliščečim senc ti ne morem. 120

Vzemi ljubezen, o knez! namesto ginečega venca,
 Src junaških ti dam tri milijone in čez.
 Vrlo namestvana sem od petkrat pet sto županov,
 Moje prisege oglas Donava sliši in Pad,
 Donava sliši in Pad slovenskih junakov obljubo. 125

Blago, življenje in kri, visoki Vladař! ti darujem,
 Bistri v sodbi razum, v boji nevžugano dlan.
 Tvojemu rodu na čast, na zgubo protivnikom tvojim
 Snuje v osrčji mi duh, cuka na bedru mi meč,
 Hrast se omaja in hrib, — zvestoba Slovencev ne gane! 130

V padu grmečem poginejo let imena, narodje,
 Moje prisege zaklep časa viharju stojí,
 Ko bi se bližala kdaj rešetanja železnega ura,
 Kakor se zrnje iz plev, kakor iz sipa demant,
 Svetila cena takrat bi se ti slovenskega srca. 135

Vedno zahvalna dobrot prededov tvojih ne zabim,
 Duši globoko vsajèn milosti njih mi je sad,
 Rudolf prvi je bil moj prvi v resnici zveličar,
 Lekar veliki, iz ran vzame mi ost ino strup,
 Hrabra sinova mi dva, za vojvode, varhe postavi. 140

Stara Emona se zdaj iz praha dvigavati začne,
 Srednica mojih dežel bila je, biti će zmer.
 Kakor se druž'jo na glas vodjev po bitvi junaki,
 Sestri oživljeni krog stop'jo Slovenke na hip,
 Pivka, Metlika hití mladiti se — bramba nje praga. 145

Reka se zdrami iz sanj, naslednica slavne Promone,
Desno Albertu podá, z levo mu morje odprè;
Trst Leopoldu in Kras, Frideriku Celeja, Dolenja;
Živa Gorica potem prvemu Maksu se vdá,
150 In polovici moči slovenske trese Mletak se.

Zdaj prestrašen oblak na čelu se iztoka dvigne,
Bajesid Ildirim — blisk — njemu se v jedru rodí,
Novi vihar bučí, na Kosovu Miloš Obilič
155 Pade za vero, za dom, Lazar junaški je prah,
V morji krščanske krvi ozidje Nikopoljsko plava.

Kje je natoku zajez, kje v zmoti občinski oetba?
Svetu zapadnemu mor, pravdi razbitje grozí;
Jaderno bliža verig rožljanje se, z meči šumenje,
160 Grozomnoživši komet žuga na nebu pogin,
Opominjaje poklic mi moje nekdanje namembe.

Sine navdušene zdaj med borce v prednemu redu
Urno postaviti hitim, vrata jadranska zaprem;
Roko sestrancu podam na Donavi, Tisi in Krki,
165 Vodju posvetim život, ter se Bogu zarotim,
Moje domovje mejak krivoverstvu da bode gotovo.

Gore slovenske so zdaj od Kope, do Soče, do Drave
V žarku gorečih grmad trombe zapadu na boj,
Prsi slovenske jez viharnemu toku divjakov,
170 Svetu trepečemu varh, trum janičarskih obup,
Meči slovenski pogin tlačivniku vere in pravde.

Vojska mi divja grmi zdaj trojno stoletna na mejah,
Duša se strahu ne vda, srcu ne vpade pogum;
Kako se bije moj sin za vero, za kralja, za slavo,
175 Priča Kostajnica, Beč, Kisek, Radgona, Siget,
Siscia stara slavi Andreja junaškega moj'ga.

Glej, in dopolnjeno je! sovražniku strašnem' osrčeje
Vjedajo rane ko strup, dlani odpadel je meč,
Naskakovavec osod, ki zobe drakonove s'jal je,
180 Kaj je današnjega dne? votla podoba za vid,
Sužnim nezvestim posmeh, zaničevanemu ptujcu igrača!

Toda ne samo na meč, na um veličanstvo opiram,
Kjer časti se modrost, tam se imenuje moj sin.
Kar so mi — Karola dva in mati velika Terez'ja,
185 Jožef slavni in Franc — znanstva odprli zaklad,
Sveti slovenski razum se v sodbi ob mizah zelenih.

Misel se sveti in duh slovenski na zraku Evrope,
 V družbi nekdanjih bogov Vega na nebu blišči,
 Valvazor, Voglar, Coiz, Koronini in stotine drugih,
 Vnuikom prihodnjim izgled, Avstrije slava in moč,
 Vnemajo v srečo mi čut, ko solnce vrednosti lastne.

190

Bližam se vredna tedaj z bogastvom dlani in uma,
 Gradov ti ključe podam verno na zlati blazin';
 Vrlo namestvana sem od petkrat pet sto županov,
 Moje prisege oglas Donava sliši in Pad,
 Donava sliši in Pad slovenskih junakov obljudo.

195

Blago, življenje in kri, visoki Vladar, ti darujem,
 Bistri v sodbi razum, v boji nevžugano dlan.
 Tvojemu rodu na čast, na zgubo protivnikom tvojim
 Snuje v osrčju mi duh, cuka na bedru mi meč,
 Hrast se omaje in hrib, — zvestoba Slovincu ne gane!

200

I. Koseski.

81. Vera, upanje in ljubezen.

Duha

Kdo vznáša v jasne višave 'z doline solzá?

Sree

Napaja z rajsko sladkostjo otrokom zemljé,
 Goreče želje prenaša črez zračne mejé?

5

Učí,

Da dober, mogočen Gospod nad nami budí,
 Da v smrtni posodi nesmrtno bitje živí,
 Da pravi naš dom je visoko nad zvezdami?

Le-tó

Je vera, ljubezen, upanje solnce gorkó,
 Ki strinja visoka nebesa s črno prstjé.

10

K Bogu

Duh hrepení v veri, ljubezni in upanji.

Fr. Cegnar.

82. Vinski trti.

	Zdrava bodi, draga trta,
Necenljivi dar nebes,
Kras gorice, slava vrta,
4 Zemlji najsvetejši les!	Zora mu raz lice sije,
Kogar ljubiš, trta, ti!
Kedar druge zima brije,
Kresni žar mu vžiga kri.	24
	Večih čud ne dela luna,
Solnce nima te moči,
Nima take sile struna,
8 Ko rodiš jo, trta, ti!	Gladko kakor val po cvetu,
Tok življenja mu šumljá;
Zdravje pije vsemu svetu,
On sovraštva ne pozná.	28
	Ti ozdraviš srca rane,
Bolečine utopiš;
Tebi žalost se ugane,
12 Ti obupe odpodiš.	Starček kakor srna skaka,
Ti ga, trta, pomladiš!
Reva mine siromaka,
Senja si kraljevi bliš.	32
	Ti unemaš čut nebesen,
Dvigneš duha v zvezdni zrak,
V prsih zbujaš sladko pesen,
16 Čelu razvedriš oblak.	Cvetje seješ ti v pustino,
Razsvetliš temote kraj,
Zemljo, sicer solz dolino,
Premeniš nam v sladek raj.	36
	Ti gostiji radost daješ,
Si na piru prvi svat,
Ti na plesu pete maješ,
20 Zvezi vtisneš ti pečat.	Ni jim mere, ne števila,
Kar učiniš, čudnih del;
Komaj pevec bi Ahila
Tvojo hvalo vso prepel.	40
		Torej, trta, zdrava bodi,
Rodi vince, ko doslej!
Večni točo ti odpodi,
44 On te s toplim solncem grej!	

L. Svetec Podgorski.

83. V spomin Cirila in Metoda.

- Kdo sta častita možá? — je podoba ko Grecije mnihov;
Ino pa vaj'no blagó? — bukve helenske so skor.
„Kličali naju — povesta — so knezi slovenski; neséva
Vero pa knjige sveté, kakor umevne so jim.“
- 5 Draga sta brata, Ciril pa Metodij! kakó zaželeli
Vaju Sloveni že so, slišati božji poduk.
O pač naglo prišlá je tje bila do meje Slovenske, —
Jela cveteti lepó vera je Kristusova.
- 10 Zalega sadeža rast pa vihar polnočni zatare;
Kjer zgolj ptujci deró, ptuj je že daljni Slovén.
Zdaj med ljudstvom zasejati novo besedo nebeško,
Pride sem Italijan, bliža se tudi Bavar,

- Ali po rodu le-téh ni jezik; umeti ne more
 Lehko Sloven besedi; vnet za resnico pa je.
 Vama neznana pa ni govornica preblaga Slovena, 15
 Glas mu je vajinih ust kot materinski sladák.
 Zbrati ga vama hití pod znamenje križa se narod,
 Srečno nebeški si mir v vajinem vodstvu dobí.
 Z glasi domačimi Bogu čast daje ko Grek pa Latinec; 20
 Kar razodel je Gospod, bere po svoje celó.
 Če za višo edinost tu Sloven se k latinščini druží,
 On ne pozabi nikdar, kar se po vama učil.
 Sveta možá! še prosita za rod, ki sta kdaj ga vodila,
 V njem duh vere da bo vedno nezmagan ostal.

P. Hicinger.

84. Opomin k veselju.

- Veseli bodimo, bratje, veseli!
 Vetrovom skrbi moreče
 Pustimo, tugo in žalost,
 Pustimo kesanje. 4
- Še sije na nebu luna sreberna,
 Še vrne se vsako leto
 Pomlad, se vrne zelenje
 In cvetje na drevje. 8
- Še cvete, zori še trta po solnčnih
 Goricah, in vino zlato
 Pregarja skrb in težave
 Pregarja oblake. 12
- Med travo se bistri potok razliva
 Navdol po svitem kremenu,
 V grmiču zraven prepeva
 Na vejici slavec. 16
- Kak lepa je zemlja, kak je nebeška!
 Ko vstane iz morja zjutraj
 Spet solnce, rože cvetejo,
 Prepevajo ptice. 20
- Na zemlji je raj, na zemljo nebesa
 Kapljajo se vsako zarjo,
 Jehova dih se razliva
 Po brdih, po dolih. 24

Priliznjene sapice zibljejo v drevja
 Vrhéh se, šumljajo kakor
 Kerubskih citer šeptanje,
 Ko pesem nebeška.

In bratje! v pozemskih tacih nebesih,
 Ki vredna so dana biti
 Serafom v dom in svetnikom,
 Ne bomo veseli?

Dokler mi še prsi bodo dihale,
 Oživljala duša truplo,
 Iz žile v žilo kri tekla,
 Čem se veseliti.

Vzemite muhe, protne radosti,
 Vetrovi! skrbí moreče
 Vzemite, tugo in žalost,
 Vzemite kesanje!

Fr. Levstik.

85. Božična.

Betlehemska okolica.

(Planjava. Od daleč se vidi nebeška svetloba.)

Družba pastirjev:

Kaj sveti se tam na planjavi?
 Zdaj solnce nebeškega luč ne gori,
 In luno, častito kraljico noči,
 Oblaki so skrili v višavi.

Eden iz družbe:

Od roda do roda je velik Jehova,
 Dobrotna in mila je roka njegova,
 Ker nam iz nebeške višave
 Pokazal je znamenje sprave.

Vsa družba:

To luč ni zore, ni plamen danice,
 Pogled omaguje, pokrijmo si lice!

Družba angeljev (daleč):

Adamovi sini v verigah so spali,
 Bil zemljo je Bog zavolj greha prekel,
 Al dnevi rešenja so zdaj zasijali!

Eden is družbe angeljev:

Kar duh se napuha bil v prahu je vnel,
 Kar volja mu stvarnika bila je črt; 15
 Zdihaval sužen je let tisuč in tisuč;
 Zdaj zora je počila, v sponah je smrt!
 Zató naj vesele se pesmi glasé,
 In zore pozdravijo novo naj luč,
 Duhovi človeku le sreče želé! 20

Vsa družba angeljev:

Zató naj vesele se pesmi glasé
 In zore pozdravijo novo naj luč,
 Duhovi človeku le sreče želé!

Eden is družbe pastirjev:

Boječé poslušá uhó,
 Kar slišálo nikdar še ni; 25
 Ta pesem se z neba glási,
 Povračá se zopet v nebó;

Vsa družba pastirjev:

To pesem mladenča, to glas ni device,
 Jehova je blizo, pokrijmo si lice!

(Angelji blizo.) Eden is njih družbe:

Pošteni čuvaji črede in páše! 30
 Trepetu in strahu dajte slovó!
 Mesija usmilil se reve je vaše,
 Dan sužnje je sile šel za goró.
 On, ki je obljubljen na zemlji in v raji,
 Nocoj se rodil je v pastirski staji, 35
 On bo Izraelovo odkupil kri.
 Do Betlehema hitite,
 V jaslíh ga iščite,
 Tam, dete pokojno, leží!

Družba angeljev (se v zrak dviguje):

Naj čast bo Gospodu v višavah! 40
 In mir ti, Adamova kri!
 Deva je Mesija rodila,
 Peklenska pa kača zgubila
 Pravico do sužnjih ljudi,
 Mir ti, Adamova kri! 45

Eden is družbe pastirjev:

Kdo nam bo čudne razjasnil besede?

Vsa družba:

Gospodovi posel nam djal čuvajem je črede,
 Da v hlevu je rojen tam v Betlehemu,
 Le jaderno bratje, le jaderno k njemu!

Betlehemski hlev.

Družba pastirjev:

50 O dete, v pokoj vsi zemlji rojeno!
 O hvaljeno bodi, bodi češčeno!

Eden iz družbe:

55 Že Mozej, izvoljeni vojvoda Juda,
 Videti je želel tvoj svitli obraz,
 Peljali k očakom so dnevi ga truda,
 Odločen njemu ni blagi bil čas.

Vsa družba:

60 Pastirjem najprvim si milosti svoje
 Pokazal svečavo, rojeno 'z nebes,
 Dodelil, da lice ti gledamo tvoje;
 Pred tabo smo v prahu
 V ljubezni in strahu!
 Kar koli je v gori zeleni dreves,
 Kar koli po drevji pomladnjem peres,
 In kar po livadi cvetoči je trave,
 Kar v jašni je noči nebeške svečave:
 65 Ak toliko mi bi jezikov imeli,
 In vendar nikoli tvoje bi slave
 Po vrednosti dolžni ne peli!
 Nocoj pa si k sebi poklical nas sam,
 Nam prvim pokazal obličje si milo,
 70 Oznanil svobodo Juda si nam;
 Zato pred tabo smo v prahu
 V ljubezni in strahu!

Hlev obda nebeška svitloba.

Pesem angeljev (se čuje iz zraka):

75 Naj čast bo Gospodu v višavah,
 In mir ti, Adamova kri!
 Deva je Mesija rodila,
 Peklenska pa kača zgubila
 Pravico do sužnjih ljudi,
 Mir ti, Adamova kri!

Fr. Levstik.

86. Bog.

(Oda Deržavinova.)

O Ti v prostoru brezkončni,
 Živeč v gibanji vseh stvari,
 V tečenji let in dni prevečni,
 Brez lic in božja lica tri!
 Ti duh edini, duh povsotni,
 Brez vzroka in nikjer stanotni,
 Vsem neobsežen krog in krog,
 Ki sam s seboj vse napolnuješ,
 Objemlješ, stvariš, ohranjuješ!
 Ki imenujemo Te: Bog!

10

Izmeril ocean globoki,
 Preštel bi s peskom zvezd oči,
 Ak hotel bi Tvoj um visoki,
 Števila Tebi mere ni!
 Celó duhovom posvečenim,
 Iz svita Tvojega rojenim,
 Ni jasna sodeb Tvojih noč.
 Naj misel v Té se drzno vpira:
 V veličji Tvojem gine, vmira,
 Ko v veku tone hip gredoč.

20

Kaoza bitnost si predčasno
 Iz brezen večnosti izzval,
 In večnost — že pred vekom — jasno
 Ti v sebi samem osnoval.
 Iz sebe sam se sestavlja je,
 Iz sebe sam sebe sijaje,
 Ti luč in luči si iztek.
 Sezidal vse z besedo eno,
 Prostiraš v stvar se porojeno;
 Ti bil, Ti si, Ti boš na vek!

30

Vseh bitij kal Ti v sebi vežeš;
 Ti hraniš je in Ti živiš;
 Ti konec na začetek prežeš,
 In v smrti nov život dariš.
 Ko iskre vsipljejo, gosté se,
 Tak solnca iz Tebe rodé se;
 Ko v jasni zimi ivja roj
 V drobtinah sem ter tje strkeče,
 Vrtí se, ziblje se, leskeče:
 Tak zvezde v brezni pod Teboj.

40

Svetil ognjenih milijoni,
 Po neizmernosti tekó;
 Zibaje v Tvojem se zakoni
 Oživljajoči svit lijó.
 Al te svečave vse prižgane,
 Kristalov žarnih trume zbrane,
 Zlatih valov somenj tekoč;
 In plameneči tí zrakovi,
 Sveteči vkupaj vsi svetovi —
 50 Pred Tabo so — pred dnevom noč.

Ko v morje kaplja razpuščena,
 Tak pred Teboj nebesja krog.
 Kaj vsa vesoljnost razložena,
 In kaj pred Tabo jaz ubog?
 Naj množim v zračnih oceanih
 Mil'jon svetovom tem dodanih
 Še stokrat družih — in vse to —
 Ak drzni bi Ti primerjáli,
 To je enako pič'ci mali;
 60 In sam jaz — nič sem pred Tebó!

Jaz nič! pa Ti iz mene siješ,
 Z veličestvom svojih dobrot;
 Ti v mé podobo svojo liješ
 Ko solnce v malo kapljo vod.
 Jaz nič! — pa v meni vre življenje,
 Nesito neko hrepenenje —
 Dviguje kviško me vse dni!
 Da si, to čuti moja duša;
 Premišlja, tehta, sodit' skuša, —
 70 Jaz sem — torej si tudi Ti.

Ti si! priroda oznanuje,
 Glasí mi srce moje to;
 Tega razum me uveruje:
 Ti si — in tudi jaz s Tebo!
 Jaz členec mali sem v vesoljnem,
 Stoječ v osrednji časti polnem,
 In z bitji krog in krog objet.
 Kjer si končal stvari telesne,
 Kjer duhe si pričel nebesne:
 80 Tam sklep verig je v mé pripet.

- Svetov sem vez okrog hitečih,
 Mejniki izkrajnji vstvarjenja;
 Jaz sem osredje vseh živečih,
 Začetna črtica Bogá. 12
- S telesom v prahu iztrohnjevam,
 Grmenje z umom v sponi devam,
 Jaz kralj — in rob — in črv in bog.
 Prestol sem krasni čudoviti,
 Od kod izšel? Kdo vé odkriti? 13
 Nikoli ne iz lastnih rok. 90
- Jaz delo Tvoje sem, o Stvarnik!
 Sem premodrosti Tvoje stvar,
 Ti vir življenja, blagodarnik,
 Ti moji duši duh in car! 102
- Pravici Tvoji vseč je bilo,
 Da smrtno brezno prehodilo
 Nesmrtno bitje bi z menoj;
 Da v smrtnost duh se je ogrnil,
 In da bi skozi smrt se vrnil
 V nesmrtnje, k Tebi, Oče moj! 100
- Nejasni Ti, Nerazumljivi!
 Jaz vem, da dušnih vseh moči
 Nobena Ti v podobi živi
 Še sence črtat' krepka ni;
 Vem, da smo Te slaviti dolžni,
 Al slabi smrtniki, nezmožni,
 Z drugačno hvalo Te čestit',
 Ko h Tebi kviško hrepeneti,
 Globoko pod Teboj strnjeti,
 In blagodarne solze lit'. Fr. Levstik. 110

87. Vekovitost človeških del.

Exegi monumentum aere perennius.
 Hor.

- Kar živi človeštvo na zemlji,
 Pičlo časa méro spoznava;
 Stavi pa si v delih nesmrtnost
 Z dlanjo in umom. 114
- Evfrat, Tigris, reki mogočni
 Pod človeškim čudom šumite:
 Daleč sluje krog po deželah
 Stolp babilonski. 118

Dvigajo se Ninive kviško,
Sveti se suzansko zidovje,
Krog in krog se širijo mesta,
Čuda množé se.

12

Kjer tla moči nilsko valovje,
Marno se vrté Egipčanje,
Tam kipé v nebo piramide,
Zlog veličanski.

16

Stolp bliščí se aleksandrijski,
Da zavetje ladija najde.
Pot mornarjem kaže na Rodu
Mož velikanski.

20

Svit atenski Grecija gleda,
Šparta ž njim poskuša se v slavi,
Roma pa pri Tiberi zraste,
Svet se jej vklanja.

24

Ali padlo v časovem tiru
Rok umetnih je veličastvo,
Razvaline krijejo mesta,
Živa v spominu.

28

Lepše pa se cvetje razvija,
Ki mu duh je rose prilival.
Ilijada gleda stoletja:
Padla je Troja.

32

Zginila je Greciji slava,
Al živé nam še umotvori.
Plava še „labod venzuzijski“
V časa jezeru.

36

Kakor leta, tak so rodovi:
Duh nekdanji zdanjost povzdiga,
Pomlad vsaka novega cvetja
Svetu prinaša.

40

Vendar del vseh teh vekovitost
Ni brez konca — zgine jim s časom,
Shranja svetu je zgodovina,
Dela jim slavo.

44

Drugo pa odkril vekovitost
Svetu je na Golgati Bog sam,
Delom temnim dobil bliščobe,
Ktera ne ugasne!

48

Kdor poti se v Njega kraljestvu,

Kraljeval bo ž njim nad oblaki,

Kjer sijalo trojno bo solnce

V veke vseh vekov. —

52

Le kdor delal v svitlih žarkih

V blagi luči — večnega solnca,

Večna slava mu bo cvetela

V rajskem zavetju.

A. Umek.

56

88. Molitev Salomonova pri posvečevanju tempeljna.

(III. bukve kraljev 8. 10—63 iz „sv. pisma stare in nove zaveze“ II. zv.)

10. Zgodilo se je pa, ko so bili duhovni odšli iz svetišča, napolnil je oblak hišo Gospodovo,
11. in duhovni niso mogli stati in streči zavoljo oblaka; veličastvo Gospodovo je bilo namreč napolnilo hišo Gospodovo.
12. Tedaj je rekel Salomon: Gospod je govoril, da bo stanoval v oblaku.
13. Zidal in dozidal sem hišo v tvoje stanovanje, v pretrdni tvoj sedež na večno.
14. In (Salomon) je obrnil svoj obraz, ter je blagoslovil ves Izraelov zbor; ves Izraelov zbor je namreč stal (vpričo).
15. In Salomon reče: Hvaljen bodi Gospod, Bog Izraelov, ki je govoril s svojimi ustmi Davidu, mojemu očetu, in je spolnil po svojih rokah, rekoč:
16. Od dneva, ko sem izpeljal svoje ljudstvo Izrael iz Egipta, nisem si izvolil mesta izmed vseh rodov Izraelovih, da bi se mi zidala hiša, in bi bilo ondi moje imé: temuč izvolil sem si Davida, da bi bil čez moje ljudstvo Izrael.
17. In David, moj oče, je hotel zidati hišo imenu Gospoda Izraelovega Boga.
18. In rekel je Gospod Davidu, mojemu očetu: Ker si mislil v svojem srcu, zidati hišo mojemu imenu, storil si prav, da si to v svojem duhu premišljeval;
19. vendar mi ti ne boš zidal hiše, ampak tvoj sin, ki bo prišel iz tvojeja ledja, on bo zidal hišo mojemu imenu.
20. Gospod je potrdil svojo besedo, ki jo je govoril; in jaz sem stopil na mesto Davida, svojega očeta, in sem se vsedel na Izraelov prestol, kakor je govoril Gospod; in sem sezidal hišo imenu Gospoda, Izraelovega Boga.
21. In sem ondi odločil mesto skrinji, v kateri je zaveza Gospodova, ki jo je sklenil z našimi očeti, kedar so šli iz egiptovske dežele.

22. Salomon pa je stopil pred oltar Gospodov vpričo Izraelovega zbora, in je razprostrl svoje roke proti nebu,
23. in je rekel: Gospod, Izraelov Bog, ni ga tebi enacega Boga v nebesih gori in na zemlji doli; ki ohranjuješ zavezo in milost svojim hlapcem, kateri pred teboj hodijo iz vsega svojega srca;
24. ki si ohranil svojemu hlapcu Davidu, mojemu očetu, kar si mu govoril; z ustni si govoril in z rokami si spolnil, kakor ta dan priča.
25. Zdaj tedaj, Gospod, Izraelov Bog, ohrani svojemu služabniku Davidu, mojemu očetu, kar si mu govoril rekoč: Ne bo ti manjkalo moža pred menoj, ki bo sedel na Izraelovem prestolu; vendar tako, če bodo tvoji sinovi obvarovali svojo pot, da bodo hodili pred menoj, kakor si ti hodil pred mojim obličjem.
26. In zdaj, Gospod, Izraelov Bog! naj se potrdijo tvoje besede, ki si jih govoril svojemu hlapcu Davidu, mojemu očetu.
27. Je li tedaj verjeti, da Bog resnično prebiva na zemlji? Ako te namreč nebo, in nebes nebesa ne morejo obseči, koliko manj ta hiša, ki sem jo sezidal?
28. Pa ozri se v molitev svojega hlapca in v njegove prošnje, Gospod, moj Bog! sliši hvalo in molitev, ki jo tvoj hlapec moli danes pred teboj:
29. Naj bodo tvoje oči odprte nad to hišo po noči in po dnevi, nad hišo, zastran katere si rekel: Ondi bo moje imé; in usliši molitev, ki jo na tem kraji k tebi moli tvoj hlapec.
30. Poslušaj prošnjo svojega hlapca in svojega ljudstva Izraelovega, kar koli bodo prosili na tem kraji; in usliši na mestu svojega prebivališča v nebesih, in ko uslišiš, bodi milostljiv.
31. Če se človek pregreši zoper svojega bližnjega in ima kako prisego, ki ga zavezanega drži in pride zavoljo prisege pred tvoj oltar, v tvojo hišo;
32. ti poslušaj v nebesih in stori, in razišči svoje hlapce, ter zavrzy hudobnega, in mu povrni njegovo pot nad njegovo glavo, ter opraviči pravičnega, in mu povrni po njegovi pravici.
33. Če beži Izrael, tvoje ljudstvo, pred svojimi sovražniki (zakaj grešilo ti bo), pa delajo pokoro, in hvalijo tvoje ime, ter pridejo, in molijo, in te prosijo v tej hiši;
34. poslušaj v nebesih, in odpusti greh Izraelu, svojemu ljudstvu; ter pripelji je spet v deželo, ki si jo dal njih očetu.
35. Če je zaprto nebo, in ne dežuje zavoljo njih grehov, in molijo na tem kraji, ter delajo pokoro tvojemu imenu, in se od svojih grehov spreobrnejo zavoljo svoje nadloge;
36. usliši je v nebesih, in odpusti grehe svojim hlapcem, in Izraelu, svojemu ljudstvu; ter pokaži jim dobro pot, po kateri naj hodijo, in daj dežja na svojo deželo, ki si jo dal svojemu ljudstvu v posestvo.

37. Če lakota vstane v deželi, ali kuga, ali spriden hlip, ali rija, ali kobilice, ali snetje, in ga sovražnik stiska, ter obseda njegova vrata ktera koli nadloga, ktera koli bolezen,
38. ktero koli rotenje in preklinjanje, ki se nameri kakemu človeku izmed Izraela, tvojega ljudstva; če kdo spozna nadlogo svojega srca in razprostre svoje roke v tej hiši;
39. ti poslušaj v nebesih, na mestu svojega stanovanja, in bodi zopet milostljiv, ter stori, in povrni vsakteremu po vseh njegovih potih; kakor vidiš njegovo srce (zakaj ti sam poznaš srce vseh človeških otrok);
40. da se tebe bojé vse dni, ki jih preživé v deželi, ki si jo dal našim očetom.
41. Dalje tudi ptujec, ki ni izmed Izraela, tvojega ljudstva, če pride iz daljne dežele zavoljo tvojega imena (slišalo se bo namreč od tvojega velicega imena, od tvoje močne roke, in od tvoje
42. stegnjene rame povsod), če tedaj pride, in moli na tem kraji;
43. ti poslušaj v nebesih, v trdnjavi svojega prebivališča in stori vse, za kar te je klical ptujec; da se učé vsa ljudstva po zemlji bati se tvojega imena, kakor tvoje ljudstvo Izrael, in se prepričajo, da je tvoje ime poklicano na to hišo, ki sem jo sezidal.
44. Če gre tvoje ljudstvo na vojsko zoper svoje sovražnike po potu, kamor koli jih boš poslal, in molijo k tebi, proti mestu, ki si je izvolil, in proti hiši, ki sem jo sezidal tvojemu imenu;
45. poslušaj v nebesih njih molitve in njih prošnje, in stori jim pravico.
46. Če se pregrešé zoper tebe (ni namreč človeka, da ne bi grešil), in je razsrjen predaš njih sovražnikom, in so vjeti peljani v deželo sovražnikov, daleč ali blizo;
47. in delajo pokoro v svojem srcu, v kraji vjetništva in se spreobrnejo, ter te prosijo v svojem vjetništvu, rekoč: Grešili smo, krivično smo delali, hudobno smo ravnali;
48. in se spreobrnejo k tebi iz vsega svojega srca, in iz vse svoje duše, v deželi svojih sovražnikov, v ktero so bili vjeti peljani, in molijo k tebi proti svoji deželi, ki si jo dal njih očetom, in proti mestu, ki si je izvolil, in tempeljnu, ki sem ga sezidal tvojemu imenu;
49. poslušaj v nebesih, na trdnjavi svojega prestola, njih molitve, in njih prošnje, in jim stori pravico;
50. in bodi milostljiv svojemu ljudstvu, ki je grešilo zoper tebe, in zavoljo vseh njih hudobij, s kterimi so se pregrešili zoper tebe; in daj jim milost pred njimi, ki jih imajo vjete, da se jih usmilijo.
51. Tvoje ljudstvo je namreč, in tvoja dedšina, ki si je izpeljal iz egiptovske dežele, iz srede železne pečí.
52. Naj bodo tvoje oči odprte na prošnjo tvojega hlapca, in Izraela, tvojega ljudstva, in usliši je v vsem, za kar te kličejo.

53. Ti si je namreč sebi odločil v dedšino izmed vseh ljudstev po zemlji, kakor si govoril po Mojzesu, svojem hlapcu, kedar si peljal naše očete iz Egipta, Gospod Bog!
54. Zgodilo se je pa, ko je bil Salomon, ki je k Gospodn molil, dopolnil to molitev in prošnjo, vstal je izpred oltarja Gospodovega; obe koleni je bil namreč pripognil na zemljo, in roke je bil razprostrl proti nebu.
55. Stal je tedaj, in je blagoslovil ves Izraelov zbor z velikim glasom, rekoč:
56. Hvaljen bodi Gospod, ki je dal pokoj Izraelu, svojemu ljudstvu, po vsem, kar je govoril po Mojzesu, svojem hlapcu.
57. Gospod, naš Bog, bodi z nami, kakor je bil z našimi očeti, in nas ne zapusti in ne zavrzi;
58. temuč nagne naj naša srca k sebi, da hodimo po vseh njegovih potih, in ohranimo njegove zapovedi in šege in pravice, ktere koli je zapovedal našim očetom.
59. In te moje besede, s kterimi sem molil pred Gospodom, naj bodo blizo Gospoda, našega Boga, noč in dan, da dela pravico svojemu hlapcu, in Izraelu, svojemu ljudstvu, vsaki dan;
60. da vedó vsa ljudstva po zemlji, da Gospod sam je Bog, in ga ni družega razun njega.
61. Tudi bodi naše srce popolno pred Gospodom, našim Bogom, da hodimo po njegovih ukazih in ohranimo njegova povelja, kakor tudi danes.
62. Tedaj je kralj in ves Izrael ž njim daroval daritve pred Gospodom.
63. In Salomon je zaklal mirnih darov, ki jih je daroval Gospodu, volov dva in dvajset tisoč, in ovác sto in dvajset tisoč; in blagoslovili so tempelj Gospodov kralj in Izraelovi otroci.

III. Poezije v stalnih oblikah: sonetje, glose in kancene.

89. Sonetje.

O Vrba! srečna draga vas domača,
 Kjer hiša mojega stoji očeta;
 Da b' uka žeja me iz tvoj'ga sveta
 4 Speljala ne bilá, goljfiva kača!

Ne vedel bi, kako se v strup prebrača
 Vse, kar srcé si sladkega obeta;
 Mi ne bilá bi vera v sebe vzeta,
 8 Ne bil viharjev nótranjih b' igrača.

- Zvestó srcé in delavno ročico
 Za doto, ki je nima milijonarka,
 Bi bil dobil z izvoljeno devico; 11
- Mirnó mi plavala bi moja barka,
 Od ognja dom, od toče mi pšenico
 Bi bližnji sosed varoval — svet' Marka. 14
- Fr. Prešeren.

90.

- Popotnik pride v Afrike puščavo,
 Stezè mu zmanjka, noč na zemljo pade,
 Nobena luč se skoz oblak ne vkrade,
 Po mescu hrepeneč se vleže v travo. 4
- Nebó odprè se, luna dá svečavo;
 Tam vidi gnjezditi strupene gade,
 In tam brlog, kjer ima tigra mlade,
 Vzdig'vati vidi leva jezno glavo. 8
- Takó mladenča gledati je gnalo
 Naključje zdanjih dni, dokler na poti
 Prihodnosti je bilo zagrinjalo. 11
- Zvedrila se je noč, zijá nasproti
 Življenja gnjus, nadlog in stisk ne malo,
 Globeko brezno brez vse rešne poti. 14
- Fr. Prešeren.

91.

- Hrast, ki vihár na tla ga zimski trešne,
 Ko toplo solnce pomladansko seje,
 Spet ozelenil sem ter tje bo veje,
 Na enkrat ne zgubi moči poprejšne: 4
- Al vendar za-njga ni pomoči rešne;
 Ko spet znebi se gozd snegá odeje,
 Mladik le malo, al nič več ne šteje,
 Leží tam rop trohljivosti požrešne: 8
- Tak siromak ti v bran, sovražna sreča!
 Stojí, ki ga iz visokosti jasne
 Na tla telebi tvoja moč grmeča; 11

Ak hitre ne, je smrti svest počasne,
 Bolj dan na dan brli življenja sveča,
 Dokler jej reje zmanjka in ugasne.

14

Fr. Prešeren.

92.

Komur je sreče dar bila klofuta,
 Kdor je prišel, ko jaz, pri njej v zamero,
 Ak bi imel Gigantov rok stotero,
 Ne spravi vkup darov potrebnih Pluta.

4

Kjer hodi, mu je s trnjem pot posuta,
 Kjer si poišče dom, nadlog jezero
 Nabere se okrog, in v eno mero
 S togotnimi valmi na stene buta.

8

Okrog ga drvità skrb in potreba,
 Mirù ne najde revež, ak preiše
 Vse kraje, kar jih strop pokriva neba.

11

Še le v pokoji tihem hladne hiše,
 Ki pelje va-njo temna pot pogreba,
 Počije, smrt mu čela pot obriše.

14

Fr. Prešeren.

93.

Življenje ječa, čas v njej rabelj hudi,
 Skrb vsak dan mu pomlajena nevesta,
 Trpljenje in obup mu hlapca zvesta,
 In kes čuvaj, ki se nikdar ne vtrudi.

4

Prijazna smrt! predolgo se ne mudi:
 Ti ključ, ti vrata, ti si srečna cesta,
 Ki pelje nas iz bolečine mesta
 Tje, kjer trohljivost vse verige zgrudi;

8

Tje, kamor moč pregánjavcev ne seže,
 Tje, kamor njih krivic ne bo za nami,
 Tje, kjer znebí se človek vsake teže,

11

Tje v posteljo, postlano v črni jami,
 V kateri spi, kdor va-njo spat se vleže,
 Da glasni hrup nadlog ga ne predrami.

14

Fr. Prešeren.

94.

Čez tebe več ne bo, sovražna sreča!
 Iz mojih ust prišla beseda žala;
 Navadil sem se, naj Bogú bo hvala,
 Trpljenja tvojega, življenja ječa! 4

Navadile so butare se pleča,
 In grenkega se usta so bokala,
 Podplat je koža čez in čez postala,
 Ne straši več je trnjevka bodeča. 8

Otrpnili so udje mi in sklepi,
 In okamnelo je srcé preživo,
 Duhá so vkrotili nadlog oklepi; 11

Strah zbežal je, ž njim upanje goljivo;
 Naprej me sreča gladi ali tepi,
 Me tnaló najdla boš neobčutljivo. 14

Fr. Prešeren.

95.

Razumeš jezik večne porodnice?
 Kaj vetrec pravi, roži ki otresa
 Rosico; zarja, ko zlatí nebesa,
 Kaj, ko ga kušne, val valu vodíce? 4

Kaj žvrgolé si neba drobne ptice,
 Kaj šum, ki loga vsa majé drevesa,
 Kaj groma buč, ki strop nebeški stresa,
 Pomeni, kaj bučél sladka gorica? 8

Razume vas moj duh, vas mehke glase,
 Leží mi v srcu vaša harmonija! —
 Ko jo pa skušam razodeti, 11

Beseda dosti blaga kar ne vda se.
 Zató gori mi v srcu, vre, razbija,
 Da drugih ogenj ta ne more zgreti! 14

J. Čop.

96.

Komur še vera v lastno moč ni vzeta,
 Komur še željnóst djanja v prsih dije,
 Ta ne obupa, če krog njega brije
 Nesreče grozna piš — vse zlobe vneta; 4

Ne mami ga kar nič tetiv napeta,
 Ki na njej se zavistna strela vije,
 Čakaje, da mu srca up razbije;
 8 In v mar mu ni vragov hudoba kleta.

Junaško bije strastni boj življenja,
 Ak ravno s čela kane vroča sraga,
 11 Od znoja nezrekljivih nuj rojena.

In premagavec stopi iz trpljenja,
 Znajoč, da ves težave hrup premaga
 14 Moč moža, z djanjo-željnostjo združena.

R. Ledinski.

97.

Zgodí se včasi, da drevo pobeli
 Na pozno jesen pomladansko cvetje,
 Ko se sosedno drevje že obletje,
 4 Ko so snegovi že goré odeli.

Bo zredil se iz cvetja sad veseli?
 Mar slane ga branilo bo zavetje?
 Se vrača pomlad, s pomladjo poletje?
 8 O ne! — ves cvet mrazovi bodo vzeli.

Človeku, ko mu vse že sreča vzame,
 Zabliska včasi cvet vesele nade,
 11 Ko z nogó že stojí na kraji jame;

Al preden se zavé, se vdere, pade,
 Za njim prstí grmeča teža plane,
 14 Zagrebe ga, da nikdar več ne vstane.

Fr. Cegnar.

98.

Ko solnce ne bi peklo iz višine,
 Kakó zorela bi poljá kraljica,
 Rumnoklasna resnata pšenica,
 4 In druge hčerke pisane ravnine?

Kakó bi zelenile se doline?
 Kakó se s cvetjem krasila gorica,
 Livada lepotičila bi lica?
 8 Kakó življenje dihale planine?

Ko vroči trud ne bi potil človeka,	
Kako bi v prsih misel se rodila	
In sree v blago djanje mu budila?	11
Kje našel bi za britke ure leka?	
Kakó njegova duša bi vesela	
V višave jasne z dola solz kipela?	14

Fr. Cegnar.

99.

Prijetno vbrani se glasé zvonovi,	
Ko zjutraj solnčni žar'k na gore lije,	
Ko zvonček beli 'z talne zemlje klije,	
Ko se pomladni vračajo godovi.	4

Prijetni tud so slavčevi glasovi,	
Ki v logu na zeleni veji bije	
Ušesu, srcu sladke melodije,	
Budí človeka k časti stvarnikovi:	8

Še mnogo lepše bije na ušesa	
Ime moža, ki v svojem srcu nosi	
Ljubezen, briše solze iz očesa	11

Trpeči revi, v njene rane trosi	
Tolažbo, mir, krepost in zlate upe,	
Jej z milo roko lajša dni gorjupe.	14

Fr. Cegnar.

100. Veliki petek.

O sveti dan opombe strašne, mile! —	
Žareče solnce otumni, se joka,	
Potresa zemlja se in skala poka,	
Mrličem se odpró grobov gomile.	4

Stvari predrzne, ki so se rotile,	
Nedolžne smrti vidijo poroka,	
In ne želé si več krvi potoka	
Na-sé; — trepeče vse so zdaj vtihnile.	8

O večna milost! zdaj se ura steka,	
Rešitve ura. — Že poslednjo srago	
Preliva Bog, Zveličar, sin človeka!	11

Na križa trdi les pribit, obešen,
 Zroči Očetu svojo dušo drago,
 14 Nagnè glavó, vmrjè — in svet je rešen.

A. Oliban.

101. Velika nedelja.

Vmorila ga je križa smrt krvava,
 Že tretji dan krijó ga groba tmine,
 Zaprtega v trohljivosti globine,
 4 Svit zlate zarje še v zatonu plava.

In skalnih vrat razdene se trdnjava;
 Nebeški žar odprti grob prešine,
 Pristopi angelj — bleda straža zgine —
 8 Zveličar vstane! — aleluja, slava!

Pogreba tretji dan se poveliča,
 Premaga smrt in grob, ko prorok priča,
 11 Čast, slava, aleluja, aleluja!

Tud nam, spijočim kedaj v zgodnji jami,
 Zori, ko nas trobente glas predrami,
 14 Veličestvo, vstajénje, aleluja! A. Oliban.

102. Življenja namen.

Življenje naše, bratje! je oranje;
 Začetek ko se pameti zavemo,
 In konec, ko drevó pustivši, gremo
 4 Se vleč, in nas obide smrtno spanje.

Življenje naše, bratje! je sejanje,
 Pri katerem se poleniti ne smemo,
 Ker čas po bliskovo hití, in vemo,
 8 Da, kdor je len ob setvi, malo žanje.

Poklic naš nam odločena je njiva,
 Noči so brazde in razori dnevi,
 11 In zrna zabranana naša dela.

Prst razdrobljena, ktera je pokriva,
 Bo dala kal in rast tud prazni plevi;
 14 Nje slama pa bo klas snetiv imela.

č.

103. Zvest prijatelj zdravilo življenja.

- Kot prve dni rudar brez luči v jami,
 V kateri solnce nikdar ne posije
 V temoto večno, ki votline krije,
 Izdelane pod rudnimi gorami, 4
- Izvedeti zastonj se trudi, mami:
 Kje rešnji pot na beli dan se vije,
 Kje kateri delavec na sveder bije,
 Kje strašno brezno zeva pod nogami: 8
- Tak komur sreča ni prijatla dala,
 Zvijache tega sveta niso znane,
 Po njem mirú iskaje revež lazi. 11
- Ki v trnje ga je steza pripeljala,
 Pred njim še prav prav svitla ne postane,
 Ko v novih rev goščave že zagazi. 14

Fr. Svetličič.

104. Slovencem.

- Glej! led se taja, sneg kopni, veselo
 Se vse budí, kar je pod njima spalo;
 Vse brstje, listje, cvetje je pognalo,
 Kar ljubo solnce zemljo je ogrelo. 4
- Po dolih, brdih vse je oživeló;
 Iz grma v grm glasi se petje zalo,
 Na talih trat zeleno ogrinjalo
 Marljivo vidim letati bučelo. 8
- Kedaj pa nam došla bo doba mila,
 Da nas iz spanja bode prebudila,
 Ko topla pomlad pevke po dobravi? 11
- Kedaj bo domoljubja ogenj sveti
 Prešnil nas, da jamemo hlepeti
 Po tem le, kar je v blagor očetnjavi? 14

Fr. Svetličič.

105. Zabavljica.

- Sonetov, praviš mi, ne poj nikari,
 Zdravice vodopivcem so preslane,
 Gazele ženskim vnemajo možgane,
 Sršenov mi ne draži, Bog obvari! 4

Romane ne bodo poslušali stari,
 In zabavljice so le malo brane;
 Balada tvoja me kar nič ne gane,
 In glose — te so malovredni dari.

8

Kaj vruga moram peti, pa me uči,
 Da bo prijetno tvoji umni buči,
 Junaške, elegije al pravljice?

11

Teh ne, ampak na tanko mi popiši:
 Kak iz kleti preganjajo se miši, —
 In bodem djal, da modre si glavice.

14

Fr. Svetličič.

106. Na Libanu.

Pozdravljam tvoje, Libanon, višave,
 Z dogodki dni minulih posvečene;
 V zavetje mirno so sprejeli mene,
 Vesel sem mičnih pesem, sape zdrave!

4

Zapustil raj sem tihe očetnjave,
 Od daleč srce hrepeneče žene
 Pogledat svit me zarije rumene,
 Ki prosto v tvoje zлива se dobrave.

8

Želim nekdanje slušati glasove,
 Ki v pričo svetih mest v sedanje dnove
 Iz davnih vekov jasno mi donijo.

11

In glas naznanja srcu spričevanje,
 Da naglo minejo prijetne sanje;
 Le blaga dela vekomaj živijo!

14

A. Umek.

107.

Zasip pokriva čuda bibilonske,
 Asirjan, Med se več ne povzdiguje,
 Z Darijem Cir se davno ne vojskuje,
 Ni sreče, slave videti sidonske.

4

Pokojno spijo trume mirmidonske,
 Egipt, Kartago, Grk, Rimljan miruje,
 Mogočni Aleksander ne kraljuje,
 In preč lepota hčere je sijonske.

8

Bil priča si osode razne, čudne,
 Počivajo zdaj roke bojov trudne,
 Solzi se cedra tvoja in cipresa. 11

Ob morji znožje pa se ti ne gane,
 Tak nezmagljivo vekomaj ostane,
 Kar v premodrosti sklepajo nebesa. A. Umek. 14

108. Ozir v nebó.

(Glosa.)

Tjekaj gori se ozrimo
 Kjer svetov ne zmer' okó:
 Jarma žulje pretrpimo,
 Tam verige se razspó.
 M. Kastelec.

<p>Ni britkejše ure od take, Ko v nesreči se človeka Polastí obupnost neka, Svit mrjè tolažbe vsake! Takrat glejmo nad oblake, Tam mirú, pomoči iščimo, Vere, upa ne zgubimo; Nas je zemlja zapustila, Še živi previdnost mila: 10 Tjekaj gori se ozrimo!</p>	<p>Torej, naj solzà nam lije, Naj nas celi svet zapuša, Srčno trpi, draga duša, Saj v solzah veselje klije! Sreče zor naj drugim sije; Temno mi stezo hodímo, V trudu britkem se potimo, Enkrat se bo razjasnilo, Nam tud se nebo zvedrilo — Jarma žulje pretrpimo! 30</p>
--	---

<p>Slednja tudi luč nam vgasni, Gor mirú in večne sreče Zvezda mila nam leskeče, Na nebá višavi jasni! Dneva solčni žari krasni, Svitlo nam noči nebó Up, tolaž v srce lijó: Da vtihnili bodo joki Na visokem gor oboki, 20 Kjer svetov ne zmer' okó.</p>	<p>Po popotvi dokončani Gor počili na zvezdiši V našega očeta hiši, Mir vživali bomo zbrani. Stiski tukaj nam poslani, Skrb in reve, ki nas tró, Moč za vselej tam zgubó; Tú tesnoba, zdetev slepa Nam teló in duh oklepa: Tam verige se razspó! 40 A. Oliban.</p>
--	--

109. Samota.

(Kanonca.)

Ne mislite, da le med šumom sveta,
 V Londonu, Beču in še mestih tacih
 Vijolice priljudne le klijejo;
 Samota tud cvetic ponuja vsacih,

- 5 Ki venec se iz njih dišeči spleta,
 Ki vžitek rajske radosti hlapejo.
 11 Kdo stavit' more mejo
 Vesel' mu duha vedrega čutenju?
 Ocvita srečnost prava in veselje,
 10 Spolnjenje vsake želje,
 V baharskih šeg slovečem le vedenju?
 Zakaj ukati mars'kdaj slišiš Ira,
 Jokati kneza in zmagavca Cira?
 Filipa slavni sin, čigar državam
 15 Ne skrije zlato solnce se nikoli,
 Se odpové kraljestvu in cesarstvu,
 Samoto tovaršico si izvoli,
 Odtegne žesla, hrupa se zmotnjavam,
 Zroči se sobe tesne zvest' mu varstvu.
 20 Ne v sveta poglavarstvu,
 Prestolje le-tu najde zaželeno:
 Mir, pokoj srca, ki dragó preplača,
 Kar v kugo svet prebrača,
 Ki odpeza kron cesarskih daleč ceno,
 25 Osrečiti samo človeka more,
 In ní brez tega trdne za-nj podpore.
 Od šuma daleč kdor živi v samoti,
 Res kratkočasnost mestnih ne okuša,
 30 Kak se igra v komed'ji, ni mu znano,
 Evterpe glasov milih ne posluša,
 30 Hiš pojatin ne čudi se brhkoti,
 Hoditi na rajšiča ni mu dano:
 Pa drugo najde hrano
 Duha utrujenega okrepčati,
 35 Njemu je Tal'je tempelj nebo jasno,
 Zelenje trate krasno;
 Steber korinški v gošči cer košati,
 Glas slavca, kosa najsladkeje strune,
 Bliščoba balov svit sreberni lune.
 40 Razveselí ga biser rosní v travi,
 Večerne zarije škrlat rudeči,
 Prevzetnega snežnika bela glava,
 Potoka slap po peči dol dereči,
 Studenca beg po travnika širjavi
 45 Pijanega duhá mu povzdigava.
 Sreč mu poskakava,
 Ak menijo šeptaje se klasovi
 Pri mični sapici v poletni noči;
 Neznani čud' se moči,

Ak tul'jo kot v Eoliji vetrovi. 50
 Kjer hodi, kjer stoji, kar gleđa, išče,
 Natore celi dom mu je svetišče. —

In zdaj pojdi, ostani,
 O pesem, zdrava! pojdi in oznani:
 Trditi on, ki pel me je, ne jenja, 55
 Da z vojvodom ne menja,
 Ne s kraljem, ne z blagrenimi meščani;
 Kar vredno po pravici je zavida,
 Na zadovoljnost se edino zida. J. Žemlja.

IV. Lirično-naučne poezije: naučna pesem, poslanica, satira, nadpisi in uganjke.

110. Nadpisi za mesce.

Svečan.

Bolj ko bo pridna
 Po zimi predica,
 Delj bo rožljala
 Pod palcem petica. 4

Véliki traven.

Natora jeseni
 Pretrudna zaspí;
 Zató se spomladi
 Vesela zbudí. 4

Mali traven.

Jáblane, hruške
 In druge cepé
 Cepi v mladosti
 Za stare zobé. 4

Rožni cvet.

Lepoto da zemlji
 Toplo let'
 Nedolžnost mladenčem
 Rožni cvet. 4

Kimovec.

Terice pogačo,
 Potico jedó:
 Lanovi Slovencem
 Cekine nesó.

V. Vodnik. 4

111. Trnje in cvetice.

Čas res trnje in cvetice
 Pokosí;
 Al oboje koj mladice
 Ponoví. 4

M. Kastelec.

112. Smrt.

Starim, mladim klepljem koso,
 'Z koč v poslopja se valím,
 V svilo skrite, z revo boso
 Proti večnosti podím. 4

M. Kastelec.

113. Spoznanje. 114. V sreči — nesreči.

Prijatelje spoznati
Nesreča te uči,
Ker v sreči ne znaš brati
Kaj v družniku tiči.

U. Jarnik.

Dokler sreča ti cvetí,
Boš prijatlov dosti štel;
Če pa sreča te pustí,
Boš se sam pri peči grel.

U. Jarnik.

115. Bogatin.

Ne vé mi levica,
Kaj desna podá:
Né da nič desnica,
Nič leva ne zná.

J. Z. v Čbelici.

116. Čič v nič.

Bil čiček premožen,
Zdaj vinarja ni;
Bil delavec vbožen,
Zdaj v zlatih tiči.

J. Z. v. Čbelici.

117. Pušičarjem.

Ko vsaka ni žival lisica,
Tak vsaki ni napis pušica.

Fr. Prešeren.

118. Predgovor in zagovor.

Naj misli, kogar bi pušice te zadele,
Da na visoki vrh leté iz neba strele.

Fr. Prešeren.

119. Vzrok nezlatega veka.

Prišl bi že bilí Slovencem zlati časi,
Ak klasik bil bi vsak pisar, kdor nam kaj kvasi.

Fr. Prešeren.

120. Pred pevcu, zdaj homeopatu.

Popred si pevec bil, zdaj si homeopat,
Popred si časa bil, zdaj si življenja tat.

Fr. Prešeren.

121. Nova pisarija.

Učenec.

„Da zdaj, — ko že na Kranjskem vsak pisari,
 Že bukve vsak žušmar daje med ljudi,
 Ta v prozi, uni v verzih se slepari, —
 Jaz tudi v trop, ki se potí in trudi,
 Ledino orje naše poezije, —
 Se vriniti želim, se mi ne čudi.
 Prijatelj! úči mene pisarije:
 Kako in kaj úseč se Kranjcem poje,
 Odkrij mi proze naše lepотиje!“

Pisar.

„Ak so pisar postati želje tvoje, 10
 Moj zlati uk poslušaj in zastopi,
 Zapiši trdno ga v možgane svoje!
 Ak hočeš kaj veljati v našem tropi,
 Besed se ptujih boj, ko hud'ga vraga;
 Ak kos si temu, koj na prste stopi. 15
 Naj proza tvoja bo lepote naga,
 Minerve nič ne prašaj, poj po sili,
 Pisarjem proza bo in pesem draga.
 Češ biti v kranjskih klasikov števíli, 20
 Debelo po gorjansko jo zarobi,
 Vsi bomo tvojo čast na glas trobili;
 Ak rovtarske vezati znaš otrobi,
 Nov Orfej k sebi vlekel boš Slovence,
 In pozni vnuk poroma k tvoj'mu grobi. 25
 Da kranjščina zaklad ti svoj odklene,
 Zapusti ročno mestne mi sosede,
 Tri leta pojdi v rovtarske Atene.“

Učenec.

„Al žlahtne kranjske tam cvetó besede,
 Kjer govoriti dosti več ne znajo
 Pastirji samski, ko imena črede?“ 30

Pisar.

„Tam, kjer po stari šegi še kramljajo,
 Kjer ne zmajéjo dost al nič jezika,
 Besed nemšk'vavcev grdih ne poznajo.“

Učenec.

„O srečne rovté! v vas me iti mika:
 Al se bojim pri rovtarji, pri kmeti,
 Da bira besedí ne bo velika.“ 35

Pisar.

„Pečene, ljubček! piščeta na sveti
 Nikomur niso v grlo priletele;
 Brez truda večno se ne da živeti.
 40 Besede zraščene, besede zrele,
 Ne v rovtah, po planjavi ne kmetije,
 Nikjer ne bodo ti na nos viséle.
 Poslušaj ga, kakó jo on zavije,
 Jezika sol, lepota, da le zine,
 45 In pravo ti vezánje se odkrije.
 Tam pul'jo besedi se korenine;
 K tem deni konce: ača, išče, uha,
 On, ovka, ovec — druge pritikline,
 To trdno skupej zvari; primaruha!
 50 Lehko boš v kozji rog ugnal Slovence,
 In proti tebi bo Dobrovski — muha.“

Učenec.

„O zlati uk! adijo mestne sence!
 Apolon drugi bom jaz sred kozarjev
 Si v rovtah pletel nevmrjoče vence. —
 55 Al naše ljudstvo nekdanj ni oltarjev
 Minerve in Apolona imelo,
 Od grških, od latinskih so pisarjev
 Dobili starši učenost v deželo,
 In ž njo besede ptuje; — razodeni,
 60 Al saj se bode teh poslužit' smelo?“

Pisar.

„Bog tega varji! po nobeni ceni,
 Jezika naš'ga ž njimi ne ognjusi!“

Učenec.

„Saj tudi drugi to storé Sloveni;
 Saj vemo, da turčuje Srb, da Rusi
 65 Tatarijo, Poljak da francozuje,
 Da včasih vrli Čeh nemškvati musi.“

Pisar.

„Lej, v knjigah njih je tol'kanj ljul'ke ptuje
 Med lepo, čisto slavšč'no zasejane,
 Da je noben purist več ne izruje;
 70 Al bukev naše kranjščine spakedrane
 Peščičico denimo na ognjišče,
 Prerojen Fenis čist da 'z ognja vstane.“

Učenec.

„Č' mu bo nam, prašam, prazno pogorišče?
 Al mutasti počakamo zijali,
 Da 'z njega zraste novo besedišče?“ 75

Pisar.

„Slovensko ljul'ko bomo rešetali,
 Hranili dobro zrno, in kar zmanjka,
 Iz svojih bomo to možgan dodali.“ 81

Učenec.

„Te čudne zmesi starega ostanka
 In iz novink Slovenec v Koratani,
 Ne bo razumel Štajerc, ne Ljubljanka.“ 80

Pisar.

„Gorjačarji, tatovi in cigani
 Po svojem govoré; kogá za silo
 Nam v bukvah jezik svoj imeti brani?“ 81

Učenec.

„Gorjačarsko, cigansko kaj berilo 85
 Bo čudno vam pisarjem pomagalo,
 Ak bo se vse drugače govorilo;
 Sami svoj uk spoštujete premalo,
 Več ptujk clo tebi, ne zameri, vjide,
 Zakaj bi se jih moje ustno balo?“ 90

Pisar.

„To govori se, kar na jezik pride,
 Pogovor, ko na ušesa več ne bije,
 Ko zjútranja se megla v nič razide;
 Kar v bukvah je natisnjenega vpije,
 To, bratec! med učene gre lingviste,
 In priča od jezika lepotije. 95
 Slovenci bodo brali bukve čiste,
 Ak nas ne hval'jo, naj me vzame zlodi!
 Ves svet posnemal kranjske bo puriste.
 Kar noč'te vi umeti k svoji škodi, 100
 Kar ne dopade vaši slepi buči,
 Častili bodo pozni to narodi.“ 101

Učenec.

„Prižgal, si mojster! žar'k má nove luči;
 Na delopust do sodnega jaz dneva
 Slovím; še to, kaj pel bom, me podučí!“ 105

Pisar.

„Horacij dulce et utile velevala,
Kaj prida sliš'jo ušesa naše rade;
Nam utile je zrno, dulce pleva.“

Učenec.

110 „Romance zdaj pojéjo in balade,
Tragedija se tudi nam obeta,
Sonete slišim peti pevce mlade.“

Pisar.

„Od mene pesem vsaka je prekleta,
Ki nima prav slovenskega imena,
Naj še takó prijetno bo zapeta.
115 Ljubezen poje pevecv teh Kamena,
Jeziku dela ino srcu rane,
V grdobe strela trešči naj ognjena!
Balade, po Čebelici izdane,
Da bi se te med nami zamorile,
120 Tragedije ostale nam neznane!
Da bi Kranjice strupa 'z njih ne pile,
Ljubezni sladke, ki srce zapelje,
Bi z Romejevo Jul'jo ne čutile!“

Učenec.

125 „Res škoda bi biló, zdaj od nedelje
Do druge šestkrat se srce uname,
Je šega, da kdor pride pred, pred melje.“

Pisar.

„Balade pet' je mlatva prazne slame,
Je reč pohújšljiva in zapeljiva;
Lenoro bere naj, kdor ne verjame.
130 Romanca je s tragedijo škodljiva,
Teh in sonetov in zdravlje ne piši,
Sovraži vse te Muza sramožljiva.
Poj rajši to, kar treba je pri hiši,
Za hleve treba, treba je na polji,
135 Poj to, kar kmet in meščan s pridom sliši.“

Učenec.

„Bog ti zaplati uk, po tvoji volji
Bom pel: gosen'ce kaj na repo var'je,
Kak prideluje se krompir najbolji,
Kakó odpravljajo se ovcam garje,

Preganjajo ušivim glavam gujide, 140
 Loviti miši učil bom gospodarje."

Pisar.

„O, zlati vek zdaj Muzam kranjskim pride!“

Fr. Prešeren.

122. Uganjka.

Šestero črk je zvezanih takó,
 Da, če zapored ena odleti,
 Vendar ostanek prazen glas ne bo,
 Ampak pomembo drugo zadobí.
 Beseda laška z vsemi je šestémi 5
 In taka tudi s črkami petemi;
 Latinska s štirimi je, kranjska s tremi,
 In z dvema črkama je spet Kranjica,
 Pri vseh narodih je doma samica.
 Kraj je beseda s črkami šestémi 10
 V kateri hodi marsikdo s petemi,
 Ki znan povsod je po napeti štuli,
 In da le svojo, to neumno tuli;
 Ako nadlego meni dela, ž njim,
 Kar s štir'ni črkami povem, storím, 15
 Kar šest ne bodo storile z ljudmi,
 Lehkó storé v sintaxi črke tri;
 Priganjam z dvema te, ak še se trudi
 Z uganjko glava, samka se ti čudi.

Fr. Prešeren.

123. Novice bralcem h koncu leta.

Habete sal in vobis et pacem inter vos.
 Marc. IX. 49.

Z Bogom, bralci Novic, na potu prihodnjega leta!
 Blag vam ostani spomin, upanje vam za naprej.
 Kar govorile smo petkrat deseterno in trikrat,
 Bodi rečeno v korist rodu, domovju in vam;
 Bodi ko zrnja izmet, poženi obilno klasovje. 5

Rekle bi, zvesto da smo namembo dosegle tečaja,
 Toda služabnici molk, sodba spodobi se vam.
 Sodite! Sicer dovolite nam sledeče besede,
 Dobro prevdarite je, vredne pomisleka so;
 Če bi še manjkalo kaj, iz lastnega blaga dodajte. 10

Bogu dušo in vest, vladarju zvestobo do smrti,
Veri zaupa poklon, glasu zakona posluh,
Starosti čast, mladenču poduk, otroku ljubezen,
Ženi prijazno pomoč, bratu Slovincu objem,
15 Vezi edinstva krepost, — to so naše prve naročbe.

Marno pogledjte po tem na polje slovenskega djanja,
Mnogo ledine je še, mnogo je križema rok.
Ganite je, otrebite mah domovini do jedra,
Duhe zarotite v beg dvombe, nemarnosti, tmin,
20 Dvignite srčno zaklad slovenskega dlana in uma.

Svetu pokažite lik domače navade in misli,
Biti slovenske krvi bodi Slovincu ponos.
Spomnite se imenitnosti del pokojnih očetov,
Cenite vrednosti scer roda sedanjega tud:
25 Kdor zaničuje se sam, podlaga je tujčevi peti.

Jezik očistite peg, opilite gladko mu rujo,
Kar je najetega v njem, dajte sosedu nazaj.
Kinčite ga iz lastne moči, iz lastnega vira,
Jasno ko struna bo pel, zvonu enako donel,
30 Pričal vašo modrost na desno, na levo narodom.

Res je začetek trud, okorna beseda detinstva,
Tega ne strašite se, moč neizmerna je sklep.
Volja poprav vas bodi in skrb, izida ni dvombe,
Glejte, košati ta hrast hrastič očetu je bil,
35 Zakon natore je tak, da iz malega raste veliko.

Nepomenljivo leži nevažna peška na grivi,
Morda otroku iz rok padla nevedoma je;
Kliti začne, naraste drevo, se kroži, se širi,
Krona mu prostre se v zrak, jablan na grivi stoji,
40 Važno devet rodovin z obilnim sadjem previdva.

Mlada zavržena dva pobegneta v hrib aventinski,
Reven osnujeta stan, komaj pastirju se vdá.
Dvigne se stan, premeni se v grad, se množi, se krepi,
Žezlo prime držav, morja si skuje trizob,
45 Roma ponosna sloví, kraljici zemlja se vklanja.

Tako iz malega stvar naraste velika in slavna,
Volja se zbúdi tedaj, truda ne strašite se.
Krasno bo sad slovenske reči ob uri dozorel;
Gani se, vrli ratar! sin bo veselo sejal,
50 Cvetju se čudil unuk unuka unukove žetve.

124. Resnice.

Prebrisana glava pa pridne rokē
So boljše blagō ko zlate gorē. 2

Mladini najlepša lepota je ta:
Nedolžnost, ponižnost pa žlahtnost srcā. 4

A. Slomšek.

125. Različne misli.

Um.

Um je kormilo tvojega življenja,
Preluke svitla luč na morskem bregu,
Ki kaže barki v nočnem burnem begu
Rešivne pote, pote pogubljenja. 4

Vest.

Vest je na sreč oljkina mladika,
Če po pravice blagem poti hodiš;
Če pa v slepote kužni mlaki blodiš,
Je pisan gad, ki te brez mira pika. 8

Spomin.

Spomin je zrcalo, je ogledalo,
Ki v njem obličje lastno ogleduješ,
Preteklih časov dela opazuješ;
Za grobom še ti bo pred dušo stalo. 12

Posvetni up.

Up je v močvirji veša inigljajoča,
Hitiš za njo, pred tabo ona bega;
Ko že po njej se tvoja roka stega,
Se vdere tebi noga stopajoča. Fr. Cegnar. 16

126. Bahaču.

Kedar zakroka krokar, potihnejo ptice po gozdu,
Kedar se dere bahač, modri možaki molčē. 2

Fr. Cegnar.

127. Resnica.

Kdor resnico ljubi, ušes jej ne maši,
Kdor se je pa brani, zaveže še oči. 2

Fr. Levstik.

128. Uganjka.

S č najdražo ti reč imenujem,
 Z b pred pustom najbolj gospodujem,
 S p pri delu, na poti te vijem,
 Z l te tudi odkritega krijem;
 Večkrat ko se udariš al spečeš,
 Lej brez zadnje teh črk me izrečeš. A. Oliban.

129. Besednja uganjka.

4	Cela treh zlogov beseda Vlada in skrbno pregleda, Kar se pri hiši rodi, Kar se na polji stori.	Zadnjega zlogov odstavim, Ter pred oči ti postavim Višega imena osobo, Hišnega reda podobo.	8
---	---	--	---

12	Bodi pa tudi hvaležen, Kedar si tega deležen, Kar ti le tretji za sé S črkami tremi pové.	S—c.
----	--	------

130. Mladini.

Kdor zgodaj na delo hití
 In dela do trde nočí,
 Zaspí
 Brez vse skrbi. M. Vilhar.

131. Aforizmi.

S solzami trta si cvetje rosí,
 Al grozdjiče zrelo veselje budí;
 Pesmi najlepše trpljenje zloží,
 In svet to prepeva, kar solza rodí.

Za zemljo ljubezen nosila je križ,
 Pa zemlja jo križala je;
 Zatorej ljubezen na zemlji še zdaj
 Trpeča in križana je.

Luíza Pesjakova.

132. Biserji.

Lepota.

Lepota rahla je cvetica, Napaja svitla jo rosica,
Ki pomlad zala jo rodi. En čas cvetè — in več je ni. 4

Oko.

Okó je most, duhá med svet ti vodi,
Po njem nazaj pa svet ti v dušo hodi.
Najlepši dar prijazne je osode,
Če duh in svet se družita brez škode. 8

Prijateljstvo.

Prijateljstvo je roža plemenita,
Ki dana jej dišava čudovita,
Da dvojno dela ti veselje eno,
Povzdiga srce v žalost zatopljeno. A. Umek. 12

133. Poslanica Svitoslavu.

Ak nevihta s cvetjem bil potlači,
Ko k neúri se nebó oblači,
Cvetka več h krasoti se ne zdrami,
V nič izgublja se v prsteni jami.
Tega ne premorejo vetrovi, 5
V temnem ki obzorji nam bučé,
Da majó primorski se bregovi
Ter upada žalostno sreé.
Naj v močvirje revščina pogreza,
Mir kalí viharjev strašnih šum, 10
Nateguje že pogube peza:
Vstaneš, da le dviga te pogum!

Al spominjaš se nedavnih časov,
Drznih misli, milo vbranih glasov
Ter naklépov jasnih dní — ne vem. 15
Da v nekdanjosti so potonili,
Da po zvezdah vzore smo lovili,
Dobro več, ne bom te žalil s tem.
Lastno mladim duhom je letanje,
Da-si gledajo življenja tmine 20
In poznajo dosegljive čine;
Al prijetne so mladostne sanje! — 20

Dragi Svitoslav! vremena dvojna
 Skupaj sva živila prejšnje dni,
 20 Razdrobila pa je doba bojna
 Srečne družbe blažene vezí.
 Mrak na zvezdo tvojo se priplazil,
 Na srcé udríhal je obup —
 Jaz sem za brlečo lučjo gazil —
 25 Malo da te ni omamil strup.
 Ali moško velikost v največi
 Meri ti pokazal tudi v ječi —
 V jarmu si najsilniših težav:
 Z drznim skokom urno do višav.
 30 Dvigneš se najlepšega namena:
 Bratom greš razjasnovat vremena! —

Trnjevi so potje prek Balkana,
 Najbritkejša je krivice rana,
 Drugič reši naj Mesija svet!
 35 Kdor dovršil bi njegove čine,
 Prvi bil junak bi zgodovine,
 Njemu gre najviše slave cvet. —
 Al kraljiček kviško delj ne more,
 Tenek, mrzel je visoki zrak:
 40 Iz podnebja vzhodne tužne zore
 Vrne se — ker sam preslab — junak,

Stoj prijatelj! dalje se ne trudi,
 V velikanskem volja naj veljá!
 Dovršenim delom svet se čudi,
 45 Dobrim malokdaj podpore dá:
 Marsiktero skrito v prsih mine,
 Kakor mana v cvetji sred ledine. —

Dragi, stopi spet na pot nekdanjo,
 Kak smo te prijatelji veseli!
 50 Pusti vzorne misli, sladko sanjo,
 Boljših časov bomo doživeli;
 In če up še bolj nas opehari,
 Vest poreče, kedar bomo stari,
 Da v rečéh smo majhnih zvesti bili,
 55 Ak velicih nismo dovršili.
 Torej Svitoslav, po gladkej poti
 Krepko in ponosno dalje hodi;
 Naj bliščoba viša te ne moti,
 60 Po resničnosti naklépe vodi,
 Kedar vabi — vleče te k viharju,

Beži od omotnih preč višin,
 Pusti vsemogočnemu vladarju,
 Česar ne premore smrtni sin, —
 Radost srce mlado naj napaja,
 Mir delavnost moško naj navaja,
 Večna volja kar veli, zvršuj.
 Pomni rad nedavnih lepih časov,
 Drznih misli, milo vbranih glasov:
 O naklépkih vročih dni — miruj!

A. Umek.

65

134. Salomonovi pregovori.

(Bukve Modrosti.)

1. Modre besede, rečene o pravem času, so zlata jabelka v srebernem torilu.

2. Milostiv biti in prav storiti je Bogu ljubše ko klavni darovi.

3. Kdor se siromaka usmili, časti njegovega stvarnika. Kdor ubozega stiska, preklinja njegovega stvarnika.

4. Moder sin je veselje očetu, sin štorast materina žalost.

5. Kar se fantè nauči, starček še stori.

6. Strah in šiba zmodrujeta; otrok pa, v nemar puščan, materi oči pokriva.

7. Prav stori in trdno bo tvoje zdravje, prijetna tvoja beseda, varna in gotova tvoja stopinja in sladko tvoje spanje; zakaj Gospod ti bo na strani in tvoj varh.

8. Bahač, ki ni mož besede, je veter in brez dežja oblak.

9. Kdor v bogastvo zaupa, obleti se kakor cvet, zeleni pa pravični kakor nova mladika.

10. Bolj malo po pravici, ko veliko po krivici; bolj malo v božjem strahu, ko veliki zakladje, pa nepokoj zraven njih; bolj skleda zelšine, pa v ljubezni, ko pitan vol, zraven pa sovraštvo in napaka.

11. Kdor seje krivico, žanje britkost.

12. Prilegaj se še tako krivični kruh, zadnjič pesek hrusta po ustih.

13. Telesa življenje je mirno srce; nevoščljivost je gnjilost po kostéh.

14. Kjer je veliko besedi, ne mine lahko brez greha.

15. Kdor z modrimi hodi, bode moder; kdor se z napačnimi spajdaši, popači se sam.

16. V prenapigli hoji se lahko noga spotakne, — tako nepremislek nič prida ne stori.

17. Lenè! k mravlji idi v šolo, in uči se modrosti od nje. Nima ne vojvoda, ne priganjača, ne gosposke, in vendar si pripravlja hrano po letu, žene se po živežu ob letu, da ima po zimi kaj živeti.

18. Lenetu je zatrjena pot; pot pridnega je gladko nasuta.

19. Kakor se srebro v ognji čisti, v plavžu zlato, tako poskuša Bog srca v nadlogi.

20. Hoja pravičnih je enaka zarjini luči, ktera prihaja in vse razsvitljuje, da je trdi dan; pot hudobnih je tma, sami ne vedó, v kaj naleté.

M. Ravníkar.

135. Iz pobožnih razgovorov.

(Česki spisal Tomaž vitez iz Štitnega v 14. stoletji.)

I. O tem, kaj je Bog in po čem se ima spoznati.

Deca. Preljubi očka! Ker nam je popraševati te, radi bi razumeli, kaj je Bog.

Oče. O otročiči! kratko, pa razsežno in previsoko vprašanje ste zastavili. Da je Bog, v tem se razum ne dá motiti; vse stvarstvo kliče, da Bog stvarnik je, ker nič se ni storilo samo. Zató vsi ljudjé: židovi, kristijani, krivoverci in modrijani, imajo nekaj za Boga; ali kaj je Bog, tega um človeški ne obsegne. Zató porečem, da Bog je nedopovedno popolno bitje, od

10 kterega se ne more misliti nič boljšega, nič blaženejšega, nič veličastnejšega, niti se more misliti, kar bi bilo tako dobro, tako blaženo, tako veličastno; ker v tem presega vsako misel, vsak bodi angeljski bodi človeški um, vselej je izvrstniši, nego more kdo povedati ali pomisliti. Kaj torej Bog ni, to najdete;

15 ali kaj da je, tega ne moremo dosegniti. Kajti naj si kdo umisli kolikor more največe veličje, največo visokost, vsegdar bode Bog nad to. Odtod baš izhajajo mnoge nevernikov ali krivovercev zmote, da so, umislivši si v svojih pomislih Boga tako ali tako, rekli, da to je Bog. Zakaj v tem je razum,

20 spoznati svoj nerazum, da nam ni mogoče gledati v jasnost slavnega božestva in v le-ta duhovni blesk te nepristopne notranje svetlobe, v kateri je Bog. Toda v ponižnosti, trdé močno in pravo krščansko vero, zaslužimo si, da ugledamo svojega Boga po Kristu gospodu našem, kedar nam bodo srčne oči do dobrega očiščene v ónem večnem kraljestvu njegovem; ako nas

25 vendar greh popolnoma ne oslepí, da bi, česar Bog ne daj! kakorkoli Boga pozabili, ne ljubeči ga v pravi veri nad vse. Tako pravi pismo: „Ne verovaje, ne bodete razumeli.“

Zató, otročiči, o tem tako visokem bitji je treba z bojaznijo in strahom ter skromno misliti in govoriti, in prav z marnim

ušesom v pobožnem srcu, iz ljubezni, ne iz radovednosti po-30
slušati, kajti ni je nevarnejše blodnje, nego v tem, kaj je Bog,
zabloditi, za Boga vzeti, kar ni; nič ni teže, nego doseči z
razumom to toliko popolnost; nič tako koristnega ne more iz-
najti se, nego kar kdo verno, prav, brez zablode more spoznati
o slavnem Bogu. — — 35

Govoré o Bogu, vemo, da je, niti se dá razum premotiti,
kakor ne bi Boga bilo; toda obdan z veličjem svojim previšuje
na vsako stran naš razum, da ne dosegnemo, kaj je Bog. Hoté
razumeti, kaj je, spomnimo se tiste besede, katero je rekel
Bog Mojzesu, poslavši ga k izraelskemu ljudstvu. Na vprašanje 40
Mojzesovo: Kdo si ti, Gospod? kako naj odgovorim ljudstvu,
če me povpraša: kdo je tisti, ki te je poslal k nam? odvrne
Bog: „Jaz sem, kdor sem“, — tako porečeš ljudstvu — „On,
kteri je, poslal me je k vam.“ — Bog je edini prav brez pre-
membe kterekoli, vedno tisti, vedno tam, vedno tako sam v 45
sebi. O nijednem drugem bitji, katero ni on, ne more se s polno
resnico reči: je; kajti razen njega nijedno bitje ni brez giba in
spremene samo v sebi. Tedaj Bog je, a brez Boga nič ni, in
kakor on sam ni brez sebe, tako niti brez njega nič biti ne
more. On sebi je; on vsemu je. Bog je začetek vsemu. Mnoge 50
reči se imenujejo in so drugih reči začetki; ali tudi one imajo
svoj začetek od drugih in vsi ti začetki imajo svoj začetek od
tega prvega začetka, ki je brez začetka, vsegdar sam v sebi,
brez spremina in giba, vsegdar bivajoč. — —

Pomislite, kolika je to reč: vse iz ničesar storiti! Kteri 55
um to more doseči? Je li mala reč, tudi najmanjšo stvarco na-
rediti iz ničesar? Prevdari, kaj je nič, kaj nekaj: kako
daleč je eno od drugega. Inako bi velika bila ta moč, ktera
bi samo eno in najmanjšo stvar naredila iz ničesar, koliko se
mora ceniti tista moč, ki je tako množstvo stvari storila, iz 60
ničesar storila! Kdor hoče pomisliti na število, kar je stvarje-
nega: seštej zvezde, seštej različnih živali pokolenja, ki imajo
živo dušo, vsako po svojem rodu: tu ljudje, tam levi, tam
konji, goveda, poljske živali, ptiči, miši, ribe, hrošči, muhe,
žuželke. Koliko je različnih premen in koliko glav vsakega 65
rodú! Koliko je vseh ljudi, koliko njihovih las? Koliko je peska?
Čudiš se mar, da ne moreš z mislijo objeti vseh teh stvarjenih
reči? Raje se čudi tej veličastni moči, ktera je vse to iz ničesar
napravila! In tako z umom preišljevati stvarstvo, zapopadek
je in pristop k spoznavi božjega veličestva, in čudé se mu 70
hvalo dajati mu ter v ponižnosti in strahu biti pod močjó tako
vsemogočo.

II. Kako nam je opazovati božjo modrost v božjem stvarjenji.

Deca. Kako pa naj spoznavamo v stvarstvu božjo modrost?

Oče. Božja modrost nam se razodeva v lepoti in krasu stvarstva; tu jo lahko ugledamo. Pa če prav je lepota in ličnost v stvarstvu z mnogimi in različnimi čini: vendar je oprta
75 zlasti na četvero. Eno je, kedar je kaj na svojem mestu, kakor se spodobi; drugo, kedar ima svoje pristojno gibanje; tretje, kedar ima sebi priležno podobo ali lice; četrto, kedar ima prilično barvo, ali kar si bodi takovega, ker to ugaja čutom. Kdor bi se z razumom ogledal po stvaréh vesvoljnega sveta,
80 zapazil bi v njem to četvero, in če bi na to hotel obrniti se in kreniti misel k stvarniku, ne obvisevši zaljubljen pri stvarstvu, spoznal bi veliko modrost božjo; kajti sprevidel bi, da presega njegov um, vse to z mislijo objeti; spoznal bi, da ni konca božji modrosti, ktera je uredila ta red in to ubranost v
85 stvarstvu. Ugodno je in kratkočasno prevdarjati to. Zato pravi David v psalmu: „Razveseljuješ me, o Gospod, s svojimi stvarmi, in radujem se nad deli tvojih rok. Neumen človek ne spoznava tega, in nespametnik ne razume.“ Ta svet je kakor kaka vsem razgrnjena knjiga, ki jo je pisala božja roka, t. j. božja moč
90 in modrost, in vsaka stvar posebej je, kakor besede v tej knjigi, ki pričajo Njegovo moč in modrost. In kakor biva, da neučeni pogledavši v knjigo vidi besede pisane, pa ne razume, kaj ktera pomeni: tako tudi nemodri, kateri po navadi brezumne živali na Boga misli ne obrne, vidi sedanjo podobo vid-
95 nega stvarjenja, ali zakaj je to ali ono, tega ne doume. Modri pak po tej vnanji skladnosti in lepoti zamisli se globoko v božjo modrost, ktera je vse to tako sprelepo uredila, kakor v eni in isti knjigi eden hvali, da je lično, dobro napravljena, drugi povzdiguje pisanje, s katerim se ponaša knjiga, tretji pa
100 slavi notranji razum, ki je v tem pisanji. — —

III. Kje in kako je božja modrost svet in kar je v njem vredila in vtemeljila.

Deca. Vemo tudi mi, da ni moči hvale božje izreči; kar koli kdo more povedati o Bogu, vsegdar bode nedopovedano. Vendar pa ne spodobi se niti molčati vsaj gledé tega, kar je mogoče o njem povedati. —

105 *Oče.* O *deca!* k visokim besedam spodbujate me. Ljubezen me mora: ktera ljubezen, vé tisti, ki jo je dal.

Rekel sem malo pred, da je lepota in priličnost osnovana na štirih rečéh. Najpred, da je stvar na svojem priležnem mestu. K temu pa, da bode kaj na svojem pristojnem mestu,
110 hoče se, da so mu vsi deli pravšno in trdno zloženi. Pomislite

zdaj na vso sestavo vesvoljnega sveta, kako je primerno položena vsaka stvar na svoje mesto, kako trdno, kako skladno so pridale se strani k stranem. Vidite, s koliko previdnostjo, s kako prečudno modrostjo je vsega stvarstva krog spojen (sklenjen) in kako pristojno, kako zložno in kako voljno, da so celó strani jako nepodobne skupaj v enem oboru, pa ne samo nepodobne, temuč tudi protivne ali zoperne. Ni-li ogenj protiven vodi, a voda ognju? In vendar je božja modrost to vse zedinila v en svet, in po njegovi volji ne razdira eno drugega; marveč trajaje v takem redu, kakor je postavil ta modri zidar, služi na potrebo vsemu, kar se rodi na tem svetu, ter daje življenje.

O modrost! kako je vse razvrstila, vsako na svoje mesto! Ali kdo zmore, na vse pomisliti, vse dopovedati? Za to je pevec v psalmu, gledaje na morje, vskliknil rekoč: Prečudna ustanovitev morja! Prečuden v visosti Gospod! Vse si vtemeljal premodro! — Da bi v tem edinstvu protivnih stvari ena ne rušila druge, imevajo le-te nasprotné reči zopet med seboj v sredi po katero tako, ki bi s to in óno imela neko podobnost in prijaznost, po čemur bi se protivno s protivnim vezalo in prijatlilo. Tako biva, da so te toliko mnogovrstne stvari ne samo voljno, ampak tudi krásno združene med seboj.

Se se spodobi premisliti, kako modro je Bog razredil čase: ne vsegdar dan, ne vsegdar noč; za nočjó dan, ki budi k delu in sveti, za dnem noč, da bi se dela trudni spočili. Daljši dan, kedar je tega večja potreba, a daljša noč, kedar je manj dela. Tudi zarad preminjave je Bog napravil včasi dan daljši, včasi krajši od noči, časi zopet oba enake dolgosti, da bi se ljudje enoterosti ne navoljili, kajti tudi v tem je menja ugodna. In tako zopet pomlad, leto, jesen in zima; štirje letni časi, ki sosebnó temu svetu spreminjajo podobo. V pomladanski toploti začne se svet mladiti in prenavljati, po letu biva kakor v svoji najlepši moči, na jesen pa jame kakor dozorevši starati se in za njo zima, djal bi, svet premore in pogubi; to da po božji naredbi se vse zopet obnovi.

Komur pa to sega predaleč, kako je namreč božja milost ali modrost vse uravnala, ali kdor ne bi mogel doumeti visokega neba podslomb: ta naj opazuje svojega telesa ude, kajti imenovan je človek v pismu manjši svet. V človeški sestavi namreč razodeva se tudi božja modrost. Glej! dokler so druge brezumne stvari z glavami nagnjene k zemlji, človek je ravne postave, imaje kvísko obraz, da bi se s tem nad druge stvari pokazalo človečje dostojenstvo, ter da ima svojo misel obračati k višku k nebeškim rečém, ne samo k zemlji, kakor neumna žival, ktera je s telesom in glavo naklonjena k tlom. Opazi razloček med tem, kar je v glavi, in kar v nogah, in kako je

vsako prav na svojem mestu osnovano. Noge imajo najnižje mesto, da nesó in držé vse telo; glava pa najviše, da vse telo vodi, od daleč z očmi vidé in z ušesi slišé vrlo in nevrlo, da po tem razum razbere, kar je prav; roke v sredini mesa, ki se drži s pomočjó kostí.

Kako ima skoz nektere kosti mozeg svoje skrite prehode, in neke žile kako imajo skoz nektero kost po božji naredbi pripravljene luknjice! Tu kosti izraščajo in izstopajo iz mesa, kjer je tako treba, kakor vidimo pri zobéh, drugod pa so skrite. Kako je vse meso obdano s kožo, da bi imelo notri svoj pokoj od reči zopernih njegovi nežnosti, ktera ne bi prenesla grobosti! Vsakemu prstu je dal Bog nohte, kakor čelado.

In kdo bi preštel in zapopadel vse notranje dele bodi človeškega bodi drugega telesa, kako je vse po previdni mo-drosti božji uravnano!

M. Cigale.

136. Kitica slovenskih pregovorov.

1. Resnica je nebeška rosa; da jo ohraniš, pripravi jej čisto posodo.
2. Večnost ovija pobožnemu dišeč venec upanja okoli grenkega torila.
3. Kedar žalost do vrha prikipí, že veselje se glasi.
4. Če vlečeš očeta do praga, bodo te tvoji otroci čez prag sunili.
5. Rahla beseda zlobnost utolaži.
6. Dokler prósi, zlata usta nosi; kedar vrača, hrbet obrača.
7. Od dobrih besedí se nihče ne zredi.
8. Kdor na zadnje pride, dobí kostí; kdor prepozno pride, pa stoji.
9. Da se resnica prav spozná, treba je čuti dva zvoná.
10. Človek brez vere, vere ni vreden.
11. Na domačem pragu se petelin lahko repenči.
12. Dokler imam repar svoj, vsak mi pravi: bratec moj!
13. Kjer je obilnost, tam je presilnost.
14. Čast je ledena gaz, ki hitro zvođení.
15. Kdor iz dežele gleda, s tem se ni dobro na solncu greti.
16. Kdor koprivo pozna, nagec skrije.
17. Česar okó ne zagleda, srcu ne preseda.
18. Bodi v družbi, bodi sam, bodi sramnega te sram.
19. Bog ima veliko lastnosti, ali nobene prilike.
20. Sanj je laž, a Bog je istina.
21. Kokoš vodo pije in na Boga gleda.
22. Kar se rodi, smrti zorí.

23. Oponošen dar je črn pred Bogom.
24. Nabrušen nož rad reže.
25. Hiša razdeljena razpada kakor zapuščena.
26. Nijedna tuga samodruga.
27. Bodljivi kravi Bog ne da rogov.
28. Brez muke ni moke.
29. Dela, ki je danes lahko storiš, ne odlašaj na jutro.
30. Tisti mi je brat, kateri bi mi storil dobro rad.
31. Varuj se tistih maček, ktere spredej ližejo, zadi pa praskajo.
32. Grbec tujo grbo vidi, svoje pa ne.
33. Smrt vse omaja, nje kosa kosi od kraja.
34. Lenuh sam sebi čas krade.
35. Če slepec slepca vodi, oba v jamo padeta.
36. Boljše ti je starejšega od sebe poslušati.
37. Kedar greš volku naproti, pokliči psa s seboj.
38. Malopriden gospodar čredi vodo kali.
39. Kdor hoče visoko priti, mora trden v glavi biti.
40. Potrpljenje železne duri prebije.
41. V pekel je pot gladka in pripravna, v nebesa ozka in tukavna.
42. Bog ne potrebuje spletene šibe, ampak hudobnega človeka, da nas ž njim tepe.
43. Kjer se botrina krega, zemlja križem poka.
44. Kar se v luži zleže, rado v lužo leze.
45. Nesreča nikoli ne praznuje.
46. Kamor se nesreča odloči, vse opreke preskoči.
47. Česar se človek zelo veseli, to je rado polno grenjav.
48. Laž nima rok, vendar človeku zaupanje razdere.
49. Človek se med ljudmi obrusi, kakor kamen po svetu.
50. Moder in srečen, kdor drugih nesrečo na-se obrne!

Drugi razdel: Epika.

I. Pripovedno-naučne poezije: Basni, parabole in alegorije.

137. Sraka in mlade.

- Sraka mlade je svarila:
„Preveč blizo hiš grestè,
Vas bo nagla smrt pobila,
4 Niste dovolj pametne.
Kedar človek se pripogne,
Ali sega dol na tla,
Vsaka naj se hitro ogne:
8 On pobira kamena.“
- „„Če je taka,““ rekó mlade,
„„Kaj pa bo začeti nam,
Ak se človek tih prikrade,
Nese kamen za hrbtam?““ 12
- Stara pravi: „To je zmota,
Vse po svét' na robe gre,
Doživela kaj sem s'rota?
Jajce več ko puta vé.“ 16
- V. Vodnik.

138. Mravlja s kobilico.

- Po letu skrbno
Se mravlja močno
Za kruhek potila,
Na kupe nosila
5 Si hrano drobnó.
Kobil'ca cvrči
Mar delat' jej ni;
O solncu vriskála,
Ni jenjati znála,
10 Le v petji živi.
- Preglasno mravljà
Pobara drznà:
„Kaj, tí pa ne spravljaš?
Se le obotavljaš?
15 Bo zima strašnà?“
- „„Ti, beba! kaj veš?
Še tega ne umeš:
O kresu gre peti,
Veselo živeti,
Braniti ne smeš.““ 20
- Natora zaspí,
Se sneg priválí,
Kobil'co izstrada;
Obleda od glada,
Boleha, medlí. 25
- Do mravlje prišlá,
Presuha, tenká.
Da-si milo prosila,
Nič ni si dobila,
Ozmerjana b'la: 30
- „Jaz vrednim delím,
Lenuhe podím;
Po letu si pela,
Sred mojega dela,
35 Pa pleši po zim'!“
- Iz kr. Čbelice.

139. Kresnica.

Svitla kresničica
Zvečer malela,
Leta po ulicah
Vrtih vesela.
5 Pobič jo videti
Teče jo vjeti,

V malo jo ječico
Dene medleti!
Naj bi b'la trapica
Skrita tičala, 10
Ne pa po ulicah
Hvale iskala!

M. Ravnikar Poženčan.

140. Prepirajoči trepetliki.

Večerni mrak se vleže na jesenske gaje,
In zvabi me iz belih zidov pod drevesa.
Po tihem logu gor in dol se sprehajaje,
Zaslišim šepetati belkasta peresa

Na dvojih trepetlikah, tenkih in visocih. 5

Kaj more v tihem mraku to šumljanje biti,

Da sliši se po logih temnih in širocih?

Kaj more med peresi danes se goditi?

Približam se, poslušam, vlečem na ušesa,

In slišim, da z drevesom se drevo prepira. 10

Na eni trepetliki govore peresa:

„Soseda naša, naj te treši ob tla sekira,

Razcepí belo tvoje deblo na polena!

Razstelje burja perje na vse štir vetrove,

Do korenin naj skolje strela te ognjena! 15

Da bomo me imele veseleje dnove,

Da nam ne boš do poldna solnea zakrivala.“

Na drugi trepetliki perje je šumelo:

„Da bi te, sestra naša, vihra izruvala,

Da deblo tvoje v črni prsti bi trohnelo! 20

Da bi pod gnjilim deblom tvoje perje gujilo,

Ne delalo nam sence od poldna do večera!“ —

Pustim v prepiru perje, ko se je stemnilo,

Poslušat idem zjutraj, če se še prepera.

Al padla je na log po noči bela slana: 25

Pod vejami na kupu perje je molčalo;

In zopet tretje jutro idem v gaj za rana:

Vihar je rjul, na deblu deblo je ležalo. 30

Fr. Cegnar.

141. Čudno jezero.

<p>V deželi daljni, kjer izhaja
 Rumeno solnce izza goré,
 Ko se pri nas za goro maja,
 4 Za čudno jezero se vé.</p> <p>Na dnu njegovem, ak ne dije
 Nad njim nobena sapica,
 Tak krasen kraj se ti odkrije,
 8 Da zemlja nima lepšega.</p> <p>Gorice z doli se vrstijo,
 Dobrave senčne s travniki,
 Sadú drevesa se šibijo,
 12 Cvetú nagledati se ni.</p> <p>Ak pa pozabiš, kak globoko
 So te cvetice pod vodó,
 In stegneš drzno svojo roko,
 16 Da bi utrgal njih enó:</p> <p>Ko trenil bi z očmi, ti zgine,
 Je vsa podvodna krasnost preč,
 In spod skaljene globočine
 20 Se dno ne da ugledat' več.</p> | <p>Kot krije voda ta dno krasno,
 Ki raju skor enak je svet,
 Zagrinja meni dobo jasno
 Mladosti mrak preteklih let. 24</p> <p>Skoz njega gledam tje v ravnine,
 Po kateri sem otrok skakljal;
 Tje v trato, hribec, breg, meline,
 Kjer sem z otroki se igral; 28</p> <p>Tje v senožeti, tje v strmine,
 Kjer sem kedaj cvetice bral,
 In branja truden brez blazine
 Na golih tleh sladkó zaspal. 32</p> <p>Ak pa želim si omladeti,
 Želim si biti spet otrok,
 In vidim, da mi preleteti
 Prepada ni — je preširok: 36</p> <p>Začnè se redki mrak gostiti,
 Meglà se dela pred očmi,
 In srečnih krajev razločiti
 Mi teme več mogoče ni. 40</p> |
|---|--|

Fr. Svetličič.

142. Svečan in cvetica.

- Pod rušo gorice, na solnčno stran,
 Cvetica je nježna tičala,
 V zavetji se varnem ni mornih slan,
 Ko zima je zunej vihrala,
 Ni burje, snegov se ni bala,
 Ker zemlja zakriva jo varno
 7 Pred mrazom, pred silo viharno.

- Al komaj topiti se led začnè
 Od solnca, ki nekaj dni greje,
 In komaj prek juga se rižice
 Znebijo snežene odeje:
 Že svečan k cvetici prispeje,
 In trka na rušico njeno,
 14 Klicaje z besedo medeno.

Svečan.

Kaj čakaš, premiljena, kaj mudiš,
 Doklej pod zemljó boš tičala?

Ne pada več slana, ne brije piš,
 Že sneg je gorkota pregnala;
 Na solnce, cvetičica zala,
 Ne skrivaj več svoje lepote
 Pred svetom v neznane temnote!

21

Cvetica.

Še zima se zdi mi, minula ni,
 Bojim se, da mraz mi še preti;
 Glej! zemlja me kviško še ne budí,
 Ne slišim še ptičkov žgoleti,
 Ne sapic pomladnih šumeti,
 In skrbno umikajo lice
 Pod zemljo še moje sestrice.

28

Svečan.

Kaj tvežeš, cvetica, naj sram te bo,
 Mar letenske čakaš vročine,
 Ko toča pobija, ko strele žgó,
 Ko suša popalja cvetline?
 Le mudi, da pomlad premine,
 Da bodejo druge, manj zale,
 Na tebe zmrzlivko kazale.

35

Cvetica.

Potrpi moj svečan, vsaj ene dni,
 Saj dolgo ne bom se mudila,
 Premrzle se zdijo mi še noči;
 Jutranja bi sapa nemila
 Nezdrava mi bit' utegnila,
 Ker zemlja, ko dan se nagnuje,
 Še zmerom nad mano zmrzuje.

42

Svečan.

Oj, starke neslane pač ne poznaš,
 Cvetičica moja prelepa!
 Ki polna zavisti mrazi nalaš,
 Da bolj te v samoto zaklepa,
 Da skriva temnica te slepa,
 Med tem, ko pomlajene dobe
 Vse vživa in pije sladkobe.

49

O pridi na svetlo, na beli dan,
 In zemljo zapusti vesela!
 Pač radosti čaka te raj neznan;
 Toplota najmilša bo grela,
 Najmeča te sapa objela;
 Najlepša, najzalša cvetica
 Med cvetjem boš stala kraljica.

56

Tako jo je vabil, jo klical ven,
 In sreče obetal čez sreče;
 Kar mika srce, lizun jej na den,
 Vse sladko, vse ljubo izvleče,
 Dokler ne preveri boječe,
 Dokler izpeljana ni bila
 63 Nevedna iz varnega krila.

Al' komaj je vne, strašno se zavé:
 Pred sabo zré polja snežene,
 In komaj je solnce šlo za goré,
 Zarjovejo burje ledene,
 Zmrzál jo strupena oklene;
 70 Prepozno kesá se zdaj reva,
 Ter mraza in groze medleva.

In zjutraj, ko dan posijal je spet,
 Cvetičica več ni živela,
 Viselo je perje, bil skrčen je cvet,
 In bilka sesedena, vela.
 Mat' zemlja zastonj je solzela,
 Zastonj je po hčerki tožila —
 77 Ni tožba več mrtve zbudila.

L. Svetec Podgorski.

143. Umetnik.

Ko goni te z mesta, nemirno te ziblje,
 Kri bije v preozke bregove srcá;
 Kaj širi se v tebi, kaj v prsih ti giblje,
 Povedati srce in um ti ne zna.

5 Zasveti se blisk,
 Udari grom!
 Razmakne se skale okorne tisk;
 Plasti se drobijo, trga se lom;
 Iz hrama zemljé pa bobni in šumí;
 10 Razvezana reka buči in grmí,
 V zeleno hití.
 V valovih solnce in luna miglja,
 Nad reko se kroži mavra z nebá;
 Srečuje te lastni obraz iz vodé,
 15 Trgovi in mesta, drevesa, goré.
 Vodé se budijo;
 Plavuti bliščijo,
 In ribice semkaj in tje gomezijo.

Po nebu se ptičji poganja oblak, In reže s perutmi ujasnjeni zrak, In suče se v desno, v levo zigrava; Krdelo leteče Seda v valove bežeče, Tam mirno plava, — Mladenič ribič, radosti poln, Odpenjá čoln, Veslá, za veslom veselo poje, In meče na mokro mreže svoje. Ob vodi Zeleni lovec hodi; Med bičje se vmiče, In pazi in gleda, Kam utva seda. Po bregu pa trava se rosna dviguje, Visoko rase; Po travi se čreda jagnjet raduje, Skakljaje pase.	20 25 30 35
Stoji siv pastir; Ne veruje lastnim očém, In gleda nem, In vidi in vé, Kaj nekđaj budilo je šum in nemir, Kipelo grmeče v osrčji zemljé.	40

Fr. Levstik.

144. Pluga.

Pred hišo ležal Je plug pri plugi; Rijav je prvi Svetál je drugi.	Kako da rija Obéh ni snela? Branila menda So pridna dela.	8
--	--	---

M. Vilhar.

145. Cena.

Vse kar plava in kar leze, Vse, kar hodi, kar leti, Zbere se v presojevanje, Pred-se kliče može tri.	Govori peró modrostno: „Tmote ne trpim nikdar; Um človeški razsvetljuje, Uk in znanje sta moj dar.“	12
Meč se prvi je oglasil: „Jaz sem gospodar svetá; Kamor pridem, pot si vgladim; Vse pred mano trepetá!“	Zadnji pravi plug med njimi: „Mirno rijem pod zemljó; Pa sem svét že preobrazil, Tiha sreča je z menó.“	16

Vse, kar plava in kar leze,
 Vse, kar hodi, kar leti,
 Zdaj se okrog pluga zbere,
 Plugu venec podeli.

M. Vilhar.

146. Hrast in lipa.

Hrast je lipo ogovoril:
 „Mnogo let že tu stojiva
 Tiho, mirno, brez razpora;
 Ti pa sedaj preširoko
 5 Veje svoje raztezuješ!
 Previsoko glavo svojo
 Prot jasnemu nebu dvigaš!
 Še obnebje mi zakrivaš,
 Vejam mojim rasti braniš!
 10 Tvoje korenike k mojim
 Pod skalovjem so predrle,
 Bodo mojim pot zaprle,
 Morda je celó zatlre!
 Velikansko deblo moje
 15 Se viharju ne pripogne,
 Gromu, tresku se upira.
 Ti pa si le šibko drevce!
 Jaz sem trd ko večna stena,
 Pod menoj še morje stoka,
 20 Z mano se ne meriš reva!“ —

Hrastu lipa odgovarja:
 „Če dvigujem kviško glavo,
 Če razširjam krasno veje,
 In če silim gor do neba,
 Ti nikdar ne bodeš branil! 25
 Tudi mene sonce greje,
 Tudi meni luna sije,
 Tudi na-me rosa pada,
 Z dijamanti me posiplje!
 30 Tudi moj život je krepek,
 Čelo krepko, srce krepko!
 Senca moja pa je večja
 In hladnejša je ko tvoja!
 Deblo moje da podobe,
 35 Cvetje moje blago zdravje!
 Če pa veje moje v tvoje
 Silijo, ne bom branila!
 Brani ti, če ti je dano!
 Ti po svoje! Jaz po svoje!
 40 Brez prepira, brez sovraštva!
 Svobodna sta zrak in zemlja!

M. Vilhar.

147. Vojska z volkom in psom.

Živel je bogat selják, ki imel je vsega obilno.
 Hlev mu je mukavec poln in svinják mu je z rilci natlačen,
 Pseto Belin je čuvaj mu bogatega blagoimetja. —
 Volku iz bližnjih goščav pocedé se sline po prascih.
 5 V misli zagrezne se on, kak masne dobil bi pečenke.
 Ena mu pride na um, ta bođe gotovo najboljša.
 Kmal se z Belinom spozná in pobratita brž se do dobra.
 Nekega dné, ko je menil volkač, da je že stanovitna
 Družna ta vez mu z Belinom in več nerazrušna prijaznost,
 10 Reče mu: „Dragi pajdaš, ti, največi prijateljev mojih,
 Združiva, daj, se v zavezo in to narediva pogodbo,
 Da, če bi jaz kaj okradel, me ti ne izdaš in ovadiš,

- In če bi ti kaj ugrabil, te jaz ne izdam in ovadim.“
 To diplomatično vez potrđita z lastnim podpisom,
 Ter zapečâtita list po navádi veljavnega reda; 15
 In da se vez poresniči in list, da mrtva ne bode beseda,
 Reče Belinu volkâč: „Ti, nocoj jaz k tvojemu gazdi
 Pridem nekoliko v vas, da si ktereга prasca izberem,
 Al da ko mutec molčiš in, odgnjil ti jezik! če lajaš,
 Da ne zbudiš mi domačih, in da jaz mesarim brezskrbno! 20
 Reče Belin: „O le pridi, pajdaš, brezskrbno po svinjče,
 Jaz te ne bodem izdal.“ — „No dobro, jaz pridem.“ Odide.
- Kakor je noč nastala, priplazi volkâč se k Belinu.
 „Dober večer, moj Belin!“ mu reče prijazno potuhnjen,
 „Prišel sem zdaj po obljubi, da grem si izberem prasico.“ 25
 „Bog daj dober večer!“ odzdravi Belin, „veseli me,
 Da si že tu; že dobro, le nič se ne boj in le srčno
 Pojdi v svinjak in zakolji si tam ga praseta po volji,
 Ki se ti zdi, da ima najboljšo slanino pod kožo.“ —
 Volk gre koj in se splazi v svinjak med čredo prasičjo. 30
 Grozno morijo prične, da od zôb tak cepajo prasci,
 Kakor od kose senó ali žitno klasje od srpa.
 Cviliti svinje začné in ženó tak žalostno krulbo,
 Da iz glasú se je znalo, da joj in prejoj se jim gode.
 Kakor začuje Belin, pa zalaja pred vežnimi durmi, 35
 Laja na glas, da bi mrtvi, nikar le se zbudili speči.
 V hiši zbudé se družina, hité vsi vstajati s postelj,
 Kaj tak laja Belin in zakaj tak cvilijo svinje?
 Vidijo, kak mesari, pa lop s polenom po volku;
 Tolčéjo na vso moč in mlatijo z bati mu grbo. 40
 Revež polomljen in zbit jim komaj unese življenje. —
- Ali tedaj ko poležejo spat na novo družina,
 Volk za plotom poskrit razsrjen počaka Belina,
 Pa ga pograbi renčeč: Aha, ti verica pesja,
 Ali si tù? Ti si djal, da ne bodeš lajal, ko pridem, 45
 Pak si me vkanil, Belin; ne odpustim nikoli ti tega,
 Kajti sem stolčen da joj, in bolí me vse po životu. —
 Zdaj se spričava Belin in ga prosi, da mu prizanese,
 Da ga ne kazni za zdaj, naj z novič le pride brezskrbno
 Danes zvečer na dvorišče, da nem bo na cviljenje vsako, 50
 Pa se roti: naj mine me um, če zdaj se ti lažem,
 Jezik, če laž govorim, na nebo da koj mi prisahne!
 Še je roté se zaklinjal, in moči ni znaniti vsega,
 Kak se je veril Belin, ki mu strah je narekal besede.
 Kdor se dosti roti, njemu ni nič al malo verjeti, 55
 Tega še vedel ni volk, še prišel ni dosti po svetu,
 Pa je verjel, kar legal je Belin, in imel za resnico.
 Pride večer in pripelje s seboj noč s temno odejo.

- Kedar pri hiši pospé, primuza se volk na dvorišče,
 60 Zleze v svinjak in klati začne brezskrbno prešiče,
 61 Rilci pa v evil in pa v krul, da je glušilo huskanje volka.
 Kakor to sliši Belin, pa zalaja in laja na vso moč,
 Dokler zbudé se družina in planejo z drogi nad volka:
 Udri po njem, kdor more, da le ga telebi po koži.
 65 Sreča mu blaga je spet, da pobili ga niso do cela,
 Spet jim uide razbit z raztrgano kožo po hrbtu,
 Vleče se proč in se skrije za plot in počaka pokoja.
 Gleda, kje bil bi Belin, pa ga spazi pred vežnimi durmi;
 Pa mu golčf: Le počakaj, Belin, ne vidiš me nič več,
 70 Ne oprostim ti, že prišel bo čas, ki te dal mi bo v kremplje.
 Spet se pravičiti hoče Belin in se militi volku,
 Toda ne vda se mu volk, da Belin bi preveril ga z nova;
 Kar ne posluša ga več, ker svinj mu dovolil ni klati,
 Vojsko mu kar napové, in mu da tri dni za pripravo.
 75 Zdaj se odvleče v temičasti les pomagáčev si iskat,
 Misli in zmisli si to-le: poslal bom do divjega prasca,
 Pa mu obljubim prijateljski mir med najinim rodom
 Na vekovečen čas, to vem da mu bode po volji.
 Mislil je prav, ni vkanil ga up, ker priti na pomoč
 80 Mu je obljubil nerés, vsaj bila mu všeč je pogodba.
 Ali to ni še dovolj, da bi zmogel Belinovo vojsko;
 Spravi na svojo si stran še medveda in modro lisico,
 Dobre pogodbe obema dajóč, da sta morala priti,
 Ako je kolikaj skrb jima bilo za lastni dobiček.
 85 Zdaj jih imel je dovolj pa je mislil, da kos bo Belinu,
 Živel je mirne vesti in je čakal pokojnega srca
 Tistega dné, ki sta boju za rok ga postavila bila.
 Tudi Belin se pripravlja za boj in si družnike voli,
 Gre po dvorišču okrog in žalosten pride do mačka;
 90 Maček ga ogovori s to pomilovavno besedo:
 „Kaj pa je tebi, Belin, da se tak prežalostno nosiš?“
 „Dragi moj muel!“ govoreč mu Belin odgovarja,
 „Oh ti ne veš, kaj mene teži! viž, boj mi je z volkom,
 Jutri se moram pod oni-le hrast postaviti z vojsko,
 95 Ali bi šel ti z menoj mi pomagat, da zmagava volka?“
 „Oh oh, hočem, predragi Belin, in zakaj ne bi hotel?
 Bom bom,“ maček velí, „al pojdi še racmana prosit,
 Gotovo je on pomočnik, on pride gotovo na vojsko.“
 K racmanu gre, ta obljubi mu koj, da mu dojde na pomoč,
 100 Reče: „Zakaj ne bi šel, vsaj ti nas braniš lisice,
 Da si ne upa na dvor prikradši se splaziti s tih
 Ter da ljubljenih rac predragih mi žen ne pokrade;
 Pojde še tudi gosják, al bil že njega si prosit?“
 Gre do gosjaka in tudi gosják mu priti obljubi.

„Kaj ne bi prišel?“ veli. „Vsaj nimam vzroka odreči, 105
 Bil bi ti pač nezahvalen, če té bi dobrote ne storil
 Tebi, ki nam si čuvaj, ki nas braniš zaleznikov nočnih!“
 „Nas bo pa, menim, dovolj zdaj,“ reče Belin veselé se.

Dojde za borbo odmenjeni dan. Volk s svojo armado
 Gre na bojišče pod hrast, ves svest si zmagodobitja, 110
 Kar nič ne jemajóč si na pamet, da mogel bi biti
 On, ki dobil bo kre: ni skušal še vojskine sreče.

Modri mu dajejo svet, kako naj vso vojsko razvrsti;
 Ali le on si se pameten zdi, pa ne dela po njihnem;
 Drugi, ki slutijo zlo, si ne upajo zlu se opreti, 115
 Volk jim je znan trmoglav in bojé se zameriti vodji.

Vsakemu sam stan zbere in dé v kup hrastove stelje
 Divjega prasca veleč mu: „Nerés! tu tebi je mesto,
 Ti pa, lisica, se splazi na hrast, kar moreš visoko,
 Glej in napenjaj si sklen na vsestran paznega oka, 120

Kdaj in od kod nam pride Belin in vojska njegova;
 Onda nam s tiha poveč, da se bodemo mogli ravnati;
 Medved, ti tudi na hrast, jaz pa grem pod ono le klado.
 Ko po zapovedi vse se zgodí in storí po povelji,

Bliža se tudi Belin, pred njim koraka jo racman, 125
 Maček pa stopa za njima držeč rep moško na višek,
 Ž njim jo korači gosják, on puše iz celega kljuna.
 Spazi lisica in s tiha veli: „Sovražnik se bliža,

Vojsko vodi Belin in s tamborjem hodi od spredej,
 Tambor udarja na moč; čuj, bobnanje: tatatata ta;
 Stopa za njim vojniki, on nosi nabasano puško, 130
 Streljal bo zdaj zdaj na nas; joj, joj mi nimamo pušek.“

Vse vse omolkne, ko pride Belin nekoliko bliže.
 Prascu molelo je z listja uhó, na-nj sedla je muha,
 Zmiga da bi jo odgnal, al maček zapazi ta migljej, 135
 Misli si: lej mi jo miš! pa priskoči in urno pograbi

Prasca, o joj, za uhó; prestraši se prasec in puhne
 Ven izpod listja, beží, kar nesó četiri ga noge;
 Maček se tudi zbojí in pobegne na hrast do medveda,
 Medved se splaši in vrže ga strah z drevesa na zemljo; 140

Maček se še bolj zbojí, pa pleza še više do vrha
 Gor do lisice, ki zgrabi jo strah, da tudi opadne
 In zbeží z medvedom in nič se nazaj ne ogleda.

Volkova vojska razšlã se je v les, sam volk je pod klado
 Tičal in mirno čepel se bojéč, da ga kdo ne zapazi; 145
 In ko odšel je Belin, vrnivši se z vojsko junaško,
 Zmagovenčan domú, le brali smo v volčjih ukazih:

Tako velevamo mi volk, kralj nepremagljivi živalstva.

M. Valjavec.

148. Mladeneč in vila.

Na lice mladenču zarja posije,
 Neznana iz spanja predrami ga moč,
 In urno žene iz temne samije
 Med gozda zelenega rosnato noč;
 Zagleda zbudjene pomladi življenje,
 In močno mu srce navdá hrepenenje.

Mladike ovijajo lučice zlate,
 In hlad ljubeznjiv po zelenji šumi,
 Po zraku se zibljejo trume krilate,
 Preradostno petje po logu doní,
 Ter bunčice pisano cvetje odpira,
 Napaja mana in rosa ga spira.

Mladenča prečudni občutki budijo,
 Ko vidi sukánje pomladnjih stvari,
 Ko sluša sladkih glasov harmonijo,
 Luč gleda, ki v sinjih višavah gorí.
 Pomembe skrivnostne ne vé razjasniti,
 In v temnem okrožji ne vé kaj storiti

Kar zdrami ga šum po gladki stezici
 In boginja Vila podá mu rokó;
 Ovenčano čelo se sveti devici,
 Počasti ga z rahlo besedo takó:
 Kaj gledaš zamišljen pomladnje življenje,
 Ne veš, kaj pomeni srcá hrepenenje?

Pobrati z nebeško se harmonijo,
 In celi ti svet presladka bo last,
 Neskončnost vesoljna ti bo v domačijo,
 Vse veke razlegala tvoja se čast.
 Dan beli ti zgodnja je zarja rodila,
 Noč temna te nikdar ne bode zakrila.

Kraljestvo je moje na jasnih višavah,
 Čisteje ko tukaj nebó se žarí,
 Podložnike zbiram pa v hladnih nižavah,
 Ne brani mladenec se pevske časti;
 Podajam ti liro in radostne strune,
 Naj petje mogočno vsa srca presune!

In boginjo skrije jasna višina,
 Ostane mladenču pevska last;
 Veseljnost neskončna mu je domovina,
 Razlegala večna se bode mu čast,
 Ki giblje po strunah prste krilate,
 Z veseljem napaja sestre in brate!

A. Umek.

149. Prilika o delavcih v vinogradu.

(Mat. 20, 1.—17.)

Gospodar je šel za svitom delavcev najemat v svoj vinograd. Zgovori se z njimi dati jim po desetici dneve in je pošlje v vinograd. Tri ure potlej je spet šel, in vidi še druge na trgu posedati; reče jim: „Še vi pojte v moj vinograd, in dal vam bom, kar bo prav.“ Gredó. 5

O poldne in ob treh popoldne gre spet, in je takisto storil. Eno uro pred solnčnim zahodom pride še enkrat, še jih je našel; reče jim: „Kaj le-tod postopate ves ljubi dan?“ — Odgovorili so mu: „Nihče nas ne naprosi.“ Reče jim: „Še vi pojte v moj vinograd.“ 10

Kedar se je noč delala, rekel je vinogradov gospodar svojemu vinogradniku: „Pokličí delavce in je plačaj. Pri zadnjih začni in zapóred do prvih plačaj!“ — Tisti tedaj, kateri so bili eno uro pred mrakom na delo šli, tí so najprvi na vrsti in so po desetici prejeli. Kedar je vrsta do prvih prišla, mislili so: 15
„Češ! mí bomo več dobili.“ Pa vsak je prejel svojo izgovorjeno desetico. Jemljé so godernjali nad gospodarjem; rekó mu: „Ti prikončniki so eno uro le delali, in primerjaš je nam, ki smo težo in vročino celega dneva občutili! Pa gospodar mu (enemu izmed njih) reče: „Priatelj! ne delam ti krivice. Ali 20
se nisi za desetico z menoj pogodil? Vzemi, kar ti gre, in idi. Pa tudi tem-le zadnjim hočem toliko, kakor tebi, dati. Ali nimam oblasti storiti s svojim, kar hočem? Ali se zató huduješ, da sem dober?“ — Tako bodo poslednji prvi, in prvi poslednji.
M. Ravníkar.

150. Prilika o semenu, plevelu, gorčičnem zrnju in kvasu.

(Mat. 13, 3.—8., 19.—33., 36.—43.)

Glejte, sejavec je šel sejat.

In ko je sejal (seme), padlo ga je nekaj poleg pota, in prišle so ptice izpod neba in so je pozobale.

Drugo pa je padlo na kamenito, kjer ni imelo veliko prstí, in je hitro pognalo, ker ni imelo globoke zemlje. 5

Ko je pa solnce izšlo, je zvenelo; in ker ni imelo korenine, je usahnilo.

Drugo pa je padlo med trnje, in trnje je zraslo in je zadušilo.

Drugo je pa padlo v dobro zemljo in je dalo sad: eno sto-10 teren, eno šestdeseteren, eno trideseteren. —

Kedar kdo sliši besedo kraljestva in ne razume, pride hudič in odvzame, kar je sejano v njegovem srcu; ta je tisti, kateri je poleg pota seján.

15 Kteri je pa na kamenito seján, ta je tisti, kateri besedo sliši in jo brž z veseljem sprejme:

pa nima korenine v sebi, ampak je za nekaj časa; kedar pa vstane nadloga in preganjanje zavoljo besede, precej se pohujša.

20 Kteri je pa med trnje seján, ta je tisti, kateri besedo sliši, toda skrb tega sveta in slepotija bogastva zaduši besedo, in je brez sadú.

Kteri pa je v dobro zemljo seján, ta je tisti, kateri besedo sliši in razume, in sad rodi in stori nekteri sicer stoterén, ne-
25 kteri šestdeseterén, nekteri pa trideseterén. —

Nebeško kraljestvo je podobno človeku, kateri je dobro seme vsejal na svojo njivo.

Kedar so pa ljudje spali, prišel je njegov sovražnik, in je prisejal lulike med pšenico, in je preč šel.

30 Ko je pa zelenje zraslo in sad storilo, tedaj se je tudi lulika prikazala.

Pristopili pa so hlapci hišnega gospodarja in so mu rekli: Gospod! ali nisi dobrega semena vsejal na svojo njivo? Od kod ima tedaj luliko?

35 In jim reče: Sovražen človek je to storil. Hlapci pa so mu rekli: Hočeš, da gremo in jo pobereмо?

In reče: Nikar, da kje luliko pobiraje ž njo vred tudi pšenice ne porujete.

Pustite oboje rasti do žetve, in ob času žetve porečem žen-
40 cem: Poberte prvič luliko in jo povežite v snopke, da se sežgè, pšenico pa spravite v mojo žitnico. —

Nebeško kraljestvo je podobno gorčičnemu zrnu, katero je človek vzel in na svojo njivo vsejal.

To je sicer najmanjše izmed vseh semen; kedar pa zraste,
45 tedaj je večje ko vsa zelišča in je drevo, tako da ptice izpod neba pridejo in prebivajo na njegovih vejah. —

Nebeško kraljestvo je podobno kvasu, kateri je žena vzela in vmesila med tri polovnjake moke, da se je vse skvasilo. —

Tedaj je Jezus odpravil množice in je prišel v hišo; in
50 njegovi učenci so k njemu pristopili, rekoč: Razloži nam priliko od lulike na njivi.

On pa je odgovoril in jim rekel: Kteri dobro seme seje, ta je Sin človekov.

Njiva je svet; dobro seme so otroci kraljestva, lulika pa so
55 otroci hudobe.

Sovražnik pa, kateri jo je vsejal, je hudič; žetev je konec sveta, ženjci pa so angelji.

Kakor se tedaj lulika pobere in v ognji sežgè, tako bo ob konec svetá.

Sin človekov bo poslal svoje angelje in ti bodo pobrali iz 60 njegovega kraljestva vse pohujšanje in tiste, kateri krivico delajo; in je bodo vrgli v peč ognja; tam bo jok in škripanje z zobmi.

Takrat se bodo pravični svetili, kakor solnce v kraljestvu svojega Očeta. Kteri ima ušesa za poslušanje, ta naj posluša. 65
(Sv. pismo star. in nov. zak.)

151. Ezopove basni.

I. Hrast in trst.

Hrast se je bahal s svojo trdnostjo in stanovitnostjo in trstu očital njegovo slabost, da se pred vsakim vetrom trese in uklanja. Trst je pa zaničevanje pohlevno trpel in molčal. Kmalo potem pa vstane velik vihar; ker se hrast ne da ušibiti, prelomi ga vihar in podere; trst se pa ponižno priklanja pa hitro 5 spet vstane.

Trdovratnost in svojeglavnost nima obstanka, ampak ponižnost in potrpežljivost.

Fr. Metelko.

II. Vola in oje.

Vola vprežena sta voz vlekla; oje se pa pritoži, da preveč trpi, in vola krega in zmerja, da sta mu nehvaležna, ker ju je prej, dokler je še raslo, s svojimi vejami redilo. „Ali je to po pravici“, pravita mu vola, „da naju nehvaležnosti dolžiš? Ker naju vidiš od teže zdihovati in vidiš, kako neusmiljeno naji 5 tepó, s kolikim trudom, da komaj sopeva, tebe in voz vlečeva, moglo bi vendar spoznati, da prisiljena to storiva.“

Ne jezi se nad njim, kdor ti neradovoljno kaj zopernega stori.

Fr. Metelko.

III. Lev in lisica.

Lev je v starosti obnemogel, preslab je bil si živeža iskati; zato se zmislil posebne zvijače. V svojem brlogu, kakor umirajoč bolnik, stegnjen leži; vse štirinoge živali ga hodijo obiskovat in milovat, ali zaporedoma je je davil in žrl. Ko je bil že veliko živali požrl, pride tudi lisičica k brlogu; pa vne obstoji 5 ter skrbno okoli sebe ogledava. Lev jo vpraša, zakaj da k njemu ne pristopi. Ali odgovori mu: „Zató ker vidim veliko stopinj proti tebi obrnjenih, nazaj pa nič.“

Kdor je moder, kmalo spozna stopinje proti nesreči, da se jej vé ogniti.

Fr. Metelko.

IV. Jelen.

Na enem očesu slep jelen se je hodil poleg morja past, slepo oko je vselej proti morju obrnil: češ, od te strani se mi ni nič bati, na uno stran pa vidim. Primeri se pa, da ladija priplava; iz nje zagledajo jelena in ga ustrelé. Jelen se zvrne, in predno pogine, pravi: „Pač sem bil neumen! Od une strani sem se bal, pa mirno zaupal morju, katero mi je smrt prineslo. Marsikterega nesreča najde ondi, kjer si je je najmenj v svesti.

Fr. Metelko.

152. Heroslav na razpotji.

(Ksenofont.)

Ko je bil Heroslav do onih let dorasel, v katerih mladenči samosvojnost zadobivši pokažejo, če bodo po poti kreposti ali malopridnosti v življenje krenili, pravijo, da se je podal v samoto ter ondi sedel ne vedoč, po kateri teh poti bi se obrnil.

5 Tedaj se mu je zdelo, da se mu bližate dve veliki ženski: ena veličastna videti in svobodnega rodú, polti snažne, pogleda sramožljivega, spodobne noše in v beli obleki; ena pa rejena do zalitosti in voljnosti, kože olišpane, da se je zdela bolj bela in rudeča ko je bila res, nosila se je po koncu, da je bila več

10 videti, oči odprtih, v obleki tenki in dragoceni, ogledovala je pogostoma sama sebe, ozirala se je, če jo tudi kdo drugi gleda, večkrat se je pa tudi na svojo senco ozrla. Ko ste bili že blizo Heroslava, šla je prva še zmeraj kot poprej, druga pa hoteča jo prehiteti steče k Heroslavu ter pravi: „Vidim, Hero-

15 slave, da ne veš, po kateri poti bi v življenje krenil; če izvoliš mene za pajdašico, popeljem te po najprijetniši in najzložnejši poti; dobrot na svetu ti ne bo nič odšlo, težav te pa nič doletelo. Ker najprej se ne boš pečal za vojske niti za občanska opravila, temveč živel boš umišljevaje si, kje si kako ugodno

20 jed in pijačo dobiš, ali kje kaj prijetnega za vid ali sluh, ali kako bi se vohaje ali pa tipaje radoval, pa kako bi najslaje spal, in kako z najmanjšim trudom vse to dosegel. Ko bi te pa kedaj bojazen obšla, da ti bo denarja primanjalo za take veselice, nemoj se bati, da bi te silila, s telesnim in dušnim

25 delom in trudom služiti si ga, marveč kar si drugi prislužijo, to boš ti vžival, ne ogibajoč se nekakega dobička; ker mojim pajdašem jaz dovolim opomoči si, s čimur koli si morejo.“ Slišavši te besede dé Heroslav: „Žena, kako ti je pa ime?“ — Ona pa pravi: „Prijetelji moji me imenujejo Srečnost, sovraž-

30 niki me pa zaziraje zovejo Malopridnost.“

V tem pa prikoraka una ženska ter pravi: „Tudi jaz sem prišla k tebi, Heroslave, ker poznam tvoje roditelje in sem

tvojo naravo opazovala, ko si odraščal; zato se nadjam, če se po moji poti obrneš, da boš gotovo dober činitelj blazih in slavnih djanj, in da bom jaz po tebi še veliko bolj v čislo in 35 dobro ime prišla: ali ne bom te slepila obetaje ti sladnosti, temveč kakor so bogovi vravnali, tako ti vse po pravici razložim. Kar je namreč za res dobrega in blagega, bogovi ljudem nič brez truda in skrbi ne dajo; ampak če hočeš, da ti bodo bogovi milostljivi, služi bogovom; hočeš li, da te bodo prijatelji 40 ljubili, stori dobro prijateljem; ako želiš, da te bo kaka občina imela v čislih, glej, da boš njej koristil; hočeš li, da te bo vsa Helada zaradi kreposti občudovala, skušaj, da boš Heladi dobro storil; ko bi rad, da bi ti zemlja obilo sadú rodila, zemljo pridno obdeluj; meniš li, da moreš pri živini obogateti, skrbi 45 za živino; če te mika v vojski odlikati se in če hočeš, da boš v stanu prijatelje svoboditi in sovražnike krotiti, uči se vojaških umetnosti pri takih, kateri jih znajo, in vadi se, kako jih rabiti, in če želiš tudi telesno krepak biti, moraš vaditi telo, da bo pameti pokorno, in vtrjevati je s trudom in potom.“ — Tedaj 50 se pa Malopridnost oglasi rekoč: „Vidiš li, Heroslave, o kako težavni in dolgi poti do radosti ti ta-le govori? Jaz te pa po zložni in kratki cesti popeljem do sreče.“ — Krepost pa na to pravi: „Nesramnica! kaj pa imaš ti dobrega? Ali kaj prijetnega poznaš, ko nočeš zaradi tega nič truditi se? ti, ki še zaželenja 55 dobrot ne počakavaš, temveč se vsake reči napaseš, še prej ko je zaželiš: ješ, predno se ulačniš, piješ, prej ko se užejaš, in si kuharje umišljuješ, da se ti jed prilega; da piti moreš, draga vina kupuješ in po letu snega okoli iščeš; da si v stanu sladko spat, pa si napravljaš ne le voljne blazine, ampak še celó po-60 stelje in njih stojališča, ker ne želiš spanja iz trudnosti, ampak le iz dolzega časa. Akoravno si neumrjoča, pahnili so te bogovi izmed sebe in pošteni ljudje te zaničujejo; kar je najslajše slišati, hvale svoje, nikdar nisi slišala, in kar je najlepše videti, tega nikdar ne videla, ker nikoli še kakega svojega dobrega 65 dela ugledala nisi. Kdo bi ti pa kaj verjel, če kaj pripoveduješ? Kdo pomogel v kaki potrebi? Ali kateri pameten človek bi si upal biti med tvojimi tovarši, ki so, dokler so mladi, brez telesne čvrstosti, ko se postarajo, pa brez duševne modrosti; gizdavi in brez skrbi v mladosti pohajajoči, betežni in trudapolni pa na starost lazeči, sramovaje se nekdanjih djanj in s težavo lotevaje se sedanjih opravil, prijetnosti v mladosti vživši, težave si pa za na starost odločivši? Jaz pa bivam med bogovi in bivam med dobrimi ljudmi, in nobeno dobro delo se brez mene ne stori, niti božje niti človeško. In cenjena sem čez vse pri bogo-75 vih in pri ljudéh, pri katerih se spodobi, ker zaželena pomočnica sem umetnikom, zvesta varhinja gospodarjem, dobrotljiva tovaršica poslom, pridna delavka v mirnih časih, neustrašljiva bram-

bovka ob vojskinih nevarnostih in najboljša deležnica prijatelj-
80 stva. Vživajo pa moji pajdaši jed in pijačo radi in brez tegobe,
ker ne jedó in ne pijó, dokler niso lačni in žejni; spavajo slaje
ko nedelavni ljudjé, in ne dé jim hudo, kedar ne utegnejo spati,
niti zarad tega ne zanemarijo svojih dolžnosti. In mladenči se
radujejo hvale postarnih, postarne pa razveseljuje spoštovanje
85 mlajših, ter radi se spominjajo nekdanjih činov svojih, radostni
pa tudi vidijo, da jim sedanja opravila po sreči tekó, oni, ki
so zavoljo mene ljubimci bogov, ljubimci prijateljev in spošto-
vani od domovine. Ko pa pride odmenjeni jim konec življenja,
ne ostanejo pozabljeni brez slave, ampak na veke živé v slav-
90 nem spominu. S takim trudapolnim delovanjem, Heroslave,
sin vrlih roditeljev, zamoreš si najblažo srečo zadobiti.

J. Šolar.

153. Lev in opica.

Pravijo, da je zverina svoje dni pod košatim dobom semenj
imela. Kraljevi lev sredi tovaršije v senci sedi, opica pa po
vejah skakljá in se spakuje, ter začne želod v leva lučati. Lev
jo ostro pogleda, kakor bi jo hotel z očmi predreti, pa besede
5 ne zine. Opico groza obleti, ali hitro se potolaži rekoč: „Pač
dobro, da do mene ne moreš,“ — in spet leva draži ter želod
po njem meče. Opica še enkrat vrže in lev zarujove, da se je
zemlja potresla, opica pa strahú z veje padla.

Trepetaje levu pod šapami kuči in smrti pričakuje, da jo
10 bo raztrgal. Vsa zverina strmi in gleda. — „Ne boš me več
dražila ne —“ zagrozi se opici oroslan, „pa vendar nisi vredna,
da bi te raztrgal!“ pravi lev in opico spusti. Vsa zverina se
oroslanu prikloni in svojega usmiljenega kralja počasti.

Abotno je mogočne dražiti; lahko ubogega v pest dobé.
15 Lepo je za mogočne, nad revami se ne maščevati; najmogoč-
niši so, kedar radi odpusté.

A. Slomšek.

154. Jež in lisica.

Bila je huda zima, da je drevje pokalo. Vsaka zver se v
svoj kotec stiska. Medved počiva v svojem brlogu, zajec čepí
pod svojim grmom, in lisica obira v svoji votlini kosti, ki si
jih je od daleč nanosila; le ubogi jež s svojo ostro suknjo ne
5 more strehe dobiti. Vsakdo se ga boji.

Ves zmrznjen prileze lisici na prag in prelepo prosi, naj
ga vzame pod streho, da ga velikega mraza konec ne bode.
„Hodi le dalje,“ velí lisica, „bila bi nama luknja pretesna; po-
išči si lepšega prostora.“ — „Imejte usmiljenje, dobra mamka!“

prosi jež, „ne bom vam nobene nadlege delal. Lepo čedno se 10 bom v kotec stisnil, pa tiho dihal, da bom le na toplem; saj vidite, da sem strehe potreben. Rad bom ubogal, kar koli mi porečete.“

Lisica, če ravno sama zvita, dá se preprosi in ježa pod streho vzame. Nekoliko dni sta se dobro imela; bil jima je kratek 15 čas. Ko se pa jež svojega stanú privadi, začne se stegati in pikati ubogo lisico s svojo trnjevo kožo. Lisica mu jame očitati: „Ali ne veš, kaj si mi obetal?“ Jež se pa le stega in lisico zbada rekoč: „Starka! če ti ni prav, pa drugam idi.“ Lisica se umika, dokler more; poslednjič pobegne, jež si pa vso luknjo 20 osvoji.

Tako se starim godí, ki mladim gospodarstvo prehitro izročé. A. Slomšek.

155. Laver in rožmarin.

Košato je raslo lavrovo drevo v cvetočem vrtu; zraven lavra pa je v svoji ponižni lepoti poganjal zeleni rožmarin. Laver se začne bahati in zaničevati zeleni rožmarin, rekoč: „Kako si majhen in malovreden, moj rožmarin! Prav sram me je, da poleg mene stojiš! Le mene poglej, kako visoko nosim glavo in veličastni vrh po koncu držim! Moje zelene veje venčajo glavo 5 vojvodi, zmagovavcu dežel in ljudstev; toliko moje perje veljá! Kolik siromak si ti poleg mene!“

„Tvoje perje, brate moj, je pa tudi bodeče,“ rožmarin ponižno odgovori. „Od tvojega perja na glavi premagovavčevi 10 cedi se rada kri nedolžno pobitih ljudi. Iz mojih zelenih vrhov se pletó venci čistim mladenčem in nedolžnim devicam, kedar pošteno k poroki gredó. In če umrje nedolžen mladeneč ali pa čista devica, podá se jima zelen rožmarin v roko, v spomin, da sta srečno premagala sovražnika svojega srca: zapeljivost 15 svetá! Tvoje perje, laver, je veličastno znamenje premage drugih ljudi; moj vršiček pa je vesel spomin premagovanja samega sebe, in ravno to največ veljá.“

Laver. Srečni so, ktere jaz venčam; ves svet je hvali in časti, vse se jim globoko priklanja, njih ime po širokem slovi. 20

Rožmarin. Pa tudi svet pred njimi trepeče in se njihove jeze boji; prav živo ljubezen tacih malokdo vživa. Presrečne so pa one pravične duše, ktere jaz rožmarin venčam: kdor jih pozna, vsak je rad ima.

Laver. Kdor moj venec nosi, njemu ljudstvo veselo nasproti 25 gre, vriskaje ga pozdravlja premagovavca v domačem mestu.

Rožmarin. Ali kedar premagovavcu njegoví veseli nasproti vriskajo, veliko premaganih milo zdihuje, veliko ne-

srečnih britke solze toči. Pravični, kterim jaz glavo venčam, 30
vživajo sladek mir svoje vesti, v lepi zastopnosti s svojimi živé,
vsak pošteni človek se jih veseli.

Laver. Imena hrabrih vitezov, kterim jaz vence spletam,
zapišejo se z zlatom v kamen; njim v čast se stavijo visoki kipi.

Rožmarin. V kratkem se poderó kipi, mah zaraste njih 35
zlato ime, po malu mine tudi njih spomin. Imena premago-
vavcev pa, kterim jaz čelo ovenčam, zapisana so v bukvah živ-
ljenja in se svetijo tam v nebesih.

Laver. Visoke glave, ktere jaz opletam, vsedajo se celó na
prestole; zlata krona se jim dá za plačilo na glavo.

40 *Rožmarin.* V kratkih letih jim pa drugi krono vzame; go-
tovo jim jo vrže smrt z glave. Mojim ovenčanim prijateljem
prinesó angelji nezvenljivo krono, ktere jim vekomaj nihče ne
odvzame.

Na te besede laver umolkne; ne more tajiti, da so resnične; 45
žlahtni rožmarin pa še lepše zelení, ker je govoril za sveto
nedolžnost.

Kdor sam sebe čedno premaga, on pred Bogom največ
veljá; zeleni rožmarin je njegov častiti spomin.

A. Slomšek.

156. Starec in mladeneč.

(Prilika severo-amerikanskih Indijanov.)

Samoten je sedel starec v svoji bajti na bregu zamrzelé 5
reke. Konec zime se je bližal, in ogenj njegov je bil skoraj
ugasnil. Starec je videti star in zapuščen; lasé njegove je obe-
lila starost in udje njegoví so se tresli. V samoti mu je tekel
dan za dnevom; on ni slišal ničesar razun piša viharjev, ki so
vedno iz nova sneg v vrtincih sukali okoli njegove bajte.

Nekega dne, ko mu je ravno ogenj ugasniti imel, bližal se 10
je k njemu lep mladeneč ter vstopil pred njegovo bajto. Lica
njegova so bila zarudela v mladostni krvi, bistre njegove oči
so razodevale silno moč in ustnice radosten smeh. Hoja mu je
bila lahka in hitra. Okoli čela mu je bil ovit krasen venec iz
dišečih cvetic, v roci pa je držal gorjačo.

„O moj sin,“ pravi zdaj starec k njemu, „kako me to ve-
seli, da te vidim! Pojdi sem in povej mi svoje dogodbe, in 15
tudi, ktere ptuje dežele si videl? Ostaniva to noč skupaj. Tudi
jaz ti bom povedal o svoji moči in svojih delih, ktera sem do-
vršil, in kaj vse bi bil storiti mogel. In noč nama prav hitro
mine!“

„Jaz dihnem,“ začel je starec, „in reke se ustavijo. Voda 20
je trda in taka, kakor pregledni kamen.“

„Jaz dihnem,“ pravi mladeneč, „in cvetice zacvetó.“

„Jaz stresem svoje lasé,“ pravi spet starec, „in sneg pokriva zemljo. Na moje povelje se osiplje listje z drevja in moja sapa je podí pred menoj. Ptiči zleté od tod in sfrčé v daljne kraje; divja zver zbeži pred mojo sapo in močvirna tla postanejo trda kakor kresilni kamen.“

„Jaz stresem svoje kodre,“ pravi na to mladeneč, „in topel, pohleven dežek oblaži zemljo. Cvetice povzdigajo svoje glavice na zemeljni površini, kakor dete svoje oči, polne radosti. Moj glas vabi ptice pevat; toplota moje sape ustavlja rekam tek; koder jaz potujem, tod povsod se razlega vesela godba in cela narava pleše v radosti.“ —

Zdaj vzhaja solnce; kaj prijetna toplota se razširja po vsej pokrajini; jezik starčev pa je onemel. Prijeten ptičji glas se začuje zdaj na starčevi strehi. Pred durmi je začel izvirati in žuboreti potočič, pomladnji vetrič je raznašal vonjavo rastočih cvetic.

Ko se je popolnoma dan storil, spoznal je mladeneč, kdo je bil njegov gostoljub; videl je pred seboj obličje Pebovanovo t. j. zime, in reke so drle iz njegovih oči. Čem više je solnce vzhajalo, tem bolj se je krčil gostoljub; — a skoraj je do cela zginit. Na mestu njegove kože ni ostalo nič družega, kakor same male cvetice z bledečnim — krajem, ki so najprve cvetice na severji.

J. Božič.

157. Viri pozabljivosti.

„O, da bi se mogel,“ reče Milostin, „iz potoka pozabljivosti napiti, in tako na enkrat vsega žalostnega spomina iznebiti se, ki mi neprenehoma moje življenje grení!“ — „Tvoja želja se lahko spolni,“ pravi stari Zoran. „Tri dni hodá od tod je velik lipov log, kjer puščavnik, moj stari prijatelj, prebiva. Pojdi k njemu, on te bo peljal k studencu.“ — Milostin se tedaj odpravi na pot, in pride tretji dan zvečer do imenovanega puščavnika. Ta ga prav prijazno sprejme in brž ko ime svojega prijatelja zasliši, obljubi, da mu hoče prec drugi dan željo izpolniti. Mirno posluša puščavnik Milostinov popis življenja in pelje po majhen večerji trudnega popotnika v postelj, iz maha in lipovega listja narejeno, da malo počije in se okrepeča na jutranji pot. — Komaj so prvi žarki solнца skozi goste veje svetega loga predrli, končá puščavnik svojo juterno molitev, in se odpravi s svojim gostom na odločeno mesto. Zvečer prideta na visoko planino in v neko z gostim logom obraščeno dolino, kjer so trije studenci izvirali.

Na mestu pravi puščavnik, vzemši iz nedra zlat kozarec:

„Glej, to so studenci pozabljivosti; ali samo iz enega se
 20 sme piti, zdaj si izvoli! Ako si usta z vodo prvega zmочиš,
 pozabil boš vse nesreče in nadloge, ktere so ti kdaj tvoje živ-
 ljenje grenile. Pozabil boš nevoljo svojih mladih let, pozabil
 svoje nestanovitne, toda zraven tudi zveste izgubljene prijatelje.“
 — Tako govore, poda starček Milostinu napolnjeni kozarec;
 25 ali on ga ne prime, ampak popraša: „Bodem li tudi, ako iz
 tega studenca pijem, svoja blažena mlada leta pozabil in drage
 čase, ktere sem s svojimi prijatelji v edinosti in rajski prijaz-
 nosti vžival?“ — „To se vé, tudi te boš pozabil.“ — „Pojdiva
 tedaj le k drugemu studencu,“ reče Milostin, „kako bi se jaz
 30 mogel samo zato, da pretekle težave pozabim, iznebiti toliko
 sladkega spomina!“ — „Prav tedaj,“ reče puščavnik, natoči
 kozarec iz drugega studenca in mu ga podá rekoč: „Ako pa
 iz tega piješ, pozabil boš vse pregrehe svojega življenja.“ Mi-
 lostin nagne kozarec in hoče piti, pa hitro se premisli in reče
 35 svojemu vodju: „Ali mi nisi sinoči pravil, da te je ravno vest,
 ki te je pekla zavoljo pregreh, pripeljala na pot modrosti in
 kreposti, in da je ravno iz tiste grenkosti cvet kreposti pognal?“
 — „Rekel sem,“ odgovori puščavnik, in Milostin — izlije vodo
 po pesku.

40 Pri tej priči se prikaže srčno veselje na bledem licu sivega
 starčka; on stopi k tretjemu, ter mladenču natočen kozarec
 podá. „Povejte mi,“ pravi zdaj Milostin, „lastnosti tega stu-
 denca.“ — „Ta ima lastnost,“ odgovori puščavnik z velikim
 veseljem, „da boš prec vsa razžaljenja svojih neprijateljev po-
 45 zabil in vse napake, ktere ti je njih hudobnost storila.“ Zdaj
 poklekne Milostin pred starčka, vzame iz njegove roke ko-
 zarec bistre vode in ga popije. Sladek mir se razlije tudi po
 njegovem srcu, in to pitje je ugasilo grenki spomin sovražnega
 razžaljenja. — Ko se potem domú vrnetá, reče še puščavnik:
 50 „Ljubi mladeneč! ne misli nikoli na razžaljenje hudobnega
 sveta, in gotovo boš z osodo zadovoljen, v miru in pokoju
 živel vse dni svojega življenja.“ A. Umek.

158. Adamova smrt.

(G. Herder.)

Devetsto in trideset let je bil Adam star, ko je začutil v
 sebi sodnikovo besedo: Umrí boš!

„Naj pridejo vsi sinovi pred mé,“ reče jokajoči Evi, „da
 je še vidim in blagoslovim.“ — Prišli so vsi na očetovo besedo
 5 in stali pred njim, več sto jih je bilo na številu, in prosili so
 za njegovo življenje.

„Kdo izmed vas,“ reče Adam, „hoče iti k sveti gori? Morda mi dobi milosti in prinese sadú životnega drevesa.“ — Ponudili so se vsi sinovi, ali oče je izvolil Seta, najpobožnejšega za poslanca. 10

S pepelom si je potresel glavo, hitel je in se nikjer ni mudil, dokler ni stal pred vrati rajskimi: „Naj najde milosti, usmiljeni Gospod!“ tako je klical, „in pošlji očetu sadú životnega drevesa“.

Koj je stal svitli kerub pri njem; pa namesto sadú životnega drevesa je imel v roci vejico s tremi peresi. „Prinesi to vejico očetu,“ pravi sinu prijazno, „da se zadnjikrat okreпча: večno življenje ne biva tu na zemlji. Zdaj hiti; njegova ura je blizo!“

Urno je hitel Set in nazaj prišed je padel pred očeta: „Prinesel ti nisem sadú životnega drevesa, ljubi oče! to vejico le mi je dal angelj, da se zadnjikrat okreпчаš.“

Umirajoči je vzel vejico in se razveselil. Duhal je rajsko vonjavo, in duša njegova se je povzdignila: „Otroci!“ reče, „večno življenje nam ne biva na zemlji, tudi vi pridete za 25 menoj. Na teh peresih pa duham vonjavo družega svetá, dušno okreпчаalo.“ Oči so mu obstekléle, in ločila se mu je duša od telesa.

Adamovi otroci so pokopali očeta in objokovali ga trideset dni; Set pa ni plakal. Vsadil je vejico na očetov grob, mrliču 30 na vzglavje, in imenoval jo vejico novega življenja, vejico obujenja iz smrtnega spanja.

Mala vejica je zrastle veliko drevo, in mnogi otroci Adamovi so se krepčali pod njegovo senco s tolažbo družega življenja. 35

Tako je prišlo drevo na prihodnje rodove. Lepo je cvetlo v vrtu Davidovem, dokler ni njegov nespametni sin začel dvomiti o neumrjivosti; razširila se je od njega vonjava novega življenja med vse rodove na zemlji. J. Vesel.

159. Mož na Karmelu.

(Fr. A. Krumacher.)

Na Karmelski gori je bila majhena vas, v kateri je živel mož, ki so mu rekli modrijan. Bog mu je bil podelil dar tolažbe in ozdravljanja. V vsako hišo, kjer so imeli bolnika, je šel, da ga je ozdravil, ali da je, če to ni bilo mogoče, z blagomilim govorom potolažil in okreпчаal umirajočega, jokajočim 5 zapuščenim pa polajšal žalost in tarnanje; kajti poznal je zdravilnih zelišč skrite moči in srca človeška, če tudi je bil bolj

mladenške nego moške starosti. Zató so ga pa tudi ljubili in k sebi vabili vsi ljudjé; njegovo ime je slulo daleč okrog.

10 Toda glej! iz Mizraimske dežele se pritepe kuga tudi v vas na Karmelski gori in njeno okolico. Mnogo ljudi zbolí in umrje, kajti kuga je silo huda. Vsak bolnik pa je želel pri svoji postelji imeti modrega moža; od vseh strani so pošiljali po-nj, da bi zdravil in tolažil bolnike, in tako je noč in dan bil na nogah.

15 Tolikega truda pa onemore njegovo teló, in tudi duša se mu užali videvši, da je kuga zmogla moč njegove umetnosti in zdravilnih zelišč; jame se sam bati za svoje cvetoče življenje, kajti manjkalo mu je ponižnosti, prave modrosti kraljice, ker je sebi in svoji umetnosti zaupal več, nego Gospodu.

20 V tej otožnosti ga njegov duh iz vasi pelje na Karmelsko gorovje; kmalo pa jame premišljati, ali naj bi ostal na gorah in se več ne bi vrnil k ljudém, ali pa naj bi na gorah iskal zdravilnih zelišč bolnikom v tolažbo in krepčalo.

To prevdarjaje si misli: „Narava mi je bila učiteljica od 25 mladih nog; ona mi bodi tudi v prihodnje.“

Tako govoreč pride do cvetice, ki je v svojem cvetju bila lepša, nego Salomon v svojem veličastvu. Pred to cvetico torej obstoji ter reče: „Ta cvetica le sama sebi cvete v svoji lepoti in mladostni moči ter svojo čašo odpira solnčnemu žarku in 30 voljni sapici, ki od zahoda sem pihlja čez morje. Čemú naj bi se človek trudil več, nego da, vse drugo v znimar pustivši, v sebi dovrši sam sebe? — Jaz hočem torej ostati na Karmelu in cvesti med cveticami, dokler mi, kakor cveticam, ne zvene življenje.“

35 Kar nježen metuljček priletí in frfraje roji okoli cvetice. — On pogleda živalco ter reče: „Ne, ne tako, ti me drugače učiš. K ljudém se hočem povrniti v krasna mesta, v poslopja hočem hiteti, da si ondi sladkega sadú veselja in radosti nabereš s svojo modrostjo. Kakor nad cvetice krasno čašo metuljček, tako 40 naj se moje življenje razprostira nad mojo umetnostjo.“

To izrekši cvetici v čašo pogleda ter na njenem dnu zapazi mrtvo bučelico. Pretežko obložena z nježnim cvetičnim prahom, izdihnila je sredi svojega dela svojo dušico.

Molčé premišlja tega mrliča — in bagrova rudečica mu 45 stopi v lica. „O, spoznam te — vsklikne — duh Gospodov v naravi; odpusti mi moje nevoljo in nespamet! Odslé se hočem ravnati po tvojem migljeji in kot zvest učenec povrniti se k tebi in k svojemu poklicu.“

Na to jame nabirati najzlahotnejše gorske cvetice ter se ž 50 njimi ponižnega in veselega srca v vas povrne k bolnikom trinom.

A. Lézar.

160. Noč in jutro.

(Fr. A. Krumacher.)

Kmalo po polnoči pokliče Almed, modri učitelj, svojega učenca Sadija iz spanja, rekoč: „Vstani! da se umakneva podnevni vročini, hočeva iti čez polje v hišo tvojega očeta.“ —

Vesel plane Sadi s svojega ležišča, naglo se obleče in gre za učiteljem. „O, kako lepa je ta noč!“ reče mladenec, ko pride iz mesta na prosto pod milo nebo; Almed pa odgovori: „Njeno veličastje hočeva gledati na taborski gori.“ — Urno in krepko stopata na goro, ter kmalo dospeta na vrh, kjer se vsedeta.

Bila pa je velika tihota, nebo je čisto jasno ko lep safir, zvezde, na njem razpostavljene kakor velika vojska, migljaje 10 leskečejo, in morje se sveti v daljini.

Sadi se vzdigne s svojega sedeža, obrne svoje oči proti nebu in na morje ter omolkne. Almed pa odpre usta in semtertje prenehovaje govori v svetih rekih: „Vzdigni svoje oči in glej, kdo je storil vse te stvari!“ — „On šteje zvezde ter vsem 15 vé imena!“ — „Naš Gospod je velik in velike moči; neumevno nam je, kako vlada.“ — „Ti, o Gospod, si edini, ti si naredil nebo in vseh nebes nebesa, zemljo, in vse, kar je na njej, morje in vse, kar je v njem — ti vse oživljaš — nebeške vojskine trume te molijo.“ — „Gospod, kakošna so vendar tvoja dela 20 in koliko jih je!“ — „Kaj je človek, da se ga spominjaš, in kaj človekov otrok, da ga tolikanj čišlaš! Nič, gol nič so vsi ljudje!“

Ko učitelj tako govori v nočni tihoti, trese se Sadi ter si zakrije obraz, kajti svet strah ga obide.

Ždaj reče Almed: „Glej, dan se pričinja!“ In res, jutranja 25 zarija že svoje peroti razpenja nad zemljo. Morje rudeči ob svojih bregovih, tako tudi drevje in gorovje; oblaki na nebu pa se proti jutru svetijo, bagru (škrlatu) in rubinom enako. Na to vzide solnce; goré se kadé in morje žari kakor tekoče zlato; krog in krog zadoné ptičji glasovi, poljske živali jamejo gibati 30 se, človek pa hodi med klasjem in po vinogradih. Jutranje solnce pa Sadiju in njegovemu učitelju obseva obraz.

Veselega srca Sadi v obraz gleda svojemu učitelju. Almed pa odpre usta, rekoč: „Glej, Sadi, kolikoršna moč, tolikošna 35 je ljubezen Gospodova?“

Sadi svojo glavo nasloni učitelju na prsi ter se veselja joka. Almed razprostre svoje roke ter blagoslovi mladenča.

Na to vstaneta in s palico v rokah od tod odrineta na Sadijev dom. Sadi je bil celi dan prijazen in tih. Mati in oče sta bila vesela svojega sina ter pogovarjaje se o njem rečeta: 40 „Kako naj Almedu povrneva to, kar je storil najinemu sinu?“

Vedela pa nista, kar se je godilo na Taboru.

A. Lésar.

II. Pravljice, pripovedke in legende.

161. Vrtec.

(Národna.)

	Tam stoji vrtec ograjèn,	Druga rožica je le-tá	
2	Z zlatim koljem obsajèn,	Spreljuba vinska trtica.	14
	S srebernim protjem zapletèn,	Pri vsaki maši jo rabijo,	
4	Polhen rožic nasajèn.	Oj za presveto rešnje kri.	16
	Notri rastejo rožice tri,	Nobena maša se ne molí	
6	Vse tri so rudeče kakor kri.	Brez presvete rešnje krvi.	18
	Prva rožica je le-tá	Tretja rožica je le-tá	
8	Sprelepa rumena pšeničica.	Spreljuba devica Marija.	20
	Pri vsaki maši jo rabijo	Rodila nam je Jezusa,	
10	Oj, za presveto hostijo!	Oj le kralja nebeškega.	22
	Nobena maša brana ni,	Stvaril je zemljo in nebó,	
12	Brez te presvete hostije.	Dal človeku dušo in teló.	24
		Bog oče, Sin in sveti Duh	
26		Vse tri osebe en sam Bog.	

162. Zapuščeni.

(Národna.)

	Leži, leži ozka steza,	In predrobno zažvrgolí,	
	Ozka steza uglajena;	Da fajmoštra prebudí:	
	Kamor predaleč drží	„V gozdu grešnik bolán leží,	
	Noter v gozd zeleni.	Duhovnega k sebi želí!“	20
5	V gozdu pa grešnik leží,	Drobna ptica v tir zletí	
	Bolán leží, milo ječí,	In z vel'kim zvoncem zazvoní,	
	Duhovnega k sebi želí.	Da mežnarja izbudí.	
	Drobna ptičica priletí,	Mežnar je hitro vstal,	
	Grešnik pravi, govori:	Je hitro vstal brž v cerkev šel; 25	
10	„Jaz grešnik bolán ležim,	Že je fajmoštra v cerkvi našel.	
	Jaz bi rad duhovnega,	Fajmošter pravi, govori:	
	Pa mi nima kdo po njegá.“	„Bolnik je poslal po mé,	
	Drobna ptica pravi, govori:	Obhajaj grem, pa kam, ne vem?“	
	„Grem jaz po njegá!“	Že predrobna ptica govori: 30	
15	Gori ptica v zrak zletí,	„Dajte meni v kljunček zvonček,	
	Na fajmoštrovo okno priletí	Da jaz pred vami skakljala bom,	
		Skakljala bom, zvonkljala bom.“	

- 35 Že so jej dali v kljunček zvonček, Ko grešnik se spovedal je,
Pred njima skakljala je, Obhajal se, dušo pustil je. 40
Skakljala je, zvonkljala je, Duša je šla v nebesa, v raj,
Da ju k bolniku pripeljala je. Jezus Marija ga vsem dušam daj!

163. Jezus učence razpostavlja.

(Národna.)

Jezus je učence postavljaj,	Tudi je ne orjejo;	
Stavil na vse štiri straní:	Ali vendar slednje leto	
Svetega mi Petra stavi	Po trikrat žanjejo.“ —	
V prelepo ravno poljé;	Sveti Tomaž se dalje veri	30
5 Svetega Andreja stavi	Proti svoj'mu Jezusu:	
Tje na visoke goré;	„Kaj si mene sem postavil,	
Svetega Tomaža stavi	Meni dežela znana ni?“	
Tje na globoke vodé,	„Tiho, tiho, učenec ljubi,	
Kjer se bodo črez vozili	Učenec ljubi, sveti Tomaž!	35
10 In častili ga lepó.	Na svetu lepše ni dežele,	
Svetega Šentjanža stavi	Ko je dežela Indija.	
Tjekaj na vinske goré,	Nikoli toča ne pobije,	
Bodejo čez tovorili	In nikoli dež ne gre,	
In pili šentjanžev'co	Pa ti vendar vsako jutro	40
V imenu svetega Šentjanža,	Dosti hladne je rosé.“ —	
15 Ljubega učenca božjega.	Sveti Tomaž se zmeraj veri	
Sveti Tomaž se tako veri	Proti svoj'mu Jezusu:	
Proti svojemu Jezusu:	„Kaj si mene sem postavil,	
„Kaj si mene sem postavil,	Kjer nikak'ga znan'ga ni?“	45
Kjer ne vidim romarja,	„„Ako notri tud ne najdeš	
20 Kjer ne vidim bele cerkve,	Nikakovega znanega,	
Slišati tudi ni zvoná?“ —	Ali notri tud ne najdeš	
„„Tiho, tiho, učenec ljubi,	Nikjer grešnega srcá;	
Učenec ljubi, sveti Tomaž!	Ko se duh od trupla loči,	50
Na svetu lepše ni dežele,	Precej gre v sveto nebó.“ —	
25 Ko je dežela Indija.	Jezus ino pa Marija,	
Nikoli zemlje ne kopajo,	Dodeli ga vsem takó.	55

164. Kaj se sme in mora peti.

Popustí posvetno rabo	Pesmi svoje med stoglasne	
Orglarček in gre v puščavo.	V gozdu tičev meša kore	
Tam prepevat božjo slavo,	Od prihoda zlaté zore,	
4 Svoje citre vzame s sabo.	Dokler solnca luč ne vgasne.	8

- Al veselje v srcu vtóni
S časom mu za petje slavcev
In vseh gozda prebivavcev,
12 Ker iz njih vsak svojo goni.
- On ob drugi si pomladi
Zbere tiče mladokljune,
Jim prebira svoje strune,
16 In je raznih pesem vadi:
- Kosa, trdokljunsko dete,
Od preljub'ga Avgušтина,
Lisčeka ino kalina
20 Nauči pet pesmi svete.
- Zmerom svojo poje slavček,
Vedno je po starem bije
Srcu sladke harmonije;
24 Toži ga Bogu puščavček:
- „Je kalin, debeloglavec,
Trdokljunast kos je svoje
Pesmi pustil, boljše poje; —
Podučit' ne dá se slavec.“ 28
- Al Bog slaveca ni posvaril,
Tak posvaril je tož'vavca:
„Pusti peti moj'ga slaveca,
Kakor sem mu grlo vstvaril.“ 32
- „Pel je v sužnosti železni
Žalost Jeremij globoko;
Pesem svojo je visoko
Salomon pel od ljubezni.“ 36
- „Komur pevski duh sem vdihnil,
Ž njim sem dal mu pesmi svoje;
Drugih ne, le te naj poje,
Dokler da bo v grobu vtihnil.“ 40
Fr. Prešeren.

165. Legenda.

Si hi tacuerint, lapides clamabunt.
Luc. XIX, 40.

- V britanski zemlji nekdanj duhoven bil je svet,
Za podučenje vere neprejenljivo vnet,
Iz mesta v mesto hodil na vsaki shod in zbor,
4 Vse snide obiskavši ni spal, ni jedel skor.
- Od teže let slaboten in slep od starosti,
Ga clo očes temnota v dolžnosti ne mudí;
Mladenča v službo vzame, in ž njim hití okrog,
8 On misli zadovoljen: Najboljša luč je Bog.
- Prijaznost govorjenja njegovega je znam,
Beseda je vžigála ko strele živi plam;
„Gospod se bliža,“ kliče, „ogladite mu pot,
12 Iz rodovitne brazde poplite ljul'ko zmot!“
- Nekdanj ob letni uri se v daljni kraj podá,
Po goli tje planjavi ga vodja mlad peljá;
Vročina zlo pritiska, mladenča zvije trud,
16 Duhoven le priganja, ker se bojí zamud.
- Do dola tak prispeta, ki s kamni nasejan,
Je krog in krog s pečevjem in skalami obdan;
Pri potu pa hladiven, samotén dob stoji,
20 Njegova senca vodju se prav pripravna zdí.

- „Veliko ljudstva čaka besede vaše tod,
Veliko trdovratnih — učite kaj, gospodi!“
To reče in raztegne se v senco fant nezvest,
Veseli zvižaje take se tiho smeje v pest. 24
- Pripravljen urno sivček — sunljivosti je čist —
Pozdravi: „Hvaljen bodi med nami Jezu Krist!“
Pokriža se pobožno, izvoli živ predmet,
Postavlja podučjenja razdela dva v izgled. 28
- Govor mu gladko teče, resnice je izvir,
Beseda res da rani, pa v rane lije mir,
Skrivnosti zakramenta, molitve moč učí,
Svariti ne prejenja, zanikernim grozí. 32
- Pobožno in prijazno, tak srčno vse je to,
Da s curkom solze v sivo mu brado dol tekó,
In kar iz srca pride, pregovor star pové,
Predrè kamnito steno, iz srca v srce gré. 36
- Končavši roke dvigne in stisne dlan na dlan,
Pokličè milost božjo resnici vere v bran,
Ter sklène: „Mir na zemlji človeku bodi zdaj,
V nebesih slava Bogu in čast na vekomaj!“ 40
- In čuj — ko to izusti, se strese zemlje drob,
Ko svit večerne zarje nad njim zabliska dob;
Skalovje, pesk in kamen stoglasno se zbuđí,
In — Amen! Amen! Amen! — iz dola zagrmí. 44
- Mladenča groza prime, lasé mu dvigne strah,
On trepetaje pade pred učenika v prah;
Britkost in živo ksanje sta zdih njegovih ust,
On greha se obtoži in prosi za odpust. 48
- Svetnik mu reče rahlo: „To bodi ti spomin,
Besede božje nikdar ne zasramuj, moj sin!
Al nisi bral, da kamen, da zid Boga časti,
Če tega trda duša človeška ne stori.“ 52

I. Koseski.

166. Pohlep oslepí.

Gredóč iz Ind'je v Bagdad, kraj vira bistrega,
Abdála v hladni senci počiva rahloma;
Kamel se pase krasnih okoli šestdeset,
Imetje vse njegovo, dobički raznih let.

Po ravno tisti cesti nek derviš dojde tje,
 Pozdravita prijazno, poprašata se vse;
 Nasprotno si povesta, od kod in kaj in kam,
 8 Ter sedeta k obedu pri viru skupaj tam.

Vživaje govorita o zvedbi ti in ti
 O rib'ci gospodični, o mrtvi deklici,
 O vrtih zlatoplodnih, o konju orlu clo,
 12 Na zadnje derviš reče: „Poslušaj še le-tó!

Od les le malo dalje stoji začaran grad,
 Zlatnine, dragocenstva je not neznan zaklad;
 Ko bi obložil tvoje in sto in sto kamel,
 16 Bi komaj znati bilo za list, s kupa otel'.

Vsi kralji tega sveta berači so o tem,
 In glej! jaz blaga tega na kupe vzeti smem;
 Al enkrat le v življenji, osoda taka je,
 20 Se činu roke moje ta čudni grad odpre.“

Abdala ves osupnjen posluša ta govor,
 Kot mora duh pohlepa mu sapo vzame skor:
 „Oj brate, zdihne, brate! oj derviš golozlat,
 24 Ti umna, bistra glava, odpri mi čarograd!

Osreči me, vtolaži mi srea mik bodeč,
 Le šestdeset tovorov naložil bom, ne več;
 Jaz nehvaležen nisem, ne misli tega mar,
 28 Kamelo eno, brate, obljubim tebi v dar.“ —

„Ti pičlo mi nameniš,“ mu un' odgovori,
 „Plaćilo to primerno poslužbi taki ni;
 Presodi ceno blaga zedinjenega tam,
 32 Na tisoče kamel je en tovor vreden sam.

Po bratovsko delitev bi bila, mislim, tak,
 Da trideset tovorov doseže naju vsak;
 Poda se ž njim' na desno, na levo, kamor če,
 36 In gospodar imetja po lastni šegi je.“

Abdalu dopadljiva je malo sodba ta,
 Pomanjšanje dobička ko zguba peče ga;
 Posebno se neslano in pusto njemu zdí,
 40 Da tak enake mere blaga tovarš dobí.

Pa kaj se če? Skrivnosti je derviš gospodar,
 Bogastva pol za dobro, al nič in kesa kvar;
 „Je prav, je prav,“ pristavi, „Je urno v grad zaklet',
 44 Obéma ravne mere kamel po trideset!“

- Zdaj čisto zadovoljna pogovora obá,
S kamelami prijetla na pot se dvigneta;
Prispeta do bregovja za tri streljaje v stran,
Potem po ozki stezi na lep samotni plan. 48
- Prostorna je dolina in strmo krog in krog,
Pečevja silne stene kipijo v jasni lok;
Ni žive duše čuti, puščave vse je znak,
Visoko le v podnebjí se sveti višnjevi zrak. 52
- Tu vstavita se. Derviš gre malo še naprej,
Na koncu dola kupček nabere suhih vej,
Potrosi ga s kadilom, ga nekaj poškropi,
Nerazumljivo zraven in čudno govori. 56
- Potem iz njedra vzame oglajen slonov zob,
Ko ga s kresalom trči, se strese zemlje drob,
Spod jekla plamen švigne, grmada se zažgè,
V trenutji vsa dolina v oblaku dima je. 60
- In trikrat z roko mahne in trikrat udri tresk,
Razdeli dim se hipno, nastopi čuden blesk;
Namesti puste skale se vidi krasen grad,
Ko sneg se stena sveti, pokrovsje kakor zlat. 64
- Prostrano v hrib odprta dvorana širi se,
Pilastrí so rubini, oblok smaragden je,
Briljantje in safiri sestavljeni so v tlak,
Da delo pridnih škratev je vse, razume vsak. 68
- Zlatá, srebrá po sredi in kamnja zlahtnega
Opazi kup za kupom Abdála tikoma;
Kot plane gladen orel iz kviškega na rop,
On plane v grad in grabi prvine krasnih kop. 72
- Nebrojno culj nabaše in tako naloži,
Da grozne teže hrbet živini se šibí;
Pri delu mu pomaga marljivo derviš moj,
Skrbeči bolj za njega, ko za dobiček svoj. 76
- Potem še enkrat vrne se derviš tiho v grad,
K posodi krasni stopi, pokrov privzdigne zlat:
Iz nje potegne malo leseno škatljico,
In varno v gubah suknje na sreču skrrije jo. 80
- Storjeno to opravi zarotbo kakor pred,
O tresku in grmenji graščina zgine spet;
In kjer slovela ravno sta grada kras in svit,
Kipí v podnebjí skale sirove pusti zid. 84

- Zdaj vržeta prijatla o blagu vadlje v prah,
Ter ločita kamele po kazi pik na mah;
88 Krdela polovino si vzame skrbno vsak,
In k viru hladne sence obrne svoj korak.
- Tam dervišu zahvali Abdála se v slovó,
Veliko govoreči ga k srcu stiska zlo,
92 In ko se mu prijazno v spomin priporoči,
Obrne se gor v Bagdad, v Balzóro un' hití.
- Pa komaj tri lučaje naprej korači ta,
Ko glada sin najhujši, zavist, obsede ga:
Bogastvo tako derviš! — on misli — čemu mar?
96 Naj se posti, naj moli! kaj dela drugim kvar?
- In urno se obrne, spustí za njim se v tek:
„Postoj, postoj, prijatelj!“ na moč požene vek,
100 „Poglej, najdražih meni si vzal kamel deset,
Očetovo poroštvo, osode moje cvet.
- Ah! taka zguba peče, ko strup otroka sklí,
Če ima srce moje, gotovo ga vmorí.
104 Ko hčericice je ljubim, ko majke je častim,
Daruj mi je, pri Bogu! do smrti scer zbolim.“
- „Ne delaj greha, brate!“ pristavi derviš jak,
„Izvoli drage svoje, vzemi je, če je tak!
108 Jaz tvoje smrti nečem za vseh kamel drhal,
Življenja rajše blagor bi v duhu tebi dal.“
- To je bedak! Abdala zdaj misli tih o tem,
Gotovo če jo zvijem, jih še deset prejmem!
112 On skrbno najmočnejše kamele zbere koj,
Potem prijazno reče: „Zahvalim, brate moj!
- In ker si tako dober, prijatelj tako čist,
Ti moram razodeti nekóliko v korist:
116 Za lastni prid, razumeš, jaz malo le skrbim,
V obrest le tvojo, brate, marljivo govorim.
- Glej, ta žival je čudna, je trimoglava vsa,
Ko živa strela skače, ko stekel konj divjá;
120 Ti vseh ne vžugaš, brate, deset — mordè — mordè —
Pa dvajset, rahla duša, vseh dvajset nikdar ne!
- In kaj je tebi blago, o zor pobožnosti!
Ti v raju z eno nogo, bi djal, z obema si.
Čemú si glavo tretí? Razmotri, brate, to!
124 Daruj mi še deset jih! za tebe boljše bo.“

- „Čuj,“ reče un', „saj tako sem ravno mislil sam,
In srčno rad, ne dvomi, ti še deset jih dam;
Bog vari, da bi brata, žalila se o tim,
Izvoli jih po svoje in hodi v Bogu ž njim“.
- 128
- Abdáli, ker doseže vse lahko, kar želi,
Vkrotiti glad pohlepa zdaj več mogoče ni;
Tovorov pet še tirja, in dvakrat še po dva,
Poslednjega doseči se vrže v prah na tla:
- 132
- „Oj derviš, mično srce! zdaj samče vbogo to,
Privajeno na družbo, gotovo vmrlo bo;
Glej, kako milo pazi! sirote vsmili se,
Pridruži jo sestricam, ne muči, brate, je!“
- 136
- „Vzemi jo,“ reče derviš, „da zadovoljen boš,
Zdaj si, ne želi dalje, najbogatejši mož;
Pa spomni se, da blago v najem le Bog ti dá,
Če dobro ga ne rabiš, ga urno vzeti zná.“
- 140
- Podpiraj odpadljivce, nadloge klie spoštuj,
Kar tebi ni potrebno, potrebnemu daruj!
Obilnosti ošabno prevzeti se nikod,
Ne misli, da bi bila zaslužbe tvoje plod.
- 144
- Bogastvo lepa njiva pobožni duši je,
Rodí jej v sapi mira nebeške cvetice;
Pa mir le v sreču snuje, in če ga v sreču ni,
Ga tudi čarograda bogastvo ne deli.“
- 148
- To reče in obrne v odid se derviš jak,
Abdála pa spomnivši se škatlje misli tak:
Gotovo s to posodo je blaga klas dobil,
Zatorej v oblačilo je varno jo zavil.
- 152
- „Prijatelj, čuj,“ mu reče „razjasni mi še to!
Ti v gradu skrinj'co vzel si, čemú ti skrinj'ca bo?
Saj tebi, zlata duša, igrače treba ni,
Daruj mi jo, priložna se meni v rabo zdi.“
- 156
- Molčé jo un' pogleda, ter — mu jo stisne v dlan,
Ko šiba ta se strese, veselja skor pijan;
Odré jo urno, vidi rumeno mažo v njoj,
In praša: „Kaj pomenja to maslo, bratec moj?“
- 160
- „Bog velik je,“ mu pravi, „mazilo čudno to!
Če nekaj le namažem ti levo ž njim okó,
Ti vse zaklade vidiš, ki skriti so po tleh,
Če desno ti namažem, oslepiš na obéh.“
- 164

- „Oj brate, maži, maži!“ Abdala zakriči,
In levo stran obraza tovaršu pomoli;
Ta grah mazila vzame iz male škatljice,
168 Očesa se dotakne, in glej storjeno je.
- Abdála zdaj razprostre trepalnice očes,
Bogastva razodene pod sabo čudno zmes;
172 Razločno vse pregleda v naročji globočin
Zaklade davnih časov, neskončno dragotin.
- Tu biserje v predelih, tam zlato kamenje,
Kot zvezde v jasni noči pod zemljo sveti se;
Srebra bliščéče stene po gorah krog in krog,
176 Zlatá rumene žile dotikajo se nog.
- Abdála, ves otrpnjen, o vidu tem strmí,
Debelo pod-se vpira osupnjene oči;
Gotovo vse, kar vidim, on misli, moje bo,
180 Če desno še namaže mi čudotvor okó!
- „Pomaži, daj, pomaži, o angelj iz nebes!“ —
Nepotrpljivo tirja — „še desno mi očes;
Brez truda meni sreče obilno napeljaš,
184 Le urno, maži, brate, potem — oditi znaš!“
- „Ne jaz!“ odreče derviš, „jaz blagor le delim,
In tega, Bog me vari, nikakor ne storím!
Ne skušaj Boga, brate, besed se spomni teh:
188 Če desno si namažeš, oslepiš na obéh.“
- Abdáli nepričakan' opor je živ nagon,
Da derviša svarjenje zavid je, misli on;
Grozí se mu in psuje togotno ga rekoč:
192 „Kar svit je — kaj se lažeš? — ne more biti noč.“
- „Ti imaš me za babo, ti meniš, da sem trap,
Da za resnico vzel bi zvijače prazne hlap;
Poberi se, zavidnik! pomagati si znam,
196 Kar ti mi ne privoščiš, gladkó si vzamem sam.“
- To reče in namaže si urno desno plat,
In glej! slepote tmina pogrne ga nakrat,
On plah oči pobesi — podnožje strašen mrak,
200 Na kviško je obrne — nebesa črn oblak.
- „Pomagaj,“ on zavpije, „o derviš, uma kras!
O, vsmili se prijatla, poslušaj tuge glas!
Kar žugal si, je prišlo; zdaj skaži svojo moč,
204 Odreši me slepote, razjasni strašno noč!“

„Jaz tega ne zamorem,“ mu un' odgovori,
 „Tu moja moč omaga, ti v božji roki si;
 Prepozno je človeške skrbi — gorjé, gorjé!
 Vladar osode spelje na tanko, kar ti gre. 208

Imetje tvoje padlo v nečiste roke bo,
 Ko sklen na ostri skali v bodeče trohe šlo;
 Na šibrah bosta klala togota se in črt,
 Pohlepu je izraslo, pregrehi bode v žrt. 212

Puščave ropar pride in tat in ptuj divják,
 Kot orel kljun o plenu razprostre roko vsák;
 Zasramovaje tebe nevsmiljna ta drhál
 Razruši lahke misli, kar skrbno si nabráł. 216

To grabljenje, o brate, je žalosten izid,
 Pograbežu slepota, nasledniku neprid,
 Obema blagostanja vse žive dni golost,
 O nagnenji življenja spomina strup in ost.“ 220

Izreče in odide; kar žuga, se zgodi,
 Obropan un' žaluje pri viru mnogo dni;
 Popotnik zadnjič pride, se vsmili in peljá
 V bogato mesto Bagdad berača slepega. 224

I. Koseski.

167. Turški križ.

Med Póreznom zelenim in med Črno-prstjó
 Se vije po soteski na brdo Petrovo
 Nevarna, ozka steza iz Sočinih ravnin,
 In dalje proti Savi prek soriških planin. 4

Po njej beží v zavetje obraščenih gorá,
 Kdor koli more urno, ko cara turškega
 Razbojne trope gori za Sočo se valé,
 Da tla krví rudeče pod njimi se šibé. 8

Pod brdom bega trudne se reve zbirajo,
 In mislijo za trdno, da že otete so;
 Al kmalo kaže žar jim zapaljenih vasi,
 Da Turek ropa željni za njimi še tiščí. 12

Pomaknejo se v goro med gosto bukovje,
 Nasekajo za sabo o stezi debela vse,
 In čakajo za kupi, iz skal zloženimi,
 Da se priplazi v klanec in nad-nje zaletí. 16

20 Ko stopi zadnji v senco nasekanih dreves,
Se vsujejo z višine spodbite groblje v les,
Ga poderó na trumo, da zmane jo na mah,
Ko težko kladvo kamen, pod sabo v droben prah.

24 V spomin prigodbe te-le je znamenje vsekano,
Podobno križu v steno pod Robom nad potjó;
Kmet „turški križ“ mu pravi in prosi mim gredé,
Da bi enake sile ne b'lo več v kraje té.

Fr. Svetličič.

168. Znamenja dežja.

4	Gospod in sveti Peter sta Ob hudi suši pot'vala; Pekoče solnce je sijalo, Ker dolgo časa ni dež'valo.	Ga praša sveti Peter zdaj: Al vroče, oča, vam je kaj? Se vé da, starček urno pravi, In te besede še pristavi:	32
---	--	--	----

8	Pa v govorici tej in tej Koračita počas naprej, Kar jima mož gredé po poti Priletan, star že pride proti.	Zarés vročina huda je, Pa menim, kmalo dež pojde, Pod streho mojo se viseča Zaprla neža je bodeča.	36
---	--	---	----

12	Ga praša sveti Peter zdaj: Al vroče, oča, vam je kaj? Se vé da; starček urno pravi, In te besede še pristavi:	Gospod pa mu odgovori: Mož, vaša vera prava ni, Nebo zavoljo tega dalo Ne bode vam dežja še kmalo.	40
----	--	---	----

16	Zares vročina huda je, Pa menim, kmalo dež pojde, Že videl črnega po cesti Sem davi zgodaj polža lesti.	Naprej gresta, in drugi dan Popotvata na drugo stran; Pekoče solnce je sijalo Ker dolgo časa ni dež'valo.	44
----	--	--	----

20	Gospod pa mu odgovori: Mož, vaša vera prava ni, Nebo zavoljo tega dalo Dežja ne bode vam še kmalo.	In v govorici tej in tej Koračita počas naprej, Kar jima mož gredé po poti Priletan, star že pride proti.	48
----	---	--	----

24	Naprej gresta, in drugi dan Popotvata na drugo stran; Sijalo solnce je pekoče, Biló je grozno grozno vroče.	Ga praša sveti Peter zdaj: Al vroče, oča, vam je kaj? Se vé da, starček urno pravi, In te besede še pristavi:	52
----	--	--	----

28	Pa v govorici tej in tej Koračita počas naprej, Kar jima mož gredé po poti Priletan, star že pride proti.	Zares vročina huda je, Pa menim, da že dež pojde, Že v kádi zjutraj je brbljalo, Ko prvo solnce je pris'jalo.	56
----	--	--	----

- Gospod pa mu odgovori:
Mož, vaša vera prava ni,
Nebo zavoljo tega dalo
60 Dežja ne bode vam še kmalo.
- Naprej gresta, in drugi dan
Popotvata na drugo stran;
Pekoče solnce je sijalo,
64 Ker dolgo časa ni dež'valo.
- Pa v govorici tej in tej
Koračita počas naprej,
Kar jima mož gredé po poti
68 Prileten, star že pride proti.
- Ga vpraša sveti Peter zdaj:
Al vroče, oča, vam je kaj?
Se vé da, starček urno pravi,
72 In te besede še pristavi:
- Zares vročina huda je,
Po polji vene skoraj vse,
Pa saj nam Bog pomaga v sili,
Dež kmalo dal nam bode mili. 76
- Gospod pa mu odgovori:
Mož, pravo vero imate vi,
Še danes dež na polje pride,
Ki v tej okolici se snide. 80
- Naprej gresta, na drugo pot,
Zgodí se, kar je djal Gospod;
Megla nebo in solnce skrije,
Z oblakov kmalo dež se vlije. 84
- Učiš se človek iz tegá,
Da vér'vati gre le v Bogá,
In da verjeti v prazne vraže
Nam poti prave pač ne kaže. 88

169. Pastir.

- I.
- Pa je bila stara mati.
Ni imela žive duše
Razun en'ga sam'ga sina.
Ta je pasel kravo dimko
5 Po gozdéh in občnih pašah,
Zraven bral je suho šibje,
Nosil je na prodaj v mesto;
In kar za suhljad je skupil,
Dal za kruh je vse te dnarje,
10 Da živil je s tem zaslužkom
Sebe in pa staro mater.
- Dogodí se, da je nesel
Zopet nekoč šibje v mesto,
Ga prodál in kruha kupil,
15 Materi domú ga nesel;
Kar jo pride do pastircev,
Ki so pobijali psička.
Pes zasmili se mu v srce,
Gre k pastirjem in jim reče:
20 Čujte: ne morite psička,
Ne morite, raj' ga meni dajte.
Tako mu rekó pastirci:
Koliko pa daš za njega?
- On jim reče: Kaj čem dati?
Saj nič nimam ko ta kruhek. 25
Daj nam kruh — rekó — za kužka.
Kup je gotov, dá jim hlebček,
Oni pa mu dajo psička.
Vzame ga in nese s sabo,
In ko pride dam, ga praša 30
Po navadi stara mati:
Ali si prinesel kruha?
Nisem, ali psa sem kupil,
Moral za-nj sem ves kruh dati.
Posvari ga stara mati: 35
Tega nama je še treba,
Komaj midva jest' imava,
S čim še bova psa redila?
No, ho že kak, sinček reče,
Pa le pojdem brat suhljadi, 40
Pa ponesem jo na prodaj,
Spet dobil bom za-njo kruha,
Spet imeli bomo jesti
Vi in jaz in tudi psiček.
45 In nabral je spet šibovja,
V mesto ga na prodaj nesel
In za dnarje kruha kupil,

- Materi domú ga nesel.
 Ali spet se mu nameri,
 50 Da jo pride do pastircev,
 Ki so pobijali mačka.
 Tudi mucek se mu smili,
 Gre k pastirjem in jim reče:
 Čujte, ne morite mačka,
 55 Ne morite, raj' ga meni dajte.
 In rečejo mu pastirci:
 Koliko pa daš za muco?
 Ta-le kruhek, če bo dosti.
 Naj bo, rečejo pastirci,
 60 In za kruh mu dajo mačka.
 In ko pride dóm, ga praša
 Po navadi stara mati:
 Ali si prodál šibovje
 In si kaj prinesel kruha?
 65 Nisem, al' sem kupil mačka,
 Moral za-nj sem ves kruh dati.
 Posvari ga stara mati:
 Tega spet je bilo treba,
 Komaj midva jest' imava,
 70 S čim še bova to živila?
 Bo že Bog dal, sinček reče,
 Pa le pojdem v les po drva
 Pa poneseš je na prodaj,
 Pak imeli bomo jesti
 75 Vi in jaz in pes in maček.
 Pa je le nabral suhljadi,
 Nesel v mesto jo na prodaj,
 In za dnarje kruha kupil,
 Materi domú ga nesel.
 80 Ali spet se mu nameri,
 Da je prišel do pastircev,
 Ki so pobijali kačo.
 Tudi kača se mu smili,
 Gre k pastirjem in jim pravi:
 85 Ne morite reve kače,
 Ne morite, raj' jo meni dajte.
 In pastirci mu rečejo:
 Koliko pa daš nam za-njo?
 On odgovori pastirjem:
 90 Kaj vam morem za-njo dati,
 I kaj neki, saj nič nimam?
 Al' odgovoré pastirci:
 Mi zastonj nič ne dajémo,
 Al' ne veš, da so Zastónja
 Bog vé kdaj že pokopali? 95
 Daj nam tisti hlebec kruha,
 Potlej ti pa damo kačo.
 Dá jim kruh in kačo vzame,
 Pa jo nese proti domu;
 Al' ogovori ga kača 100
 In mu reče po človeško:
 Ljubi dečec, Bog ti plati,
 Da si rešil me pogube,
 Rešil me pastirjev hudih,
 Kar te prosim, še mi stori: 105
 K materi me moji nesi
 V našo hišo, v skalni dular;
 Moja mati bo vesela
 In te dobro nadarila,
 Da si ljubo hčer jej rešil.
 110 Ponujala ti bo srebra,
 Ponujala ti bo zlata;
 Al' ne jemlji nič od tega
 Ne od srebra ne od zlata,
 Prosi le za tisti prstan,
 115 Ki leži tam na zapečku;
 Prstan ta je čuden prstan:
 S členom ob-nj boš potrkal,
 Pa bo prišlo to minuto
 Dvanajst júnoše, pokornih
 Prašat, kaj boš zapovedal. 120
 In ta hipec pred, ko veja
 K veji vdari, je gotovo
 Spolnjeno povelje vsako.
 In na dom on kačo nese
 K materi v čerovni dular: 125
 Tu sem vam prinesel hčerko,
 Kupil sem jo od pastirjev,
 Ki so jo pobiti hteli;
 Ona pa me je prosila,
 130 Da na dom bi k vam jo nesel.
 In vesela kačja mati
 Reče: Bog ti stokrat vrni,
 S čim te pač bi nadarila?
 Pa mu kaže srebra, zlata
 Kupe kakor kope mrve. 135
 Tu si vzemi, kar si hočeš
 Al' pa družega kaj reci,
 Kar ti všeč je v naši hiši,

- Vse bom dala, kar boš volil.
- 140 Ali si ne voli srebra,
Tudi si ne voli zlata,
Sem in tje po hiši hodi,
In z očmi stvari prebira,
Pa zaprosi jo za prstan,
- 145 Ki ga spazi na zapečku:
Ta le prstan bi si volil.
Mati kača odgovarja:
Kaj boš to malenkost volil?
Voli rajše srebra, zlata.
Al on noče pa le noče
- 150 Ino reče: Mati kača,
Ako hoč' te, prstan dajte,
Ako noč' te, kakor hoč' te.
Kaj si hoče mati kača,
Kar sem rekla, to sem rekla,
Mož beseda, nà ga prstan.
- 155 Bog vam plati, mati kača!
Deček reče in odteče,
In ko pride dam čez dolgo,
Prašà brž ga stara mati:
Kje si hodil tako dolgo?
- 160 Jaz sem že neznano lačna,
Ali si prinesel kruha?
Nisem vam prinesel kruha,
Al prinesel, kar je bolje.
Vzame prstan, ob-nj trkne,
- 165 In ko trkne, precej pride
Dvanajst junošev pokornih:
Vaša gnada, kaj bi rada?
Jést' in piti vsake vrste,
Kakor mi jedó gospóda,
- 170 Fajmoštri in pa grajščaki
Na največi letni praznik.
Kar je rekel, prec je bilo
Jést' in piti več ko dosti,
In gostili so se skupaj
- 175 Mat' in on in pes in maček
Kakor žive dni nikoli.
Zdaj ni pasel nič več dimke,
Več ni hodil zdaj po šibje,
Več ni nosil drv na prodaj,
- 180 Saj mu več ni bilo treba,
Saj imel je vsega dosti.
Al to dosti, ta obilnost,
- Vsakoršne zbudí mu misli
In domisli se nečesa,
Česar mislil prej ni nikdar.
- 185 Vidi lepo cesarično,
In k cesarju pošlje mater,
Al bi dal mu hčerko v zakon.
Svitli cesar odgovarja:
Pojdite vi, mati, k sinu
- 190 Pa mu poročite to-le:
Tak je rekel svitli cesar:
Če mi skrčiš to lesovje,
Ki sprostira se pred nami,
Da se preobrne v polje,
- 195 Ki rodilo bo pšenico,
Da bo zrela jutri zjutraj
In iz nje kolače vmesiš,
Da bom jedel je za zajterk,
Pa ti hčerko dam za ženo;
- 200 Če pa tega ne napraviš,
Dal te bom ob glavo djati
Za predrznost, da si upal,
Dvigniti po koncu glavo
In zbuditi tako misel,
- 205 Črv, ki viješ se po prahu!
Stara mati k domu pride,
Solze toči, milo joka
In pové odgovor sinu.
Sin pa reče: Ljuba mati,
- 210 Ne jokajte, vse bo dobro.
Pa potrka na svoj prstan.
Ko bi mignil pred-nj stopi
Dvanajst junošev pokornih:
Vaša gnada, kaj bi rada?
- 215 Skrčite mi to lesovje,
Ki ga vidite pred nami,
Pa ga prebrnite v polje;
Tam kalí naj kov pšenica
In zori do jutri zjutraj.
- 220 Drugo jutro vstane cesar,
Vidi, da so gozdi polje,
Ki zibljá se od pšenice,
Ko na jezeru valovje,
In na pragu starka čaka
- 225 Že s pečenimi kolači.
Ali cesar noče dati
Le še hčerke sinu v zakon,

- Ino pošlje mater k njemu:
 230 Pojdite le, mati, k sinu
 Pa mu poročite to-le:
 Tak je rekel svitli cesar:
 Če razmečeš mi do jutri
 Te bregove, ki jih vidiš,
 235 Da postanejo gorice,
 Kjer rodi naj precej trta
 In zori do jutri grozdje,
 Da bom pil iz njega vino,
 Rad ti dal bom hčer za ženo;
 240 Al če tega ne napraviš,
 Krokarnjem te za kosilo
 Na viselnice obesim
 Za predrzne tvoje misli.
 Stara mati k domu pride,
 245 Solze toči, milo joka
 In pové odgovor sinu.
 Sin pa reče: Ljuba mati,
 Ne jokajte, vse bo dobro.
 Pa potrka na svoj prstan,
 250 Júnošem veli poslušnim,
 Da razmečejo bregove,
 Spremené je v vinske gore,
 Zasadijo vinsko trto,
 Ki rodí prežlahтно vince.
 255 Drugo jutro vstane cesar,
 Pregleduje te gorice
 In okuša sladko grozdje
 In še slajši mošt iz grozdja,
 Ki prinesla ga je starka
 260 In ž njim čakala na pragu.
 Ali cesar noče dati
 Le še hčerke sinu v zakon,
 Ampak pošlje mater k njemu:
 Pojdite le, mati, k sinu
 265 Pa mu poročite to-le:
 Tak je rekel svitli cesar:
 Če napraviš na tej planji,
 Ki jo vidimo pred sabo,
 Tak grad, kakor jaz ga imam,
 270 In krog grada lepe vrte,
 Nasajene z žlahtnim drevjem,
 Nekaj v cvetji nekaj v sadu,
 In po drevji lepe ptice,
 Ki pojó najslajše pesmi,
- In pa pot od moj'ga grada 275
 Vse do jutri, predno vstanem,
 Rad ti dal bom hčer za ženo;
 Al če tega ne napraviš,
 Glej, kak dolgo še boš živel.
 Stara mati k domu pride,
 280 Solze toči, milo joka
 In pové mu vse na tanko,
 Kar je rekel svitli cesar.
 Al on pravi: Ljuba mati,
 Ne jokajte, vse bo dobro;
 285 Gre in trkne na svoj prstan.
 Kakor trkne, precej pride
 Dvanajst júnošev postrežnih,
 Ki zvršijo mu povelje,
 Da ko vstane zjutraj cesar,
 290 Vidi lepši grad od svoj'ga,
 In krog grada lepe vrte
 In na vrtu lepo drevje,
 Nekaj v cvetji nekaj v sadu,
 In po drevji lepe ptice,
 295 Ki so pele miloglasno,
 In od svoj'ga grada stezo,
 Vso potlakano s cekini,
 In kraj steze živo mejo,
 Nasajeno z grnjem zlatim,
 300 Ter veleva, da za svate
 So omišljajo priprave.
- II.
- Tisti čas se pa pripelje
 V gostje semkaj morski cesar,
 In na čast so mu vrstile 305
 Dan za dnem se gostarije
 In cesarske veselice.
 Med tem se pa morski cesar
 Polakomni za ta prstan
 Zavolj dobrih mu lastnosti,
 310 Ki jih spaziti je vedel
 Modra glava, ki so bile
 Samemu cesarju skrite,
 Ker ni zet, kar ima, nikdar 315
 Živi duši kaj povedal.
 Pa mu nekak prstan zmakne,
 In potrka s prstom ob-nj.
 Prišli so postrežni slugi:

- 320 Vaša gnada, kaj bi rada? In odnesel vse čez morje.
Da prenesete čez morje Ah, če mogel ti bi, mucek,
Cesarično, grad in mene. Mi nazaj dobiti prstan,
Kakor reče, tak se steče, Vse bi z nova dobro bilo.
Precej bil je grad za morjem, Maček sliši te besede, 370
- 325 In za gradom morski cesar Zmota se nazaj na streho,
In s cesarjem cesarična. In ko pride na tla srečno,
Ko se zjutraj ti zbudijo, Psu, kar zvedel je, naznani.
Čudijo se, kje da spijo, Pak se dvigneta na ptuje
Da je zginil grad na naglem Ino prideta do morja. 375
- 330 Ino z gradom morski cesar Še sta tamkaj premišljala,
In s cesarjem cesarična. Kako bi čez morje prišla,
Cesar jezen zove zeta Kar na suho riba pljusne,
In veleva mu, da precej Ker se je preveč pognala
Mu postavi grad na mesto Za mušico nad vodico. 380
- 335 In nazaj pripelje hčerko. Hitro maček k njej poskoči,
Revež išče, toda najti Pa jej hoče vrat zaviti,
Prstana mu ni mogoče. Ker je lačen bil od hoje.
Kako djal bo grad na mesto, Ali psu se riba smili,
Kako vrnil hčer cesarju! In poprosi za njo mačka, 385
- 340 Jezen cesar dé ga v ječo. Naj nikar je ne zadavi
Temna ječa je brez luči, In nazaj jo v vodo dene,
Božje solnce v njo ne zajde, Da vesela splava v morje.
Noč in dan sta tam enaka. Spet začneta premišljati,
Milo zdiha, ali zdiha Kako prišla bi čez morje, 390
- 345 Le zidovom trdosrčnim, In domislita si dobro.
Stenam gluhim neodglašnim; Maček sede psu na hrbet,
Živa duša ga ne sliši, In tak plavata čez morje
Živi duši se ne smili, Do cesarjevega grada.
Smili se le psu in mačku; Pes ostane zunaj hiše, 395
- 350 Al ne vesta, kje ga najti. Maček pa se splazi v hišo.
Iščeta ga vse po mestu, Mili se okol princeze,
Dokler pes ne zvoha ječe. Da ga ona rada sprejme;
Ali kak bo v ječo priti? Mili se okol cesarja,
Ječa nima vrat ne oken. Da ga tudi on rad sprejme, 400
- 355 Maček spleza gor na streho Ter se skrrije v sobo spalno;
Ino stika po razpokah, In ko sanj cesarja zmaga,
Pa se splazi k gospodarju, Tiho splazi se do njega
Ki je ravno jedel kruhek, Pa mu prstan s prsta zmakne
Suhi kruhek, trdo skorjo. Tako rahlo, da ne čuti, 405
- 360 Milo mu zamavka: mavmav! Ino smuk čez okno plane
Reva moja, on mu reče, In poišče psa pod zidom
Kak bom dal še tebi kruha, In greštà naravnost k morju.
Ker ga imam sam le malo; Zdaj pes pravi: Veš kaj, mucek,
Kar ukradel morski cesar, Daj ti meni v gobec prstan, 410
- 365 Tat tatinski! mi je prstan Jaz sem vaju nošnje v gobcu,

- Da ne pade tebi v vodo,
Ker ti nisi nošnje vajen.
Al ga maček noče dati,
415 Noče, da znebi se slave,
Da je on pridobil prstan.
Ino sede psu na hrbet,
In tak plavata čez morje.
Kar se mačku prstan zmuzne,
420 V morje mu iz gobca pade;
Al dokler na suhem nista,
Razodeti si ne upa
Maček psu nesreče take,
Ker bi precej bil ga zgrabil.
425 Al ko prideta na suho,
Ko pové mu to nesrečo,
Ko začne pes jezen biti
In zobé kazati mačku,
430 Lej, priplava riba h kraju,
Ki je padla prej na suho
In sta dala spet jo v morje,
Da poginila ni v pesku.
Ona je požrla prstan,
Pa ga zdaj na prod izriga
435 In pomiri psa in mačka.
Zdaj pa pes pobere prstan
In ponaša ga do ječe;
Al pri ječi da ga mačku,
Da jetniku brž ga nese.
440 Maček spleza brž na streho,
Zmuza s prstanom se v ječo,
Cvenk! zacvenkne ga pred njega.
On vesel poboža mačka,
In pogladi ga po dlaki,
445 Maček pa zobloči hrbet
In repič zavije kviško.
Brž na prstan s členom trkne,
- Ino pride to minuto
Dvanajst júnošev pokornih:
Vaša gnada, kaj bi rada?
Za me in za mačka jesti
450 In za psa, ki zdolej čaka,
In pa da bom prec odzidan,
Ter da se moj grad postavi
Precej na poprešnje mesto
Ino z gradom cesarična,
455 S cesarično morski cesar.
Kar je rekel, prec je bilo:
Precej bil je on odzidan,
Precej stal je grad na mestu
Ino v gradu cesarična,
460 S cesarično morski cesar;
Pak on lepo v grad pristopa.
Cesarična ko ga vidi,
Gre vesela precej k njemu;
Morskega cesarja reče
465 Pa napičiti na raženj
In ga vreči v sredo morja,
Ribam na povoljno gostje.
In napravili so svate,
Da ni bilo nikdar tacih;
470 Pa so jedli ino pili,
Da je bilo vsem zadosti.
Tudi jaz sem bil povabljen:
Jesti dali so mi 'z črepa
Piti pak iz naprstnjaka;
475 Dali so mi 'z stekla škornje
In iz pajčevine suknujo;
Hodil sem po kamni cesti,
Strle so se moje škornje,
Hodil sem skoz gosto grmje,
480 Strgala se mi je suknja.
- M. Valjavec.

170. Župan.

- Postava zverinam je nova podana,
Zatorej si volijo urno župana;
Pa kaj jim volitve koristile so,
4 Na vrbi nam sraka razlaga takó:

- Zberejo medveda; al medved je mrha,
Zarobljen in kosmat od pete do vrha;
Budil z godernjanjem prezgodaj jih je,
In s tacami sodil, pravično al ne;
In koj se oglasi jih sto:
Le-tá nam županil ne bo! 10
- Zberó si jelena; pa on rogovili,
Prevzetén povsod med prvake se sili;
Z rogato glavico je pač darován,
Al v glavi ošabni je malo možgán;
In spet se oglasi jih sto:
Le-tá nam županil ne bo! 16
- Zberó si rujavca, iz šume lisjaka,
Na katerem krivična je sleherna dlaka;
Kupaval je sam, in prodajal je sam,
Da z ljudsko krvjó si napolnil je hram;
In spet se oglasi jih sto:
Le-tá nam županil ne bo! 22
- Zberejo si zajca; al zajec neveden,
Za skrb ino čast domovinsko ne vredén,
Ni poznal postave, se slednjega bal,
Po noči je kimal, po dnevi je spal;
In spet se oglasi jih sto:
Le-tá nam županil ne bo! 28
- Zberejo si kosa potem gospodarja,
Al kos pa ošabno povsod se ukvarja;
Žvižgaval jim vedno iz enih je strun,
Skoz okence vsako potikal je kljun;
In spet se oglasi jih sto:
Le-tá nam županil ne bo! 34
- Zberejo si osla; pa osel zabiti
Nobene po večí ni znal obrniti;
Z ušesi le miga, in v prahu leži,
Pa kjer se povalja, tam dlako pusti;
In spet se oglasi jih sto:
Le-tá nam županil ne bo! 40
- Zberejo si palčka; al on je skakavček,
Natihoma leta priliznjen hinavček.
Zverino je dražil, unemal prepír,
Pobegnil iz loze je ljubljeni mir;
In spet se oglasi jih sto:
Le-tá tud županil ne bo! 46

Od tedaj zverina, takó zapeljana,
 Po svetu širocem si išče župana; —
 Če pravega bo pripeljala na dom,
 Prijatli! poročil al pisal vam bom. M. Vilhar.

44

171. Topol.

	Mati božja rajskomila	Krog in krog natora uka,	35
	Iz nebes je šla na zemljo,	Da od gor do gor odmeva.	
	Ino koder je hodila,	Hrast kamniti, hoja mala	
	Vse ljudí je in živali	Pripogibljeta mladike;	
5	Ljubeznjivo pozdravljála,	Vekovite krepke cedre	
	Vsem je stvarcam z belo roko	Vrhe klonijo velike.	40
	Sveti blagoslov dajála.	Ni je šibe, ni cvetice,	
	Lej, in vsaka stvar pod nebom	Da se ne bi priklonila.	
	Njej naproti je hitela,	Lej, in božja porodnica	
10	Priklanjála se je k zemlji,	Vse jih je blagoslovila.	
	V slavo pesem jej zapela.	Samo topol kraj potoka	45
	Ptice glasne v senčnih vejah,	Glave noče upogníti,	
	Slavca milega iz gaja,	Iz napuha v trdem srcu	
	In skrlico izpod neba	Noče blažene čestiti,	
15	Ena misel koj navdaja,	Ampak držno pregovarja:	
	Da z nižave in višave	„Jaz, ki dvigam se v nebesa, 50	
	Pred popótnico hitijo,	Nikdar se ne bom klanjala;	
	In jej tamkaj z gladkim grlom	Naj se druga jej drevesa,	
	Sladke pesmi žvrgolijo.	Ki so brez peres srebernih!“	
20	Iz pečevja divja koza,	Bliža se jej božja mati,	
	Iz goščave brzi jelen,	Tako milo jo pogleda,	55
	Slov in tigra iz puščave,	Da začne vsa trepetati,	
	Vse, kar ima gozd jih zélen,	Trepetati kakor rosa	
	Vse zverí hité do Deve,	Na cveticah pomladanskih.	
25	Do Marije blagokrasne.		
	Tam klečijo na kolenih,	Topol se je tresti jela,	
	Molijo molitve glasne.	Vstaviti se pa ne more;	60
	Iz potokov in studencev,	Zato nje peresa bela	
	Iz morjá, iz rek derečih,	Gibljejo od dne do zore,	
30	Stezajo glavé na suho,	Večno bodo jej gibála,	
	Kar je manjih rib in večih,	Dokler tu na zemlji pela	
	Krog in krog se zemlja smeje,	Bode se Mariji hvála.	65
	In glasno jej svet prepeva;	M. Vilhar.	

172. Morska roža.

- Šumí nad brezni sinje morjé,
Po morji se sivi otoki vrsté,
Po njih dežele so krasne,
4 V njih gore visoke in jasne.
- Ljubó tam morske ptice pojó,
Lepo tam morske rože cvetó,
Puhté iz njih rajske dišave,
8 V zavetji obmorske dobrave.
- Na zemlji nekda j mladeneč je bil,
Ki ni se nikoli veselil,
Srce mu je žalost morila,
12 Nikdar se ni duša zvedrila.
- Obhodil je veliko svetá,
Da našel bil bi mir srcá,
Bilo ni pomoči nobene,
16 Zastonj je nadlegal učene.
- Ko nekoč hodi ob kraji morjá,
Prikaže se mōrska mu deklica,
Pokaže mu sive otoke,
20 Velí mu na gore visoke:
- „Mladeneč, ako te srce bolí,
Popusti zemljó, popusti ljudí,
Odidi na morske otoke,
Na gore jasne, visoke. 24
- Poganja tamkaj čuden cvet,
Druge j nikjer ne pozna ga svet,
Zaceli bolečo ti rano,
Navdá te z radostjo neznano.“ 28
- Mladeneč odrine na morjé,
Na sive otoke, na jasne goré.
Čem dalje plava od kraja,
Tem bolj mu otožnost odhaja. 32
- Na vrhu zelenem sredi morjá
Cvete ljubeznjiva rožica,
Ki vsakoršne raue zaceli,
Al skrita je v morski deželi. 36
- In priti do nje je silno težkó,
Zato premnogim je srcem hudó;
Premnogi na zemlji trpijo,
Ker rože le-té ne dobijo. 40
- A. Umek.

173. Delitev.

(Isterska národna.)

V nekdanje vreme (čas) je gospod Bog razglasil po širokem belem svetu, da če ljudém vsakojake darove deliti, naj ga samo pridejo prosit. Prvi pride gospod. Bog ga pita (popraša): „Kaj hočeš?“ Gospod reče: „Bože! daj mi dobro in lahko.“ Bog mu reče: „Naj ti bode.“ — Drugi pride pustinja j. Bog ga pita: „Kaj hočeš ti, moj pustinjače!“ On reče: „Bože moj! daj mi dobro in lahko.“ Bog mu reče: „Tega ni več, to si je vzel gospod.“ Pustinja j reče: „Velja (treba) potrpeti.“ Bog mu reče: „Naj ti bode.“ — Tretji pride kmet. Bog ga pita: „Kmete moj! kaj želiš ti?“ Ta reče: „Bože moj! daj mi dobro in lahko.“ Bog mu reče: „Tega ni več, to je vzel gospod.“ Kmet reče: „A velja potrpeti!“ Bog reče: „Ni tega ni več, to je vzel pustinja j.“ Kmet odgovori na to: „Joh meni!“ Bog mu reče: „Naj ti bode.“ In od onega časa ima gospod lahko in dobro, pustinja j potrpljenje, a kmet joh in nevoljo. —

J. Volčič.

174. Pravljica o rojenicah.

(Slovenska národna.)

Imela je mati sina. Po noči, ko je bilo dete rojeno, slišala je babica zunaj pod oknom pogovor treh belih žen, kaj bo dete. Ena je rekla: „Mašnik bo;“ druga: „ubil ga bo sovražnik v vojski“ in tretja je rekla najglasneje: „Ubila ga bo strela, s ko bo osemnajsto leto dopolnil.“

Ko so prinesli dete od svetega krsta, bili so pri botrinji vsi veseli; samo babica, sicer silno zgovorna, bila je zoper navado klaverna; govorila je le, kar je morala. „Kaj vam je, Maruša!“ — praša oče boter babico — „da se držite, kakor bi 10 vam bil volk mlade pojedel?“ — „E, kaj ne bi bila žalostna,“ odgovori natihoma, da ni otročnica slišala, „dete, katero so danes krstili, bo strela ubila, ko bo osemnajsto leto dopolnilo. Tako sem slišala nocojšno noč se pogovarjati rojenice pod oknom.“

15 Ostrmeli so vsi nad to novico in žalostno so se razšli. Oče je kmalo potem hudo zbolel. Ko čuti, da mu gre bolezen na smrt, razodene svoji ženi, kar mu je babica pri botrinji povedala. Umrli je in žena si je to dobro v glavo vtisnila. Lepo je redila in učila edino dete, katero je raslo, da so bili vsi veseli.

20 Rajni je zapustil vdovi veliko premoženje. Ko je bil sin sedemnajst let star in brhek mladeneč, dala je mati velik hram zidati. Globoko in globoko so kopali delavci v zemljo, in ko so vložili temelj, začeli so zidati obok nad obokom, tako da so naredili devet obokov.

25 Ko je videl sin tako silno zidovje, praša mater: „Čemú zidate toliko trden in globok hram?“ Mati se ni mogla premagati in s težkim srcem pové sinu, da zida to njemu. Sin je bil pobožen. Delal in pomagal je svoji materi, kolikor je mogel, pa tudi molil je rad. Ne daleč od hiše je dala mati znamenje 30 zidati, v spomin svojemu rajnemu možu. K temu znamenju je hodil sin vsak večer in molil je za svojega očeta in za svojo ljubo mater.

Bolj ko se je bližal osemnajstemu letu svoje starosti, tem bolj je prihajala njegova mati žalostna. Spolniti je imel osem- 35 najsto leto. Zidarji so delali hram z deveterimi oboki. Reče tedaj mati sinu: „Preljubi sin! težko, težko, silno težko me stane, zapreti te živega v ječo; saj si mi moje vse! Pa kar so rojenice prorokovale, ima se zdaj zgoditi, ko si osemnajsto leto dopolnil. Pojdiva še k znamenju Bogu se priporočit, potem 40 pa pojdi v hram, kjer sem ti vsega pripravila, česar ti bo treba.“

„Le pojdiva, mati, k znamenju molit; pa reči vam moram, da imam preživo vero v Boga, kakor da bi misliti mogel, da

mu morem uiti. Le pojdiva, silno soparno je in — izidi se božja volja!“

Gresta k znamenju, mati s težkim, sin pa z mirnim in 45
veselim srcem in z živo vero v Boga. Ne molita še dolgo, kar
potemné črni oblaki obnebje, hud vihar pribučí, — zabliska
se in v tem hipu tudi zagrmí, da se zemlja zmaja in — o j
čudo! v hram z deveterimi oboki je treščilo in ga razdjaló, da
ni bilo družega kakor sip in razvaline! 50

„O mati, božja mogočnost je neizmerna!“ reče sin ma-
teri, „v svojo smrt bi mi bili zidali hram; strela ga je raz-
nesla. Bodi Bogu čast in hvala! njegova dela so velika!“

Zahvalila sta se še modremu stvarniku in mnogo let sta še
živela srečno v pobožnosti in živi veri v Boga! 55

Zap. Fr. Malavašič.

175. Vila prijateljica in mesci prijatelji.

(Slovenska národna.)

Neka hudobna ženska primoži s svojim revnim možem malo
deklico, z imenom Marica. Potlej jej Bog da še eno pravo hčer,
ktero ljubi in goji več ko svoje oko. Pastorke pa, ki je bila
dete dobro in prelepo, kar ne more s krajem očesa videti; zato
jo preganja, muči in morí, da bi jo poprej skončala. Meče 6
jej najslabše ostanke jedí in še to kakor psu; celó kačjega
repa, ko bi ga bila imela, dala bi jej ga bila jesti; in na-
mesto na posteljco pošilja jo spat v neko staro korito.

Ko pisana mati vidi, da je deklica pri vsem tem dobra in
potrpežljiva, in da lepše raste ko njena hči, misli si in misli, 10
kako bi našla vzrok sirotico spoditi od hiše, ter si eno izmisli.

Nekega dné pošlje svojo hčer in pastorko volne prat; hčeri
dá bele volne, pastorki pa črne, ter jej ostro zažuga: „Ako mi
ti te črne volne tako belo ne opereš, kakor jo bo moja hči,
ne hodi mi več domú, sicer te bom iztepla od hiše.“ Ubožica 15
pastorka milo plače, prosi in govori, da jej tega ni mogoče
storiti; ali vse je bilo zastoj. Ker vidi, da ni milosti, oprti
volno in gre plakaje za polsestro. Ko pridete na vodo, razprtite
svoji bremení in začnete prati, kar se jima nedeo lepo belo
dekle od nekod pridruži in ju pozdravi: „Dobra sreča, prija- 20
teljici! je-li vama treba pomoči?“ — Mačohina hči posmehovaje
se reče: „Meni ni treba pomoči, moja volna bo koj bela; ali
tukaj-le naše pastorke ne bo tako koj.“ Na to stopi uno ptuje
dekle k žalostni Marici, rekoč: „Daj! bove videli, ako se bo
dala ta volna belo oprati?“ Obé počnete zdaj žikljati in prati, 25
in hipoma se beli črna volna, kakor mladi sneg. Ko operete,

prijateljica spet nekam zginе. Mačoha videvši to belo volno, čudi se in jezi, da nima vzroka preganjati pastorkе.

Nekoliko časa za tem pride huda zima in sneg. Hudobna
30 mačoha še zmerom misli, kako bi nesrečno pastorko zatirala. Sedaj jej zapovē: „Vzemi košek in spravi se v goro, ondi mi naberi zrelih jagodic za novo leto; ako mi jih ne prineseš, boljē ti je, da ostaneš na gori.“ Sirotica Marica milo plače, prosi in govori: „Kako bom reva jaz sedaj v ostri zimī dobila zrelih
35 jagodic?“ Ali vse zastonj, — mora vzeti košek in iti.

Ko hodi vsa objokana po gori, sreča dvanajst junakov ter je lepo pozdravi. Oni prijazno odzdravijo ter jo vprašajo: „Kam gaziš, mlada ljuba! po tem snegu tako zaplakana?“ — Ona jim lepo povē vse. Junaki jej rekō: „Mi ti bomo pomagali, ako
40 nam znaš povedati, kateri mesec celega leta je najboljši? Marica reče na to: „Vsi so dobri, ali mesec sušec je najboljši, ker nam prinaša največ upanja.“ Oni, zadovoljni z odgovorom, rekō: „Pojdi le v to prvo dolino na prisolnce, ondi dobiš jagodic, kolikor te je volja.“ In res prinese mačohi za novo leto poln košek naj-
45 lepših jagodic, in povē, da so jih jej pokazali junaci, ki jih je srečala na gori.

Nekoliko dni pozneje, ko je odjenjala zima, govori mati svoji hčeri: „Pojdi tudi ti v goro po jagodic; morda najdeš
50 one junake, da ti dajo kako srečo, ker so se naši umazani pastorki skazali tako čudno dobrotljivi.“ Hči se ošabno obleče, vzame košek in skaklja vesela v goro. Prišedši tje, sreča res onih dvanajst junakov, ter jim napuhnjeno reče: „Pokažite mi, kod rastejo jagodice, kakor ste pokazali naši pastorki.“ Junaki rekō: „Dobro, ako uganeš, kateri mesec celega leta je najboljši?“
55 Ona hitro odgovori: „Vsi so hudi, mesec sušec pa je najhujši.“ Ali na te besede se vsa gora hipoma naoblači, in vsa nevremena vdarijo na njo, da je komaj prisopla živa domū. Ti junaki so bili dvanajsteri mesci.

Med tem se dobrota in lepota psovane pastorkе razglasi
60 daleč po deželi; in nek pošten, bogat in mlad gospod sporoči njeni mačohi, da bo ta in ta dan s svojo žlahto prišel pastorkе za ženo snubit. Mačoha, zavistna tej siroti, ne zine jej ne besedice o tem, ampak misli svojo hčer v to srečo potisniti.

Kedar pride napovedani večer, stira brezvestna mačoha
65 svojo pastorko zgodaj v korito spat, potlej očisti hišo, napravi večerjo, našopiri svojo hčer, kolikor jo največ more, ter jo posadi s pletilom v rokah za mizo. Na to se pripeljejo snubači; mačoha je prijazno sprejme, pelje je v hišo in jim govori: „Tukaj-le je moja mila pastorka.“ Ali kaj pomaga, ker so v
70 tej hiši imeli petelina, ki počne na ves glas in brez prestanka peti: „Kukurikú, lepa Marica v kuritú! — kukurikú, lepa Marica v kuritú! itd.“ Ko snubači razberó in razumejo peteli-

novo petje, velé, naj se jim prava pastorka pripelje iz korita; in ko jo ugledajo, ne morejo se dosti načuditi njeni lepoti in ljubeznjivosti, ter jo še tisti večer peljejo s seboj; hudobna mačoha in njena hči pa ste ostali na sramoti pred vsemi ljudmi. Marica pa je bila srečna s svojim možem in z vso svojo hišo do velike starosti in lahke smrti, ker jej je bila vila prijateljica in vsi mesci prijatelji.

Zap. Ivan.

176. Zmaj Vukotin.

(Národna z otoka Krka.)

Zmaj Vukotin je delal nekdam strašno škodo ljudém in ži-
vini, požiraje celó ladije in vozove. Po suhem in po mokrem
je divjal, da ni bilo nobenega zavetja pred njim. Ko pa so jeli
cerkve zidati in so zvonovi zapeli, prevzel ga je tak strah, da je
pod Velebit šinil; ali tudi ondi ga zvonjenje preveč nadleguje;
rad bi spet na dan prišel in dalje pobegnul, pa ne more. Se
le takrat se bo to zgodilo, ko ne bo v primorji nobene pobožne
duše več, in tisti strašni čas se približuje. Že je dobil Vukotin
toliko duška, da skoz gorske jame svojo silno sapo izpušča: ta
sapa je grozovita „senjska burja“, ki čedalje huje razsaja, da
se ptujci teh krajev skrbno ogibljejo in celó domači ljudje tre-
petajo, ne mogoči se jej privaditi. Kedar pride zopet zmaj Vu-
kotin, pa gorjé ljudstvu in deželi.

Zap. J. Trdina.

177. Snegurka.

(Ruska národna.)

Živel je nekdam kmet Ivan; žena mu je bila Marija, pa
nista imela dece. Ivan in Marija sta živela v ljubezni in spravi.
Tako sta se tudi postarala; ali dece le nista dobila. Silno sta
se zato žalostila ter se oveseljevala le, oziraje se po ptuji dečici.

Neki dan, ko je prišla zima, da je zapadel mladi sneg do
kolena, prideró deca na ulice igrat se; stari Ivan in stara Marija
pa sedeta k oknu gledat. Deca so tekali, drvili se ter začeli
delati babo iz snega. Ivan pa Marija jih gledata molče in vsa
zamišljena. Kar se Ivan zasmee in reče: „Pojdi, žena, da si
narediva tudi tako babo!“ Znalo se je Mariji, da je prevzelo
veselje tudi njo. — „Zakaj pa ne?“ — odgovori ona — „poj-
diva, poigrajva se na starost! Ali čemu bi si delala iz snega...
babo? — — Narediva si rajši iz snega dete, ker (nama) ni
dal Bog živega.“ — „Kar je res, to je res,“ veli Ivan, vzame
kučmo, pa odide s staro na vrt.

Res se lotita naréjati si iz snega — punčico; napravita čok z ročicami in z nožicami; pritakneta na vrh kepo snega ter ugladita iz nje glavico.

„Bog daj srečo dobro!“ nazove vsak, kdor je šel mimo.
20 — „Bog daj zdravje!“ odgovarja Ivan. — „Božja pomoč vsemu dobremu!“ pritakne vselej Marija, in se nasmeje.

Nòt! zdaj sta napravila nosek pa bradico, in izvrtala dve jamici v glavo; ali toliko da prereže Ivan usteca, kar dahne detešce iz njih s toplo sapo. Ivan na naglem roko izmakne, in
25 kar strmí. Jamici pod čelom ste bili že izdolbeni; nòt, iz njih pogledajo mile oči. Glejte tudi že ustnic, ki so rudeče kakor jagode, ter se držé na smeh.

„Kaj je to? Bog bodi z nami! Je-li to kakova prika-
zen?“ — veli Ivan in se prekriža. Punčica nagne k njemu
30 glavico — prav živa, ter zavrti z ročicami in z nožicami na vsem svetu tako, kakor pravo čvrsto dete v plenich.

„Oh Ivan, Ivan!“ zakriči Marija, ki je zadrhtala od radosi, — „poglej, Bog nama je dal dete,“ in začne objémati Snegurko; s Snegurke pa se je odvalil ves sneg kakor lupina
35 z jajca, in res je Mariji v naročji živa deklica. — „Oh, draga moja Snegurica!“ zavpije babela, objemaje svoje detešce, ki si ga je želela, pa se ga ni nádjala, — ter zbeži ž njim v izbo.

Ivan — toliko da se je zvéstil od takega čuda, — a Marija ni vedéla sama za-se od veselja.

40 In glejte, Snegurka raste — ne po dnevih, nego po urah, čedalje bolj. Ivan in Marija se je ne moreta naveseliti. Veselje je bilo pri njih domá. Dekličí iz vasi so nenéhoma pri njih; delajo starkini hčerki kratek čas in jo napravljajo prav kakor káko punčiko; pogovarjajo se ž njo, popevajo jej pesmi; igrajo
45 se ž njo vsaktere igre in jo učé vsega, kako se kaj pri njih godí. Snegurka je pa tako pametna: na vse pazi in vse (brž) pobere, ter se razcvete po zimi res kakor kakošna trinajstletna deklica: vse ume, o vsem zna govoriti, in to s tako milim glasom, da bi jo kar poslušal. In kako je dobra, pridna in
50 vsem priljudna! Života je pa belega kakor sneg, — oči (modre) kakor potočnice, svetlo-beli lasjé do pasa; ni ene rudeče pičice ni nikjer, kakor da ne bi bilo žive krvi v telesu; pa í brez tega je bila tako lepa in brhka, da bi se bil človek zagledal va-njo; in kakor se jej je znalo, bila je tako veselega srca,
55 tako prijetna, da živa duša ne takó. Vsi so si Snegurko jako priljubili; neizrečeno rada jo je pa imela stara Marija. Večkrat veli možu: „Glej, Ivan, dodelil nama je Bog vendar radost na starost! minila je i moja srčna žalost!... Ivan jej je pa odgo-
varjal: „Čast in hvala Bogu! ali tukaj veselje ni večno, — žalost
60 ni brez konca...“

„Prešla je zima. Lepo ti zasije na nebu spomladno solnce in ogreje zemljo. Na kopnih mestih zazeleni trava in zažvrkoli škrljanček. Zbrale so se že tudi lepe deklice v kolo blizo vasi, ter zapojó:

„Pomlad krasna! kak si prišla,
Na čem prihajála? . . .
Na drvéscu in na brani“.

65

Snegurka pa postane jako otožna.

„Kaj ti je, zlato moje dete?“ reče jej večkrat Marija, božaje in stiskaje jo k sebi — „nisi li bolna, ker si tako klaverna in ti je obličje tako upadlo? Ni li te pogledal že kák zločest človek?“ —

Snegurka pa jej odgovori vselej: „Nič mi ni mamica, saj sem zdrava.“

Nòt, poslednji sneg je že pregnala pomlad s svojimi lepimi dnevi. Zacvetó vrta in travniki; zapel je slavec in vsaka ptica, in vse na božjem svetu je oživeló ter se veselí.

Presrčni Snegurki se je pa začelo še bolj tožiti; tovaršic se ogiblje, in se skriva zmerom solncu pod senco, kakor jurjevica (šmarnica) pod drevesom. Nič drugega se jej ni hotelo, nego pljuscati pri studencu pod zeleno vrbo. Snegurki je godila le senca pa hlad (hladilo), še bolj od tega pa na vmes dežek (dež). O dežji in o mraku se je vselej oveselila. In ko se je neki dan privalil siv oblak, da se je usipala debela toča, oveselila se je Snegurka tako, da ne bi bila ktera druga tako vesela ni razsipanih biserov. Kedar je pa pripeklo spet solnce ter se toča raztopila, zajokala se je Snegurka za-njo tako strašno, kakor da bi se bila hotela v solzah utopiti — kakor se joka prava sestra po bratu.

Glej, že je pomladi konec! prišel je krés. Deklice iz vasi so se zbrale na prešet v log, in so šle k Snegurki, ter stopijo pred Marijo: „Pusti, pusti Snegurko z nami!“ Marija je od straha ni hotela pustiti; Snegurki se ni hotelo iti ž njimi; — pa se niso mogli izgovoriti. Vrh tega pomisli Marija: morda se njena Snegurka šetaje razveseli. Potem jo napravi, poljubi in reče: „Pojdi le, zlato moje dete, povesele se s tovaršicami, vi pa, dekliči, pazite, glejte na mojo Snegurko! Saj znate same, da mi je ona jedro v očesu.“

„Prav, prav!“ zakričé vesele, primejo Snegurko in odidejo vse vkup v log.

100

Tam so si spletale vence, vezale šopke iz cvetic in popévale svoje žalostno-vesele pesmi, Snegurka je bila zmerom pri njih.

Ko zajde solnce, naložijo deklice grmado iz trave in drobnega šibja, zažgó jo, ter se vstopijo vse ovenčane v vrsto, dekleta za dekletom, a Snegurko postavijo zad za vse druge. „Poglej,“ — rekó jej — „kakor mé poletimo, tako teči tudi ti brž za

105

nami; ne zaostajaj!“ — Zdaj zapojó „Kupalovo“ pesem in poskačejo čez ogenj.

110 Kar nekaj za njimi zašumi in žalostno zaječi... V strahu se ogledajo, pa ni nikogar. Začnó se spogledovati, pa ne vidijo med seboj Snegurke. — „O, nemara, da se je skrila, ta neposajenka!“ — pravijo in se raztekó iskat je; pa je niso mogle nikakor najti. — Klicale, javkale so; ona se ne oglasi. — „Kam je neki izginila?“ pogovarjajo se deklíči. — „Morda je pobeg-
115 nila domú,“ rekó potem pa prejdejo v vas; ali Snegurke ni bilo tudi v vasi.

Iskali so je drugi, iskali so je tretji dan; preiskali ves log — grm za grmom, drvce za drvcem; Snegurki pa le ni bilo ni sluha ni duha.

120 Dolgo sta Ivan pa Marija žalovala in jokala za svojo Snegurko; dolgo še je hodila uboga starka vsaki dan iskat je v log ter klicala kakor nesrečna „kukavica“:

Oj, oj! Snegurčica!

125 Oj, oj! golobica!

Večkrat se jej je zdelo, da se jej odziva Snegurka: „Oj!“ Snegurke pa le ni ter ni! — —

Kam je pa izginila Snegurka?... Je-li jo huda zver požrla v goščavi? Ali jo je ujedna ptica unesla k sinjemu morju?...

130 Ne, — ni je požrla huda zvér v goščavi, ni je unesla ujedá k sinjemu morju; nego, kedar je potekla za tovaršicami in skočila v ogenj, mahom je spuhтела na vrhu kakor lehki sopar, zvila se v tenek oblak... in poletela visoko visoko pod nebo.

J. Navratil.

178. Skrb in smrt.

(Hrvaška.)

Sveti Peter in Pavel se napotita po svetu, da bi videla, kje je darežljivost in gostoljubnost, kje lakomnost in neusmiljeno srce.

Vsa trudna dolgega pota in slabega vremena, zraven tega pa še lačna in žejna prideta na večer v neko mesto ter si poiščeta prenočišča, da bi si malo odpočila in kak grizljeje za lačni želodec dobila. Siromašna popotnika trkata od hiše do hiše pri bogatih kakor pri revnih, da bi kaj ubogaime dobila, ali bila jima je sreča nemila in vsa skrb zastonj. Prav zelo
10 spehana stojita zdaj že pred zadnjo hišo, ki je bila po ynanji podobi videti najbolj revna in siromašna v celem mestu. Streha jej je bila vsa razdrta, in komaj bi si človek mislil, da biva tu kaka živa duša.

Peter stopi na dvorišče in potrka na vrata. Hitro se prikaže iz hiše stara, slabo oblečena žena ter ga vpraša, kaj bi rada?

„Če Boga poznaš in moliš,“ pravi Peter, „privošči nama, žena, kak kotichek v svoji hiši, da si odpočijeva od dolgega pota in da sva vsaj pod streho, ker je tako slabo, neprijetno vreme; do sedaj naju nihče ni hotel pod svojo streho.“ — „Tako je tako,“ odvrne starka, „siromaka dan danes vsak izpod strehe tira, če bi ga tudi videl v največi potrebi in sili. Stopita le noter, kar imam, to vama rada dam — česar pa nimam, uboga sirota, tega vama pa tudi dati ne morem.“

„Midva sva popolnoma zadovoljna,“ reče Pavel, „ker vidiva tvoje pošteno pa usmiljeno srce, in kaj nama je tudi več treba?“

Odložita tedaj svoji torbici v kot hiše. Zdaj reče Peter ženi: „No, povej nama, dobra žena, kako ti je ime, da te veva po imenu poklicati.“

„Skrb me imenujejo,“ odgovori starka in pristavi resno: „Kako bi vama rada kaj postregla! Da bi suhega kruha ne grizla, dala bi vama kaj rada kako hruško za prigrizek; ali moja hruška, da-si tudi je zelo rodovitna in polna, nima na sebi ni ene zrele hruške, ker to, kar dozori, hitro ljudje pokradejo.“

Nebeška popotnika pojesta nekaj suhega kruha ter se napijeta mrzle vode pa se vležeta spat. Zjutraj na vse zgodaj vstaneta ter se pripravita na daljno pot. Predno pa odideta, praša Peter starko, s čim da bi obdarovala njeno dobroto in gostoljubnost. Naj jima razodene katero svojih najsrčniših želj, pa da jej bosta izpolnila jo. — Kakor vsakdo, ki malo ima pa veliko želj, tako je bila tudi ta dobra mamica zdaj vsa zmešana, da ni vedela, kaj bi rekla. Naposled vendar pravi: „Želim, da moja hruška vsakega, kdor na-njo spleza, da bi kradel sadje, zgrabi in tako dolgo drži, da jaz pridem in mu dopustim, da ž nje zleze.“

Popotnika prikimata nehoté z glavo na to čudno željo in odideta svojo pot.

Prihodnji dan zjutraj gre starka ven, da pogleda svoje polje in setev. To opazivši nektat, spravi se hitro na hruško, da pobere, kar je bilo zrelega. Ali oh žalosti in nesreče! — Veje zgrabijo in držé, da ne more nikamor, ne gori ne doli. Na strašno vpitje prileté sosedje, da bi mu s hruške pomagali; splezajo tedaj na-njo, pa oj čuda, tudi oni ne morejo s hruške. Zdaj si ne upa nobeden več na drevó, ampak vsi se čudijo in pokrižujejo ter strmé čakajo, kaj da bode.

Zdaj pride starka s polja domú; lahko si mislimo, kako je bila vesela, ko vidi, kako se jej je želja izpolnila, da je tat ugrabljen na vejah obvisel.

Na njeno besedo izpusté veje tata, in ko ga dobro okrega

- 40 in posvari, izpusti ga tudi ona. Za naprej ni bilo nikogar več na hruško. — Ne dolgo potem pride k njej tudi stara žena — smrt. Starka jo počaka in sprejme mirno brez strahú. Nad tem pa se čudi smrt ter reče starki: „Ti si me tako mirno sprejela, in vendar se me drugi ljudjé tako zelo bojé?“ —
- 45 „Zakaj bi se te bala,“ odgovori stara Skrb, „dosti imam ne-hvaležnega sveta, pač si mi že dobro došla!“ — „Prav, starka!“ pravi na to smrt, „hajdi tedaj z menoj!“ — „Rada pojdem s teboj,“ pravi spet Skrb, „toda izpolni mi poprej le še eno željo. Rada bi namreč okusila še enkrat svoje hruške, ki so mi bile
- 50 edino blago.“ — „Ako ne želiš nič več, stara, pojdi drage volje po-nje.“ — „Oh, kako sem stara in slaba, kako bom neki zlezla na drevo, sosedje pa so čudni ljudjé. Ali ne bi hotela ti tako dobra biti, da zlezeš na drevo, pa mi prineseš eno hruško.“ —
- 55 Smrt se da pregovoriti in spleza hitro na drevo, ali zdaj ne more več doli. Starka je bila kaj zeló vesela, da je smrt tako prekanila ter jo pusti nekoliko dni na hruški. Te dni ni nihče na svetu umrl. Naposled izpusti starka smrt, ker jej je obljubila, da ne bo nikoli po njo prišla.
- 60 In tako vam smrt potuje križem sveta; tudi še dan danes ruši in kolje staro in mlado, Skrbi ubiti ali umoriti in odnesti s sveta pa ne more!

I. Božič.

179. Kralj in možaka poštenjaka.

Živel je nekdam kralj tam v deveti deželi. Kdo vé, kako se jej pravi in kje je? Menim da tam, od koder solnce k nam prihaja, kedar je najnižje po zimi. Bil je pa ta kralj mogočen in imeniten, da je bilo kaj! Če bi vam pravil, koliko sužnjih,

5 koliko velblodov, govéd in oslov in kónj je imel, ne bi prišel do konca; če bi vam pripovedoval, koliko žlahtnega blaga, baržunastega, zlatega in pa suknenega je bilo po njegovih shrambah, ušli bi mi ví, nikar pa poslušali me. Le da bi se kedaj svojih ovác nagledal, postavil si je bil sredi ravnine stolp, ki je segal

10 v oblake. Na-nj je zahajal, kedar so bile ovce zbrane. Pa nikoli ni videl vseh, toliko jih je imel. Stopnice pa, ki je po njih hodil na ta stolp, kaj pravite iz česa so bile? Poslušajte! Iz samih debelih, debelih knjig. Kaj je imel neki popisane-ga v teh čudnih bukvah? Ali morebiti zgodovino svoje imenitne

15 rodovine? Nak, častilakomen ni bil ne sam, ne njegovi dedje; torej tudi niso kaj zapisovali. Ali so bile v njih mar imena njegovih podložnikov in pa njih dacije? Tudi ne. Saj tako bogat kralj ne jemlje davkov! Pa čemu bi jih neki jemal, ker ima sam toliko, da še drugim lahko daje brezi škode. I, no! boste že

rekli, kaj vendar se je bralo v tistih bukvah? Poslušajte! Le 20 svoje drago, žlahtno, imenitno kamničeje, kakor ga gospôda nosijo v prstanih, in pa za pestjó in okoli vratú in na nedriji, le-tó si je bil dal v te bukve popisati. Tu ti je bilo popisano sto in sto tisoč demantov, safirov, hijacintov, smaragdov in kakor se ta druga reč še imenuje. To je že nekaj, kaj ne? Bogat je 25 bil ta kralj, da mu ga ni bilo enacega.

Pa to še ni vse, kar o njem vém. Bil je tudi pobožen, milosrčen in dobrotljiv. Živel je po svojem svetem pismu in pa po izročilu svojega naroda. Po tem izročilu si je bil izbral izmed vseh sedem dni v tednu dva. Enemu je rekel „blagi dan“, drugemu pa „hudi dan“. Blagor možu, ki je stopil v hišo tega kralja „blagi dan!“ Kakor kralja samega so ga sprejeli, ali pa kakor kakega čudodelnega mniha. Cimbale so mu pele, trobente donele, bobni in kotli so grmeli, da je bilo kaj! Deklice, lepe kakor hrovaške Vile, ali rusovske Rusalke, ali koroške Želike 35 žene, ali pa slovenske Rojenice, so mu noge umivale, ga v zlató in svilo oblačile ter plesale so pred njim, da ni dopovedati. Gostili so ga z jedmi, ki jih mi borni Slovenci še ne poznamo ne! — Kedar se je pa človek, ki so ga tako slavno sprejeli, teh gosti in veselje že naveličal, spustili so ga in obdarovali, 40 da je bilo strah. Natovorili so mu velblodov in oslic, da so uboga živinčeta stokala pod tovari in zdihovala nad človeško nemilostjo, ki je tolikanj obklada. Taka se je godila človeku, kterega je Bog zanesel v ta grad „blagi dan“.

Gorjé mu pa, kdor je zašel k devetodeželnemu kralju „hudi 45 dan“. Bolje bi mu bilo, da bi žeje umirajoč pit šel k suhemu studencu, kedar najbolj solnce pripeka. Ali pa, ko bi ves lačen iskal sadú na tepki, ki je za njegovega deda dni usahnila. Res, vse to bi bilo bolje za-nj! Saj še svojemu najhujšemu sovražniku bi moj devetodeželni kralj ne bil take storil. Sprejeli so ga, 50 kakor človeka, kteremu je krvavi sodnik zapisal v sodnje pismo: „Tvoji dnevi so potekli; po njih je!“ — Beriči in rabeljni so ga popadli, vrgli ga ob tla, in smuk je odletela glava. Taka je bila ž njim, ki je prišel v ta grad „hudi dan“.

Živel je pa takrat mož, po imenu Ajin; mi bi mu rekli 55 nekako Studenčič. Bogaboječ je bil, tudi bogat nekđaj; pa da bi ga poskusil, pošiljal mu je gospod Bog toliko nesreče v hišo, kolikor toče na njegovo pšenico in kuge med živino. Obožal je, in iz oči mu je lilo tolikanj solz, kolikor nekđaj dežja na njegov ječmen. Ni bil tedaj zastonj Studenčič. Govoril je: „Moje 60 trpljenje je tako veliko, da ga ne pregledam, če ravno stopim vrh Triglava — (nak, tisti gori tam v deveti deželi se pravi drugače, pa sem pozabil,) tako visoko in globoko, tako široko in dolgo je. Obnebje se črni od njega tje proti jutru in večeru, proti jugu in severju. Najglobokejše studence je ostrupenilo, 65

zlatu in drago kamnijiče v najnižih rudnikih pod zemljo je pripravilo ob blesk in lesk. Mesec je od njega mrknil in solnce je otemnelo in še rimska cesta je motna postala. Jutranje solnce sije na-nj in večerni žarki bledé od njega, tako globoko, visoko, široko in dolgo je moje trpljenje. Tako je tožil Ajin-Studenčič, in po pravici. Žena in otroci so se plakali doma od mrzlega glada in od vroče žeje. Sel je tedaj k devetodeželnemu kralju kruha prosit. Veliko namreč je slišal praviti o njegovem bogastvu in dobrotah, ki jih je trosil krog sebe kakor božje solnce svoje plodne žarke ali pa nebeški dež svoje blagodarne kaplje.

Po božji volji, ali ker mu je bilo od nekaj tako usojeno, prišel je ta mož v kraljev grad ravno „hudi dan“. Motno in nevoljno ga pogleda kralj, in Ajin-Studenčič se zmisli šeg in navad tega naroda; v stiski in revii je bil vsega tega pozabil. Pokleknil je pred kraljem ter djal: „O, devetodeželni kralj! glavo sem zapadel, vé. Kar si zapisal v svoje šege, jok mojih oči ne zbríše. Pa vdam se; toda žena in otroci se mi jokajo doma od glada in mrejo od strada. Hrepeneč gledajo izza duri mojega šotora, ali že ne pridem kmalo in je smrti otmem. Prosim torej, daj mi kruha, da ga jim urno ponesem. Obljubim pa, da se vrnem, predno solnce zajde za božjo gnado. Potem stori z menoj po svoje. Saj je zapisano: Pravovernik dopolni, kar obljubi. Tudi beremo: „Če kaj pritrdiš z besedo pa stori; če pa praviš: nak, véš ti in tvoj bližnji, kaj je od tega misliti, in nihče ti ne poreče: lažnjivec. In tebi in unemu bo dobro pri srcu.“

Ko je kralj to slišal, zasmilil se mu je pobožni mož. Ni se mu hotelo, da bi mu žena in otroci lakote pomrli. Rekel je: „Dam ti kruha, in pojdi ž njim. Le poroka mi daj, da se vrneš ob solnčnem zatonu. Glavo dati pa bo moral namesto tebe, če se ne vrneš; to ti povem“.

Ali menite, da so se kar silili v tako poroštvo? Jaz pravim, da ne; tudi vi bi se bili javelne. Neznani človek, in kdo vé, kako nepošten! Zató so pa tudi vsi, ki so tam stali, molcé oči pobesili, ko jih je Studenčič milo pogledoval in prosil. Se vé, da so bili sami bogatini in plemenitaši, ker le take služabnike si špogajo kralji. Pa takih kdo naj bi bil porok, in še neznanemu beraču! Ubogi Studenčič, kakošna bo? Nič se ne boj; tudi tam se dobi dobro srce. Stal je med kraljevimi služabniki mož, ki se ni imenoval zastonj Abd-ul-Alah. Čudno ime, kaj ne? Po našem bi se reklo poštenemu Abd-ul-alahu Bogoslužič. In res je bil mož po božji volji. Ko je videl, da Studenčič tako milo prosi z očmi, jela se mu je milosrdnost gibati v prsih, kakor se giblje škrjančič v gnezdu tam sredi cvetočega lanišča. Iz prvega se le malo gane, ko začuti, da bo dan. Po tem pa

se vzdigne, in leti više in više, pa poje in poje, in glejte, dan je! Tako se je zbudila Bogoslužiču milosrdnost v srcu in je rastla in rastla, ter se spremenila v prijetniši glas, nego je škrančevo petje. 115

Pred kralja je stopil in rekel: „Jaz sem mu porok.“ Veste, da so se kar vsi zavzeli. Bogoslužič pa je rekel: „Čemu bi mu ne poročeval? Ali niste čuli, da je pravovérnik, in kako lepo je govoril iz naših svetih bukev? Takemu smé menda človek vendar upati brez skrbi. Veren mora ostati za vernega.“ 120

In kralj je ukazal dati ubogemu možu obilno hrane. Šel je; pred pa je rekel kralju: „Pričakuj me, predno solnce zaide.“ Poroku Bogoslužiču je djal: „Luna dobiva svitlobo od solnca, mož-beseda pa poštenje od božjega sedeža“.

Molijo pa tam tudi, kakor vsak pošten Slovenec, po večkrat 125 na dan. Ko pride popoldanja molitev na vrsto, pravi kralj: „Abd-ul-alah! večernice so tu, tvojega možiča pa ne bo. Smeje se ti domá v pest, in dobro je in pije.“ Bogoslužič reče: „Zgovorili smo se do večera, in solnce še ne zahaja“. Ko se je jelo večeriti, djal je kralj: „Abd-ul-alah! stori še, kar misliš; potem 130 se pa pripravi“. Ta reče: „Že sem se pripravil“. — Umivati se je jel, kakor jim je tam navada pred molitvijo. Molil je in pa pokleknil tje, kjer bi mu glavo vzeli. Nekteri so ga milovali in se srdili nad Studenčičem, da je poštenega Bogoslužiča v tako zadrego pripravil. Drugi pa niso obupali nad njegovo be- 135 sedo in so gledali tje proti jutru, ali že kmalo ne pride. Lej, in videli so tam daleč nekaj, kakor kakošno pikico. Pa večje in večje je prihajalo, in hitreje in hitreje se je bližalo, kakor lastovica, ki pravijo od nje, da s tem bolj leti, s čem je bliže domovine. Kaj je bilo to? Ajin-Studenčič je bil, ves poten in 140 prašen. Sape mu je zmanjkovalo, in sigajoč je cepnil tje na morišče, kjer je Abd-ul-alah klečal, pa smrti pričakoval.

Veste, da se je vse čudilo in čudilo. Tudi kralj se je zavzel, glavo priklonil do kolen ter rekel: „V bukvah velikodušnosti berem čudne reči! O Ajin in Abd-ul-alah, mlad sem bil in 145 sem se postaral, pa kaj takega nisem ne videl, ne slišal. Pismo resničnosti in poštenja sta s svojima pečatnikoma spet podpečatila, in prstan obljube sta na novo zvarila. Živita! Šega pa bodi izbrisana izmed mojega národa odslej za polovico; „hudi dan“ bodi odpravljen, in le „blagi dan“ naj sije odzdaj 150 vsaki teden po dvakrat med nami. Naj bo svitel, kakor demant, ali pa kakor tvoja poštenost, o Studenčič, lepši nego smaragd in safir. Življenje vama bodi le dolg, dolg „blag dan!“ Izmed mojih zakladov si vzemita, kar vaju mika, da se vresniči, kar pravijo bukve: „Življenje bodi pravovernim le sama radost in 155 pa veselje.“ Tako je govoril kralj.

In tiste zale deklina so jima noge umivale, mazilile ju z

dragim in blagovonjim mazilom, obá oblekle v svilno in zlato opravo, pa plesale so jima na čast lepše, nego bi si kdo mislil. 160 Gostili so se tudi tam, da je bilo kaj, in pili, sam Bog vé, koliko in kaj! Unim kraljevim služabnikom pa, ki niso hoteli poročevati pobožnemu Ajinu-Studenčiču, so dali jesti iz lonc brez dna in pa piti iz sit; in to še le v veži, nikar v hiši. To jim je dišalo, kaj ne? Ko sta se pa una dva odpravljala, pač 165 so se tem sline cedile. Ravno to jim je šlo, družega pa nič. Še bolj so se skominili, ko so zagledali, da ženó unima dolge, dolge rajde velblodov in oslic, otovorjenih z darmi, da so réve stokale nad nemilostjo devetodeželnega kralja, ki je je bil toliko obložil, in pa da so morale proč od tako dobrega gospodarja. 170 Una dva pa sta šla, ko so jima bili odhodnico odgodli; in Abdul-alah je ostal, kar je bil, to je: Bogoslužič, Ajin pa se je preimenoval, da ni bil več Studenčič. Saj se mu tudi ni bilo treba več jokati. Rekli so mu odslej Abd-ul-melek, to je: kraljev hlapec.

R. Ledinski.

180. Marjetica.

(J. Andersen.)

Zunaj na kmetih prav tik ceste je stal gradič; gotovo si ga že kedaj videl. Pred njim je majhen vrt poln cvetic, okoli vrta je ograja, ki je pobarvana. Blizo ograje tik rova sredi najlepše zelene trave je rasla majhena marjetica. Solnce je si- 5 jalo ravno tako lepo in toplo na-njo, kakor na prekrasne gosposke cvetice na vrtu; torej je pa tudi rasla, da se je skoraj videlo. Neko jutro se je popolnoma razcvetela; njena mala ko sneg bela peresca so kot žarki obdajala rumeno solnčice v sredi. Ona ni mislila, da je ondi v travi nihče ne vidi in da je revna 10 zaničevana cvetica. O ne! prav vesela je bila, obrnila se je na ravnost proti toplemu solncu, gledala mu v lice in zraven je poslušala škrlico, ki je žvrgolela v sinjem zraku.

Mala marjetica je bila tako vesela, kakor bi bil velik praznik, pa je bil le ponedeljek. Otroci so bili vsi v šoli. Med tem, ko 15 so oni sedeli v klopéh in se kaj učili, sedela je marjetica na malem zelenem stebelcu ter se je od solnca in od vsega, kar je bilo krog nje, učila, kako dober je Bog in neznano jej je bilo všeč, da je mala škrlica tako razločno in lepo prepevala to isto, kar je tudi ona tiho čutila v svojem srcu. In marjetica 20 je z nekim spoštovanjem gledala na srečno ptico, ki zna prepevati in letati! ali žalostna vendar ni bila, da ona tega ne zna. „Saj vidim in slišim!“ mislila si je; „solnce me obseva in gozd me ljubi! O kako bogato sem obdarovana!“

V ograji je raslo mnogo okornih gosposkih cvetic; manj ko so dišale, bolj so se bahale. Potonke so se napihovale, da 25 bi bile večje nego roža, ali sama velikost še ni vse. Tulipani so bili najlepše pisani; to so tudi sami dobro vedeli, zato so se pa držali po koncu kakor sveče, da bi jih človek laglje videl. Za malo marjetico zunaj ograje se še zmenile niso, ali ona se je pa toliko bolj na-nje ozirala in je mislila: „Kako so 30 te lepe in bogate! K njim leti gotovo krasna ptica, da jih obiše! Hvala Bogu, da sem tako blizo, saj lahko vidim to lepoto.“ In ravno, ko je to mislila, prileti škrlica, toda ne k potonkam in tulipanom, kaj še! — na ravnost v travo k uborni marjetici. Ona se od zgolj veselja tako prestraši, da ne vé, kaj bi mislila. 35

Ptičica pleše krog nje ter poje: „Kako je travica mehka in glej! kako ljubeznjiva cvetica je tù, ima zlato srce in sreberno obleko!“ Krožec sredi marjetice je bil res tak, kakor bi bil zlat, in mala peresca okoli so se svetila kakor srebro.

Oh kako je bila srečna marjetica, tega bi nihče ne verjel! 40 Ptica jo je poljubila s kljunčkom, pela jej je in potem je spet zletela v sinji zrak. Gotovo je trpelo četrť ure, predno se je marjetica spet zavedela. Sramožljivo, ali vendar z veselim srcem se ozrè na druge cvetice na vrtu, saj so videle, kaka čast, kaka sreča jo je doletela; gotovo so razumele, kako veselje je to. 45 Ali tulipani so se še enkrat bolj leseno držali nego poprej; od togote so se jim podaljšali rudeči obrazi. Potonke so imele strašno debele butice, to je še dobro bilo, da niso znale govoriti, sicer bi bile gotovo do dobrega okregale marjetico. Uboga mala cvetica je pač videla, da one niso dobre volje, in to jo je 50 bolelo pri srcu.

Zdajci pride na vrt deklica z velikim ostrim in svitlim nožem, gre na ravnost med tulipane in poreže drugi za drugim. „Uh!“ vzdihne mala marjetica, „to je strašno, zdaj jih je konec“. In deklica odide s tulipani. Marjetico je zdaj veselilo, da je rasla 55 zunaj v travi in da je bila mala revna cvetica. Bila je prav hvaležna in ko je solnce zatonilo, zganila je peresca, zaspala in celo noč je senjala od solnca in od male ptice.

Drugo jutro, ko je cvetica spet veselo stegala svoja bela peresca kot ročice proti zraku in proti svitlobi, spoznala je 60 glas ptice, ali njena pesem je bila žalostna. Uboga škrlica je že vedela zakaj, revica je bila vjeta in je sedela v kletki blizo odprtega okna. Prepevala je od mladega zelenega žita na polji, kako prosto in veselo je letala okrog in na lehkih perutnicah se dvigala v visoki zrak. Uboga škrlica ni bila dobre volje, 65 bila je vjeta v kletki.

Mala marjetica bi bila kaj rada pomagala. Ali kako? Bilo je težko si kaj pravega izmisliti. Zdaj je popolnoma pozabila, kako lepo je bilo vse okoli nje, kako toplo je solnce sijalo in

70 kako lepa so bila njena bela peresca. Mislila je le na vjeto ptico, kateri ni mogla nikakor pomagati.

Zdaj prideta dva dečka iz vrta; eden je imel v rokah velik in oster nož, kakor ga je imela deklica, ki je porezala tulipane. Šla sta naravnost proti marjetici, ki si nikakor ni mogla misliti,
75 kaj hočeta.

„Tu lahko izreževa lepo rušino za škrlico,“ pravi en deček in začne rezati rušino na štiri vogle okoli marjetice, da je bila ravno v sredi.

„Utrgaj cvetico!“ reče drugi deček in marjetica trepeče od
80 strahú. Če jo utrga, vzame jej življenje in zdaj bi še tako rada živela, ker z rušino vred pride v kletko k vjeti škrlici.

„Nikar, pusti jo!“ veli drugi deček, „kako lepo se podá.“ In ostala je in prišla v kletko k škrlici.

Ali uboga ptica je glasno tarnala za izgubljeno svobodo in
85 je bila s perutnicami ob železni drat.

Marjetica ni znala govoriti, in kakor bi bila rada, ni mogla spregovoriti ne besedice v tolažbo. Tako je minul celi dopoldan.

„Vode ni tu,“ pravi vjeta škrlica. „Vsi so odšli in so po-
90 zabili mi dati kaj piti. Moje grlo je suho in peče! V meni žge kot ogenj in zrak je težek. Ah, umreti moram, moram se ločiti od toplega solnca, od lepega zelenja in od vse krasote, ki jo je vstvaril Bog.“ Da bi se nekoliko ohladila, vtakne kljunček v hladno rušino. Zdajci zagleda marjetico, kima jej in jo poljubuje
95 s kljunom rekoč: „Tudi ti moraš tù se posušiti, ti bora cvetica! Tebe in majhen košček zelene trate so mi dali za ves svet, ki sem ga imela zunaj. Vsaka travica mi mora biti zeleno drevó, vsako tvoje belo peresce namesto dišeče cvetice. Ah, to vse me le spominja, koliko sem izgubila!“

100 „Da bi jo mogel kdo potolažiti!“ misli si marjetica, ali ona še lista ni mogla ganiti. Toda duh, ki je puhtel iz nježnih peresec, bil je mnogo močnejši, nego je navadno pri tej cvetici. To je zapazila tudi ptica in, da-si tudi je od žeje medlela in v tej bolečini ruvala zeleno travo, vendar se ni dotaknila cvetice.

105 Dan se je nagnil in nobenega še ni bilo, da bi prinesel ptici kapljico vode. Zdaj sprostrè lepe perutnice ter je krčevito stresa; pip! pip! žalostno zapoje in nagne malo glavico proti cvetici — od pomanjkanja in hrepenenja jej srce otrpne. Zdaj cvetica ni mogla zganiti peresca in zaspati, kakor prejšnji večer,
110 bolna in žalostna je pobesila glavo.

Se le drugo jutro sta prišla dečka, in ko zagledata mrtvo ptico, oh kako sta jokala, britko jokala! Izkopala sta jej lep grob in sta ga ozalšala s cvetičnimi peresci. Mrtvo ptico so déli v lepo rudečo škatljico, prav kraljevo so hoteli zakopati
115 boro ptico. Ko je še živela in pela, pozabili so na-njo, zapu-

stili jo v kletki brez vsega — zdaj so jo pa lišpali in objo-
kovali.

Rušino z marjetico vred so pa vrgli na cesto v prah. Nihče
se ni spomnil nje, ki je najbolj čutila za malo ptičico, ki bi jo
bila tako rada tolažila.

Fr. Erjavec.

120

III. Balade, romance in pripovesti.

181. Desetnica.

(Národna.)

Stoji, stoji beli grad,
V belem gradu gospod mlad,
Gospod mlad, mlada gospá.
Imata devet belih gradov,
Devet gradov, devet hčérá. 5
Po belem gradu hodita,
Za bele se roke vodita
In lepo Boga prosita,
Da bi Bog njima porod dal,
Dal porod sinka majhnega. 10
Bog jima je porod dal,
Dal hčérko njima majheno,
Tej je bilo ime Marjetica.
Kedar jej je mati kruha dajala,
Britkó se je vselej jokala. — 15
„Kaj vas prašam, mati mojá!
Zakaj se vselej jokate,
Kedar mi kruha dajete?“
„„Kaj bi se ti ne jokala,
Ki boš móгла v desetino it'!““ 20
„Tiho, tiho, mati mojá!
Morda pojde kaka drugá.“ —
Kedar je bila stara sedem let,
Ptičica na okno priletí,
Zlat prstan v kljunčeku drží: 25
„Peci, peci povančico, popotnico
Ino prstan noter dení;
Na deset koscev jo razreži:
Kteri bo ta prstan prišel,
Tista bo móгла v desetino it'!““ 30
Marjetica v prvič vgriznila
Precej je v prstan vgriznila.

Ona culico navezala,
 Se od gradú pobirala.
 35 Sleče si obleko svilenó,
 Obleče si raztrgano.
 „Bog vas obvari, mati mojá!
 Zdaj bom móгла v desetino it’;
 Bog vas obvari, devet sestric!
 40 Zdaj bom móгла v desetino it’;
 Bog te obvari, beli grad!
 Saj te več videla ne bom!“ —

Vsi so jo nazaj klicali:
 „Pojdi nazaj, desetnica!
 45 Bomo dali staršo hčerko,
 Ki je že pri vsej pameti.“
 Desetnica gre zmeraj naprej. —

V gozdu jo temna noč zatné,
 Pod prvo drvo je prišla:
 50 „Nocoj bom tu prenoč’vala.“ —
 Drvo jej tako govóri:

„Pojdi spod mene, desetnica!
 Nocoj bo strašno treskalo;
 55 Kedar v prvič bo treščilo,
 Bo precej v mene treščilo.“ —

Pod drugo je drvo prišla:
 „Nocoj bom tu prenoč’vala.“ —
 Drvo jej tako govóri:

„Pojdi spod mene, desetnica,
 60 Nocoj bo hudo treskalo;
 Kedar v drugič bo treščilo,
 Bo precéj v mene treščilo.“ —

Pod tretje drvo je prišla:
 „Nocoj bom tu prenoč’vala.“ —
 65 Drvo jej tako govóri:
 „Le mirno, desetnica, tu zaspí;
 Tu se ti nič hudega bati ni.“

Čez sedem let je nazaj prišla,
 Na dom svoj, vel’ki beli grad.
 70 „Kaj vas prosim, žlahtna gospá,
 Prenočíte me do dne belega!“

„„Jaz te ne morem prenočit’,
 Jaz bom gost’vala devet hčerá;
 Le pojdi, pojdi v imenu božjem!
 75 Jaz te ne morem prenočit’!“ —
 „Prenočíte me, žlahtna gospá!

Da bom tudi jaz videla,
Kako jih boste góstvali!“
„„Le pojdi, pojdi v imenu božjem, 80
Jaz te ne morem prenočit.““

Desetnica se zabrní,
Krvavo solzo potočí:
„Bog vas obvari, mati mojá!
Bog vas obvari, devet sestrá! 85
Bog te obvari, beli grad!
Saj sem te sirota videla,
Raztrgana, razmršena!“ —

„„Nazaj, nazaj Marjetica!““
„Jaz nikdar več nazaj ne grem.“ 90
Mati na tla pade, omedlí
Pri tej priči dušo pustí!

182. Gospod Baroda.

(Národna.)

Stoji stoji turška vojska,	Gospod testament je delal.	25
Vojska turška in beneška:	Rekel mu je in naročal:	
Pa po vojski sluga hodi,	„Ko boš otroke svoje vozil,	
Hodi in po krvi brodi,	Devlji pred je, zad pa moje,	
5 lšče svojega gospoda	Da ne bodo peš hodili,	
Žlahtnega gospod Baroda.	Ker se niso naučili;	30
Ko ga najde, vstraši se ga;	Ko boš otrokom kruha rezal,	
Govorí gospod Baroda,	Daj ga svojim iz pšenice,	
Govorí mu in naroča:	Mojim daj ga iz soršice; —	
10 „Ti si mene zvesto služil	Ajdov'ga ne bodo jedli,	
Od malega do velic'ga	Ker se niso naučili;	35
In do vrlega junaka;	Ko boš mimo grada jezdil,	
Pojdi mojih ran pogledat:	Lepo poj in lepo žvižgaj,	
Al so rane mi rudeče,	Kakor prej si mene slišal.“ —	
15 Ali so mi rane črne?	Mimo grada sluga jezdi,	
Ak so rane mi rudeče,	Lepo poje, lepo žvižga,	40
Pojdeš mi zelišča kuhat;	Gospa je pa v lini stala,	
Ako so mi rane črne,	Sama s sabo govorila:	
Pojdeš meni jamo kopat.	Večni Bog! zahvaljen bodi,	
20 Ti boš meni jamo kopal,	Naš gospod sam domu jezdi,	
Jaz pa testament bom delal.	Sluga je pa v vojski pustil. —	45
Šel je sluga ran pogledat;		
Ali rane so mu črne.	„Le sem le sem, otročiči!	
Šel je sluga jame kopat,	Boste testament prebrali.“	

	Testament je gospa brala,	Sluga je domu prijezdil,
	Premilo se je zjokala:	Gospoda je v vojski pustil.
50	Lepi moji otročiči!	

183. Mlada Breda.

(Národna iz idrijskih hribov.)

Breda vstane, ko se dan zazori,
 Se sprehaja sem ter tje po dvori.
 Grede si odpirat gornje line,
 Gledat grede doli na ravnine.
 5 Ko po ravnem polji se ozira,
 Vidi, kak se tam meglica zbira.
 Urno k svoji materi mi teče,
 Jo pokliče brhko, in jej reče:
 „Skrbna mati, urno mi vstanite,
 10 Oj vstanite in mi razložite:
 Al meglica ta je od vodíce?
 Al meglica ta je od goríce?
 Al oblak je toče hudourne,
 Izpod neba zgnan od sile burne?“

15 Skrbna mati urno s postlje vstala,
 In je mladi Bredi razlag'vala:
 „Oj poslušaj, mila hčerka moja!
 Kaj ti pravim, skrbna mati tvoja:
 20 Ta meglica ni ne od vodíce,
 Ta meglica ni ne od goríce,
 Tud oblak ni toče hudourne,
 Izpod neba zgnan od sile burne;
 To je sapa turških kônj meglena,
 25 Ki jih polna je steza zelena.
 Turki po-te jezdijo, oj Breda!
 Ne prihajaj mi tak silno bleđa.“

Od strahú je Breda obledela,
 Od britkosti skoraj omedlela.
 30 „Kaj vas prosim, moja mila mati,
 Oj, nikarte mene Turku dati!
 Kaj počela bom v deželi ptuji?
 Turk je hud, njegova mat' še huji.
 Kar po zemlji leze ino grede,
 Od hudobe nje kaj pravít' vede;
 35 Osem žen je sinu že vmorila,
 Tudi mene bi umorit' vtegnila:

Strupa mi bo v vinu napivála,
Ga v pogači mi bo ponujála.“

„Dobro me poslušaj, hčerka moja!
Kaj ti pravim, skrbna mati tvoja: 40
Če ti huda tašča bo napila,
Boš pa vince ti na trato zlila;
Al ga zlila boš na skalo sivo,
Ki ž nje kuha apnar apno živo;
Če pogače ti bo ponujála, 45
Jo ščēnetu mlademu boš dala.“

Mlada Breda se zajoka huje,
Materi še to-le beseduje:
„Kdar mi boste balo nakladála,
Nakladála, v skrinjo jo spravljála, 50
Pečo šlarasto mi dobro zvijte,
Jo vrh vsega blaga položite;
Najpopred bom peče potreb'vala,
Ž njo si srčne rane zavez'vala.“

Mlada Breda dalje govorila: 55
„Kaj še pravim vam, vi mati mila!
Oj, kdar bodo Turki pridirjáli,
In raz konje na tla poskakáli:
Jih za mizo gori posadite,
Jih gostite, dobro napojite. 60
Kdar si bodo jeli napivati,
In po mladi Bredi poprašvati,
Takrat po me, mati, vi pošljite,
Takrat hudim Turkom me peljite.“

Ko je mati balo nakladála, 65
Nakladála, v skrinjo jo spravljála;
Jej je pečo šlarasto povila,
Jo vrh vsega blaga položila.

Zdaj so Turki-svatje pridirjáli,
In raz konje na tla poskakáli. 70
Mati jih za mizo posadila,
Jih gostila, dobro napojila.
Jeli so si svatje napivati,
Jeli so po Bredi vpraševati.

Skrbna mati po njo je poslala, 75
Hudim Turkom jo je pripeljala.
Gor' za mizo so jo posadili;
Ž njo rebuljo, sladko vince, pili.

80 Mladi ženin izza mize skoči,
 Se prikloni Bredi, ob dlan počí:
 „Kaj ti pravi turška mati moja,
 Mati moja, skrbna tašča tvoja:
 Peš ne bode Breda mi hodila,
 Bi po daljnem potu se vtrudíla.
 85 Jaz jej pošljem belca, mlad'ga konja,
 Ki je ur'n, ko vrh gorá postojna:
 Z žametovim sedlom osedlala,
 Z zlato brzdo sem ga obrzdála;
 90 Dajte zobati pšenice zrele,
 Dajte piti mu rebulje bele;
 Na-nj mi mlado Bredo posadite,
 V diru mi jo v grad moj pripeljite.“

Hlap'c pripelje belca, mlad'ga konja,
 Ki je ur'n, ko vrh gorá postojna.
 95 Dajo zobati pšenice zrele,
 Dajo piti mu rebulje bele;
 Z žametovim sedlom osedlajo,
 Z zlato brzdo mi ga obrzdajo;
 100 Spenja se, ob tla z nogami bije,
 Spod podkvá mu jasna iskra sije.
 Na-nj mi mlado Bredo posadijo,
 Ž njo po ravnem polji v dir drčijo,
 Da se dela gosta mi meglica,
 Oj meglica, turških kónj sapica! —
 105 V diru se pa Bredi konj spotakne,
 Se spotakne, se mu sedlo zmakne;
 V sedlu je bodalce skrito bilo,
 Se je Bredi v prsi zasadilo.
 110 Konja vstavi, svojim svatom pravi:
 „To mi huda mati je storila,
 Osem žen mi je že pomorila,
 Še deveto mi vmoriti hoče,
 Ki živét' brez nje mi ni mogoče.“
 115 Turek-ženin dalje beseduje,
 Hlapcu mál'mu on tak ukazuje:
 „Kaj ti pravim, urni hlapec mali,
 Oj popravi sedlo Bredi zali.“

120 Jame hlapec se izgovarjáti,
 Ženinu se jame ustavljàti.
 Mladi ženin pa za stegno segne,
 Britko sabljo iz nožnic potegne.
 „Ti, in mati!“ jaro on zavpije,
 In rekoč mu glavo proč odbije.

- Mlada Breda kliče Turka k sebi:
 „Turek-ženin! kaj jaz pravim tebi: 125
 Ko je mati balo nakladála,
 Nakladála, v skrinjo jo spravljála,
 Mi je pečo šlarasto povfla,
 Jo vrh vsega blaga položila;
 Reci skrinjo pisano odpreti, 130
 Reci pečo šlarasto 'ž nje vzeti;
 Ž njo bom srčno rano zavezala.“
 Beseduje dalje Breda zala:
 „Povej meni, ženin srca moj'ga,
 Je li daleč še do grada tvoj'ga?“ 135
- Ženin Bredi rano zavezuje,
 Jo tolaži, tak jej beseduje:
 „Molči, molči, moja mlada Breda!
 Saj že nama turn nasproti gleda.“
- Še po ravnem polji v dir drčijo, 140
 Kakor v zraku ptičice letijo,
 Da se dela gosta mi meglica,
 Oj meglica, turških kônj sapica.
 V diru praša Breda žen'na svoj'ga:
 „Je li daleč še do grada tvoj'ga?“ 145
- „Molči, molči, moja Breda mlada!
 Že se vidi zlata streha z grada.“
- Še po ravnem polji v dir drčijo,
 Kakor v zraku ptičice letijo, 150
 Da se dela gosta mi meglica,
 Oj meglica, turških konj sapica.
 V diru praša Breda žen'na svoj'ga:
 „Je li daleč še do grada tvoj'ga?“
- „Molči, molči, Breda, roža rajska!
 Svetijo se tam že okna grajska.“ 155
- Še po ravnem polji v dir drčijo,
 Kakor v zraku ptičice letijo,
 Da se dela gosta mi meglica,
 Oj meglica, turških kônj sapica.
 V diru praša Breda žen'na svoj'ga: 160
 „Je li daleč še do grada tvoj'ga?“
- „Molči, molči, moja Breda zlata!
 Vidijo se že sreberna vrata.“

- 165 Ko so v beli grad mi pridirjali,
In raz konje na tla poskakali,
Jih je v dvoru pričak'vala,
Mlado Bredo tak ogovarjala:
„Kar po svetu leze ino gréde,
Od lepote tvoje pravit' véde;
170 Vendar nisi tak cveteč'ga lica,
Kakor gre od tebe govorica!“
- Tašča jela Bredi napivati,
Jej pogačo jela ponujati:
„Če boš pila vinčice rudeče,
175 Boš imela lice bolj cveteče;
Če pogačo bodeš pokuš'vala,
Boš po polti bela bolj postala.“
- Mlada Breda vinčeca ni pila,
Na zeleno trato ga je zlila,
180 Zlila ga je še na skalo sivo,
Ki 'ž nje kuha apnar apno živo:
Trata se je hipoma vsušila,
Hipoma se skala razvalila;
In pogačo da ščenetu jesti,
185 Pa razpoči ščene se na mesti.
- Mlada Breda tašči govorila:
„Kaj vam pravim, tašča vi nemila!
Kar po zemlji leze ino grede,
Od hudobe vaše pravit' vede;
190 Vendar toliko še ne, oj tašča,
Kolikoršna je hudoba vaša.
Osem žen ste sinu že umorila,
Tudi meni strupa ste napila,
Ste v pogači mi ga ponujala.“
195 Še je Breda svoj'mu možu djala:
„Kaj ti pravim zdaj, moj ženin mladi,
Kje je moja hramba v tvojem gradi?
Kje je meni spalnica odbrana?
Kje je meni postelja postlana?“
- 200 Huda tašča pravi ino reče:
„To pa meni v glavo iti neče,
Da imeli pri nas bi navado,
Kdar nevesto pripeljajo mlado,
Da po hrambi bi popraševala,
205 Da bi postljo ona ogled'vala;
Ampak taka je navada naša,
Da nevesta po ognjišču praša.“

- V spalnico jo mladi ženin pelje,
Reče, da se postelj jej postelje. 210
V posteljo se mlada Breda vleže,
Urno srčne rane si odveže,
Še tako spregovori in pravi:
„Teci, teci, srca vir-krvavi!
Materi te mili bom poslala,
Skrbni materi v spomin te dala, 215
Videla me več ne bo na sveti.
Da b' saj slišala od mene peti!“
To je Breda še spregovorila,
Spregovorila, dušico spustila.
- Mladi ženin-Turek se zajoka,
Se zajoka milo in zastoka: 220
„Kaj vam pravim, huda mati moja,
Bog vam daj življenje brez pokoja!
Tu pri Bredi hočem jaz zaspati,
Nikdar več od Brede nočem vstati.“ 225
- Huda tašča gor in doli hodi,
Od hudobe se jej v glavi blodi:
„Kaj vam pravim, vi sosedje, bratje,
In vam drugim, ki ste moji svatje,
Ženitvanja so mi pričak'vali — 230
Jutri ju pa bomo pokopali.“ Zap. R. Ledinski.

184. Asan-Aginica.

(Srbska národna.)

- Kaj se beli na zeleni gori?
Al so snegi ali labudovi?
Da so snegi, bili bi skopneli,
Labudovi bili odleteli. 5
Niso snegi, niso labudovi,
Ampak šotor Age-Asan-age;
On boluje za strupeno rano,
Strežete mu mati in sestrica,
Ali žena mu od stida neče.
Ko mu bilo je po ranah bolje, 10
Pa poroča zvesti svoji ženi:
„Ti ne čakaj mene v belem dvoru,
V belem dvoru, ne med rodom mojim.“
Ko je žena razumela govor,
Pa je tužna to premišljevala. 15
Vstane jeka od konja na dvoru,
Da po oknih zazvonijo šipe,

In pobegne Asan-Aginica.

Za njo teče milih hčerk dvojica:

20 „Vrni k nam se, mila mati naša!

Ni to otec Aga-Asan-aga,

Ampak ujee Pintorovič Veže.“

In se vrne Asan-Aginica,

Se obeša bratu okol vrata:

25 „O moj bratec, velike sramote!

Od petero detet me odganja!“

Veže molči, nič jej on ne reče,

Ampak seže v svilene žepove,

In poda jej pismo oprostensko,

30 Da se vdá mu, komur jej je drago,

Da se vrne k mili svoji majki.

Kedar ona je prebrala pismo,

Dvoje sinov poljubila v čelo,

Ino dvoje hčerk v rudeče lice;

35 Pa od sinka malega v zibelki

Se mi tužna ločiti ne more.

Prime bratec jo za belo roko,

S silo loči jo od zibeli sinka,

In jo vrže k sebi na konjiča

40 Ter odjaha s sestro k belim dvorom.

Malo časa bila je na domu;

Malo časa, do nedelje prve,

Dobra žena in iz hiše dobre;

Dobre žene iščejo povsodi,

45 Ali najbolj imoski kadija.

Ona milo prosi svoj'ga brata:

„Oj za Boga, moj premili bratec!

Ne me dati, ne udati, bratec!

Da ne počí tužno moje srce,

50 Kedar vidim sirotice svoje.“

Ali Veže se je ne usmili;

Ampak da jo imoskemu kadji.

Prosi brata svoj'ga Aginica,

Da napiše beli list papirja

55 Da ga pošlje imoskemu kadji:

„Aginica te pozdravlja lepo,

In v listu tebe lepo prosi,

Kedar zbereš v svate vso gospodo,

Da prineseš zagrinjalo za-njo,

60 Da ne vidi sirotice svoje,

Kedar ide mimo dvora age.“

- Kedar kadji pride belo pismo,
Pa pokliče vso gospôdo v svate,
Svate zbere, ide po nevesto;
Srečno svatje prišli do neveste, 65
Ino zdravi ž njo so se vrnil.
- Ko so bili poleg dvora age,
Jo ugleda dvoje hčerk skoz okno,
In naprot jej sinkov dvoje teče,
Tako mili majki govorita: 70
„Vrni k nam se, mila naša majka!
Da mi tebi damo južinati.“
Ko to čula Asan-Aginica,
Starašini svatov govorila:
„V Bogu bratec, starašina svatov! 75
Poleg dvora konje mi ustavi,
Da darujem sirotice svoje.
Poleg dvora vstavili so konje,
Lepo svoja deteta daruje:
Vsakem' sinku pozlačene čizme, 80
Vsaki hčerki pisano obleko,
Ino sinku malemu v zibeli,
Njemu dade svileno haljino.
Ko to vidi Aga-Asan-aga,
Pa pokliče oba sinka svoja: 85
„Pojta k meni sem, sirotka moja!
Kedar neče vsmiliti se vaju,
Vaša majka, srce okamnelo!“
Ko to čuje Asan-Aginica,
Z belim licem treši na zemljico, 90
Na zemljici popusti dušico
Od britkosti, gledajoč sirotke. Fr. Cegnar.

185. Grof habsburški.

(Poleg Miroslava Schillerja.)

- V Porečji s cesarsko svitlostjo obdán,
V dvorani starinsko sloveči,
Grof Rudolf sedi za cesarja izbrán,
Kraljevo vezilo držeči.
Starosta narenski prinaša jedi,
Mozečega vina Čeh mu deli;
Voliteljev sedem se stavi,
Ko okoli solnea truma zvezdá,
Na levo, na desno vladarju svetá,
Da službe dolžnosti opravi. 10

Vse krog napolni visoki altán
 Naroda veselega stiska,
 Ter glasno vriskaje, radosti vdán,
 Med trombe in cimbale vriska:
 Vtolažen je strašni krvavi prepír
 Brezvladnega časa, na svetu je mir;
 Vladarju so v rokah osode,
 Zgubila grozo sta jeklo in meč,
 Slabotni in mirni ne trese se več,
 Močnejšega suženj ne bode.

In cesar prijaznih ust govori,
 Bokal bliščeči dvigaje:
 Kosilo je krasno, godišče sloví,
 Z veseljem mi dušo napaje;
 Al pevca pogrešam, besede oblast,
 Da v srcu očisti mi radosti slast,
 Nebeških naukov mi reče.
 Navajen sem tako od mladih let;
 Kar vitezu bila je šega popred,
 Zdaj cesar opuščati neče.

In pevec nastopi, v dvorani stoji,
 Talar ga do pete pokriva;
 Ko srebro, ko sneg se mu glava blišči,
 Od časov obilnosti siva.
 „Glasovi vse vrste so strunam iztók:
 Od sreče ljubezni, od hvale porók,
 Od zemlje, od neba se poje,
 Od uma, poguma, od slave in zmot;
 Kaj vredno bi bilo cesarju nasprot,
 Izusti zapovedi svoje.“

„Velévati pevcu ne smem“ — govori
 Vladar prijaznega obraza —
 „V dolžnosti on višega kralja stoji,
 Zamaknjenja hip mu je ukaza.
 Kot burja po zraku izvoli si pot,
 Ne vé se, kdaj pride, ne zna se od kod,
 Kakor vir neznane iz žile,
 Tak pevcu se pesem iz duše glasi
 In temnih počutkov oblasti budí,
 Ko skrite v osrčji so bile.“

Zdaj pevec, lotivši se strun, krepak
 Začne je mogočno prebirat':
 „Na lov je podal se blag junak,

Za divjo se kozo ozirat.
 Oproda mu nese orožje in rog,
 In kedar na konju prekrasnem tje v log
 Zelene dobrave prijaha,
 Iz dalje je zvonček nasprot se glasil,
 En mašnik z rešnjim Telesom je bil,
 Pred njim cerkovnik primaha.

60

In grof pripogne do zemlje se tje,
 Ponižno glavo odkrivši,
 Da vredno časti, kar otelo je vse,
 Človeka v pogubi ljubivši.
 Vrši pa po logu potok dereč,
 Od silne nevihte in plohe kipeč,
 Ki zapre popotnima stazi;
 In mašnik na stran zakrament položi
 Potegniti z noge obutev hiti,
 Da potok šumeči pregazi.

70

„Kaj delaš?“ zavpije mu grof nasprot,
 Čudé se o činu njegovem.
 „„Obhajat mrjočega idem, gospod!
 Ki bliža se grobu gotovem’.
 In glejte, ko brvi približal sem se,
 Odnese napihnjeni potok jo je,
 In dalje hoditi ne da mi;
 Zató da bolniku zveličanje bo,
 Zdaj mislim potoka kipečo vodó
 Prebresti z bosími nogami.““

80

Zdaj dene na lastnega konja ga knez,
 In krasne mu brzde ponudi,
 Da nese bolniku jedilo nebes,
 In svetih dolžnost ne zamudi.
 On sam pa podá se veselo ko pred
 Na hlapca živinčetu zverinam v sled. —
 Med tem pa duhoven opravi,
 In konja pohlevno prihodnji dan
 Za uzdo pripelje na grofov stan,
 Hvaležno na dvor ga postavi.

90

„Bog vari me“ — reče mu grof zavzet —
 „Da konja jemal bi za svoj’ga,
 Jezdaril na lov in boj bi ga spet,
 Ki stvarnika nosil je moj’ga!
 In ako imeti ga tebi ni mar,
 Ostane naj službi cerkovni v dar,

- Saj temu on bil sporočen je,
 Od kter'ga v najem posvetno oblast
 In blago imam in zdravje in čast
 100 In dušo in kri in življenje.“
- Tak tudi Vsegamogočni sam,
 Ki prošnje se grešnika vsmili,
 Časti vam doseči da tukaj in tam,
 Kakor vi ste ga zdaj počastili.
 Vi grof ste mogočen, široko poznan
 Po delu kneževskem v švajcarski stran';
 Šestero otrók vam je danih,
 Naj tudi — pristavi navdušen — v obrest
 110 Prinesejo kron v rodovino vam šest,
 Slovečih do časov neznanih.“
- In cesar globoko zamišljen sedi,
 Spomnivši nekdanjih se časov;
 Ko pevcu pazljivo pogleda v oči,
 Ga strese pomemba teh glasov.
 On lice duhovnega urno spozná
 In, skrivši potoke derečih solzá,
 V škrlatovem plašču zdihuje.
 Zdaj v njega obrne se vsako okó,
 In grofa spoznavši, ki storil je to,
 120 Vse božjo osodo spoštuje.

I. Koseski.

186. Sanje cesarja Rudolfa I.

- Na Dunaji v poslopji mogočnega cesarja
 Veselje s krepkim glasom v zlate strune vdarja,
 In s hvalo povzdiguje junakov hrabra dela,
 4 Ki Avstrija med svoje je vedno bode štela.
- Le cesar Rudolf milo prijatle pogleduje,
 Srcé se mu z britkostjo v prsih razpokuje;
 Še enkrat zlato kupo na zdravje vsem povzdigne
 8 Ter blagovoljno reče, ko pevcem molk pomigne:
- „Junaško dal je zmago Gospod nebes in zemlje,
 Ki kraljem krone kuje in kraljem krone jemlje;
 Spodóbi se hvaležnost za zmago mu skazáti,
 12 Pa mrtvim tudi bratom pomilovanje dati!“
- In bile so besede te sveto vsem povelje:
 V molitvi na kolenih puhté vsem vroče želje
 V višave zdaj nebeške za vero, dom, cesarja,
 16 Za trdni mir dežele, za dušo Otokarja. —

Ko polnoči odbije, že v spanji vse počiva,
 Le cesar Rudolf sam še britké solzé preliva;
 Saj rad bi dal cesarstvo, rad zgubil svojo zmago,
 Da bi le Otokarju spet vdihnil dušo drago. 20

In ko dremota prva oči mu solzne zveže
 In prvo sladko spanje na dušo se mu vleže,
 Zdi mu takó se živo, kralj Otokar da vstaja
 In srčno kakor bratec desnico mu podaja. 24

Kot v jasni noči luna se po obzorji zlije,
 Takó se po poslopji svitloba zdaj razvije;
 In korov glasno petje mu oznanuje hvalo,
 Da srce blago v sanjah se mu je radovalo. 28

„Gospod je s tabo, Rudolf, in on je večna slava!
 Iz groba se povrnem — pri tebi le je sprava!
 Duh krepkih me narodov prebudil je iz spanja,
 Sladák pokoju duše, kot rosa pomladanja.“ 32

„O vodi je po poti, po kateri se pravica
 Sprehaja večno trdna, nezmagana kraljica;
 In trdna bo v narodih ti tvojih v vek podpora,
 Da vsak naklep sovražni razkrušiti se mora.“ 36

„In davno že po tebi v časov skrivnem teku
 Bo v tem sedel poslopji v mira zlatem veku
 Vnuk moder in pravičen — narodov vseh veselje,
 Ki bo imel za blagor vsega človeštva želje.“ 40

„In rod bo tvoj Evropa še mnogo let častila,
 Ker vedno le od njega se bo modrost učila; —
 Na vejico te oljke, vse sprave žlahtni kamen,
 Ohrani rodovini jo svoji — Amen! Amen!“ — 44

In v pokoj duh se spravljen spet Otokarja vrne,
 Razšlé so se nad grobom njegovim megle črne;
 Stoglasnih korov petje napolni visočine:
 „O blagor, blagor vnukom Rudolfa rodovine!“ — 48

Fr. Malavašič.

187. Ukleti grajščak.

Sred Ulake, planine nad zgornjo Vrhniko,
 Je brdo silno strmo in vse zaraščeno;
 Na njem je razvalina gradú nekdanjega,
 Ki ga je kletve sila do tal razrušila. 4

Prebival v njem grajščák je brez žené, otrok,
Po risje trdosrčen in drzen krvolók,
Ki z ropa se vrnivši je v hramu mirno spal,
8 In se ni ne človeške, ne božje roke bal.

Nameni v grad samotni berač se neki dan,
Prihrope na dvorišče ves spehan in potán;
Beseda se mu tresé, kolena se šibé,
12 Ko stopi pred stanico in prosi vbogajmé.

„Poberi se spred mene,“ grajščák zadere se,
„Lenuh, ki nisi vreden, da zemlja nosi te;
Postopati v mladosti ti bilo je ljubó,
16 Sedaj pa trpi lakot, ki davi te zató.“

„Mar vidim, da mi strela poslopje vpepelí,
Da mi zaklad predragi pod zemljo ves sperí,
Ko da bi dotaknile se ga kedaj roké,
20 Če tudi mi živeti do sodnjega je dné.“

„„Gorjé ti trinog!““ seže berač v besedo mu
In govori, da stresa zidovje se gradú,
„„Odvzet ti bo zaklad tvoj, al braniš ga al ne,
24 Ker, vedi, ura tvoja iztekla se ti je.

Nebo pravično čulo je kletve tvoje glas,
In bliža se osvete njegove strašni čas;
Pred ko zaide solnce, razvalil se bo grad,
28 In nesel te z višine z zakladom vred v prepad.

Spod sipčnega razmeta o zoru slednji dan
Spremenjen v kačo studno izlezel boš na plan,
In vlekél se na brdo po bregu sem ter tje,
32 Da pomniš kletev svojo do 'zvoljenega dné.“ —

Ko to izusti, urno v dolino se spustí,
In stopa tako ročno, da se grajščák reží;
Al zdajci, ko bi trenil, se potemní nebó,
36 In mine ga režanje, ter gleda v zrak srpó.

Oblake črnosive vetrovi pripodé,
In v gromonosnih kopah nad Ulako vrté;
Čedalje bliže sliši bobnenje votlo se,
40 Čedalje huje gora v korenu se majé.

Na enkrat se zabliška, da vzame skor mu vid,
Udari strela močna in razletí se zid,
Porušen v šibre drobne, se vdere ž njim vred grad,
44 Kot mu berač pretíl je, po plazovo v prepad.

Na grobljo, ki prerašča jo mah že mnogo let,
Še dan današnji hodi se studna kača gret;
Kdor sreča jo, se vrne, pobegne mahoma,
Da srce groze tesno mu komaj sopsti dá. 48

Fr. Svetličič.

188. Pevčeva kletev.

(L. Uhland.)

Visoko na pobjrji prekrasen grad je stal,
V morjá zelene vode, čez plan in breg sijal;
In krog in krog so krasni ga vrti venčali,
Po njih studenci vrelí v bliščobi mávrični. 4

Šopiril v njem se kralj je, nezmagan, silovit,
Njegovo čelo mračno, obraz je bil kamnit;
Njegova misel groza, okó njegovo črt,
Bodeča šiba jezik, njegovo pismo smrt. 8

Dva žlahtna pevca nekđaj namenita se v grad,
Bil zlatolás je prvi, in drugi sivobrád;
V desnici s harpo starček na čilem konjiču,
Na strani stopa brhko cveteč mladeneč mu. 12

In sivi starček jame: „Pripravi se, moj sin!
Zapoj najmilšo pesem iz srca globočin;
Napni vse pevske žile veselja, žalosti!
Dans trdo srce kralju veljá omečiti.“ 16

V stebreni gor dvorani že pevcev par stoji,
Na stolu slonkostenem s kraljico kralj sedí:
Kralj v blesku strašno krasnem, kot žar krvav nebá,
Kraljica sladko, mila, kot luna polnočna. 20

In starček koj udari na struno sreberno,
Da glasno in glasneje glasovi brenkajo;
Premilo pesem peti mladeneč je začel,
In starček glas povzdignil, ko kor duhov bí pel. 24

Prepevata ljubezen, preljubljeno mladóst,
Svobodo, móž veljavo, zvestobo in svetóst;
Vse sladko, kar predira človeških prs okóv,
Kar taja žlahtno srce pozemeljskih sinóv. 28

Trop dvornikov v okrogu zasrambe se zdrží,
Vojakov truma srčna pred Bogom omedlí;
Kraljici srce rahlo o radosti igrá,
Znad prs podari nežno cvetico pevcema. 32

„Mi ljud sta zapeljala, še ženo hočeta?“
 Zavpije kralj togotni, od jeze trepetá;
 V mladenča meč zažene, vsadí mu v srce se,
 36 Namesti zlatih pesem pa kri iz njega vré.

Ta zgodba poslušavce kot vihra razpodí,
 V naročji mojstra svoj'ga zatisne fant očí;
 On s plaščem ga ogrne, na konja dene ga,
 40 Po koncu ga priveže, iz grada se podá.

Pa pred visoka vrata ustopi starček se,
 Na srebrosvitlo harpo mladenča se ozré;
 Na mramorovem stebru molčé jo razdrobí,
 44 In dvigne glas, da strašno skoz grad in vrt zvoní!

„Gorjé ti, grad oholi! glas sladke strune naj
 V dvoranah tvojih svitlih utihne vekomaj;
 Le jok in stok naj čuje v prostorih tvojih se,
 48 Da v prah in razvaline osveta te podré!

Gorjé vam, cvetni vrti krvavega gradú!
 Mrliča tega blede obraz vam kažem tu;
 Da vsahnete na večno, da zgine zorni kras,
 52 Da v poznih letih mrtva puščava krije vas.

Gorjé ti, o morivec! od pevca si proklet!
 Krvave slave vencev ne bo ti spletal svet;
 V neskončni noči tvoje ime vtonilo bo,
 56 Ko zadnji zdih mrtvaški iz ust odpihnjeno!“

To starček je govoril, nebó ga čulo je:
 Zidovje je podrto, dvorane zrušene;
 En steber le še kaže gradú nekdanjo moč,
 60 Pa tudi ta že počen bo padel v prah čez noč.

In krog po cvetnih vrtih goščava zdaj stoji,
 Drevó ne daje sence, studenec ne šumi;
 Nobena pesem kralja še ni naznanila:
 64 Pozabljeno, podrto! je kletev pevčeva.

Fr. Cegnar.

189. Ubežni kralj.

Noč je temna, podkve jeklo poje;
 Lej, po gozdu kralj ubežen jaha,
 Zgubil vojsko, zgubil zemlje svoje,
 88 Skriva se ko zvér po lesu plaha.

- Nima žene, hčere, ne sinova,
Vse mu vzela vražna je sekira;
Koča vsaka duri mu zapira,
Spremljevavca nima pot njegova. 8
- In zajezdi v gosto drevje lesa.
Konj se zdrzne, noče delj bežati,
V stran zahrska, kviško pne ušesa:
Brezno vidi pred seboj zijati. —
Kralj pa gleda in zastonj ugiblje;
S konja stopi, k veji ga priveže,
Plašč pogrne, na-nj ves truden leže:
Sladki sen nad breznom ga zaziblje. 16
- Dihnejo mu sanje v trudno glavo:
„Stol kraljevi iz zemljè mu rase;
On pak seda na-nj s častjó in slavo.
Bogat, venčan, ko nekdanje čase.
Zida se nad njim poslopje širno,
Razsvetljeno v zlatu lesketáje;
Stavijo se veže na vse kraje;
Zunaj čuje straže hojo mirno.“ 24
- „Prebudí se bobnov ropotanje,
Prebudí se grom trobent vojaških,
Vstane žvenket in ostrog rožljanje,
Ide truma vojvodov junaških;
Gre med njimi knez iz zemlje ptuje,
Ki mu hotel je deželo vzeti;
Zmagan ide, ž njim tovarši vjeti,
Klanja se mu, silni meč daruje.“ 32
- „Zadonijo spet trobente glasne,
In prikaže se obraz kraljice;
Ž njo sinovi, ž njo so hčere krasne,
Njej visoke strežejo device.
Tu gospoda kralju vsa zavpije:
Bog ti slavo hrani čase večne!
Svitlim vnukom tvojim dneve srečne!
Hrum veseli po dvoranah bije.“ 40
- Vzdihne v živih sanjah kralj: „Carujem!
Oh podobe gledal sem neznane,
Da ubéžen skrivam se po ptujem!“
V sanjah kviško, kakor jelen, plane;
Hoče k svojim — roke širi — pada!
Meč z oklepom v dno brezná brenkoče.
Konj se strga, podkve vdar ropoče,
Krokotajo vrani iz prepada!

Fr. Levstik. 48

190. Ljudmila.

- Vrh skaline silovite
 Tabor Starigrad stoji;
 V nje podnožji bela Pivka
 Izpod zemlje se valí.
 Tam je bival vitez Ravbar --
 Štiristo let je že preteklo --
 Roke trde ko železo,
 8 Srca trdega, ko jeklo.
- Tabor stal je sred goščave,
 Sred goščave divja zvir,
 Ki pod hojo ino smreko
 Vživala je božji mir.
 Vitez pa je dan za dnevom
 Lov lovil po temni hosti;
 16 Nikdar mu ni lova bilo,
 Nikdar ne krvi zadosti.
- Solnce njega ni budilo,
 Zore nikdar ni zaspál;
 Preden zvezde so gasnile,
 Je vrh Javornika stál.
 Jelen drl je za jelenom,
 Pesja tropa v sled hitéla;
 24 Al ko blisk 'z nebá zadéla
 Vitezova ga je strela.
- Žalibog! čez njive rodne,
 Koder klasje rumení,
 Pes in lovec za jelenom --
 Jelen pa naprej drví.
 Poljsko žito, kmetom nada,
 Oj rumena ti pšenica!
 32 Srpi te ne bodo najdli,
 Najdla te bo komaj ptica!
- Kmetje tečejo pred Tabor,
 Prosijo tam viteza:
 „Če končaš nam plodno polje,
 Nas boš ranil do sreća!“
 Vitez pa, ko gad razkačen,
 Kmete vkaže odpodíti:
 „Z grada se mi poberite,
 40 Požeruhi, nikdar siti!“
- In o mraku spet čez njive,
 Koder klasje rumení,
 Pes in lovec za jelenom,
 Jelen pa naprej drví!
 Klasi zlati, dozoreli
 Strti vprek in vprek ležijo;
 Vitez se hrohotno smeje,
 Kmetom pa oči solzijo. 48
- Taborska gospá, Ljudmila,
 Vije vsmiljene roké:
 „Da premili Bog otajal
 V tebi trdo bi sreće!“
 Ali škoda prošenj blazih,
 Prošnjam sree je zaprto;
 Preden solnce drugič sije,
 56 Klasje vse je že potrto.
- Noč razgrne temno krilo,
 Vtihne ropot in prepír;
 Luna sije na obzoru,
 Zemljo juga sen in mir.
 Le po Staremgradu divje
 Se razlega razsajanje;
 Z lovci vitez se raduje;
 64 Vrisk in vino, to je za-nje!
- Noč že jutru sega v roko,
 Duri v Tabru se odpró;
 Stopi v sobo lep mladeneč,
 Ino poje pesem to:
 „Blagor, blagor vsem junakom,
 Od Nanosa do Triglava;
 Blažena vsa tla naj bodo,
 72 Koder teče bistra Sava!“
- „Blagor, blagor!“ vpije vitez;
 „Blagor!“ zagrmijo vsi,
 Da se grad do zemlje tresé,
 In da hrup v nebó doní.
 Pevcu pa ukaže vitez:
 „Moško vdari strune svoje;
 Lovcem vberi pesem lovsko!“
 80 Pevce milo pesem poje:

88	„Od vrha do vrha Zelenih planin, Od roba do roba, Orjaških strmin, Med hoje naj lovci, Med smreke hité; Krvava jim igra Užiga srcé!“	„Tam gori naj strelec Zverino morí; Tu doli se polja Naj kmet veselí! Gorjó, kdor ratarju Oranje teptá; Plačilo zadelo Ga bo iz nebá!“	96
----	---	---	----

Ni še zadnji glas iz grla, Že je silne strele moč Pevca mladega predrla, Črna ga objela noč. Zlata zora se je ravno V svitem jutru porodila, Ravbar je na pevcu slonel — Pevce bila je Ljudmila!	M. Vilhar. 104
---	----------------

191. Junakov grob.

Visoko na linici mamka sloní, Njen sinek po dolu kobilo loví:	2
„Oj pusti mi, luca, zelenkasto brav, Glej turških kónj videti mnogo je glav.	4
Zdaj sedlo na hrbet jaz tebi bom del, Bom meček opasal in na-te bom sel;	6
Pomakal moj meček bo v turško se kri, Kobile sovražne podila boš tí.“	8
Kobila mladiču nasprot razgetá, In z usujatim sedlom junak jo sedlá.	10
Pa kliče si vojne tovariše vse: „Vstaníte, vstaníte, na vojno gresté!“ —	12
In mamica v linici milo ječí, Si sineka gleda, tako govori:	14
„„Poslušaj me starico, sinko ti moj, Ne hodi, ne hodi nad Turka na boj!	16
Čez vrata mi hrastov porinemo pah, In Turka za zidom ne bode nas strah.	18
Pod turška meči je vmiral tvoj brat, Sedaj pa še ta zapustil me rad?	20

- 22 Med Turki izdihnil tud otec je tvoj,
Ne hodi, ne hodi moj sinko na boj!““
- 24 „Poslušaj, poslušaj, o mamica tí,
Kaj sin ti tvoj zadnji pred bojem velí.
- 26 Kjer bratec in otec boril se za dom,
Tam boja se branil jaz tudi ne bom.
- 28 Kjer otec izdihnil, kjer vmiral je brat,
Tam jaz bom posteljo postiljal si rad.“ —
- 30 Krdela sovraga že v dol gomezé,
Ko zbere mladeneč si hlapce mladé.
- 32 Minila še niso trenotja mu tri,
Že s curkom prelival sovražno je kri.
- 34 Z levico za brzdo kobilo drží,
Z desnico okrvavljeno orožje vihtí.
- 36 Vrší se na sredi, kjer velik je hrup,
In Turki pod mečem leté mu na kup.
- 38 In ko se junak na okoli ozré,
Pobile že hlapce so sablje krivé.
- 40 Boril se je dolgo na travniku sam,
Iz trupel si rakev napravil le-tam.
- 42 Kjer jarek na ravni stojí še ta dan,
Junak tam slovenski leží pokopan.
- 44 Ni rezani kamen, ni lovorjev šop,
Ne kaže, ne pravi, kje njegov je grob.
- 46 Le prosta pravljica — le-tá ne molčí,
Le prosta pravljica — junaka slaví.

J. Jurčič.

192. Smrt Hasan-bega.

(Po Valvazorjevi povesti.)

- Kaj vihrá na sivem Siget-gradu?
Plahutá ko nad pečino orel,
Kakor orel, kakor sivi sokol.
Nit' je orel, nit' je sivi sokol:
6 Da je orel, k nebu bi se vzdignil,
Da je sokol, k zemlji bi se spustil.
Tudi niso sivi golobiči,

- Golobiči, miroljubni ptiči;
 Ampak to je zástava vojaška,
 Zástava, čet turških znanovavka. 10
 Kdo jih šteje, kdo jih le pregleda,
 Ki vrvijo ob deročo Dravo?
 To ni vojska, to je gosta megla,
 Iz Podravja se napajajoča,
 Po Podravji se pomikajoča; 15
 To ni vojska, le oblaki temni,
 Strah in grozo Sigetu proteči,
 Sigetu in Zrinjskemu glavarju.
 Jaoh tebi, o slavonska zemlja!
 Kar si žita drobnega shranila, 20
 Turška sila žito vse povžila;
 Kar si vina rujnega rodila,
 Turška sila vino posušila;
 Kar je čreda živega skotila,
 S tem Turjad svoj trebuh si polnila. 25
 Tvoji momci turški so robovi,
 Tvoje hčeri robkinje so turške,
 Tvoja deca jadna poturica,
 Poturica, carova sužnica. —
- Na konjiču čilem jaše care,
 Silni care, stari Solimane. 30
 Bela brada v nedrije mu pada;
 Brada je častna, al okó hudobno,
 Grdo gleda, grje zapoveda:
 „Hasan beže, verni vselej sluga! 35
 Verno si mi do sedaj begóval;
 Ali dnes si, beg, se iznevéril.
 Kjer izhaja to rumeno solnce,
 Pa do morja, kam zvečér zahaja,
 Od polnoči, kjer rodí se tmina, 40
 Pa do zemlje črnca Arapina,
 To je moja prava dedovina.
 Mi smo strme gore prehodfli,
 In globoke reke premostfli;
 Zime, leta v bojih prestajáli, 45
 Niti smo se čemu kdaj udali;
 Ali danes, jadni se bojimo,
 Ne več Turci, nego turške bule!
 Nu poslušaj, kar ti pravim, beže!
 Ino v pamet dobro si zapiši: 50
 Ti postavi most čez reko Dravo.
 Ako v treh dneh mosta ne postaviš,

- Pa ti, ná, od moj'ga svitka robec!
 Kolnem se pri svoji sivi glavi:
 55 Štrti dan na njem visiš pri Dravi.“
 Tiho beže cara je poslušal,
 Tiho slušal: draga mu je glava.
 Pa on hajdi stavit most čez Dravo.
 Kar je gozda, va-nj se Turk zasuje,
 60 Kakor vihra, kedar v les prihruje;
 Seka, cepi, dobje krog se maja,
 Kakor v letu, kedar tresk razsaja,
 Eden vzdiga, drugi dalje mika.
 Od delávcev bregi mrgolijo,
 65 Kakor mravelj, kakor bčelic urnih;
 Vik in truš, in grozno krog bučenje,
 Da omolkne Dravino vršenje!
 Gorko ti je gledat' to mostjénje,
 Górze ti je čutiti trpljenje,
 70 Da, trpljenje jadnega kristjanstva!
 Turek seče, tram na kaura meče,
 Turek viče, kaur tram premiče,
 Turek plavi, kaur stebre stavi;
 Kar odplava, plača kaura glava,
 75 Da ni Drave, solz bi reka tekla,
 Solz kristjanskih ino potne srage.
 Prva zora, že stoji stebrovje,
 Druga zora, čez leži tramovje,
 Tretja zora, — straha se je skrila, —
 80 Val pridere, slan od gorske plohe,
 Tok divjá, se jaren v most zažene,
 Tram preraste, mostni strop privzdigne:
 Strašen lom in silni pok tramovja! —
 Most se strese, voda ga raznese.
 85 Že četrta zora se prikaže;
 Drava leže, caru jeza raste,
 Kviško raste, prekípi mu pamet,
 Pa on begu tako beseduje:
 „Hasan sluga, kukala ti mati!
 90 Kje je most čez silno reko Dravo?
 Kam povelje moje si zapisal?
 Kak zapoved mojo si dopolnil?
 Kam je sveti Mohameta zakon,
 Kam pokornost, kam je šla poslušnost?
 95 Car caruje, beg več ne službuje.
 Hajte sluge, cara poslušajte!
 Roke begu naopák zvežite

Okol vrata robeč mu ovite,
 Gor na steber bega potegnite!"
 Kar so čuli, tudi so storili.
 Turci Dravo zopet premostili,
 Noč in dan po mostu čez hodili,
 Hasan-bega viseti pustili.

J. Pajk.

193. V jamo pade, kdor jo drugemu koplje.

I.

V prvi polovici šestnajstega stoletja je živel med neštevilno družino turškega cesarja, sultana Selima, v Carigradu neki mlad rob ali suženj, izobrazene pameti in velike osebne urnosti. Bil je tenke čvrste postave, gladko-okroglega obraza, lepo rudečega lica, črnih, bistro gledajočih oči in tako prijetnega obnašanja, da se mu je vsako srce na prvi vid odprlo. Čistoglasno kakor slavec je znal peti in k petju tako lično citre prebirati, da se mu je moralo vse čuditi v zamaknjenem posluhu. Vse ga je poznalo in ljubilo, vse lepega dvorskega roba imenovalo. Njegova pridnost, njegova zvestoba, njegova ljubezen do sultana, gospodarja, bile so enake sloveči lepoti, s katero je vse znance obajal. Sultan ga je zavoljo tega neizmerno rad imel, in več ga je cenil, nego polovico svoje druge družine. Slišali smo nekega slave vrednega Črnogorca trditi, da je bil slovenskega naroda, kar brez prisega radi verjamemo, ako njegove lastnosti primerimo čvrstim postavam, nenavadni pridnosti, krasni lepoti in bistremu duhu naših junaških mladenčev in je po vsem enako sodimo. V nekih starih bukvah smo našli, da je bil rojen na korciškem otoku blizu Albanije, od pobožnih staršev kupčijskega stanú, lepo v krščanski veri poduččen, v desetem letu starosti od korzarjev ali morskih roparjev na bregu imenovanega otoka vjet in v Carigrad prodan. Opomniti moramo, da je bila ž njim vred ugrabljena tudi njegova mlajša sestra, Jelica imenovana, da o njej potem ničesar več ni zvedeti mogel.

Zdaj ko mi o njem govorimo, bil je ravno dvajset let star. Dobro je pomnil, da so ga v mladosti Ivana in očeta njegovega Jurija klicali. V saraju so mu pa le Lamprin rekli, in tako ga bomo tudi mi prihodnjič imenovali.

Tačas je imel sultan Selim nekega neotesanega Azijanca mohamedanske vere in turkomanskega plemena za skrivnega dvorskega ključarja. Po imenu se mu je Hasan, po imenitni službi pa Kizlaraga rekalo. Bil je mož mogočen, bogat, prevzet, častilakomnega, zavistnega, do zadnje žile strupenega

35 srca. Čednost, urnost, lepota in sreča našega Lamprina so ga grozno pekle v hudobno dušo. Prijazne besede, s katerimi je sultan sploh Lamprina nagovarjal, bile so ostre britve za srce njegovo. Bal se je, da bi ga s časom ta pridni in izobraženi mladeneč v cesarski milosti ne prehitel. Zatorej neprejenljivo
40 misli, kako bi mu škodo naklonil in cesarsko ljubezen odtegnil. Toda kaj se zgodi? Hasan-kizlaraga se sultanu Selimu neki dan neizrečeno zaméri. S kakim djanjem ali opuščanjem, tega nismo mogli zvedeti; sultan o tem ni govoril. Rečene stare bukve nam toliko razodenó, da se je sultan grozno razsrdil ter Hasana v
45 hipu iz službe djati, njemu vse premoženje vzeti in ga iz Carigrada spoditi zapovedal. Hasanov obup in trud in stok so bili zastonj; zastonj vse prošnje njegovih prijateljev. Otetbe za-nj kar več upati ni bilo. Zdaj se podá Lamprin k jeznemu cesarju, prosi in prosi tako milo, srčno in tako dolgo, da njegovo srce
50 utolaži in v korist nesrečnemu Hasanu gane. Sultan odpusti, pri tej priložnosti pa reče našemu Lamprinu te pomenljive besede: „Zarad tvoje čiste duše, zarad tvoje lepe prošnje, zarad milosti moje do tebe prizanašam in pozabim. Ti pa ne zabi mojega svarjenja in se vari te hudobne kače, da te za plačilo
55 v prsi ne piči“.

II.

Bajram, zapovedani turški tridanski praznik, se bliža. V saraju je nenavadno gibanje. Kizlaraga, po zaslugah našega Lamprina v cesarski milosti ohranjen in v službi potrjen, stoji na vratih cesarskega harema in zapoveduje na levo in na pravo.
60 Očitno je veliko opravilo. Dvor in ulice so polne črnih in belih sužnjev in drugih postrežnikov. Brez prenehanja se donáša neprecenljivo blago v skrinjah slonokostenih in zlatih posodah, ter spravlja se v najlepšo hišo celega Carigrada, v najimenitniše zidovje čudapolnega harema. Ni ga jezika, da bi izrekel
65 neznano bogastvo kašmirskega ogrinjala, kineške svile, sibirske kožuhovine, arabskega kadila, dragega kamenja, bliščočih demantov in snežnobelih biserjev, ki se zdaj tukaj družijo v okinčanje ene umrjoče osebe. Po hiši se suče Kehaja Kaduna, vikša pazljivka cesarskega ženstva, ter zapoveduje, kam in kako se
70 ima vse v red postaviti. Mudí se; pred praznikom mora vse olišpano biti, kakor poslopje najbogatejše kraljice, kakor stan najkrasniše cesarske neveste, ker namenjeno je v dar Tamuliji, izvoljeni prijateljici mogočnega sultana, neizmerno bogatega Selima. Petdeset odalisk, lepih mladih sužnjih deklic, pripravljenih
75 je v postrežbo novi gospodinji. O grmenji carigradskega strelarstva pride prvi bajramski dan in Tamulija stopi v svoje novo domovje. Roža in limbar se skriveta pred njeno lepoto; naše pero omaguje popisati jo.

O molitvi, gostovanji in prenašanji neskončnih daril steče tridanski praznik. Zadovoljnost, živo veselje in srčna radost se svetijo na obrazih cesarske družine. Nenavadno bogato je to leto od sultana obdarovana; najbogatejše, najmenitniše med vsemi pa očitno naš Lamprin. Razume se, da je cesarski ljubljenc. Od njegovih dragocenih daril je vse govorilo; posebno pa od nekega krasnega, z dragim kamenjem, zlatom in žlahtno kožuhovino obšitega oblačila, katero mu je sultan zaprepj nositi ukazal. Govorilo se je celó, da mu je bilo dovoljeno, v saraju brado imeti, kar pomenja po turški šegi največo, le dvema možéma skazano čast.

Prvega dneva po praznikih pokliče sultan veselega Lamprina; prijazno ga nagovori in mu reče te besede: „Veliko sem ti namenil, tvoja mladost mi še ne da vsega izpeljati. Za zdaj te povikšam v čast Kapidžibášeta in te dam Tamuliji za skrivnega ključarja. Slišal si, koliko jo cenim. Slišal si, da je zvezda mojega življenja. Vari jo, kakor jedro svojega očesa!“ — To pomenljivo izusti, prime ga za roko in spremivši ga v gori popisano hišo, pové in naročí mu vse na tenko, kar se tiče njegove prihodnje službe. Na vratih harema stoji Kizlaraga — dva meglena pogleda zadeneta krasno okinčanega Lamprina.

Zdaj se razglasi Lamprinova čast in slava po celem Carigradu, po celi državi. Nihče več ne dvomi, da mu je mogoče vse doseči. Kdor kako željo imá, celó velikani turškega cesarstva in poslanci ptujih kraljev, vsi se obračajo k njemu, kedar kaj naglo in gotovo od sultana zadobiti hočejo. Več veljá njegova beseda, ko najumniše govorjenje imenitnih govorunov, ko cele knjige gladko in lično spisanih prošinj. Vse se mu priklanja, vse prilizuje, vse v njem prihodnjega nadvezirja, vsegamogočnega svetovavca v saraju, videti meni. Neizmerno bi bil obogatel, ko bi ga bila mikala denar in bogastvo.

Za vse to je imel naš Lamprin le malo srca. V prid svoje nove službe živo vžgán in cesarske milosti globoko ganjen, trudi se neprejenljivo, da bi dolžnosti svojega poklica vselej na tenko izpolnoval. To mu je tem več na srcu, ker ga vedno nekako skrivno nagnjenje tira v bližo izročene cesarske prijateljice. Večkrat se mu je zdelo, da bi bil vse svoje premoženje, svojo čast za eno besedico njenih ust brez prevdarka dati pripravljén. Toda le malokdaj se Tamulija iz skrivnih izb in stanic prikaže, in to večidel med neštevilno družbo svojih urnih postrežnic, po turški šegi v neprevidljiva zagrinjala skrita. Zapovedi njene prihajajo vselej po eni ali drugi postrežnici do Lamprina.

Tako se luna trikrat premení. Nekega poletnega večera sliši Lamprin, v svoja opravila zamišljen, na enkrat blizo sebe v materinskem jeziku pregovoriti: „Zdravstvuj, Ivan Jurjevič!“

- 125 Urno se obrne in Tamulijo pred seboj zagleda z razkritim obrazom. Kdo popiše njegovo strmenje, njegovo osupnjenje, kdo občutke njegovega srca, ker v najimenitniši lepoti cesarskega harema lastno svojo sestro spozná? Kdo popiše, koliko in kaj sta si vse povedati imela? Ednajst let se nista videla in ob času 130 prisiljene ločitve obá otroka bila. Da sta v srcu veri svojih staršev zvesta in zgolj čista kristijana ostala, mahomedanskega zakona le na videz, le po sili se poprijela, da do ničesar take žive želje nimata, kakor iznebiti se tako sitnega moranja in te strašne imenitnosti, v katero ju je čudna osoda zapletla, vse 135 to sta si na nagloma povedala ter zgovorila se, da nju bližnje žlahte živa duša zvedeti ne sme, ker so se morali po šegi, v saraju takrat vladajoči, tako bližnji žlahtniki brez odloga ločiti. To sklenivši Tamulija krasno svoje lice zakrije, urno odide in kakor lehka senčica v skrivne svoje sobe zgine.
- 140 Zdaj so tekli našemu Lamprinu krasni dnevi čiste zadovoljnosti v saraju iztočnega veličanstva, v hiši ljubeznjive njegove sestrice. K spolnitvi sreče njegovega srca mu gotovo ničesar ni manjkalo. Res mu je včasih bilo, kakor bi ga nekake odljudne osebe zalezovale. Večkrat je obraze ženskega in moškega spola srečal, kjer bi bil najmanj mislil. Toda na čistost 145 svojih namemb gledaje in svest si cesarske ljubezni in milosti, menil se je le malo za vse to.

Kratkim uram enako mu je mesec za mescem pretekkel; zima mine, in zopet se bližajo bajramski prazniki. Zdaj zvé 150 Lamprin po primerljeji od nekega v Korciri na novo vjetega roba, da so mu starši od velike žalosti pomrli. Živo ganjen brez odloga priložnosti išče in jo najde, da z drago svojo sestrico govori. Strašno žalostna je bila ob taki grozni novici. Solze se jej s curkom po licu vlijó. Lamprin jo ljubeznjivo 155 prime za roko ter jo tolaži, kolikor mu je pripuščala njegova lastna žalost. Tako se tolažita in pogovarjata, kar zaslišita v bližnjih odprtih stanicah nekako naglo šumenje. Kakor bi trenil, Tamulija v svoje izbice zgine. Lamprin se po glasu ozrè in vidi v mraku večerne ure iz tretje stanice dva visoka možaka zmuzniti 160 se. Zadnjega spozná — bil je Hasan Kizlaraga.

Nepokojna strašna noč je sledila po tej prigodbi za našega Lamprina. Žalost po izgubljenih starših ga je stiskala v srce. Strah ga je obhajal zastran ljubeznjive sestrice, ker je prevdaril, da bi njeno obnašanje proti njemu se znalo po turški 165 šegi in pameti šteti za veliko pregreho. Če ga je od velikega truda za kako trenutje spanje posililo, koj so mu strašne sanje krv vnemati začele. Zdelo se mu je, da nekaka grozna kača z lepim zelenim grebenom in gorečim žrelom za njim skače in ga po celem saraju od stanice do stanice podí. Tako se mu 170 za migljej stisnjene obrvi hujše britkosti zopet odpró, in komaj

zor prihodnjega dneva, to je, prvega bajramskega praznika pričakuje.

Dan se zazná, navadna ura bije, Lamprin se hitro napravi, in se hoče hitro iz svojega prebivališča v harem podati srčno želéc, brž ko bi bilo mogoče, z ljubeznjivo svojo sestrico go-¹⁷⁵voriti. Ker se naglo vratom harema bliža, zakriči mu stotnik črnih varhov ženstva z divjim glasom nasproti: „Proč, ti nimaš opravila v cesarskem svetišču.“ Kakor grom iz jasnega neba, zadene ga ta glas. Urno se obrne in stoječih nog se poda proti cesarskemu poslopju na pot. Na stopnicah¹⁸⁰ ga sreča Kehaja Kaduna in mu reče: „Prijetelj, vrni sel sultana za tebe ni domá. Njih visokost hočejo dovoliti, da v svojih stanicah počakaš, kaj se zgoditi ima.“

Čuden razloček med bajramskimi prazniki lanskega in¹⁸⁵ tekočega leta! Kaj za Boga pomeni ta britka tesnota cesarskega saraja, enaka gromonosni soparici pred strašno nevihto in pogubljivo točo? Vse je tiho, vse je osupnjeno, ni veselja, ni radosti, ni gostovanja, ni cesarskih daril. Sultan se ne prikaže, nobeden ga ne vidi, skor se ne vé, ali je živ ali je mrtev.¹⁹⁰ Vse vprašuje, vse glave ziblje, vse rame stiska; povedati nihče ničesar ne vé. Tako preteče prvi, tako preteče drugi bajramski dan. Tretjega dneva se vidi tu in tam skrivno pomenkovanje bližnjih prijateljev; tu in tam se sliši šepetanje, opazi se pomenljivo kimanje, začno se razglasovati čudne novice. Sultan¹⁹⁵ je bolen, reče eden — strašno je razsrjen, reče drugi; v žalosti je plakal, celó reče tretji. V tem so si vsi glasi enaki, da se imajo po praznikih zgoditi grozne reči.

Govori se marsikaj, da je sultan imenitno osebo svojega harema v neznani pregrehi zapazil, da je dvajset odalisk njene²⁰⁰ pregrehe deležnih, da bodo vse te, v cule zašite, z gospó vred v črno morje vrgli. Govori se dalje, da se je sultan zarotil, nesrečnega služabnika koj po praznikih dati zverinam svojega zverinjaka raztrgati; da je ukazal, najhujšega, iz Afrike pripeljanega risa tri dni postiti in stradati; potem pa obilno z²⁰⁵ močnim žganjem napojiti. Nekteri so celó trdili, da so videli vikšega vratarja cesarskih zverinjakov o večernem mraku tretjega praznika k sultanu iti, in da je gotovo v tem že njegove zapovedi prejel. To in več takega se je govorilo in širilo od hiše do hiše, od stana do stana, od izbe do izbe. Kaka groza,²¹⁰ kak strah, kake britke misli da te dobe oplašenega Lamprina v samotnih stanicah stiskajo, to moramo lastnemu premišljevanju naših bralcev prepustiti.

Bajram mine. Prvo jutro po praznikih dá sultan Lamprina poklicati. Mraz in žar mu šineta v žile, ko neki črn²¹⁵ pritlikovec v njegovo stanico stopi in mu gospodovo povelje

razodene. Brez odloga teče v cesarsko poslopje in hipoma stoji s trepetajočim srcem v mali izbici, iz ktere tri dele sveta goreče strele zadevajo. Okna so zagrnjena, tako da je cela
 220 temota, in Lamprin na prvi hip skor ničesar razločiti ne more. Nekaj trenutij je vse tiho; potem sultan po navadi s krepko, razločno besedo pregovori: „Pojdi do zverinjaka v Bujukdere, ter prašaj vratarje, je li ris napitan — hodi!“ Lamprin bi imel toliko povedati. Sultana pogleda — opazi, da nista
 225 sama. V oboku zakritega okna stoji Hasan Kizlaraga z veselo bliščečim obrazom. Lamprin ga spozna in začeta beseda omaga v prsih njegovih.

III.

Na bregu Bospora v prelepi bujukderski dolini, pol ure hodá od Carigrada, je bil tisti čas krasen log, poln visokega drevja. Dan današnji se vidi le še sedem košatih, po
 230 turško „idikar daš,“ po slovensko „sedmero bratov“ imenovanih, od evropskih potnikov zastran neprecenljive lepote pogosto popisovanih platan na tem mestu, vse drugo drevje je podrobil ostri zob preteklih stoletij. Sredi loga je stala takrat med
 235 visokimi gostimi lipami nizka, revna, zapuščena kapelica s podobo Matere božje. Pravljica govori, da je bila zidana leta 1096 po Kristusovem rojstvu od Bogomira Buljonskega, ki je o svojem potovanji na božjo vojsko v Jeruzalem z neštevilnimi trumami križanskih vojščakov in drugih romarjev v bujukderski dolini počival. Tri dni in tri noči, pravi pravljica,
 240 ležal je pobožni Bogomir v tej kapelici pred podobo Matere božje na kolenih in tu na zadnjem robu evropskega sveta neprejenljivo prosil za odpuščenje svojih grehov in za božjo pomoč, da bi zasramovavce krščanske vere premagal. Tretjo
 245 noč, veli dalje pravljica, prikazala se mu je Mati božja, in mu je krasno iz limbarja spleteno krono v spomin, da bo sveto deželo osvojil, na glavo djala. Mnogo drugih poznejših čudežev vé še pravljica o tej kapelici povedati. Mimo tega loga je imela našega Lamprina hoja pripeljati; komaj tri lučaje od
 250 ondot je bil tisti čas strašen cesarski zverinjak.

Po prejeti zapovedi se Lamprin, globoko v dušo ranjen, molčé obrne, cesarsko izbo zapusti, ter se brez odloga na pot podá. Čudne sanje, divje bledenje vročinske bolezni se mu zdi, kar je videl in slišal in mislil. Žalost, groza, tuga in strah
 255 mu srce topé, nerazumljive prigodbe zadnjih dni, zmešano govorjenje preteklih praznikov, znamenja očitne cesarske nemilosti mu blodijo po glavi kakor gromonosni oblaki. Na prsih mu leži neka neznana teža, kakor žareča železna gruča. V nepredvidljivi mrak sta zavita um in pamet. Tako brez ozira,
 260 brez deležnosti lepe pomladanske natore, koraka po krasni

bujukderski dolini namembi svoji nasproti. Čem bolj se bliža zverinjaku, tem več se mu noge šibé, tem več teža narašča njegovega srca. Zdaj stoji v neizrekljivi britkosti tik bujukderskega loga, o katerem je večkrat slišal svoje krščanske znance govoriti. Brez volje in zavednosti, kakor od skrivne 265 oblasti tiran, zavije s pota med drevje, in predno svoje djanje prevdariti more, znajde se v kapelici pred sveto podobo.

O ti, samotnih svetišč sladka angeljska sapa, ti veže božje čudodelni duh! kdo vaji pozna, kdo vaji razume, dokler se vajinega neprecenljivega zdravila v grenki britkosti temnih 270 osod deležen ne stori? V migljeji čuti Lamprin srce svoje ohlajeno; na kolena pade, solze se mu s curkom po licu vlijo, do živega ginjen globoko zdihuje in tako srčno, tako pobožno, tako čisto moliti začne, kakor je nekdam molil v jasnih letih svojega detinstva na korciškem otoku v družbi svoje mile, v 275 Bogu speče matere. V srčnem objokovanji svoje dozdanje slepote, v kateri je iz človeške boječljivosti pred zasramovavcem krščanske vere svojega mojstra zatajil, trdno sklene, po spolnjeni zapovedi sultanu vse na tenko razodeti, kar se njegove vere in zlahte tiče, čeravno bi mu za življenje iti imelo. Tako 280 v Boga zamišljenega zadene na enkrat čuden, iz bližnjega zverinjaka šumeč hrup, in ga zbudi iz globokega zamaknjenja. Gromovito rujovenje, divje lajanje, strašno tuljenje se čuje, kakor ob času pitanja gladnih zverin, kakor da bi se medvedje, volkovi in risi za najdeni plen pripravili in klali. Zdaj se spomni 285 Lamprin sultanovega povelja, na noge skoči ter se vpoti z olajšano dušo urno proti cesarskemu zverinjaku.

Na mostovžu zverinjaka najde Lamprin vikšega vratarja v družbi njegovih hlapcev, ter ga praša po zapovedi: je li ris napitan. Vrtar se globoko prikloni, pokaže v prostrano 290 okroglo dvorišče z mostovža pod sé in reče Lamprinu, da naj le sam pogleda. Lamprin pobesi oči — strašen vid! — kaj zagleda? Krog in krog po pesku stojé divje, razkačene pošasti medvedov, šakalov, leopardov in drugih zverjakov, proti sredi dvorišča obrnjene; na sredi pa sedi s pisanim go- 295 rečim pogledom vpijanjen numičanski ris, s krvavimi sprednjimi tacami raztrgano truplo na tleh tiščeč, v žrelu pa nepodobno človeško glavo na kviško moleč. Na hip spozna Lamprin odtrgano glavo, spozna krasna oblačila semtertje raztrošena, in kakor od strele udarjen zavpije: Hasan Kizlaraga! 300

Vikši vrtar pové potem Lamprinu, da ga je sultan zadnji bajramski večer k sebi poklical, da mu je ostro zapovedal, prihodnje jutro prvega po pitanji zverin prašajočega poslanca med zverjake pahnuti ter vpijanjenemu risu prepustiti; da je pred nekimi trenutji ta krasno oblečeni dvorski velikan 305 s tem prašanjem k njemu prišel, da je sicer neznan modroval,

grozil in od nekake zmote govoril; da se mu je pa vkljub opora potem zgodilo, kar se zdaj na dvorišču zverinjaka vidi.

Zdaj Lamprin vse razume. Jasno mu vse na misel pride. On razume, kaj mu je bilo namenjeno; previdi, v kaki nevar-
310 nosti se Tamulija znajde. Kakor oplašen jelen z ležišča plane, podá se proti Carigradu na pot in stoji hitrejše, kakor bi bil sam upal, pred strmečim sultanom. Trepetaje mu razodene, kar je vedel, čul in videl; razodene, da mu je Tamulija sestra, da sta oba kristijana, da se le na videz vklanjata mohamedanski
315 veri, da rajše pogineta, ko zanaprej svojo vero tajiti, in tako dalje do zadnje pike, kar so naši bralci do zdaj od nju brali in sami uganili.

V zavzetji sultan brez pogovora do konca pazljivo posluša. Potem se dvigne z divana, proti Meki obraz obrne, roke kri-
320 žema na prsi pritisne ter s pripognjeno glavo izusti: „Alah kherim! —“ to je, Bog je velik!

Drugi dan Lamprin od sultana v svojo stanico sledeče pismice dobi:

Ivan Jurjevič!

325 Bog je sodil, glavo znižam in ne tirjam, kar mi sura kaže. Vzemi sestro, hodi, kamor ti je drago. Vajinemu premoženju dodam pet sto mošenj cekinov. Znati imajo prihodnji vnuki, kako ljubi, kako čisla, kako bogati

Selim Padišah, Emir al Mumenin.

330 Slišali smo, da si je Tamulija po tem samostansko življenje izvolila, in da je umrla sploh češčena in obilno objo- kovega v srečni visoki starosti opatica imenitnega korcir- skega samostana svete Marije Magdalene. Lamprin se je prijel očetovega stanú. Silno bogat in imeniten kupec je bil; petdeset morskih bark mu je služilo. Mnogo časa je pobožno
335 živel, in malo manj ko sto let star je mirno v Bogu zaspal. Njegovi vnuki po ženskem spolu so še dan današnji na jadranskih bregovih neizmerno bogati, imenitni gospodje.

I. Koseski.

194. Martin Krpan.

I.

V Notranjem stoji vas, Vrh po imenu. V tej vasici je živel v starih časih Krpan, močan in silen človek. Bil je neki tolik, da ga ni kmalo tacega. Dela mu ni bilo mar; ampak nosil je od morja na svoji kobilici angleško sol, kar je bilo pa že ti-
5 stikrat ostro prepovedano. Pazili so ga mejači, da bi ga kje nehotoma zalezli; *poštenega boja ž njim so se bali ravno tako

kakor pozneje Štempiharja. Krpan se je pa vedno umikal in gledal, da mu niso mogli do živega.

Bilo je po zimi, in sneg je ležal krog in krog. Držala je samo ozka gaz, ljudém dovoljna, od vasi do vasi, ker takrat 10 še ni bilo tako cest, kakor dan danes. V naših časih je to vse drugače, se vé da; saj imamo, hvalo Bogu, cesto do vsacega zelnika. Nesel je Krpan po ozki gazi na svoji kobilici nekoliko stotov soli; kar mu naproti prižvenketá lep voz; na vozu je pa sedel cesar Janez, ki se je ravno peljal v Trst. Krpan je bil 15 kmečki človek, zató tudi ni poznal; pa saj ni bilo časa dolgo ozirati se; še odkriti se ni utegnil, temuč prime brž kobilico in tovor ž njo, pa jo prenese v stran, da bi je voz ne podrł. Menite, da je Krpana to kaj mudilo, ka-li? Bilo mu je, kakor 20 komu drugemu stol prestaviti.

Cesar, to videvši, veli kočijažu, da naj konje ustavi. Ko se to zgodi, vpraša silnega moža: „Kdo pa si ti?“

Ta mu da odgovor: „Krpan mi pravijo; domá sem pa z Vrha od svete Trojice, dve uri hoda od tukaj.“

„I kaj pa nosiš v tovoru?“ cesar dalje vpraša. 25

Krpan se naglo izmisli in reče: „I kaj? Kresilno gobo pa nekaj brusov sem naložil, gospod!“

„Na to se cesar začudi in pravi: „Ako so brusi, pokaj so pa v vrečah?“

Krpan se ne umišlja dolgo, ampak urno odgovori, kakor 30 vsaki človek, ki vé, kaj pravi: „Bojim se, da bi od mraza ne razpokali; zató sem je v slamo zavil in v vrečo potisnil.“

Cesar, ki mu je bil silni možák všeč, dalje pravi: „Anti véš, kako se taki reči streže? Kaj pa da si konjiča tako lehko 35 prestavil? Res nima dosti mesá; pa ima vsaj kosti.“

Krpan se malo zareži in pravi: „Vem, da imajo vaši konji več mesá; pa vendar ne dam svoje kobilice za vse štiri, ki so tukaj napreženi. Kar se pa tiče prestavljanja, gospod! upam si 40 nesti dve taki kobili dve uri hoda in tudi še delj, če je treba.“

Cesar si misli: To veljá, da bi se zapomnilo, — in veli 40 pognati.

Minulo je potem leto in nekteri dan. Krpan je pa zmerom 50 tovoril po hribih in dolinah. Kar se pripeti, da pride na Dunaj strašen velikán, Brdáv s po imenu. Ta je vabil, kakor nekdanji Pegam, vse junake našega cesarstva v boj. Ali cesar pa 45 tudi ni imel tako boječih ljudi, da bi djal: nihče se ni upal nad-enj; toda kdor se je skusil ž njim, gotovo je bil zmagan. Velikan pa ni bil mož usmiljenega srca; ampak vsacega je umoril, kogar je obladal. — To je cesarju začelo iti po glavi: lejte-si no! kaj bo, kaj bo, če se Brdavs ne ukroti? Usmrtil 50 mi je že vso najvišo gospodo! Tako je cesar toževal, kočijaž ga je pa slišal. Pristopi tedaj z veliko ponižnostjo, kakor gré

pred tólicim gospodom, in pravi: „Cesarost! ali več ne morete pametovati, kaj se je godilo predlansko zimo blizo Trsta?“

55 Cesar vpraša nekako nevoljen: „Tisti Krpan, ki je tovoril s kresilno gobo in brusi, ne veste, kako je kobilico v sneg prestavil, kakor bi nesel skledo na mizo? Če ne bo Krpan Brdavska premogel, drugi tudi ne, tako vam povem.“

„Saj res,“ pravi cesar, „precej se mora po-nj poslati.“

60 Poslali so veliko, lepo kočijo po Krpana. Ta je bil ravno tačas natovoril nekoliko soli pred svojo kočo: mejači so bili pa vse čisto ovédeli, da se zopet napravlja po kupčiji. Pri-
dejo tedaj nád-enj ter se ga lotijo; bilo jih je petnajst. Ali on se jih ni ustrašil; pisano je pogledal in prijel prvega in druge
65 ž njim omlatil, da so vsi podplate pokazali. Ravno se je to vršilo, kar se v četvér pripelje nova, lepa kočija. Iz nje stopi cesarski sel, ki je vse videl, kar se je godilo, in naglo reče: „Zdaj pa že vém, da sem prav pogodil. Ti si Krpan z Vrha od sv. Trojice, kaj ne?“

70 „Krpan sem,“ pravi ta; „z Vrha tudi, od svete Trojice tudi. Ali kaj pa bi radi? Če mislite zavoljo soli kaj, svetujem, da mirujete; petnajst jih je bilo, pa se jih nisem bal, hvalo Bogu; samo enega se tudi ne bom.“

Sel pa, ki gotovo ni vedel, zakaj se méni od soli, reče
75 na to: „Le urno zapri kobilo v konják, pa se hitro pražnje obleci, pojdeva na Dunaj do cesarja.“

Krpan ga nevéрно pogleda in odgovori: „Kdor če iti na Dunaj, mora pustiti trebuh zunaj, to sem slišal starih ljudi; jaz ga pa menim s seboj nositi, koder bom tovoril in dokler
80 bom tovoril.“

Služabnik mu pravi: „Nikar ti ne misli, da šale uganjam.“

„Saj bi tudi ne bilo zdravo,“ reče Krpan.

Na to zopet govori sel: „Kar sem ti povedal, vse je res. Ali več ne veš, kako si bil umaknil predlansko zimo kobilico
85 kočiji s pota? Uni gospod na vozu je bil cesar, pa nihče drugi, veš!“

Krpan se začudi in pravi: „Cesar? — Morda vendar ne?“

„Cesar, cesar! Le poslušaj. Prišel je zdaj na Dunaj hud velikan, ki mu pravimo Brdavs. Tak je, da ga nihče ne vstra-
90 huje. Dosti vojščakov in gospode je že pobil, pa smo rekli: če ga živ krst ne zmore, Krpan ga bo. Lej, ti si zadnje upanje cesarjevo in dunajskega mesta.“

Krpana je to s pridom utešilo. Jako dobro se mu je zdelo do vsega, kar je slišal, in reče tedaj: „Če ni družega, kakor
95 tisti Brdavs, poslušajte, kaj vam pravim! Petnajst Brdavsov za malo južino, to je meni toliko, kolikor vam kamen poriniti čez lužo, ki jo preskoči dete, sedem let staro; samo varite, da me ne boste vodili za nos!“ — To reče in brž dene sol s ko-

bile, kobilo pa v konják, gre v kočó ter se pražnje obleče, da bi ga pred cesarjem ne bilo sram. Ko se preobuje, ven priteče 100 in sede v kočijo, ter naglo zdrčita proti Dunaju.

II.

Ko prideta na Dunaj, bilo je vse mesto črno pregrnjeno; ljudjé so pa klaverno lazili, kakor mravlje, kedar se jim zapali mravljišče.

Krpan vpraša: „Kaj pa vam je, da vse žaluje?“

„O Brdavs! Brdavs!“ vpije malo in veliko, možjé in žene; 105 „ravno danes je umoril cesarjevega sina, ki ga je globoko v srce pekla sramota, da ne bi imela krona junaka pod seboj, kateri ne bi se bal velikana. Šel se je ž njim skusit; ali kaj pomaga? Kakor drugim, tako njemu. Do zdaj se še nihče ni vrnil iz boja.“ 110

Krpan veli urno pognati, in tako prideta na cesarski dvor, pravijo, da je neki silo velik in jako lep. Tam stoji straža vedno pri vratih noč in dan, v letu in zimi, naj bo še tako mraz; in brž je zavpila o Krpanovem prihodu, kakor imajo navado, kedar se pripelje kdo cesarske rodovine. Bilo je nam- 115 reč naročeno že štirinajst dni dan za dnevom, da naj se nikomur in nikoli ne oglasi, samo tačas, kedar se bo pripeljal tak in tak človek. Tako so se veselili Krpana na Dunaj. Kaj bi se ga pa ne? Presneto jim je bila huda za nohtmi! Ko cesar sliši vpitje, precej vé, kdo je, in teče mu naproti, pa ga pelje v 120 gornje hrame. Čudno lepo je tam, še lepše, ko v cerkvi. Krpan je kar zijal, ker se mu je vse tako grobo zdelo. Cesar ga vpraša: „Krpan z Vrha! ali me še poznaš?“

„Kaj bi vas ne,“ odgovori on; „saj ni več ko dve leti, kar sva se videla. No, vi ste še zmerom lepo zdravi, kakor se na 125 vašem licu vidi.“

Cesar pravi: „Kaj pomaga ljubo zdravje, ko pa drugo vse narobe gre! Saj si že slišal od velikana? Kaj děš ti, kaj bo iz tega, če se kako kaj ne preongavi? Sina mi je ubil, lej!“ —

Krpan odgovori: „Koga bo družega? Glavo mu bomo vzeli, 130 pa je!“

Cesar ga žalosten zavrne: „Menim da, ko bi jo le mogli! Oh, ali ni ga, mislim, pod solncem junaka, da bi vzel Brdavsu glavo?“

„Zakaj ne? Slišal sem,“ pravi Krpan, „da vsi ljudjé vse 135 vedó; na vsem svetu se pa vse dobi; pa se ne bi dobil tudi junak nad Brdavsa? Kakor sem uboren človek, ali tako peklenško ga bom premikastil, da se mu nikdar več ne bodo vrnile hudobne želje po Dunaji razsajati; če Bog dá, da je res!“

Kdo bi bil cesarju bolj ustregel, kakor te besede! Le ne- 140 kaj ga je še skrbelo; zató pa tudi reče: „Da si močan, tega

si me preveril; ali pomisli ti: on je orožja vaju iz mladih dni; ti pak si prenašal zdaj le bruse in kresilno gobo po Kranjskem; sulice in meča menda še nisi videl nikoli drugej, kakor na
145 križevem potu v cerkvi. Kako se ga boš pa lotil?"

„Nič se ne bojte,“ pravi Krpan; „kako ga bom in s čim ga bom, to je moja skrb. Ne bojim se ne meča ne sulice, ne drugega velikanovega orožja, ki vsemu še imena ne vem, če ga ima kaj veliko na sebi.“

150 Vse to je bilo cesarju po godu, in brž veli prinesiti polič vina, pa kruha in sira rekoč: „Ná, Krpan! pij pa jej; potlej pojdeva orožje izbirat.“

Krpanu se je to vele malo zdelo; polič vina tacemu junaku! pa je vendar molčal, kar je preveliko čudo. Kaj pa je hotel?
155 Saj menda je že slišal, da gospôda so vsi malojedni zato, ker jedó, kedar hoče in kolikor hoče kateri, zgolj dobrih jedí. Ali kmečki človek, kakor je bil Krpan, ima drugo za bregom. On tedaj povžije, ko bi kviško pogledal, ter naglo vstane. Cesar je vse videl, in ker je bil premeten mož, tudi precej spoznal,
160 da tacemu truplu se morajo večí deleži meriti; zato so mu pa dajali od tega časa dan na dan, dokler je bil na Dunaji, dve krači, dve četrti janca, tri kopune, in ker sredice ni jedel, skorje štirih belih pogač, z maslom in jajci omésenih; vino je imel pa na pravici, kolikor ga je mogel.

165 Ko prideta v orožnico, t. j. v tisto shrambo, kjer imajo orožje, namreč: sablje, meče, jeklene oklepe za na prsi, čelade, in kakor se imenuje to in uno, Krpan izbira in izbira, pa kar prime, vse v rokah zdrobí, ker je bil silen človek. Cesarja skoraj obide zona, ko to vidi; vendar se stori srčnega
170 in vpraša: „No, boš kaj kmalo izbral?“

„V čem si bom pa izbiral?“ odgovori Krpan. „To je sama igrača; to ni za velikana, ki se mu pravi Brdavs, pa tudi za mé ne, ki mi pravite Krpan. Kje imate kaj boljšega?“

Cesar se čudi, in pravi: „Če to ne bo za-te, sam ne vem,
175 kako bi? Večega in boljšega nimamo.“

Na to reče uni: „Veste kaj? Pokažite mi, kje je ktera kovačnica!“

Pelje ga hitro sam cesar v kovačnico, ki je bila tudi na dvoru; zakaj taki imajo vso pripravo in tudi kovačnico, da je
180 kladvo in nakovalo pri rokah, ako se konj izbosi, ali če je kaj drugega treba, da se podstavi ali prekuje. Krpan vzame kos železa in najteže kladvo, katero je kovač vselej z obema rokama vihtel; njemu pa je v eni roci pelo, kakor bi koso klepal. „Oj tat sežgani!“ pravijo vsi, ko to vidijo; še cesarju
185 se je imenitno zdelo, da ima tacega hrusta pri hiši. Krpan kuje in kuje, goni méh na vse kriplje, ter naredi veliko reč, ki ni bila nobenemu orožju podobna; imela je največ enakosti

z mesarico. Ko to izgotovi, gre na cesarski vrt in poseka mlado, košato lipo iznad kamnene mize, kamor so hodili gospôda po letu hladit se. Cesar, ki mu je bil zmerom za petami, brž pri-¹⁹⁰ teče in zavpije: „Krpan! i kaj pa delaš? Da te bes opali! Ne veš, da cesarica raje dá vse konje od hiše, kakor to lipo od mize! Pa si jo posekal? Kaj bo pa zdaj?“

Krpan z Vrha pa, ne da bi se bal, ampak odgovori: „Kar je, to je? Zakaj mi pa niste druge pokazali, če se vam té tako ¹⁹⁵ smili? Kaj bo pa? Drevo je drevo! Jaz pa moram imeti les nalašč za svojo rabo, kakoršnega v boji potrebujem.“

Cesar molči, ker vidi, da ne pomaga zvoniti, ko je toča že pobila; pa vendar ga je skrbelo, kako bi se izgovoril pred cesarico. Krpan tedaj naredi najprvo toporišče mesarici, potem ²⁰⁰ pa obseka pol sežnja dolg ter na enem koncu jako debel kij, pa gre pred cesarja: „Orožje imam, ali konja nimam. Saj menda se ne bova peš lasala?“

Cesar, zastran lipe še zmerom nekoliko nevšečen, pravi: „Pojdi, pa vzemi konja, kterega hočeš. Saj vem, da le široko-²⁰⁵ ustiš. Kdaj bom jaz papež v Rimu? Takrat, kedar boš ti zmogel velikana. Če misliš, primi ga, pa mu odstriži glavo, ako si za kaj, da bo imela moja država mir pred njim, tí pa veliko čast in slavo za njim!“

Krpan je bil malo srdit, pa vendar jezo pogoltne in reče: ²¹⁰ „Kar se tiče Brdavsa, to ni igrača, kakor bi kdo z grma zapodil vrabca, ki se boji vsacega ocepka in kamena. Koliko junakov pa imate, da bi si upali nad-enj? Zapomnite si, cesarost! kar sem obljubil, storil bom, če prav od jeze popokajo vsi obrekovavci, ki me mrazé pri vas. Da bi le vsi ljudjé ²¹⁵ vselej držali se svojih besedi tako, kakor se mislim jaz, ako me Bog ne udari; pa bi nihče ne vedel, kaj se pravi laž na zemlji! Toda svet je hudoben, ter ne pomisli, da Bog je velik, človek majhen. Zdaj pa le pojte, greva, da konja izbereva. Nočem tacega, da bi pod mojo težo pred velikanom počenil na ²²⁰ vse štiri noge, vam v sramoto, meni v sitnost. Dunajčanje bi se smejali, vi pa rekli, poglejte ga, še konja mi je izpridil!“

Cesar je kar obsteklel, poslušaje modrost Martinovih ust, in potem gre ž njim. Ko prideta v konjak, popraša: „Po čem bodeš pa konja poznal, je-li dober ali ne?“ ²²⁵

Krpan odgovori: „Po tem, da se mi ne bo dal za rep čez prag potegniti.“

Cesar pravi: „Le skusi! Ali da-ravno si, prekanjeni tat, storil mi dovolj sitnosti pred cesarico, svarim te, vari se, da te kateri ne ubije; konji so iskri.“ ²³⁰

Martin Krpan pak izvleče prvega in zadnjega, in vse druge čez prag; še celó tistega, ki ga je sam cesar jahal samo dva-krat v letu, namreč: o veliki noči pa o svetem telesu; to se je

menda cesarju posebno pod nos pokadilo. Potem reče Krpan:
235 „Tukaj ga nimate za moje sedlo! Pojva k drugim!“

Cesar odgovori čmèren: „Če niso ti za-te, moraš se peš bojevati. Ti nisi pravdanski človek! Vem, da ga nimam v cesarstvu tacega, da bi ga ti zagovédnež ne izvlekel!“

„Ta je pa že prazna!“ pravi Krpan. „Jaz imam doma
240 kobilico, ktere ne izvleče nobeden vaših junakov, stavim svojo glavo, če ni drugače, da ne porekó Dunajčanje z Brdavsom vred, da lažem.“

„Pa ni tista,“ vpraša cesar, „ki si ž njo plesal po snegu?“

„Tista, tista!“ zavrne on.

245 Cesar pa se razhudi, rekoč: „Zdaj pa že vidim, da si bebec ali pa mene delaš bebeca! Vari se me, Krpan! moja roka je dolga.“

Krpan mu v smehu odgovori: „Če je s tim dalja, pa vendar ne seže velikanu še celo do pasa ne, nikar že do brade, da bi ga malo oskubla in zlasala. Ampak pustimo šale tacim
250 ljudém v napotje, ki nimajo družega dela, kakor da ž njimi dražijo svojega bližnjega; meniva se rajše od Brdavs, ki še zdaj nosi glavo. Pošljite mi hitro po kobilico; ali pa naj grem sam po njo. Toda potlej ne vem? — Ko bi mene več ne bilo nazaj? — — Bogu je vse mogoče!“

255 Cesar, ko to sliši, urno pošlje na Vrh po Krpanovo kobilico. Ko jo pripeljejo na Dunaj, Krpan reče: „Zdaj pa le vkup dunajski junaki, kjer vas je še kaj! Moje kobilice, kakor je videti slaba, vendar nihče ne potegne do praga, nikar že čez prag!“

Skušali so jahači in konjarji, in vsi tisti, ki so učeni, kako
260 veljá v strah prijeti konja, bodi si hud ali pa krotak; pa kobilice nihče ni premaknil z mesta; vsacega je vrgla na gnojno gomilo. „Bes te lopi!“ reče eden in drugi, „majheno kljuse, velika moč!“

III.

Prišel je čas boja z velikanom; bilo je ravno svetega
265 Erazma dan. Krpan vzame kij in mesarico, zasede kobilico pa jezdi iz mesta na travnik, kjer se je Brdavs bojeval. Martina je bilo čudno gledati: njegova kobilica je bila majhena, noge je imel velike, tako da so se skoraj po tleh za njim vlekale; na glavi je pa nosil star klobuk širokih krajev, na sebi pa debelo
270 suknjo iz domače volne: vendar se nobenega ni bal; celó sam cesar ga je rad poslušal, kedar je kako prav žaltovo razdrl.

Ko ugleda Brdavs jezdeca, svojega sovražnika, začne s hrohotom smejati se in reče: „Ali je to tisti Krpan, ki so ga poklicali nad me tako daleč, tam z Vrha od sv. Trojice? Mar
275 bi raje bil ostal doma za pečjó, da ne bi cvelil svoje stare matere, ako jo še imaš, da bi ne žalil svoje žene, ako ti jo je Bog dal. Pojdi mi izpred oči, da te videl ne bom, pa le

naglo, dokler mi je srce še usmiljeno. Če me zgrabi jeza, ležal boš na zemlji krvav, kakor je sam cesarjev sin in sto družih!"

Krpan mu odgovori: „Če nisi z Bogom še spravljen, urno skleni, kar imaš; moja misel ni, dolgo čakati, mudi se mi domú za peč. Tvoje besede so mi obudile v srcu živo željo do svoje kočé in do svoje peči; ali poprej vendar ne pojdem, da tebi vzamem glavo. Pa ne zameri! To mi je naročil moj gospod, cesar; jaz nisem vedel ne za té, ne za tvoje velikanstvo in za vse krvave poboje. Prijezdi bliže, da si podava roke: nikoli si jih nisva poprej, nikoli si jih ne bova pozneje; ali pravijo, da Bog nima rad, če pride kdo z jezo v srcu pred sodnji stol.“

Velikan se nekoliko začudi, ko to sliši. Naglo prijezdi, ter mu podá svojo debelo roko. Krpan mu jo pa tako stisne, da precej kri izza nohtov udari.

Brdavs malo zareži, pa vendar nič ne pravi, ampak misli si: ta je hud in močan: pa kaj bo — kmet je kmet; saj ne zna bojevati se, kakor gre junakom.

Urno zasukneta vsaki svojega konja, in zdirjata si od daleč zopet naproti. Brdavs visoko vzdigne meč, da bi že o prvem odsekal sovražniku glavo; ali ta mu urno podstavi svoj kij, da se meč globoko zadere v mehko lipovino; in preden ga velikan more izdreti, odjaha Krpan z male kobilice, potegne Brdavs na tla, pa ga položi, kakor bi otroka v zibél déval, ter mu stopi za vrat in reče: „No, zdaj pa le hitro izmoli en očenašek ali dva, in pa svojih grehov se malo pokesaj; izpovedal se ne boš več, nimam časa dolgo odlašati, mudi se mi domu za peč: znaj, da komaj čakam, da bi zopet slišal zvon, ki poje na Vrhu pri sveti Trojici. To izreče, pa vzame počasi mesarico, ter mu odseka glavo, in se vrne proti mestu.“

Dunajčanje, ki so do zdaj le od daleč gledali, prideró k njemu, tudi sam cesar mu pride naproti, pa ga objame pričo ljudstva, ki je vpilo na vse grlo: Krpan je nas otel! Hvala Krpanu, dokler bo Dunaj stal!

Krpanu se je to kaj dobro zdelo, da je dosegel toliko čast, in držal se je na svoji kobilici, kakor bi šel v gostje vabit. Saj se je tudi lahko; še tu med nami, če kdo kacega slepca ali belouško ubije, še ne vé, na kateri grm bi jo obesil, da bi jo videlo več ljudi.

Ko pridejo v cesarsko poslopje vsi knezi, vojskovodje in vsa prva gospôda s Krpanom, spregovori najnaprvo sam cesar in pravi: „Zdaj si pa le izberi! Dam ti, kar želiš, ker si zmogel tolicega sovražnika, in otel deželo in mesto velike nadloge in nesreče. Nimam take stvari v cesarstvu, da bi djal ne dam ti je, če jo hočeš.“ —

Na to pristopi minister Gregor, ki je imel ključe od cesarske denarnice, ker taki imajo za vsako reč posebej služab-

nika. Minister se oglasi: „Cesarost! veste kaj? Vaš norec
 325 Stehan je umrl; včeraj smo imeli osmi dan za njim, Bog mu
 daj nebeško luč! Stehan in Krpan, to si je nekam jako podobno.
 Kaj menite? Morda bi le-tá prevzel njegovo službo? Nič se ne
 vé. Zvitorepec je, debel je, smešen tudi, jezičen ravno tako;
 330 vse krščanstvo ga nima tacega!“

Krpan odgovori: „Magister Gregor, veste kaj? Enkrat sem
 bil vaš bebec, dvakrat pa ne bom. Smejalo bi se malo in veliko
 meni in moji zarobljeni pameti, ko bi to naredil. — Zdaj pa
 dobro, da mi je prišlo na misel! Kmalo bi bil pozabil, kar
 335 imam že dolgo na jeziku. Cesarost! nekdam ste me bili srečali
 s kobilico v snegu, kaj ne?“

Cesar: „Bilo je tako bilo!“

Krpan: „Kaj pa sem nesel na tovoru?“

Cesar: „Bruse pa kresilno gobo.“

340 Krpan: „To je bilo tačas, ko ste se vi peljali v Jeruzalem.“

Cesar: „Bosa je ta! V Trst sem šel; za Jeruzalem toliko
 vem, kolikor za svojo zadnjo uro.“

Krpan: „Jaz pa za bruse in kresilno gobo ravno toliko.
 Takrat, veste, nisem vam bil resnice povedal, kar mi je še
 345 zdaj žal. Angleško sol sem prenašal. Saj se nisem bal prav za
 prav ne vas, ne vašega kočijaža. Pa taka je le: kedar se člo-
 vek zasukne s pravega pota, naj bo še tako močan, pa se
 vendar boji, če veja ob vejo udari.“

Na to pravi minister Gregor: „Ali ne veš, da je prepove-
 350 dano? To je nevaren človek; državi dela škodo. Primate ga,
 zaprimo ga!“

Krpan odgovori: „Kdo me bo? Morda vi dolgototec, ki ste
 suhi, kakor ražen; ki je vas in vašega magistrovanja z vami
 komaj za polno pest? Ž eno samo roko vas porinem čez sve-
 355 tega Štefana streho, ki stoji sredi mesta! Nikar praznih besed
 ne razdirajte!“

Cesar pravi: „Le ti meni povej, če bi morda še kaj rad.
 Midva ne bova v sovraštvu ostala ne, če Bog da, da ne. Mi-
 nister Gregor, ti ga pa le pusti! Že jaz vem, kako je!“

360 Krpan odgovori: „Poslušajte me tedaj! Moje otepanje z
 Brdavsom vém da je imena vredno. Kaj se zna? Morda bodo
 postavači še celo skladali pripovedovavke in pesmi, da se bo
 govorilo, ko ne bo ne vas ne mene, kosti ne prsti, če ne bo
 magister Gregor dal drugače v bukve zapisati. Pa naj stori,
 365 kakor če; meni se ne bo s tem ne prikupil, ne odkupil. Am-
 pak vendar je vsaki delavec vreden svojega plačila, to sem v
 cerkvi slišal. Če je vaša draga volja, dajte mi tedaj pismo, ki
 bo veljavno pred vsako duhovsko in deželsko gosposko; pa tudi
 svoj pečat morate udariti, da bom brez skrbi nosil angleško sol
 370 po svetu. Če mi to daste, naj bom ves malopridnež, kolikor me

je pod klobukom, ako vam bom kdaj kaj opotikal, dokler bom tovoril!“

Cesar je bil precej pri volji; minister Gregor pa nikakor ni pritegnil. Ali cesar ga ni poslušal, ampak še le djal je: „Gregor, vzemi pero, pa zapiši, kakor je Martin rekel!“ 375

Minister Gregor se je kislo držal, branil se pa le ni, kar so mu veleli; zakaj cesarja se vendar vsaki boji. Kedar je bilo pismo narejeno in zapečateno, pravi cesar Krpanu: „Martin, ali prodaš meni pogače in vino, pa kar je še družih reči cesaričinih darov? Najlože bo tako lej! S cesarico bom že jaz 380 govoril, da bo prav. Mošnjo cekinov ti dam; ti boš pa blago pustil. Kdo bo to prenašal iz Dunaja do svete Trojice?“

Krpan odgovori: „Poldrugo mošnjo, pa še kakošno krono po vrhu, vem da je lepo vredno, ko bi prodajal brat bratu. Pa naj bo no, pri vas ne bom na tisto gledal. Samo da jaz 385 ne bom imel pri cesarici zavoljo tega nikakoršnih ohodkov; ne lazim rad okoli gosposke! Pa saj imam priče, da ste vi prevzeli vse sitnosti, ki bodo prišle prvič ali drugič iz tega, dobro me poslušajte!“

Cesar mu dé: „Nič se ne boj; to bom že poravnal sam brez 390 tebe. Ná mošnjo; tu je pa še pismo. Saj nocoj tako še ne pojdeš iz grada, če le misliš iti; priklonil se je že dan, in noč se bliža.“

Ali Krpan odgovori: „Lepa hvala vam bodi najpopred za pisemce, da ga bom v zobe vrgel vsacemu, kdor me bo ustavljal na cesti; pa tudi zavoljo mošnjička se ne bom krčil. Kaj 395 se vé, da zadene človeka v neznanji? Morda mi utegne še na hvalo priti. Vselej pravijo: bolje drži ga, ko lovi ga! Pri vas pa ne bom ostajal čez noč, ako se vam ne zamerim skozi to. Že hudo me ima, da bi spet enkrat bil na Vrhu pri sveti Trojici. Samo še nekaj bi vas rad prosil, ko bi mi dali človeka, 400 da bi me spremil do ceste. Mesto je veliko; hiš je, kolikor jih nisem še videl, kar sol prenašam, akoravno sem že v Reki bil, tudi v Kopru, na Vrhniki in v Ljubljani; ali tolicih ulic ni nikjer. S kočijažem sva se hitro vozila, in toliko vem, kod sem prišel, kakor bi bil imel oči zavezane; pa sem vendar gledal 405 na levo in tudi na desno; ali to ni dano vsacemu človeku, da bi vselej vedel, kje je.“

Cesar mu je obljubil svojega služabnika, potlej mu je roko podal, pa tudi Gregorju velel, da naj mu jo poda. Minister se ni branil; ali vendar je bil zavoljo pisma ves zelen od jeze. 410

Krpan zadene kij in mesarico, in to so bile njegove zadnje besede pred cesarjem: „Ko bi se spet oglasil kak Brdavs ali kdo drugi, saj veste, kje se pravi na Vrhu pri sveti Trojici. Zdravi ostanite!“

„Srečno hodi!“ pravi cesar, minister Gregor pa nič. 415

IV. Junaške pesmi, epopeja in roman.

195. Ljubušina sodba.

(Zelenogorski rokopis.)

- Aj Veltava! kaj kališ si vodo,
 Kaj kališ si vodo srebropéno?
 Al te huda je razrila burja,
 Vsuvši točo iz nebes širocih,
 5 Oplakniviši glave gor zelenih,
 Izplakniviši zlatopesko glino?
 „Kak bi si jaz vode ne kalila?
 Ker v razprtji sta rojena brata,
 Brata zavolj dédine očetne.
 10 Kruto se prepirata med sabo,
 Ljuti Hrudoš na Otavi krivi,
 Na Otavi krivi zlatonosni,
 Staglav hrabri na Radbuzi hladni,
 Oba brata, oba Klenoviča,
 15 Stare krvi Tetva-Pepelove,
 Ki prišel je s Čehovimi polki
 V te dežele blage čez tri reke.“

- Priletela družna lastovica,
 Priletela od Otave krive,
 20 Na okence sédla je odprto,
 V Ljubušini zlati dvor očetni,
 Dvor očetni, v svetem Višegradu,
 Žalovala in tožila milo.
 Ko to sliši nju rojena sestra,
 25 Sestra njuna v Ljubušinem dvoru,
 Sprosi knežnjo, netri v Višegradu,
 Na razsodbo postaviti pravdo,
 Oba njena brata poklicáti,
 In soditi jima po zakonu.
 30 Reče knežnja razposlati posle:
 K Svetoslavu od Ljubice béle,
 Tamo, kjer so dobrovine mlade,
 K Ljutoborju z dobroslavskih holmov,
 Tamo, Laba kjer Orlico pije,
 35 K Ratiborju od gor Krkonosov,
 Kjer pogubil Trut je kačo hudo,
 K Radovanu od Kamena mosta,
 K Jarožirju, kjer so rečna brda,
 K Streziborju od Sasave lepe,

K Samorodu z Meže srebronosne,	40
Po vse kmete, lehe in vladike,	
Po Hrudoša, po Staglava brata,	
Ki sta v vraštvu za dedino oč'no.	
Ko zberó se kmetje, lehi in vladike,	43
V Višegradu v Ljubušinem dvoru,	45
Vsaki vstopi se po svojem rojstvu,	
Vstopi knežnja se v obléki beli	
Na očetni stol v slovečem zboru.	
Pristopite dve devici modri,	48
Podučeni v viteških besedah.	50
Ena ima deske pravdodatne,	
Druga meč, vso krivdo karajoči.	
Proti njima plamen pravoskazen,	
In pod njima svetočudna voda.	53
Začne knežnja v oč'nem, zlatem stolu:	55
„Moji kmetje, lehi in vladike!	
Bratoma zdaj razrešite pravdo,	
Ki razprla sta se za dedino,	
Za očetno dedino med sabo.	58
Po zakonu večnoživih bogov,	60
Bosta naj al vkup oba vladála,	
Al pa v ravni se delila meri.	
Moji kmetje, lehi in vladike!	
Presodite moje si izreke,	63
Ako bodo po razumu vašem.	65
Če ne bodo po razumu vašem,	
Vstanovite njima novo sodbo,	
Ki bi huda umirila brata.“	
Vklonijo se lehi in vladike,	70
In počnejo tiho govoriti,	
Govoriti tiho medí sabo,	
In hvalíti zlo izreke njene.	
Ljutobor od dobroslavskih holmov	
Vstane, začne tako govoriti:	
„Slavna knežnja, v oč'nem zlatem stolu!	75
Premislili smo izreke tvoje,	
Zberi glase po narodu svojem!“	
Brali dévi sodnji ste glasove,	
Zbirali ste je v posode svete,	
Pa je dali razglasiti lehom.	80
Vstal Radovan je s Kamena mosta,	
In začel je preštévati glase,	
In večino razglašáti v narod,	81
V narod, v zbor na razsojenje sklican:	
„Oba rodna brata Klenoviča,	85

Stare krvi Tetva-Pepelove,
 Ki prišel je s Čehovimi polki
 V te dežele blage čez tri reke,
 Naj med sabo se tako vgodita,
 90 Da oba vkup bodeta vladala!
 Vstane Hrudoš od Otave krive,
 Želč razlije mu po vsem se drobu,
 Tresejo se jeze mu vsi udje,
 Z roko mahne, ko mlad tur, zarjove:
 95 „Gorje ptencem, ko k njim kača zajde,
 Gorje možem, ko jim žena vlada!
 Možem vladat' možu je spodobno,
 Gre po pravdi dedina prvencu!“
 Vstane v stolu Ljubuša očetnem,
 100 Reče: „Kmetje, lehi in vladike!
 Slišali ste sramotenje moje,
 Le sodite sami svoje pravde,
 Jaz ne morem sodit' vam prepirov.
 Zvolite si enacega moža,
 105 Ki bo s krutim vam železom vladal,
 Ženska roka je za vas preslaba!“
 Vstal je Ratibor, z gor Krkonosov,
 In začel je tako govoriti:
 „Iskat' pravde v Nemcih je sramotno,
 110 Pravdo v svetem imamo zakonu,
 Ki prinesli so jo nam očetje
 V te dežele blage čez tri reke. — Fr. Levstik.

196. Čestmir in Vlaslav.

(Kraljedvorski rokopis.)

I.

Neklan reče vstati v vojsko,
 Reče z glasom jim kneževim
 Proti Vlaslavu.
 Vstali vojni so na vojsko,
 5 Vstali so na glas kneževi
 Proti Vlaslavu,
 Ker se Vlaslav knez je hvalil,
 Da je zmogel Neklana,
 Kneza slavnega.
 10 Spuščal mu je meč in ogenj
 V Neklanove dežele,
 In govoril za zgrabljivimi

Svojih vojnov meči je Sramotenje Neklanu.	15
V boj mi, Čmire, trume vodi! Lej dražljivo kliče nas Vlaslav prevzetni!“	
Vstane Čmir pa se raduje, In dvozobi črni ščit Sname, in sè ščitom sname Mlat, čelado nepredrtno ž njim, Pod vse drevje krog Dar bogovom položí.	20
Vnet sklicuje Čmir vojake v boj. V red vojaci brž tekó, Dvignejo se brž pred solncem že, In za solnca in po solncu še gredó Hitro tjekaj v hrib.	25
Lejte, dim vali se po deželah, Po deželah vzdihovanje Žalostnih je glasov.	30
„Kdo zažgal deželo? Kdo razplakal vam je glas, kdo? al Vlaslav? Zadnje vraštvo njega bodi to! Smrt in maščevanje Vojni moji na-nj nesó!“	35
Vojvodi pa odgovoré Čmiru: „Kruvoj, Kruvoj grdi nam Odgnal črede, on poslal v dežele Z ognjem, z mečem je gorjé. Vse koristi naše Strl je v svoji zlobi kruti, Vojvoda pa nam zajel je.“	40
Čmir vsrdí se na Kruvojá, Iz širocih prsi Zloba se mu razevré, In po udih vseh.	45
„Vojni!“ — reče — „jutri zjutraj Razpalimo krutost vso! Zdaj pak trudnim udom pokoj!“	50
II.	
Gore so na desno, Gore so na levo, Na vrhove pak na njih visoke Gleda jasno solnčice. Pa od tod na gore,	55

- 51 Pa od tam na gore
 60 Truma ide, bitvo v sebi nese.
 „Aj, tje gori v grad,
 V grad na sredi skal!
 Tam Vojmirja ima v ječi Kruvoj,
 Ima lepo hčer njegovo,
 65 Ki jo v gostem lesu tam
 Je pod sivo skalo vjel,
 Neklana pa sramotil.
 Kruvoj mu je bil obljubil vero,
 In podal mu verno roko:
 70 Vendar z glasom tem in roko to
 Na ljudi je žalost vrgel.
 Aj, tje gori v višnji grad,
 V grad tecite vojni brž!“
 Lej in vojni razhudé se,
 75 K gradu brž se zgrinjajo,
 Kamor velel Čmir je srčni,
 Kakor toča ledovita.
 Krijejo se prednji ščit na ščit,
 Opirajo zadnji se na kopja
 80 In na bruna k brunom zasajena vprek.
 Nad vrhovi lesa više
 Brenkajo njih meči k gradu,
 V meče divji se drvé
 Z grada tesajóče.
 85 V gradu Kruvoj, z rijovenjem bika,
 Rjove hrabrost v svoje ljudstvo,
 Meč njegov pak pada na Pražane,
 Ko drevo sè skále in ko po gorah
 Mnogo silnih dobov:
 90 Tako k gradu se nagne
 Neklanovih vojnov.
 Čmir od zad na grad velí vdariti
 Spredaj reče preskočiti gradbo.
 Lej, in drevja so visoko rast
 95 Priklonili k trdni gradbi,
 Da bi po njem se valile klade,
 Nad glavami vojnov.
 Aj pod njimi spredaj se postavi silnih
 K možu mož, da eden druga s pleči
 100 Širocimi se tiščé.
 Na ramé po čez denó bruna,
 Sklenejo po dolzem je z vezmi,
 Ter podprejo je sè sulicami.
 In skočili so možjé na bruna,

Razložijo kopja si po ramah, 106
 Sklenejo z vezmi,
 Vskoči tretjih red na druge,
 Četrlih na tretje,
 Peti red je že do vrha grada:
 Kjer gorijo meči, 110
 Kjer letijo strele,
 Kjer valijo se grmeče klade.
 Roj Pražanov urno zid preteče,
 Sè vso silo v trdno gradbo plane.

III.

„Pridi Vojmir z milo svojo hčerjo 115
 Ven iz stolpa, semkaj v blago jutro;
 Tam na skali videl boš Kruvoja
 Krvavéti pod sekiro maščeválno.“
 Stopi Vojmir v blagodejno jutro;
 Stopi lepa ž njim njegova hčerka, 120
 Vidi vruga krvavet' Kruvoja.
 Vrnit Čmir ves plen ljudém razpošlje,
 S plenom pa se vrača déva lepa.
 Vojmir pa je htel bogovom dati dar,
 Na tem mestu, v tem koraku solnea. 125
 „Kviško Vojmir!“ — Čestmir njemu reče, —
 Naše v zmago nam hité stopinje
 Nad Vlaslavom, bogov službo pusti,
 Bogi čéjo stepsti Vlaslava.
 Kedar solnce dohiti na poldne, 130
 Tjekaj nam je priti že na mesto,
 Kjer bo vojska zmago prepevala;
 Vzemi orožje vragu svoj'mu, pojdi!
 Vzveseli se Vojmir jako — jako,
 Vpije s skale, v glasu v les bobnečem, 135
 Z močnim grlom tako vpije k bogom,
 Da se vstraši drevje v širnem lesu:
 „Ne črtite bogi svoj'ga hlapca,
 Da v današnjem solncu ne žge dára!“
 „Dolžen dar je bogom,“ pravi Čestmir, 140
 „Al hiteti nam je zdaj na vrage.
 Vsedi ti se koj na ročne konje,
 Pak poleti v les z jelenjim skokom,
 V dobrovo, kjer je pri poti skala,
 Bogom jako mila, na nje vrhu 145
 Dar zaneti bogom, bogom rešnjim,
 Za prejeto ino za prihodnjo zmago.
 Preden zna se, da je prestopilo solnce

- 150 Na trdnosti neba,
Ti že tam na mestu boš;
Preden z drugim pa korakom
Solnce stopi,
In korakom tretjim
155 Nad vrhovi lesa,
Vojska tjekaj dojde,
Kjer poveje dar .tvoj bogom v slopih dima;
In pokloni se, mimo ide vsa vojska.“
In na ročne konje Vojmir sede,
160 Poletí čez les v jelenjem skoku,
Tje v dobrovo, k skali zraven pota,
In na vrhu skale pa zaneti
Rešnjim bogom dar
Za prejeto ino za prihodnjo zmago,
165 In daruje kravico jim čilo,
Polt rudeča se po njej leskeče,
Jalovko je kupil od pastirjev,
Tam v dolini med visoko travo,
Dal je za-njo konja z uzdo.

IV.

- 170 Plapolál je ogenj, bližala se vojska,
Tje k dolini, iz doline gori pa v dobrovo.
Shajajo se v glasnem petji
Mož za možem in nesó orožje,
Vsaki ide okrog ognja,
175 Bogom slavo spevajúć,
Peti nihče ni okrog idé zamudil.
In ko se je bližala posléda vojnov,
Skoči Vojmir na ročnega konja,
Tolste kite naloží in pleča
180 Šestim jezdecem za vojsko.
Vojska gre in soluce gre s koraki vsemi;
Solnce je čez poldne že.
Tamkaj pa jih na ravnini čaka
Bojeviti Vlaslav;
185 Sila mu od lesa do lesa stoji,
Petkrat več jih je od vseh Pražanov.
Jek se dvigne, ko z oblakov mračnih,
Lajanje psov vstane brezštevilnih.
„Težek boj nam bode s temi vragi,
190 Palico kij malokdaj zadržal!“
Tako Vojmir; pravi pak mu Čestmir:
„To skrivé je modro govoriti,
Modro je si vsega biti v svesti.

- Al čemú ob skalo s čelom tleči!
 Močne ture prevari lisica. 195
 Tu zagledal bo nas Vlaslav z gore:
 „Le brž doli okrog tega vrha,
 Zadej bodo, kateri zdaj so spredaj,
 Večkrat tako pojmo z gore doli!“
 To je storil Vojmir, storil Čestmir. 200
 Okrog gore vojska se obrne,
 Obrne se vojska devet potov.
 Tako vragom množijo števila,
 Tako vragom razmnožé strahove.
 Razgubé se po grmovji nizkem, 205
 Naj orožje vragom se zabliskne.
 Bila je vsa gora polna bliska.
 Čestmir naglo vdari iz zaséde,
 Bile trume so v zasedi štiri,
 Ž njim pa Tras iz gozdnih senc udari, 210
 Tras obsede množne trume vragov,
 Zadej plane strah iz vsega lesa,
 Razkropé se vrste sem ter tjékaj.
 Vojmir skoči na-nje z roko hlabro,
 In doline vshoda pol zastopi, 215
 V stran se vrže, Vlaslavu nasproti.
 Z rijoventjem riče les z doline,
 Ko bi gore z gorami se bile
 In vse drevje v sebi razlamljále.
 Ino skoči Vlaslav proti Čmiru, 220
 Vlaslavu pa Čmir naproti vdari
 V hudo klanje, vstane vdar na vdar,
 Trešči Vlaslava k tlam.
 Vlaslav strašno se po zemlji meče,
 Zdaj v stran, zdaj vzad, vstati pa ne more; 225
 Morena ga v črno noč zasiplje.
 Krv kipi iz silnega Vlaslava,
 Po zeleni travi v črno zemljo teče,
 Vjide duša z ust mu rijovečih,
 Izletí na drevje in po drevji 230
 Sem ter tje, da mrtvega sežgejo.
 Splašijo se vsi, ki ž njim so bili,
 Vpijejo na stran od tukaj v goro,
 Skrivajo se vidu Čmira,
 Čmira Vlaslavomorivca. 235
 Neklanu pa zmaga čuje
 V radostno se uhu ter se kaže plen
 Neklanovim radostnim očém.

197. Jaroslav.

(Kraljedvorski rokopis.)

I.

Oznanujem vam povest preslavno
 O velicih bitvah, ljutih bojih;
 Stojte ino ves svoj um zbirajte,
 Stojte, čudo bo vam poslušati!

V zemlji tam, kjer Olomuc vlada,
 Tamkaj stoji gora nevisoka,
 Nevisoka, Hostajnov ime jej,
 Na njej mati božja čuda dela.

Dolgo zemlje nam so v miru bile,
 Dolgo blagor je cvetel med ljudstvom;
 Al od vzhoda v zemljah burja vstane,
 Vstane zavolj hčere Tatar-kama,
 Ki so jo za kamenje kristjanje,
 Za zlató, za biserje ubili.

Kublajevna, lepa kakor luna,
 Sliši, da so zemlje na zahodu,
 Da ljudi v teh zemljah živi dosti,
 Šeg pogledat ptujih se odpravi.

Skoči deset na noge junakov,
 Dve devici, v njeno spremljevanje.
 Brž zberó si, česar jim je treba,
 Vsi na ročne vsedejo se konje,
 Tje hitijo, kamor solnce teče.

Kakor sije rana zora v jutru,
 Kedar vsnide nad lesove mračne:

Tak sijala hči je Kublaj-kama,
 Krasna z rojstva in v obleki krasni.

Ogrnjena vsa je v zlato,
 Venčana je z biserji in kamni.

Čudijo se Nemci tej lepoti,
 Zavidajo zlo bogastvo njeno.

Strežejo na potih njene ceste;
 Lej, in na-njo padejo med drevjem,
 Umoré jo, vzamejo bogastvo.

Ko to sliši Kublaj, kam tatarski,
 Kaj se z drago je zgodilo hčerjo,
 Zbira vojske iz vseh močnih zemelj,
 Teče ž njimi, kamor solnce speje.

Slišali so kralji na zahodu,
 Da hití kam nad njih ljudne zemlje.

Zberejo se hitro eden k drugu,	40
Združijo si preveliko vojsko,	
In nasproti mu gredó na polje,	
Položé se na ravnino širno,	
Položé se, čakajo tam kama.	
Kublaj reče svojim čarodejem,	45
Kozelnikom, vedežem, zvezdarjem,	
Da prihodnost naj bi mu odkrili,	
Kakšen konec boj imel bi vzeti?	
Zberejo se precej čarodeji,	50
Kozelnici, vedeži, zvezdarji,	
V dve strani so kolo razstopili,	
Črni trst po dolgem položili	
In na dve ga poli razcepili;	
Prvi poli ime Kublaj dali,	
Drugi poli ime kraljev dali,	55
In nad njima stare pesmi peli.	
Začneta se trsta bojevati,	
Lej, in trst je Kublajev premogel.	
Vzradová se množje vsega ljudstva,	60
Vsaki teče ročno h konjem svojim,	
In vojské se stavijo brž v vrsto.	
Tega znali niso nič kristjanje,	
Drli so brez uma v red poganov,	
Bili so na svojo moč prevzetni.	65
Tu je prvi boj med njimi vdarjen,	
Strele dežé, kakor toča z mrakov,	
Lom oščepov, kakor ogenj burje.	
Obe strani, z nevstrah'vano silo,	
Ena drugi prestopiti brani.	
Že kristjanje gnali so pogane,	70
Bili bi je užé premagali;	
Ali prišli so mi čarodeji v novo	
In prinesli razcepljena trsta.	
Tatarji se zlo so razpalili,	75
Nad kristjane ljuto so planili,	
Tako strašno je pred sabo gnali,	
Da ko plaho zver je razkropijo.	
Tu ščit leži, tu čelada draga,	
Tu konj vlačí vojvoda v stremenih,	80
Tukaj teče ta zastonj v Tatarje,	
Uni prosí milosti od Boga.	
Tako zmogli so Tatarji ljuti,	
In kristjanom naložili davek,	

In podvrgli so si dve kraljestvi,
Stari Kijev, Novigrad prostrani.

85

II.

Berž raznese to gorjé se v zemljah,
Ljud začnó po vseh deželah brati,
Naberejo štiri krepke voje,
Obnovijo vraštvo s Tatarini.

90

Tatarji se v pravo stran ugnejo,
Ko mrak črni, ki grozí posuti
Z ledom svojim sade tolstih polij:
Tako slišán bil je roj od daleč.

95

Hitro Ogri zbirajo se v trume,
Brž se ž njimi srečajo v orožji;
Al zastonj je srčnost in vsa hrabrost,
In zastonj njih drzno upiránje!
V sredo vojske vdarijo Tatarji,
Razkropijo vse njih množne voje,
Poberó vse, kar je v zemlji bilo.
Up odstopi zdaj od vseh kristjanov,
To gorjé med vsemi je največe.

100

In prosili žalostno so Boga,
Da odrešil bi je zlih Tatarjev:

105

„Vstani, Gospod! vstani v svojem srdi!
Sprosti vragov nas preganjajočih,
Potlačiti čejo dušo našo,
Stiskajo nas, ko ovcé volkovi;
Boj zgubljen nam prvi, zgubljen drugi!“

110

Tatarji se v Poljskej razložijo,
Zmerom bliže ropajo po zemljah,
Priderejo ljuto k Olomucu.

115

Tužna vstane žalost po krajinah,
Nič ni bilo prosto pred pogani.
Bitva prvi, bitva dan je drugi,
Ne nakloni se nikamor zmaga.

120

Razmnoží se množica Tatarjev,
Ko jesen se množí tma večerna.
In v povodnji teh Tatarjev ljutih
Zibal se je trop kristjanov v sredi;
Silama je rinil tje na hribec,
Tje, kjer mati božja čuda dela.

125

„Kviško bratje! kviško!“ vpije Vneslav,
Z mečem na ščit sreberni udari,
Vse se vzmoží, vse v Tatarje skoči,
Zberejo se v eno silo silno,

- In udar'jo, kakor ogenj 'z zemlje,
Tjekaj v hribec iz premož'ce vragov.
Vkréber s hrbtom vračajo se v hribec,
Na podhribu v šir se razložijo, 130
Spodej v ostro se zožijo brado,
V pravo, levo krijejo se s ščiti,
Bistra kopja položé na rame,
Drugi prvim, tako drugim tretji,
Mraki strél tu z gore na Tatarje! 135
V tem pa zemljo črna noč posuje,
Razvali se k zemlji in k oblakom,
In zapira oči, ki so vnéte
Krščeníkov, Tatarjev nasprotno.
Vrh naspejo v gosti tmi kristjanje, 140
Okrog vrha skopljejo nasipe.
- Ko začenja se na vzhodu jutro,
Ves povzdigne se sovražni tabor;
Tabor strašni ta je okrog holma
In v daljavo nedozirno daleč. 145
Tu na ročnih konjih gomezijo,
Nosijo na kopjih natakunjene
V šotor kama glave krščeníkov.
Zdaj se množje zbere v eno silo,
Merijo vsi proti eni strani. 150
Brž se gori pomičejo v hribec,
In prestrašno zaženó kričanje,
Da razlega se iz gor in dolov.
Po nasipih so kristjanje stali,
Mati božja hrabrost jim dajala. 155
Napenjali brž so toge loke,
Silno z meči ostrimi mahali;
Odstopiti morajo Tatarji!
Razhudí se ljut tatarski narod,
Razjezí se kam njih v krutem srdú. 160
V tri vrsté se ves razstopi tabor,
V trijih vrstah se ženó na hribec.
Vrgli dvajset so dreves kristjanje,
Posekali vse, kar tam jih stalo,
Privalili klade v kraj nasipa. 165
Koj Tatarji zaženó se v nasip,
Rijovijo do oblakov strašno;
Razmetavat' že začnó nasipe,
Kladé močne že valé z nasipov.
Te mečkajo Tatarje, ko črve, 170
In teró je daleč še na ravnem.

III.

- Bilo dolgo bojevano kruto,
 Da je konec boju noč storila.
 „Aj za Boga! lejte, slavni Vneslav,
 175 Vneslav vržen od strele z nasipa!
 Srca vse zdaj huda žalost stisne,
 Strašna žeja žge jim drob nemilo,
 Rosno travo suhih grl ližejo.
 Večer tih tu prejde in noč hladna,
 180 Noč pa v sivo spremení se jutro;
 Vse je tiho v taborji Tatarjev.
 Dan na poldne že se razgoréva,
 V hudi žeji padajo kristjanje,
 Odpirajo usta zapečena,
 185 Hripavo na mater božjo pevši,
 K njej očesa dvigájo zmedlena,
 Žalostno pa lomijo z rokami,
 Tužno zrejo od zemlje v oblake:
 Delj trpeti žeje ni mogoče,
 190 Ni mogoče v žeji bojevati;
 Komur zdravje, komur drag životek,
 Ta naj išče milosti v Tatarjih.
 Huje vmret' za žejo, ko pod mečem,
 V sužnosti bo vsaj vodé zadosti!“
 195 Tako reče eden, tako drugi,
 „Z mano, kdor tak misli — vpije Vestonj, —
 Z mano, z mano, kogar žeja tare!“
 Tu Vratislav, ko tur mladi skoči,
 Vestonja za silne pazhe zgrabi,
 200 Reče: „Skrumba ti kristjanov večna!
 Vreči dobre češ ljudi v pogubo?
 V milost upat' je od Boga hvalno,
 Ne v sužnosti od Tatarjev divjih.
 Ne hitite bratje mi v pogubo!
 205 Pretrpeli smo najhuje vedro,
 Bog podpiral nas je v žarnem poldnu,
 Bog pomoč nam pošlje upaječim.
 Sram, možjé! vas teh besed naj bode,
 Dokler čete se junaci zvati!
 210 Ak umremo žeje na tem holmu,
 Ta smrt bo od Boga nam poslana;
 Če pa mečem se podamo vragov,
 Umorili bomo sami sebe.
 Pred Gospodom sužnost je gnjusoba,
 215 Greh je voljno vrat podati v sužnost!

Z máno pojte, možje! kdor tak misli,
 Tje, kjer stolec matere je božje!“
 Množ'ca gre za njim h kapeli sveti!
 „Vstani, Gospod, vstani v svojem srdcu!
 V zemljah vzdigni nas nad vrage naše, 220
 Vsliši glase k tebi upijoče!
 Lej, zajeli so nas hudi vragi,
 Reši krutih nas vezí tatarskih
 In mokrote našemu daj drobu,
 Prinesemo dar ti glasnonosni! 225
 Potri v zemljah naših neprijatle,
 Zatri je na vek in vekov veke!“
 Glej, na nebu na vznojenem mraček!
 Dahne veter, zabobní grom strašni,
 Zatemí se oblak po vsem nebu, 230
 Bliski tresk tresk! na tatarski tabor,
 Dež obili oživi studence.

IV.

Mine burja. Vojska v red se zgrinja,
 Iz dežel vseh, iz vseh krajev zemlje
 K Olomucu vejejo prapóri. 235
 Težki meči jim visé ob strani,
 Polni tuli na plečih rožljajo,
 Svitle kape jim na bojnih glavah,
 Ročni konji skačejo pod njimi.
 Zabučijo glasi rogov lesnih, 240
 Zaženó se gromi bobnov silnih,
 Zgrabite se hitro obe vojski.
 Povzdiguje se megla od praha,
 Bila bitva huja od poslednje.
 Vstane hrest in brenket ostrih mečev, 245
 In kaljenih strel strašno sičanje,
 Lom oščepov, ropot kopij bistrich;
 Bilo klanje, bilo je mahanje,
 Žalovanje in radovanje!
 Kri vali se, ko deževnik bistri, 250
 Mrtvih leží, kakor v lesu drevja;
 Temu glava je razklana v dvoje,
 Temu obe odsekane roci.
 Zvrača ta čez družega se s konja,
 Ta srdito svoje vrage mlati, 255
 Ko po skalah drevje huda burja;
 Temu v srce meč sadi do roče,
 In le-tému Tatar uho striže.
 Uh, bil rik in žalostno zdih'vanje!

- 260 In začeli bežati kristjanje,
V hudi stiski gnati je Tatarji!
- Jaroslav zdaj priletí, ko orel!
Trdo jeklo na mogočnih prsih,
In pod jeklom srčnost ino hrabrost,
265 Pod čelado bistro, modro pamet.
Srčnost mu gori 'z oči užganih,
Gre razkačen, kakor lev razdražen,
Ako toplo krv je kje zagledal,
Ak ostreljen se za lovcem žene,
270 Tak vsrdí se in v Tatarje trčí,
Čehi vsi za njim ko neba toča!
Plane kruto na Kublajeviča,
Bila to je sila huda bitev.
Zgrabita se oba z oščepoma,
275 Zlomita ju z prevelicim praskom.
Jaroslav, ves v krvi s konjem zmočen,
Mahne z mečem po Kublajeviču,
Od rame do stegna ga prekolje;
Tako pade brezduh medí mrtve,
280 Zaropoče nad njim tulec z lokom.
- Vstraši narod se Tatarjev hudih,
Odmetavši sul'ce, sežnja dolge,
V beg je tekel, kdor je teči mogel,
Tje, od koder solnce jasno vstaja. —
285 Bila Hana prosta je Tatarjev. Fr. Levstik.

198. Kralj Matjaž.

(Národna.)

<p>Se kralj Matjaž oženil je,
Z Alenčico zaročil se,
S prelepo mlado deklico,
Kraljico ljubo ogersko. —
5 Zadosti malo ž njo živi,
Zadosti malo le tri dni.
Žgoli mu ptica prvi dan:
„Na vojsko brž na mejo vstan',
Na kraj oblasti dunajske,
10 Dol na pokrajne ogerske.“
Matjaž odgovorí takó:
„Ne morem zdaj še na vojsko,
So hlapci moji še hromí,</p> | <p>Konjiči moji vsi bosí;
Tud sablje niso brušene,
In narejene puške ne.“
Ko ptica drugi dan žgolí,
Matjaž ko pred jej govorí;
Ko prišla žgolet tretji dan,
Za vojsko je že naravnán.
20 Pokličé kralj Alenčico,
Preljubo k sebi kraljičico,
Tako jej pravi, govorí:
„Brž moram iti, se mudí,
Na kraj oblasti dunajske,
25 Dol na pokraj'ne ogerske,</p> | <p>15</p> <p>20</p> <p>25</p> |
|--|--|-------------------------------|

- Če bodeš dolgočas'vala,
 Otožnost te napadala,
 Preštevaj zlate rúmene,
 30 Gradove varvaj zídane,
 Na vrt naj te ne vodijo,
 Da Turki te ne whitajo.“
 Zajaše konja brzega,
 Zadirja 'z grada belega
 35 Na kraj oblasti dunajske,
 Dol na pokraj'ne ogerske.
 Vojaki šotor stavijo,
 Matjažu ga napravljajo.
 Ko pride, mu zaukajo,
 40 Da Turki unkraj slišijo.
 Ob vojski zmeraj krog letí
 Goló pa sabljo v roci drží,
 Ko mahnil je, je prostost dal,
 Devet je padlo vselej glav.
 45 Po nebu spet je ptičica
 Priplavala mu pevčica;
 Matjaž jo vidi, ostrmí;
 Mu trikrat šotor obletí,
 Na zlatem jabku obsedí,
 50 Zažvrgolí, zagostolí:
 „Na konjča, konjča, kralj Matjaž!
 Predolgo v číslu ptuje imaš?
 Dežele meriš druge vse,
 Al v skrbi nisi sam svojé!
 55 Lej, tvoja ni še mérjena,
 Kraljica ti je vplenjena!
 Turčini so prijahali,
 Alenčico ti whitali.“
 Takó jej reče kralj Matjaž:
 60 „Zavirat' meni kaj imaš?
 Ne skušaj, ptica, se z menó,
 Jaz imam puško risano.“
 „Če skušam ptica se s tebo,
 Život mi vzemi in glavó.“
 65 Kralj plane na konjičeka,
 Na vejico ko ptičica;
 Predrobno domu zadrží
 Oblak po neb' tak ne brzí,
 Do svoj'ga grada zidan'ga,
 70 Do svoj'ga doma belega.
 Hití naprot mu družina,
 Najpredej grede mojškrica.
- Vsi tarnajo, zdihavajo,
 Solzé točijo, vekajo.
 Kraljič pa pravi, govori: 75
 „Ne bojte se, družina ví!
 Dans tretji dan gotovo bom
 Kraljico dal vam spet na dom.“
 Po turški obleče se vsegá,
 Ogrne halo do petá, 80
 Pripaše svetlo sabljico,
 Na sablji vozo erdečo,
 Pod haljo skrrije šmarni križ,
 Ko grom se nos' in blisk in piš;
 Si zbere konjča iskrega, 85
 Zasede belca brzega.
 Zaškrtne podkev, zapraší,
 Da pes'k in ogenj se kadí;
 Skoz mejo dirja ogersko,
 V Turčijo doli globoko. 90
 V sredi Turčije globoke
 Stojé tri lipe zelene:
 Pod prvo konjče stavijo,
 Na raj se brhk' oblačijo;
 Pod drugo raje prodajo, 95
 Pod tretjo krogle rajajo.
 Kraljič pri mizi rumeni
 Tako jim pravi, govori:
 „Gospodje! ne zamerite
 Po čem vi raje prodate?“ 100
 Se turški baša zveselí,
 Prijazno pravi, govori:
 „Po zlatu jih rumenemu,
 Jih je po zlatu belemu;
 105 Kteri junak pa nam je kos,
 Naj se brez plače tud obnos'.“
 Kralj seže v aržet svileni
 Po zlat erdečerumeni:
 „Po mizi mu ga zatočí,
 110 Da po njej trikrat obletí,
 Pred bašom turškim obleží.
 Mu baša reče, govori:
 „Ta zlat je kova znanega,
 Matjaža kralja samega.“
 Pa reče, pravi kralj Matjaž: 115
 „Povem ti jo, ne bode laž:
 Sem ob život Matjaža djal,
 Mu zlate čisto vse pobral.“

- Pa grede si devojke 'zbrat,
 120 In reče godcem zaigrat'.
 Si mlado 'zvoli Alenčico,
 Alenčico kraljičico;
 Ročice si podajata,
 In urno krog zarajata. —
- 125 Kraljič pa jame govoreč:
 „Nič teže v srečo mi ni več;
 Še v drugo jo zarajava,
 Prot' konju se zasučeva;
 Ko na konjiča se vihtim,
- 130 Pri sebi glej da te dobim,
 Pa urno bodem te pobral,
 Od zad na belca bom te djal;
 Kdar sekal bom na desno stran,
 Se drži ti na levo stran.“
- 135 Prijel za bele jo roké,
 Na konjiča djalo je pred sé;
 Po polji k Savi ž njo drči
 Ko ptičica s perutami.
 On sabljo golo v roki drži,
- 140 Od spodaj kača jej sedi,
 Od zgorej ogenj gre iz njé;
 Matjaž jo urno sukati vé.
 Zdaj Turki se spogledajo,
 Za njima v curki vdirajo;
- 145 Še baša brado maže si,
- Zasmeje se, zagovori:
 „Sem nekda bil pri njem ujet;
 Hité mu mojci glave snet.“
 V obojo kralj pa seka stran,
 V obojo družo mika stran. 150
 Po bliskovo mu sablja gre;
 Za srpom snopje stavka se,
 Za koscem trava v red leti,
 Za njim po vrsti Turk leži.
 Pa belče v dir, da prideta 155
 Gor do kovača vmazanca.
 Matjaž mu reče: „Kaj ti dam?
 Da turški kužež si, poznam;
 Brž konja zbosi, preobuj,
 Narobe podkve mu prikuj.“ 160
 Turčin narobe prekoval:
 Pa kralj z levico zlat dajal,
 Z desnico glavo proč mu djalo,
 Do Save konjčé zapektalo.
 Se vdere va-njo, razgeta, 165
 Vé dobro, kaj na hrbtu 'ma,
 Da nosi draga sebi dva:
 Matjaža kralja slavnega,
 In rešeno nevestico,
 Alenčico kraljičico. 170
 Čez reko plava široko
 Na blažno zemljo ogersko.

199. Pegam in Lambergar.

(Národna.)

- Pegam pravi, govori:
 „Kje se mi enak dobi?
 Kaj ti pravim, cesaróst!
 Ti ga nimaš pod seboj,
 5 Da bi skusil se z menojo!“
- Tako cesar govori:
 „Kaj ti pravim, Pegam ti!
 Jaz imam ga pod seboj,
 Da se skusil bo s teboj;
- 10 Velik ni pa je širok,
 Al mi tukaj je od rok.
 V beli Ljubljani doma,
 Lambergar junak je ta.“
- „Bo naj, kjer če, pošlji po-nj,
 Ali piši mu na dom, 15
 Da se ž njim poskusil bom.“
- Hitro cesar pisma tri
 Lambergarju dat' veli.
 Lambergar jel pisma brat',
 Jele mu solzé kapljat'; 20
 Mati za pečjó sedi,
 In tako mu govori:
 „Kaj je, Lambergar ti mlad?
 Ko začel si pisma brat',
 Jele ti solzé kapljat'; 25
 Debele kapljajo solzé,
 Kakor vinske jagode.“

- „Kaj bi ne, kakó bi ne!
S Pegamom vojsk'vat se je:
30 V čelo tri pedi širok,
V čelo tri pedi je dolg;
Vojskovat' se moram ž njim,
Terd'ga boja se bojim.“
- Mati dalje govori:
35 „Lambergar, le molči ti;
Jaz doma bom za pečjó,
Pa pri tebi z vso močjó:
Bom molila roženkranc,
Srečen bode boja kon'e;
40 Sed' na berz'ga konjiča,
Na prelep'ga pramiča,
K' sedem let že rumeno
V štal'ci je pšeničico,
Ki je sedem let samó
45 Pil sladko vipavčico.
Ko na Dunaj pridriš,
Tak po Dunaju letiš,
Da se iskre kujejo,
Okna se razsujejo;
- 50 Stoj pred hišo Pegama,
Ravno kosil bo domá,
In tako zavpij srčen:
Pegam, Pegam! pojdi ven,
Pojdi, skusi se z menoj!
- 55 K temu se prestrašil bo,
Padla bo mu žlica 'z rok,
'Z ust založaj ravno tak'.
On bo djal: „Počakaj ti,
Da kosilo mine prej!“
- 60 Ti pa reci le takó:
Piti, jesti mi ne bo,
Da poskusim se s tebój.
Bosta v prvo zjezdila,
Prelepó se kušnila,
65 Spet se v drugo zjezdila,
Si mazin'e odgriznila;
Bosta v tretje zjezdila,
Glave boste sekala.
On imel bo glave tri,
70 Sekaj pa po srednji ti,
Kedar jo pa vržeš preč,
Jo nasadi na svoj meč.“
- Lambergar tako stori,
Kakor njega mat' uči.
Tje na Dunaj pridrič,
Tak po Dunaju leti,
Da se iskre kujejo,
Okna pa razsujejo.
Pegam kosi še domá;
On pred hišo Pegama
Pa zavpije ves srčen:
„Pegam, Pegam, pridi ven,
Pridi, skusi se z menó!“
- Pegam vstraši se hudó,
Padla žlica mu je 'z rok,
'Z ust založaj ravno tak,
Pegam reče: „Čakaj ti,
Da kosilo mine prej!“
Pravi Lambergar na to:
„Jesti, piti mi ne bo,
Da poskusim se s tebó.“
- Pegam zdaj odgovori:
„Meni nič za tebe ni,
Ki imaš rosó glavó;
Mi za tvojo je ženó,
Mlada vdova bo doma
Kruha potlej stradala!“
- Šla sta venkaj na poljé,
Kakor tak'mu boju gre.
V prvo sta se zjezdila,
Prelepo se kušnila;
V drugič sta se zjezdila,
Si mazin'e odgriznila,
V tretje sta se zjezdila,
Glave sta si jemala.
Pegam ima tri glavé,
Lambergar ga ob srednjo dé,
Ko jo je odsekal preč,
Je nabodel jo na meč,
In po Dunaju drči,
'Z oken glažov'na leti.
V lini cesarost stoji,
Ino pravi, govori:
„Hvaljen bodi, večni Bog,
Preč je vojska, vir nadlog!“

Dalje cesar še to prav':
 „Lambergar, kje boš ti stal;
 Al češ bit' na Dunaju,
 Al na Kranjsko greš domu?“

Lambergar si Kranjsko 'zvol',
 Kjer je srečen zadovolj.

200. Ravbar.

(Národna.)

	To si voli turški baša,	„Nočem z lepo se podati,	35
	Ki se Turkom prav obnaša,	Nočem tudi glave dati;	
	Kak bi vojsko vkupej spravil,	Hočem rajše se braniti,	
	Da bi Sisek pod se zgrabil.	Siski poglavar še biti:	
5	Sem ter tje po hiši hodi,	Se mi bodete kesali,	
	Misel se mu v glavi blodi;	Kranjcev niste še poznali.“ —	40
	Pa jo znajde volčja glava,	Kaj mi jame zdaj Adame,	—
	Meni: ta bo najbolj prava:	Siska vrli poglavare? —	
	Svojo vojsko vkupej zbrati,	Píše liste, dá povelje,	
10	Jo pod Sisek celo gnati.	Nest' je reče v tri dežele:	
	Pa ni moč čez Kopo priti;	V Štajarsko, Koroško, Kranjsko,	45
	Prašajo ga: „Kaj bo st'riti?“	V lepo zbornico ljubljansko,	
	Baša stopa o potoci,	Da je prišel turški blisek,	
	Grmeč boben nosi v roci,	Da nam hoče vzeti Sisek.	
15	Jezen trdo va-nj teleba,	Štajarci so list prebrali,	
	Da razlega se do neba,	Grenko, kisló se držali,	50
	Ves togoten rohni baša,	Tresli vsi se, omag'vali,	
	Ki se Turkom prav obnaša:	Ker Turčina so se bali.	
	Prek si vrvi potegnite,	List bel tud Korošci brali,	
20	Kož po vrhu naložite.“	Z enim glasom pa vsi djali:	
	So mu tako naredili,	„S Turkom noč'mo se vojsk'vátí,	55
	Preko Kope se spustili,	Kaše vrele ne piháti.	
	Pa pod Sisek se nabrali,	Turek ima vel'ke hlače,	
	Tam se v rove zakopali.	Dolge, dolge pa mustače;	
25	Kaj stori pa turški baša,	Bi vratove naše vgledal,	
	Ki se dobro jim obnaša?	Kdo vé, kaj bi nam povedal.“	60
	Na tla sede, list napiše,	Beli list Ljubljanci brali,	—
	Pošlje poglavarju v hiše:	Med seboj so tako djali:	
	„Ala, Ala! moj Adame,	„Iščimo si pomočnika,	
30	Siska vrli poglavare!	Zdaj je sila prevelika.	
	Al se hočeš mi podati,	Turk če vzel nam Sisek bode,	65
	Al mi hočeš glavo dati?“ —	Nam na robe vse pojde:	
	Mu odpisal je Adame,	Mest' Ljubljana bo pokrajna,	
	Siska vrli gospodare:	Kranjska d'žela turška drajna.	66

- Hitro si pomoč' iščimo,
 70 Gospod Ravbarju pišimo,
 Vé in zna on vojsko vodit',
 Pred vojaki spredej hodit'".
 Beli list so napisali,
 Ga na Krumperk mu poslali;
 75 Tam prebiva jaki Ravbar,
 Nepremagan konjski glavlar. —
 Ravbar zjutraj rano vstajal,
 Se po gradu je sprehajal,
 Line hodil si odpirat,
 80 Dol na zlato polje gledat.
 Oziravši se okoli
 Zdaj zagleda v ravnem polji
 Mlad'ga poba urno teči,
 Beli list v roci nesti.
 85 Ravbar si ob dlani počí,
 Hitro mu naproti skoči,
 Bele liste brž pogleda,
 Baši se na glas posmeja.
 90 Stopi gori v svoje line
 Do gospoje Katarine:
 Je plahotna v taki sili,
 Za gospoda se je bala,
 95 K' mu je sabljo pripas'vala.
 Glas gospodov hlapce kliče,
 Osemnajste svoje Čiče:
 „Zor je, zdramši se zdvigajte,
 Brze konjče napajajte.
 100 Jih sedlajte, obrzdajte,
 Koj na vojsko napravljajte,
 Hoď'mo v zidano Ljubljano,
 Trdno, v'soko in prostrano.“
 Hlapci konje zasedlali,
 105 Pa vsi ročno zadirjali.
 Pred se konjica ne vstavi,
 Še le pri zeleni Savi.
 Ravbar klicati brodnike,
 Pod Črnučami voznike:
 110 „Le na noge, le vstanite,
 Nas prek Save predročite!“
 So brodniki še vsi spali,
 Zavolj vod se vozit' bali,
 Save vel'ke prediroče.
 115 Čez bregove nastop'joče.
 Pravi Ravbarju Andreje:
 „Voda sega že čez breje,
 Mi ne moremo voziti,
 Vi v Ljubljano pa ne priti.“
 Ravbar še zakliče v drugo, 120
 Svitlih zlatov dá obljubo:
 Si brodniki pomignili,
 Reko: „Še ga bomo pili.“
 Kmal brodniki zakrmili,
 So Boga lepó prosili, 125
 Da bi zdrave še vozili,
 Turške jašpre si služili.
 Zlate reče jim podati,
 Jaderno pa zadirjati
 Preko polja do Ljubljane 130
 Trdne, v'soke in prostrane.
 Gospod Ravbar dram' Ljubljance:
 „Oj Ljubljanci! oj zaspanci!
 Brž iz pernic ustajajte,
 Brž na vojsko napravljajte!“ 135
 Pa za Ravbarjem hodile
 So Ljubljanke, ga prosile,
 Srebra zlata ponujale,
 Družete si odkup'vale.
 Ravbar: „Tih', gospé in mamke! 140
 Potrpite malo, samke,
 Zdaj ni časa podkup'vati.
 Meji žuga turški blisek,
 Hoče nam požreti Sisek;
 Turek če vzel Sisek bode, 145
 Vse vse nam na robe pojde.
 Vam Ljubljana bo pokrajna,
 Stran Dolenska turška drajna.“ —
 Boben zdaj mu zaropoče,
 Da preslišat' ni mogoče. 150
 Ravbar si vojake zbere,
 Dol' pod Sisek ž njimi vdere.
 Tolk' je Turka na terišču,
 Kol'kor mravelj na mravljišču.
 Naprej v dir je Ravbar tekel, 155
 Velk'mu hlapcu: „Stopi,“ rekel,
 „Zlez' na to visoko drevce,
 Gledaj dobro na banderce:
 So banderci videt' beli,
 Trdo mujo bomo 'meli; 160
 So banderci pa rudeči,
 Nič ne bodimo boječi.

Turka bomo pozobali, Hlapec vidi vse rudeče,
 Kakor da bi češnje brali; To st'ri Kranjce vse goreče;
 165 Pred mirú ne bomo dali, Tak se v Turka so zagnali,
 Dokler ga ob tla ne djali.“ — Da so vsega posabljali. 170

201. Sedem sinov.

(Povest v verzih.)

Ak zgodbo čudno v sladkem tvojem kremlju
 Prepeval, dragi domorodec, bom,
 Ki lastna bližnji je slovenski zemlji,
 Naj odpuščenja milost zadobóm;
 V spomin si Hrovat, Čeh kot Kranjec jemlji,
 Da vseh Slovencev eden le je dom;
 Vse nas je ena kdaj rodila mati,
 8 Dojila z enim mlekom, Bog jej plati!

Blagrene, zadovoljne vživa dneve
 Grof Mikič, slavljene hrovaški ban,
 Prost vsake, ki s'romaka stiska, reve,
 Od deželjakov svojih spoštovan;
 Pa kot najlepše zrno ni brez pleve,
 Je sreči njega tud osat pris'jan,
 Dotika njega tudi se resnica,
 16 Da trn vsaktera svoj ima evetica.

V zakonu leta že živí nektere,
 Pozabi skoro, kar je bilo kdaj,
 Blagá, časti obilno si nabere,
 In bil imel na svetu že bi raj,
 Pa kaj? — vse upanje se mu podere,
 Ki cvetlo mu prijetno je do zdaj:
 Presrečno ljubi lepo svojo ženo,
 24 Pa ah! bit' mati ni jej dovoljeno.

Visocih reveži ne zavidajte!
 Vsi skup nezmožna ste in slaba stvar;
 Nad njih bliščobo se ne spotikajte,
 Po volji vse tud njim ne gre nikdar;
 Marskdaj raztrgane so bolje bajte,
 Ko Pluta, Venere, Atene dar;
 Ni mati še rodila ga sloveča,
 32 Da bi po godu b'la mu vstregla sreča.

Gospá sprehaja, kot večkrat, kraj grada
 Nek dan poletni se za kratek čas.

- Približa se jej ženska srednje mlada,
 Podoba njena v srce gane vas:
 Sirotica uboga sahne glada,
 Raztrgan je opravek, bled obraz;
 Na rokah otročičev troje nosi,
 Gospé ponižno vbogajme poprosi. 40
- „So otročiči vsi ti vaši?“ vpraša
 Je nejevoljna grofinja ostró.
 Sirota, ki na dar se lep zanaša,
 Odgovori zaupno in krotkó:
 „Vsi moji so, v'sokost častita vaša!
 Pa konec vsega hudega jih bo;
 Ob enem porodila sem vse troje,
 Živíti réva s čim jih nimam dvoje.“ 48
- Če prav navadnega je kaj na sveti,
 Da, kjer otrok obilno, kruha ni;
 Nasproti, kjer so svitli zlatje šteti,
 Brez sina Himen zakon rad stori:
 Ubož'ci noče grofinja verjeti,
 Na moč nad njo iz grla zakriči:
 „Poberi se, lažnjivka, preč spred mene!
 Pod solncem mater take ni nobene.“ 56
- „Če prav že dosti si jih preslepila,
 Pa jaz, grdoba! te poznam drugač;
 Nobena ni beračiti ti sila,
 Že slišala od tvojih sem zvijač:
 Tožljivka si nedelavna in gnjila!
 Za lene lakot je najboljši vrač;
 Živela rada dobro bi brez dela,
 Zató z lažmi si beračiti jela.“ 64
- Solzico si obriše od očesa,
 In hitro zgine bož'ca spred gradú,
 Oči povzdigne žalostna v nebesa,
 Potoži vsegavednemu Bogú,
 Njo ohraniti in nje sad telesa
 Očeta izroči se večnemu.
 On, ki pod nebom čudno hrani ptice,
 Ne bo pozabil revne sirotice. 72
- Gospá, domú ko pride, pripov'duje,
 Kar se naključilo je, možu vse,
 Da vtogotíla ni nikoli huje,
 Ko dans nad beračico grdo se,
 Ki legati jej v obraz se ne sramuje,

Kar nemogočega na svetu je;
In kak, ne da bi dar jej bila dala,
80 Predrzo babo je še ozmerjala.

Grof, umen mož, prijazno jo pokrega:
„Glej! bratovska ljudi vse veže vez;
Ne stori, ljuba! več vprihodnje tega,
Pred nebom eden je berač in knez;
Obdan zamore biti dans od zlega,
Kdor bil še včeraj je bogati Krez,
88 Gotovo pregrešila si se silno,
Da si žalila revo tak obilno.“

(Ko ban Mikič po povelji kralja Bela IV. v boj nad Tatarje odide, primeri se, da mu porodi domá žena sedem sinov, katerih enega za odgojo ohrani, vse druge pa krščenici vtopiti ukaže. Ta čas pride ban Mikič po isti cesti iz boja in prestrašena služkinja mu obstoji vso gospejno hudobijo. Izroči šeste otročiče zvestim rokam v izrejo in se napoti proti domu.)

Z veseljem, komaj stopi v grad, nazvésti
Edin'ga grofu porod se sinú,
Pa kar osrčje žuga mu razjesti,
Zakriva modro svetu celemu;
Dramiti ženi svoji noče vesti,
88 Ne v hrup spravljati tihega domú:
Očetine se radosti on vnema,
96 Vesel edinega sinú objema.

Po skrbi staršev dobrih vsi mogoči
Je mladi grof doma lepo rején;
Odrašča naglo starosti otročji,
Po stanu z vsem spodobno preskrbljén,
Od dne do dne modrejši kot visoči,
88 Umetnosti potrebnih vseh učén;
Pa oča ima skrb na skrivnem vedno,
104 Da unih šest redí se tudi čedno.

Kot dvojčeka, vtrjavca star'ga Rima,
K' ju vreči v Tibro dedov brat velí,
Da se življenje zagotovi njima,
Volkulja v divji gošči tam dojí:
Šestercev svojo dojkinjo vsak ima,
88 Ki bolje kot njih mati za-nj skrbi;
Vsi rastejo očetu na veselje,
112 Do kraja spolnjene so njega želje.

Že bliža za-nj se srčno zaželeni,
Za tovaršico njega britki čas,
Ko dopeljati zadnjič je nameni

- Pred nje, strupene matere obraz.
Po šegi gostje naredí grofeni,
Pripravi se s kopó, kar mika nas;
Gospodo povabíti da vso slavno,
In že sedé krog mize vsi postavno. 120
- Ko b' trenil, ropi noter šest junakov,
Vseh kakor mladi grof opravljenih;
Pod solncem gorših ni jih korenjakov,
Lepih, čvrstih, kot sveča zrasenih;
Ban ko šest svojih viteških vojščakov
Plemenitašev zboru skaže jih:
Lepoti čudi gostov se neznanih,
Zdravico jim napíva slednji zbranih. 128
- Že bliža praznik koncu se obeden, —
Ban stopi sred sinov, vprašanje da:
„Kaj malopridnež tisti bil bi vreden,
Ki smrt junakov teh bi slast ga b'la?“
„Pri moji veri! krvolok poreden,“
Oglasi prva se 'zmed vseh gospá,
„Ki teh sokolov hotel kri bi žreti,
To uro smrti moral bi umreti.“ 136
- „Ta krvolok si ti, supruga moja,“
Povzame mož besedo njen srdit,
„Ko b'la spolnila bi se volja tvoja,
Že zdavno morali bi vsi vtonit';
Pa védi, da vseh šest gredé iz boja
Je jezi tvoji vedlo mi vmaknít';
Ak vest otpna ni nikol te pekla,
Si sodbo sama čez-se zdaj izrekla.“ 144
- Kot Zena nenavadni svit Semelo,
Na tla njo treši besedí teh jék,
Prebode, jej presune srce smelo,
Ki ni gauil ga mili detcev vék;
Prič'joče vse je v živo spreletelo,
Zgleduje, čudi se, strmí vse v prek;
Kako bo zgodba čudna se končála,
Skrb ta edina vse je obhajála. 152
- V trepetu nezrečenem zdihujoča,
Ponižna kot berač razcapan, bos,
Z razpetimi rokami klečijoča
Gospa jej odpustiti grofa pros';
Solzá zaliva jej obličje moča,
Podobo smrti na obrazu nos':

- 160 Ne da se pa nikakor omečiti,
Nezmerno ne zastonj mož njen srđiti.
- Prič'jočim vsem gospá se v srce smili
V britkosti strašni, ki je ni izreč';
Vsi združeni zavzdignejo jok mili,
Vsak prošnje skrikne svoje glas trepeč,
Gospelj na pomoč v zadnji priti sili:
Ko vzdigne ban izdrt že goli meč,
Da spolni od nje same izrečeno
168 Krvavo sodbo sam nad svojo ženo.
- O stoj, stoj! soprug, oče razžaljeni!
Ak te ne gane žene tvoje jok,
Saj prošnje imenitnih gostov cení,
In krik rojenih dvakrat ti otrók;
Nazaj spet v nožnice meč ostri dení,
Da dneva kon'c veselje bo, ne stok;
Pravične ogenj jeze potolaži,
176 Pred svetom vél'kodušnost svojo skaži.
- Vendar — on, ki pravica mu je draga,
Žaljenje tudi pozabiti vé,
Vse lepo duše je njegove snaga,
Usmiljeno mu tolée tud sreé:
Na prošnje té se zadnjič ban premaga,
Krivico svoji odpusti gospé.
Lepó pravice sveto je češčenje,
184 Še lepše odpustiti razžaljenje.
- Naj vam pripoveduje drugo pero
Gostovov zbranih čut veselja nov,
Okó rosi solzíce marsiktero
V okrogu razodetih vitezov;
Kdo 'zrekel bo čutenje mnogotero
Med sabo se spoznanih bratecov?
Obilno popis'vati taka čuda,
192 V resnici! prazna bila bi zamuda.
- Brat bratu se krog vrata zdaj ovije,
Objema nepoznan'ga brateca;
Solzá mu potok po obrazu lije,
Obraz umiva ž njimi družega;
Krví glas slednjemu iz srca vpíje —
Kdo priča bil je kdaj enacega?
Plačéča mati tudi zdaj spoznana,
200 Od njih objemana je, celovana.

Vsi bana Mikiča sedmeri sini
 Pridóbili so si slovečo čast,
 Se darovali kralju, domovini,
 Za nje obnašali se slave rast;
 Pri njej živeti v vitezov spomini,
 Je hrepenenja njih edina slast;
 Rodov sedmerih bili so očaki,
 Ki mnogi so iz njih izšli junaki. J. Zemlja. 208

202. Krst pri Savici.

(Povest v verzih.)

Vvod.

Valjhún sin Kajtimara, boj krvavi
 Že dolgo bije za krščansko vero,
 Z Avreljem Droh se več mu v bran ne stavi. 3
 Končano njuno je in marsiktero
 Življenje, kri po Kranji, Koratani
 Prelita napolnila bi jezero. 6
 Gnjjó po polji v bojih pokončani
 Trum srčni vojvodi in njih vojščaki,
 Sam Črtomir se z majhnim tropom brani. 9
 Bojuje se najmlajši med junaki
 Za vero staršev, lepo bog'njo Živo,
 Za Črte, za bogove nad oblaki. 12
 On ž njimi, ki še trd'jo vero krivo,
 Beží tje v Bohinj, v bistriško dolino,
 V trdnjavo zidano na skaló sivo. 15
 Še dandanašnji vidiš razvalino,
 Ki Ajdovski se gradec imenuje,
 V njej gledaš Črtomirovo lastnino. 18
 Devetkrat večá množ'ca je obsuje,
 In zveste straže krog in krog postavi,
 Odvzame up jim vse pomoči ptuje; 21
 Visoke odre tamkaj si napravi,
 Zidovje podkopuje, vrata seka,
 Ne polasti se njih, ki so v trdnjavi. 24
 Šest mescev móči tla krvava reka,
 Slovenec že morí Slovenca, brata,
 Kako strašná slepota je človeka! 27
 Ko niso meč, sekira in lopata
 Jih mogle, lakota nepremagljiva
 Prti odpreti grada trdna vrata. 30

- Dalj Črtomir jim reve ne zakriva,
 Besede te tovaršem reče zbranim:
 33 „Ne meč, pregnala bo nas sreča kriva.
 Le malo vam jedila, bratje! hranim,
 Branili smo se dolgo brez podpore,
 36 Kdor hoče se podati, mu ne branim;
 Kdor hoče vas dočakat' temne zore,
 Neproste dni živet' nočém enake,
 39 Ne branim mu, al jutra čakat' móre.
 S seboj povabim druge vas junake,
 Vas, katerih rama se vkloniti noče:
 42 Temna je noč, in stresa grom oblake;
 Sovražnik se podal bo v svoje koče,
 Le majhen prostor je tje do goščave;
 45 To noč nam jo doseči je mogoče.
 Največ svetá otrokom sliši Slave,
 Tje bomo najdlji pot, kjer nje sinovi
 48 Si prosto vol'jo vero in postave.
 Ak pa naklonijo nam smrt bogovi,
 Manj strašna noč je v črne zemlje krili,
 51 Ko so pod svetlim solncem sužni dnovi!“
 Ne zapustí nobeden ga v tej sili,
 Molčé orožje svoje vsak si vzame,
 54 Strahljivca v celem ni imel žtevil.
 Al komaj vrata so odprta, vname
 Se strašen boj, ne boj, mesarsko klanje:
 57 Valjhun tam s celo je močjó objame.
 Tud on se je zanesel na njih spanje,
 Prelezti mislil je ozidje grada,
 60 In ponevedoma planiti na-nje.
 Ko svojo moč najbolj vihar razklada,
 Okrog vrat straža na pomoč zavpije,
 63 In vstane šum, da mož za možem pada.
 Ko se neurnik o povodnji vlije,
 Iz hriba strmega v doline plane,
 66 Z derečimi valovami ovije,
 Kar se mu zoper stavi, se ne vgane,
 In ne počije pred, da jêz omaga:
 69 Tak vrže se Valjhún na nekristjane.
 Ne jenja pred, dokler ni zadnja sraga
 Krví prelita, dokler njih kdo sope,
 72 Ki jim bila je vera čez vse draga.
 Ko zor zasije na mrličev trope,
 Ležé ko ob ajde žetvi al pšenice,
 75 Po njivah tam ležé snopovja kope.

Leží kristjanov več od polovice.

Med njimi, ki so padli za malike,

Valjhun zastonj tam išče mlado lice

Njegà, ki kriv moritve je velike. —

78

Krst.

Mož in oblakov vojsko je obojno

Končala temna noč, kar svetla zarja,

Zlatí z rumen'ni žarki glavo trojno

Snežnikov kranjskih siv'ga poglavarja.

Bohinjsko jezero stoji pokojno,

Sledú ni več vunanjega viharja;

Al somov vojska pod vodo ne mine,

In drugih roparjev v dnu globočine.

8

Al jezero, ki na njega pokrajni

Stojiš, ni Črtomir! podoba tvoja? —

To noč je jenjal vojske šum vunanji,

Potihnil ti vihar ni v prsih boja;

Le hujše se je zbudil črv nekdanji,

Ak prav učí me v revah skušnja moja,

Bolj grize, bolj po novi krvi vpije,

Požrešniše obupa so harpije.

16

Na tleh ležé slovenstva stebri stari,

V domačih šegah vtrjene postave;

V deželi parski Tasel gospodari,

Ječé pod težkim jarmom sini Slave;

Le ptujcem sreče svit se v Krajni žari,

Ošabno nos'jo ti po konci glave,

Al, da te jenja ta skeleti rana,

Ne boš posnel Katona Utikana!

24

Prenesla pričujoče ure teže

Bi ne bilà let poznih glava siva;

V mladosti vendar trdniše so mreže,

Ki v njih drží nas upa moč goljiva;

Kar, Črtomir! te na življenje veže,

Se mi iz tvojih prejšnjih dni odkriva,

Ki te vodila ni le stara vera

Tje na osredok bleškega jezera,

32

Tje na otok, z valovami obdani,

V današnjih dnevih božjo pot Marije;

V dnu zad stojé snežnikov velikani,

Poljá, ki spred se sprosti, lepotije

Ti kaže bleški grad na levi strani,

Na desni griček se za gričem krije.

Dežela krajnska nima lepš'ga kraja,
Ko je z okolšno ta, podoba raja.

40

(Ko je odhajal „boj bojvat brez upa zmage“, zapustil je na otoku nevesto — Bogomilo, hčer Staroslava, svečenika boginje Žive.)

Premagan pri bohinskem sam jezери,
Stoji naslonjen na svoj meč krvavi,
Z očmi valov globoki brezen meri,
Strašne mu misli rojijo po glavi.
Življenje misli vzeti si v slepi veri,
Al nekaj mu predrzno roko vstavi, —
Bila je lepa, Bogomila! tvoja
Podoba, ki speljala ga je 'z boja.

48

Enkrat videt' želi podobo milo,
Pozdravit' prejšnjega veselja mesto:
Al srečno je prestala časov silo,
Al njeno mu srce še bije zvesto,
Al morebit' pod hladno spi gomilo,
Al premagavec mu je vzel nevesto,
Al živa, al mrtva je, zvedet more,
Ločiti pred se iz sveta ne more.

56

Znan ribič priveslá od une strani,
Opomni ga, kak sam sebe pozabi,
Kako povsod ga iščejo kristjani,
Kak z vjetimi Valjhun srditi rabi;
Prijazno delj mu tam ostati brani,
Stopiti k sebi ga v čolnič povabi,
Da ga pripelje v varniše zavetje;
Vda Črtomir se v to, kar ribič svetje.

64

In brž veslata v konec ta jezera,
Kjer bistra va-njga pribobni Savica;
Ker srečen veter nju roké podpera,
Čolnič letí, ko v zraku urna ptica.
Se ribič po sovražnikih ozera,
Čoln vstavi, kjer je gosta senc temnica.
Ker se mu zdi, da lakota ga grudi.
Junaku, kar je v torbici, ponudi.

72

Želi dat' Črtomir mu povračilo,
Al v vojski dnarji so bili razdani;
Da Staroslav, se spomni, z Bogomilo
Mu v skrivnem kraji tovor zlata hrani,
Nju poiskati dá mu naročilo,
In dá mu prstan samo njima znani,
Da bo pri njima storil mu resnico;
Prinesti zlata reče četrtnico.

80

Po Bogomili prašat' mu ukaže:
 Al gleda svetlo sonce, je še živa,
 Al so obvárvale jo mokre straže,
 Al pred sovražniki drugej se skriva,
 In kod najvarniša se pot pokaže
 Tje, kjer zdaj draga deklica prebiva?
 Pri slapu čakal jutro bo Savice
 Vesele ali žalostne novice.

88

Slap drugo jutro mu grmí v ušesa;
 Junak premišlja, kak bolj spodej lena
 Voda razgraja, kak bregove stresa,
 In kak pred njo se gore ziblje stena;
 Kak skale podkopuje in drevesa,
 Kak do nebes letí nje jeze pena!
 Tak se zažene, se pozneje vstavi
 Mladeneč, Črtomir pri sebi pravi.

96

Zbudí ga 'z misel teh móž govorica,
 Ki bližajo se z blagom obloženi;
 Spozna koj ribiča poštena lica.
 Neznán mož pride po stezi zeleni;
 Talar in štola, znamenja poklica,
 Povesta mu, da služi Nacarení.
 Po meč bi desna se bilá stegnila,
 V tej priči se prikaže Bogomila.

104

„O, sem na srce moje, Bogomila!
 Skrbí je konec, žalosti, nesreče,
 Se trese od veselja vsaka žila,
 Kar gledam spet v obličje ti cveteče;
 Naj brije zdaj okrog viharjev sila,
 Naj se nebó z oblaki preobleče,
 Ni meni mar, kar se godí na sveti,
 Ak smejo srečne te roké objeti.“

112

Iz njega rok izmakne se počasi,
 In blizo se na prvi kamen vsede,
 In v trdnem, vendar milem glasi
 Mladenču vnet' mu reče te besede:
 „Ne združenja, ločitve zdaj so časi,
 Šel naj vsak sam bo skoz življenja zmede;
 Da b' enkrat se sklenile poti naji,
 Me tukaj vidiš zdaj v samotnem kraji.“

120

„Povedat' moram ti, da sem kristjana,
 Malikov zapustila vero krivo,
 Da je bežala ta, ko ob solncu slana,

128 Da dal krstit' je oča glavo sivo,
Soseska je Marije službi vdana,
V dnu jezera vtopila bog'njo Živo.
Kakó prišla k resnice sem pogledi,
Moj Črtomir! v besedah kratkih zvedi.“

„Večkrat v otoka sem samotnem kraji,
Ko te je ladja nesla proč od mene,
Si mislila, al bo ljubezen naji
Prešla, ko val, ki veter ga zažene;
Al hrepenečih src želje najslaji
Ogasil vse bo zemlje hlad zelene,
Al mesta ni nikjer, ni zvezde mile,
136 Kjer bi ljubeča srca se sklenile.“

„Te misli, ko odšel si v hude boje,
Mirú mi niso dale več siroti.
V nevarnosti življenje vedet' tvoje,
Zaprte vse do tebe videt' poti,
Ni vedlo, kam se djati srce moje,
Tolažbe nisem najdla v taki zmoti.
Obupala sem skoraj takrat reva:
144 Kak sem želela v noči tej svit dneva!“

„En dan sem prašat šla po vojske sreči,
Al skozi se še ni sklenila z vami;
Učil ljudi je mož bogaboječi,
Duhovni mož, ki zdaj ga vidiš z nami:
Kakó nas vstvaril vse je Bog največi,
Kak greh prišel na svet je po Adami,
Kak se je božji Sin zató včlovečil,
152 Da bi otél narode in osrečil;“

„Da pravi Bog se kliče Bog ljubezni,
Da ljubi vse ljudi, svoje otroke;
Da zemlja, kjer vijó viharji jezni,
Je skušnje kraj, da so naš dom visoke
Nebesa, da trpljenje in bolezn
Z veseljem vred so dar njegove roke;
Da čudno k sebi vod' otroke ljube,
160 Da ne želí nobenega pogube;“

„Da vstvaril je ljudi vse za nebesa,
Kjer glor'ja njega sije brez oblaka,
Okó ni vid'lo, slišala ušesa
Veselja, ki izvoljenih tam čaka;
Da sprostenim bo vseh težav telesa
Se srečnim izpolnila volja vsaka,

- Da bodo tamkaj božji sklepi mili
Te, ki se tukaj ljubijo, sklenili.“ 168
- „Ko šla domú sem, združbo naj'no v glavi,
Me mož, ki je ta uk učil, doide;
Prijazno v svoji šegi me pozdravi,
Pové, da pred je štet bil med druide,
Da preobrnil se je k veri pravi,
Da v naše kraje oznan'vat jo pride;
Ker so vasi bilé mu krog neznane,
Z menoj iti želí, ker noč postane.“ 176
- „Doma očetu, meni razodeva,
Kar prorokvali nekdam so proroki,
Kak, kar grešila sta Adam in Eva,
Na križu operó krví potoki,
Popíše nama strah sodnjega dneva;
Vse čudeže, ki vere so poroki,
Kar vedet' treba je, zloží po vrsti,
Ker sva vse verovala, naji krsti.“ 184
- „Al ena skrb me je morila vedno,
Da ti med njimi si, ki Bog jih črtí;
Večkrat sem v sanjah vid'la glavo čedno,
Bledó ležati na mrtvaškem prti;
Sem trepetala za-te uro sledno,
Da bi nebes ne zgrešil v britki smrti.
Mož božji mi bolnó srce ozdravi,
Ker, da zamore vse molitev, pravi.“ 192
- „Koliko kratov sem od tod v samoti
Klečala, klicala pomoč Marije:
„„Zavreči v jezi ga, moj Bog, ne hoti,
Ker v zmoti žali te, ne 'z hudobije,
Ne daj v oblast sovražni ga togoti,
Pred njo naj milost tvoja ga zakrije!““
In čudno te je tisto noč ohranil,
Ko ni noben tovarš se smrti vbratil.“ 200
- „Iz spanja svoj'ga, Črtomir! se zbudi,
Slovó daj svoji strašni, dolgi zmoti,
Po potih se noči temne ne trudi,
Ne stavi v bran dalj božji se dobroti,
In njene milosti dni ne zamudi,
Da sklenete se enkrat naj'ni poti,
Ljubezen brez ločitve da zazori
Po smrti nama tam v nebeškem dvori.“ 208

Črtomir.

„Kak bom povrnil, Bogomila draga!
 Ljubezen, skrb, kar si trpela za-me?
 V veselji skoraj mi srce omaga,
 Ki v njemu tvoja ga ljubezen vname,
 Dokler krvi ne vteče zadnja sraga,
 In groba črna noč me ne objame,
 Ti sužno moje bo življenje celo,
 216 Ti gospoduj čez vero, misli, delo.“

Kakó bi mogel tebi kaj odreči,
 Storiti tega ne, kar boš želela!
 Al zmislil ran, ki jih Valjhúna meči
 So storili in pšic njegovih strela;
 Kaj videli krvi smo v Krajni teči,
 Kristjanov tvojih vsa prevdari dela,
 In mi povej, al ni Črt najbolj jezni
 224 Njih Bog, ki kličeš ga Boga ljubezni?

Duhovni.

„Po celi zemlji vsem ljudém mir bodi,
 Tako so peli angeljcev glasovi,
 V višavah pri Mesijesa prihodi;
 Da smo očeta enega sinovi,
 Ljudjé vsi bratje, bratje vsi narodi,
 Da ljubit' mor'mo se, prav' uk njegovi.
 Valjhún ravná po svoji slepi glavi,
 232 Po božji volji ne, duhovni pravi.“

Črtomir.

„Ljubezni vere in mirú in sprave,
 Ne branim se je vere Bogomile,
 Vem, da malike in njih službo glave
 Služabnikov njih so na svet rodile;
 V njih le spošt'val očetov sem postave,
 Al zdaj ovrgle so je vojske sile.
 Ak sklene me s teboj krst, Bogomila!
 240 Kdaj bo zakona zveza me sklenila?“

Bogomila.

„Odločeni so roži kratki dnovi,
 Ki pride na-njo pomladanska slana,
 Al v cvetji jo zapadejo snegovi;
 Tak mladi deklici, ki zgodnja rana
 Sreč jej gloda, vsmrtni mir njegovi,
 Le kratka pot je skoz življenje dana;

Al je za majhen čas se združiti' vredno,
Da bi ločitive spet se bala vedno? 248

Da bi od smrti rešil te nesrečne,
In tamkaj mili Bog v nebeškem raji
Z menoj te, dragi! sklenil čase večne,
Pustila v nemar sem željé najslaji,
Pustila v nemar dni na svetu srečne,
Sem odpovedala se zvezi naji.
Je vslišana bilà molitev moja;
Ne smem postati jaz nevesta tvoja." 256

Bogu sem večno čistost obljubila,
In Jezusu, in materi Mariji;
Kar doživela let bom še števila,
V željá bridkosti, v upa rajske siji,
Nobena me ne bo premogla sila,
Bilà da svojemu, svetá Mesiji,
Nebeškemu bi ženinu nezvesta,
Nikdar ne morem tvoja bit' nevesta! 264

Duhovni reče med besede take:
„Zakona sreče ta živát' ne more,
Kdor dela mojim, tvojim je enake
Predrznil v časa se sejat' razore;
Druid sem z zmoto jaz slepil rojake,
Ak ne bi bil dajal tvoj meč podpore,
Kdaj vgasnila bilà bi kriva vera,
Bi vdova ne bilà žen marsiktera!" 272

„Tvoj pot je v Oglej, da položil na-te
Roké bo patriarh, ak duh te žene,
Ko si pogubljal je, oteči brate,
Duhovnega te storil bo, ko mene.
V deželah jutra čakajo bogate
Te žetve, ne zamudi je nobene,
Le hitro v Oglej, tje do patriarha,
Da posveti te mašnika, duš varha." 280

Črtomir.

„Prav praviš, da ne smem jaz upat' sreče,
Ki vedno je in bo sovražna meni:
Dosegel oča zmage ni sloveče,
Končal življenje v vojski je zgubljeni,
Odšla je mati komaj sponam ječe,
Že davno jo pokriva grob zeleni.
Osrečit' hoče me ljubezen sladka,
Al kak sladkost bilà je njena kratka!" 288

„V deželi koj trobente glas zapoje,
 Od Bogomile drage mene loči,
 Junaško bili smo z Valjhunom boje,
 Vesele zmage dan nam ne napoči;
 Pomoril meč je vse tovarše moje,
 Bog je moj up, gozd je moj dom prič'joči.
 Nespametna bila bi z mano zveza,
 Ki me preganja vedno sreče jeza.

296

Bogomila.

„Ljubezni prave ne pozna, kdor meni,
 Da vgasiti jo more sreče jeza;
 Gorela v čistem, v večnem bo plameni
 Zdaj in ko mi odpade trupla peza;
 V zakonu vendar brani sad mi njeni
 Vživati z Bogom trdniša zaveza.
 Odkrila se bo tebi unstran groba
 Ljubezni moje čistost in zvestoba.“

304

„Da bodo znani božji jim obeti,
 Jih oznan'vat pojdi v slovenska mesta;
 Kar dni odločenih mi bo na sveti,
 Bogu in tebi bom ostala zvesta,
 V nebesih čakala bom pri očeti
 Čez majhen čas deviška te nevesta,
 Dokler žalujejo po teb' oteta
 Krdela, prideš k meni v mesta sveta.“

312

Izmed oblakov solnce zdaj zasije,
 In mavrica na blede Bogomilo
 Lepote svoje čisti svit izlije;
 Nebeški zor obda obličje milo;
 Jok, ki v oči mu sili, komej skrije,
 Da ni nebo nad njim se odklenilo,
 Da je na svetu, komaj si verjame,
 Tak Črtomira ta ogled prevzame.

320

Ko je minul, kar misli, da bo v sili
 Zlata mu treba, si od mož ga vzame;
 Dar ribču da, njim, ki so ga nosili;
 „Kar Staroslav zlata že hrani za-me,
 Daj ga sirotam,“ reče Bogomili,
 Se bliža jej, presrčno jo objame,
 Molčé poda desnico jej k slovesu,
 Solzé stojijo v vsakem mu očesu.

328

„O čakaj, mi dopolni prošnjo eno!
 Pred, ko se loč'va,“ Bogomila pravi,

„Da mi v skrbéh ne bo srce vtopljeno,
 Da lože se bridkosti v bran postavi.
 Pred, ko greš v Oglej čez goro zeleno,
 Se pričo mene odpovej zmotnjavi,
 Dokler te posveti krat, se zamudi,
 Voda je blizo in duhovni tudi.“ 336

Molcé v to prošnjo Črtomir dovoli,
 Z duhovnim bliža slapu se Savice,
 Molitve svete mašnik, on ž njim moli,
 V imeni krsti ga svete Trojice.
 So na kolenih, kar jih je okoli,
 Se od veselja svet' obraz device,
 Ki je bilà podpora vere krive,
 Je opravljalà službo bog'nje Žive. 344

Razlagajo, ko pride v Akvilejo,
 Mu sveta pisma, prosta zmote vsake;
 Postane mašnik, v prsih umrjéjo
 Nekdanji upi; med svoje rojake
 Slovence gre in dalje čez njih mejo,
 Do smrti tam preganja zmot oblake. —
 Domú je Bogomila šla k očeti,
 Nič več se nista videla na sveti. — 352

Fr. Prešeren.

203. Homerove Ilijade XIX. spev.

(Ahilej se srdú odpové in v boj podá.)

Dviga iz morskih valov se rumeno prepasana Zora,
 Da svitlobo delí bogovom in smrtnemu bitju;
 Tetida zdaj prinese do bark Hefestova dela.
 Pri Patroklú na tleh Ahileja javkati najde,
 Britke bolesti okrog zdihajočih obilno tovaršev. 5
 Med nje stopi nakrat, glej, boginja srebronožična,
 Sinu roko podá, izreče besedo in pravi:
 „Pustiva, sin, če ravno boli, tu tega ležati,
 Sklenjeno v nebu je tak, da smrt je nemilo ga tres'la;
 Prejmi Hefestov dar, to krasno bliščeče orožje, 10
 Kakor enakega še ob rami človeški ni bilo.“

Boginja zdaj na tla položi pred sina orožje,
 Ganjenja čudno vse skup rožljajo naprave umetne;
 Združene strah okrog preletí, ne tvega nobeden
 Boginji zreti v obraz, preplašeni vsi trepetajo. 15
 Samo Ahilej, orod gledaje, še hujše jezí se,

Bliskate mu ko plamena dva pod čelom očesi;
 Scer pa prešine ga slast v objemu bogovega dara,
 In ko dovolj s pogledom opráv nasiti si srce,
 20 Stikoma materi brž besede te krilate reče:

„Da, gotovo je bog, ki poslal orožje nam to je,
 Nevmerjoča le dlan kaj takega 'zdela, ne človek.
 Koj se orožiti čem! Skrbí me le nekaj, o mati!
 Da bi tačas Menetiču moj'mu se splazile muhe
 25 V rane zasekane, tam ne vplodile gnusne črvadi,
 Ki bi potem oskrunila drob in ude mrliču —

Kajti življenja v njem ni — in truplo bi gnjiti počelo.“

Rahlo odvrne rekoč mu boginja srebronžična:

„Srčno, predragi mi sin, za to le nikar žalovati!
 30 Meni bo skrb obvarvati ga nadlege muševja,
 Ki se požrešno živi, glodaje pobite junake.
 Ako celó ležalo bi tu, da leto preteče,

Truplo ne gnjilo bi nič, le vedno bi lepše cvetelo.
 Združi tedaj k posvetu na hip Ahajce junake,

35 Jezo pozabi nasprot Agamemnonu, vodniku ljudstva,
 Ter se podajta oba, s pogumom opasana, v bitvo.“

Rekši pogum in silno krepost mu dihne v osrčje,

Vlije ambrozije zdaj in rudečega nektara v žile
 Mrtvemu Patroklu, gnjilobe da truplo mu varje.

40 Grě pak ob bregu po tem, ob morskem, sloveči Ahilej,
 Strašno v okrožje kričí in šunta junake Ahajce.

Tisti celó, ki varhi sicer so bivali v ladjah,

Ki krmila so bark z izurjeno vládali roko,

Ali kot hišniki kruh med posle delili na brodu;

45 Vsi ti sedaj hiteli so skup, kar hrabri Ahilej
 Spravlja v nesrečni se boj, za kterega dolgo ni maral.

Arova tudi prišantata tje služabnika srčna,

Tidejev sin, stanovitni vojak, in vrli Odisej;

Bližata, trudna še ran, se na pike oprta počasno,

50 Ter na prve klopi se zbornice vsedeta spredej.

Najposlednejši pak Agamemnon vojvoda pride,

Silnega vboda bolán, ker v hudem trganji Koon,

Sin Antenorov, bil ga je ranil s piko jekleno.

Zdaj ko združeni vsi so v skupščini bili Ahajci,

55 Dvigne z besedami tak se jadernonogi Ahilej:

„Vojvoda, bolje za naji, ki sva srditega srea

Slep se sprla zavolj Brizejde v britki togoti,

Boljše bi bilo za naji, za-me in za-te gotovo,

Da bi takrat Artemida s smrtjo zadela jo bila,

60 Ko sem si 'zbral jo v dar v Lirnesu, premaganem mestu.

Toliko grizlo prahú ne bilo bi slavnih Ahajcev,

Padših vražniku v pest ob času mojega srda.

- Unim scer to bilo je v prid — pa zdi se mi, mnogo
Bodo zdihavali še Ahajci naj'nega krega.
- Toda pozabiva, kar je minulo, če ravno je britko, 65
Potolaživa ponos — in siloma — v srcu junaškem,
Srdu se jaz clo odpovem, ne kaže mi dalje
Stati ti trmo nasproti. Na noge tedaj in pokličī
Brez odloga v boj Ahajce kodrolasate;
Skusiti čem še Trojce enkrat, napadši je silno, 70
Al so namenjeni res prenočevati pri brodirh.
Zdi se mi, rad bo mnogi od njih kolena priklanjal,
Ako mu steče, da živ se umakne sulici naši.“
- Reče: kak veselé se v bliščéčem orožji Ahajci
Velikodušnega se Pelida, da srd je potažil! 75
Dvigne v sedežu pak vojaštva se knez Agamemnon,
Te-le besede tedaj, ne stopivši v okrožje, izusti:
„Hrabri Danajci, prijatli mi dragi, služabniki Ara!
Mirni posluh stoječemu gre; ni lepo nikakor
Segati komu v govor; to tudi izurjene zmoti. 80
V hrupu takem kdo govoriti, kdo slišati more?
Najglasnejši se s tem govorec lahko omami.
Tebi Pelid se bom razodel, vi drugi Ahajci
Pridno pazeči vsak premislite moje besede.
Mnokrat očitali so Danajci mi mojo pregreho, 85
Britko me karali tud, pa jaz sem nedolžen prepíra;
Krivi so Zen in osode zavid in temna Erinja;
Ti so mi tistega dne, ko dar sem vzel ti po krivem,
Tak omamili um, krivici da srce udal sem.
Kdo ubrani se tem? To Ata slepivka vse dela, 90
Prvorojena Zenova hči, ta vsakega zmoti.
Rahlih stopinj se ziblje naprej, se tal ne dotika,
Plava nad temenom glav človeškega roda na zemlji,
Vabi v krivico ljudi, ter mnogo jih va-njo zaplete.
Zvila celó je Zena nekđaj, ki smrtnih in večnih 95
Najmogočniši je; in Hero, čeravno le ženska,
Ga je kovarno po tem prekanila tistega dneva,
Ko je Herakleja moč Alkmena imela roditi
V taboru krasnih ograj, v ponosnem mestu tebankskem.
Ker pregrešil sem, ker Zen mi je pamet otemnil, 100
Čem spokoriti se tud, in dati obilno ti blaga.
Kviško tedaj, oroži se v boj, podbodi še druge,
Jaz ti pripravim med tem darove, katere Odisej
Včeraj obečal ti je, pozdravivši te v šotoru tvojem.
Toliko mudi se le, če ravno te mika do bitve, 105
Da mi tovarši iz bark darila prinesejo semkaj,
Ino ti sam preceniti znaš, kaj krasnega dam ti.“
Odgovori pa tako mu jadernonogi Abilej:

110 „Atrejič, vojvoda trum, preslavni vladar Agamemnon,
Stori, kar se ti zdi, pristojne darove prinesi
Ali zadrži mi jih; le hitro na boj se podajmo!
Dalje ne gre muditi se tu s pogóvorom praznim,
Djanje puščaje v nemar; veliko še dela je treba!
115 Skoro Ahileja spet med prvimi vidite v bitvi,
Kako podiral bo v prah Trojance s piko jeklenko;
Tak imate zgled, kak treba sovražnike bití.“

Njemu opomni na to v sovetih izurjen Odisej:
„Bodi še tako močan, bogovom enaki Ahilej,
Tirati tešč proti Iliji v boj s Trojanci nikar jih,
120 Kajti boritev ne bo trpela časa le malo,
Kdar enkrat se sprimejo prav razpaljene rajde,
In s pogumom oba navdajo naroda bogovi.
Pusti, da prej okrepčajo se s pijačo in hrano
V lad'jah urni možjé: to daje življenje in zmago.
125 Ni ga junaka, da tešč brez hrane in pitja bi mogel
Sekati vražnike celi dan do večernega mraka.
Če je še tako volján obnašati srčno se v bitvi,
Žeja ga stare in glad, po malem otrpnejo udje,
Peša mu moč in klenkajo mu kolena, ko hodi.
130 Vitezu pak, če se vina in hrane dovolj je nasitil,
Ako bojuje se tud ves dan z vojščakom sovražnim,
Srce veselo igra, ne peša mu hrabro koleno,
Dokler clo poslednji vojščak iz bitve ne zgine.
Ljud razpošlji tedaj, naj vsak si omisli kosila,
135 Atrejev sin Agamemnon tačas darove prinesi
V skupščino les, da lastnih oči je zrejo Ahajci,
Ti pa raduješ o njih se vrlo v srcu junaškem.
Zadnjič obed naj da dragocen ti v šotoru svojem,
Da se ti skaže vsa čast, ki takemu vitezu grede.
140 Atrejev sin! ti pak zanaprej v oziru na druge
Bodi pravičniši tud, in ni nevredno vladarja
Umiriti se s možem, če vzrok žale mu bil je.“

Spet se oglašil nasprot krdela vladar Agamemnon:
„Rad, o Laertov sin, rad tvoje besede poslušam,
145 Ker po pravici si vse razložil in lepo govoril;
Ti počakaj Ahil, če ravno te mika do bitve,
Tudi vi drugi pomúдите se, da pride darilo
Sem iz mojih bark in da zvezo skleneva zvesto.
Tebi pa to, Laertov sin, velevam, vkažujem:
150 Brž izvoli si najžlahtnejše mladenčé ahajske,
Ino prinesi iz bark darove, katere mu dati
Včera j namenila sva, in deklice s sabo pripeljí.
V taboru pa ahajskem naj mrjasca omisli
Taltibios, da zakoljemo v dar ga Apolu in Zenu.“

- Njemu pa reče na to tekúu siloviti Ahilej: 155
 „Atrejič, vojvoda trum, preslavni vladar Agamemnon!
 Biti bi znala ta skrb priličnejša drugemu času,
 Kedar vojske vihar počitka dovoli nam uro,
 Ino togota mi tak divjala v srcu ne bode.
 Zdaj pa leže mrlíči še tam, katere je Hektor, 160
 Prijamov sin, pobil, ko čast mu zmage je Zen dal.
 K jedi vi vabite je, jaz rajši bi treznim ukazal
 Brez prevdarka v boj podati se vrlim Ahajcem,
 Gostovanje pa dal zvečer bi napraviti slavno,
 Ko maščevana sramot bo naših tenja poslednja. 165
 Meni nič gotovo poprej skoz grlo ne drkne,
 Bodi pijača al jed, ker vzela mi smrt je prijatla,
 V šotoru tam leži, raztrgan z ostrino jekla,
 K vratom obrnjen obraz, tovarši plakaje v okrogu;
 Torej ker ne želi kaj takega srce si moje, 170
 Ampak boj in kri in stok umirajočih.“
 Odgovori mu na to v svetih izurjen Odisej:
 „Pelejič, iskren Ahil, najviši junak med Ahajci,
 Boljši si v bitvi ko jaz in hrabrejši, res ne le malo,
 Toda v modrosti bi znal mnogotero te jaz prekositi, 175
 Kajti dalje živim, in torej več sem izkusil;
 Mojemu svetu tedaj ukloni srce prijazno.
 Kmalo ljudje navolijo pač se bojnega hrupa,
 Ako železo kosí ko bilkice trudne junake;
 Malo celó bo prida, če vago obrne Kronion, 180
 On, ki bitev najviši vladar je človeškemu rodu.
 Bomo Ahajci mi mar žalovali s trebuhom za mrtve?
 Vsakega dne za poredoma jih pogine veliko,
 Kdo nadloge bi tak neskončne prenesti zamogel?
 Dajmo tedaj pobite može zakopati spodobno, 185
 Ter žalujmo ta dan, po tem utolažimo srce.
 Kar pa zadela do zdaj ni strašne bitve nevihta,
 Spomni se hrane, spomni se pitja, da bomo še hujše
 In neprenehoma, v bron okorni zaviti, se bili
 Z moží sovražnih trum. Po tem pa nihče z vojaštva 190
 Ondi ne mudi se dalj, in ne čakaj drugega klica!
 Kajti opomba bi ta se v pogubo tistemu stekla,
 Ki bi se v ladjah mudil; ob enem združeni zvesto
 Udrimo v grozni poboj nad konje jahavne Trojance.“
 Reče, pridruži si pak dva slavnega Nestora sina, 195
 In Meriona, po tem Filida Megeta, Toanta,
 Sina Kreontovega Likómeda in Melanipa.
 Vkupaj se vsi podajo ta hip tje v šotor Atridov,
 Brž dovršijo tam po danih ukazih opravke.
 Sedem obečanih trinožnih zberejo kotlov, 200
 Cvetnik.

- Dvanajst konj, in desetkrat dva umijalnika svitla,
 In umetnih žensk, brez madeža, speljejo sedem,
 Osmo pak je Brizejeva hči, lepolična devica,
 Ter zlatovine devet natehta talentov Odisej,
 In korači naprej, za njim z darovi mladenči,
 V sredo skupščine vse postavijo — in Agamemnon
 Dvigne se. Taltibij pak, po glasu bogu podoben,
 Tik vladarja stoji, drže mrjasca na rokah.
 Atrejev sin zdaj urnih rok se stegne po nožu,
 Ki mu je visel zmer ob toku velikega meča,
 Ter prvence ščetin merjasca obrije, in rame
 Dvigne na kviško potem; molče Ahajci v okrogu. —
 Urno razidejo vsi se, vsak na svoje brodovje,
 Mirmidonci med tem obdajo skrbno darove,
 Ter je znesejo v brod Ahileju lepe podobe,
 Spravijo v predele je ter volijo deklicam izbe,
 Konje pa speljejo tje h krdelu delavni hlapci.
 Brizejeva hči, bliščeča lepote ko zlata Kitera,
 Vidi presunjenega Patrokla z ostrino jekla,
 Pade k njemu na tla, zdihuje britko, se trga,
 Joka, pa tak ihtí deklina bog'njam enaka:
 „Dragi mi Patrokel, nesrečnici mili prijatelj,
 Živega v šotoru sem zapustila te odhajaje,
 Zdaj vrnivši se les te mrtvega našla sem, vodja!
 Tako zadeva me zmer napaka kar za napako.
 Moža, kteremu sta me mati in oče udala,
 Zrla predrtega sem pred mestom z ostro jeklenko,
 Brate ljubljene tri, te iste matere sine,
 Grozna vzela mi smrt je v enega dneva pogubi.
 Ti si me lepo tolažil, kdar mi je hitri Ahilej
 Moža umoril, in grad razdjnal je veljaka Mineta,
 Rekši nevesto da boš me zaročil Ahileju slavnem',
 Da popelješ me v Ftijo po tem na jaderni ladji,
 Ter mi napraviti češ med Mirmidonci ženitbo.
 Obžalovala tedaj, tak milega, vedno te bodem.“
 Tako plaka, okrog zdihujejo druge ženice,
 Po Patroklu na vid, zares nad svojo nesrečo.
 Njega, Ahileja, pak obdajo prvaki ahajski,
 Da bi oteščal se; al on zdihovaje se brani:
 „Prosim, ubogati da bi hteli me dragi tovarši,
 Ne ukazujte nikar, da srce bi s hrano tolažil,
 Ali s pijačo poprej, britkost prevelika me tare.
 Jaz postiti se čem, trpeti do poznega mraka.“
 Tako rekši junak razpusti vse vodnike druge;
 Le Atrida ostaneta tam in vrli Odisej,
 Nestor, Idomenej in Feniks, jezdec izurjen.

- Ti ga tolažijo zdaj, ne dá utolažiti on se,
 Dokler se mu ne nasiti duša krvavega boja.
 Vedno se Patrokla spominja, in britko zdiбуje:
- „Ah, ti meni nekđaj, nesrečni, dragi prijatelj,
 V šotoru si z dišečimi rad kosili mi stregel
 Skrbno in urnih rok, Ahajci ko vreli na plan so,
 Grozo pogube sejoč med konje jahavnimi Trojci.
 Zdaj pa ležiš umorjen in tog! Ah, mojega srca
 Vino ne gane ne jed (obilno je vsega po ladjah),
 Ker te ni več! Kaj hujšega res me zadeti ne more;
 Ne, če bi prišla celó mi novica očetove smrti,
 Ki neskončno sedaj po takem sinu preliva
 Solze domá, ki daleč od njega v kraju sovražnem
 Se za Heleno borim, za žensko nagudno, s Trojanci;
 Ne, če umrje mi sin premili, ki v Skira mi raste,
 Ako še živ je Neoptolem nebeške podobe.
 Upanje bilo poprej je v praih mojemu srcu,
 Sam da umrjem tukaj daleč od mile Ahaje,
 Tukaj pred Trojo; ti pa da v Ftijo se vrneš,
 In pripeljal tje iz Skira na jadernem brodu
 Sina mi boš, ter moj mu tam razkazal imetek,
 Blago, hlapce, posest, slemena visokega hišo.
 Kajti zdi se mi vse, da v grobu počiva že Pelej,
 Al da je malo le živ, polomljen od teže starosti,
 Plašno ozira se, kdaj poslanca bo tuge zagledal,
 Ki mu britko prinese novico na dom, da me ni več.“
- Tako nehá plakaje. Okrog zdihujejo knezi,
 Vsak spomnivši se, kaj je v svojem domu zapustil.
 Tužne zagleda Kronid, britkosti usmili se take,
 Ganjen Ateni tedaj besede te krilate pravi:
- „Mila mi hči, tak čisto v nemar si viteza djala!
 Al se ne spomni te več Ahileja vrlega srce?
 Glej, kak sedi pred ladjami tam visokonosat'mi,
 Kako se joka, topi po dragem svojem tovaršu!
 Drugi so kosit šli, le on ne dotakne se hrane.
 Pojdi in vlij mu nektara ter ambrozije sladke
 Rahlo v prsi, da glad moči mu v bitvi ne vzame.“
- Tak spodbode Kronid Ateno že samo želečo.
 Kakor orel, kričé, peroti razširjenih, urno
 Splava Atena z viš obnebja, zrak razdelivši,
 Tje, kjer Ahajci se v boj napravljajo, ino Ahilu
 Nektar vlije in slad ambrozije rahloma v nedro,
 Da bi mu sklepi kolen ne pešali lakote silne;
 In se vrne tedaj v dom krasni svoj'ga očeta.
- Uni na breg iz naglih bark začnejo se gujesti.
 Kakor stúдно iz viš privihrajo goste snežinke,

- Kedar burje napad ledeno brije po zraku:
 Tako sedaj neštevilno čelad, veselo bliščečih,
 295 Pride iz ladij na vid, in ščitov grbavih ostro,
 Sulic jesenovih, in oklepov krepko kovanih;
 Kviško dviga se blesk, svetlobe zemlja se smeje,
 Silno v okrogu doní korakanje možev idočih.
- Sred množice pak napravlja Ahil se junaški,
 300 Škriplje strašno z zobmi, očesi mu bliskate ljuto
 Kakor ognja požar; nepretrpljiva boleost mu
 V srečju divjá; razsrdivši se tak nad sini trojanskim',
 Zgrabi Hefestov dar, izdelan umetno za njega.
- Najprej okoli golen si je djál golenice branivne,
 305 Ter s srebernimi jih priponami krasno utrdil;
 Potler obda vse okrog si prsi s krepkim oklepom,
 Meč jeklen, sreberno kovan, obesi na rame,
 Dvigne kviško po tem veliki ščit siloviti,
 Ta se zabliska tačas ko luna večerna o ščipu.
- Kakor v okrožje valov mornarjem sveti požara
 310 Dalnji plam, ki visoko gor na samotni planini,
 Kedar siloma je, ne rade, tira nevihta,
 Od prijateljev proč, vršé v ribovito širjavo:
 Tak iz Ahilovega umetno kovanega ščíta
- 315 Prostre po zraku se blesk. Čelado težko si dene
 Naglo na glavo po tem, ta sveti ko zvezda danica,
 Gosto plava po njej iz zlata predena griva,
 Ktere obilno Hefest grebenu je svetlemu vdela.
 Skusi pa sam v orožji sedaj se vrli Ahilej,
- 320 Al prílega, ko gre, al vda se mu krasno darilo:
 Perju enako se zdí, in vzdiga vojvoda množic.
 Zadnjič očetovo zdre iz ovitka sulico težko,
 Krepko, veliko pošast, ki sukati nihče Ahajcev
 Mogel je ni, le samo Ahil metati je znal jo,
- 325 Piko jesenovo, to, katero je vrh Pelijona
 Nekdaj očetu Hiron v pogubo protivnikov vsekál.
 Alkim in Avtomedon pa konje naprežeta hitro,
 S krasno napravo život pogrnetá umno, v čeljusti
 Deneta brzdi po tem, potegneta vajeti v sedež
- 330 Trdni nazaj, ter nagloma bič krepák in prilíčen
 Prime Avtomedon, ter skoči v sedalo kočije.
 Zadej plane na voz poboja hotevni Ahilej,
 Ki se orožja bliščí, kot solnce na jasnem obnebji,
 Strašno pa glas njegov zadoní očetovi vpregi:
- 335 „Ksantos in Balij pozor! O slavna sinova Podarge!
 Skrbita boljše sedaj, da vodja pripeljeta zopet
 Med Ahajce nazaj, po tem ko se boja navoli;
 Mrtvega tam, kot Patrokla, ne puščajte v prahu.“

Odgovori mu sedaj ob jarmu jaderni Ksantos,
 Glavo pobesi o tem, zavalj se mu griva po vratu 340
 Skoz obroč na jarmu do tal in pokrije mu lici:
 Dala besedo mu pak je Hero limbaroramna:
 „Da, nedvomno za zdaj otmeva te, hrabri Ahilej!
 Toda pogina se dan brez najine krivde ti bliža,
 Tako je sklep mogočne osode in silnega boga. 345
 Sicer orožja z ram Patroklu niso Trojanci
 Strgali v boju zbog pomude in najne lenobe;
 Bog siloviti, ki Leto ga je lepolasa rodila,
 V sprednem boru mu dal je smrt in Hektorju slavo.
 Sevra sapo zares, ki najhitrejša čislá se, 350
 Prehitiva midva, pa tebi namenjeno tak je,
 Tukaj da bog in vrli junak ubila te bosta.“
 To govorečemu zdaj ustavi Erin'ja besedo,
 Reče pa jezno potem tekun siloviti Ahilej:
 „Kaj govoriš o smrti mi, Ksant? Potreba ni tega; 355
 Dobro razumem sam, da proč od očeta in majke
 Tu me zadela bo smrt; pa to ne bo se zgodilo,
 Dokler Trojca dovolj na polji neviht ne presučem.“
 Reče in huj! med prvimi vspred z dvojico kopitno.

I. Koseski.

204. Slovo o polku Igorovč.

(Staroruska junaška pesem.)

(Ta junaška pesem v nevezani besedi pripoveda dogodbo, ktera spada v 12. stoletje. Tedaj je bila ruska zemlja razdeljena v mnoge knezovine, ki so svoje kneze imele. Več takih knezov je spoznavalo enega za svojega višega gospoda, in tega so imenovali velikega kneza. Tedaj sta bila velika kneza v Kijevu in Novogradu. Za Donom pa so stanovali Plavci (Polovci), divji narod, ki je vedno nagajal ruski zemlji s svojimi napadi. L. 1184 se je vzdignil veliki knez kijevski proti njim in je je z malo ljudmi srečno premagal. Ta slavna zmaga je napotila tudi kneza severskega Novograda, da se je l. 1185 s svojim bratom Vsevladom vzdignil proti Plavcem. V prvi bitvi so bili Plavci premagani, le malo jih je nazaj prišlo k veliki plavski vojski, ki je za Donom stala; ta pa se je še pomnožila in čakala, da bi se jej Igor približal. Igorjeva vojska je bila jako upehana, zato so lahko zmagali Plavci pri reki Kajali; skoro vse Ruse so pobili, vojvode pa v sužnost odpeljali. Hudo so razsajali Plavci po tej zmagi po ruski deželi. Igorju se je posrečilo, da je s pomočjo Plavca Avlura ubežal in srečno domú prišel. Tu naj sledé trije odlomki iz te prekrasne pesmi:)

I. Igor premaga Plavce.

Začnimo povest od starega Vladimirja do zdanjega Igorja, ki je s svojo krepostjo povzdignil um in ga poostril s hrab-

rostjo svojega srca ter je, navzemši se bojnega duha, peljal svoje hrabre trume proti zemlji plavski za zemljo rusko.

5 Tedaj je pogledal Igor na svetlo solnce in je videl, kako je vso njegovo vojsko o svojem mrknjenji s temo prekrilo. In reče Igor svoji družini: „Bratje in družina! bolje je, da nas pobijejo, nego da bi nas vjeli. Sedimo torej, bratje, na svoje
10 brze konje, da si pogledamo sinji Don.“ Strast je knezu pamet izpodrinila, in hrepenenje, pokusiti veliki Don, vstopilo se mu je pred znamenje. „Kopje“, reče, „hočem prelomiti konec polja plavskega z vami, sinovi ruski! glavo hočem izgubiti, če se Dona ne napijem iz čelade.“

O Bojan, slavec starega časa! da bi ti te polkove slavil,
15 skakaje kakor slavec po drevesu domišljije, letaje z umom pod oblake, zedinjaje oba dela slave tega časa, sledovaje Trojana črez polja na gore. Pesem bi se morala peti Igorju, Olgovemu vnuku: „Burja je sokole zanesla črez široka polja, trume kavk beže k Donu velikemu.“ Ali bi se ne imelo tako peti, pesnik
20 Bojan, vnuk Velesov?

Konji rezgečejo za Sulo; doni slava v Kijevu; trobente pojó v Novogradu, stojé zastave v Putivlju. Igor čaka milega svojega brata Vsevlada. In reče mu silni tur Vsevlad: „Edini brat, edina luč, svitli ti Igor, oba sva sina Svetoslavova. Sedlaj
25 svoje brze konje, moji so gotovi; bili so prej pri Kurskem osedlani. In moji Kurjani so ti skušeni borci: bili so pod trobentami poviti, pod čeladami zibani, s koncem kopja izkrmljeni; oni vedó za pote, jarki so jim znani; njihovi loki so napeti, tulice odkrite, sablje nabrušene; sami pa skačejo, kakor sivi
30 volkovi po polji, iskaje sebi časti, knezu pa slave.“

Na to stopi knez Igor v zlati stremen, in zdirja po čistem polji. Solnce mu je pot v temo zagrinjalo; noč in stokanje je zbudilo ptice njemu v grozo, in po stezah se je čulo tuljenje divjih zverí. Div kliče zvrh drevesa in veleva poslušati zemlji
35 neznani, Volgi in Pomorju in Posulju in Surožju in Korsunju in tebi, tmutorokanski malik. Plavci pa po neugodnih potih hité k velikemu Donu; škripljejo vozovi o polnoči kakor labudje razpuščeni. Igor k Donu vojsko pelje; pa že prežé ptice na njegovo nesrečo; ravno tako volkovi grozo razširjajo po jarkih,
40 orek kleketaje zverí na kosti zove, lisice lajajo na porudečene ščite. — O ruska zemlja, že si v nevarnosti! — Dolgo se že mrači; zarija je zagrnila dneva svit in megla je polja pokrila; pevanje slavčevo je zaspalo in kavčji krohot se je zbudil. Ruski sinovi pa so velika polja z rudečimi ščiti pregradili, iskaje sebi
45 časti knezu pa slave.

V petek rano so peteptali poganske trume Plavcev in se razsuli kakor strele po polji in zaplenili krasna dekleta plavska, in ž njimi zlato in dragoceno svilnato in žametovo robo; z za-

voji pa, in plašči in kožuhi in z vsakojakimi opravami plavskimi so začeli moste delati po blatnih in greznih krajih. Rudeče 50 bandero, belo zastavo z rudečim trakom in sreberno sulico ima hrabri sin Svetoslavov. — Na polji dremlje hrabro gnjezdo Olgovo, daleč je poletelo. Pa ni bilo rojeno za sramoto, ne sokolu ne jastrebu ne tebi, črni gavran, poganski Plavčín! — Gzak pa hiti kakor sivi volk, in Končak mu pot dela k Donu 55 velikemu.

II. Igor od Plavcev premagan.

Drugi dan zeló rano krvava zarija dneva svit napoveduje; črne megle od dneva se vlečejo ter prekriti hočejo štiri solnca; v njih pa sivi bliski švigajo. To bo hudo grmenje in strel bo deževalo od Dona velikega. Tu se bodo lomila kopja, tu se 60 bodo sablje trle ob čeladah plavskih za reko Kajalo blizo Dona velikega. O ruska zemlja! že ti nevarnost proti. Glej! vetrovi, Stribogovi vnuki, strele vejejo z morja na hrabre trume Igorjeve. Zemlja bobni, reke kalno tekó, prah polja pokriva, zastave frfotajo, Plavci gredó od Dona in od morja in od vseh 65 krajev. Obstopili so ruske trume. Vragovi sinovi so napolnili polja s svojim krikom, hrabri ruski sinovi pa so je pregradili z rudečimi ščiti. Silni tur Vsevlad! stojš v sprednji vojski, brizgaš s puščicami na vojsko, grmiš z jeklenimi meči ob čeladah! — Kamor je tur poskakoval in svetil s svojo zlato 70 čelado, tam leži poganskih glav plavskih. S kaljenimi sabljami so razklane čelade oberske od tvoje roke, silni tur Vsevlad! — Kaka je to cesta ran, bratje, ki jo on hodi, pozabivši na čast, življenje, grad Črnigov, zlati prestol očetov in na besede in običaje svoje mile žene, krasne Glebovne! 75

Bili so časi Trojanovi, minula so leta Jaroslavova; bile so vojske Olgove, Olga Svetoslaviča! Ta Oleg namreč je z mečem razprtije delal in puščice sejal po zemlji. — Stopa v zlati stremen v gradu tmutorokanskem. Zvon je posluhnil davni veliki Jaroslav, sin Vsevladov; Vladimir pa si je vsako jutro ušesa 80 zatikal v Črnigovu; Borisa pa, sina Večeslavovega, je slavohlepje spravilo pred sodbo in mu postlalo na zelenotkanem mrtvaškem prtu, zavoljo krivice Olgove, hrabrega in mladega kneza. Od iste Kajale je dal Svetopolk očeta svojega v sredi med oger-skimi jezdecí spraviti k sv. Zofiji v Kijév. Tedaj, za Olga 85 Gorislaviča, sejale so se in vzraščale so razprtije; zginjalo je življenje Daždbogovega vnuka in v kneževskih razprtijah se je krajšal ljudém čas življenja. Tedaj so po ruski zemlji le redko kdaj vriskali oratarji; pa pogosto so gavrani krohotali razdeljevaje si mrličje, in kavke so svoj pogovor imele, kedar so htele 90 odleteti na pojedino. Tako se je godilo ob času teh bojev in vojsk — ali o taki vojski se še ni slišalo.

Od jutra do večera, od večera do svita letajo kaljene strele, grmé sablje ob čeladah, treskajo jeklena kopja po neznanem
 95 polji v sredi zemlje plavske. Črna zemlja je bila pod kopiti s kostmi posejana in s krvjó polita; kosti pa so žalost pognale po ruski zemlji. — Kaj mi šumi, kaj mi zvoní tako rano še pred zoro? — Igor svoje trume vrača; zakaj žal mu je svojega milega brata Vsevlada. Bili so se en dan, bili so se drugi dan:
 100 tretjega dne opoldne pa so padla bandera Igorjeva. Tu sta se ločila brata na bregu bistre Kajale, tu je krvavega vina zmanjkalo, tu so dokončali gostijo hrabri sinovi ruski; svate so bili ponapojili, pa tudi sami polegli za zemljo rusko.

Nagnjena je trava žalosti, in drevje se je otožnosti k zemlji
 105 uklonilo; zakaj, bratje, že je nastala nevesela doba, že je puščoba vojske cvet prekrila. Sramota je prišla nad silo Daždbovogega vnuka. Stopila je kakor devica na zemljo Trojanovo, zafrfotala z labudskimi perotami za sinjim morjem, za Donom frfotaje je zbudila razuzdane čase. Vojska proti poganom je ponehala; zakaj rekel je brat bratu „to je moje in ono je moje,“
 110 in začeli so knezi za male reči velik hrup delati in sami proti sebi vojsko kovati; pogani pa so od vseh strani zmagovaje prihajali na rusko zemljo.

O, daleč je sicer zašel sokol, ptice gonéč k morju; ali
 115 Igorjeve hrabre vojske ni mogoče več zbuditi. — Za njim zakričita Karna in Žlja, poskočita po ruski zemlji, požar razširjaje z ognjenim rogom. Zaplakale so ruske žene rekoč: Že nam ni moč več svojih milih mož ne z mislijo si zmisliti, ne s spominom jih pomniti, ne z očmi jih gledati, še manj pa ž njihovim
 120 zlatom in srebrom pobrenketati. Zastokal je, bratje, tudi Kijev žalosti in Črnigov nadlog. Strah se razliva po ruski zemlji, žalost obilno teče sredi zemlje ruske, in knezi sami med seboj razprtije delajo. Pogani pa, ki so zmagovaje rusko zemljo napadali, pobirali so davek po ververici od hiše.

III. Igor ubeži Plavcem.

125 Skipelo je morje o polnoči. Vleče se deževje, kakor megla. Knezu Igorju Bog pot kaže iz zemlje plavske v zemljo rusko k očetovemu prestolu. Ugasnila je večerna zarija; Igor spi, Igor bedi, Igor v mislih polja meri od velikega Dona do malega Donca. Konj je pripravljen o polnoči. Ovlur zažvižga za reko,
 130 veleva knezu razumeti; ali kneza Igorja ni! Krika je zabobnela zemlja; zašumela je trava; plavski šotori so se stresli; knez Igor pa skoči kakor podlasica v trstje in kakor beli pandirek na vodo; vrže se na brzega konja in spet skoči ž njega kakor bosí volk, in teče k logu Dončevemu, in leti kakor sokol pod
 135 meglami, kedar si gosí in labude za zajutrek, obed in južino

ubija. Ko je Igor kakor sokol letel, tekel je Ovlur kakor volk, otesaje s sebe mrzlo roso; razpodila sta namreč svoja brza konja. — Donec reče: Knez Igor! ne malo se moreš zdaj ti ponašati, Končak pa se jeziti in ruska zemlja se veseliti. Igor pa reče: „O Donec! ne malo se moraš ponašati s tem, da si zibal kneza na svojih valovih, da si mu zeleno travo stlal na svojih srebernih bregovih, da si ga odeval s toplimi meglami v senci zelenega drevesa; čuval si me kakor pandirek na vodi, kakor pribe na strugah, kakor črne race na višinah. Tako ti ni tekla reka Stugna, ki je imela iz prva neobilen tok; pa požrši ptuje valove razprostrla je svojo strugo nad grmovje. Mlademu knezu Rastislavu je zaprl Dnjepr temne bregove; joče se mati Rastislavova po mladem knezu Rastislavu. Žalovaje se je nagnilo cvetje, in drevje se je žalosti k zemlji uklonilo; pa srake niso krohotale. Za Igorjem jezdi Gzak s Končakom. Tedaj vrane niso krohotale, kavke so omolknile, srake niso razbotale, samo plesale so po vejah. Detali s svojim pikanjem pot k reki kažejo, slavci z veselimi pesmami dneva svit napovedujejo. Pravi Gzak Končaku: „Če že sokol k gnjezdu leti, pa bova sokoliča razstreljala s svojimi pozlačenimi puščicami.“ Reče Končak Gzaku: Če že sokol k gnjezdu leti, pa bova sokoliču krasno devico za ženo dala. In pravi Gzak Končaku: Ako mu krasno devico za ženo dava, ne bova imela ne sokoliča ne krasne device, in ptice naju bodo začele biti na plavskem polji.

Rekel je Bojan, oziraje se na Svetoslavljja, pesnika starega časa Jaroslavovega in vladohlepnega Olga: Težko je biti glavi brez pleč, zlo je telesu brez glave, tako tudi ruski zemlji brez Igorja. Solnce sveti na nebu; knez Igor je v ruski zemlji. Device pojó ob Dunaji; odmevajo glasovi čez morje do Kijeva. Igor jaha po Boričevem k sveti bogorodnici Pirogoški; krajine se radujejo, mesta se veseló, pesem prepevaje starim knezom in potem mladim. Peti tudi mi moramo: Slava Igorju Svetoslaviču, silnemu turu Vsevladu, Vladimirju sinu Igorjevemu. Zdravi knezi in njihova družina, ki se borijo za kristijane proti trumam poganskim! Slava knezom in tovaršem. Amen.

M. Pleteršnik.

205. Pan Podstoli.

(Ign. Krasicki.)

I.

Ko sem nekoč ob žetvi potoval, primerilo se je, da sem se vozil skozi ljudnato, zidano vas. Spazivši čedno krčmo, zavijem va-njo, da bi v njej prenočil, če prav je bilo še daleč do solnčnega zahoda. Ko poprašam krčmarja, kdo je gospodar tej vasi,

5 odgovori: Gospod Podstoli. Kdo je sezidal to krēmo? Gospod Podstoli. Kdo je napravil tako dobri nasip? Gospod Podstoli. Kdo je naredil most črez reko? Gospod Podstoli. Ob kratkem, cerkev, graščina, pristava, žitnica, pivarnica, celó kmečke hiše, vse to je bilo delo enega človeka, in ta je bil gospod

10 Podstoli. Neizmerno me je mikalo seznaniti se ž njim; ali bal sem se, da bi mu bil nadležen; toda krēmar me je zagotovil, da sprejme gospod Podstoli vsacega rad. Že je bilo solnce v zatonu, in večer je bil lep, ko sem, sprehajaje se po nasipu, zagledal človeka v beli dolgi suknji, ki je šel proti meni. Okoli

15 pasa je imel jermen, na glavi širok slamnik, v roci prosto palico. Ko se približa, ter opazim resni obraz, rudeča lica, sive brke, pomislim, da to mora biti gospod Podstoli. Srečava se in po prvem pozdravu rečem: Izpolnila se mi je vroča želja, da sem se nameril, kakor menim, na gospodarja te-le vasi; ne

20 morem zamolčati, da se jako čudim vsemu, kar tu vidim, še bolj pa, ker sem zvedel, da je vse to vaše delo, vaš trud. On se je zahvalil za moje dobro mnenje, in ker nismo bili daleč od vrat, povabil me je k sebi.

Prostorni dvor je bil ograjen z visokim koljem; obsajen je

25 bil povsod z brhkimi vrbami, na sredi pa so stale štiri košate lipe, pod vsako rušnata klop, v sredi med njimi pa kamenena miza. Na desno je bila lepa kuhinja z izbami, kakor sem opazil, za družino; na levo konjak, kolnica, na strani zidana shramba z mrežami in veternicami na oknih, njej nasproti pa žitnica.

30 Hiša sama je bila lesena, na čvrstem, precej nad zemljo vzdignjenem zidu. V sobi, kamor me je peljal, stala je na sredi miza, pokrita s turškim pogrinjalom; pri vratih je bila postrežna miza polna podčasníc, čaš in vrčev, srebrnih in zlatih; vratom nasproti je visela slika kralja Ivana. V drugi, ne manj

35 pristojni sobi najdeva gospó; vezla je, kakor sem pozneje čul, plašč za cerkev. Vstala je precej s stola ter me pozdravila; potem se obrne k možu, prime ga za roko z onim milim nasmehljejem, ki ga ne more naučiti šega, in reče, da pridejo na večer otroci iz šole domú. Komaj je to izustila, kar stopijo

40 sami z učiteljem v izbo. Starši ni mogel imeti več nego šestnajst let, drugi je bil za leto mlajši.

Kmaló potem je bila večerja; sedli smo k mizi gospodar, otroci, učitelj, jaz, hišina, neka priletna gospá in dva očeta reformata. Pri večerji smo govorili, kakor je to navadno pri

45 prvem spoznanji, o nevažnih rečéh. Ko smo vstali, reče mi gospodar, da je pridržal staro navado svojih dedov, po večerji moliti z družino. Odidemo torej v kapelico, in po končanih litanijah, ko smo se vrnili, razgovarjali smo se do desetih; tedaj pa me je gospodar odpeljal v mojo spalnico. Dobil sem dve

50 mali, ali pristojni in čisti izbi, katerim ničesar ni manjkalo.

Pred odhodom me povabi gospod Podstoli, naj v njegovi hiši nekoliko počijem in se oddahnem, če nimam ravno silnih opravil; ostati morem pri njem, dokler hočem. Opravilo, zaradi kterega sem potoval, ni bilo nujno; hiša je bila taka, kakoršne sem si že davno želel; zato sem se dal lahko pregovoriti, in 55 obljubil sem ostati nekoliko dni.

Čeravno je bila prav dobra postelja, vendar dolgo nisem mogel zaspati, tako so mi rojili po glavi razni prizori celega dneva. Sklenil sem, kolikor bo mogoče, izprašati gospodarja, kako je mogel stanujoč na selu toliko storiti, in kako kot kmetovavec 60 stoji tako dobro. V teh in enakih mislih zaspim. Zjutraj me zbudi petje v kapelici; ker sem hotel dati dober zgled, oblečem se hitro in odidem k službi božji. Po končani molitvi smo pili kavo. Gospod Podstoli, nevajen te pijače, popije zdelico juhe, in ko se pripelje lehek voz na dvorišče, povabi me s seboj in 65 odpeljeva se na polje.

Zito je bilo že zrelo, in kakor sem mogel soditi po polnosti klasja, bila je nada, da bo zrnja obilo. Z veseljem je ogledoval gospod Podstoli svoje njive, ki jih je oko komaj moglo preseči in ki so bile pokrite z žitom vsake vrste. Te rodovit- 70 nosti nisem mogel pripisati nenavadnemu vplivu zraka; pri sosedih namreč je bila dosti slaba, čeravno na enaki zemlji. Ko sem se temu čudil, reče gospod Podstoli: Lastnost zemlje in pa vpliv zraka sta res poglavitna pogoja dobre rasti; ali vendar-le mnogo stori trud, pridnost in znajdenost gospodarjeva. Zemljo 75 mora najpred dobro spoznati, kdor hoče od nje imeti korist. V malem obsegu so večkrat različne vrste zemlje, in vsako žito se mora sejati v zemljo, ki mu najboljše godi. Sploh to vedó gospodarji, ali ne trudijo se dovolj, da bi prav spoznali svoje polje. Nauk gospodarski, reče dalje, ni tako lehek, kakor 80 se dozdeva; morebiti zahteva več pazljivosti in premišljevanja nego kateri drugi, gotovo pa več marljivosti in urnosti nego vsi drugi.

Slišal sem jih mnogo govoriti o gospodarstvu, videl sem jih mnogo gospodariti. Nekteri želé izrednih reči; da dosežejo 85 ta namen, rabijo nenavadne, nepreskušene pomočke; drugi, preveč nepotrežljivi, hočejo prisiliti narav; tretji bi iz lakomnosti radi imeli dobiček brez stroška; najgorji pa so zadnji, ki ne vedoči, kaj je vas, v svojih mestnih pisarnicah hočejo biti postavodajavci kmetijstvu. Njihova pravila so zunaj lepa, znotraj 90 slepa.

V vsakem nauku, v vsaki umetnosti, v vsakem poslu se moramo otresti prenapetosti. Zlo delajo oni, ki celo kmetijstvo osnivajo na sami teoriji; ali tudi onih ne moremo hvaliti, ki zaupajo samo praktiki. Po srednji poti je treba hoditi med temi 95 krajnostmi. Jaz ne zametujem sveta mojega kmeta, temuč svojo

znajdenost združim ž njegovo skušnjo; včasih pogledam tudi v knjigo. Res da nimamo mnogo dobrih, ali reči ne moremo, da so vse slabe.

100 Večidel si pisatelji o gospodarstvu, kolikor sem jih bral, prizadevajo, da s pripovedanjem nenavadnih reči čitatelja zabavijo, ali pa boljše rekoč prevarijo. Dobra so njihova pravila, toda le za one, ki na majhenem zemljišču hočejo delati gospodarske skušnje. Poznal sem gospoda, ki je, gospodarč po knjigi, 105 prišel tako daleč, da je pridelal dvakrat toliko, ko njegovim sosedje. Ali kaj se je zgodilo naposled? Jel je računiti, koliko ga stoji v knjigi predpisana priprava gnoja, zemlje, novo orodje, njegova polomljivost in zatorej popravki, izguba časa, velika dnina, in začudil se je, ko je našel, da je njegovo krasno 110 žito bilo manj vredno, nego strošek za-nje, in da so sosedje dobili polovico več, nego on s svojim dvojnjam pridelkom. Ali to še ni vse. Presilil je polje s skrbno obdelavo; žito je dobro kazalo, ali bilo je mnogo slame, zrnje pa je bilo v klasji slabo. Bil sem pri obdelovanji, bil sem pri žetvi, bil sem pri mlatvi; 115 prišedši pa domu sem zapisal to-le za spomin v koledar: kdor hoče biti dober gospodar, naj se ne zanaša preveč na-se, naj pa tudi drugim ne verjame slepo.

II.

Besede gospoda Podstolega so se mi dosti dopadle; vendar se mi je pozdevalo, da cikajo na pristranost, ktere se selski 120 gospodar ne more lahko iznebiti gledé davnih, času ma-nj primernih praktik. Djal sem torej sam v sebi: Ni dovoljno slušati, kar on sploh o gospodarstvu govori; izvedeti moram, je li njegovi sreči vzrok srečno naključje ali znajdenost obrtnijska. To sem premišljeval, ko sva se pripeljala domú okoli enajstih, ko 125 je solnce začenjalo dobro prigrevati.

Odpelje me gospod Podstoli k gospej. Mislil sem, da jo najdem v riznici (oblačilnici), ali bila je že popolnoma oblečena. Gospod Podstoli, opazivši, da se čudim, kakor nejevoljen reče soprogi: S svojo nespodobnostjo ste se zamerili našemu 130 gostu, milostiva gospa Podstolova! Vaše gospostvo mora namreč vedeti, da po novi in zatorej dobri šegi ima žena naslov po stanu in časti svojega moža. Za kralja Leška se je moglo reči: Moja žena! Ali za kralja Leška smo bili barbarji. Zamerilo se je gospodu vaše gospostvo, milostiva gospa Podstolova, ker je 135 vaše gospostvo našel ob desetih že oblečeno. Pa tudi meni ste se zamerili. Ko bi vas bila našla midva v riznici, bilo bi mogoče, dati vam mnogo lepih svetov, koliko se mora rabiti belila, črnila, rudečila, modrila. Na priliko, kako se z rudečilom oživi oko, s črnilom povečajo obrvi, z belilom izgadi koža, z mo- 140 drilom zaznamnuje tek tenkih žilic. Ali še bolj se vam bo za-

merila, gospod, reče dalje meni, če vam povem, da je milostiva gospá brez obzira na nježno kožico, danes že obiskala krave, gosí, race, kokoši in pa živinčeta, ki jih ni spodobno imenovati pred lepo in nježno gospódo. Bila je v shrambi, kamor se niti hišni ne spodobi iti, in učila je hčer delati, ker noče, ¹⁴⁵ da postane „madama“.

Na glas se zasmejemo vsi tej peroraciji; a ker je odbilo že ednajst, odidemo v lekarnico; tam je gospod Podstoli izmed neštevilnih vrst žganjic, slaščič in omak izbral nektere; ker pa jaz nisem bil vaju te pijače, pil je žganjico on z očeti refor- ¹⁵⁰ mati. Na to pride še župnik, častit stavec, ter se njim pridruži.

Šli smo kosit. Jedí niso bile umetne, ali tečne. Bilo je dobrega mesa, mastnih kopunov, izvrstne bravine. Postavili so pred mé starega, čistega, zelenkastega vina, one redke in pa drage vrste, ki ga zovejo broskvin. Gospod Podstoli je pil ¹⁵⁵ medico. Skrčilo se je nekoliko moje dobro mnenje o njem, ko zagledam to nespodobno pijačo na njegovi mizi. Ponevedoma se začne govorica o medicí, in gospod Podstoli reče: „De gustibus non est disputandum“, to je star pregovor; tudi medica ima svojo slast za one, ki so se jej privadili. Ko se izčisti, izgubi ¹⁶⁰ veliko moč, ki jo ima, pa postane prijetna, zdravju neškodljiva pijača. Če se zmerno pije, pospešuje prebavo, in krvi ne vžiga tako, kakor vino. To je, kar more zagovarjati pitje medicine gledé vkusa in pa zdravja. Ali mnogo važnejši so vzroki, ki silijo nas, Poljake, da rabimo to pijačo. Ona se ne vvaža ¹⁶⁵ k nam, in če je Bog dopustil, da jo dobivamo od naše zemlje, naših bučel, našega drevja, našega cvetja, grešil bi proti hvaležnosti, kdor ne bi vžival domačih darov. Pravi rodoljub mora v vsaki, tudi v najmanjši reči imeti pred očmi blagor domovine. Tako so delali naši očetje; znali so tudi oni živeti, imeli ¹⁷⁰ so od česa živeti, in živeli so dobro; ali branili so se, kolikor mogoče, vvoznih pridelkov. Ko bi vedeli, ali pa bolje rekoč, ko bi hoteli vedeti, koliko škode dela Poljski vživanje vina, gnjusilo bi se nam kakor strup.

Bil sem nekoč pri računih državnih dačnic, in neznano ¹⁷⁵ sem se prestrašil, ko sem zapazil, da je sama dača od vvoženega vina dala nekoliko sto tisoč. Če odbijemo, kar so predstojniki spravili za-se, kar so trgovci skrivaj dovlekli, ostane vendar neizmeren znesek, ki gre iz domovine brez upanja, da bi se kedaj povrnil, ker nasprotno Ogrí ničesar ne kupujejo od nas. ¹⁸⁰

Iz teh in pa tudi še iz drugih vzrokov, ki bi se dali opomeniti, mora vsaki Poljak jako imeti v číslu medico, čeravno mu ni vkusna. Tako so tudi Angleži v svojem vkusu razvajeni kakor mi, in ker so bogatejši, zato jim je lože vživati po volji; vendar pa pijó svoj jabelkovec, ker je domač pridelek. Ko ¹⁸⁵ je gospod Podstoli jenjal govoriti, natočil sem si kupico medicine.

III.

Vreme je bilo vroče, in ko smo se po kosilu pomudili nekaj časa v sobah, odidemo na vrt. Ko smo sedeli v senci, počne gospod Podstoli tako-le govoriti: Naši predniki niso ljubili vrto-
 190 ali jaz zato ne pravim, da vrto- ni treba. Slep- o posnemanje je lastnost živine. Zato ker moj ded, moj oče ni imel vrto- , ne bom si jaz posekal drevja. Kjer zdaj vidite moje brazde, tam so bile nek- kaj konoplje in pa lan. Res da so lan in konoplje dober plod, ali pameten gospodar jim zna najti primerno mesto;
 195 vé, kaj mu služi na korist, vé, kaj mu je le za kinč in zabavo. Zabave selske res da so mile, ali kdor bi se hotel zakopati v samo gospodarstvo, imel bi mnogo praznih ur na dan. Enoličnosti se oko preveč nasiti; treba mu je torej prememb, da se ne naveliča. Kdor misli, da bo od lepega vrta imel korist, ta
 200 se moti. Z najdenostjo more izguba biti manjša, ali majhen gubiček se mora posvetiti veči koristi, in ta je nedolžna in prijetna zabava. Povedal vam bom, gospod, kako sem svoj vrt zasadil, in kako zdaj ž njim ravnam.

Ker je treba dokaj časa, da se drevje posadi, pocepi in
 205 naraste, treba se je podvizati s sajenjem. To sem jaz storil, ko sem se nastanil v tej-le vasi. Kolikor koli mi je časa ostalo od drugih neob- hodnih opravkov, obrnil sem ga na vrt. Našel sem zraven dvora dobro in primerno zemljo, in ker sem hotel, da se z lepoto združi korist, nisem zasadil nobenega drevesa,
 210 ki ne bi bilo koristno, in tudi te-le in pa druge lipe ne stojé tu samo zarad sence, ampak dajejo obilo hrane mojim bučelam.

Zasadil sem tudi murve in narasle so lepše, nego sem si mislil. To drevje je jako koristno, ker ima sad in ker z listjem hrani svilode. Ž njimi se pečá moja žena, in že imamo vsako
 215 leto po kakih deset funtov domače svile. Nekoliko smo je poslali v Gdansko in od ondod v fabriko. Dobili smo lep kos svilne robe, in to prvino našega pridelka smo posvetili gospodu Bogu za cerkveno obleko.

Kar se tiče razdeljenja vrta, potrudil sem se, da ima do-
 220 volj premembe. Nekdanji, tako imenovani, laški vrti so bili tako razdeljeni, da ste, stopivši noter, na prvi mah mogli vse pregledati. Oči je nekaj časa lepi pogled očaral; ali ker se pozneje ni nič pokazalo, kar se ni videlo koj pri vstopu, postal je izgled zavolj prevelike pravilnosti neprijeten.

225 Bil je unkrat pri meni sin našega podkomornika, ki je bil ravno prišel iz ptujih krajev. Stopivši v moj vrt, reče, da je škoda za moj trud, ker je sedanji vkus popolnoma ovrgel nekdanja vrtnarska pravila. Ko sem bil na Angleškem, reče dalje, tam sem se še le naučil, kakovi morajo biti vrti. Angleški vrti
 230 nimajo drevoredov, ne gred, ne kanalov, ne vodometov; v

kratkem, karkoli nahajamo drugod po vrtilih, tega tam ni, pa vendar so vrtili lepi in krasni. Kakovi vrtili so to? poprašam ga jaz. Sama narav, odgovori, brez vsacega prisadka: gozd, travnik, grmovje, griči, potoki; sem ter tje tudi žito raste. Vsaka pravilnost, reče dalje, upira se prostim delom narave, stesnuje 235 pogled in ne dopušča občutkom, da se razlijô. To so Angleži spoznali, ter so posekali drevorede, izrovali pušpan in ligustre, odpravili grede, na njih mesto pa so nasadili smreke, jele, hraste, lipe, sploh vse vrste drevja, ali brez umetnega reda tako, kakor jim narav sama kaže kraj. S to premembo so ne- 240 znano mnogo zadobili; zdaj jih že povsod posnemajo, in prav je tako. — Ne tajim, rečem jaz, da je naravski izgled lep, da ga umetnost ne premaga; ali jaz zaradi tega vendar ne bom posekal svojih drevoredov. Različnost je duša vsake lepšave; naj torej ostane umetnost v mojem vrtu, a moj hrastov gozdič, 245 moj lipov gaj, moji travniki, moja jezera, moji potoki naj se zovejo vrt angleški ali pa divje sprehajališče; jaz se bom zabavljaj s svojim vrtom, vrh tega pa bom imel brez stroškov to, na kar drugi neznano mnogo tratijo. Dopadel se je temu gospodu moj sklep, in razšla sva se v miru. 250

Beseda je nanesla, da smo začeli govoriti o šegi. Gospod Podstoli je djal: Nepremekljiva stalnost je znamenje slabega uma, nestalnost pa je vir šege. Upirati se sploh vsaki šegi, to je lastnost divjaka; ali pristojnega človeka vendar peče, da mora iti za drhaljo. Precej dolgo sem že na svetu, ali le pri- 255 moran se držim šege, včasih sem se jej tudi uprl. Ali kaj se je dogodilo? To, da se je, končavši svoj okrog, vrnila zopet na ono mesto, od koder je bila izšla, in tako sem bil jaz nehoté po novi šegi. Dežele, kjer cvetó umetnosti, in kamor se plačuje ostanek naših dohodkov, delajo prav, da izmišljajo 260 vedno kaj novega; mi siromaki pa bi se morali ogibati tega mamljenja in v vsem živeti prav zmerno. Obleka ne dela človeka, ali večkrat kaže, kaj je v njem. V povestnici čitamo, da so Aleksandra vélikega njegovim manj spoštovali in slavili, ko se je oblekel perzijski. Najgorši izmed rimskih cesarjev so 265 bili izmišljevalci novih šeg; v starih časih pa je bil kroj obleke zmeraj enak, kakor to moremo videti na starih grških in na rimskih kipih. Naša mladež se drži francoske šege, in že je tako navadna, da je v Varšavi, kjer sem bil poslanik, pri eni mizi med štiridesetimi lasuljami bil samo eden naravski čop, in ta 270 je bil moj. Smešno se mi je zdelo, da sem bil sredi zemljakov kakor ptujec. Ne pripisujem obleki kakove notranje moči; vendar pa se mi zdi, da bi bilo bolje, ko bi se držali narodnega oblačila.

Če se ena reč zavrže, pa namesto nje izbere druga, mora 275 biti nekaj boljšega v oni, ki se je izbrala, nego v oni, ki se

je zavrgla, sicer bi bila izbira nespametna. Ne odrekam francoski obleki lepote; ali nihče me ne bo prepričal, da domača ni primerniša in pa resneja. V vročih zemljah kratko oblačilo
280 manjša vročino in lajša hojo; kjer pa je več mraza nego vročine, tam je dolga obleka potrebna zavoljo zdravja in ugodnosti; lepota je še le za tema dvema rečema na redu.

Kar se tiče resnosti naše obleke, ni treba dokazov, ampak samo zdravih oči. Isto bi se moglo reči o lepoti, ko bi hteli
285 soditi nepristrano. Pomislimo tudi to, da zametavanje lastne obleke, pa prisvajanje ptuje kaže, da se ptuji pripisuje neka prednost; iz tega se izcimi počasi nemarnost, in na zadnje zaničevanje lastne domovine. Videvši včasih ktereга staršega Poljaka, ki se je nedavno preoblekel brez namena potovati,
290 brez službe v armadi, ne morem si kaj, nego moram ga manje čislati. Premišlujem, s čim bi opravičil to spremembo? S potrebo ne, ker ona govori proti njemu; z ugodnostjo ne, ker sem že rekel, da je naša obleka primerniša; z navado domačo ne, ker ta je ravno nasprotna. Stavim se v njegove misli,
295 pa se moram na zadnje smejati. Nočem dalje razlagati tega, da me ne nazovete fanatika; ali naj se vam zljubi enkrat nekoliko pomuditi se pri tej reči, pa boste videli, da se je iz tega neznatnega vira porodilo morebiti več zlega, nego bi si človek mogel misliti.

V. Mandelc.

Tretji razdel: Dramatika.

206. Devica orleanska.

(Predigra; Fr. Schiller.)

(Deželski kraj. Spređaj na desni kapela s podobo matere božje, na levi visok hrast.)

I. nastop.

Tibo d' Ark. Tri hčere njegove. Trije mladi ovčarji, njih snubci.

Tibo d' Ark.

Sosedje dragi! dans Francozi smo,
Svobodni kmetje še in stare zemlje
Očetom nekđaj lastne gospodarji;
Bog vé, kdo jutro nam zapoveduje.
Zakaj povsod bandera premagljiva 5
Prostira Angličan; njegovi konji
Razphavajo francosko polje cvetno.
Pariz ga je dobitnika spoznal
In s krono staro Dagobertovo 10
Ovenčal roda ptujega mladiko.
Po lastnih mora bloditi državah
Bežljiv, obropan, naših kraljev sin;
Nasprot stoji v sovražnih trumah njemu
Najbliži stric in prvi pèr; njegova
Brezdušna mati clo je napeljuje. 15
Vasi goré in mesta krog. Viharno
Požiga, podrtije dim se bliža
Dolinam tem, pokojno še živečim.
— Tedaj sosedje, dans ko še zamorem,
Sem hčere preskrbeti v Bogu sklenil; 20
Potreba šibki ženski varha je
V nadlogah bojnih, in ljubezen zvesta
Pomaga vsako breme dvigniti.

(Prvemu ovčarju:)

Etjén! vi snubite Marjeto mojo;
Sosedno njive skup ležé, enacih 25
So srca želj. — To vtrdi dober zakon.

(drugemu:)

Vi tihi ste, o Klod Mari? Sramljivo
Luiza moja v tla oči pobeša?

30 Kaj bom razdiral, kar je zvezal Bog,
 Ker nimate se z blagom ponositi!
 Kdo ima blaga zdaj? Pohištvo, skedenj
 Sta vruga bližnjega al ognja rop —
 Le zveste prsi moža vrlega
 So bran krepák viharju tacih časov. —
 35 Njiv trideset oranja vsaki dam,
 S pristavo hišo, s čredo dvor — in kakor
 Je mene, tak vas blagodari Bog!

Marjeta (Jovano objemši).

Očeta razveseli! Daj! naj sklene
 Današnji dan zakone srečne tri!

Tibo d' Ark.

40 Vse zdaj omislite! Želim, da jutro
 Poroko z nami cela vas praznuje.
 (Odideta oba para.)

II. nastop.

Tibo d' Ark. Jovana. Remon.

Tibo d' Ark.

Jovana! tvoji sestri, glej, ste vdani
 Ste srečni, moje starosti veselje;
 Najmlajša tí si skrb in žalost za-me!

Remon.

45 Kaj moti vas? Zakaj jo kregate?

Tibo d' Ark.

Glej, vrli ta mladenč, najpridniši,
 Doline naše krog in krog najjakši,
 Ti je namenil srce svoje zvesto,
 In snubi te, že teče tretja jesen,
 50 S ponižnimi željami, s srčnim trudom.
 Ledena, ostra se pa ti ogiblješ,
 In tako tudi druge vse ovčarje,
 Mladenče vse odvrčaš in odganjaš.
 Ti si v obilnosti cvetočih let,
 55 Zdaj pomlad tvoja je, zdaj upa čas,
 Razširjeno života tvoj'ga cvetje;
 Al da cvetica bi ljubezni mile
 Iz njega vdarila in v prsih tvojih
 Rodila zlati sad, zastonj le čakam.
 60 Oj, po nikakem to mi ne dopada,
 Nature zmoto to pomenja težko!

Mi ne dopada srce, ko ledeno
In ostro se zapre ob letih čuta.

Remon.

Ne dalje, oče d' Ark! Po njenem bodi!
Ljubezen moje pametne Jovane 65
Je žlahtna, rahla cvetica nebeška,
Le sčasoma zori enaki sad.
Zdaj rada še prebiva na višavah,
Iz svobodne dobrave preseliti
Pod nizko, mračno streho se boji, 70
Kjer stiskata človeka skrb in tuga.
Iz dola gledam s tihim jo zavzetjem
Velikokrat, ko na visocih tratah
Telesa žlahtnega v krdelu črede
Stoji visokoravna, in poglede bistre 75
Pobeša na sirotne kraje zemske;
Tu videti prikazen višo menim,
In družih časov stvar jo v srcu cenim.

Tibo d' Ark.

To ravno je moj strah, to žalost moja!
Veselih družb se sesternih ogiblje, 80
Samotnih hribov išče in zapušča
Pred petelinskim petjem postelj svojo.
Ob uri groze, ko zaupno človek
Človeku družni se, umika se
V okrožje temno polnoči samotne, 85
Kot siva sova v zapuščene kraje;
Se samši vstopa na razpotje križno
In nagovarja sapo pustih brd.
Zakaj si le to voli vedno mesto,
In goni čredo svojo ravno sem? 90
Zamišljeno jo vidim cele ure
Sedeti pod druidskim dobom tam,
Katerega se srečni vsak ogiblje.
To je nevaren kraj; hudoben duh
Stanuje ob drevesu tem od nekdanj, 95
Od krivoverstva starodavnih časov.
Možaki stari te soseske grozne
Pripovedavajo o njem dogodbe.
Neznanih glasov čuden brup in šum
Se sliši sploh iz temnih vej njegovih; 100
Jaz sam enkrat večerne pozne ure
Po potu mim gredé sem tukaj videl
Sedeti dolgo grozovito ženo.
Iz gub debelih belega obleka

105 Mi je nasprot molila suho roko,
Ko da bi klicala. Jaz urno mimo
Hitel sem, Bogu dušo izročivši.

Remon (na sveto podobo v kapeli kazaje).

Podobe svete blagodarna bliža,
Nebeški mir okol prebivajoči
110 Sem vodi vašo hčer, ne moč peklenska.

Tibo d' Ark.

Ne, ne! Kar kaže se mi v strašnih sanjah
V obrazih bridkih, brez pomembe ni.
Sedeti v Remi sem jo trikrat videl
Na zlatemu prestolu naših kraljev,
115 Sedmerozvezden diadem bliščeč
Na njeni glavi, v rokah njenih žeslo,
Iz kega tri so bele lilje klile;
In jaz nje oče, sestri nje obédve,
Starosti vsi in knezi, viši škofi,
120 Ter kralj clo sam, smo se jej vklanjali.
Od kod svitlost mi pride taka v hišo?
Pomemba to je pada strašnega!
Svarilne sanje tako pripodobno
Razkrivajo mi prazne želje njene.
125 Sram njene nižnosti jo je, ker Bog
Jej život je obdal z lepoto mnogo,
Prižgal jej v jasni glavi bister um,
Čez tovaršice vidno jo povikšal,
Zato redi napuh pregrešno v arcu.
130 Napuh pa bil je angeljem poguba,
In za-nj peklenski duh človeka zgrabi.

Remon.

Kdo od pobožne vaše hčere je
Ponižniši? Ne služi ona vedno
Z veseljem rada staršem, sestrama?
135 Najimenitniše obdarovana
Pa tiho in pohlevno na-se jemlje
Najhujša opravila vboge dekle,
In čudno pod rokami njen'mi množi
Se vam očitno čred in njiv bogastvo;
140 Na vsem, kar se stori, prebiva vidno
Nerazumljiva, preobilna sreča.

Tibo d' Ark.

Nerazumljiva sreča, res je! Groza
O tej obilnosti mi ude stresa.

Ne več o tem. Molčim. Molčati hočem.
 Kaj bom črnil predrago dete lastno? 145
 Jaz družega ne morem ko svariti
 In za-njo moliti. Svariti pa
 Jo moram: Dreva tega se ogiblji!
 Ne hodi sama, korenin ne koplji
 O polnoči, pijač ne mešaj, in 150
 Ne risaj črk na križnem potu v prah!
 Hudobnih duhov zbuditi je lahko:
 Pod zagrinjalom tenkim čakajo,
 In planejo na klic iz tmine urno,
 Ne bodi sama, — Gospodarja clo 155
 Nebes se je v puščavi satan lotil.

III. nastop.

Bertran s čelado. Tibo d' Ark. Remon. Jovana.

Remon.

Molčite! Bertran gre — iz mesta pride.
 Poglejte, kaj le nese!

Bertran.

Vaj' je groza,
 Se čudita orodju mojih rok 160
 Neznanemu?

Tibo d' Ark.

In res se čudiva.
 Od kod je to? Zakaj prinašate
 To hudo znamenje v naše mirne kraje?

(Jovana se približa.)

Bertran.

Sam komaj vem povedati, kak ta 165
 Mrčes mi v roke pride. Železnino
 Kupaval sem na semnju vokulerskem;
 Velika gnječa bila je, beguni
 Iz Orleana ravno prišli bili
 Z novicami o vojski malopridnim'; 170
 Ostrašeno je ljudstvo skup drhtelo,
 In ko si prostor rijem po tesnobi,
 Rujava me ciganka naglo vstavi
 S čelado to, in ostro me pogleda
 Rekoč: Tovarš! čelade iščete, 175
 Vem, da je iščete: le urno, nate!
 Pustim jo dober kup. Tu! primite!

— Ponudite vojščakom jo, jej rečem,
 180 Jaz kmet sem prost, mi treba ni čelade. —
 Al ona ne odjenja in pristavi:
 Da bi čelade treba mu ne bilo,
 Ne more nihče reči. Krov jeklen
 Je glavi več ko hiša zidana. —
 185 Jaz se je branim, ona jo ponuja.
 Potem ker lepa, svitla, vredna glave
 Kneževske se mi zdi, jo primem zadnjič,
 In ko jo tak dvomé po rokah sučem,
 Pomembo zgodbe čudne preišlujem,
 190 Mi zgine baba. Kakor trenil bi,
 Naprej odrine jo valovje ljudstva,
 Čelada pak ostane v rokah mojih.

Jovana (željno in hitro čelado prime).

Sém dajte jo!

Bertran.

Orodje tako! Čemu?

To ni deviški glavi ven'c in kinč.

Jovana (mu jo vzame).

Za mene dana, moja je čelada.

Tibo d' Ark.

195 Kaj nek jej v glavo pride?

Remon.

Dovolite!

Spodobi se jej res ta kinč vojaški,
 Ker moško srce bije v prsih njenih.
 Se spomnite, kak risovolka je
 200 Premagala, zverino strašno, grozo
 Pastirjev vseh, in naših čred žeruha?
 Devica oroslanski čisto sama
 Se je borila ž njim, mu jagnje vzela,
 Ko že davil ga je v krvavem žrelu.
 205 Čelada ta zna kriti slavne glave,
 Od njene vredniše ne more kriti.

Tibo d' Ark (Bertranu).

Povejte nam nesreče nove vojsk;
 Kaj govorili so beguni?

Bertran.

Bog

210 Države vsmili se, pomagaj kralju!
 Tepeni v dveh velicih bitvah smo.

Francoske zemlje sred stoji sovražnik,
 Zgubljena je dežela do Loare.
 Zdaj združil celo moč je, vse armade,
 In orleansko mesto ž njim obsul je. 215

Tibo d' Ark.

Bog varuj kralja!

Bertran.

Skupaj znesli so
 Iz krajev vseh strelaštva neizmerno;
 In kakor letne ure temni roji
 Bučel ulnjaka panj osipljejo, 220
 In kakor iz višave črna megla
 Kobilic padši zemljo krog in krog
 Pokrije z neprevidnim mrgolenjem,
 Tak je strašan oblak narodov bojnih
 Izlil se na poljane orleanske, 225
 In od jezikov ptujih čudne zmesi
 Hrumi nerazumljivo krog ležišče.
 Zakaj vojščake svoje siloviti
 Burgun, državovladni, tudi sem
 Pripeljal je, Anonce, Lutičane, 230
 Iz Luksenburga, Namurčane hrabre,
 In srečnega Brabanta prebivavce,
 Bogate Genetane — v žametu
 In svili bahajoče — ter Pomorce,
 Kih mesta snažno rastejo iz morja, 235
 Holendarje umetne čredomolzce.
 In Utrečane, Brize clo zahodne,
 Ki v sever gledajo. — Vsi ti, sledeči
 Burgunu ostrovladajočemu,
 So združeni v razbitje Orleana. 240

Tibo d' Ark.

O žalostna nesrečna svada ta,
 Ki meč francoski drega v drob francoski!

Bertran.

Kraljica stara tudi, Izabó,
 Prevzetna parska kneginja v jeklenem
 Jezdari oblačilu po ležišču, 245
 Z besedami strupen'mi jezo zbada
 In srd narodov proti sinu svoj'mu,
 Ki ga nosila je pod lastnim srcem. —
 Prestrašni Saleburí, srditi ris,
 Divjaški stenolom, obsedbo vodi, 250

Ž njim brat leóna hrabri Lionel,
 In Talbot grozni, ki z morivnim mečem
 Krdela v bitvah kupoma kosí. —
 Sezidali so straže štir visoke
 255 Čez mesto, v zrak moleče; Salsburí
 Na njih s pogledom morželečim pazi,
 In šteje urne potnike po cestah;
 Sto liber težkih krogelj neštevilno
 So vrgli v mesto že; razrušene
 260 Ležijo cerkve, noterdamski turn
 Kraljevi slavno svojo glavo vklanja.
 Podkope s prahom strelnim so nasuli,
 Trepeče mesto na oboku brezdna
 Peklenskega stojí, da zdaj in zdaj
 265 Se gromopočno vnelo bo, si svesto.

(Jovana željno poslušaje, dene si čelado na glavo).

Tibo d' Ark.

Kje pa vojaki hrabri bili so,
 Sentrélj, Lahir in Franc'je ščit krepak,
 Junak o srčni Dunoa, da sovražnik
 Tak daleč je prisilil brez ovirka?
 270 Kje kralj je sam, mu mar ni zgube take,
 Državnih muk, njegovih mest posipa?

Bertran.

V Šinonu zdaj stanuje z dvorom svojim;
 Vojščakov manjka, stati v bran ni moč.
 Kaj vodjev srce, hrabrih dlan pomaga,
 275 Ko bleda groza trume vse mrtudi?
 Strah neki, kakor od Boga poslan,
 Je clo najsrčniših pogum omamil.
 Zastonj se klic kneževski oznanuje,
 Kot ovce plašno skup se stiskajo,
 280 Kjer zahrumi tuljenje volčje votlo.
 Tak pozabivši stare svoje slave
 Beží Francoz v ozidje varnih gradov.
 En vitez samo, slišim govoriti,
 Je združil nekaj malega vojščakov,
 285 Šestnajst bander, in kralju ž njim se bliža.

Jovana (naglo):

Kakó se imenuje vitez?

Bertran.

Bodrikur.

Pa težko uhitel bo sovražniku,
 Ki z dvema vojskama ga nasleduje.

Jovana. 291
Kje je sedaj? Povejte mi, če veste. 290

Bertran.
Od Vokulera komaj dan hodá.

Tibo d' Ark.
Kaj tebi mar, deklina? Po rečéh
Ti greš, ki ti ne spodobé se! 290

Bertran.
Zatorej ker sovražnik premočan je,
In kralj brani več nas ne zamore, 295
Edinoglasno v Vokuleru so
Sklenili vdati se Burgunu. Jarma
Tak ptujega ne nosimo — ostanši
V zarodu svojih kraljev — morda tudi 300
Pod staro krono pridemo nazaj,
Če spet se vmirita Burgun in Franc'ja.

Jovana (navdušena).
S pogodbo proč, z udatbo proč nesramno!
Rešitelj bliža, spravlja se na boj.
Pod Orleanom vragu sreča zgine,
Dognana mera, zrel za žetvo je. 305
Devica prišla z ostrim srpom bode,
Ošabnosti bo setvo pokosila,
Bo strgala njegovo čast iz neba,
Ko je visoko zvezdam jo pridružil.
Ne bojte se! Ne begati! Ker, predno 310
Rež rumenela, luna polna bode,
Ni konja več britanskega, da pil bi
Iz bistrih vod Loire ponosite.

Bertran. 305
Ah, čudeži se ne godijo več!

Jovana.
Še se godijo! Bela golobica 315
Letela bode, z orlosrdom zgrab'la
Te jastrobe Francosko trgajoče,
Razdjala v nič prevzetnega Burguna,
Države izdajavca, Talbota,
Storočnega nebes naskakovavca, 320
Zasramovavca vere Salsburija,
In te otókarje nesramne vse
Ko čredo jagnjet bo pred sabo gnala —
Gospod jo vodil bode, bojev Bog.

225 On svojo stvar trepečo je izvolil,
Bo razodel se po devici šibki,
Ker on je Bog, on sam je vse premožen!

Tibo d' Ark,

Duh kaki nek obsedel je deklino!

Remon.

230 Čelada vnema jej pogum junaški.
Poglejte! bliskajo se jej oči,
Kot dvojni plam se lici svetite!

Jovana.

Da slavna ta država padla bi?
Najkrasniša, kar večno solnce jih
Obseva, raj dežel, katero Bog
235 Kot jedro lastnega očesa ljubi,
Da ta nosila bi verige ptujca?
— Tu spodletela je paganom sila,
Tu prvi križ je stal, svetišče prvo,
Tu prah počiva svet'ga Ludovika,
240 Od tod otet je bil Jeruzalem!

Bertran (osupnjen).

Jo slišite? Od kod jej pride tako
Visoko razodetje? — Oče d' Ark!
Bog čudovitno res vam dal je hčer!

Jovana.

245 Da mi bi ne imeli kraljev svojih,
Ne prirojenih gospodarjev lastnih?
Da kralj bi nevmerjoč na svetu zginil,
Ki sveti plug in pašnik ohranjuje,
Pustote preobrača v njive plodne,
250 Ki prostost sužnim daje, mesta stavi
Prijazno krog prestola svojega;
Ki slabemu pomaga, hudim žuga,
Ki sam največi ne pozná zavida,
Ki človek je in angelj milosti
255 Na zemlji tej sovražni. Kraljev sedež,
Zlatovja bliskajoč, je zapuščenim
Zavetje varno, moč in milost se
Na njemu družite, zločin se tresse,
Pravični bliža se zaupno ino
260 V njegovi senci z levom se igra.
Sin ptuje zemlje, kralj vunanji, ki mu
Prededov svete ne počivajo
Kostí v deželi, al jo ljubil bo?

Ki živel mlad z mladenči naš'mi ni,
 In nam ne zna po naše govoriti, 365
 Al more oče svojim sinom biti?

Tibo d' Ark.

Bog vari kralja in francosko zemljo!
 Mi mirni kmetje smo, ne znamo z mečem
 Pečati se, ne konja bojnega 370
 Krotiti. Čakajmo vbogaje tiho,
 Koga nam dala zmaga bo za kralja.
 Saj sreča bojna je osoda božja,
 Naš gospodar, ki krono dene si
 Na glavo v Remi Dagobertovo. 375

Zdaj k delu! Vsak premisli, kar ga tiče!
 Naj se prepirajo visoke glave
 Za zemlje last, za krone in države;
 Razrušenje občinsko nas ne straši,
 Stojé nam krepko tla in gozdi naši. 380
 Naj ognja žar popali nam stališče,
 Sovražni konj naj žito poteptá,
 Prihodnja pomlad novo cvetje dá,
 In dvignejo se urno nove hiše.
 (Vsi odidejo razun Jovane.)

IV. nastop.

Jovana (sama).

Obvaruj Bog vas, hribi ljubeznivi! 385
 Dolin cvetoc', prijazno tihi raj!
 Vi pašniki, vi logi, Bog vas živi!
 Slovó Jovana jemlje vekomaj.
 Jovana gre, — ozir še eden zadnji,
 Zelene trate vam! Bog živi vas! 390
 In tebe drevje, vas, studenci hladni,
 In tebe jek, doline sladki glas,
 Ki zvesto se z napevom pesmi snide:
 Jovana gré, in nikdar več ne pride!
 Zapuščam vas na vedno večne čase, 395
 O mesta moje tihe radosti;
 Razkrópite po brdih jagujeta se,
 Pastirja zdaj in varha več vam ni!
 Že desna moja drugo čredo pase,
 Kjer na krvavem polji boj grmí; 400
 Od zgorej dano mi je to povelje,
 Ne tirajo me prazne svetne želje.

405 Ki Mojzu na Horebovi višavi,
 V gorečem grmu prikazavi se,
 Stopiti jak pred Faraona pravi,
 Ki Davida nekdanj, pastirja še,
 Zmagljivo nad sovražnika postavi,
 Ki milost zmer pastirju skazal je,
 410 Reče mi tak iz drevnega vršiča:
 „Ti moje boš na zemlji slave priča!“

„Z oklepi si boš ude okovala,
 Pokrila z jeklom rahlo nedro si,
 Ljubezni moški nikdar srca vdala
 415 Pregrešnih želj posvetne sladnosti;
 Nevesta nikdar pred oltarjem stala,
 Na prsih se ti dete ne redi;
 Obdati pak ti hočem svitlo glavo
 Nad ženskami z visoko bojno slavo.“

420 „Ker, kedar bo junake groza zvila,
 Nagnil se dan poslednji Francije,
 Mogočno boš moj oriplam nosila,
 Kot urna žnica zrelo strn podrē,
 Ošabnega zmagavca v prah pobila,
 425 Iz rok mu strgala dobičke vse;
 Z navdušenjem francoski rod navdala,
 In kronala v oteti Remi kralja.“

Nebesa so mi znamenje obljubile,
 V spomin gotov čelada dojde mi;
 430 Neznana moč iz nje mi teče v žile,
 Pogum kerubski v srcu mi budi;
 Nevidne me v prepir ženejo sile,
 Viharno proč me bitve slā drvi,
 Vojaški klic zadeva sluhe moje,
 Se spenja konj in bojna tromba poje!

(Urno odide).

I. Koseski.

207. Marija Stuart.

(Odlomek; Fr. Schiller.)

III. djanje, I. nastop.

Marija hitro korači izmed dreves. *Hana Kenedi* počasi za njo.

Kenedi.

Vi greste, ko imeli bi peruti,
 Ne morem vas dohajati, čakajte!

Marija.

Pusti, da vživam novo svobodo,
 Bodem otrok, oj, bodi z menó!
 Da med zeleno stopim prirodo 5
 Z lahko in čilo, urno nogó.
 Sem-li iz ječe temne stopila?
 Me ne drži več žalostna raka?
 Pusti me pusti, rada napila
 Bi se nebeškega, čistega zraka. 10

Kenedi.

Ah, draga moja gospa! Vašo ječo
 So le nekoliko razširili.
 Zidov, ki nas zapirajo, ne zrete,
 Ker je zakrivajo drevesa gosta.

Marija.

O hvala vam, zelena ve drevesa, 15
 Ki stene ječi moji ste zakrile! —
 Zakaj kalíš mi sanje nade mile?
 V neskončni svet mi plavajo očesa:
 Srcé mi bije zopet svobodno,
 Popenja duša prosto se v nebó 20
 Tam, kjer meglene gore v zrak molijo,
 Začenja meja mojih se držav;
 Oblaki, ki se tje na jug podijo,
 Francosko morje gledajo z višav.

Zračni veslarji, brzi oblaki, 25
 Da bi vozila se z vami po zraki!
 Moji zibéli nesite pozdrav!
 Jaz sem v verigah, jaz sem jetnica,
 Nimam poslanca tožna kraljica!
 Prosto pod nebom plavate vi, 30
 Kaj vas kraljica britanska skrbi!

Kenedi.

Ah, draga gospa! Vi ste vsi iz sebe,
 Prostost nenadna je prevzela vas.

Marija.

Tam ribič pripenja leseni čoln!
 Ta slabi me čolnič bi mogel rešiti, 35
 V prijateljska mesta z mano oditi.
 Mali čolniček bil sreče bi poln,
 Ribič ubogi hitro bogat,
 V mrežo zajél bi obilen zaklad, 40
 Lova nalovil, da nikdar še ne,
 Ko vzel bi v čolniček ribič me.

Kenedi.

Kaj vam pomagajo te prazne želje?
 Sleduhi pazijo na vsako našo
 Stopinjo; temen grozovit ukaz
 45 Podí pred nama s pota vsako stvar,
 Ki nosi v prsih srce vsmiljeno.

Marija.

Ne, moja Hana! Upam, da zastonj se
 Odrpla niso vrata ječe moje.
 Ta milost mi oznanja dni srečnejše,
 50 Ne motim se. Ljubezni mila roka
 Vzdiguje me iz reve in nadloge,
 Mogočni Lester mi razbija spono.
 Počasi ječo mi razširijo,
 Privadijo me z malim na veliko,
 55 Naposled se v njegov obraz ozrem,
 Ki razdrobí za vedno mi okove.

Kenedi.

Ah, jaz ne morem tega razumeti!
 Smrt vam so še le včeraj oznanili,
 60 In danes dali vam so tako prostost!
 Tuđ tistim, pravijo, se spona jemlje,
 Ki se odpira jim svoboda večna.

Marija.

Čuješ, kako tam razlega lovski se rog,
 In kako poje v poljane in log!
 65 Ah, na čilega konja planila,
 K družbi veseli bi se vratila!
 Znani glas na uhó mi doní,
 Sladke spomine v prsih budí!
 V visokih gorskih dobravah
 Čula milíno sem teh glasov,
 70 Ko vabil je lovski rog na lov.

V. djanje, I. nastop.

Hana Kenedi, vsa v črni obleki, s objokanimi očmi, v veliki žalosti pe-
 75 čati zavitke in pisma. Večkrat globoko vzdihne in preneha v delu; vidi se,
 da vmes moli. *Melvil* pristopi.

Kenedi (zavpije, ko ga ugleda).

Melvil, vi prišli ste! Vas zopet vidim!

Melvil.

Da, zvesta Hana, vidiva se zopet!

Kenedi.

O, dolga, britka bila je ločitev!

Melvil.

In žalostna in grenka je vrnitev!

Kenedi.

Moj Bog! vi prišli ste — 75

Melvil.

Jemat slovó 81

Za večno od kraljice.

Kenedi.

Zdaj še le,

Ob smrtni njeni uri puščajo 82

Se pred obličje jej nekdanji znanci! 80

O, dragi sir, ne prašam, kako se

Je vam godilo, ne razkladam vam

Trpljenja, ki smo ga prebili, kar

Iztrgali so vas 'zmed naše srede.

Saj pride temu še pozneje ura! 85

Melvil! Melvil! smo morali ta dan

Učakati, ta dan nesreče britke!

Melvil.

Nikar si ne topiva bridkih src!

Dokler bom živ na svetu, jokal bom, 90

Nič več ne bode lic mi jamčil smeh,

Obleke črne nikdar več ne slečem!

Vse žive dni za njo bom žaloval;

Al dans bom stanoviten. Obljubite

Mi tudi vi, da bolečine boste 95

Krotili — in če vsi žalujejo

Obupno, srce jej midvá dajajva,

Na smrtni poti bodiva podpora!

Kenedi.

Melvil! če mislite, da potrebuje 100

Podpore naj'ne na tej britki poti,

Ste v zmoti! Ona sama daje nam

Izgled poguma blazega. Nikar,

Nič se ne bojte! Ko kraljica in

Junakinja umrje ona. 105

Melvil.

Kako 106

Sprejela smrtno oznanilo je?

Čul sem, da bila ni pripravljena.

Kenedi.

Ni bila ne. — Drug strah jo je moril.
 Ni tresla se zbog smrti, ampak zbog
 110 Rešitelja. — Obljubljena je bila
 Svoboda nam. Da reši nas to noč
 Iz ječe, je obljubil Mortimer.
 In v upanji in strahu, v težki dvombi,
 Al izročiti sme osebo svojo,
 115 Kraljevo čast predrznemu mladenču,
 Kraljica čakala je bele zore.
 — Nastane šum in trkanje po gradu,
 Na uho bijejo nam mnoga kladva;
 Menili smo, da so rešitelji.
 120 Up miga nam, življenja sladka želja
 Prebuja vnovič se z močjó neskončno —
 Zdaj vrata se odprejo — noter stopi
 Sir Paulet in oznani, da tesarji
 Postavljajo pod nami smrtni oder!
 (V veliki bolečini se od njega obrne.)

Melvil.

125 Pravični Bog! povejte, kako je
 Prebila strahovito to spremembo?

Kenedi

(čez nekaj časa, ko se jej spet nekoliko povrne srčnost).

Počasna ni stopinja iz življenja!
 Na enkrat, naglo, v enem hipu mora
 Zameniti se časno z večnim; Bog
 130 Je milost dal kraljici v tem trenutji,
 Da je od sebe vrgla z dušo srčno
 Posvetni up in s trdno, živo vero
 Nebes se oklenila. Knežinje
 Ni osramotil bleđi strah, ne tožba,
 135 Najmanjša ne besedica. Potem
 Še le, ko čula je, da jo izdal
 Nesramno je lord Lester, ko je čula
 Osodo britko srčnega mladenča,
 Ki za-njo padel je v pogubo strašno
 140 In jej odnesel zadnji up, so se jej
 Oči s solzami napolnile zarad
 Nesreče ptuje, ne osode lastne.

Melvil.

Kje je zdaj, smem-li stopiti pred njó?

Kenedi.

Ostalo noč je čula in molila,
 Prijatlom dala v pismih je slovó,
 Poslednje poročila zapisala,
 Sedaj počiva malo; zadnje spanje
 Jo krepi. 145

Melvil.

Je-li kdo pri njej?

Kenedi.

Zdravnik

Domači Burgoin in njene ženske. Fr. Cegnar. 150

208. **Tomaž Mor.**

(Odlomek; Silvio Pelliko.)

V. djanje, IV. nastop.

Vojaki (delajo prostor); *Mor* (počasi korači sredi stražnikov).

Mor.

Ah, le za hip naj tukaj postojim:
 Ker tu je pot k očetni hiši moji,
 Ki bila je nedavno tako srečna!
 Oh, naj le malo časa milo gledam
 Predragi in presrčni dom, odslej 5
 Na dalje tožno stanje, v katerem
 Žaluje tožna vdova zapuščena
 In milo plakajo sirotna deca,
 Imeli, oh, ne bodo več očeta!
 In sram mé ni, da srce se mi tuge 10
 Topí — narava ima svoja prava!

2. mešcan

Oh revež — zapuščenih otročičev
 Gledaje tožno stanje, milo plaka!

Mor.

Ustavite se solze! Roka tvoja,
 O Bog, počiva naj na onej hiši! 15
 Nedolžne in krepostne vse ohrani,
 Obvari vse, ki v njej prebivajo,
 Da nihče ne 'zgubi se izmed njih,
 Temuč da vidimo se vsi v nebesih.
 O Bog, v okrilje svoje vzemi tudi 20
 Premilo in predrago domovino —

25 Varuj in brani dobre in poštene,
 Da bi imela vselej jih obilo;
 Hudobne sili, da jo spet čislajo,
 Da jim se zá-njo spet ljubezen vname!
 Končaj vso mržnjo, nenavist medseбно,
 Ki daje si pobožnosti ime,
 Odpusti onim, kateri so grešili!
 30 Sedaj pa dalje — blizo smo morišča;
 O sveti vladika rošesterski,
 Vodnik in bramba zvesta mi v življenji!
 Na oder si mrtvaški hrabro stopil,
 V nebo dospевši tam si prosil Boga,
 Da tvoj prijatelj tudi pride tje! —

Glasi (daljni).

35 Stran — s pota —!

Mor.

Kaj je to?

Marjetin glas.

Ah oče, oče!

Mor.

Marjetin glas — gorjé mi!

V. nastop.

Marjeta (z drugimi Morovimi otroki) *in prejšnji.*

Marjeta.

Dragi oče!

40 Oh zadnjič blagoslovite otroke!

Otroci (pritekó in pokleknejo okoli njega).

Oh oče, ljubi oče!

Mor.

Tožni, žalostni

Pogled! Ah dragi, ljubi otročiči!

Še enkrat naj pritisnem vas na prsi!

45 S krepostjo vso očetovske ljubezni

Vas vse enako blagoslavljam, deca!

Marjeta.

Semkaj ni mogla priti mati z nami,

Da posloví se zadnjikrat od vas!

Mor.

Bodite jej podpora, ljuba deca,
 Obilo mili Bog vam vse poplača; 50
 Nosite krepkodušno in dostojno
 Britkosti vse in siromaštvo bedno.
 Jaz dajem vam izgled! Bogastva
 Vam nimam zapustiti družega —
 Izgled moj naj tolaži vas in krepil! 55
 Nikar preveč, sirote, ne žalujte,
 Če tarejo vas stiske in nadloge,
 Molíte zá-me, jaz za vas bom molil;
 Molimo skupaj — jaz v nebeškem domu,
 In ví na zemlji tukaj — otročiči! 60
 Za kralja našega nesrečnega,
 Za one vse, ki so me vam odvzeli;
 In ako kdaj morivcev mojih kateri
 V nesrečo pride in pred zlim ubežen 65
 Prispè do vaših vrat, hudó preganjan,
 Za Boga in ljubezni moje radi!
 Zavetje, streho in pomoč mu dajte
 Ko bratu, kajti vsem odpustil sem!

Križaj Severjev.

Četrty razdel: Podučna tvarina v nevezani besedi.

I. Krajepisni in natoroznanski sestavki.

209. Ezdrelonska planjava.

Ezdrelonska planjava, ki se jej tudi magedoska in jezraelska planjava pravi, je res sila velika, ker sega od reke Jordana do sredozemnega morja, tedaj od vzhoda proti zahodu vsaj deset ur na dolgo; široka pa je od gore Gelboe do hribov, ki Nazaret obdajajo; kakih šest ur in brž ko ne še več. Po vsej dolgosti lepe planjave teče potok Kison. Potok ta izvira iz samarijskih hribov, pa se razcepi na široki ravnini v dva potoka, katerih eden teče proti vzhodu v reko Jordan, drugi pa proti zahodu ob gori Karmeljski v sredozemno morje. Nekdaj je bila ta sloveča planjava vsa obilo naljudena, dobro obdelana in polna bogatih vasi in velikih mest. Tu so stala v starodavnih časih mesta Magedo, Ezdrelon, Jezrael in še druga. Dan današnji je pri vsej svoji rodovitnosti popolnoma prazna, ker ni rok, da bi jo obdelovale. Na vsej veliki planjavi ne vidiš ne pohišta, ne drevesa, ne grma; vse je prazno in žalostno, in le zgodovinski spomini lajšajo in krajšajo ptujemu potniku sila dolgočasno pot.

Zgodovinski spomini pa se obujajo tu sami po sebi, če ni človek v zgodovini popolnoma neveden; zakaj planjava ta s hribi in gorami, ki jo obdajajo, je za vojske in vojne boje kakor nalašč napravljena; in od nekdanj so se borili po njej razni narodje. Že okoli leta 1200 pred Kristom je otepel in zmagal Gedeon na tej veliki planjavi o podnožji gore gelboeske z majheno četico sovražnike ljudstva božjega. — Poldrugo stoletje pozneje, okoli leta 1051, je bila tu na gori Gelboe, pri kateri se začelna planjava, druga krvava bitva, v kateri so pobili Filistejci junaškega Jonata in cvet izraelske mladosti, ter Izraelce tako otepli, da je kralj Savel pri veliki, žalostni izgubi obupal in sam sebi konec storil.

Taka je bila od nekdanj na tej, za vojne bitve kakor nalašč napravljena planjavi. Od Salmanazarja in Nebukadnezarja noter do konca prejšnjega stoletja so imeli tu o raznih časih razne vojske svoja šotorišča. Izraelci in Egipčanje, Asirci in Babi-

lončanje, Perzijani in Grki, Druzi in Turki, Arabci in evropejski križanci, in poslednjič celó Francozje so razvijali in nosili 35
 tod svoje zastave.

Se bolj pa ko po vojnih početjih in bitvah sloví ta krasna okrajina po svoji čudoviti plodnosti. Bila je nekđaj galilejski raj in žitnica cele kanaanske dežele, polna velikih mest in obilo naljudenih vasi. Vsi bregovi hribov in gorá, ki jo obdajajo, 40
 bili so dobro obdelani in polni lepih vinogradov.

M. Verne.

210. Razgled z Oljske gore.

Na Oljski gori ima človek obilo paše ne samo za oči, ampak tudi za srce. Na zahodni strani sem imel pred seboj nesrečno jeruzalemsko mesto, ki stoji tiho in brez vsega šuma v svojem zalem ozidji in na svojih slovečih gričih, kakor bi se sramovalo bogomora in zavrženja svojega. — Dalje proti zahodu so 5
 se mi kazali goli, pusti, skaloviti hribi judovski noter do krasne planjave saronske, in ko bi oko neslo, videti bi bilo tudi srednje morje. Tu sem iskal z očmi po raznih hribih starodavnih, pa dobro znanih trgov in mest, ali marveč njih razvalin kakor Emavs, Modin itd. — Obrnivši se bolj proti jugu, vidim sto 10
 in sto golih, opaljenih, nerodovitnih gričev brez drevesa in brez grma, ki pa pri vsem tem oko vendar le razveseljujejo. Tu je dolga prijazna terebintska dolina, vedno jasno obnebje nad svetim Ivanom v hribih, Betlehem s svojim svetiščem, in dalje proti jugu Hebron; na levi pa bolj proti vzhodu staro- 15
 davni spominek srda božjega, namreč mrtvo morje v široki in dolgi dolini, ki je bila nekđaj najrodovitniši in najlepši del kanaanske dežele — in vse to obuja sto in sto ganljivih spominov in milih čutljejev. Ko se ozrem proti vzhodu, imam precej pred seboj Betfage, in o podnožji gore, malo dalje ko 20
 na zahodni strani jeruzalemsko mesto, slovečo Betanijo z Lazarjevim grobom, dalje na levi skalovito, gorato strašno puščavo, ki jo je naš Odrėšenik s svojo nazočostjo in s svojim štiridesetdanskim postom posvetil, pod njo pa krasno, nekđaj skrbno obdelano, cvetočo planjavo z imenitnim mestom Jerihom, 25
 ki je pa tako popolnoma zgnilo, da se komaj še kraj pozna, na katerem je stalo; unkraj te lepe ravnine visoke gore kamnite Arabije, ki se v velikem polkrogu daleč od juga proti severo-vzhodu vlečejo in domovino nekđanjih Amorejcev in Moabitčanov od kanaanske dežele delé, pa njih odrastke Aba- 30
 rim in Nebo; in blizo teh imenitnih hribov dobro obraseno strugo sloveče, z Gospodovim krstom posvečene reke Jordan, in zgornji konec mrtvega morja. — Obrnivši se poslednjič na

severno stran, vidim visoke efrajmske gore z grobom pro-
 35 roka Samuela, in lego starodavnega slovečega Gabaona, in
 Masfo ali Bir, kjer sta Jožef in Marija po dvanajstletnem
 Jezusu popraševala, in Betel, ki spominja na Jakobovo lestvo
 in Jeroboamovo zlato tele, in v mislih še marsikakošen zanimiv
 kraj proti Samariji.

40 Vse to se vidi z vrha Oljske gore, ker je viša, ko ostali
 hribje, ki Jeruzalem obdajajo, da-si ravno menda ni veliko
 čez 4000 čevljev visoka. — O koliko lepih spominov obuja
 razgled s te svete gore! Ves sem se zamislil v starodavno zgo-
 dovino, in bilo mi je, kakor bi videl še pred seboj Abraha-
 45 move šotore in velike črede; in njegovo slavno zmago čez
 sovražnike, ki so bili Lota in sosede njegove oropali; in Mel-
 kizedeka, ki mu naproti gre in živemu Bogu za važno zmago
 kruha in vina daruje; in spet Abrahama v Hebronu, ki po-
 slance božje pod košatim drevesom prijazno gosti; in postarno
 50 Saro, ki se za vratni smehljá, ko Bog možaku trdne žive vere
 sina obeta, in popačeni mesti Sodomo in Gomoro, ki ti
 ogenj izpod neba sežgè in zemlja požre in voda za vselej zalije
 — in tako dalje vse do Kristusovih časov, ali marveč do Tita
 in strašne pogube jeruzalemskega mesta. M. Verne.

211. Mrtvo morje.

(F. A. Chateaubriand.)

Če govorimo o dolini, mislimo si dolino obdelano ali pa
 neobdelano: obdelana ima polja, vinograde, vasi, črede, neob-
 delana pa ledine ali gozde; če jo moči reka, ta reka se zvija;
 griči sami, ki obdajajo dolino, delajo ovinke in prijetno nas
 5 mika njihov pogled.

Tukaj pa — vsega tega ni nič. Mislimo si dve dolgi vrsti
 gor, vétric od severja proti jugu, brez ovinka, brez vdora.
 Vzhodnja vrsta, imenovana arabsko gorovje, je strmejša; pet
 do šest milj daleč je videti kakor navpična stena, popolnoma
 10 podobna Juri po podobi in po modri barvi. Videti ni niti vrha,
 niti vršička; le tu in tam se opazi ktera neznatna škrbinica,
 kakor da se je slikarju, ki je vlekel to ravno črto po nebu,
 tresla roka na nekterih krajih.

Zapadna vrsta pripada judejskim goram. Ne tako strma in
 15 enolična kakor vzhodnja, je drugačna tudi po naravi: kaže
 namreč velike kupe krede in peska, ki so podobni zvezkom
 orožja, zganjenim zastavam, ali pa šotorom na kraju ravnine.
 Naproti od arabske strani so črne čeri, ki prostirajo svojo
 senco daleč po valovih mrtvega morja. Najmanja ptica pod

nebom ne najde v tem pečovji niti betvice hrane; vse tu priča 20 o narodu, ki ga je Bog zavrgel, vse diše grozo in krivnjo.

Dolina med temi gorami kaže tla podobna dnu morja, ki se je skrčilo pred dolgo časom: solne bregove, posušen glen, pesek svižnat in kakor da so ga zbrzdili valovi. Sem ter tje poganjajo pritlikasti grmički na zemlji, ki nima življenja; listje 25 je polno soli, ki ga je redila, in skorja ima okus in duh po dimu. Namesto vasi vidimo razvaline nekoliko stolpov. Posred doline teče reka brez barve; nevoljna se plazi proti kužnemu jezeru, ki jo požira. Njen tok se pozna le po vrbah in trstji, ki jo obrašča. Arabec se skriva v ta rogoz, da napade potnika 30 in obropa romarja.

Taki so ti kraji, imenitni po blagoslovih in prekletjih iz nebes: ta reka je Jordan, to morje je mrtvo morje; na videz je lepo, ali zdi se, da so mu grešna mesta, ki je krije v svoji globini, ostrupila valove. Njegovi tomuni ne morejo rediti no- 35 benega živega bitja; nikdar ni ladija rezala njegovih valov; bregovi so brez ptic, brez drevja, brez zelenja; a voda, strašno grenka, je tako težka, da jo komaj vzdigne najsilnejši vihar.

Če se popotuje po Judeji, objemlje iz početka neznano dolg čas potniku srce; če pa gre od samote do samote, in se 40 pred njim razteguje prostor brez mej, izgubi se polagoma dolgi čas; človek občuti neko skrivno grozo, ki mu pa ne vzame srca, temuč daje pogum in povzdiguje dušo. Nenavadne prikazni pričajo povsod o zemlji čudežev: pekoče solnce, silni orel, nerodovitna smokva, vsa poezija, vse prilike svetega pisma 45 tukaj. Vsako ime nosi v sebi ktero skrivnost; vsaka jama označuje prihodnost, od vsakega vrha odmevajo besede kterege proroka. Bog sam je govoril na teh bregovih; usahneli neurniki, razklano skalovje, na pol odprti grobovi pričajo o čudežih. Puščava se nam zdi še zdaj nema od groze, in človek bi rekel, 50 da si ni upala spregovoriti, od kar je čula glas Gospodov.

V. Mandelc.

212. Pot skozi puščavo.

(H. Masius.)

I.

Polnoč je minula, prvi blede jutranji svit „volčji rep“, kakor mu Beduini pravijo, se razlije po nebu. Temne, debele gruče, pečinam enake, leže v pesku; to so velblodje vélike trgovske karavane. Med njimi v dolgih plaščih lazijo Beduini, živalim odklepovaje spono od nog; kajti približala se je ura odhoda. 5 Najdraži pridelki in izdelki narave in človeških rok v zavitkih in zabojih ondi okoli leže. Indijska svila, angorska ogrinjala,

bruški baržun, mosulska volnena tkanina, damascenske sablje, perzijska bodala, arabske sulice, kapska nojeva jajca, indijska
 10 slonova kost, bahrajnski biseri, lepodišeče olje, gumij (klej), kadilo, mira, granatna jabelka, datlji, sneg z Atlanta za pašev hram: vse te dragocenosti druga pri in na drugi tū skupaj
 leže; velblodje je prenašajo od Senegala v Mogador, iz Bagdada v Meko, iz Ožide v Kairo, iz Tombukta v Aleksandrijo. Vsaki
 15 živali se nakladajo tovari od 4 do 6 stotov (centov), ki imajo svoje glavno ležišče v lesenem sedlu, s katerim je obuzdana njena gerbina. Velblod daje po svojem nepokoju na znanje, da se mu čuden zdí ta jarem, nevolje pa vendar ne pokaže; in kakor s premislekom po navadi sem pa tje gibaje se, vzdigne se
 20 močna žival, ko je prejela svoje breme: na pol na sprednji nogi, potem po malem in kakor skušaje na zadnji nogi, poslednjič se od spredej popolnoma skloni. Kedar gonjač preobloži žival, tedaj ona, čuté svojo nemoč, žalostno zastoče in stoka, dokler se jej ne olajša breme. Prav primerno imenuje od tod
 25 Arabljan velbloda „vpijočo ladijo“, in ne pušča z nimar njegovega tožilnega glasú. Ako jej pa še dalje naklada, tedaj oslabeva velblodovo vpitje, in ako tudi tedaj ne najde posluha, le sem ter tje še zakriči; kedar pa umolkne, umolkne za vselej ter na tleh obleži, in niti sila niti prilizovanje, niti lakot niti
 30 žeja ga ne premakne z mesta: mirno smrti pričakuje.

V dveh urah je karavana pripravljena na odhod. Znamenje je dano in velblod za velblodom privezan, po 10 do 12 združenih v ketar (verigo); živali se jamejo polagoma premikati tako, da se vsa truma razvije v eno in to v nepregledno, prah
 35 vihrajočo vrsto. Na čelu na muli jezdi on, ki je karavani voditelj, suh Arabljan z dolgo puško na rami. Velblodom ob strani gredo poganjači; to so ti rokoborski, molčeči zamorci ali zgovorni sinovi puščave. Tovorni živali na hrbtu sedí trgovec, roki pazljivo držé na bodalcu in sablji; romar, kogar nabožna ob
 40 ljuba žene v Kaabo, hladnokrvni Turek z visoko rudečo čepico, Frank, ki okorno sem pa tje omahuje, in v pletnici na enem velblodu po dve zagrjnjeni ženi. Okoli cele vrste pa na mišičastih konjičih ali na majhenih dromedarih vrši cela truma Beduinov, ki spremljajo karavano. Sivobradat šejh jim je vodja; nepre-
 45 nehoma se sučejo kakor vrtavke ter sem ter tje letaje na uhó vlečejo ali se smejejo; šopki dolgih njihovih sulic, njihovi beli, nabrani plašči, njihovi črni lasjé v sapi vihrajo.

Zdaj solnce vzhàja; nad puščavo se valí zlata reka, čisto in vzvišeno, kakor takrat, ko se je prvič razlila nad mlado
 50 zemljo. Karavana se obrne k vzhajajoči svetlobi in pozdravlja Gospoda vsega stvarstva. Toda nema je njihova molitev; človek praznuje in je tih s praznujočo, tiho naravo. Slišijo se le hripavi goltni glasovi velblodjih poganjačev in žvenkljanje zvonč-

kov, ktere so navesili živalim. Čedalje više vzdiguje se solnce, njegova gorkota se vsiplje na zemljo, in od zemlje se zopet 55 vrača k njemu nazaj. Huddi mogočno koraka v senci velbloda, neprenehoma v eno mer dalje gredočega; pisane marnje mu iz peska cvetó: senjá se mu o živih virih, o palmah z zlatimi jabelki, o čarovnikih in zmajih, ki v kristalastem gradu na straži stojé pri živorudečih rubinih. Ali pa velblodu pripove- 60 duje o lastnih svojih prigodkih, delih in bedarijah ter se veseli, da je našel poslušavca, ki ga verno posluša. Da si ga obrani poslušnega, zato jame dalje govoriti o svojem plemenu in rodu, o svojih slavnih prededih, o potih, ktere sta že skupaj storila; na to začne velbloda hvaliti, ter mu pravi, da je on njegov 65 najboljši velblod, imenuje ga svojega brata, poljubuje ga ter mu poje bojne pesmi. Poslušajoča žival stisne svoje čeljusti, z zobmi zaškriplje, glavo obrne k pevcu, ter mu hvaležno liže roko. Ves trud je pozabljen in vkljub težkemu bremenu nezmerno daljo prehodi svojemu velitelju na veselje. V resnici, 70 ali ne bi človek mislil, da je stvarnik velblodu, kteremu je dal trpežnost in moč, kakor malokteri živali, tudi čut za godbo in petje zato pridal, da ga je spretnega storil, zmóči težave v puščavi, kterih ne more prenesti nobena druga stvar?

Velblod se pa vendar včasí ulení in upré; tedaj pa ognje- 75 nemu Arabljanu ne manjka jeze, sramotivnih in očitovavnih besed. Da bi pa blagi Arabljan tepel velbloda, tega nikoli ne. Le z besedo vodi velikansko, vendar pa voljno žival, ali z nogo, s katero jej s sedla lahno stopi na tilnik, ali s paličico, s katero se mu je treba le dotakniti je, da jej pokaže, kam in 80 kod naj hodi. Malokteri velblod je obrzdan, in še o takem arabski pregovor pravi: ako miš prime za brzdo, obrne ga, kamor ga hoče. Tako je skoro sama sebi pripuščena vélika mašina, pravi čudež, ki ali s težkim bremenom vedno enako- merno koraka ali pa brez bremena naglo letí, kakor da bi je 85 nič ne ustavljalo. Konja je treba vedno voditi in ravnati, ker vsaka sapa, ki pihne, vsako peró, ki zašumi, vsaka ptica, ki vzletí, prestraši njegovo domišljijo; velblod pa se mirnega srca ne dá motiti nobeni mimogredoči premembi.

II.

Poldne je. Solnce na jekleno-višnjem nebu navpik stoji 90 ter z nepopisljivo težo pritiska na ljudi in živali; obzorje pa opisuje žveplenorumen hlap. Beduini so se tesneje zavili v svoje plašče, tako da se jim izpod njih leskečejo le črne oči; sključeni sedé na svojih konjih in dromedarjih, pred njimi na sedlu njih sulice in sablje. Poganjači tiho lazijo okoli velblodov, mar- 95 njači so utihnili, umolknila je tudi terstenica. Drsketanje peska, ki drsí živalim pod nogami, je v neizmerni žareči daljavi edini

glas, ki ušesu doni kakor šumenje daljnega slapa. Zastonj se oko ozira po sledi kakovega življenja. Tu ni videti niti drevesa niti grma, še celó bilke ne. Pozná se, da nikdar nikoli se tod še ni mudila popotnikova noga; vse beži skozi to puščino ter hiti do človeških bivališč. Mogile in kosti, smrt in trohnenje v vseh podobah so edine sledi o stotinah in tisočinah, ki so hodili po grozni tej cesti. Merhar počasi v zraku kroži, šakal 100 preži izza peščenih gor: obá gresta na mrliča na lov.

Karavana gine žeje; kajti izpraznjeni so že vodni mehovi in velblodi so zadnji požirek iztisnili iz gobastega predelka svojega želodca, da so jezik obrosili ž njo. Ako bi z viharjem prišel črn oblak in blisk odprl nebu zatvornice, prinesla bi z 110 vajočim pokrepčalo, oroslanovo tuljenje bilo bi jim ljubo, vsaj bi jim naznanjalo zaželeno deželo.

Kar se v zraku prikaže temna progá. Mašalah! Zračna prikazen! Reka, morje podí svoje valove, tenka debela se vzdigajo in majajo svoje vrhove, zidovi z vihrajočimi zastavami, 115 mirne kolibe, solnčni vrti — vse, kar koli si domišljujejo vroči možgani, vse je ondi razprostrto in visi v zraku. Iz žrjavice in soparice so puščavne deve (djins) stkale čar, ki je izmed vseh najpogubniši. Gorjé popotniku, ki gre za vabilnimi livadami, ali ki si hoče žejo ugasiti iz te svetle plavilnice! Vedno 120 umikajoča privabila bi ga čedalje bliže k smrtnemu kraljestvu, od koder bi nemogoča bila vrnitev. Karavana, odmravša tiho molitev, pomika se počasi dalje brez poguma, brez nade.

Čedalje nestrpljiviša je žeja, vsak dihlej gorečo glavno potegne v žile. Sem ter tje kak velblod zadnje straže groze 125 tuli, opoteka se in trese. Moč mu pojema. Svest si svoje osode, vleže se na pesek, njegove pohlevne oči pa žalostno gledajo za karavano, dalje potujočo, ter se po pomoči ozirajo. Vera prepoveduje Arabljanu, umoriti zvesto žival; to smé storiti le zarad živeža, in še tedaj mu je treba nekake sprave. Toda že se 130 bližata jastreb in šakal, krototaje prileti truma gavranov mesarit, predno je živali ugasnila zadnja iskra življenja. — Karavana dalje cejazi. Sem ter tje zaostaja tudi kakova romarica, omagujoča ženska. Živali so jim pocepale; one skušajo sicer iti za karavano, toda kmalo se sesedejo, plašč si čez glavo 135 potegnejo, obraz v Meko obrnejo ter si tako Bogu vdane posteljeje posteljo za spanje, v katerem jim še le po prestanih dolgih mukah smrt zatisne oči. Tako v puščavi umrjó, nikak grob jih ne pokriva, in v kratkih dneh sapa „samum“ odnese zadnjo sled njihovega bitja. To je v puščavi osoda mnogim. 140 Toda ktera moč enako osodo odvrne od glavne karavane, ki čedalje bolj peša in omaguje?

III.

Solnce se obrne na zahod. Senca potujočih se čudovito razteza nad zagorelo-rumenim peščenim morjem, kakor bi sama smrt spremljala karavano. Kar na enkrat šejhov dromedar vrat vzdigne po konci, z nosnicama (nozdrama) zasopiha ter zažene 145 hrzajoč krik. Voda, voda! Uro daleč je žival zaslutila vir po vlažnem zraku. Vspenši se zbere zadnje svoje moči, zlomi vse spona ter jo vdere k viru in za njo jo z veselim krikom vlije vsa karavana. Vsako oko se žari, do smrti upehane ude prešine električni ogenj. Kmalo dospó v zeleno dolino (oazo). Palma 150 vzdiguje svoj vrh, v njenem podnožji razprostira tamariška (grebenšček) goste svoje veje, pod katerimi se skrijejo bežni velblodi; med travami in ločjem pa žubori studenec — živ potok. On je smrti rešil karavano.

Velblodje so se napili; poganjači zaženo svoj hrumeči krri! 155 Na ta glas se vlega žival. Toda previdno in prav tako, kakor vstaja. Najprej upogne kolena sprednjih nog drugo za drugim ter z vso težo svojega bremena in košččenega života telebi na žulave členke; potem potegne na vznotraj proti prednjim zadnji nogi in stegni ter se z vso težo sesede; sprednji kolena se stis- 160 nete ko vervca, in život z vsem, kar nosi, sloni na upognjenih zadnjih nogah, dokler se velikam popolnoma ne vleže tako, kakor mu je lastno. Še le zdaj, ko počiva na sedmih blazinicah prsnih žuljev, je moč, tovor odvzeti mu (odtvoriti ga); odvezani zavitki ostanejo na tleh zloženi živali ob stranéh; 165 velblod, bremena rešen, vstane ter gre na pašo. Druzega ne zahteva, kakor trnje, katero bodi si tudi ko železo trdo, kakor bilke lahko in z veseljem zdrobé njegovi zobjé.

Med tem solnce, žareč rubin v obzorji, tone ter vso grozno in velikansko puščavo z bagrom pregrinja, predno utone in 170 vse v temoto zagrne. Postavljeni so šotori, ogenj praskeče, netijo ga marljive roke, pri vsakem novem nametu kviško plane žareči zubelj (plamen), noč razsvitljeva je. V prekrasnih skupinah okoli ognja stoji ali sedi karavana. Tam ob palmi sloni zamorec kakor rudasta podobščina, ki se ne gane; spominja 175 se domovine, kolib ob Nigru, zibajočih se livad, šumečih gozdov, v katerih domujeta jagvar in tiger. Tu, poleg velblodov, ki s svojimi velikimi bliskajočimi očmi premišljeva je gledajo v daljavo, sedé poganjači, pripravljaje se spat. Za njimi, okoli druzega ognja, Beduini čepé, igrajo si in norčije uganjajo, ali 180 pa iz dolgih lul puhajo in si čašo podajajo. — Pred onim šotorom pa glej pisano zmes nošenj in orožja! Ondi se zbirajo v krogu veljaki-popotniki: Arabljani, Turčini, Fečanje, Judje in Franki, oni poslušajo ali dérviša, ki jim pripoveduje pravljice, ali haririja (pesnika), čegar petje spremlja brneča „rababa“ ter 185

ga ali s svojim donečim razlagajočim „mašalah“ ali z bliščočimi penezi navdušujejo k novim napevom.

Polnoč se bliža. Luna razliva svojo zelenkasto rumeno svetlobo po prizoru in se na belih šotorskih stenah in svetlih domaščankah vojskuje z bakljinim svitom pojemajočih notranjih ognjev. Le vnanji ognji še vedno visoko planté odganjajo šakala, ki hripavo laja plazé se okoli šotorja in kakor prijazne svetilnice na peščenem morju samotni ladiji puščave kažejo daljno pot. Pri njih čuje šejh s svojimi ljudmi; nad le-
195 žišče pa je zaspanec razgrnil lahko svoje zagrinjalo.

Zvezde bledé, Kanop in Orijon sta že zginila s prizorja, karavana se vzdigne z novo močjó. Dan za dnevom mine, solnčna pripeka se vrstí s ponočnim mrazom, predno se prikažejo zelene livade. V zlatem večernem svitu se vzdigajo velikanske piramide in gole rebri mokatamske; sredi med njimi se Nil veličastno valí in Kairo, „morje svetá“, staro mesto saracenskih kalifov se razprostira s svojimi sto in sto stolpi in cerkvami, s svojimi mošejami in poslopji brez števila. Karavana je dosegla svoj cilj. Ondi pa zakladov že čakajo Nilove
200 barke, da je čez morje prepeljejo v Evropo, v skladišča glavnih mest, v gradove vladarjev, v muzeje ved, v dvorane obrtnijstva.

A. Lésar.

213. Trst.

Pod stenami golega Krasa v dolini, ktero obdajajo od južne in vzhodne strani prijazni griči, od zahodne in nekaj od severne pa zeleno jadransko morje, stoji Trst, bogato in prvo trgovsko mesto avstrijskega cesarstva. S sosednih gričev zagledaš v
5 severo-zahodu bližnji otok Grado in polotok Oglejski, na robu predgorja Duino in zadej v sinji daljavi bele gore poleg Verone, ki iz globocega morja svoje stare vrhove molé, na desni primorsko podgorje, Občino, in na jugu, na osti zaliva tržaškega, bližnji Škeden (Servola), kamor se posebno po zimi rada tržaška
10 gospôda sprehaja. Na gričih za mestom leži v podobi polomesca stotero kampanij, obdanih od lepih vrtov in krasnih vinogradov, kjer se je pridelovalo obilo zlahtnega vina, dokler ni huda trtna bolezen končavala plodonosnih brajd. Dva drevoreda zalšata okolico mestno; prvi se začne na vzhodni strani v mestu, v ulici
15 „aquedotto“ (vodotoč) imenovani, in pelje ven iz mesta v najprijetniši, od Tržačanov toliko ljubljene „boschetto“, kamor se po letu sploh tržaška gospôda na sprehod peš in v urnih kočijah podaja. Vrh tega s starimi, z bršlinom ovitimi hrasti obrasene in tu in tam na novo pogozdenega griča, kamor je več
20 lepih cest in potov izpeljanih, odpira se najkrasnejši pogled na

mesto, njegovo okolico in na celo neizmerno morje. Tu stoji mestno strelišče, katero se pa ne obiskuje toliko, kakor v mnogih drugih mestih, nekaj ker je preoddaljeno, nekaj pa tudi zaradi tega, ker strel ne veseli Tržačanov toliko, kakor prebivavce mnogih drugih mest. Drugi drevored na zahodu mesta pelje 25 proti novi Llojdovi barkotesarnici na potu v Škeden, ki je sprehajališče v bolj hladnih letnih časih. Ako se vstopiš tu po zimi ali v zgodnji pomladi k potu v nedeljo popoldne, ko je vreme prijazno, čudil se boš sto in stoterim kočijam, ki druga za drugo tu mimo dirjajo v Škeden, kjer se toliko ljudstva nabere, 30 da večkrat ni mogoče nikjer prostora dobiti. Tu točijo sladki refošk, ki ugaja posebno gospém in gospodičinam, ker ženski spol ljubi sploh sladke reči.

Drugih sprehajališč na suhem Trst nima. Vsakdanje sprehajališče v mestu je imenitni „korso“, najdaljša in blizo najširja 35 mestna ulica med novim in starim mestom, sredi najlepših poslopij, najimenitniših tržnic in prodajalnic, ki sega od jugovzhoda od stare šrange noter do morja: pri morji pa „molo s. Carlo“, ki sega iz srede mesta v morje, na katerega levi strani stojé Llojdovi parobrodi in na desni druge kupčijske barke. 40

Še bolj kot sprehajališča na suhem se čislajo na morji. Ne le, da se pridno obiskujejo tuje vojaške, na morji stoječe barke, tem več, ako je vreme ugodno in morje ne preveč valovito; posebno radi pa odrivajo brodnarji svoje čolne z razpetimi jadri od bregov, ki pri dobrem vetru ko ptica frčé s 45 pevajočimi mladenči, z boječimi deklicami, s pogumnimi možaki in skrbnimi materami v bližnji sv. Jernej, kjer dobiš za dobro plačo dobro pijačo, črnega prosekarja, in za zdrav želodec zdrav prigrizljaj. Od tod vživaš posebno lep pogled na zeleno morje proti zahodu, in kakor da bi iz morja rasel, stoji 50 pred teboj kaj krasno Trst po celem morskem bregu od svetilnika na zapadu do novega Lazareta na severovzhodu. Ker Llojdov parobrod poletnega časa pri lepem vremenu vsako nedeljo in vsak praznik Tržačane v sosedna primorska mesta: v Koper, Piran, Duino in Isolo v razveseljevanje vozi, to se vé, 55 da se jih ne manjka, ki se te priložnosti radi poslužujejo.

Mesto samo, močno polomescu podobno, deli kakor smo že zgoraj omenili, imenitni korso, akoravno ne prav na tanko, v novo in staro mesto. Novo mesto stoji na vzhodni strani in po celi širokosti morske luke; ono je večje ko staro mesto, prav 60 snažno in lepo zidano, z ravnimi enako širocimi ulicami, ima posebno lep tlak iz velicih kamenenih plošč, po katerih, ker so iz brusilnega kamenja, mnogokrat zapaziš, da ljudje sekire in enako orodje brusijo; pohišva so snažna in prostorna, z eno besedo, celo novo mesto je prav prijetno. Staro mesto se raz- 65 prostira na zapadni strani na podnožji griča, na katerem so grad

sezidali, in nekaj na griču samem; ono je kaj tesno, ima prav ozke ulice, da se tu in tam težko dva človeka srečata; v nekterih kotih je dovolj nesnažno in ne kaj vabilno; stanovati v tacih krajih, kamor nikdar ne posije milo solnce in je mimo tega veden šum in šunder, vpitje, krič, ropot in rožljanje, je toliko manj prijazno, ker so stanišča večidel temna, ker večkrat neprijeten duh v nos bode in ker se radi zavolj nesnage vsake baže mrčesi redé. Staro mesto ima to edino dobro, da po zimi v njem ni tako nadležna huda burja, ki po ulicah novega mesta hudo vihrá in piska in žvižga; odvráča pa burjo homec, ki zadej stoji, in sila ozke in zakrivljene ulice, da va-nje ne more. Da so v starih časih mesta s tako ozkimi ulicami zidali in vse na kup tlačili, velevala je tačasna politika, ker v ožinah so se lahko sovražnikom branili, kar bi se v odprtih mestih ne bilo moglo zgoditi; in ravno Trst je imel z Benečani dolgotrpeče in srdite boje.

Akoravno ne najdemo pri mestnih stavbah nič posebnega, vendar enakomernost in taljanski vkus dajeta mestu — pa le novemu — neko prijetnost in dopadljivost, ki se ne najde povsod. Že nizka strešja, da se komaj opazijo, ki so zavolj večkratne hude burje z opečnimi korci krita, in tu in tam z zalimi podobami okinčana, dajejo neko dopadljivost vsaki stavbi, da ni, kakor v nekterih mestih — ako mi je dovoljeno poslužiti se prilike — podobna možu, ki nosi večo kapo od sebe samega. Med vsemi stavbami celega mesta je brez dvombe največičastniša nova, na štiri vogle zidana bolnišnica, ki stoji na vzhodni strani mesta; lahko jo razločiš že na cesti, ki od Občine pelje, ker izmed vseh stavb zavolj posebnega obsega tu veličansko stoji. Sicer obstoji le iz treh močnih nadstropij, ali meri po dolgosti 280 in po širokosti 200 korakov; po dolgosti ima v eni vrsti 49 in na širokost 35 oken. Poslopje je zares veličastno od zunaj na videz, pa ravno tako prostorno, čedno in krasno je od znotraj, zares mojstersko delo. Lepa kapela in dobroprevidena lekarnica kinčate notranjo opravo.

Najlepše poslopje za bolnišnico je brez dvombe „Tergestejo“, ki stoji na kursu in je bil postavljen v letu 1842. Obstoji iz štirih nadstropij in je posebno krasno na štiri vogle zidano. V sredi, kakor je pri tacih palačah navadno, nima dvorišča, ampak veliko dvorano, v kateri se zbirajo vsaki dan o poldne trgovci v posvetovanje in pogovore. Nad to veliko dvorano je razpeta streha iz stekla, da od zgorej noter svetloba dohaja. Med pogovori se zapre ulica, ki mimo pelje, z železno verigo, da trgovcev v pogovorih ne motijo mimo drdrajoči vozovi. — Akoravno je še več lepih palač, kakor borsa zavolj marmeljnovih kiparij imenitna, palača Gobčević in druge, vendar niso tema enake in nimajo nič posebno znamenitega.

Med katoliškimi cerkvami je imenitna stara cerkev sv. Jošta zavoljo mnogih starin in paganskega svetišča, kterege ostanki se še dandanašnji vidijo. Razun tega, ker stoji cerkev na griču 115 in sicer na zapadu grada, odpira se od tod cela tržaška okolica na morje in suho in razveseljuje radovedne oči in srce človeka, ki občuduje velika čuda vedno krasne narave. — Cerkev jezuitov, ki stoji nekoliko pod sv. Joštom, diči lepa malarija in novo cerkev sv. Antona, stoječo pred velikim vodotočom, lep- 120 šajo orjaški marmeljnovi stebri zunaj in znotraj, kiporezi, malarija in dve krasni kuplji. Cerkev je sila velika in v nje stavbi je nekaj veličastnega, ki srce in duh k nebu dviguje.

Najimenitniše fabrike v mestu so: fabrika za svinčene obličke, ameriški mlin, za kateri se vozi žito iz Odese in moka iz 125 njega v Ameriko, Lloydova strojnica, več svečnih fabrik in poslednjič gotovo tudi gaznica. Poslednja preskrbuje celemu mestu svečavo; tisočero svetlih lučic miglja vsaki večer po obširnem mestu in mu deli čarobno krasoto. Po prodajalnicah, v razstavah, kavarnah in drugih javnih in osebnih poslopih 130 goré svitli gazi. Kaj mikavno je gledati z bližnih višav te svitile plamene; popotniki, ki se vozijo po cesti od Občine ali sv. Jerneja, ne morejo se načuditi prekrasnemu pogledu, kateri spreminja tiho, neizmerno morje v veličanski prizor.

Mesto se razteguje na vse strani, ker povsod se vidi, kako 135 marljivo se nove hiše — same palače — postavljajo. Ker števalo vedno raste in ker živa kupčija obilo ptujcev od zahoda in vzhoda, največ po morji privabljuje: potreba je tudi mesto širiti; ali zraven tega pa tudi tirjajo hišni posestniki tako visoke obresti od hiš, kakor nikjer ne na celem Avstrijskem. 140

Iz mesta pelje, razun par kratkih, pet dolgih podaljškov (molo) v morje, ki se po vrsti od vzhoda proti zahodu tako-le imenujejo: 1. molo Ključ; 2. molo di sale (solni podaljšek); 3. molo s. Carlo (podaljšek sv. Dragotina); 4. molo Giuseppino (Jožefov podaljšek); 5. molo sartorio (šivarski podaljšek). 145

Med vsemi zavoljo pripravne lege najimenitniši, na katerem je gotovo vsak ptujec, ki se je le en dan v Trstu mudil, barke v luki in veličastno morje ogledoval, je brez dvombe molo s. Karlo. Lehko da bo kdo, ki ni nikdar morja videl, nikdar ogledoval, kako barke po njem semtertje frée, une z razpetimi 150 jadri, té z močnimi kolesi, iz katerih silnega dimnika se črn gost dim valí in oblakom podoben nad morjem visi, radoveden popraševal, kaj da so ti podaljški v morje in za kaj so. Ti podaljški so od človeških rok z mnogim trudom storjeni široki kameneni nasipi, po katerih se more peš ali z vozom po suhem 155 od bregov morja v bolj globoko morje priti. Ob krajih takih podaljškov se najraje vstavljajo barke, da se more blago ondi nakladati in razkladati; in tudi za popotne je pripravno, ker se

jim ni potreba še le z bolj globočega morja iz bark do bregov
 160 in od bregov na barke po čolnih prepeljevati, ker morejo po
 mostu, ki se iz bark do podaljška naredi, na barke in iz njih
 hoditi. Tedaj so ti podaljški za kupčijo močno koristni.

Trgov je v mestu mnogo, najimenitniši so: Veliki trg, ki
 leži pred hišo mestnega poglavarstva in na morje meji. Na tem
 165 trgu stoji iz marblja izsekana podoba cesarja Dragotina vélicege,
 in vodnjak zavoljo marmelnjovih kipotvorov najlepši v celem
 mestu. Na tem trgu, kjer se čuje vedno vpitje prodajavek in
 prodajavcev, ki ponujajo svoje blago mimogredočim, vidi se
 največ sadja, domačega in ptujega, drugih zemeljskih pridelkov,
 170 ptičev in cvetic. Ko na Krasu po zimi najbolj burja razsaja in
 hude zamete dela, vidijo se tu prelepe hčerke pomladne: vi-
 jolice, vrtnice in druge njim sorodne sestrice. Tu mimo pojdi
 in ozri se na to mesto, in videl boš, priskakalo bo ročno pri-
 jazno dekcle s kitko v roci, ponujaje jo tebi. Mladi gospodje
 175 se pa tudi radi bahajo s cveticami; nekteri jih dan na dan ku-
 pujejo in na svoje suknje pripenjajo. — Lesni trg (piazza di
 legno) ni manjši od tega. Tu prodajajo večidel Istrijanke kruh,
 kateri na oslih vsako jutro v Trst prinašajo; nazaj gredé kupijo
 za skupljeni denar pšenice, katero domu prišed na lastnih mlinih
 180 meljejo in drugo jutro zopet s kruhom v Trst primahajo. To
 se godi vse leto dan na dan enako, katero opravilo je edini za-
 služek nekterih vasi, ki ne ležó ravno blizo Trsta. Marljive
 Istrijanke že ob dveh zjutraj svoje osle otovorijo, da dospejo v
 Trst, ko je dan, ko se mesto prebudí iz spanja, ko se jame
 185 šum, rožljanje in kupčija. — Za tem najimenitniši je trg Godola,
 zvezan s poprejšnjim po najdalji ravni mestni ulici, ki se nova
 ulica (contrada nuova) imenuje. Tu je posebno živa kupčija,
 ker leži na najpripravnišem kraju mesta. — Razun teh treh
 imenitniših trgov je med družimi še spomina vreden ribji trg
 190 (piazza di pesche), kjer je veden krič in se sekajo ribe, kakor
 v mesnicah volovska pleča. Po teh trgih in ulicah se razlega
 krik prodajavcev in prodajavek. Uni ponuja smokev, ta poma-
 ranč, datljev, jabelk, hrušek, itd. Na unem voglu tam peče
 Furlan laški kostanj; njemu nasproti vidiš zopet pečena jabelka
 195 in hruške. Sem po ulici privpije fantalin in meri trakove in
 robce ne vatlje; spet od une strani se čuje tanki glas človeka,
 ki nosi vsake vrste mazila za lišp in zdravje. Tam doli maha
 jud z obleko na roci, ponuja po visoki ceni in prodaja po nizki.
 Natihoma stopi pred ptujca fantalin, kaže mu lep pozlačeni pr-
 stan, uveruje ga, da je zlat, in ako mu steče, da ga za par
 200 grošev ogoljufa, potegne jo vesel potepeno izpred oči. — Izmed
 tega šuma in šundra se pa močno razlega glas krepkega sina
 kraškega, dolgolasatega ogljarja, ki s svojim „carbone!“ (oglje)
 prevpije vse druge prodajavce. Pozna se mu po obleki veliko

uboštvo, kar je vzrok njegove pičle izobraženosti in omike. 205
 Vidi se na njem, da sila malo potreb pozna. Vesel je, ako
 svoje ogle, katero prinese na slabem, velikemu teletu podobnem,
 začrnelem konjiču, v mestu speča, da skupi par grošičev za
 silne potrebe. Počrnjeni obraz in dolgi kodrasti lasje mu dajó
 zraven lastne oprave posebno podobo, skoraj je enak piskro- 210
 vezom Slovacom.

Štiri glavne ceste peljejo iz mesta, in sicer: istrijska,
 ki je najneukretniša med vsemi in drži v poslednji kot Istrije
 noter do Pole, kjer so velike stavbe za vojaško brodarstvo,
 ker zavoljo imenitne luke ima cesarsko vojaško brodovje ondi 215
 svoje stanišče. — Reška cesta, do ovinka proti Občini z du-
 najsko združena, je tudi močno bregovita, in burja tu najhuje
 razsaja in največe zamete dela. — Tretja bolj prijazna cesta
 pelje po severnem bregu morja skozi lepo ravno Furlanijo v
 Videm. Na tej cesti je občenje vse bolj živo, ko na obéh ime- 220
 novanih; posebno perutnine pride po njej neizrečeno v Trst, in
 mnogo rodovin se živí s prekupčijo perutnine. Na tej cesti se
 ti odpira najkrasnejši pogled na mesto in morje. Ako kje, po-
 vzdiguje tukaj veličastna narava duha visoko nad zemljo, in
 prsi človekove kipé v vročem navdihnjenji. In kaka čutila se 225
 vcepijo v dušo, ako unkraj morske obali na desni otoka Grado
 zagledaš črni zvonik staroslavnega Ogleja! V spomin ti stopa
 njegova važna osodepolna zgodovina. Tu je rožljalo orožje ne-
 užuganih Rimljanov; to mesto, nekdej prvo mesto za Rimom
 na zapadu, je strahovalo toliko dežel, toliko narodov! In zdaj 230
 ga ni več, in le tu in tam kaže še kaka razvalina, kak obrasen
 kamen, da je tu nekdej nekaj bilo. Tu mimo, kjer zdaj ko-
 raka bleda mrzlica, so drli iz severja narodi v taljansko zemljo,
 tu so se bile krvave bitve za posestev Italije; tu je stal strah nar-
 odov, šiba božja — železni Atila. Iz tega kraja, iz teh neob- 235
 ljudenih močvirov se je zaplodila krščanska vera med Slovence
 in raztrla malike naših očetov; v tej samoti se je rodila kraljica
 morja, dvignil silni beneški lev, ki se je spuntal zoper svojo
 mater in jo v grob podrl. Zgnjili so staroslavni, preganjani
 patrijarhi, oznanovavci vere božje. Ljudstvo samo, kolikor ga 240
 je še ostalo po groznih nevihtah nemilih časov, so njegovi otroci,
 Benečanje, potalijančili. Strašna osoda je tu divjala, slava Ogleja
 živí le — v zgodovini še, dandanašnji ga ni več. Pod teboj se
 vije železna cesta z mnogimi mostovi in globocimi zaseki v živo
 skalo noter do Nabrežine. 245

Dunajska cesta, do Občine umetno in kaj krasno izdelana,
 pravo mojstersko delo, je važniša ko vse druge, zakaj po njej
 se zvozi največ raznega blaga v mesto in iz mesta. Ko dospješ
 po tej cesti verh Občine, opaziš na levi krasno veličansko pi-
 ramido iz kraškega kamenja, spominek cesarju Francu za iz- 250

peljavo nove ceste. Postoj pri tem spominku, ozri se še enkrat na nemirno mesto in živo luko. Glej, pod tvojimi nogami leži stotero kupčijskih brodov, njih jambori kviško molé, podobna je luka okleščnemu gozdu. Mirno je morje in brez skrbi po-
 255 čiva mornar na barki; ali gorjé, ako se tam na severju kope oblakov prikažejo; to je znamenje hude nevihte, strašne grozopolne nevihte „tramontane“. Ako kaj tacega zapazijo mornarji, zakričé iz vsega grla, v celi barkostaji vstane silni vriš in hrup. Nemudoma so po koncu, kako se pripravljajo za boj z valovi!
 260 Na vse strani se pritrujejo barke z vrvmi in verigami na bregove in sidrovišča. Priženó se valovi, kakor bi trenil; kako jezno se objemajo, telebajo v skalnate bregove, začneli se podé v mesto, kako ropočejo težke verige, škripljejo močni jambori! Kot lehkí čolníci se premetavajo težke barke, do vrh jambora
 265 se jezna pena kadí, in glej ga predrznega mornarja, kako pleza po vrvi gor in dol, kako se ziblje zdaj na levo, zdaj na desno, kako se ondi v čolničú plavajoč vojskuje z divjim morjem! — Potihnila je nevihta morska; gledavcev gosta množica, ki so prispeli do brega, razhaja se zopet na vse strani, in mornar
 270 vesel, da ga ni zadela nesreča, obriše si zopet vroči znoj s čela ter se brezskrbno vleže počivat.

Kaj pomenja tam ponosni orjaški stolp, na uni strani mesta na morskem bregu? To je svetilnik, na kateri se ozira v temni noči mornar; njegova svitla luč, ki se vedno zakriva, oznanja
 275 mu v hudem viharju bližnje pribežališče ter ga navdaja z veselim upom rešitve; una krogla spodaj na svetilniku na severni strani, ko pade, naznani poldne, in ob enem počí top na barki in zapojó zvonovi po mestu. Zgorej na severni strani v svetilniku ti kažejo vihrajoča bandera število parobrodov, ki se
 280 bližajo luki, in kako daleč so še na morji, ker kolikor bolj bandero visi, toliko bliži je parnik. Ko se bandero, ki po grbu parobrod natanko naznanja, kviško postavi (prima vista) in s prostim očesom še nič ne zagledaš, potrebuje parobrod pri dobrem vremenu še dve uri do luke; ko se nagne (secunda
 285 vista) in komaj v daljni daljavi gosti dim zapaziš, moraš še skoraj eno uro čakati; ko se bandero obesi (terza vista), je že blizo in videti je, kako penijo hitra njegova kolesa zeleno vodo. Na nasprotni strani v svetilniku zapaziš obešene kroglje, ki naznanjajo barke z jadri, bandero pa pomenja pet bark.

290 Zakaj pokajo danes topovi v luki, topovi na gradu in grom pretresa mesta zidovje? Kako slovesnost obhajajo? Štejem in naštejem 21 strelóv v luki, 21 na gradu. Čuješ, prijadrála je vojaška barka ptuje države in pozdravljála je z grmenjem topov mesto, in na gradu jej odmeva odzdrav. Poveljnik brodovja in
 295 vojaški in civilni poglavar mesta jo obišče in zopet pokajo topovi, in kapitan vojaškega broda se mu zahvaljuje za skazano

čas in obišče drugopot mestnega poglavarja, ki ga večidel na kosilo povabi, kjer mu razklada o morskih voznjah in kaj je videl in doživel na mokrem svetu.

Na tej strani luke, svetilniku nasproti, na podnožji Občine³⁰⁰ stoji novi Lazaret, kjer se zapirajo barke iz daljnih ptujih krajev in prekaja blago, da se obvarujejo kužne bolezni.

Vreme je v Trstu sploh prijazno in prijetno, zima je topla in sneg se le po imenu pozna, ker akoravno v mrzli burji včasih naletuje, vendar čez dan ne obleži; le ko je burja, ki včasih³⁰⁵ strašno razsaja, postane mraz. O takem času, ko zunaj po suhem in po morji strašna nevihta buči, da celó parobrodi, ki se viharjev najmanj strašijo, večkrat na potu iščejo zavetja v pristanišču v Piranu, je najprijetneje v gorki izbi, ki se pa težko dobi, ker se le malo peči po hišah najde. Jesen je večidel prav³¹⁰ lepa in gorka in dolgo trpi. Po letu pritiska huda vročina, posebno ker dež le redkokrat nastopi. Ni prijetnišega v taki vročini, kakor kopve v morji, kjer se človek ohladi in jako okrepi.

Hodili smo po hišah in trgih, po sprehodiščih in cerkvah, obiskovali smo žive; spodobi se, da poslednjič stopimo tudi v³¹⁵ bebivališče miru, na grobe spijočih, k sveti Ani, na jugu mesta. Glej, kako nam blišči nasproti prekrasni, pomembnosni, v živo skalo vsekani napis „Resurrecturis!“ Tu počivajo kosti po verozakonu odločenih, zaspalih bratov. Kako krasni, kako v dušo segajoči spominki stojé na njih grobovih! Tu si briše solz iz³²⁰ očesa, tam z razpetimi perutami in s trobento na desni visi mili angelj nad grobom mrliča; spet ondi se vije venec krog marmelnovega križa, znamenja našega odrešenja. Na tem prostoru ni prepira, ni šuma, ni hrupa; tu vlada tihota, bratinstvo, sveti mir. Koliko lepih spominkov stoji tu na širokem prostoru iz³²⁵ čistega kararskega in kraškega marmeljna, koliko pomembnih grobopisov!

Fr. Cegnar.

214. Postojnska jama.

Kolikor ima narava čudežev, ki človeku razveseljujejo okó, nobeden tako ne prime srca kakor podzemeljske jame, ki so tolikanj bogate s krasnimi in mnogovrstno zasukanimi podobami, narejenimi iz kapnika. Svoboda v zakonu in samovoljstvo v⁵ doslednosti se nikjer ne kaže tako očitno kakor tukaj. Ako človek o kaki drugi stvari čuje govoriti, precej lahko dobro zadene, kakošna mora biti v resnici; tukaj pa je vse novo, vse tako stvarjeno, kakor se nisi nadjal.

Ni kmalo na svetu dežele, ktera bi na tako majhenem prostoru mogla ponašati se s tolikim številom veličastnih, spomina vrednih naravskih stvari, s kolikoršnim se more kranjska

vojvodina, če se opomniš daleč slovečih velikanskih kerških rakov na Dolenskem, ter potem po vrsti čuda preštevaš do Triglava na Gorenškem, velikana med gorami; najčudovitejše pak so po 15 Notranjskem neštevilne, raznih zaželek polne votline, med katerimi je najslavnejša postojnska s svojimi dijamanti, ktere je izbrusila že sama narava. Najkrasnejša v cesarstvu je ta jama, kateri bi se dala primeriti samo Baradla pri Agglateku na Ogerskem. V nobeni drugod po Evropi ne dobiš toliko združenih posebnih 20 lastnosti, kolikor v tej, ki ima preobširen prostor, veliko množino raznovrstnih kapnikov, tomune poleg suhega prostora, čist zrak, dobro uglajene poti itd.; torej se tudi postojnski ne dá lahko primeriti nobena. V le-tej se nahaja tudi še to, da ne prideš, kakor po drugod, precej v tisto ohlipino (temperaturo), 25 kakoršna se navadno po jamah nahaja, ker nje prvi prostor, velika cerkev, ima, zarad sopare iz Pivke, 5—6 stopinj več gorkote, nego notranja votlina, po kateri je pač le 6—7 stopinj gorkote.

V jami so ti-le razdelki: 1) velika cerkev, od vstopa do spominka cesarja Ferdinanda; 2) stara jama, na levo roko od 30 velike cerkve; precej pri njej pak je 3) stranska jama, ki je malo zanimljiva; 4) jama cesarja Ferdinanda, od spominka Nj. veličanstva cesarja Ferdinanda pa do groba, in stari pot na desno k gori Kalvariji z neko stransko jamo na desni roki precej od začetka; 5) jama nadvojvode Ivana, ki je 35 najbolj na vzhodu med vsemi votlinami; nje se drži 6) malo obiskovana stranska jama; 7) Franc-Jožefova in Elizabetina jama na levo od groba ob razgledu (belvederji) do Kalvarije; 8) votlina od razgleda tje do Tartara; 9) tri stranske votline na levi in desni roki od Kalvarije. Votlina 40 cesarja Ferdinanda je eno z drugim 30 čevljev široka, 20 čevljev visoka, in visi za kacic 20 čevljev: Franc-Jožefova in Elizabetina jama do Tartara je obilo veličastniša, ker je navadno 35 čevljev široka in še mnogo viša, to je 180 čevljev, samo da ima prva jama le 66 čevljev največe višočine. Vsi kapniki so tod razno- 45 vrstniši, pa tudi bolj velikanski, vzlasti gora Kalvarija, ki ima cel gozd stoječih kapnikov (stalagmitov), ki ima dalje romantični vodobér in strašno tartarsko brezno.

Nikjer ni jama nevarna, celó po stranskih votlinah ne, da si tudi pravijo, da va-nje ni priti mogoče; samo do „stare jame“ 50 je pot pomisleka vreden. Do „Kalvarije,“ do „Franc-Jožefove in Elizabetine jame“ so narejeni gladki potje z debelim obzidjem in trdnimi držaji ob straneh zarad prepadov in brezen; koder se pa zbira voda po dolgem dežji, ondot je visoko nasuto. Koder ni narejenih potov, ondod je pač treba paziti, ker na 55 opolzljih kapnikih človek hitro izpoddrsne. Zrak je povsod čist. Posebno se pa ni bati, da bi kamen kje padel od stropa.

Postojnska jama ima svojo lastno komisijo, da skrbi za njo.

Kdor jo hoče videti, mora se torej oglasiti pri dnevnem jam-skem blagajniku. Vsako leto pak je na duhov (binkoštni) po-nedeljek po poldne jama vsacemu odprta. O tej priliki je veliki 60 pot po jami tje do vrha gore Kalvarije tako razsvitljen, da je vsacemu čisto nepotreben kak voditelj. Posebno veliko svečave je po najlepših razdelkih, kakor na pr.: v cerkvi, na plesišču, okoli zagrinjala, po razgledu in po gori Kalvariji, po kateri svéti več sto sveč, na plesišču pa godejo, in ljudjé se vrté v 65 radostnem plesu.

Kdor koli je videl jamo tako čaravno olepšano, temu njena lepota ostane do smrti nepozabljena. Ali vse to se vendar ne more primerjati nikakor tistim velikim napravam, ktere so 70 jo krasotile 11. marca 1857. leta, ko sta bila v njej cesar Franc-Jozef in cesarica Elizabeta, tudi tistim ne, ki so bile osnovane, ko se je prvič vožnja začela po železnici od Ljubljane do Trsta. Mislil je človek tačas, da živi v tistih pripovedkah, ki so po-pisane v „tisoč in eni noči,“ mislil je, da v spanji okrog njega skačejo sanje prijetnih podob; mislil in veroval je vse, le tistega 75 ne, kar je v resnici videl pred seboj. Vso to krasoto — kdo bi jo mogel tako naglo z duhom objeti! Kdo bi jo mogel popisati! Kdo ima pero, da ne omaga pod tolikim delom! Ti vsestranski lučni žarki, ta obilica povsod razširjene svetlobe, kakoršna je bila marca mesca 1857. leta, ne daje prostora tisti grozi, ktera 80 človeka obhaja, ko le poleg majhene svečave ogleduje veličastne stebre in arabeske, ki se dvigajo od tal gori po stenah, ktere tako čaravno zaljšajo, ker brani, da bi misli raztegnile ta prostor v neskončnost; ali živo se prikaže mnogo krasnih podob, ktere sicer le noč zagrinja. Svetloba od luči, ki pada na vse strani, 85 budí neskončno blesketanje in krasno mrgolenje. Obok velike cerkve je podoben, kakor bi neizmerno velicega bila iz čistih dragocenih biserjev mozaično sestavila kaka čarodejna vila, in iz reke, globoko spodej tekoče, ki je druga polovica krasne veli-kanske školjke, odsvitava se zopet nazaj vsa blisketajoča svetloba. 90 Vsaka stopinja nova čuda podaja strmečemu gledavčevemu očesu. Vse bogastvo raznih podob, ktere sicer zemlja po svojem vrhu obilo kaže, ima tukaj shranjeno pod samotno žalostno odejo v skrivni noči. Narava sama sebe ni čutila, ni si bila v svesti, kaj dela, pa vendar je napravila drevo z dolgimi vejami, na kterih 95 vidiš liste, — razpókano ostro skalo, iz ktere tu ali tam klije kaka cvetica ali raste grčava smreka, naredila je slap, ki skače od skale do skale, dokler v skalbo ne pade, okoli sebe penasto meglo kropeč; celó človeške umotvorine se pred teboj vrsté: tenki, na kviško se dvigajoči steber, obilo ozaljšan z 100 dletom bistrournega umetnika, gotska bogomolja (tempel), jako lepšana z rezanim kamenjem, zagrinjalo, ki so je delale ugibčne roke, grobo obtesana klada, iz ktere bi se imela narediti kaka

105 podoba, toda čaka še umetnika, da jo olika in ogladi z vajeno roko. Da-si tudi naravi pri tem poslu ni človek pomagal, pa vsako njenih del se nam vendar zdi domače; nikjer nič ni ptujega. Na videz bi pač sodil, da je vse razmetano brez kacega reda; ali kmalo moraš zapaziti zakon, ki ga najdeš tudi tukaj, kakor povsod v naravi.

110 In kedar vse to: cvetice narejene iz kapnika, drevje, poslopja, veže, podobe, stebre objemlje svitloba premnogih in mnogih luči, da pred teboj vse leskeče in igra, ko demantna rosa v jutranjem solncu, kaj so tačas pač najkrasnejše sanje najbogatejšega človeškega duha, če je primeriš temu veličastvu!

115 Ko se pomudiš v jami, čedalje bolj se ti dozdeva, da si prenesen v delavnico pridnega umetnika. Tu se dviga pred teboj steber iz tal, toda še le na pol dodelan, kakor bi ga kdo bil odrezal, a iz bleščččega stropa mu že naproti hití, že mu roko podaja druga polovica; še nekaj let, pa bode iz obeh kosov 120 zlito samo eno, krasno umotvorsko delo. Tam iz tal moli čudovit parobek; še nekaj časa naj prejde, pa se povzdigne do unega kapnika, ki nedodelan visi od kamenene, leci (prižnici) enake, bogato olepšane podobe — in tako bode gotov steber, na kateri naj se leca oprè.

125 Pri nobeni izmed vseh podob, kolikor jih je naredila jama, pa ne zapaziš, da bi se bila narava tako čutila, tako vedela, kaj dela, kakor pri kapniku, kteremu pravijo zagrinjalo, ki se tako čaravno zavija doli po lesketajoči steni, kakor bi mu kak bistroumen grški umetnik bil naredil tenke gubice in plete iz 130 mramorja, ki se je lomil na otoku Paflu. Rob je prezeren, pomarančnega, rujavega in rudečkastega cveta, zagrinjalo pa je potlej tako belo, da se sveti. Vse je izdelano, kakor bi prišlo iz rok najbolj miločutnega, najbolj izobraženega umetnika; pa vendar je ta čudež ustvarila v nočni temoti narava brez oči. —

Dr. E. Costa.

215. Vipavska borja.

Vipavsko dolino so od nekdanj čislali raj kranjske dežele. Da bi se pa njeni prebivavci, vživajoči take rajske sladnosti, ne prevzeli in se vedno spominjali posvetne minljivosti, zato je borja večkrat hladí. Drugim krajem so visoke gore za 5 hrbtom zaželená bramba pred hudim vetrovnim mrazom; če se sever od zadej va-nje upira in ubiva, mora se razleteti in v visočinah pozgubiti; zato preksolnčni podgorjanci od njega malo vedó. Vipavska dolina pa nima od zadej visoke gore, ktera bi vetrove ustavljala in odganjala, ampak visok svet, rekel bi 10 velike ravnine ali planjave, ktere, če ravno nekoliko grbaste,

vendar ne morejo vetrov odganjati, marveč ko čez nje pridejo, čez rob juljskih rob velikrat z nezapopadljivo težo in z nedopovedljivo močjo v dolino deró, in to je borja.

Sever pride od polnočnega zemeljnega tečaja. Ko v Hamburgu zmrzljino naznani, hiti čez vse Nemško, zgrabi marsiktere-15 rega pohajača za nos ali za ušesa, zmalá mimo gredé mnogim mladenčém na šipe pomenke njih nedolžnosti, pa tudi minljivosti njih lepote, in se v 22 urah že oglási v vipavski dolini. Če najde, tako hitro popotovaje, za Vipavo na Gorenskem oblakov, iz katerih morebiti tudi že deží ali sneží, stisne je z mrazom, da 20 so teží, in se kot najteží oblaki hudih vremen — — čez Nanos, ali gorni rob v dolino s strašnim šumenjem in bučanjem valé v podobi vidnega morja, katero žuga dolino nagloma zaliti. Ali s kakoršno koli hitrostjo in močjo se oblaki doli valé, vendar se vsi pri neki piki ali črti — kjer je zrak bolj gorak — sproti 25 raztopé, kakor da bi je s škarjami prestrigel, in tako zginejo in se razgubé. Taki oblaki so vidljiva znamenja borje; Ipavci jim pravijo zástava. Po bližnjih beneških krajih in po jadranskem morji se po zástavi, — ki je lasulji z gladkimi lasmi na čelu zelo podobna — spozna, kedaj da je borja v Vipavi in tedaj 30 tudi pri Trstu. Iz zástave praší po celi dolini pri najjasnejšem in najčistejšem vremenu tenka rosica, kakošenkrat pa tudi bolj dežuje. Ko je pa hud mraz, leté iz nje po vsej dolini golomraznice, tisti izlični in grozno drobni sneg, ki najde vsako najmanjšo luknjico ali razico, po katerih pride med zimská okna 35 na hranjene cvetice in v mnoge izbe in spalnice. Če pa iz zástave bolje sneží, pometa borja po več dolininih krajih sneg do čistega, spravlja ga v zatišje in napravlja iz njega velike zamete, kateri se na cestah nikakor ne dajo skidati, dokler borja trpi. Večkrat se po tem takem priméri, da pri tihem deževnem ali 40 snežnem vremenu v Idriji, v Črnemvrhu, v Logatcu in Planini imajo Vipavci pri čisto jasnem nebu strašno borjo, v Gorici pa tisti tenki in tihi nemški mraz, pred katerim je treba nos in ušesa zakrivati, da jih ne odgrizne. V tako bližnjih krajih, in ravno tisti dan tako različna vremena! — Na gornih robéh se 45 ta sapa také lomi, da morajo iz tihega kraja ljudje večkrat po vseh štirih preplaziti rob, pod katerim borja strašno buči. Da pridejo v dolino dostikrat gologlavi, to je lahko verjetno. Kjer je koli svet také sezidan, kakor za Vipavo, je tudi in mora biti borja domá. Tako se meče borja z Občin v Trst, tako vrší s 50 kavkaških planjav na Črno morje, da na njem vsako leto po več bark pogine; tako borjo imajo pod Genovo pri Nici; enako na Nosu dobrega upa, ki dere iz nekíh tako imenovanih Tablinih gor i. t. d.

Borja je Vipavcem in vsem, ki se ž njo pečajo, zelo nad-55 ležna. Ko je huda, zlasti po zimi, ni varno izpod strehe iti.

Vipavci krijejo svoje strehe po laško z žganimi korci in je obkladajo z robotim kamenjem, da bi je borja pri miru pustila. Če je pa zelo huda, primeri se, da razmeče kamenje s korci vred, in ko bi kaj takega človeku na glavo priletelo, na mestu bi utegnil mrtev ostati. Prek cerkvenih oken beži kakšenkrat s tako naglostjo, da se vnanji zrak stanjša, in da znotranji, v cerkvi bolj težak, šipe izpahne in je zdrobi. Za borjo mora biti sleherni dobro in s tikoma priležnim oblačilom previden; 65 popotnik, preveč na lahko oblečen, utegnil bi zmrzniti, ako ga huda borja nagloma zadene. Večkrat se je že tacih nesreč slišalo, zlasti ako so bili ljudje stari in slabotni; pa tudi mladim se kaj takega pripeti.

Večkrat pobira borja prst po njivah in vinogradih, nese jo 70 kviško in nareja iz nje, kakor iz cestnega prahu, bele ali rujave temne oblake. Torej obkladajo, zlasti po Krasu, sem ter tje njive s kamenjem, da bi jim borja prsti ne jemala; pobira tudi pesek in grušec, vzdigne ga in prenaša; tudi manje kamenje prevaljuje, da po tem takem na mnogih nevarnih krajih jeseni 75 obrezane trte z rožjem ali kako drugo sečnjo oblože, da bi jih borja z gruščem ne ožurila, in da bi z zdravim lubadom žive ostale. Vse tako bi utegnili včasih tudi za človeka nevarno biti.

Največ nesreč se primeri pa po cestah pri vozéh; zakaj ni ga tako velicega in težkega voza, da bi si ga borja, ako jej 80 je na čelu, ne upala zvrniti. Vidi se po hudi borji med Št. Vidom in Vipavo na senožetih do pet zvrnjenih vozov, mnogoterikrat razbitih in razdrobljenih, da ni kosca pri koscu; take nesreče se tudi v Rebernicah, na Gaberku in drugod pripetó. Da se pri tacih priložnostih tudi ljudje še celó do smrti pobijejo, to je lahko 85 verjeti; zatorej jemljó popotniki po 2, 4 do 6 držačev s seboj, ki jim kočije držé, da jih borja ne zvrča. Ti ovržejo in ovežejo kočijo z vrvmi in jo držé ali vlečejo proti borji. Po Lujizini cesti nad Reko so že s prvega na bolj nevarnih krajih stene ali zide v brambo pred borjo naredili.

90 Borja ima svojo pot od severovzhoda proti jugozahodu in se izgubi na jadranskem morji. Vse drevje po njenih hudih zbriskih je proti jugozahodu obrnjeno; hrast, ki na takem zbrisu raste, je od borje vvit, ima pókice po lesu, da ni priden za doge, in je mlinčast ali vetrenčast kot plenjivo železo. Samo 95 oskrž se borji ne da užugati in lepo piramidasto raste.

Kakor se bolj mračí, borja zmeraj hujše prihaja in grmí, in tuli in bučí, da se otroci plašé, zakaj skozi vsako luknjo dá drugi glas. Sosed pride, sede na ognjišče sredi družine in pravi od nesreče, ki se je ravno na cesti pripetila; zdaj jame eden, 100 zdaj drugi škode sedanje borje šteti pri sadnem drevju, pri trtah, ki so že pognale, pri zamudi dela, pri težavi živino prerediti, ker bo treba veliko delj časa paše čakati. Oče potolažijo

družino s pohlevno besedo: Nikar obupati otroci! — borjo smo imeli, borjo bomo imeli, pa kakor dosihmal, nas bo Oče nebeški tudi zanaprej milostljivo previdel, — in mati pristavijo: 105 Molimo otroci! molimo, da bi Bog tak hud veter potolažil, na Gospodovo besedo bo potihnilo.

Celo noč borja tako strašno bobni in razsaja, da ljudje take ne pomnijo; drugi dan je gora s snegom zakrita, ki seže globoko doli v dolino; sem ter tje se vidijo majheni zameti iz 110 golomraznic, ki še zmeraj leté; veliko čisto neznanih in zalih ptičev, ki jih je borja na njih popotovanji iz visokega gozda nazaj v dolino pahnila, videti je ali od truda in lakote po ulicah mrtvih, ali prosečih pred hišami in še celó v hišah potrebnega živeža; tako trudni, lačni in krotki so, da se dajo z 115 roko prijeti. Tako je zginila in se skrila tista zala, težko pričakovana, vsa s cveticami opletena devica, ki jej pomlad pravijo. Vse, kar je bilo zelenega ali cvetočega, vse je oparjeno, posuši se in v prah spremeni; koliko mirnih in solčnih dni se bo potrebovalo, da bo zopet ozelenelo! 120

Ko pride borja 14 dni pozneje, kedar so trte že po pednji dolge mladičice pognale, juže, mandrá, zadnjič razcefedrá ali razcunja in pobere vse njih peresa, da zarodiči čisto goli na mladičicah ostanejo. Iz tacega zaroda, ko bi ravno zelenel in ne pognjil, ni veliko pričakovati; zakaj nikoli se ne bo več 125 razrasteł na toliko jagod, kakor je bil namenjen. Pa tudi le-té, ki so v svojih najzlahtnejših delih ozeble, ali norsko cvetó, ali oprhnejo, da kedarkoli s pomladi huda borja zarod zadene, ni v Vipavi dobre vinske letine upati. O sv. Ivanu, če je turščica do dveh pednjev zrasla, skosi jo borja, kakor bi jo bile svinje 130 zgrudile; če je pa pozneje stebila dognala, suče jo borja, da se naredi pri slednjem stebłu luknja ali jamica do korenik, kar jej v suši zeló škoduje. Naj bo pa njiva bolj mokra ali mehka, povali jo vso, da, ako ravno kaj donese, vendar več ne vstane. Zrelo žito otrese, ječmen pa do zrna omlati. 135

Drugače se obnaša borja s travo, pokošeno v seno ali v otavo; iz prva jo drega, vzdiguje, objema in poljubljuje; igra se ž njo, skače, pleše čedalje v večih kolobarjih; utruđi jo, da se vsa izpoti in posuši; zdaj jo če odnesti, ali trava, zdaj suha, naveliča se tacega nepokoja, uide jej in se jej v kako zavetje 140 skrrije, da je kmet, ki jo je na večer v tihem vremenu pokosil, drugi dan kar bilke več na senožeti ne najde. S senom ali z otavo imajo ljudje, če borja pride, zeló veliko opraviti; borja jim ga ne da nikakor spraviti; oni ga založijo z deskami, rantami, kamenjem i. t. d. in morajo tihega vremena počakati, da 145 ga domú spravijo.

Vipavska dolina, kotlu peščene zemlje podobna, v katerem po letu strašno žge, je kakor Kras in Istra preveč izredčena in

gola, torej suši podvržena, pričakuje pa mirnega in rodovitnega
 150 dežja le od juga. Ponočne rose, ki drugej dež namestujejo,
 so ob hudih vročinah v dolini čisto neznane. Ako ni 10 do 14
 dni dežja, že vse po njem zdihuje, ptiči omolknejo ali z doline
 zbežé. Sem ter tje morajo ljudjé sebi in živini vode voziti. Več-
 155 krat so jo že od Sušeta na Rebernicah na tržaško cesto vozili;
 in kozarce prodajali. Kedar škripanje vrat in vsa druga zna-
 menja nič več ne zdajo, pazijo ljudjé na jug. Sinoči ali danes
 jutro je bilo slišati mnogih zvonov od juga, ki so vabili k dežja
 prošnjim molitvam; to pové sosed sosedu, s tem potolažijo mati
 160 žalostno družino. Vedno se vse na jug ozira, in lej! že se ka-
 žejo oblaci od juga, podobni sivim jančkom; spremené se
 počasi v velike oblake, ki se gori kopajo in že dva dni in noči
 čez Nanos bežeči deró. Že nebó otemni, že zagrmí in debeli
 kanci naletujejo; ali kakor bi z očesom trenil, oglasi se borja,
 165 in pred ko ura mine, ni ga več oblaciča na nebu; — borja pa
 piha dva dni in tri noči, da se še vse trikrat bolj posuši. To
 pa ni še zadosti; ko se v taki potrebi čez osem dni v drugič,
 ali še celó o treh tednih v tretjič na dež napravi, razpodí ga
 borja ravno tako.

170 Poletna borja navadno ne meče; ker pa dež odganja in
 zemljo suši, da sadú ne da, je škoda, ktero nakloni, tolikanj
 večá. Ni čuda po tem takem, da bi Vipavec raje imel borjo tri
 tedne po zimi, ko tri dni po letu. Če ni borje po zimi, ni tudi
 mraza, da ljudjé, kar se večkrat primeri, lahko celo zimo v
 175 vinogradih delajo. Ko pride huda borja na mehko ali zrelo
 grozdje, omandrá ga, pobije, na tla pomeče, da se človeku milo
 stori. Pa vendar pri vseh hudih borjah okoli leta se stisne in
 skrije marsikteri grozdek med trtne mladike in perje, da hva-
 ležno povrne na njegovo mater marljivo obrnjeni trud.

180 Vsa druga huda vremena Vipavcu ne prizadenó toliko in ne
 storé toliko škode, kakor sama borja; ta stisne in skrči pridelke
 večkrat na tretjino tega, kar bi bil brez nje lahko pridelal.
 Pa nikjer ni vse ravno takó, kakor bi si človek želel. Vipavec
 je pri vsej borji veselega srca; rad pripoveduje, kako da se je
 185 ž njo bojeval.

Ako mu letos borja 100 trt vviije, polomi ali z mrazom
 umori, 200 jih k letu pogrebenča ali vsadi, in ko se da, v bolj
 zatišen kraj, da bi mu vince še srce razveselilo.

M. Vrtovec.

216. Življenje pod vodo.

(E. Purkyně.)

Trikrat veči prostor, nego suha zemlja, obsega morje; in
 pod njegovo površino, kakor tudi ob plitvih bregovih, mrgoli

nepregledna množica živali in rastlin, podobnih onim, katerih predveke sprednike nahajamo v okamenelih ostankih. Čudovita zmes visocih gorá in širocih planjav vrsti se pod morjem in zakriva v sebi skrivnosten svet, ktereга tajnosti le po malu prihajajo na beli dan. 5

Arabske, romanske in slovanske povesti pripovedajo o jezerih in studencih, v katerih Vile prebivajo. Kdor se v njih čisto vodo spusti, znajde se neki hipoma na prekrasno poras-10 nih lokah, sprehaja se po vabljivih drevoredih in ogleduje zlato bliščeče gradove in mesta. Takovo je morje. Mornar, odpluvi od zemlje zelene, plava v ladiji dolgo nad neizmernim prepodom, kamor niti olovnica ne seže, dokler konečno med upognjenimi ožinami ne priplava k morski krajini, kjer se dno bolj in bolj 15 vzdiguje. Tu se mu odpira pred očesom pod prezorno vodeno planoto pogled na zmes nenavadnih rastlin, večih in bolj živih barv, ko je naše drevje in naše cvetice. Po teh gozdih se preganja živalstvo najčudovitniših podob in barv, o kakoršnem se tudi najživejši domišljiji nikdar ni senjalo, in splošni živelj 20 vseh teh stvari, voda namreč, še bolj zvišuje prečudnost tega gomazenja. Na zemlji so prebivavci kopne zemlje, vode in zraka ostro ločeni drugi od drugega. Ptica varno prepeva na veji, če tudi mačka pod drevesom brusi ostre kremplje; okun se ogne ribolovni čaplji v globočino; pijoči tur zdirja v varni 25 les, ko v vodi zagleda požrešnega krokodila; veverica in opica poskakujeta brez skrbi z veje na vejo, vedoči, da ju sovražnik tam ne doseže.

Drugače je v morji. Tam živi vse v enem življu, in zver lovi svoj plen brez ovire iz največe globočine gori do vrha. 30 Med vejami ogromnih alg plava morski som, loveči razne ribe, ki se prestrašene kakor strela spuščajo v globočino. Na tisoče morskih polžev otare ta velikan z velikanskim svojim truplom z vej vodnih rastlin, da padejo v globočino, od koder se le s težavo spet vzdignejo, iskat si novega stanovanja, časi na somu 35 samem. Malokdaj seže človeško oko do one globočine, kjer se vse gnjete in mrgoli; samo na bregih bolj južnih morij, kjer je površje, kedar mirujejo vetrovi, prezorno kakor kristal in gladko kakor zrcalo, posreči se kedaj za nekoliko časa, da moreš gledati podmorske gozde, plesišče vodnih živali. Že bregovi 40 naših evropskih morij podajajo nam, se ve da v picljejši meri, obraz podmorskega življenja.

Mnogovrstnih in zelo podučnih zabav v tem oziru ti je mogoče uživati na bregu jadranskega morja, kjer izmetava priliv kaj čudno stvarstvo na breg, iz ktereга si more obraznost do-45 mišljati življenje podmorsko. Med stebri, ki v dolgih vrstah ob bregu stojé, vali se neprenehoma voda šumé in pené se ali pa tiho narašča. Časi tudi nekoliko postoji in razprostire se

pred teboj gladka, leskeča planjava. Mehovom podobne kar-
 mezinove (chondria) alge, pomešane z vejami z apneno skorjo
 50 pokritih liagor, nehajo se polagoma gibati in naslonijo se tiho
 na dolge pasove travnozelenih zoster. Obli raki si urno poma-
 gajo z dolgimi nogami po skalnih poklinah, ondi zavetja iskaje;
 na dnu se raztegujejo in krčijo holothurijske, ki so okoli in okoli
 s sisalnimi cevkami previdene in ogromnim pijavkam podobne.
 55 Dalje med kamenjem se potika okrogli, s trdimi iglami pokriti
 morski jež; sorodna morska zvezda se je prisesala z eno ramo
 k skali in sedi ondi trdno in nepremekljivo. Pisane ribe švi-
 gajo po valovih sem ter tje; eno izmed njih je zgrabila mnogo-
 ramata sepija in vleče jo k svojemu ostremu kljunu. Prozračen
 60 višnjelkast zvon s pomarančevimi brkami ob kraju pluje počasno
 in vabivno proti bregu, zdaj v okroglo kepo se krée, zdaj v
 bolj ravno ploščo se raztegovaje. Ko pa veter površino vzne-
 miri, pogrezne se koj spet v globočine. To je bila meduza.
 Za njo plava dolga višnjeva vrv, Venuzin pas imenovana; pa
 65 tudi ta prikazen se kmalo potopi, kajti morje je čedalje bolj
 nemirno. Zvezdoustni polipi, kakor krasnobojno cvetje po kame-
 nenem grmovji raztreseni, zginjajo; morska trava se začne gibati,
 neukretne morske zvezde padajo v globočino, komaj še spoznaš
 rudečkaste polipe; ribe zginjajo v širocem morji in rujave alge,
 70 od valov gnane, začno spet sem ter tje kimati. Samo raki ple-
 zajo še spešno po skalovji, trdno držeči se z ostrimi ščipalicami.
 Tu se pokaže v daljavi na morji bel pas; dolg val vali se bliže
 in bliže, kakor bi hotel zemljo zgruditi, vdarja ob skalovje in
 pokrije zvedavega gledavca z razbrizgano peno. Cele kupe
 75 pisanih lastur vrže morje z odtrganimi algami vred na breg;
 živo gomazenje na obrežnem skalovji mine popolnoma in silneji
 val primora tudi gledavca umakniti se dalje nazaj. Iz morja
 vržena sepija, držeča še ribo v kljunu, pomaga si zdaj na prav
 smešen način, da bi prišla spet pod vodo; vleče se s sesalnimi
 80 izrastki od kamena do kamena. Bolje se godi rakom, ti se urno
 valé čez kamenje in padejo zopet v umirjeni živelj.

Krasnejši še je pogled pri mirnem vetru na zalive rudečega
 morja. Veliki gozdje purpurovih koralovih debel, pokritih z
 zvezdami kakor plavice višnjevimi, razprostirajo se tam na ne-
 85 globocem dnu morskem. Drugo belo koralovo drevje naredi
 časi, ker se tako neizmerno množi, pravo ožino, v Tihem oceanu
 celó dolgo vrsto s kokosovimi palmami obsejanih otokov. Iz
 podmorskih brezen in prepadov vzdigajo se starodavni gozdje
 ogromnih alg (*lacrocystis comosa*) do 300 čevljev visocih, katerih
 90 ko olive zelena barva se prekrasno loči od rujavih alg.

Podobne rastline se poganjajo v vseh morjih: tu v nježnih,
 mahovju podobnih skupinah, tam v skupinah travnatih, z dolgimi
 trakovitimi listi. Ene se zdé podobne vrvém, druge tenkim

vlaknom; celó podobe palm, borov in jablan se ponavljajo v podmorskih gozdih v orjaških in pritlikavih razmerah. Veliki, z zrakom napolnjeni mehurji, ki lepé na vejah in tako alge na površini držé, so podobni sadju, in različna barvitost z odsenčjem zelenim, modrim, rumenim, rujavim podaja nam tako živ obraz, da tacega ni na cveticah na suhi zemlji ne najdemo.

Na širokem morji pokrivajo plavajoče alge ogromne širjave in je spreminjajo tako rekoč v nepregledne loke. Največa taka algova loka je na atlantskem oceanu med azorskimi otoki in Brazilijo in se imenuje sargassovo jezero. Prepreženo je celo s plavajočimi algami, ki so je morski toki in viharji odtrgali od bregov in je na široko morje zanesli. Kolumb se je vozil štirinajst dni po tem alginem morji, ki objema šestkrat več prostor nego cela Avstrija. Toda algine skupine ne pokrivajo tu nepretrgoma cele planjave, ampak ločijo se v mnogo otokov. Tudi drugje na širokem morji in ob strmih bregovih nabajajo se alge, z močnimi koreninami zasajene v morsko dno in večkrat na tisoč čevljev visoke. Ž njih bohotno rastjo se kinčajo propasti koralovih ožin na južnem oceanu kakor tudi strme stene ledenih otokov na severji.

Velikansko in mnogovrstno je življenje v morji, ki se nam prikazuje v tako divji mešanici, kakor pred davnimi vekí, ko se je stvarila naša suha zemlja. Ako pa bliže pregledamo te stvari, najdemo samo rastline brez cveta in živali na najnižji stopinji živalskega razvoja, večkrat samo žlezate kepe, v katerih je več kamenite ko živalske tvarine, ki živoče morje z živimi barvami lepote in s svojo ogromno velikostjo povečuje. Morski raki so tam edini v večem številu iz vrste členovcev, ki je na kopnem tako mnogotero in tako mnogobrojno razširjena, in kako daleč so še ti za mravljinici in za bučelami, obdarjeni z umetnimi zmožnostmi!

Od plavcev nahajamo tu veliko vrsto nemih rib, grdo požrešnih, in druge strašne prikazni z gnjusno sivo, pa tudi leskečo barvo. Velikanske morske kuščarke so že zdavno zginele, in le želve in nektare kačje stvari so še tu iz vrste plazivcev. Morski ptíči, ki se z morskimi živalmi živé, gnjezdijo na suhi zemlji in potapljajo se v valove, le da bi v hipu kako ribo ulovili. Sesavci morski, ribam podobni, morski somi in tuleni se nahajajo le v majhenem številu.

Kako vse drugačno življenje se nam pokazuje na kraji naših ribnikov, v potokih in studencih! Tu ni nikakoršnih groznih velikanov, ki bi kopajoče se pogoltovali ali pa čolne prevračali k večemu če račja ščipalnica in ostri zobje vodne miši preže iz blatnega skrivališča, ali pa se pijavke prisesajo na noge dečku, brodečemu po vodi. In vendar je to neznamenito življenje v sladkih vodah, kakor tudi življenje na kopnem, sploh mnogo

140 bolj razvito in dovršeno, nego življenje morsko. Alge, te edine morske rastline, vidijo se v naših potocih samo skozi drobnogled, in tudi živali nižih vrst se nahaja tu le malo. Zató plavajo cvetoče rastline po vodnem površji in mrgoli tisočero žužkovih bub, žižcev in pajkov po vodi.

145 Oglejmo vodno strugo s pomladi. Vodne rastline s tenko razdeljenimi listi, ki so na nezamrzlem dnu po zimi dremale, dvigajo se s krasno zelenim brstjem v višavo. Med njimi gibljejo se močeradje s ploščatim repom in potapljajo se žolto obrobljeni hrošči, loveči igrave ribice in neukretne mrčesne bube.

150 Nad njimi pomagajo si dolgonoge žabe z nekoliko širokimi koraki na breg; druge skačejo v dolgih skokih s kraja spet doli. Belouška vije se med travo in bliža se bregu; zdaj je videti njena glava, zdaj rep, zdaj spet se vijuga pod vodo, kakor vitki prot.

155 Žabe, na vlažnem kamenji počivajoče, od koder so dolgo nepremekljivo gledale v oblake, razskakujejo se splasene na vse strani. Le neizkušenega močerada še hlastne zvita belouška in ga zamaši v široko grlo, čeravno se močerad brani, kolikor more. Vrat njen se zdaj napihne, zadovoljno pomalja

160 tenki preklani jezik in skriva se spet v travi na nasprotnem bregu. Bube friganid, v cevéh iz peska zlepljenih zaprte, vlačijo se na plitvem bregu. Požrešni kačji pastirji prežé pod listjem vodnih rastlin na plen, ktereга s kleščnimi čeljustmi popadajo.

Nastopilo je leto. Alge ležé ko goste, zelene mreže na 165 vodi, in le silna žaba si dela gaz skozi nje. Vodne rastline so že stopile iz vode in razprostirajo svoje listje, med katerim se tu pa tam bel ali pa rumen cvet prikazuje. Lokvanj pokriva cele ribnike in pod širokim njenim listjem visi neštevilna množica polžev in pijavek, nad velikim cvetjem njegovim pleše cel

170 roj komarjev. Nježni kačji pastir vznaša se nad visocim bičjem, spremenivši se iz neukretne gosenice v lahko okriljenega metulja, in kakor jastrob pada na vodne muhe in druge slabše metuljke. Dolgonoga hydrometra hitro kobacá po površini, in vodni pajki z zračnimi mehurji begajo kakor sreberne kroglice

175 sem ter tje po vodi. Ikre, ki so s pomladi v podobi prezornih zrn vodo prepregale, spremenile so se v trume temnorujavih žabur, okoli katerih plešejo že požrešni povodni hrošči. Žabe regljajo, komarji plešejo po zraku, pevci žvrgolé v rakitji, vse diha veselo življenje.

180 Enako bujno življenje vidimo tudi, če iz teh mest kapljico vode pod drobnogledom preiskujemo.

Tako je vse polno življenja, neizmerno morje in mala kapljica stoječe vode — in sicer življenja, ki je, kar se množtva 185 tiče, mnogo bogatejše ko na suhem, če tudi manj bogato z mnogoterostjo stvarin. Fr. Marn.

217. Mravlja.

I.

Pomladansko solnce pripeka in pregreva mravljišče na kraju smrekovega gozda, iz kterega je sneg večidel že zbežal pred solnčnimi žarki; in vendar je mravljišče še mrtvo, kakor bi bila kuga pomorila njegove prebivavce. Le ene mravlje ni videti, vse še spé v gorkem stanu, kjer se skrčene druga druge tiščé. Kakor silna vojska kralja Matjaža v votlem hribu, tako 5 čakajo tudi one povelja od zgorej.

Pa solnce pripeka bolj in bolj in eden zaspanec se prebudi. Vzdigne glavo iz črne trume in z zaspanim očesom krog sebe pogleduje — vse še spí. Ali se je zmotil? Ali še ni čas vzdigniti se z ležišča? Pa saj vendar čuti, kako gorkota od 10 zgorej puhti! Stegne torej nožice, pomane si oči in še na pol zaspan se napravi iti gledat, ali je že čas zapustiti gorko posteljo, v kateri je že štiri mesce tičal. Gre po veliki cesti, pa ne more dalje; trdne pregraje, ktere je jeseni sam napravljati pomagal, jezé mu pot. Nekaj časa hodi okoli male trdnjave in išče kake 15 špranje, da bi se skozi njo splazil, pa ni je dobiti. Jezen zgrabi eno brvnce in si prizadeva je izdreti, vleče in vleče — pa nič ne opravi; popade drugo, tretje, pa vsa njegova prizadetev je zastonj. Vse je umno in trdno sezidano.

Nejevoljen gre tedaj nazaj in zgrabi s čeljustmi prvega 20 zaspaneta, na kterega po sreči naleti, za vrat in ga strese. Zaspanec se prebudi in debelo gleda, kakor bi hotel reči: „Da bi te! kaj mi hočeš?“

Ta ga pa začne s tipalnicami tipati in božati — in zaspanec se predrami in v trenutku vé, kaj mu je početi. Oba gresta 25 družih budit. Kmaló jih je deset na nogah in vsi gredó nad barikade, ktere se ne morejo več ustavljati združeni moči desetih korenjakov. Pridejo ven, solnce je iz konca blišči, pa se ga kmalo privadijo, in želodec, kateri je čez in čez z debelimi pajčevinami preprežen, oglašá se tudi močno. Da bi ga utola- 30 žile, poiščejo kake sladkarije in zraven se veselja na glavo postavljajo, cukajo se in druge burke uganjajo. Potem gredó domú in tu je kmalo vse na nogah; kakor hudournik vró ven; pri vseh vratih in na mravljišču se vse giblje in mrgoli, kakor voda, ki v kotlu vre in kipi. 35

Ko so se vsi prepričali, da se je pomlad že vrnila in ko so se na solncu popolnoma ogreli, gre jih nekoliko na dno stanišča. Tu leži v dobro zavarovanem kraju kupček drobnih belih zrnc, drobnejših od prosa. To so jajčeca, ktera so babice preteklo jesen izlegle. Matere so kmalo pomrle, delavci so pa 40 jajčeca na varen kraj spravili in zdaj o gorkem vremenu hité

ž njimi na mravljišče, da je gorko solnce ogreje in je obudi k življenju.

Po letu nahajamo v vsakem mravljišču troje živalic. Prve so moške mravlje, ki se od navadnih mravelj le po perutnicah ločijo, potem najdemo babice, ki so večje, ko moški in tudi krilate; zadnjič so navadne mravlje, ki nikoli nimajo perutnic. Teh je največ, té tudi navadno le mravlje imenujemo, ker moški in babice sploh ne hodijo iz mravljišča, ampak so le doma in navadne mravlje jim strežejo, donášajo jim jed, zidajo tudi pohištva itd. — z eno besedo, one skrbé za vso naselbino. To so delavci, kateri nimajo nobenega spola.

Navadno mesca vélicege srpana zleté moški in babice iz mravljišča in se dvignejo v zrak, kjer se sem ter tje švigaje ženijo. Ko so nekoliko časa veselja pijani okoli frkali, popadajo na tla. Moški, ki niso zdaj za nobeno drugo rabo, kmalo poginejo, babic pa že delavci čakajo; brž ko eno zagledajo, zgrabijo jo, polomijo jej perutnice in jo tirajo slovesno v stan. Eni delavci ostanejo za stražo vedno pri babicah, pitajo je pridno in jim strežejo na vso moč, ker one so zdaj upanje cele naselbine, brez njih bi rod pomrl.

Ko začno babice jajčeca leči, že so delavci pripravljeni, ki je v nalašč za to odmenjen kraj nosijo in lepo vredijo. Babica potem tudi kmalo umrje, le maloktera zime ali celó pomladi dočaka.

Pomladi je delavcem prva skrb jajčeca na solnce nositi; če je solnce prevroče, hité ž njimi v mravljišče v prvo nadstropje, potem v drugo itd.; proti večeru pa, ko solnce že medlí, nosijo je spet kviško in na zadnje, ko se je solnce že skrilo, nesó je spet v dno na odmenjeno mesto, zapahnejo spet vse duri, postavijo k vsakim vratom stražo in trudna družina gre k pokoju.

Noč je minula, zlato solnce je že izšlo. Tudi v mravljišču se je jelo gibati, straža odpahne duri in pokuka ven, pa gosta megla pokriva zemljo, vreme je neprijazno in kmalo deževati začne. Straža zapahne spet duri, zadela vse špranje in gre v stan. S tipalnicami ošvrka vsacega, kogar sreča; ta se precej obrne in oba gresta naznanjat vremena. Tipalnice švigajo od kraja do kraja, in kmalo vsa družina vé, da dežuje in da bo treba danes doma ostati.

Pa pridna mravlja nikoli rok križem ne drži. Čeravno dež vnanja dela ovira, vendar je doma to ali drugo reč treba popraviti. — Tu se je podrl steber, ki je do zdaj strop podpiral, treba ga je na novo postaviti; pot, ki v drugem nadstropji do malih vrat pelje, ta se je po zimi tu in tam zasul, treba ga je otrebiti, in v zgornjem nadstropji bi bilo tudi še drugega novega potreba. Vse to mora biti še danes storjeno.

Pridno se lotijo dela, postopača med njimi ni videti; v

tem kotu eden s čeljustnicami koplje in rahljá zemljo, drugi jo odnaša, tam spet tretji postavlja trden zid in včasih pride tudi polir pogledat, kako gre delo od rok. Če kaj ni dosti 90 trdno, morajo podreti in iz nova začeti.

Pa po trdem delu je tudi dobro počivati, to vsak dobro vé in nobeden mravlji ne bo zameril, če si od dela malo od-dahne in svojemu želodcu kaj boljšega privošči.

Vsako mravljišče ima nekaj tujih majhenih živalic v svojem 95 stanu. Imenujemo je zeljšine uši, ker so res ušém podobne, in vsakdo jih je že po bezgu ali po kaki vrbi laziti videl. Tem živalcam so mravlje posebno dobre, nosijo je na solnce, gle-štajo je in jim strežejo, kakor le morejo, tudi hrane jim do-našajo in rajše same stradajo, da le njih živinica pomanjkanja 100 ne trpi. Te uši so res domača živina vsega mravljišča, od ktere dobiva sladek vžitek. Te živalce imajo na hrbtu dvoje ceví, v katerih se nabira neka sladčica, po kateri mravlje posebno hrepené. Ko pride mravlja do uši, začne se jej prilizovati, boža jo in gladi s tipalnicami toliko časa, da izpusti uš po vsaki ceví 105 kapljico one sladčice, katero mravlja željno posrka. Tako gre mravlja od uši do uši, da ima dosti. Uši so pa tudi rade pri mravljah, saj se jim nič hudega ne zgodi; mravlje lepo za-nje skrbé, kakor kmet za svojo molzno živino, in res, kar je kmetu krava ali ovca, to so mravlji te uši. 110

Topli pomladanski dnevi, ki se zdaj vrsté, zbudili so živ-ljenje v jajčecih, ki so do zdaj pri miru na mestu ležala, na katero so je delavci spravili. Začnó se gibati in iz vsacega jaj-čeca zleze črvič ali gosenica. Pridnim in skrbnim mravljam dá to posebno veliko opraviti, ker družina se je hudo pomnožila 115 in novorojenci imajo vedno lačne trebuhe in le gledajo, kje bode kaj ugrizniti. Ker si sami še ne morejo potrebnega vsak-danjega kruhka poiskati, donšajo jim ga mravlje pridno od jutra do hladnega večera. Domá je vedno sto in sto ust od-prtih, ki željno pričakujejo svojih strežnic. Mravlja prinese 120 hrano v čeljustih in črvič odpre svoja usta na široko in zijá, kakor žejni srakoper v gnjezdu. Mravlja ga pita po malem s prinesenim jedilom, katero bliskoma zgine v požrešnem žrelu. Ko bi to dolgo trpelo, moralo bi vseh mravelj biti konec. To je še njih sreča, da trpi to pitanje le nekoliko dni, ker potem 125 se leni trebušniki zapredejo v tenko kožico in iz gosenic posta-nejo bube, kakor se zapredejo svilodi v kokone.

Te bube ljudjé navadno mravljinja jajca imenujejo in je nabirajo za ptiče, katerim ta hrana posebno tekne. Bube se mo-rajó pa popred v soparju zadušiti, sicer bi nabiravcu čez ne-130 koliko dni kašo upihale.

Mravljam je kaj zeló všeč, da so ti požeruhi upokojeni, ker zdaj se zamorejo oddahniti in tudi za-se bolj poskrbeti,

posebno pogosto hodijo zdaj k ušém v vas, vse je spet veselo
135 in zadovoljno.

Pa to prijetno življenje trpi le nekoliko dni, ker potem se
začnó bube spet premikati in iz tenke kožice prikobacajo mlade
mravlje. Torej se zdaj mravlje spet bolj doma držé in pazijo
na bube. Ko mislijo, da je prišel čas, pretrgajo s čeljustni
140 lahno tenko kožico na onem koncu, kjer ima mlada mravlja
glavo. S pomočjó strežnic se izmotajo mlade mravlje iz tesnih
celic, pa so še slabe in neukretne. Po vsem životu se jih drži
ozka srajčica iz tenke bele mrenice, in starše mravlje jim sla-
čijo to srajčico počasi in skrbljivo, da bi mehkih udov ne ranile.
145 Ko so te zadnje vezi odpravljene, dajo jim precej kaj dobrega
jesti, in potem, ko so se okrepčale, vodijo je po mravljišču
in jim skazujejo vse kote in pote, ker zdaj bodo morale same
za-se in tudi za druge skrbeti. Iz jajčec namreč so se izvalile
razun navadnih mravelj tudi moške mravlje in babice, ktere
150 nikoli iz mravljišča ne gredó, torej jim morajo delavci donašati
potrebne jedila. Novinci so kmalo spoznali svoje dolžnosti in
se privadili službe, in vsa družina živi veselo in srečno.

II.

Ali komu se sreča vedno smehljá? Velikrat pride nesreča,
ko se je ni nadjal nobeden. Neko jutro, ko so mravlje komaj
155 vstale in so še na pol zaspane po mravljišču lazile, prilomasti
ena, ki je že zgodaj vstala in že na ogledih bila, na mravljišče;
veselje se jej bere na obrazu, hitro ošvrka nekoliko sester, in
kmalo je vse na nogah. Več ko tretjina družine se urno podá
proti kolovozu, kateri je skozi gozdič peljal. Mravlja, ki je
160 prijetno novico prinesla, kaže jim pot. Zdaj pridejo na pot
in hitro obspó poljsko miš, ktera je mrtva sredi pota ležala.

Ali kjer je sreča, tam je tudi nesreča, in nesreča je prišla
za mravlje zdaj v podobi kolesa na samotžnem vozičku, ki
ga je star mož, s plevelom naloženega, pred seboj peljal. Levo
165 kolo gre ravno čez miš — in kjer je bilo pred enim trenutkom
še vse živo, tam je zdaj ostudno mrtvišče. Skoraj vse mravlje
je potrlo kolo, ktero je nemila osoda ravno zdaj mimo pripeljala.
Le malo jih je odneslo peté in te zdaj bežé od nesrečnega
kraja; v sredi peljejo tudi kakega ranjenca, kterega je kolo
170 po sreči le za kako bedro zgrabilo in mu saj še celo glavo
pustilo.

To je bila velika izguba za našo družino! Kdo bo zdaj
babicam stregel in moške redil, ker premajhena je peščica
srečnih, kateri so splošni uimi ušli, da bi mogla vsa dela oprav-
175 ljati? Del in opravil je na kupe, delavcev pa malo.

Preplašeni pribežé v eni sapi ostali domú in naznanijo
sestram strašno prigodbo. Velika žalost obide družice; s po-

bitim srcem obžalujejo svoje sestrice, ktere jim je nemila osoda tako zgodaj vzela. Pa mravlja tudi v žalosti ne izgubi poguma in si vé iz vsake stiske pomagati. 180

Ko drugo jutro zarija nebo prepne, že so naše mravlje vse na nogah; nekaj posebnega danes tuhtajo, ker tako nemirno sem ter tje tekajo in se pogosto s tipalnicami ližejo. Ena, ki je tudi nekoliko večja mimo drugih, ima posebno veliko opraviti; vedno šviga od mravlje do mravlje in je pregleduje, kakor 185 general svoje vojake, predno je pelje v ogenj.

Zdaj se vzdigne črna truma, straže odpro vrata na široko, in kot hudournik se vsuje četa po mravljišču. Le malo, kar jih je pri babicah za postrežbo in pri vratih za stražo neobhodno potrebno, jih je ostalo doma, vse druge so se vzdignile. 190 Zunaj zleze ona velika mravlja na neko bilko in od ondot pregleda še enkrat svojo armado, potem jo pelje navzdol v gozdič.

V tem gozdiču, ne daleč od našega mravljišča, je stanovala druga manjša družina mravelj, ki so se od naših črnih le po barvi ločile, bile so namreč rujave. Mirno je živel rod za rodom 195 že mnoga leta; bile so ravno tako pridne in delavne kakor črne; takisto so skrbele za svoje potomstvo. Ker so se pa v bolj senčnem kraju gozda pod košato jelko naselile, obsevalo jih je solnce manj ko druge, torej so se njih mladiči tudi navadno ene dni pozneje izlegli, ko pri naših črnih mravljah. 200

Solnce je že precej visoko stalo in pregrevalo tudi skrito mravljišče. Skrbno nosijo rujave mravlje svoje bube iz dna proti vrhu in se že naprej veselé časa, kedar se bode mladina izlegla. Ali — kdo vé, kaj jutri pride!

Črne mravlje, ki so zjutraj hitro šle od doma, prišle so 205 zdaj blizo omenjenega mravljišča. Ene gredó bliže in bliže, pridejo na mravljišče, ogledajo vse in potem se hitro vrnejo k svoji armadi. Precej potem se zakadí vsa armada na mravljišče, obležejo vsa vrata, pokoljejo vratarje in z združeno močjó planejo v stan. Rujave mravlje se precej ne zavedó in ne razumejo, 210 kaj to pomeni; osupnjene gledajo, kaj se bo ž njimi zgodilo. Roparji pa, ker tako smemo črne mravlje imenovati, padejo nad bube, vsak zgrabi eno in pobegne ž njo. Ko domače mravlje vidijo, kaj se godí, da jim roparji njih mladino vzeti hočejo, vržejo se srdito nad sovražnike, ali — sili se ustavljati 215 ne morejo. Med tem, ko se z enimi rujejo, odnesli so že drugi bube.

Črni roparji pa hité s svojim plenom domú, kjer jih tovarši že željno pričakujejo. Ko pridejo premagavci, obspó je straža in doma ostali delavci, vzemó jim bube in je spravijo v varen 220 kraj. Kakor da bi bila to domača zalega, gleštajo jo črne mravlje, in ko drugi dan začnó iz bub lezti, pomagajo jim tudi belo srajčico sleči, ravno tako, kakor bi bile njih rodú. Rujave

mravlje dobé precej jesti in se kmalo sprijaznijo s črnimi. Reve
 225 ne vedó, da so sužnje. Roparjem v čast pa moramo reči, da s
 svojimi sužnjimi usmiljeno ravnajo in da si prizadevajo, njih
 osodo jim kolikor moč zlajšati. Delati morajo, kakor druge, pa
 tudi pri jedi niso ločene; le ko gredó ven, kako delo opravljat,
 gre ena črnih kot birič z njimi in, če se obotavljajo, priganja
 230 je k delu, česar pa večidel ni treba.

Dan preide za dnevom, sužnji so zadovoljni, ker boljšega
 prostega življenja ne poznajo, in pridno opravljajo dela svoji
 gospódi.

Neki dan prinese črna mravlja novico, da v gozdu, ne daleč
 235 od hiše, rejen hrošč pojema. Oddelek rujavih mravelj, pod
 vodstvom treh črnih biričev, napravi se mastnega kebra v hišo
 pritirat. Ko pridejo na mesto, prestrašijo se biriči, ker krdelo
 rujavih mravelj je hrošča obleglo. Hitro se mislijo umakniti —
 pa je že prepozno; že so je rujave obsule in strastno objemajo
 240 svoje rejence, ki so jim bili vzeti, ko še niso zagledali luči
 belega dneva. Sužnji tudi kmalo spoznajo svoje rojake in zdru-
 ženi se vržejo zdaj na črne trinoge; eden jim komaj uide,
 ostala dva pa na drobne kosce raztrgajo, ker tudi mirna mravlja
 divjá, kedar brani svoj rod ptujih napadov.

245 V stanišču rujavih mravelj je vse židane volje. Naglo na-
 pravijo veliko gostovanje, pri mastnih hroščevih kračah obhajajo
 rešitev svojih ljubih iz sužnosti. Veselje se bere na vsakem
 obrazu, zdaj jim ničesar ne manjka, le spomin na nesrečne
 sestrice, ki še pod ptujim jarmom stočejo, teži jim srce in jim
 250 grení sleherni grizlje. Enoglasno sklenejo drugi dan še druge
 sužnje rešiti, naj veljá, kar hoče.

Pri črnih mravljah je pa vse drugače. Neka pobitost in
 klavernost se je vseh polastila; na sužnje še bolj pazijo in je
 ne pusté iz mravljišča. Med seboj se vedno posvetujejo, kaj
 255 bi bilo početi.

To je gotovo, da oba roda zdaj ne moreta več sosedno
 skupaj živeti, preveč sta se že spoznala; drug je drugemu na
 poti, sovraštva in bojov bi nikoli konec ne bilo. Juterni dan
 bo razsodil, kateri rod bo obveljal.

260 V obéh taboriščih se pripravljajo na boj. Črni so tirali
 svoje rujave sužnje v najglobočejši stan in postavili straže, da
 jim nihče ne uide. Potem se vzdignejo vsi delavci; vse kar se
 le gibati more, gre v vojsko, strahljivca med njimi ni.

Na majheni trati v gozdu se srečate krdeli. Ko bi trenil,
 265 zakadite se druga proti drugi, in boj se prične. Navadno se jih
 sprime več od obéh strank; grizejo in koljejo se nekoliko časa
 in, ko se potem klobčič razmota, leži jih obéh strank nekoliko
 mrtvih na tléh. Tudi po dve se sprijemate in se skušate, ktera
 bo zmagala. S čeljustnicami skuša vsaka svojega sovražnika

raniti in potem, ko mu je rano vsekala, spusti va-njo kapljico 270
neke skeleče kisline, ktera ranjenega sovražnika umori. Ono
kislico si napravlja mravlja v posebni žlezi, imenujemo jo mrav-
ljino kislino. Ko je enega sovražnika zmagala, vrže se nad
druzega in tako naprej, toliko časa, da je ona zmagana ali pa
da je sovražnik popolnoma vničen. 275

Čeravno je že sama ranjena, vendar ne odjenja, dokler je
moč popolnoma ne zapusti in še potem, ko že predrtih prsi na
tleh leži in se že več gibati ne more, zgrabi še sovražnika,
kterega doseči more; celó, ko je že mrtva, ne odpró se čeljust-
nice, ktere je v smrtnem boru v sovražnika zasadila. V svoji 280
gorečnosti napade celó kacega prijatelja, pa kmalo spozna svojo
zmoto, poboža ga s tipalicami, kakor bi ga hotela za odpu-
ščanje prositi, in potem se toliko bolj srdito vrže nad svoje
sovražnike.

Tako so se borile naše mravlje: kolikor bojevavcev, toliko 285
junakov. Bojišče se je kadilo od strupene kisline. Tú neseta
dva vojaka ranjenega pajdaša v varen kraj, da si opočije; tu
hité drugi še neutrujeni na bojišče — novi boj, nova junaštva,
pa zmaga se ni še nagnila na nobeno stran, akoravno je bojišče
že pokrito s padlimi junaki. Le majhena tropa se še bori, pa 290
utrujena po dolgem boji omaguje —; kar privrši iz zatišja četa
čvrstih spočitih rujavih vojakov in spet se vname:

„strašni boj, ne boj, mesarsko klanje.“

Kar jih je bilo črnega rodú, vsi so padli pod čeljustmi
neusmiljenih zmagovavcev. Ves junaški rod je poginil v boru 295
za svoje domovje.

Ošabni in veselja pijani zmagovavci deró zdaj na dom
zmaganih sovražnikov, kjer so bili še zaprti rujavi sužnji. Ko
bi trenil, ležé črne straže na tleh; oproščeni sužnji se zedinijo
s svojim oprostiteljem, razderó poslopje in potem se vrnejo v 300
prosti dom.

Večerna zarija rumení gozdna drevesa in obseva razvaline
mravljišča, v katerem je prebival hrabri rod v sreči in blago-
stanji. Pa kdo se bliža mravljišču? Črna mravlja, s krvavimi
ranami pokrita, plazi se po strtih nogah do razdjanega doma. 305
Rujavi razuzdani sovražniki so je zgrešili in, akoravno že na
pol mrtva, vendar se še plazi do kraja, kjer je gospodoval njen
rod. Zadnja njenega rodú premišlja pretekle čase, in solza se
jej utrne in moči domača tla, ktera so jej oskrunili ptujci.

Fr. Erjavec.

218. Vinska trta.

Steza, ki vodi z brega, pripelje nas do nečesa, česar na
severni strani hriba nismo videli nikjer, namreč — do vino-

grada. Na levi strani steze raste krevljasta vinska trta, precej na široko v vrstah, in se prijema z vilastimi ročicami 5 kolja, s katerim je podprta. Kraj steze je napeljana tudi na brajdo.

Stopimo malo bliže! Zdaj še smemo blizo; jeseni pa, ko bo grozdje dozorevalo, ne bo varno hoditi po vinogradih, kajti lahko se takrat pride v neprijetno dotiko s čuvaji.

Skoro smo prišli že prepozno, težko je najti še kakov cvet. 10 Tu-le je še eden! Pa kako revno je to zelenkasto cvetje! Res, da bi po cvetji in po krevljastih vejah ne mogel človek soditi, da skriva ta rastlina tako moč v sebi. Toda zares lepo je okroglo, pri dnu srčasto peterokrpo in debelo nazobčano listje.

Mali, neznatni, pa lepo dišeči cveti stojé gosto skupaj v 15 grozdih. Vsak cvet ima kratko, peterozobo čašo in pet venčevih lističev, ki imajo pa to čudno posebnost, da niso pri dnu skup zraseni, kakor je to pri drugem cvetji, ampak pri vrhu. Venčec sedi tedaj na petih prašnikih in na pestiču kakor okrogla strešica.

Znamenita je res ta posebnost, kakor da bi droben cvet 20 imel to strešico zató, da ga dež in druge neugodnosti ne morejo motiti in mu nagajati, da ne bi vtemeljel posebnega svojega plodú, malosemne sočnate jagode, iz ktere se dobiva pijača vseh pijač — vino.

Da, vino! Vino pomlaja starčeka, krepča moža po dovršenem delu in ga utrjuje za nove skrbi in nadloge. Vino je že 25 zató velik dobrotnik človeški, ker človeka uči pozabljati skrbi vsakdanjega življenja. Vino je pijača veselja, vino odpira prijateljska srca, vino navdušuje duha z novo srčnostjo. Hitreje 30 se gibljejo misli, laglje stopajo blagi občutki iz prsi globočine; roka dobiva moč, srce pogumnost.

Nobena stvar se tako natihoma in skrivši ne priplazi in ne postane naš najljubši tovarš in najzvestejši spremljevalec skoz življenje, pa tudi nobene stvari še ni človek tako hvalil in 35 opeval, kakor vino.

Vino ni krivo, da je ljudjé le malo znajo zmerno vživati. Da so nasledki nezmernega pitja vina žalostni, to se vé, pa saj so nasledki vsake druge nezmernosti tudi žalostni. —

Z brega gredé zagledamo bolj daleč proč od sebe še neko- 40 liko vinogradov. Tu na meji vinstva so le bolj redki, bolj proti jugu unkraj une gore je pa po brežuljkah vinograd pri vinogradu. Po naših krajih je prvi pogoj dobrega vinstva solnčnata lega. Zató pa rastó najboljša vina po goricah, obrnjenih proti 45 jugu, kjer zadej stoječi hribi varujejo vinsko trto ostre burje in mrzlega severja.

Trta ne trpi ne mraza ne vročine, če sta prehuda. Zató pa ne raste niti v prav vročih, niti v prav mrzlih krajih, ampak le med 29° in 50° zemljepisne širskosti; todi pa okrog in okrog

zemlje povsod, kjer ima dovolj solnca in kjer so jej tudi druge okolnosti vgodne. V severni Afriki jej je že skoro prevroče, tako da se najbolje obnaša po osojah. V nekterih krajih per-⁵⁰zijskih izkopljejo 6 do 10 čevljev globoke jame, v ktere sadé trto, da jej ni prevroče. Po takih vročih krajih ne delajo povsod vina, ampak uživajo le grozdje; tudi bi bilo vino škodljivo pri taki vročini. Zató je pa bil Mahomed prepovedal Arabljanom vino piti. Malo je rastlin, o katerih bi bil človek toliko,⁵⁵ kolikor o trti, obdržal si v pameti, kaj da se je godilo ž njo v starih časih.

Trta se opira in pleza po drevju in po kolji, kakor bi htela prositi človeka, da naj jo sadi in podpira. Sadil jo je tudi, od kar se je zavedel in ne bo je opustil. Že Noe jo je zasadil, ko⁶⁰ je naznanjala mavrica, da odslej se začenja veselo in prijazno življenje in rastje brez ovire.

Vinska trta raste divja po več krajih Azije na jugu visokih kavkaških gorá. Feničanje so jo prinesli na Grško, iz Grškega so jo zanesli v Italijo okrog 180. leta pred Kristom. Na južno⁶⁵ Francosko so prinesli trto Feničanje 600 let pred Kristom iz Azije. Rimski cesar Domicijan je bil prepovedal trto. Dobri cesar Prob (267 po Krist.) ki je sam rad vino pil, pa je zapovedal nasaditi jo kraj reke Rena in po Panoniji. Takrat tedaj so jo zasadili po Sloveniji, po Hrvaškem in tudi po Srbiji. —⁷⁰

Trta ljubi dobro zagnojeno, peščeno prst, ne pa mokre ilovičaste. Kako jej ugajajo vulkanska tla, to kaže vino, ki raste krog Vezuva v Italiji. Tako je posebno, da so mu dali ime: Kristove solzice.

Reja je trto spremenila, kaplja na dobroti toliko pridobila,⁷⁵ da je kaj. Skušnje in vednosti so učile človeka, kako naj pripravlja vino, da bo najbolje. Dosegel je človek tudi toliko, da se sme nektera vinska kapljica res imenovati pijača vseh pijač, kar jih premore dolina grenkih solz.

Skoro ni treba spominjati, da je za vinske kraje čas berbe⁸⁰ najveselejši in najimenitniši čas celega leta. Ako bi prišli o sv. Mihelu sem, slišali bi, kako se razlega veselo petje po jesenskem zraku, kake šale delajo gorniki pri branji in tlačenji zlahtnega grozdja. Pod večer pa bi videli, kako se svetijo ognji, zdaj tu zdaj tam, po gorica, in čuli bi strel na strel, godbo in smeh⁸⁵ vesele mladine, na plesu zbrane. Po Slovenskem, Hrvaškem, Ogerskem, v Švajci, na Renu in na Francoskem, na kratko povsod, koder trta vince rodi, praznuje se berba, ki je gorniku res najlepši čas sicer težavnega življenja.

I. Tušek.

II. Narodopisni in zgodovinski sestavki.

219. Beli Kranjci.

V krilu naše mile domovine živé ljudstva, ki so v izobraženosti, jeziku, noši in šegah tako različna, da se ptujec tej razliki dovolj načuditi ne more.

Vso pozornost pa zasluži zaradi svojega odstopa od drugih 5 Kranjcev tisto ljudstvo, ki unkaj Gorijancev in Kočevarjev ob Kolpi od Metlike do Osilnice prebiva. Ko se na Gorijance od Novega mesta prisope in čez ta hrib proti Luži prevagne, odpre se vid po metliški okolici tje do Ogulina; in vedni tovarš, ki človeka povsod spremlja, kamor koli se obrne, je velikanski 10 Klek, shodišče slovenskih čaravnic, ktere po noči tje na ples letajo, česar vendar v naši dobi noben, bolj prebrisani človek več ne verjame. Na desno proti jugu od Vahte skoraj do Tančegore se razprostirajo, štiri ure daleč, vinske gore, in ker solnce precej, ko na zreniku lice pomoli, svoje žarko oko na nje ravná 15 in je še delj ko do malih južin živo prepeka, dajejo one tako kapljico, ki vnema kri in zamika srce.

Te gore rivajo za svojim hrbtom kočevski mrzli zrak nazaj in vežejo Gorijance s hribi, ki iz vojaške meje na Kranjsko segajo in Poljane ločijo od metliške okolice, ktera z gorami 20 obdana samo proti hrovaški meji odprta stoji.

Stanovniki so po verozakonu različni: nekteri, in teh je največ, spadajo k zapadni, drugi k vzhodni cerkvi; nekteri izmed poslednjih so se pa z zapadno cerkvijo zedinili, obdržavši obred iztočne (grške nezedinjene) cerkve. Ti vsi živé 25 med seboj v pravi krščanski slogi tako, da bi se drugim bolj izobraženim deželam smeli v izgled postaviti.

Oprava (obleka), od kranjske popolnoma razločna, akoravno pri vseh priprosta, ni vendar pri vseh enacega kroja. Ti vidiš okroglolična rudeča dekleta z bistrimi, večidel plavimi 30 očmi, in ko na smeh postavijo usta, vidijo se jim lepi drobni, ko sneg beli zobjé. Njih čelo krasi parta (šapelj), nakinčana z leskečimi kamenčki, ki so v žolto (rumeno) svilo vdeleni in z biseri obdani; in to zahteva spoštovanje, ker je znamenje devišstva. Na glavi nosijo belo pečo, ktere roglji so nazaj priviti 35 in umetno zloženi; bela, drobno nabrana robača in rokavi, ki pokrivajo modrec in prsi in do pol pasa segajo, na prsih z lepo od biserjev leščečo iglo speti, ti so njih doljna obleka. Vrh tega prtenega oblačila pride zabunec, to je, bela suknja, ki čez kolena do ribic sega. Take so Semčanke. — Staroverka 40 nosi, kakor Kočevarica, košuljo iz celega, brez modreca, in rokavov; nikoli je ne boš videl brez pregače (zastora), ki je iz volne tkana in umetno prepisana. Zakonska se spleta v dve

kiti, ki po prsih visite, in ako je premožna, vpleta desetice in dvajsetice (od tod pride prevrtani denar); revna pa vpleta prstane ali kako sliko (podobo), ktera je iz bele kosti lepo 45 narejena. Ta kinč, ki si ga v kite vpletajo, imenuje se vpletki. Na kite na glavi pripne od obéh plati nad ušesi belo pečo, ki po hrbtu visi in jo opregačo imenujejo. Devica se le v eno kito spleta, ki zadej po hrbtu visi, in nosi na glavi rudečo kapo kakor Poljanke. Nogavice imajo pisane. Dekleta po Poljanah in 50 Kostelji spletajo svoje lase v rudeči kiti, ki jo z rudečimi vrbcí (trakmi) kot pol klobase od ušes proti vrhuncu pripletajo. Zakonski nosijo bele, od prednje plati klekane pocolé (avbe), ki na vrhuncu špičasto po strani nad zatilnikom čepé. Njih nogavice so pisane ter iz volne pletene; pri vseh drugih ob Kolpi 55 pa bele. Poljanke, Kostelje, Osilčanke nosijo repove.

Enaka razlika je tudi med prebivavci moškega spola: vsi nosijo bele, po hrvaško skrojene hlače. Semčan in Kosteljec nosita škornje, kar jima prav lepo k hlačam stoji. Poljanci, Viničanje in Metličanje nosijo večidel mestve (čizme), samo s 60 tem razločkom, da je Viničan in Metličan po členkih vezeta. Vsi nosijo po strani na boku pisan torbaček. Opanke so obutev samo tako imenovanih Vlahov, ki so se na krajnsko naselili; med Poljanci je nosijo le tisti, ki v Krajino (militaro) po trgovini hodijo. 65

To ljudstvo je lepe, trdne, bolj srednje velike postave. Bojančanje, Marendolci, in Žumberčanje so se v te kraje naselili ter govore čisto srbsko-hrovaško narečje; imajo tudi svoje posebne šege in navade, in kakor se mi zdi, spadajo k slunskemu regimentu; na svoje stroške na stražo v Karlovec in na 70 granico hodijo, in si iz svojega vojaško opravo omišljujejo v mirnih časih. Ob Kolpi po metliški okolici govore slovensko-hrovaško narečje. Poljanec in Kosteljec se srbsko-hrovaškemu narečju bolj približujeta in izgovarjata vse besede, ktere Krajnec na *ec* in *ek* izreka, na *ac* in *ak*, postavim: tobolac, ustavak. 75 Ravnagora in Delnice unkraj Kolpe morajo biti krajnska naselitev: tu se sliši govoriti: biva, šva, kakor na Gorenskem. Tudi je Primorci in Hrovatje imenujejo Krajnce.

Med belimi Krajnci je Poljanec najbolj vesel; on malokdaj tiho gré, ampak vselej poje, in da-si ravno še precej krajnsko 80 govori, vendar so njegove pesmi čisto srbsko-hrovaške. Kdor je srbske narodne pesmi bral, pa Poljance peti slišal, utegnil bi misliti, da jih je Vuk v Poljanah zbiral.

Ako ravno ženski spol veliko trpi, ker znosi ves gnoj na glavi v vinograde in njive, kamor se voziti ne more, in tudi 85 moška dela opravlja, kedar možjé po trštvu odidejo, ima vendar veliko pesem, ki je poje povsod, koder gre. Ako je Poljanca sama, poje sama; ako ste li dve, ena vodi, druga pa prilaga.

Ona ne misli dolgo, katero pesmico bi zapela; kar jej pred oči
90 pride, od tega tudi zapoje. Ako je po letu v košenicah in seno
grabi, zapoje, ko je treba domú iti, da jo drugarice slišijo:

„Doba došla, da idemo doma,

Da idemo h kući pevajuči.“ i. t. d.

Ako gre kod sama po gori, daje si srčnost, ter zapoje
95 kako pobožno pesmico:

„Moli Boga, rožica devojka,

Moli Boga, ne boj se nikoga,

Nit se boj Turka nit ajduka.“ i. t. d.

Poljanka je rada zmerom vesela; toda njeno veselje izvira
100 iz mirne vesti in čistega srca; ona ima bolj v čislih svoje po-
štenje, ko vse drugo blago.

Zemlja je tu večidel kamenita, in daje prav po pičem
kruha ljudém, ki obračajo vso svojo pozornost le na vinograde,
kteri pa zahtevajo mnogo truda in stroška, pa je malokdaj
105 obilno povrnejo; temu je največ vzrok toča, ki te kraje rada
obiskuje. Na Gradniku v semiški fari je pred nekaj leti sedem
let zaporedoma toča vse potolkla. Njih revščina pa največ
izhaja iz majhenih zemljišč. Ne vem, ali iz strahú pred voja-
škim stanom, dajali so nekđaj očetje med svoje sinove zemljišča
110 razpisati; ali pa so se morebiti po izgledu svojih hrovaških so-
sedov vsi moškega spola v hiši poženili, in potem, ko jim je
gosposka v delitev privolila, se med seboj razdelili. Nikjer
vendar ni bila delitev tako na drobno razdrobljena, kakor v
Kostelji: tu spada polovičar (polgruntar) med prve kmete; naj
115 več jih je, ki imajo po četrtno, šestino, osmino, ali celo samo
šestnajstino zemljišča. Torej Kosteljec večidel pšenice ne seje;
ampak obseje majheni prostor, ki ga ima, z najpotrebnišimi rečmi.
Na zimo gre vse, kar je moškega spola še pri moči, po svetu
— s trebuchom za kruhom; Osilničan popade žago in gre na
120 Hrovaško; Kosteljec zadene kišto in se poda na Ogersko; Po-
ljanec in Semičan nasledujeta Kočevarje in obiskujeta Nemško.
Po tej trgovini si pridobé, da plačajo davke, in si še kak mer-
nik kupijo za dom. Vendar bi jaz mislil, da kmetija poleg
tega trštva svojo škodo ima, ker bi se brez tega mnoga krpa
125 (kos) zemlje še bolj obdelati in porabiti dala, ktera zdaj pusta
leži. Ni navade brez razvade!

Goveja živina je tako majhena, da enake nikjer nisem videl.
Res je, da so v nekterih krajih strmi hribi in jako grdi klanci;
pa vendar mislim, da bi se govedina srednjega plemena lahko
130 imela. Med vsemi si Poljanec po svojih strmih in kamenenih
košenicah še največ sena nakosi, pa ga več stane, ko je vredno.
Po občinskih pašnjah je grmovje zatrl, ker je brinje in trnje
popalil; da bi pa namesto unega kaj koristnega zasadil, tega
se ni poskrbel; zdaj se mu krava ves božji dan po praproti na

solncu prepeka, in ko pride sestradana brez mleka domú, brž 135 misli, da jej je narejeno.

Kolo (narodni ples), pri katerem se dekleta, tudi mlade (žene), vzajemno nasprotno na suknjih za žepe držeče v podobni šestila okoli vrté, dve stopinji naprej, eno nazaj gredé — to se v nekterih krajih v svoji stari svetačnosti še zmeraj vodi, v 140 nekterih se je pa tudi že opustilo. Med njimi je vselej ena vodja in sicer taka, ki je najbolj urna in največ pesem vé, zakaj kolo se prepevajoče vodi, dokler se ples ne začne; kedar se pa ples začne, odstopijo vse tiste, ki so slabe, ali pa ki ne znajo na las z vsemi drugimi dve stopinji naprej, eno nazaj 145 poskočiti, zakaj v enem trenutji morajo noge vseh po zemlji poteptati in zopet odskočiti v zrak. Stari trg v Poljanah je bil njega dni velikonočni ponedeljek pred večernicami ves v takih igrah, in vse je od petja grmelo, ker vsaka vas iz cele župnije je ondi na svojem prostoru svoje kolo praznovala. Kolo se 150 začne vselej s pesmijo:

Zbiraj se, zbiraj lepi zbor

Prelepih vseh mladih devojak i. t. d.

Vsled tega se pojó razne pesmi v čisto srbsko-hrovaškem narečji, da se človek zares prečuditi ne more, ako pomisli, kako 155 so se mogle te pesmi na kranjsko zemljišče zasaditi. Kolo se v naši dobi redkokrat vodi, samo o večih praznikih in na piru (svatbi) drugi dan po poroki, ako nevesta ni vdova. Pirne (ženitninske) šege imajo nekaj enacega z navadami starih Rimljanov o piru. Na dan poroke za rana, predno se dan napoči, 160 pridejo svatje z mladoženjem (ženinom) na nevestin dom, streljaje in „Kraljeviča Marka“ popevaje. Pred hišo je pristreže kak prebrisan šalec, ki z njimi šale vganja, je šegavo kaj vprašuje in modro odgovarja, dokler se v hiši pospremi. Stopivši v hišo, ne vsedejo se za mizo, ampak po klopéh. Skleda polna 165 orehov in lešnikov čaka pripravljena na mizi. Nevesto (mlado) pripeljejo vso plaho iz kakega kota ali kamre k mladoženju, ki sredi stanice stoji. Starašina mu ob kratkem pové, da je zadnja doba sezuti detinske postole (črevlje) in stopiti v društvo mōž. Po končanem govoru ženin, vzemši podano skledo z lešniki, 170 vrže je proti vratom med otroke, ki se za nje prav jagmijo (pulijo); od dečakov na ta način stopivši, poda nevesti desno roko, ki ju sklenjene starašina z vinom navkriž polije, rekoč: „V imenu Očeta in Sina in svetega Duha.“ Na to reko vsi drugi: „Amen.“ To je hišna poroka. — Zdaj se vsedejo okoli 175 mize po redu svoje časti; prvo mesto zavzameta ženin in nevesta na sredi med vojačico in vojačem, po tem prideta starašina in zastavnik (ki bandero nosi). Žene sedejo na desno stran neveste, ločene od moških, tako da nevesta mejo dela. Nevesta nima zdaj še nobenega družega kinča na glavi, kakor parto. 180

Ko se daniti začne, izpusté nevesto izza mize, ki da vsakemu svatu po vrsti robec in odide kinčat se za poroko. Ko je mlada (nevesta) nakinčana s svilnimi vrbcí, ki z glave do pleč visijo, s parto na čelu in z leskečo krono venčana, vzdignejo se svatje na noge, streljajo in pojó razne pesmi po poti gredé. Tu se ne sliši godba (muzika). Poljanci le pojó dva po dva; eden vodi, drugi prilaga. Kedar ena dvojica vrsto izpoje, zapoje jo druga, in tako gre od prvega para do zadnjega. Če ima ženin več takih parov, bolj je imeniten. Tu se pojó srbsko-hrovaške pesmi raznega zapopadka, da se razlega krog in krog. Nevesta daje ljudém, ki jej naproti pridejo, belega kruha iz žepa; za ta dar dobi voščilo, da bi se jej v novem stanu dobro godilo.

Mrličí se spremljajo na pogreb z velikim žalovanjem. Cela vas se večkrat zbere na sprevod mrtvega, ako je bil v življenji v časti. Ne najét, ampak radovoljno gre ženski spol za takim mrličem in narekuje za njim, to je, na glas jokaje prešteva vsa njegova dobra dela. Tu se ne poje nobena pesmica, ampak kar ktera vé od njega, to tako sestavlja in na take besede povdarek deva, da se vezano izgovarja; včasi tudi ne. Da bo vendar bralec zapopadek od tega imel, naj naznamim vpitje zakonske žene za svojim možem:

Prelepi moj mili mož! komu si me izročil?

Zlato moje dobro! zakaj si me zapustil? i. t. d.

Pojedine, na ktere se povabijo pogrebniiki in varovnice, dajejo se še zmerom, toda kedar kdor premore, nekterikrat tudi ob letu, večidel v jeseni. Na takih poedinah mora biti devet jestvin (jedil); kedar se po tri skledé izpraznijo, moli se za mrtvega. Taka pojedina se karmina imenuje.

Opravo (obleko) si beli Krajnci domá narejajo. Ovčjo volno žene doma po zimi spredejo, dajo v tkajo in v stope; takisto spredejo tudi predivo doma. Vsak gospodar zna skoraj postolje (črevlje) šivati. — Čednosti teh ljudi so: gostoljubnost, prijaznost, zadovoljnost in pokorščina; napake so: kletvina, nezmernost in pa nevoščljivost. —

Njih pregovori so: Dan se izza rana lovi; komur se je molit, s tem se ni borit; ki ne vaga, nema blaga; brez skri-valca ni kralca; nepovabljenemu gostu se stolec za vrata stavi; kar mačka rodi, rado miši lovi; delaj, ko da boš vavek živel, moli, ko da boš vale umrl; koliko vran belih, toliko mačeh dobrih; koder mačka spi, lonec pokrij; sita vrana lačni ne razume; trn se izza mlada špiči.

J. Kobe.

220. Goslar.

(Poleg polskega.)

Ob mestnih vratih sedi človek, krog kterega se od ranega jutra do trde noči neprestano zbirajo ljudje. Razni ljudje se shajajo ondi, in le redko kedaj se naključí, da bi se mimogredoči ne ustavil, da čuje miljene glasove revnega starčka. Človek, na kterega so obrnjene slehernega poslušavca oči, sedi na kamenu pri poti in vleče s kratkim lokom po prostem orodji, po tako zvanih javorjevih goslih. Med prijetno glasbo vpleta vselej enoglasno pesem, s katero slavi dela hrabrih junakov, ki so že živeli ob tisti dobi, ko se še ni bilo polje Kosovo napojilo s srbsko krvjó, in oni, ko so se bili rešili smrtonosnega groma in se poskrili po nedostopnih pečinah hercegovskih in črnogorskih.

Človek ta je slep goslar. Na licih se mu poznajo žarki solnčni, kar pa tudi ni čuda, ker sedi ves dan pred vasjó ali pred mestom in gleda proti nebeški višini na neizmerno modrino, po kateri letajo raznobojni oblaki in se pomiče solnce, čegar žareči žarki se mu vpirajo v zaprte zrenice. Predno si znoj s čela obriše, prime še za čarobne strune svojih gosli, in kakor bi hotel solnce prisiliti, da mu razsvetli večno temo, sledi mu z zatisnjenimi očmi. Njegove oči se ne bojé žarkov velike dnevne zvezde, kajti zrenice so zaprte za zmeraj in ne poznajo modrine nebeške; one ne vedó, kaj je krasota vesele pomladi; on ne pozná ne sveta ne ljudi in kar se v njem giblje in živi, ni pogled sedanjosti, marveč spomin davnih in preteklih časov. Kar on z žalostnim glasom popeva, to ni radost pomladi in iskrenost ljubezni, marveč velika, da-si ravno s slabim in prostim glasom pa s tolikanj večó dušno radostjo popevana dogodivščina nesrečnega naroda.

Kraj njega leži na tleh širok klobuk, ne da bi ga varoval solčne vročine, ampak da čuva sivo glavo neprijetnega dežja. Dobrosrčni Serežanje in Bosnjaki mu mečejo v skledico bakrenih penozov za zlate pesmi, s kterimi slavi neumrle junake Lazarja, Kraljeviča Marka in Miloša.

Slovani na južnem bregu Donave so národ, ki se med drugimi lepo odlikuje v vojnem značaji. Oni so jako utrjeni sinovi narave, pa tudi priprosti v vsem svojem življenji in blagega srca. V Črni gori se vedno bojujejo s Turki, ki so se naselili po neprijaznih dolinah njihove dežele; pa zakaj trpé neprenehoma taki boji? Zavoljo kamenitih sten in visokih planin. Komaj zagleda še otroče beli svet, že mu visi orožje pri zibelki, in ko ga zakrije črnega groba večna tmina, ki skoro vsakega Črnogorca v boji zasači, neha še le vojak biti.

Na bregu brze Drave in bistré Donave sta pripravljena Srb in Hrvat biti boj krvavi z divjim in sirovim sosedom Turkom.

Srb ne more pozabiti zlatih in srečnih dni o času Dušanovem; 45 zatorej je vsajena za zmeraj zavist v njegovih prsih in maščevanje proti zmagovavcu na Kosovem polji. Žena opravlja domače opravke in krepki sinovi obdelujejo z nejevoljo polje, pomilovaje nezmožne starčke.

Kaj dela starec?

50 Njemu je izročil dobrotni Bog dogodivščino národovo, da jo kot dedščino priobčuje v neumrlih pesmih pod milim nebom, razveseljevaje ž njimi bogoljubni svoj narod, ki jih v srce vsaja kot seme, iz kterega se bo razvil vojni duh.

Kdorkoli je na Srbskem slep rojen, ali ki ga je nemila 55 osoda oplenila za zmer solnčne svitlobe, onemu je Bog podelil drug vir čuvstva, da nadomestuje izgubljeno veselje; takim je dal Vsemogočni liro Apolonovo; njemu naredi oče ali brat gosli, s kterimi se on, prihodnji pesnik, napoti v goste loge stoletnih hrastov, da ondi pozorno čuje šumenje drevja, pihljanje vetra 60 in prijetno žvrgolenje veselih ptičic, z eno besedo: da si skuša vcepiti krasoto vse narave in vse ono, kar se je v njegovi duši preobrazilo, zopet preobraženo z močno silo svojih gosli iz globočine srca popeva.

Tako izučen gré zopet med ljudi, pred mestna vrata ali 65 pred vas, da ondi tiho posluša pesmi kakega goslarja; v njegovo dušo vcepijo se žive slike Dušana, Marka, Lazara in drugih. Zdaj je popolnoma izučen; v duši njegovi spreminja se slika za sliko, kteri odgovarja po lastnem umu izmišljena pesem; on je že skusil cenljivost Vil, in zdaj potuje od družbe 70 do družbe, od mesta do mesta, iz sejma na sejem, ter vcepuje dogodivščino svojega junaškega naroda v srce starih in mladih.

Gr. Krek.

221. O Vilah.

Vsacemu človeku je prirojeno, da si skuša pojasniti prikazni in dogodbe, ki je vidi v življenji, bodi si razlaga resnična ali napačna, da le zadostuje vedoželjnosti njegovi. Premnogo je prikazkov v naravi, kterih pravi vzroki so ostali duhu 5 neznan; ker pa človek vendar-le nekakega pojasnila potrebuje, zašel je v domišljije. Take domišljije so vsi bogovi in boginje poganske. Tako n. pr. je videl človek ognjeni blisk, slišal doneči grom in nehoté je prašal sam sebe: kaj je ta blisk? kaj grom? kdo ju nareja? Ker pa v starodavnosti še ni bilo spo- 10 znanja enega najvišega bitja, stvarnika vsega sveta, rodila se je sama od sebe misel, da neko skrivno bitje vse to nareja; to bitje pa so si mislili v podobi njim najbliži, v podobi človeški, in imenovali so je Peruna.

Vse basnoslovje starodavnih poganskih narodov torej ni nič 15 družega, nego poosebljenje prirodnih moči in prikazni. Ker

so mu bile prirodne moči tu koristne, tam škodljive, nazival je je dobre in zle; in ker jih ni mogel premoči niti se jim ogniti, menil je videti povsod bitja, bolj mogočna in viša od sebe in imenoval je je bogove — dobre in hude. Taka bitja si je mislil človek nevedni in neizobraženi povsod, kjer je imel kaj pred seboj, česar mu prosti um ni mogel koj pojasniti. Morje in reke so imele svoje povodnje može; vsaka gora, vsak gozd, celó posamezna drevesa svoje čaravnike in čaravnice, svoje vile, škrate itd. — Take poseobljene prirodne moči so tudi Vile, o katerih jugoslovanske pesmi in pravljice tolikrat pojó in pripovedajo. Vile se ločijo po svojih prebivališčih v Vile zračne, ktere v zraku, Vile pogorske ali zemske, ktere na zemlji, in Vile povodne, ktere v vodi prebivajo. Po duševnih lastnostih so dobre ali zle. Vile zračne so skoraj vselej dobre, Vile povodne vselej zle; Vile zemske so včasih dobre, včasih hude. Ta delitev se kaj lahko pojasni in opraviči: z neba se človek nadja vselej dobrega, izpod zemlje hudega; na zemlji pa se vrsti dobro in zlo.

Prosto ljudstvo pripoveda, da so Vile podobne krasnim mladim devicam v belem oblačilu. Lica so bledega, lasé pa imajo zlate in dolge, da jim segajo razpleteni čez čelo in pleča do tal; pa nimajo zastoj taciñ las, kajti v njih imajo svojo moč in življenje. — Oči se bliščé kakor solnčni žari, in glas imajo tako prijeten in mil, da si človek misliti ne more tacega. Kdor je slišal Vilo peti, ne pozabi tega glasú vse svoje žive dni, tako krasno in miloglasno pojó. Telo Vilino je tenko kakor jela na gori in lahko kakor ptica ter ima krila, včasih zlata.

Vile so dobrim, poštenim, zlasti junaškim ljudém velike prijateljice. Kdor se ž njimi pobrati ali posestri, blagor mu! Naj hoče potem kar koli, vse mu gre po sreči, v vsacem še tako težavnem boju premaga, kajti povsod mu je Vila na strani in mu pomaga. In njena pomoč ni kar si bodi, ker njej ni kmalo kdo kos. Vse narodne povesti vedó le o malo malo junacih povedati, ki so Vile premogli; nekteri trdijo to celó samo o dveh: o kraljeviču Marku in o banu Sekuli, ujcu Sinjanina Janka. —

Imajo pa Vile še druge prednosti. Najmanjša gotovo ni ta, da se lahko spremené, v kar hočejo; vendar se to zgodi le malo kedaj. Vsaka Vila je dobra prorokinja in pozna tudi vsa zdravila; noben človek je ne preseže v modrosti. Vedoče so tudi v raznih družih umetnostih: zidajo gradove tako krasne, kakoršnih svet še ni videl; junakom kujejo sablje, s kterimi preseka železo in najtrši kamen kakor gobo; darujejo jim konje, da na svetu ni enacih; izdelujejo umetne čolničke, v kakoršnih se še noben človek ni vozil; imajo pa tudi vetrove, dež in točo v svoji oblasti.

Vile zračne prebivajo na zvezdah in oblakih v zlatih in z biserji okinčanih gradovih. Tam zbirajo oblake in bliske in se igrajo ž njimi. Kedaj pa kedaj se ponižajo tudi na ubogi svet, na kateri gledajo iz svojih visocih gradov, pa prorokujejo ljudem 65 in je varujejo marsikterega zlega, podučujejo je tudi v raznih vednostih in umetnostih.

Vile zemske so v vsem podobne zračnim, samo noge imajo neki konjske ali kopitaste; zato je imajo tudi vedno zakrite z belim zavojem. Pripoveda se, da so bile Vile ošabne in pre- 70 vzetne deklice, zato je je Bog preklel in jim spremenil noge v konjska kopita. Na to so pobegnile v gozde, da lože prikrijó svoje sramotne noge. Drugod pa se pravi, da se rodé Vile iz neke trave, ki raste po planinah. Na perji te rastline je videti za rana, ko rosa mine, neka bela pena; iz te pene, pré, rodé 75 se Vile. Ločijo se Vile zemske v gorske in poljske ali planinske, — pogorkinje in planinkinje.

Vile pogorkinje se rodé na gorah, lové zver po planinah, zato imajo ostre puščice. Vrh tega se bavijo s petjem, z različnimi igrami, s plesanjem „kola“, dalje s prorokovanjem, z 80 zdravilstvom in drugimi umetnijami. Kedar so dobre volje, obiščejo tudi ljudi in se menijo ž njimi, govore pa tudi z živalmi; večkrat so je že videli jezdit na divjih konjih, jelenih itd. Včasih zvbijajo lovce, pastirje in junake med sé in je storé srečne ali nesrečne, kakor se jim zdi. Kedar so zle volje, takrat rade 85 pošljejo človeku kako nesrečo; omamijo ga, da v gozdu zaide, ali ga oslepé, ohromé ali pa še celó na drobne kose raztrgajo. In kdo bi si mislil, včasih si napravijo tudi med seboj vojsko in kako strašen boj mora to biti! Tako vpitje in žvenketanje orožja se razlega, da goré odmevajo in se zemlja potresa. Naj- 90 rajše imajo vendar-le petje, in Vile pevčice so najbolj znane; največkrat se jih spominjajo narodne pesmi in povesti. Toda v katerem jeziku prepevajo, tega se ne more nobena živa duša dozvedeti; le to je znano, da so njih pesmi vesele, podobne poskočnicam. Pojó pa tako krasno in mило, da bi jih več dni 95 zapored poslušal, pa bi ni lakote ni žeje ne čutil.

Pogostoma se spominjajo tudi Vile prorokinje, lekarice in glasonošé. Trdijo celó, da imá vsak junak in vsak pošteni človek svojo Vilo posestrimo, kateri je dolžnost, da pride svo- 100 jemu varovancu v vsaki nesreči na pomoč. Svojim pobratincem dajó večkrat krasno, dragocene darove, pa tudi vsakemu drugemu, kdor jim kaj dobrega stori n. pr. ako jej senco naredi, če na solncu spava ali pa jo lepo pozdravi, če jo sreča na poti.

Prebivajo po gorah v podzemskih jamah. In kakošne so te jame?! Notri je velik prekrasen vrt, posejan z najlepšimi 105 cveticami, raj prvih staršev ni mogel biti lepši — in njih poslopja — ta so iz čistega kristala, bliščečega kakor najčistejše

steklo, tla so posuta s cveticami in biseri in na sredi stoji miza, prepolnjena z najboljšimi jedmi in pijačami — vse v posodah iz rumenega zlata. Ali gorjé človeku, ki bi stopil nepozvan v njih prebivališče! Hipoma bi se vse spremenilo v golo skalo; 110 tudi zlato in biserji, ki s solnčnimi žarki vred jamo razsvitljujejo, postali bi trd kamen. Pa bi moral tak nesrečnež bloditi po temi dalje in dalje, dokler bi strašno ne poginil.

Vile poljske ali planinkinje so prav take kakor gorske, samo da prebivajo na poljih in ravninah. Hodijo posebno rade 115 po paši, na holmcih in razpotjih pa plešejo; včasih se vsedejo in češejo zlate lase. Videli so jih že tudi o luninem svitu, kako so okoli grobov ubitih ljudi s plamenečimi bakljami v rokah „kolo“ plesale. Vile poljske so sploh dobrotljive. Bili so neki takrat zlati časi, ko so Vile se sprehajale po poljih. Ljudjé 120 so bili z malim zadovoljni, polje je rodilo čisto pšenico, in ker so bili ljudjé dobri, pomagale so jim tudi Vile dostikrat žeti, pleti, travo kositi in sploh pri vsacem delu. Od kar pa so se ljudjé izneverili starim navadam in čednostim, od kar so pastirji opustili piščali, tamburo in petje in namesto tega jeli na pašah 125 kleti in vpiti ter z bičem pokati; od kar so jeli ljudjé celó iz pušek streljati in narode preganjati — od tistega časa so izgubile Vile iz naših logov in dobrav in pobegnile — Bog vé kam v ptuje dežele. Redek je človek, ki bi jim bil še dan današnji všeč. Tak poštenjak jih še vidi kedaj, kako po polji plešejo, 130 ali pa na goli skali sedé plakajo in tugujejo v žalostnih pesmih.

Vile podvodkinje so tudi dvojne: take, ki so na pol ribe in na pol device in prebivajo samo v vodi, zlasti pa v morji (morske device ali deklice) in pa take, ki prebivajo v rekah, jezerih, studencih in večkrat iz njih prihajajo na suho in so 135 vse belim krasnim devicam podobne. Vile vodne so skoraj vse hudobne. O jasni mesečini se dvigajo iz vode; hipoma se vsa voda razpeni in vznemiri, in pri taki vodni nevihti skačejo in plešejo po valovih in bregovih. Večkrat vodo ostrupené, zato ni nikdar zdravo piti tako vodo, kjer Vile prebivajo; lahko se 140 zgodi, da bi moral celó umreti. Posebno se razsrdé, če jim kdo vodo skalí. Na večer jih je večkrat videti, kako plešejo in prepevajo nad vodo. Keđar se razsrdé, skalé vso vodo, zbudé vetrove in valove, da se v sosednjih lésih drevje lomi in gorjé človeku, ki bi se v tacem času vozil po vodi. Fr. Marn. 145

222. Verstvo starih Slovencev.

Naši predniki so bili iz začetka ajdje; imeli so namreč malike in so mnogim bogovom čast skazovali. Pa vendar se nahaja že tudi takrat pri njih misel na eno bitje, ki zemljo,

zrak in nezmerni nebes vlada in kteremu so podvrženi tudi drugi bogovi. To bitje so vsi rodovi imenovali Boga, kar ravno kaže, da je bila ta misel splošna že pri starih Slovencih. Ta vera v eno najvišje bitje je res pri naših ajdovskih prededih imenitna in čudna, pa nekoliko saj se da ta prikazen umeti. Pomniti je najpred to, da so si ohranili vsi narodje nekaj izročila o božjih rečeh že iz ust svojih očakov. Slovenci so dalje prebivali po neizmernih planjavah. Krog in krog so videli narave krasoto in blagoslov in vrh sebe čisto, temnovišnjevo, po noči z zvezdami brez števila krito, daleč segajoče obnebjje. Človek, ki je tako stal v tej planjavi, ozrl se in vse lepotije zemlje, neba in zraka videl, in zraven le kolikaj občutljivo srce imel, ta je moral misel dobiti na večo ko malikovo moč, ki vse te svetove drži in naravo s kinčem oblači, ktera moč je očesu nevidna, pa duhu, ki krog in krog njeno vladbo zaznava, razumljiva in vidna.

Pa zraven enega najvišjega bitja so molili Slovenci še več drugih bogov, kterim so posebne navade ali naravne prikazni ali svoje posesti posvečene mislili. Boga gostoljubnosti so imeli Radegosta, kteremu so pripisovali tudi poglavarstvo nad vsemi drugimi veselicami ter rodovitnost cele zemlje. Poglavn 25 praznik tega boga je bil jeseni; takrat so mu duhovni darovali in mu v rog, ki ga je v roci imel, nalivali novega vina in novega medú. Pri tem se je prorokovalo tudi o rodovitnosti prihodnjega leta. Ako je bilo v rogu še kaj od prejšnjega leta, bila je to vesela prikazen, ki je gotovo srečo tudi za drugo leto obetala; ako je bil pa rog prazen, bilo je to znamenje prihodnje nerodovitnosti in v žalosti se je množica po darovanji razšla. Prorokovali so slovenski duhovni pa tudi iz ptičjega leta, iz zamotanja črev pri živalih, ki so bile v dar zaklane, in še iz drugih znamenj, n. pr. iz stanja zvezd na nebu i. t. d. Za Radegostom se je največa čast skazovala Triglavu in Svetovidu (Svantevidu). Mislili so si ga s štirimi obrazi, obrnjenimi proti štirim stranem svetá, tako da vse stvarjenje in početje vsega človeškega rodú pregleduje. Triglav jim je bil gospodar zemlje, morja in zraka, in zarad te trojne oblasti so mu tudi tri glave pripisovali, in ga tudi po teh treh glavah Triglava imenovali. Bog oblakov, groma in bliska jim je bil Perun, bog časa Gruden, boginja in bog ljubezni Živa in Lelj, bog razuzdanosti Kurent, kteremu so pustne večere z mnogoterimi burkami in veselicami obhajali. Tudi zvezde, luno in solnce so Slovenci zelo častili, in zlasti zadnje kresne dni solncu na čast s plesom in zažiganjem gromad praznovali. Pa tudi slabe in hude prikazni so si mislili podvržene posebnim duhovom. Boginjo smrti so imeli Morano, ki so jo na mnoge načine častili, in najbrž njej na čast tudi sedmine ali praznične

shode in gostarije sedmi dan po pogrebu obhajali. Vse hudo 50 pa, ki jih ni po naravni poti, temuč bolj po naključji zadelo, vse to so pripisovali Zlodeju, ki so mu tudi še hudir, škrat, netek itd. rekali. Tudi svoja zemljišča in črede so devali pod brambo nevidnih varhov, tako n. pr. je čul nad njih ovcami bog Veles, da se niso pogubile in jih niso volkovi in 55 divji turi napadli.

S temi ajdovskimi mislimi so stari Slovenci več stoletij na Ruskem živeli, srečni in v obilni posesti čred in zemljišč, vedno pridni in veseli, nikomur v škodo, s svojim kmetovanjem pa vsemu človeštvu v prid.

J. Trdina. 60

223. Sv. Rupert.

V drugi polovici šestega stoletja je stoloval v Reznu, v starem, mnogostolpnem glavnem mestu bavarskem, poganski pa blagodušni vojvoda Teodo in je skrbeč premišljeval žalostni stan svojega ljudstva. Dežela je sicer vživala mir; pasle so se po njenih zelenih travnikih mnogoštevilne črede in rodila je 5 sadú v vsej obilnosti; ali dušni in nravni stan prebivavcev je bil kaj žalosten. Ljudstvo je bilo sirovo, uporno, sprideno; njegove prejšnje čednosti: čistost, poštenost, blagosrčnost so se bile pogubile v bojnih viharjih, ki vse strasti razbrzdajo, in njihovo mesto je zavzela nepotolažljiva prepirljivost in neukrot- 10 ljiva bojaželjnost. Nevednost je bila tolikanja, da celó prvaki niso znali svojega imena začrkati, lov in kolovratno radovanje je bilo svobodnjakov in plemenitašev venomerno slastno opravilo, hlapci pa in podložni so z mučnim delom in s pretežno tlako svoje moči gulili in nemilo skoprnévali; ob slednji priliki 15 naravljane gizdave gostije niso nikdar nehale brez krvavih spominkov; kradež in grabež ljudi in živine, pokončevanje polja, radovoljno prestavljanje mejnikov — vse to so bile le navadne pregrehe, ki niso nobene sramote, ampak le pičlo denarno globo naklanjale. Sicer so bili rimski naseljenci in četniki zasejali 20 seme krščanske vere po posameznih krajinah, posebno po bregovih donavskih in inških; ali to so bili le medlevi utrinki, dremotni žarki v temni noči občne zdivjanosti. Celó tisti, ki so se kristijane nazivali, imeli so le pomanjkljive, z najsirovejšimi vražami namešane spomine in zaumke od krščanstva in so bili 25 le nekoliko vnanjih oblik in šeg službe božje ohranili, tako da so Boga in bogove, Kristusov križ in pa Vodanove hraste skup in enako častili. —

Tedaj sliši vojvoda Teodo, da biva v Vormácii pri Renu škof, poln gorečnosti, kreposti in učenosti, Rupert ali Hru- 30 odbert. Po nagovarjanji svoje krščanske žene Regintrude

napoti poslance tje k svetemu možu in ga povabi na Bavarsko, da bi ljudstvu sv. vero oznanoval in je vzdignil iz divjaškega stanú, da bi dospelo do imenitnosti in olike sosednjih ljudstev
 35 Longobardov in Frankov. Služabnik božji se veseli, da mu je priložnost dana, imé in čast Gospodovo po daljnih krajih razširjati; prevdarno pa pošlje poprej nekoliko sprevidnih môž na Bavarsko stan dežele razgledat: ali je pač zemlja ugodna za seme evangeljsko. Glas sporočnikov je vabiven; pride torej z nekoliko
 40 mašniki v Rezen, in vojvoda ga sprejme z veliko sijajnostjo. —

Rupert je bil kraljeve rodovine merovinške in škof v Vormácii; njegovo mladost in poprejšnje življenje, zlasti pa njegov vek in tedaj tudi dobo njegovega prihoda na Bavarsko nam zagrinja goste teme krilo, kterega nam tudi najbistreje oči
 45 pojasniti, najzvesteje preiskovanje vsega razgrniti ne more. Bodi nam torej vodilo starodavno solnograško sporočilo, katero prenatanko preiskovanje sedanje dobe bolj in bolj potrjuje. Poleg tega je bil Rupert v drugem letu vladanja kralja Kildeberta II. v Avstraziji, tedaj l. 576, škof v Vormaciji in je prišel l. 580
 50 na Bavarsko. Ž njim se po teh noriških pokrajinah obudi novo življenje. Poln apostoljskega duha se z vso močjó uda svojemu sv. poklicu: oznanuje zveličanske nauke, razsvetljuje in ogreva otrpnela srca Bavarov po bregovih donavskih, krsti vojvoda, njegove otroke in vse dvorjane ter mnogo velikašev — zgled
 55 vladarjev namreč je bil pravilo podložnim. Po tej srečni žetvi Gospodovi se pelje, oznanovaje in krščevaje po Avstrijskem, po Donavi doli v spodnje panonske kraje; obišče Ptuj in Celje, kjer sv. Maksimilijanu, slovenskemu apostelju na čast, prvo cerkvico posveti, njegovo truplo pa nese s seboj v Lavreak,
 60 kjer je sv. mučenec za škofa bil; tam podrto cerkev zopet postavi in z duhovnimi preskrbi, potem pa se po stari rimski cesti obrne proti goram. Ali kmalo spozná, da se mora za vspešno evangeljsko oznanovanje stanovitno mesto pripraviti in gotov škofijski sedež postaviti, da se raztresenim krščanskim občinam
 65 po skupnem središču obstojna trdnota in krepka rast vstvari in enota zatrdi naukom in obredom. Po mnogem popotovanji postavi v samotni sodolini, sredi ktere majheno jezero stoji, cerkev in stanovališče za se in za tovarše. Med tem pa zvé, da je pri reki Juvavu, tri ure proč hoda kraj, kjer so za časa
 70 Rimljanov stale trdne stavbe, ktere pa so od ljudskega preselejevanja sem v razvalinah. To mu je bil migljej od Gospoda: ako naj njegovo delo trdne korenine požene, mora se nasloniti na ostanke rimske olike. Gre tedaj po zaznamovanem potu in pride v kraj, kjer reka med strmim skalovjem izmed gorá
 75 šumi, kjer se odpre široka dolina, obdana z gozdnimi višinami, za kterimi na treh platéh orjaško gorovje svoje z večnim snegom pokrite kope proti nebu dviguje. Tam tedaj, kjer si izmed

gorske ožine strugo koplje Juvav po ravnini, najde razvaline Juvavije. Solnograd, biser južnonemški, kjer se veličasten planinski svet na majhenem prostoru divno druží s preprijetno planoto, domačinu v radost, ptujcu v občudovanje, — bil je takrat le nagomiljeno mirje puste groblje podrtih palač, zlomljenih stebrov, razpokanih obokov, razrušenih stolpov in razmajanih sten, nadviševano od sivega skalovja in obsenčevano od temnih jelk, obraseno z divjo ostrógovino in z gostim grmovjem — zgolj pušča sredi divje puščave.

Rupertu se ta kraj za stalno naselišče zdi tako pripraven, da mu ga vojvoda v last podari. Rupert se urno in krepko dela poprime in sezida v znožji visocega pečevja zalo cerkev in velik samostan na čast prvaka aposteljnóv sv. Petra kot duhovno gojišče za bavarsko deželo. Na vzhodnjem brdu gore, kjer je nekđaj stala rimska trdnjava, postavi pozneje tudi samostan za nune in ga izroči vodstvu Erentrude sorodnice, ki je bila z nekoliko pobožnimi ženami in devicami za njim le-sem prišla, da bi po svoje krščansko olikovanje ženske mladosti pospeševala. Več ko dvanajst stoletij je od tistihmal minulo, in oba samostana so bolj ali manj čutno časa mogočne peroti ovihravale, ali njuna tihotna delavnost se je ohranila do današnjega dneva. Rupert povzdigne še ne čisto razpadla poslopja iz groblje in droblje in privabi mnoge družine, da mesto vedno večje in lepše prihaja. Nazivalo se je v začetku Petrinija; pozneje je pa dobilo ime poleg vode Salce, starega Juvava, poleg našega izgovarjanja pa od bogatih tamošnjih zakladov. To je bil začetek škofije Solnograške, ki si je v toku časa toliko dežele in posestva pridobila, da je ko neodvisna kneževina slavitó in častito stala v prvi vrsti duhovnih držav po Nemškem. Sempeterski samostan pa je bil glavno središče krščanske olike po vsej okolici. —

Sv. Rupert, tudi Slovencem, zlasti goratanskim; vse časti in hvale vreden, skrbi na vsako plat za dušno in telesno blagostanje svojih ovčíc. Truda zdelan, starosti hromoten čuje, da mu bije ura delopusta; skliče torej brate, in postavi sv. Vitala za opata v samostanu in za naslednika v škofijstvu. Obe pravovernosti po solnograški vladikovini položi po več ko štiridesetletnem delovanji na polji Gospodovem in v osemdesetem letu življenja trudne ude k počitku; roka večne ljubezni mu zatisne oči — leta 623 na dan vstajenja Gospodovega, ktereга spomin se je v starih časih zmeraj 27. marca obhajal. — Solni studenci v Halajnu, Berhtesgadnu in Rajhenhalu so bili že tistih dob dobro znani in porabljeni; ali Rupert je neki s pomočjó umetnosti prišel tudi do solnih zalóg po notrinah gorá in on je začel solnik prekuhávati. Zatorej se obrazuje tudi s solnjákom v roci.

Dr. J. Rogač.

224. Začetek križanskih vojsk.

Konštantin Véliki, ki je bil prvi izmed poganskih cesarjev k sv. veri pristopil in svoj cesarski sedež iz Rima v Carigrad prestavil, prepovedal je v začetku 4. stoletja vsa preganjanja zavoljo vere, pomiril kristjane in pravemu Bogu častivno službo vpeljal. V ta namen je ukazal na svoje stroške sezidati v Rimu cerkev sv. Janeza v Lateranu, ki jo še dan danes imenujejo prvo celega sveta, in mnoge lepe božje veže v Carigradu; ravno tako tudi drage cerkve v Jeruzalemu nad božji grob, v Betlehemu, kjer je bil Jezus rojen, in na Oljski gori, kjer se je bil v nebo vzdignil. Od tačas so bližnji in daljni kristjani, zlasti iz zahodnih dežel, čedalje bolj ta sv. mesta v Judeji pobožno obiskovali. Grški cesarji, nastopniki Konštantinovi, ti so radi videli dan na dan večje število romarjev v Jeruzalem prihajati; kajti prinašali so iz večernih dežel veliko denarja in ga popuščali po cesarskih deželah.

Saraceni, arabskega rodú in mohamedanske vere, ki so bili od sedmega stoletja sv. mesta pod svojo oblast spravili, kristjanov niso nadlegovali; marveč so jim v Jeruzalemu lastnega patriarha in očitno službo božjo dovolili. Tudi njim se je dobro zdelo, da so romarji iz zapadnih krajev veliko denarja v deželi popuščali. Ali število romarjev, ki so iz večernih dežel hodili božji grob in druga sv. mesta obiskovat, prihajalo je zmeraj večje, zlasti h koncu devetega stoletja, ker so kristjani menili po pregovoru: „tisoč in ne več tisoč let“, da tačas bo konec sveta. Ne samo priprosti ali ljudje nizkih stanov, tudi imenitni knezi, žlahtniki, škofje, menihi itd. so hodili na božjo pot v Jeruzalem ali po samesi ali pa tudi v velikih trumah. Saracenom je bilo tega zadnjič preveč: bali so se od kristjanov kakega punta ali tudi kake vojske; zato so jim začeli davke nakladati in jim na mnoge druge viže zabavljati.

V devetem stoletju so prišli divji Turki, tudi mohamedanske vere; ti so Saracene zapodili in sveta mesta pod sé spravili. Turki so pa kristjane hudo stiskali in strašno z njimi ravnali: cerkev božjega groba so spremenili v mohamedanski tempelj in iz cerkve Gospodovega vstajenja so naredili konjski hlev. Od romarjev so tirjali velike davke; kdor jih ni mogel plačati, ta ni smel v mesto. Mnogi, bolj siromašni romarji, ki so prišli čez leto hodá daleč sv. mest obiskovat, morali so, od težavnega pota in stradanja posušeni in oslavljeni, ne videvši božjega groba, pred mestnimi vrati ostati, kjer so brez tolažbe, mestno ozidje pobožno kuševaje, v revščini pomirali.

Papež Silvester II. je že konec desetega stoletja v imenu jeruzalemskih kristjanov vse verne opominjal in prosil, naj se vzdignejo in v jutrove dežele podajo svetih mest rešit never-

nikom iz rok. Pa to opominjanje ni obrodilo sadu. Med tem 45 so romarji sveta mesta še zmeraj v velikih trumah obiskovali; po poti nazaj in doma pa zelo tožili, kako hudo Turki kristjane stiskajo in kako prav da bi bilo, kristjanom v svetih mestih na pomoč iti. Papež Gregorij VII., mož krepkega duha, želel je kristjane jutrovih dežel, ki so se bili blizo dve sto let poprej 50 samovoljno od rimske cerkve odločili, spet pod svoje peroti spraviti in iz Jeruzalema s časom sveto vero naprej po vzhodnih deželah razploditi. Zató je pisal leta 1074 nemškemu cesarju Henriku, naj se vzdigne svetih mest rešit in da mu hoče v ta namen sam 50.000 mož dati. Ker pa je tačas cesar mnoge 55 druge opravke imel, zató iz tega nič ni bilo in vse je pri starem ostalo.

Čez dvajset let pozneje gre Peter, iz francoskega mesta Amiena doma, zbog svojega samotarnega življenja tudi puščavnik imenovan, na božjo pot v Jeruzalem. On je bil že nekterikrat 60 prej o časih, bolj prijetnih za kristjane, sveta mesta obiskal in z lastnimi očmi videl, v kakošnih strašnih stiskah, v kakem zaničevanji in revščini se znajdujejo sveta mesta in jeruzalemski kristjani. To ga močno vžge, da srčno stopi k Simeonu, patriarhu v Jeruzalemu, in se ž njim o tem posvetuje. Peter ga 65 poprosi za pisma o tej reči na papeža, gre na večer pred odhodom iz mesta še k božjemu grobu molit, in po noči v sanjah se mu je zdelo, da sliši glas z neba rekoč: „Vstani, vstani brž in skrbi, da se bo moja zemlja iz rok nevernikov otela“. On se zdaj dosti krepkega misli, da bo oetje svetih mest in 70 jeruzalemskih kristjanov srečno izpeljal.

Peter se podviza, gre naravnost v Rim, podá pisma papežu Vrbanu II. in mu še živo z besedo dopové, v kakošnem revnem stanu so sveta mesta, in kako hudo Turki kristjane stiskajo in tarejo. To gane in omeči sv. očeta do solz, on reče 75 zdaj Petru: „Pojdi! nagovarjaj in napravljaj kristjanska ljudstva, njih kralje, kneze in veljake k velikemu delu, k sveti vojski; za vse drugo bom že jaz sam skrbel“. Peter, od papeža pooblaščen, hodi od mesta do mesta, od dvora do dvora, bos, gologlav, od posta in truda izčrpan, da je suhi pošasti po-80 doben, in v raztrgani suknji, v kateri je bil sveta mesta obiskal. Božje razpelo v roki drže, pridiga v cerkvah, na trgih in poljih. Ognjeni pogled iz njegovih globoko vsajenih in vnetih oči slednjega presune; kdor ga čuje, meni, da sliši proroka glas in ostrmi; človeštvo se da po večernih deželah za božjo čast ne-85 dopovedljivo vneti. Veliko je že bilo vojsk na svetu, pa le iz napuha, iz jeze in sovraštva, iz lakomnosti ali zbog drugih posvetnih dobičkov; zdaj pa edina misel, božji grob in druga sveta mesta nevernikom oteti, vse večerne kristjanske narode tako vname in spodbode, da so ljudje iz kraja pripravljani 90

vzdigniti se, v jutrove dežele iti in se za Gospodovo čast in za sveta mesta poganjati. Sivi starčki poiščejo svoje zarujavelo orožje; fantje se vadijo sulice krepko držati in se ž njo zaganjati. Povsod se govori in dopoveduje o velikih znamenjih: 95 tukaj padajo zvezde z neba kakor sneg, tam vidijo na nebu ognjen pot proti vzhodnim deželam; vrh vsega drugega razglasé še, da je mogočni cesar Karol Veliki, ki so ga bili že blizo tri sto let poprej k očakom v grob položili, zdaj v Ahenu od smrti vstal, da bi sam sveto vojsko v vzhodne dežele vodil. 100 Če tudi ni bilo vse to res, vendar priča, kako goreče so se dali ljudje tistih časov za božje reči vneti, in da so se bolj za božjo čast, nego za posvetne dobičke poganjali.

Kedar je bil Peter svojo naročbo opravil, povabi sv. oče Vrban II. velik cerkveni zbor v Piačenco na Talijanskem 105 mesca sušca 1095. leta. Toliko škofov, zlahtnikov in drugih gospodov se je bilo sešlo, da so se morali pod milim nebom meniti. Ako so ravno v tem zboru poslanci grškega cesarja Aleksija Komnena trdili, kako silno in potrebno da je Turka, ki se zmerom na vse kraje širi, v strah prijeti, in ako so ravno 110 mnogi talijanski gospodje vpili, da so pripravljene na sveto vojsko se podati, vendar se ni bilo še v tem zboru pravega sklenilo.

Za malo mesecev pozneje gre sv. oče Vrban v Klermont sredi Francoskega, kjer se je bil na njegovo povelje drugi veliki cerkveni 115 zbor sešel: prišlo je skup trinajst nadškofov, 200 škofov, 4000 opatov, proštov in drugih duhovnikov, in zraven njih še 30.000 knezov, vitezov in drugih deželnih gospodov. Sredi zbirališča pod nebom je bil visok oder napravljen s častljivim sedežem ali tronom. Papež stopi na-nj od svojih kardinalov spremljen; 120 Peter začne na njegovi strani prvi govoriti, in povzdigne svoj glas, o zelo veliki tihoti, za božji grob, za sveta mesta, za kristjane v Jeruzalemu in za božjo čast s tako gorečnostjo, kakor še nikoli, da sam grozno omečen in ganjen je moral umolkniti. Vsem se solze uderó; eni zdihujejo, drugi stokajo, 125 slišavši, kaka nečast se božjemu grobu godí. Ždaj se vzdigne in konča jeremitovo govorjenje in sam sv. oče reče: „Ne bom obrisal vaših solz; rajše izjočimo, moji bratje, grenko žalost, ki jo čutimo zastran gnjusobe na svetih mestih; pa gorjé, gorjé nam, če drugega nimamo ko solze; gorjé nam, če še dalje pustimo zemljo našega Gospoda v rokah ognjusnim nevernikom! 130 Ni prav ne, da bi slepi Turki gospodovali po krajih, kjer je bil naš Zveličar rojen, kjer je živel in za naše odrešenje trpel in umrl. Iz Jeruzalema nam je beseda Gospodova došla. O vrnite se, potočiči sv. vere, nazaj k svojemu studencu. Ali si 135 bo moral Gospod drugih vojščakov obuditi? Ali hočete čast, pod njegovim slavnim banderom vojskovati se, drugim pustiti?

Ali vendar ne zdramite se iz svoje tožljivosti! Na noge, vi junški žlahtniki! v jutrove dežele z vami! Tam maščujte velike krivice nad nevérniki, tamkaj spokorite svoje rope, požiganja in mnoge nad mirnim človekom storjene moritve. Vi odrtniki 140 ubogih vdov in sirot; vi divji razbojniki in gladni jastrebi; vi, ki ste svoje roke najrajše s krvjo svojih bratov omadeževali, brž z vami v vzhodne kraje čistit svojih mečev s krvjó nevernikov! Vi dozdej hudičevi vojščaki, postanite zanaprej vojščaki živega Boga! Nič se ne bojte pod njegovim svetim banderom! 145 Vzdignite se tedaj in pojte tje! Vi plemenitniki in drugi vojščaki, vi bogati in ubogi, vi vsi, kakor ste se tukaj sešli, vzdignite se! Nobena zaveza, ne do žen, ne do otrok, ne do blaga vas nikar ne zadržuj. Spomnite se besed Gospodovih: kdor očeta in mater bolj ljubi od mene, ta ni mene 150 vreden; in kdor zapusti hišo ali brate ali sestre ali očeta ali mater ali ženo ali otroke ali njive za mojega imena voljo, ta bo stokrat toliko prejel in večno življenje posedel. In da ne bo celó nobena skrb vaših src pri tem žalila, vsi vaši so od zdaj pod skrbjó, varstvom in brambo svete cerkve. Enako 155 oznanjamo tudi vsem, ki bi se predrznili, vam na sveti vojski ali vam doma kaj zabavljati, vas ali nje kaj oškodovati, kletev svete cerkve!“ Zadnjič je še zapovedal, da vsi, ki se bodo na to vojsko podali, naj si dajo na desno ramo iz rudečega sukna ali svile križ pripeti ali prišiti, da se bodo po njem od drugih 160 ljudi ločili. Kdor si je pa dal tak križ na ramo pripeti, ta je bil, kakor bi bil prisegel na sveto vojsko iti; od tod so se tedaj ti vojščaki križanci imenovali, in te vojske križanske vojske.

Ko papež izgovori, vstane silo velik hrup in vpitje po 165 vsem zbirališču: Bog če! Bog če! Ta beseda postane navadna, da so ž njo eden drugega na križansko vojsko vneli in spodbadali. Zdej poklekne škof Adhemar pred papeža in ga poprosi za dovolitev, da bi na sveto vojsko šel; papež ga izvoli pri tej vojski svojega namestnika, in mu pripne rudeči križ na desno 170 ramo. Od visokih gospodov je bil mogočni grof Rajmund iz Tuluza prvi, ki je za križ poprosil; za njim jih je še na tisoče pristopilo in križ vzelo. Vse je htelo v jutrove dežele iti; pomenili so se pa bili in besedo si dali, da se hočejo na veliki šmaren (vel. gospojnico) 1096. leta vzdigniti. 175

Zdej vstane veliko gibanje in rožljanje po vseh zahodnih deželah; umetni kovači imajo dela, da ne vedó kam ž njim, ne samo z orožjem, namreč zelo velikimi in težkimi meči, sulicami in strašnimi okovanimi tolkavnicami, ampak tudi z železnimi oklepi za vse žlahtnike, ki so bili od glave do pet z že- 180 lezom oblečeni. Eni so poprodali svoje lepo premoženje po zelo nizkih cenah, da potreben denar za tak pot in vojsko dobé;

drugi so zastavili iz enakega namena svoje grajščine ali cele knežije kraljem ali drugim knezom. Judje si delajo s posojili 185 grozno velike dobičke. Marsikteri menijo, da jih ne bo več nazaj, in da si bodo, če ne umrjó, s svojo junakostjo v vzhodnih deželah dovolj novih grajščin, knežij in še celó kraljestev pridobili, zapišejo tedaj svoja glavna imenja bližnji žlahti ali prijateljem. Tako je prišlo na cerkve, škofije in samostane 190 v tistih časih zelo veliko premoženja. Veliko jih je bilo, ki so šli iz prave goreče pobožnosti na križansko vojsko, da bi se za svoje grehe vredno spokorili in svoje duše ohranili; ali drugi so šli, da bi s takim potom ob enem vse svoje dolgove poplačali. Kdo bi jih neki po jutrovih deželah lovil! Mnogoteri so se s 195 tem posejvavcem umaknili, zakaj ostro je bilo od cerkve prepovedano, križanca, dokler ni domu prišel, po posojilih ali tudi po obrestih prašati. Mnogo mnogo pa jih je šlo ne iz čistih pobožnih namenov, temuč da so še bolj razpašno živeli in še več greha delali, ko poprej domá. M. Vrtovec.

225. Lenart Hodiščan.

Ako greš iz Celovca na Vetrinje, prideš za dobro uro od tod do majhenega in prijetnega jezera; tik jezera zagledaš pa majheno vas, ki se jej pravi Hodišče (Keutschach). Tu je živel svoje dni hodiški rod, ki je zavoljo svojih slavnih del močno 5 slovel, pognal mnogo lepih korenin in odredil mnogo imenitnih móž; izmed vseh najimenitnejši pa je bil Lenart, pozneje nadškof solnograški.

Lenart Hodiščan se je rodil leta 1436 v starem gradu, ki mu zdaj ni več sledú. Škrbno so ga starši učili in prvo zrnje 10 pobožnosti v mlado srce vsejali. V bližnjem Vetrinju, v Brežah pri Dominikancih, katerih učenost je tedaj slula na dolgo in široko, in v Doberli vesi, kjer so korarji šole in samostan imeli, izbistril si je glavo in si pridobil mnogoterih naukov.

Mnogo vedeti in lepo se vesti, je mladenču največa čast; 15 takega ima vse rado, vse ga z veseljem sprejema, in naj potrka na vrata ktereга koli stanú, brž se mu odpró. Naš Lenart je potrkal leta 1460 na samostanska vrata v Doberli vesi. Prijazno so ga sprejeli korarji, in za leto dni, ravno na veliko-nočno nedeljo, je pred oltarjem obljubil, da hoče z božjo pomočjo 20 po njih vodilih živeti vse svoje žive dni. Kako se je v svojem novem stanu sukal, kako dopolnoval dolžnosti svoje, tega nam stara pisma sicer ne sporočajo: vendar se lahko sodi po tem, da so ga po dvajsetih letih, t. j. 1. septembra 1481 bratje za 25 predstojnika izvolili.

Tedaj so bili za podjunsko dolino žalostni časi. Divji

Turki so se bili namreč ob kratkem trikrat priklatili; leta 1483 so vnovič primahali, pri Mohličah se vsotorili in delali po stari svoji navadi grozovitno in grdo. Mnogo ljudi, starih in mladih, moških in ženskih so ali pobili ali odgnali s seboj v daljno Turčijo; tisti pa, ki so jim ušli, niso razun svojega življenja ničesar oteli, in ni jim drugega ostalo, kakor za beraško palico prijeti in dobrih ljudi miloščine prositi. Lenart je bil usmiljen oče vsem, ki so iskali pomoči. Ali ne samo dobrega srca je bil, ampak tudi bistre glave; veliko je znal, sosebno pa je bil v cerkvenem pravoznanstvu tako izvrsten, da so ga potrebovali razni viši pastirji, zlasti pa solnograški nadškofi za svojega svetovavca zdaj v tem, zdaj v unem opravilu.

Devet let je bil prošt v Doberli vesi, priden nad vse in poln gorečnosti za božjo čast in za zveličanje bližnjega, — kar pride leta 1490 glas iz gornjih krajev, ter ga pokliče med korarje stolne cerkve solnograške. Ali komaj pride v Solnograd, že ga čaka težko opravilo: tovarši ga pošljejo namreč v Rim prosit svetega očeta, da bi jim nazaj dal stolno proštijo, od katere je do tistih dob dobival dohodke neki francoski kardinal, in ker je papež to dovolil, izvolijo tovarši Lenarta za stolnega prošta. Res velika čast, ali Hodiščan je dosegel še več. Leta 1495 so ga izbrali enoglasno za nadškofa solnograškega in za deželskega oblastnika. To očitno priča, kako so ga čislali.

Prva skrb njegova se je obrnila redovnikom. Prepričal se je namreč v Brežah in poprej že v Doberli vesi, da mnogo samostanov na Koroškem slabo dopolnuje svoje dolžnosti; zato je leta 1496 ukazal Virgiliju, slavnemu opatu samostana šentpeterskega v Solnogradu, da naj gre pregledovat samostanov koroških, da je vredi in jim vdihne boljšega duha. Tudi je jel tega leta v taboru „Visokem Solnogradu“ nove stolpe židove staviti in dal velik prekop v skale vsekati; leta 1497 pa je v mestu sezidal veliko in lepo poslopje, katero se je zvalo po njem „hodiški dvor“.

Na to so hude tožbe vstale zoper židove, da odirajo in sleparijo ljudi, da morijo kristijanske otroke, ponarejajo pisma in pečate, in mnogo drugega; zato je nadškof Lenart, spoznavši, da so tožbe nekoliko resnične, leta 1498 zapodil vse židove iz svojih dežel, da-si ravno je izgubil po tej zapovedi veliko lepih dohodkov, katere je dobival od njih. Da bi popravil to izgubo, loti se rudarije, skliče leta 1500 vse svoje rudarje in umne može, in se pogovarja z njimi, kako bi se dala ruda z boljšim vspehom kopati, ter je bil tako srečen, da je močno obogatel in vlekkel samo iz Gaštajna leto za letom 80.000 zlatov. Denar, kateri je dajal kovati, so povsod jako radi jemali; tako dobro zlato in srebro je bilo v njem. Na drobižu je bila izrezana repa, zato so mu pravili pri nas „repar“.

Vendar ni zapiral blagi mož svojega denarja v železne skrinje, tudi ga ni skladal na kupe, temuč obračal ga je ali v božjo čast ali svojim podložnikom na korist. Veliko cerkev je
75 dal sezidati, veliko starih in zanemarjenih popraviti in olepšati.

Tudi mnogo mest je dal ali iz nova obzidati ali njih staro in razrušeno zidovje popraviti, kakor Šent-Andrež, Breže, Kamen, Stari Dvor in Takenbrun; na Štajerskem Lipnico, Nemško
80 Podsredo itd. zlasti zató, da bi se lože branila Turkom, kateri so tedaj po raznih krajih in deželah neusmiljeno razsajali. Cesarju Maksimilijanu I. je posodil 50.000 goldinarjev, za ktere mu je zastavil cesar Ptujsko mesto na Štajerskem in Sovodenj na Koroškem. V Sovodnji je grad pogorel; Hodiščan ga je
85 dal leta 1507 spet sezidati. Pomagal je tudi obilno, ko so meščanje napravljali bolnišče.

Bil je ročen k vsakemu dobremu delu, in da-si tudi je imel lepe prihodke, za-se je malo potreboval; temuč razdaval vse ali ubogim ali cerkvam ali podložnim svojim. Nekaj zató, da bi njegovi podložniki si kaj zaslužili, nekaj pa tudi, da bi svojo
90 žlahto oveselil, sezidal je lepo in veličastno grajščino, ki se zove „Tancenberga“, in stoji na malem griču gospejsveški cerkvi ravno nasproti. Prelepa in tolika je bila, da je bil pregovor med ljudstvom: grajščina Tancenberška ima dvorov, kolikor je mescev, vrat, kolikor je tednov, in oken, kolikor je dni v letu.
95 Še pokazujejo prostrano izbo, v kateri so 1563 Hodiščanci gostili nadvojvoda Karola in vse koroške žlahtnike; še je videti spalnica, vsa s cerovim lesom vložena, v kateri je Karol prenočil. Kako močno se je nadškof Lenart trudil, božjo voljo dopolnovati, vidimo lahko iz tega, ker je večkrat sklical vse svoje
100 podložne škofe in se pogovarjal z njimi, kako bi se imeli duhovniki obnašati, kako podučevati ljudstvo, zlasti pa mladino.

Na vse stanove je obračal svoje oči, povsod poravnava, kar je ugledoval krivega ali napačnega. Solnograški korarji so do tistih dob po redu sv. Avgušтина po samostanih živeli; papež
105 Leon X. jih je leta 1514 odvezal teh obljub ter jim dopustil, da smejo posamič po hišah živeti. Nadškof Lenart pa je zvest ostal svojim obljubam, in svojega samostanskega oblačila ni slekel do smrti — gotovo lepo znamenje njegove pobožnosti. Tudi je bil jako miroljuben; skrbno se je ogibal vojske, ker
110 je videl na lastne oči, koliko nesreče so Turki in Madžari napravili po Koroškem. Ko se je hotel leta 1502 njegov najemnik Jurij Visbek, togoten in častilakomen mož, kavšati in po njegovih deželah ropati, rajše se je Hodiščan pogodil z njim, in mu plačal lep denar, samo da je obvaroval svoje podložnike
115 nesrečne vojske. Ko je leta 1503 umrl bavarski vojvoda Jurij, začne se njegova žlahta za njegovo zapuščino pipati, in huda vojska se vname. Mnogo knezov se je vdeležilo te vojske, in

radi bi bili tudi nadškofa Lenarta zamotali v njo; ta pa se je razumno vedel in tako dolgo se je poganjal, dokler se ni žlahta umirila in z lepo poravnala.

Med tem se je nadškof Lenart postaral, leta so mu dotekla; zato je dobil leta 1514 od papeža Leona X. pomočnika Matevža Langa, ki je bil cesarski svetovavec in škof krški: vendar je potem še pet let živel. Najrajši je živel, zlasti svoje poslednje dni, na visokem Solnogradu, kjer veje zdrava in čista sapa in se kaže očém prostrano polje. Visoke planine in nizke ravnine, temne hoste in zelene trate, veličastne cerkve in zala poslopja se prijazno krog grada vrsté in razveseljujejo bolno srce. Tudi Hodiščanu je zapodil ta prijetni kraj marsikak črn oblak s čela in posladil marsikako grenko uró; zato se mu je posebno pri- kupil, zato ga je jako popravljal, prenarejal in zlepševal. Med mnogimi lepimi rečmi, ktere je dal ondi napraviti, posebnega spomina vredne so orgle, „rog“ imenovane, ktere so veselo zapele, kolikorkrat je juternico ali večno luč odzvonilo; one so delale meščanom kratek čas, pa je budile tudi k molitvi. Dan današnji so sicer umolknilé, vendar se njih ostanki menda še vidijo.

Ker je prebival Hodiščan vedno na visokem Solnogradu, zato ga je smrtna kosa tudi ondi zadela in 8. junija 1519 na mrtvaški oder razpela. Pokopali so ga v stolni cerkvi, v ka- peli sv. Jeronima, ktero je bil dal ondi sezidati.

J. Rozman.

226. Nasledki prvih turških vojsk.

Prve turške vojske so imele važne nasledke za Slovence. Res je, njih dežela je bila zdaj mnogo mendrana, njih posest je v ognji ginila, tisoč bratov ni bilo iz sužnosti več; pa tudi dobrih nasledkov ni manjkalo. Ljudstvo, ki se je v začetku sovražnikov balo, prepričalo se je zdaj, da ga le lastna moč more oteti, ker je imela Avstrija na drugih krajih preveč opraviti, da bi bila tudi tú pomagala. Ono se tedaj predrami iz svojega dolgega spanja, zagrabi za meč in porat, zadobi zopet staroslovensko junakost in dobi sploh bolj žive misli. Pogum prešine vsaktero srce, beg se začenja med sramotnosti šteti, več se ne bojé turških navalov. Grmada na meji se posveti, znamenje je znano in daje se dalje in dalje, v vseh dolinah se zdaj orožujejo; krvava sprejetev čaka sovražnika. In ako je tudi kaka posamezna vas prijeta, bila je vendar tudi takrat zmaga gotova. Možjé in mladenči stojé v tabru, pod njimi goré njih hiše, ki so je Turki zažgali; za njih hrbtom je cerkev, ki hrani svete skrivnosti njih vere, ki jim hrani zdaj tudi žene in deco, ktero hočejo z vsem, kar jim je v njej svetega in dra-

gega, Turki požgati. Koliko reči tedaj, ki človeku razdražijo
 20 ves žolč, ki mu iz vseh nitek srca obudé pogum za najstano-
 vitnišo in najsrđitejšo bran in so mu tedaj gotove zmage poroki!
 Le tiste boje, v katerih jih je na tisoče padlo, nahajamo v starih
 bukvah zapisane; pa kje stoji kaj o manjših praskah, v katerih
 se srčnost posameznega še veliko bolj kaže? Kje kaj o bojih,
 25 ki so se na pokopališčih v tabrih vršili in o junaških delih
 Slovencev, ki so je po samem dovršili? Le ljudstvo je še sem
 ter tje te boje ali v pesmah ali v povedkah ohranilo. Kdo ne
 pozná srčnosti Lambergarja proti grozovitnemu Turku Pegamu;
 kdo iz Dolenskega ne bo vedel skoro o vsakem griču pripove-
 30 dovati, da se je nekđaj tù s Turkom bojevalo? V izgled po-
 stavljamo tu nekoliko teh manjših, pa zanimivih bojev.

Mahomedanje so pridrli v neko vas na Dolenskem. Vse
 je bilo prazno, razun ene bajtice, ki je na višavi pri vasi stala.
 Tukaj je ostal gospodar, velik korenjaški mož, s svojo hčerjo
 35 domá in je hotel rajše poginiti, ko svojo kočo pustiti. Imel je
 dve puški, s kterima ustrelí na Turke, ki se približujejo, in z
 vsakim strelom neverca prevrne. Srditi planejo Turki proti koči
 in mečejo plamen v njo, pa bila je z zelenimi jelkovimi kožami
 krita in se ni hotela ognja prijeti. Med tem si je mož že puško
 40 v novo nabasal in je zopet Turčina podrl; drugo puško mu pa
 hčerka zavrta, da more tedaj v četrto sovražnika zvrniti. Zdaj
 mu hčerka zopet prvo puško nabaše, in tako je to dalje šlo, in
 mož je streljal, hčerka mu sproti basala in Turki so padali.
 Jeli so zdaj misliti, da mora v koči cela truma Slovencev skrita
 45 tičati, ker streljanje ne preneha, in jeli so se čedalje odmikati
 in so nagloma iz vsega tistega kraja pobegnili. Ko pride mož
 iz bajte, bila je vsa višava z mrtvimi Turki pokrita.

Drugikrat so bili neverci v Mengeš prirojili. Tudi tù so
 ljudje hiše popustili, le eden, Ščit po imenu, se je v spodnjo
 50 klet skríl in ondi ostal. Ko pride večer, Turki po hišah po-
 ležejo. Ščit zleze zdaj iz svojega zakotja, zaklene zapored hišo
 za hišo in potem naglo hiti po Mengšane, ki so se bili sešli na
 bližnjem griču. Ti korakajo potem v vas, obstopijo hišo za hišo,
 in povsod, kakor pridejo, Turkom ukazujejo, da se podajo.
 55 Turki so mislili, da je cela vas s kristijani obsedena; zatorej
 se zaporedoma vse hiše podajo in tako so postali Turki, katerih
 je več kot tisoč bilo, jetniki nekoliko slabo oroženih kmetov.

Tudi ženski spol se je skazoval v teh nevarnostih enako
 neprestrašen in pogumen. Na Škaručino so Turki prišli, ko
 60 so ljudje na polji bili. Oni gredo v najlepšo hišo, kjer je
 bila le 12 let stara pastirica domá. Ker je je tako priprosto
 gledala, obljubijo jej dva zlata dati, ako jim pokaže, kje so
 denarji in druge dragocenosti shranjene. Ona je pelje po stop-
 nicah, hramu odpre železna vrata in jim reče svoje delo hitro

opraviti. Komaj so v hramu, ona brž zapre vrata, zaklene in 65 po ljudi na polje hiti. Turki so bili potem pobiti, le vikši med njimi se obrne pred smrtjo k pastirici in jej svoj zlati prstan in 1000 zlatov iz žepa dá, rekoč, da zasluži taka deklica plačilo, če ravno mora on sam zavoljo nje poginiti.

Zopet so enkrat Turki v Mengeš prišli. Grajski gospod je 70 z vsemi prebivavci odrinil proti Kranju, kterege so neverci nadlegovali, samo dva hlapca je bil v gradu pustil. Ta dva se, ko Turki pridejo, dobro branita, pa oba sta bila kmalo ustreljena. Zdaj sovražniki vrata izbijejo in si v gradu vesele gosti napravijo. Njih vodja je pozelel lepo grajsko hčer, ki se je bila 75 v najskrivnišo izbo zaklenila. Ker ona vidi, da ni otetbe za njeno nedolžnost, sklene sebe pa tudi pohotne sovražnike končati. Da jo Turki za nekoliko izpusté, nehala je čmerna biti in se je jela vodju prilizovati. Ves vesel jej reče on, da smé prosto po gradu hoditi in jej dá tudi ključe od izeb. Ona si 80 izbere ključ od spodnje kleti, kjer je bil smodnik spravljen, vzame potem gorečo trsko in vtakne brez strahú ogorek v strelni prah. Pri tej priči je ona zdrobljena, pa tudi grad in Turki, ki so bili v njem, bili so ž njo vred razneseni in končani.

Takih in enakih dogodeb se je ob turških vojskah po de- 85 želi mnogo pripetilo. Tu naj bodo ti izgledi zadosti; kajti še večja dela in hujše boje, nego so ti omenjeni, so naši očetje prestajali.

J. Trdina.

227. Kacijanar.

Leta 1529 se vzdigne sultan Soliman sam z več kot 300.000 vojščaki proti Avstriji, in obleže Dunaj, ker si je bil v svesti, da se morajo tudi vsa druga mesta podati, ako to glavno mesto države pade. Mnogo slavnih móž je bilo med dunajskimi bram- 5 bovcí in eden prvih med njimi tudi naš slovenski rojak Kacijanar. Ta móž se je že popred v marsikterem boji poskusil in si tako slavo zadobil, da ga avstrijski vladar Ferdinand, ko se mu del Madžarov spunta in si Jana Zapoljskega kralja iz- voli, na čelo svojih vojščakov postavi. Kacijanar gre na Ogersko, dóbi mesto za mestom in v kratkem času Zapoljskega iz pla- 10 njav izrine. Ko ta potem zopet vojsko v gorah nabere, gre mu tje Kacijanar nasproti in ga pri Košicah tako pobije, da se vsa puntarska armada raztrese, in Zapoljski sam mora na Poljsko ubežati.

Tudi ob dunajski oblegi pokaže Kacijanar ravno takó svojo 15 previdnost, kedar se z drugimi vodji posvetuje, kakor svoje junaštvo, kedar Soliman ozidje zagrabi. Bila so mu v varstvo izročena tako imenovana koroška vrata, ktera je poglavna moč

Turkov napadala. Trikrat zapored so bili sovražniki poskusili
 20 na tej strani v mesto predreti; pa bran Kacijanarjevih in drugih
 okoli njega je bila tako srčna, da so morali Turki odjenjati
 po dolgem srditem boji, v katerem so vso svojo moč porabili.
 Kmalo potem so tudi od oblege popolnoma odstopili in se na
 Ogersko vrnili. Cesarski vodji so zdaj večidel svoje vojščake
 25 razpustili, samo Kacijanar se s svojo trumo vzdigne in jo udari
 za Solimanom, kateremu tudi na ogerski meji še 5000 Turkov
 v bitvi poseka. To se je godilo 1529. leta.

Sledeče leto so Turki zopet privihrali v naše dežele, in
 sicer petkrat poredoma. Pa nikdar še čez Kočevje in Ribnico
 30 niso prerili, kar jasno spričuje hrabrost naših očetov, s katero
 so se za svojo vero, za dom, žene in otroke bojevali. Da bi
 daljnim napadom v okom prišel, zbere Frankopan vojsko, in
 tudi Turke, ko zopet prirojijo, jako nabije. Pod vodstvom
 vodja Pihlarja udarijo l. 1532. Slovenci iz svojih krajin in zopet
 35 na turško Bosno, kjer kmalo mnogo gradov po sili vzmó,
 obilno Turkov pobijejo, neizmerno plena dobé in zlasti mnogo
 kristjanov iz turške sužnosti rešijo. Ko Pihlar zopet odide,
 plane srdito 3000 sovražnikov za njim, ali on se obrne, zasede
 jim soteske, in je oklenivši tako razbije, da 2000 Turkov pade
 40 in jih 500 Slovencem v sužnost pride.

Sultan Soliman ni mogel sramote pri Dunaji pozabiti; zato
 je spet z armadami vstal in proti glavnemu mestu Avstrije ko-
 rakal. Ali tu najde vse zavarovano in zasedeno, da si tedaj ne
 upa Dunaja lotiti se. Le svojemu vodju Oglu-tu je dal 15.000
 45 Turkov, da bi dežele kristjanov žgali in ropali, pa tudi to jim
 je izpodletelo. Oglu-ta so najpred Nemci nabili, potem pa, ko
 se mu je vojska vsa raztresena vračala, padel je Kacijanar na-nj
 in je neverce skoraj do zadnjega posabljal. Ta junak gre potem
 branit gradú, kateri je vsa turška armada naskakovala. Svitlo
 50 se pokaže tù njegova srčnost in vojaška umnost. Mesto je bilo
 brez pravih rovov, brez trdnih nasipov, skoro brez posadke,
 in vendar ga Kacijanar obvaruje in Turke odžene. Kupoma se
 ti potem čez doljno Štajersko razlijó in krog in krog deželo
 razdevajo. Pa za njimi se uderó tudi slovenske vojske s Ka-
 55 cijanarjem, in tu so se godila dela, ki so vredna v zgodovini
 zapisana biti. Nikdar popred zmagani Soliman je moral zdaj
 videti, kako ginejo njegove armade pred njegovimi očmi. Ka-
 cijanar je pri Brnci z devetkrat manjšo trumo sovražnike stolkel;
 Višnjegorec je iz Kranjskega prišel branit Maribora, in je Turke,
 60 ki so to mesto zapored trikrat s prestrašno grozovitostjo na-
 skočili, enako slavno pobil. Neverci, katerih je vse mrgolelo,
 vrteli so se nekaj časa po celjskem okrožji, dokler jih Ungnad
 in Višnjegorec pri Celji na lipniškem, in Kacijanar na ptuj-
 skem polji ne popadejo. Na vseh stranéh s strašno zgubo po-

tolčeni, butijo Turki nazaj proti Ogerskemu, ki je bilo takrat 65
v njihovi oblasti in oprosté tako slovenske dežele svoje nad-
ležne nazočnosti.

Drugi Slovenci so šli po teh strašnih morijah domú; le
Kacijanar ne miruje, marveč sklène ravno zdaj maščevati se
nad Turki zarad njih neskončne divjosti. On rine v Bosno in 70
prepadle Turke vsakod tako prestrašno seka, da povsod nepo-
kopani mrtvi leže in se zemlja preobilne krvi napaja. Mnogih
gradov in plena so se Slovenci polastili, in mnogo Turkov mora
iti ž njimi v trdo sužnost od doma.

Štiri leta je stal zdaj Kacijanar na čelu slovenskih vojsk, 75
njegove umnosti in krepke pesti so se neverniki bali, več niso
zdaj Turki slovenskih, ampak Slovenci so turške dežele nadle-
govali; pa tudi Kacijanarju je osoda žalosten konec namenila.

Bilo je 1537. l., ko se je 24.000 vojakov krog Kacijanarja
zbralo, da bi je proti Turkom peljal in jim pred vsem drugim 80
vzel trdnjavo Osek, ki na slovenski Dravi stoji. Ti vojščaki
pa niso bili vsi Slovenci, ampak zmes skoro vseh narodov ev-
ropskih; razun Slovencev je bilo vendar največ Čehov, Nemcev
in Madžarov med njimi. Ta čudno sestavljena drhal se vali
skozi Hrvaško doli v Slavonijo; pa kmalo jo zadene prva ne- 85
sreča, ki je bila vzrok vseh sledečih, da jej namreč živeža
zmanjka. Zagrebski škof je bil popred obljubil za-nj skrbeti
in Kacijanar se je na to zanesel, pa obljuba se ni spolnila, in
armada mora ob plesnejevem kruhu in mlakužasti vodi živeti.

Že se začno tudi Turki prikazovati, zdaj spredej, zdaj ob 90
stranéh — iz konca le v majhenih trumah, s časom pa z ve-
likimi armadami. Ko bi bilo le hrane, ne bi bilo se sovražnikov
bati; zakaj vojska je bila srčna in pod vodstvom Kacijanarja
skoro nepremagljiva. Tam, kjer se Drava in Donava stekate,
stalo je takrat turško mesto Erded, o katerem je šla govoric, 95
da je pospravljeno v njem neizmerno bogastva in živeža. Tedaj
sklène slovenski vodja polastiti se tega mesta in tako konec
storiti nadlogam svojih vojščakov. Erded se napade in dobi;
pa dva soda pšenične moke in prosa je vse, kar kristjani v
mestu dobodo. Kacijanar vidi zdaj, da mora vsa vojska po-100
giniti, ako se naglo ne vrne nazaj na Hrvaško, kjer bi se
okrepčala in s hrano založila. Tedaj dá vsem podvodjem po-
velje, svoje trume o polnoči zbrati in je tiho odpeljati, da ne
bi bližnji Turki čuli njih odhoda. Pa zdaj se pokaže hudo,
ktero je moralo iz tako zmešane armade izvirati. Neslovenski 105
podvodji se temu povelju Kacijanarjevemu spuntajo in deloma
že zvečer pobegnejo, deloma pa na mestu ostanejo in se s
Turki v boj zamotajo. V tem boji pade več ko 6000 kristjanov
in vsi nepokorni podvodji. Le kranjski Slovenci, kateri so s
Kacijanarjem o polnoči odrinili, prišli so srečno in skoro brez 110

izgube domu. Pa pogin drugih trum se je Kacijanarju, ki jim je bil te nesreče gotovo najmanj kriv, pripisoval, in na Dunaji so jeli njegovo ravnanje ostro preiskovati. Pa nikjer se ne bere, da bi mu bili sodniki mogli kako krivico in napako dokazati.

115 Daljno to pravdo je ovrla smrt Kacijanarjeva.

J. Trdina.

228. Življenje in šege na Ogerskem za habsburških vladarjev do Karola VI.

(Grof J. Majláth.)

Veliki plemenitaši so kaj potratno živeli. Imeli so po sto in po več služabnikov. Ti sicer niso dobivali velike plače; zato so je pa dobro oblačili in redili. Po gosposkih dvorih so živeli tudi sinovi revnejših plemenitašev, ter so spremljali svoje gospodarje v boj in na slovesnosti, pa jim opravljali tudi druge službe. V vsakem gradu je moral biti dvorski norè. Posebno je gledala gospôda na veliko število in na lepoto kônj. Na slovesnostih, posebno pa na kraljevem dvoru, ni se nikdar znašla brez velikega števila konjikov. Obleka je bila pri takih priložnostih sijajna, okrašena s škrlatom in s sobolovino, z biseri in z dragim kamenjem; in marsikdo je dal svojega konja podkovati s srebrnimi podkvami.

Po celi zemlji so nosili možaki ogersko obleko. Manjši plemenitaši so imeli to za poseben lišp, če so na slovesnostih čez dolamo nosili pardovino. Lase so na temenu tlačili v kepo, ki je bila večkrat debela kakor pest. Nekteri so va-njo za večo lepoto vtikali nojevo pero. Ostala glava je bila kratko ostrižena, ali pa obrita.

Gospé so nosile na slovesnostih suknje iz težke svile, ter se pasale z bisernimi vrvami. Na glavi so imele zlate čepice, od katerih so se traki spuščali po vratu. Te čepice so bile umetno napravljene, ter so se pripenjale z zlatimi iglami. Praznično obleko je dobivala hči po materi in po stari materi. Razun tega so se lišpale z zlatom, z biseri in z dragim kamenjem. Kakor gospodičiči gospodom, tako so tudi gospodičine iz revnejših hiš stregle gospém. Vozile so se ne samo velike plemkinje, ampak tudi žene premožniših manjših plemenitašev s šestimi, drugače ne.

Gostarije po gosposkih dvorih so bile preobilne. Mize so se šibile pod množino jestvin in pijače. Če je bilo veliko gostov, morali so toliko jestvin prinesti, kolikor gostov je bilo za mizo. V tem so včasih razdrli kakšino šalo. Tako se je n. pr. prinesla velika pašteta; ko so jo pa načeli, tedaj je skočil iz nje dvorski norè v prazničnej obleki. Pili so tudi čez mero.

V tridesetletni vojski je Katarina brandenburška, žena Gabriela 35
Betlena, tokajsko vino posebno spravila v čast. Če se je našlo
4 do 5 prijateljjev, djali so polno vedro tokajca na mizo, pa so
pili, dokler niso izsušili sodca do kaplje.

V drugi polovici XVII. veka poznajo kavo. Poprej so pile
gospé medico, možaki pa so jedli meso in pili vino. Največe 40
gostje je napravil palatin Turzo v svojem Oravskem gradu, ko
je možil najmlajšo hčer. S posebnim razglasom je povabil
vse plemenitaše v svate rekoč: „da bo pir trajal leto in dan,
in da bo vsaki z veseljem sprejet, kdorkoli pride.“

Posebna zabava je bilo gledišče; igrali so učenci in kleriki 45
po duhovnih seminarjih in jezuitskih učilnicah. Leopold I. da
privilegij glediščnemu društvu v Erdelju.

Največa zabava pa je bil ples, kjer so godli cigani, in pa
lov. V Karpatih je bilo medvedov, v Bakonjskem gozdu pa, ki
je bil tačas veči nego zdaj, bilo je divjih prešičev in jelenov; 50
povodnih zveri pa je bilo dovolj po nižavah Tise in Blatne. Po
gosposkih dvorih so se sprehajali pelikani, žerjavi in druge živali;
našli so se pa tudi medvedje in volkovi.

Možaki so potovali vedno na konju. Bornemissa samo zato
ni prišel iz Požuna v Hainburg h kraljici Ani, ženi Ferdinan- 55
da I., ker zavoljo starosti ni mogel jezdit, voziti se pa ga je bilo
sram. Samo duhovni, bolniki in pa žene so se vozili. Potovanje
je bilo sila težavno; poti so bili neznano slabi, krčem ni bilo,
in potnik si je moral pomagati le z gostoljubjem. Temu pa tudi
ni bilo kmalo enacega. Popolnoma neznan človek pride v prvo 60
grajščino, ki jo najde na potu. Še ni zvedel, čegava je, niti kako
se zove gospodar, in že je gotov, da ga bodo dobro sprejeli.
Gostilnik je večkrat po sili pridržal goste, ki so mu bili všeč,
velevši opijaniti sluge, skriti konje i. t. d.

Zraven bojnega in nemirnega življenja nahajamo tudi mnogo 65
ljubezni do pobožnega življenja. Samostani so imeli veliko pre-
bivavcev. Med škofi se sveti mnogo imen visocih stanov. Iz teh
časov je mnogo darov za samostane jezuitske in franciškanske,
ne samo od škofov, ampak tudi od posvetnih ljudi. Domači
kaplan je spadal k dvornikom. Grajskih hčerá je šlo mnogo v 70
samostane, posebno v red sv. Klare.

V Pešti so bile hiše še za Karola VI. pokrite večidel s
škodljivimi ali pa s trstjem. Kjer so zdaj okoli Budima cvetoča
sela, tam je bilo ondaj nekoliko oglarskih koč. Velika škofija
Kaloška je imela komaj sedem far (žup, parohij); pa tudi dru- 75
god ni bilo mnogo boljše. Posestva so bila brez vrednosti; Ka-
rol VI. je prodajal plemenitaška posestva skoraj brez kupne
cene, in od pred že imamo izgledov, da so kupci vračali kup-
ljena posestva, ker se jim je zdelo, da so je preplačali. Po
nesrečni vojski Karola VI. s Francozi je ostala država zakla- 80

davcu Harukeru dolžna 70.000 goldinarjev. Poprašajo torej Harukera, bi li bil zadovoljen, če mu namesto tega zneska dadó pol bekeške županije? Haruker je bil bistra glava, ki je videla v prihodnost; prinese jim torej še toliko denarja, da mu dajo 85 celo županijo, — in dobil jo je.

Učilnice, ki so bile pred Mohaško bitko, škofovske šole, akademije v Pečuhu in Požunu, so se izgubile v viharjih časih, ki so nastali.

Protestantje so vtemeljili na več krajih učilnice za svoje 90 učence; ali videli so sami, da so slabe in nedovoljne, pa so zato svoje najboljše glave pošiljali na Nemško, da se izobrazijo. Katoličanje niso imeli nikakoršnih učilnic. Še le jezuitje, ko se vkorenijo na Ogerskem, pričnó širiti izobraženost. Peter Pazman je bil prvi, ki je sklenil osnovati šole po obširnšem črtežu. In 95 čeravno je skrbel najbolj za duhovščino, vendar tudi posvetne mladeži ni zanemaril. Od njega osnovane jezuitske učilnice so izobraževale mladež; ustanovljenje trnavskega vseučilišča je njegova velika misel. Ostali škofi so posnemali Pazmana, snovaje semenišča za mlado duhovščino in pozivaje jezuite, ki so se 100 radi in z veliko skrbjó poganjali za izobraževanje mladeži.

S Karolom VI. in pa ž njegovo naslednico Marijo Terezijo počenja Ogersko dobivati drugo podobo. V. Mandelc.

III. Razprave, pisma in ogovori.

229. Zgodovina papirja je zgodovina omike človeške.

Prvi mogočni telegraf, po katerem so si jeli ljudje križem sveta svoje misli in svoja djanja razodevati, bil je papir. Brez papirja ne bi bile véde ne umetnije dospéle tiste visoke stopinje, na kateri se znajdujejo dan današnji, in tiskarne nikdar 5 ne bi bile dovršile toliko v omiko in otes človeštva, ako ne bi oilo papirja.

Ako je res, kar učeni Liebig pravi, da toliko više se zamore svetna omika ceniti, kolikor več mjila narod leto in dan porabi, — ako je res, kolikor več ktera dežela žezeza podela, na toliko viši stopinji stoji obrtnija njena, — gotovo je po takem tudi, da toliko više je duševno izobraženje narodovo, kolikor več papirja potrebuje.

Zgodovina papirja je po takem zares zgodovina omike človeške. Da se prepričamo tega, sledimo zgodovino nekdanjih 15 časov do današnjega dne!

Ob prvih časih sveta je človek le govoril, in le z besedo je naznanjal, kar je imel povedati. Ustno sporočilo bilo je edino porazumstvo.

Ko se je pa človek bolj zavedel, zbudila se je s časom v njem želja, da bi tudi izročil svojim naslednikom, kar se mu 20 je zdelo sporočila vrednega. Ali kakošni so bili načini teh sporočil? Sirovi — kakor on sam! Kupe zemlje in kamenja je nanosil v raznoličnih oblikah, drevesa je sadil, kole je stavil itd. in z vsem tem je zaznamoval, kakor je vedel in znal, kar je želel sporočiti naslednikom. 25

Ali spoznal je v téku časa, da take spominke pokončá nevihta vremena, sovražnikov roka in mnogo drugih primerljejev. Že bistrejši um je učil tedaj človeka podobe (kipe) risati s klinom ali dletom v kamenje in opeko. Ker pa tedanji človek ničesa 30 družega ni znal razun tega, kar je narava okoli njega položila, zató se ni čuditi, da so mu bile podobščine ljudi, ptičev in družih živali, rastlin in navadnega orodja to, kar so nam dan današnji pismenke ali črke. To starodavno pisanje se imenuje podobopisje ali kipopisje, kakoršno se še dan 35 današnji vidi v starih spominkih Egipčanov.

Za kipopisjem je sledilo vozlopisje, s katerim so zaznamovali stari Peruani svoje misli tako-le: Na debelo nit so pritvezli več stranskih nitok, ktere so zavozlali mnogovrstno; vsak voz 40 je pomenil kaj družega. Včasih so tudi barvali niti rudeče, rumeno, belo, zeleno itd. in vsaka barva je imela svoj lastni pomen: rudeča je pomenila vojako, rumena zlato, bela srebro, zelena žito. Ker je bilo mnogokrat zelo težavno te vozle prebirati, imeli so vladarji peruanski posebne uradnike za to opravilo, ki so bili vozlobralci zvaní. Če ravno je bila zelo okorna 45 ta pisava, vendar se sme srednica imenovati med kipopisjem in nekdanjim in pismenkami sedanjega časa.

Iznajdba pismenk ali pisnih črk je bila, to vsak lahko vidi, že veliko viša stopinja omikanega uma. Klinci in dletca so bila prva peresa, s katerimi so Babilonci in Kitajci — prva omikana 50 ljudstva starih časov — pisali; prvi papir pa je bila opéka ali kamenena plošča. Pisali so tudi s špičastimi kameni, poźneje z rudnimi klinci.

Mesto kamenenih plošč so nastopile pozneje rudninske plošče in najbrže plošče iz svinca. Ali mehki svinec, na katerem se 55 pisanje ni moglo ohraniti dosti dolgo, umaknil se je kmalo bakru (kotloviní), na čegar plošče so pisali z železnimi kliníci.

Za tem so prišle bolj pripravne lesene platnice na vrsto, ktere so pozneje z voskom prevlekli in z roženimi klinčeki na nje risali.

Kmaló pa so spoznali, da ne gre s tako okorno pripravo, 60 ako bi kdo hotel kaj več, na priliko, celo knjigo pisati. Segli

so po drevesnem listji, iz prvega po palmovem. Egipčanje so bili prvi, ki so perje krasnega drevesa — palme — rabili v ta namen; za tega voljo so Grki egipčansko pisanje „feniško pisanje“ imenovali, ker so palmi — kakor še dan današnji daktilovi palmi — fenis rekli. Na palmovo listje so pa pisali le „svete bukve“; zato se palmovo listje tudi „sveto“ listje zove.

Ker se pa prhljivo listje ni dalo dolgo ohraniti, poprijeli so se namesto listja drevesnega ličja, sosebno lipovega, bukovega, brezovega, brestovega in javorovega, v katero so iz prvega vbadali z iglicami pismenke. Rimci so rekli tacemu ličju „carta corticea“ ali „liber“. Ime „liber“ se je v latinskem še do današnjega dne ohranilo, in pomenja to, kar po našem „knjiga“ ali „bukve“. (Morebiti tudi naša slovenska beseda „bukve“ iz 75 vira ravno tako od ličja bukve.) Stari Nemci so pisali iz začetka na brezovo ličje.

Od ličja do platna in pavole je bila le ena stopinja; čopič in barvo sta nasledovala svinčnik in pisno črnilo.

Ko ptičica v zraku, ki prejadra v enem dnevi tisoč milj, 80 pregledali smo sedaj tudi mi tisočletno napredovanje človeškega uma, in dohiteli smo dobo Aleksandra Velicega (krog l. 336 do 323 pred Kristom) — dobo, o kateri se je viša omika v Egiptu pričela in o kateri je tisto bičje prišlo v rabo, katero so Egipčanje papir (*Cyperus papyrus*) imenovali, od ktereza izvira imé 85 tistega obče znanega pisalnega blaga, ki ga še dan današnji „papir“ imenujemo, akoravno sedanja baža papirja je vsa drugačna.

Bičje papirno je istega plemena, kakor je naše bičje, katero poleg vodá in v vodi raste in iz travnatega grmiča kviško poganja 90 dolge in okrogle ali trivoglate strženate trstike, ktere imajo zelene cvetne vršiče. Tega našim trstikam enacega bičja raste ob potokih Kalabrije, Sicilije, Sirije in Egipta toliko, da je gozdu enako. Ako bi, dragi bralec, mogel ogledati pokrajino poleg Nila v Egiptu, videl bi, da gosti gozdje papirnatih trstik 95 s čopastimi vršiči obdajajo breg; zraven pa bi videl daleč daleč zadej trivoglate piramide Egipčanov.

Stari Egipčanje so iz notranjega ličja trstik delali vršelje za jadra, vrvi, človeška oblačila; egiptovski duhovni so si napravljali črevlje iz njega. Papir pa so delali iz notranjega ličja 100 še sočnatih trstik, katero so s tankimi šivankami ali ostrimi školjkinimi robovi ločili od trstike; več tako ločenega ličja so z Nilovo vodo skup prilépile, posušili in z zobmi likali. Dogotavljeni papir so imenovali „biblos“, od koder tudi ime „biblia“, „Bibel“ (po našem sveto pismo). V starem zakonu se je ime 105 novalo to bičje „gome“.

Kmaló je jelo sloveti to pisno blago krog in krog po svetu tako, da so Egipčanje po njem obogateli, in da se je egiptovski

knez Firm bahal s tolikim denarjem, da je v stanu celo armado si vzdržati s samim iz papirja skupljenim denarjem.

Se vé da se je jelo sedaj veliko knjig spisovati. Začele so 110 se po tem tudi bukvarnice, in kralj Ptolomej II. se je sosebno z Eumenom, kraljem Pergama, skušal ga prekositi v napravi veličanskega bukvišča; zadnjič je iz zavidnosti, da bi Eumen več bukvarnice ne imel, celó prepovedal papir v Pergam prodajati, kar je v veliko stisko pripravilo Pergamce, ki so bili 115 papirja za bukve že zeló vajeni. Sila kola lomi. Ko Pergamci niso mogli več bičjevega papirja dobiti, jeli so živinske kože rabiti namesto njega, in tako je bil 200 let pred Kristom tiste baže papir iznajden, ki se po deželi Pergam še dan danes imenuje „pergamen“, na kateri so še v srednjem veku ljudstva pisala. 120 Egiptovski bičji papir se je ohranil do 11. veka po Kristu, vendar ga je bil pergamen, čeravno draži, zelo izpodrinil.

Ko so Arabci iznajdli papir delati iz bombaža (pavole), razširila se je kmalo ta iznajdba tudi po Evropi — in egiptovski papir je nehal. Ta bombažasti papir je prvi, ki je našemu se- 125 danjemu podoben in ki se smé prav za prav tudi osnova našega sedanjega imenovati. Arabci so tolkli namočeni bombaž z betmi tako dolgo, da je bil kot sók, kateri so na deskah sušili in po tem likali. Pod imenom „grškega pergamena“ (Charta cattunea) so ga dajali na prodaj. 130

Ali vedno viši omiki človeštva ni dolgo zadostil ta papir, — bil je tako mehák, tako inak in prhek, da se je le s čopičem dalo na-nj pisati.

V 13. veku okoli leta 1270. so na Nemškem še le iznajdli papir iz konoplje in prediva. K izdelovanju tega papirja pa se 135 je zraven rok potrebovalo tudi pripravnega orodja. Prva papirnica je bila napravljena v letu 1390 v Norimberku.

Kmalo se je razširil novi papir po Španskem, Francoskem, Poljskem, Laškem, Českem, Angleškem, Danskem, Švedskem, Rusovskem in po Švajci. 140

Ko pa je bilo o napredovanji vedno više izobraženosti človeške bukvtiskarstvo iznajdeno, ni bilo jim več ugodno; jeli so po drugem blagu iskati, in lejte! kakor se najde biser v blatu ali zlata prah v umazani sodrgi, najdli so najboljšo robo za papir — v sicer zametovanih cunjah. 145

S cunjami, — kdo bi bil kedaj to mislil! — pričela se je nova in najminenitniša doba papirstva in človeštva! Kdo bi se o tem ne spomnil pomenljivih besed našega pesnika:

„Zakon nature je tak, da iz malega raste veliko!“

Do 16. veka ni bilo družega kot limani ali pisni papir; 150 pozneje še le je bil iznajden tiskarni papir. Človeški um je s to iznajdbo tako rekoč svoj cilj in konec dospel, in kakor

truden popotnik se je spočil sedaj tisoč- in tisočletnega trudlji-vega iskanja.

155 Ni tedaj čuda, da se do leta 1820 razun iznajdbे mašin za izdelovanje papirja ni nič posebnega iznajdlo o papirstvu. Od leta 1820 so se jele še le po papirnicah tiste imenitne mašine razširjati, ktere delajo, kar so nekđaj roke delavcev delale, pa tako naglo in tako lično, da po stari šegi napravljeni papir
160 se v ličnosti nikakor ne more meriti s papirjem, ki ga izdelujejo sedaj mašine. Ako stopiš, prijatelj, v tako papirnico, in vidiš z valjeja razvijati se popolnoma izdelani in čisto suh papir, ki je pred dvema minutama še voden sok bil, ostrmel boš nad delom in čudil se bistroumnosti človeški! Sedaj se suče že
165 tisoč in tisoč tacih mašin v Evropi, ktere, če doštejemo tudi po čebrih in sitih po stari šegi napravljenó robo, vsako leto dodelajo 500 milijonov funtov papirja, ki je blizo 66 milijonov tolarjev vreden.

Ni li po vsem tem resnica: da zgodovina papirja je zgo-
170 dovina omike človeške? Nihče drug kakor papirnice s svojimi izdelki so vstvarile tisoč bukvarnic, ki jih nahajamo v mestih velicih, kakor v pohlevnih izbicah vsacega omikanega človeka. Bukve in časniki gredó vsak dan sedaj od kraja v kraj po svetu, razširjajo vednosti in znanstva po širocem svetu, in ve-
175 žejo človeštvo cele zemlje v eno družino! Moč papirja je silna moč!

Dr. J. Bleiweis.

230. Pogled na grško omiko.

Kdar ste bili Ilijada in Odiseja od Homera spisani, bil je že grški jezik očiščen, vglajen in tako gibčen, da se je dal mnogovrstne mere v kaj prijetne verze zlagati. Grki, jasnega uma in veselega srca, so že od neznanih časov v čast svojih
5 bogov in boginj lepe pesme skladali in je v tempeljnih na glasbo ali muziko plesaje popevali. Od kar so se pa z Ilijado in Odisėjo seznanili, in od kar je bila pri njih šega vpeljana, da so tudi pesniki pri očitnih igrah svoje pesme na glas prebirali ali peli, vnmala in navduševala jih je ta šega za pesemstvo tako,
10 da je v več sto letih v jako veliko in zalo cvetoče drevo zrastlo, tako da ima vse nekdanje rimsko in zdanje evropejsko najglasovitejše pesemstvo svojo korenino in izgled v tem grškem drevesu. Od sužnja do postavodajavca ali vojvoda je bilo pri njih v vseh stanovih brez števila pesnikov, kteri so s svojimi milimi
15 pesmimi človeku srce mečili, divjost mu slačili in kar veliko k priljudnosti in človečnosti vsega naroda pripomogli. Če je pesnik pesem zložil ali pisal, brž je postala občno blago vsega naroda.

Slavne pesnike so Grki jako spoštovali, kralji so je na svoje dvore jemali in je gostili; tudi je bilo pesnikov, ki so za 20 plačilo pesme zlagali. Učeni ljudje poznajo grških pesnikov dokaj po imenu, nahajajo je v drugih knjigah grških pohvaljene, toda razun Ilijade in Odiseje je vendar od njihovih pesem, glede na njih sila veliko nekdanjo obširnost, celó malo do naše dobe 25 prišlo. Neutrudljivi zob časa jih je zglodal, pa iz tega malega se je lahko prepričati, da so bili veliki mojstri.

Kakor v pesemstvu, tako so Grki napredovali tudi v raznih znanostih. Od starih časov so imeli mnogo učenih možakov in modrih postavodajavcev, ki so k omiki svojega naroda kar veliko pripomogli. Od njihovih tako imenovanih sedem modrijanov 30 so nam mnogo modrih izrekov v svojih knjigah izročili, ali od njih lastnih rok pisanega nam ni nič došlo. Radovedni in ukaželjni Grki so hodili po znanosti v Egiptet ali tudi v druge dežele, kjer so upali kaj zvedeti. Kar so našli, to so domú presadili, vse s svojim duhom navdali in po svoje obdelovali, da 35 so se po času take znanosti, rekel bi, ptujo podobo izgubivši, popolnoma pogrčile. Tako se je zgodilo, da pripisujejo Evropejci še dan današnji Grkom marsiktere znanosti in umetnosti, katerih pa niso oni iznašli, temuč je le v svoje grške vrte presadili in po svoje obdelali. 40

Pri vsem tem jim gre velika čast za to, ker so umeli vse s svojim duhom navdati in požlahtniti. Grki so nad vsem modrovali, in v tistih skoro dve sto letih, od Solona, postavodajavca atenskega, do konca Tebanske prevage, povzdignili so se na najvišjo stopinjo lepih in koristnih znanosti in tedaj prave omike 45 tako, da imajo, kakor pesemstvo, tudi druge znanosti svoje prve korenine v grški omiki. V tem smislu se lahko reče, da so Grki postali učitelji vsem evropejskim narodom. Iz svojega malega, ali daleč po svetu razkropljenega ljudstva so imeli v primeri 50 več pisavcev od vsakega drugega veliko večega naroda. Od vsega, kar so spisali, je že v starih časih veliko izginilo; iz ostalega se pa vendar dá grško mišljenje popolnoma razumeti. Najslavnejše grške knjige so učenim ljudem vseh časov neprecenljive svetinje; grški se učé, da je morejo prebirati; predstavljajo je v vse jezike in je natiskujejo. Bati se več ni, da bi 55 prešle, zakaj dokler bodo še omikani ljudje na svetu, ne bodo jim dali pod zlo priti.

Med grškimi neštevilnimi učenimi in modrimi možaki so si nekteri tako čislana imena pridobili, da bodo do konca sveta sloveli pri vseh omikanih narodih. Tak je bil Pitagora, rojen 60 na otoku Samos leta 585 pred Kristom, izučen vseh potrebnih znanosti, pesemstva, muzike in vseh telesnih ročnosti, mladeneč šibkega, ravnega života, lepega neizrečeno prijetnega obličja, jasnega uma in blagega srca. Slavni Ferecid ga je učil zgovor- 611

65 nosti, kajti pri Grkih so se vse državne in sodnijske reči očitno in le ustno opravljale: kdor tedaj ni prijetno in gladko govoril, ni mogel pri njih ničesar opraviti ali kakošne veljavne službe doseči. Osemnajst let star gre v Olimpijo, dobi borivski venec, in vsi se nad njegovo lepoto, ročnostjo in močjó zavzemó. Po-
 70 tem obiše slavnéjša grška mesta, Atene, Sparto in druge, gre v Egipet, in Bog vé, kam še drugam. Blizo štirideset let star pride nazaj, in si pridóbi v Olimpiji s svojimi modrimi in podučnimi govori ime modrijana. Malo časa po tem gre v Kroton, bogato in glasovito mesto v Veliki Greciji; slava njegovega
 75 imena ga Krotoncem napové. Kedar pride, privró ljudje od vseh strani, ter obsujejo in poslušajo ga kot božjega učenika; njegov bistri pogled, beli pavolnati plašč, kot egiptovskega duhovnika, visoka postava, počasna hoja, prijetno obnašanje, močno in lepo govorjenje, trezno in neomadeževano življenje in vsak-
 80 danja jutranja molitev v tempelju, vse to mu pridóbi občno spoštovanje. Krotonci, spoznavši ga za edinega najbolj dovršene-
 nega človeka na zemlji, kateri vse vé, vse ume, kateri more s svojo zdravilsko znanostjo, ki jo je iz Egipta od duhovnikov prinesel, mnogim pomagati, sezidajo mu hram, v kateri se je
 85 vsak dan ob napovedani uri čez dve jezera ljudi vsakega stanú in spola, mladih in starih, shajalo ga poslušat, in v katerem je on s svojimi govori krotanske razuzdane in nesramne žene tako omečil, da so se k spodobni obleki in poštenemu obnašanju
 90 vrnile; slastne mladenče je pa tako razsvetlil, da so se sramovali in se jeli čedno vesti. Razun vsakdanjih poslušavcev si je še pridružil šest sto, eni pravijo dve jezera drugih bogatih mladenčev in mladih mož, s kterimi je v časih na kmete zahajal in z njimi kot v samostanu prebival. Nosili so vsi enaka
 95 bela oblačila, živeli so po danih vodilih, veliko so morali molčati, pa tudi veliko misliti, da bi vselej pametno odgovarjali; jedli so pri občnih mizah, in za vsako uro dneva jim je bilo drugo opravilo odločeno. Spoštovali so ga tako, da beseda s
 prilogom: „on je rekel“ je bila slednjemu gotova resnica. Po tri do pet let je vsakega skušal, preden mu je izza zagrinjala
 100 skrivne nauke razodel. Šolo je napravil, v kateri so se izučevali učeniki in vladarji za vse kraje sveta, in res je iz njegove blizo štirideset let trpeče šole mnogo slavnih vladarjev v marsiktere države se razšlo. Ali nekteri trinogi so ga jeli sovražiti in preganjati. Po tem ko so ga iz njegovega svetišča zapodili, umrl je
 105 pregnanec osemdeset let star. Njegovi učenci, ki so se po njem Pitagorejci imenovali, bili so še dolgo časa v zavezi, po posebnih znamenjih se spoznavali, in njegove uke na skrivaj med blage grške mladenče plodili.

Ob času nesrečne peloponeške vojske so mnogi poprej po-
 110 šteti in mirni Atenci zdivjali in jeli zelo razsajati. Med malim

številom tistih, ki so staro poštenost čisto in neoskrunjeno ohranili, bil je tudi Sokrat, mož tako občno spoštovan, da ga je delfski orakel najmodrejšega tistih časov imenoval. V mladosti se je jako vojskoval, pozneje marsiktere sodnijske službe opravljal, naposled pa se je lotil atenskim mladenčem uke modrosti 115 razlagati. Ta čas so nekteri spačeni učeniki, ki so se sofistami imenovali, um atenske mladosti za drago plačilo mamili, ker so učili, da z umnim, ali prav za prav za zvitim govorom se da vsaka reč, tedaj tudi vsaka napaka in krivica zagovarjati; učili so s takimi sleparskimi govori čednost v pregreho in pregreho 120 v čednost preobračati. To si Sokrat k srcu vzame, usmili se mladenčev atenskih, in je prave poštenosti in čednosti uči. Ciceron, slavni rimski modrijan, pravi: „Sokrat je prvi modrost z nebes poklical in jo v mestih in v hišah pri ljudéh vpeljal.“ Sokrat je bil prepričan, da ni zadosti dobro le razumeti, tudi v 125 djanji se mora izpeljevati. On si nabere večje število zalih mladenčev, češ, da v lepem telesu prebiva tudi lepa duša, in jim brez plačila nauke modrosti razlaga. V neki ulici sreča mladenča, bil je Ksenofont, dene brž palico počez, da ne more mimo, in mu reče: „Dragi mladenec! povej mi, kje dobim moke?“ — 130 „„Na trgu!““ — „Kje pa olja?““ — „„Tudi na trgu!““ odgovori mu mladenec. „Kam se pa mora iti, da človek moder in dober postane?“ Mladeneč umolkne in ostrmi. „Hodi za menoj, jaz ti povem,“ reče Sokrat; in od takrat sta bila nerazločljiva prijatelja. V nekem boju je Ksenofont hudo pobit raz konja 135 padel; Sokrat ga brž pobere, in na ramah iz stiske nese. Tako si mladenčev nabira, in je, sprehajaje se na trgu, pod lopami ali v vrtilih uči, in je s kratkimi in razumljivimi vprašanji napeljuje k spoznavanju najvažnejših resnic. Tako so se učili sami sebe in svoje dolžnosti spoznavati. S čednim obnašanjem 140 si tako veljavnost in spoštovanje učencev pridobi, da ne morejo ne en dan brez njega biti, in da se še mnogo let po njegovi smrti najrajše o njem pogovarjajo. Njegova za najboljšo spoznana šega učiti, imenuje se še zmeraj sokratova.

On ni učil čednosti le z besedo, temuč je sam tudi najblaže 145 izgledel ljubezni, dobrotljivosti, krotkosti in prizanesljivosti dajal, da so se mu vsi čudili. Nekega dne klepeče njegova sicer dobra, pa dostikrat togotna žena le preveč; on vstane, molči in gre iz hiše, ona pa izlije skozi okno pomivnico na-nj; zdaj reče okoli stoječim: „Ali vam nisem že večkrat pravil, da je 150 po gromu rad dež.“ Od Boga in čednosti je imel, ako ravno pogan, čiste zapopadke; spoznal je pa veliko človeško nevednost v božjih rečéh, in kako da človek od zgorej razsvetljenja potrebuje. Njegova najglasovitejša učenca sta bila Platon in Ksenofont: ta sta največ od njegovega življenja in naukov popisala, 155 zakaj on sam nam ni nič pisanega zapustil. Tudi Alcibijad je

bil njegov učenec, ali kaj, ki je njegove modre nauke tako rad pozabljal. Nekdaj se s svojimi pristavami in zemljami zelo baha. Sokrat mu prinese zemljevid, in mu reče: „Pokaži mi vendar
160 enkrat Atene!“ On mu je s prstom pokaže; „kje je pa tvoj svet?“ — „Tukaj ga ne vidim,“ odgovori Alcibijad. „Kako se pa moreš z mrvico zemlje bahati, ktere še niso vredne spoznati, da bi jo bili tù le s črtico zaznamenovali?“ Osramočen je umolknil.

Ker se je cvet blagih atenskih mladenčev Sokrata do ži-
165 vega poprijel, zato so mu bili sofisti, ki so za plačo krivo učili, zavidni, da so ga očitno zasmehovali in črnili; on pa je, vse tako govorjenje zaničevaje, potrpežljivo molčal. Zdaj ga pa trije, eden v imenu duhovstva, drugi v imenu države, tretji pa v imenu sofistov v sodnji zatožijo, da domače bogove zaničuje in
170 mladenče s svojimi nauki zapeljuje. S kratkimi besedami bi bil lahko lažnjivo tožbo ovrgel, toda pred takimi nevrednimi tožniki ni hotel z obširnim govorjenjem se zagovarjati, in reče le: „Moje življenje in obnašanje je vsakemu znano; trideset let sem si prizadeval svojim sosedom k čednosti in sreči pripomoči;
175 čutim, da me je za to poklical Bog, ktereга sodbo veliko više cenim ko vašo, Atenci!“ Te kratke besede so sodnike razjezile; zakaj pričakovali so, da se bo z obširnejšim govorom zagovarjal, in da bo, kakor je bilo navadno, s solzami milosti in za svoje življenje prosil. Rekó mu v ječo iti. Prijatelji ga z go-
180 rečimi besedami prosijo, naj se obširneje zagovarja, dajo mu v ta namen spisan odgovor, ali on neče kot krivičnik za svoje pravično in nedolžno življenje prositi; reče, če ga hočejo umoriti, da je že k smrti pripravljen, da tako se bo iznebil težav svoje starosti, (bil je tačas sedemdeset let star,) in da njegov
185 spomin bo v srcih prijateljev še veliko časa živel. V sodnjem zboru je bilo pet sto sodnikov, ki so sodili, ali ima živeti ali umreti; z večino treh glasov je bil k smrti obsojen. Tudi zdaj se kar z besedico ne zagovarja, ampak reče: „Vam, ki ste za moje življenje glasovali, vam se srčno zahvaljam; veseli me,
190 da se bom z duhovi nekdanjih možakov združil. Le to vas prosim, da moje sinove, kedar odrastejo, ko bi po bogastvu bolj hrepeneli ko po čednosti, svarite, kakor sem jaz vas svaril; in ko bi si umišljali, da so kaj, ker niso nič, obdelujte je, kakor sem jaz vas obdeloval.“ Njegovi pričujoči prijatelji se
195 zdaj na glas jočejo, in ga spremijo v ječo, kjer je bil vklenjen. Tisti dan pred sodbo je šla barka z veliko procesijo v Delos; dokler ni nazaj prišla, niso smeli v Atenah po postavi nikomur življenja vzeti; tako je moral še trideset dni smrti čakati. V tem času se pogovarja, kakor navadno, s svojimi prijatelji, ki
200 so slednji dan pri njem bili, veselega srca; podkupili so bili stražnike in vse k begu napravili: toda on jim kaže, da človeku, tudi po krivici obsojenemu, ni pripuščeno postavi nepo-

kornemu biti; pogovarja se ž njimi poslednje dni o neumrljivosti človeške duše, vzame zadnjič kozarec, nalit s sokom trobelike ali smrdljivca, ter ga izpije; s plaščem se zagrne in umrje leta 205 400 pred Kristom.

Atenci so pa kmalo spoznali strašno krivico, ktero so Sokratu storili, in so se zelo kesali, da so tako modrega in poštenega moža k smrti obsodili.

Platon, najimenitniši učenec Sokratov, učen vseh znanosti, 210 je želel državno službo doseči, da bi razuzdanosti Atencev v okom prišel in je znovič poštenosti navadil. Videvši pa, kako so Sokrata umorili, nameni tudi on učenik modrosti in čednosti postati, podá se v Egipet in na mnoge druge kraje, pride čez več let nazaj v Atene, in nastavi v predmestnem lepem, s kras- 215 nimi poslopji, templji, lopami in z zalimi spominki obdanem vrtu, ki se je po Akademu, prvem lastniku, akademija imenoval, svojo novo šolo, kjer je stojé ali sprehajaje se, svoje nauke domačim in vnanjim mladenčém, pa tudi gospém razlagal. Torej imenujejo še dan današnji hišo, v ktero se učeni ljudjé 220 shajajo, akademijo. On je bil krepek in prsat mož, in si je s svojo telesno krepostjo, z modrim in poštenim obnašanjem, ustnimi in pismenimi nauki tako občno spoštovanje in čast pri vseh Grkih pridobil, da so vstali tudi enkrat v Olimpiji pred njim vsi, kakor nekđaj pred Temistoklom, njegovo imé veselo 225 kričé in vriskaje. Spisal je veliko modroznanskega, in v takem govoru, da so že njegovi vrstniki pravili: ako bi bogovi z nebes na zemljo stopili, v takem bi jeziku govorili. Cela starodavnost ga je nebeškega imenovala. Njegovi najimenitniši spisi se niso pozgubili; učeni ljudjé je z veliko radostjo prebirajo, 230 ali v grškem jeziku ali v drugih jezikih, na ktere so prestavljeni. Platon in Sokrat sta imela izmed vseh poganov najboljše zapodke od edinega, modrega in pravičnega Boga, od neumrljivosti človeške duše in od povračila po smrti pravičnim in krivičnim. 235

Čudna reč, da je bilo pri Grkih, ki niso imeli visokih šol, kakor so današnji dan povsod vpeljane, ampak le posamezne modrijane in učenike, vendar v vseh njih državah mnogo tako omikanih ljudi, da so bili za vsako državno in vojniško službo.

Kakor Sokrat in Platon, nastavljali so s časom tudi drugi 240 modrijani svoje šole; marsikteri so pa na krive poti zašli. Od sofistov je bilo že omenjeno, da so učili z zvitim govorom vsako, tudi neumno ali krivično reč trditi, resnico pa tajiti. Antisten, Atenec in učenec Sokratov, je učil, da je največa čednost to, da človek ume vsega nepotrebnega iznebiti se. Imel je glaso- 245 vitega učenca, po imenu Diogena; ta je bil bistrourne glave, da je bilo kaj; nikomur ni le ene dolžen ostal. V Korintu je imel sod, da ga je lahko prevajeval: v njem je prebival; kedar ni

nič imel, beračil je bos in iz gole roke vodo pil, ako so ga
 250 ravno zasmehovali in zaničevali. Aleksander, kralj macedonski,
 je zlo želel poznati ga; on pride v družčini velikašev k njemu
 pogledat; najde ga pred sodom na solncu; marsikaj se ž njim
 pogovarja, in mu zadnjič reče, naj si kakošno milostinjo od
 njegga izprosi. In Diogen ga poprosi rekoč: „Ukaži svojim to-
 255 varšem, da mi iz solncea stopijo.“

Aristotelj, Macedonec, učitelj omenjenega kralja Alek-
 sandra in tudi učenec Platonov, je odprl svojo šolo, v kateri je učil,
 da naj človek povsod in vselej se le srednje poti drži; od najnižih
 zapopadkov je modroval do najviših. Logiko je postavil za pod-
 260 lago vsakega modrovanja. Njegovo modroznanstvo so v preteklih
 stoletjih v vseh evropejskih visokih šolah učili in razlagali.

Cenon, ciperski, je učil, da naj človek voljo božjo spolnuje,
 in si prizadeva njemu enak postati; vse drugo, tudi bolečine,
 naj zaničuje, in, ko bi ne mogel jih več prenašati, da je tudi
 265 prav umoriti se.

Epikur, Atenec, je pa spoznal zadovoljnost za največo srečo
 človeka na svetu; taka sreča pa, je rekel, doseže se le po čed-
 nosti. On ni veroval v Boga, tudi ne v neumrljivost duše, tudi
 ni našel razločka med človeško in živinsko dušo. Od starih
 270 časov je še dandanašnja navada tiste, ki so sužnji lastnega po-
 želenja in katerim ni nič mar za prihodnje življenje, Epikurejce
 imenovati.

Vsi Grki so svoje državne zadeve in vse sodnijske tožbe,
 pravde in sodbe ustno opravljali; iz prvega so govorili, kakor so
 275 znali; ali s časom so razumeli, da kdor hoče z očitnim govorom
 svoj namen doseči, mora dobro govoriti; da tudi to ni še za-
 dosti, temuč da ogovor mora tako izusten biti, da oči, obličje,
 roke in ves život morejo govoru pomagati. Tako so počasi vsa
 k temu potrebna, še dan današnji veljavna vodila iznašli in se
 280 po njih marsikteri med njimi na tako visoko stopnjo učenega
 govorstva povzdignili, da jih ni presegel nemara do današnjega
 dne še nihče.

M. Vrtovec.

231. Slovenske národne pripovedi in pravljice.

Komaj se začne človeku razvijati um in domišljija, že čuti
 potrebo tem naravnim nagonom vstreči. Čudé se ogleduje otrok
 zdaj to, zdaj uno krog sebe; strmé vidi čudovito djanje in ne-
 hanje človekovo. Zakaj to? Ali je bilo zmerom tako? S tacimi
 5 vprašanji se obrne do mile mamice ali babice, in ona, sama
 nevedna in takisto podučena, vendar noče spoznati svoje neved-
 nosti, odgovarja s pravljicami in pripovedmi. Mlada domišljija

poželjivo vzame to hrano v sé — in zmerom več hoče vedeti in slišati.

Kako se loči pravljica od pripovedi? Natančno in določno se ne daste razpoznati: obé ste postali med narodom brez kacega posamnega imenovanega skladavca; obé mešate navadne in naravne reči s čudovitimi in nezapopadljivimi; obé živite z narodom vred. Vendar je bistvo pravljice iskati v poetični lepoti in sestavi, zamotku in čudnem razmotku, v trdnosti značaja in nerazumljivi spremembi osode; nasproti pak ima pripovedka zgodovinsko podlogo, navezana je na določeno osebo, na znano ime, na poseben kraj. Že iz tega se dá soditi, da je pravljica veliko bolj razširjena od pripovedi, ker povsod imajo ljudje domišljijo, da iznajdujejo in pripovedajo, nimajo pa povsod imenitnih oseb ali krajev, ki bi ostali zgodovinsko znani narodu v ustih.

Najstarše pripovedi med Slovenci so gotovo o Pesoglavcih. V petem stoletju so iz vzhoda pridrli divji Huni in nemilo gospodarili po zdanjih slovenskih deželah. Kakor nam zgodovina slika Hune neusmiljene in krute, posebno pa nasladne in mesene, take nam je ohranila naša pravljica pod imenom Pesoglavcev. Ker so te pripovedi najstarše, zato so že tudi redko slišati med narodom. — Ko so Franki podrli slovansko Samovo državo in postavili narodu slovenskemu ptuje plemenitaše za glavarje, ni bilo več govoriti o samostojni zgodovini malega naroda; izgubili so se Slovenci v kolobarju med drugimi narodi; zato se iz vsega dolgega časa viteštva ali srednjega veka glasi samo okrajna ali lokalna pripovedka, to je tista, ki pripoveduje o kacam določenem kraju zgodbo iz starih časov. — Pa v petnajstem stoletju je prilomastilo ljudstvo, po neusmiljenosti in krvoločnosti popolnoma vredno Hunov ali Pesoglavcev, čez južno mejo, namreč Turki. Ker je dežela dve sto let trpela pred njimi, ima skoraj vsak kraj po Slovenskem, vsaka vas svoje pripovedke iz tistih časov. Veliko teh pripovedek ima po ljudski domišljiji dostavljen čudovit obraz; veliko pa jih je, ki imajo snov namešano s čeznaravnostjo in se torej zgodovinskim ustnim izročilom narodovim bližajo. Razun okrajnih in splošno-zgodovinskih ločimo tudi osebne pripovedi; take so pri nas o kralju Matjažu, o kraljeviču Marku, o Lambergarju itd. Po slednje vrste pripovedek je morda še najmanj med nami, ako je hočemo do dobrega ločiti od okrajnih.

Ko je človek videl natorne prikazni, dobredejni dež, vničevavno točo, grom itd., ni se mogel povzdigniti toliko, da bi si bil vse to z naravnimi vzroki razložil, ampak izmislil si je osebné, in tem je pripisoval dobro ali slabo, ki ga je zadelo. Tako so nastale, kakor odgovori na vganjke, pravljice o dobredejnih rojenicah, vilah, morskih deklicah, belih ženah itd., o

hudobnem škratu, divjem možu, čaravniku, vedežu itd. Zraven
 55 teh, morda iz starega poganstva ostalih pravljič imamo še čisto
 človeške, to je take, v katerih se nam človek stavi pred oči,
 ali po lastnem značaju ali po čudni spremembi osode zamotan
 v zadrege, ktere pa ali z lastno nenavadno močjó, ali še rajše
 s pomočjó nadnaravnega bitja predere in premaga. Ta vrsta
 60 narodnih pravljič je najštevilniša, in če pomislimo, da je ravno
 v takih pravljičah naslikan obraz in značaj narodov, njegovo
 mišljenje, njegova poezija, moramo pritrditi, da so za nas naj-
 važnejše. Svoj narod in njegovo lastnijo ljubiti je dolžnost vsa-
 cega blagosrčnega človeka. Kako pa boš narod ljubil, ako ga
 65 ne poznaš, ako ga le poznaš po vrhu, ako ne pogledaš v naj-
 bolj skrite in notranjo stran njegovega življenja?!

Veliko je ljudi, ki se zaničljivo strani obračajo, ako slišijo
 narodno pripovedko praviti, ali ki s preziranjem preobrnejo list,
 na katerem je brati priprosta narodna pravljič. Toda ko bi to
 70 pomislili, kar smo ravno izrekli; ko bi dalje pomislili, da je
 skozi vse življenje veliko ležeče na tem, kako se v prvi mladosti
 buđi in izobraža domišljija; ko bi pomislili, da ravno take pri-
 povedi imajo do nedolžnega srca veliko moč, da človeka na-
 peljejo na pravo ali napačno pot: imeli bi gotovo drugačno
 75 mnenje tudi o tacih poetičnih izdelkih prostega narodovega uma.

J. Jurčič.

232. O petji.

„Vsaka žival po svoje poje“ veli star pregovor. In zares
 so živalski glasovi podobniši petju, ko besedi ali govoru člove-
 škemu. Posebno dobri pevci in godci so pa ptiči, in od člove-
 škega petja naše uho ne nahaja slajšega in milejšega.

5 Kaj pa razodevajo živali s temi svojimi glasovi?

Najslajše, najjasnejše žuboré in žvrgolé ptiči o toplih po-
 mladanskih dnevih, vrabci v polnih kozolcih in zrelem prosu.
 O mrazu in gladu molče, o nevarnosti plahi beže ali prežalostno
 kriče. Vsa domača živina, goved in bravina, prvokrat spuščena
 10 iz hleva na zelene ledine, o kako veselo muka in bekeče!
 Kako milo pa stoče o pomanjkanji krme ali piče, o boleznih,
 na pluhu pod ostrim nožem mesarskim!

Piške, site in na toplem kraju, veselo čebļjajo okoli koklje;
 tužno pa čivkajo, ko je muči glad, tare zima, kedar izgubé
 15 drago obličje mile jim majke koklje!

Iz tega lahko posnamemo resnico: Živali razodevajo s svojimi
 glasovi zgolj same občutljive: veselje in radost, žalost in tugo.

Druga po vsakdanji skušnji potrjena resnica pa je ta: Žival
 s temi svojimi glasovi in razodetimi občutljivi buđi v drugih
 20 živalih sebi enake občutke.

Petelin zapoje, ptiček zažubori; in kmalo odpevajo po vasi kurji glavarji in ptički po gaji ali po kletkah.

Pes zalaja, konj zarezgeče, krava zamuka; kmalo prilagajo po vasi drugi psi, konji in goved po hlevih ali pašnikih.

Koklja ugleda visoko v oblakih jastreba; plaha zaškrli, 25 piščeta za njo ter zbeže v varno zavetje.

Kar nas uči skušnja pri živalih, tega se lahko prepričamo tudi pri ljudeh.

Čujte! kako vriska in piska, kako skače v terdih in tenkih glasih, v hitrih, radostnih pesmih veselo človeško srce! Ža- 30 lostno, s pelinom bridkosti napojeno srce pa pojema v mehkih, debelih glasih, solzi se in topi v počasnih, v tožnih pesmih.

Ali glej tam dete! Joka se, ne dá se utolažiti, ne z besedo ne z obljubo. Pa jame mu mati popevati, — jok se izgublja, omolkne, zamaknjeno začne gledati, že se mu usteca krčijo na 35 smeh. Veselo petje preganja človeku černost in žalost, ter mu budi in sadi radost in zadovoljnost v tožno srce. Milo, žalostno petje pa mrači in kali radost in vnema v našem srcu sočutje in pomilovanje proti temu, o čemur se popeva.

Ni li tedaj gola resnica: Tudi človek s petjem razodeva 40 občutke svojega srca in vnema in zbuja v drugih ljudeh sebi enake občutljeje?

Te resnice so bili ljudje že davno prepričani. Srečno pridejo Izraelci čez Rudeče morje, Egipčane pa je vse voda zaveznila. Mojzes to videvši, ves navdušen zapoje pesem in glejte! 45 ljudstvo jo povzame in prepevaje Boga hvali in časti!

Popevali so Judje pri službi Božji Davidove psalme, zakaj? Zató da so v srcu ljudi budili in množili občutljeje hvaležnosti do Boga o času prejetih dobrot, ali pa spokornost in žalost o velikem zadolženju, ob času pokore. Enako se popevajo od ne- 50 kdaj pri očitni službi Božji o vsakem svetku posebne pesmi, da se budé ljudstvu prazniku prilični občutki.

Sloviti Tirtej je budil s petjem Spartane v vojsko zoper Mesence; Srbe so navduševali in v vojsko zoper Turke, zaklete vrage krščanskega imena, gonili goslarji — peveci z goslami, 55 če tudi so imele le eno samo struno, in s puntarsko „marziljico“ so spravili Francozi tisoč in tisoč nizkih ljudi v punt in vojsko.

Pa odkod ima petje tako silovito moč? Menda samo od zbujenih občutljejev.

Beseda sama obdeluje um in ga naklanja, naj stori to ali 60 uno reč. Vendar um je mrzel, ne dá se kmalo prepričati in ukreniti; um ima zmeraj kak izgovor; zdaj upanje plačila, zdaj strah itd. Vse drugače ravnajo zbujeni občutljeji. Ti se ničesar ne bojé — ne napotij in zaprek, ne strahú, ne trpljenja — oni deró, kamor se nagnejo. 65

Ako je človek vnet za dobro reč, gorel bode za-njo, živel in umrl in vse za-njo daroval, kar koli zamore. Ako pa je bil po nesreči vnet za slabo reč, bode tudi za-njo živel, za-njo daroval življenje, svoje dušne in telesne moči.

70 Skušnja kaže, da pošteno petje močno, močno budi in goji stanovitno pobožnost ravno zató, ker vnema srce s svetimi občutljeji za Boga in vse božje reči. Ono poveljuje praznike in svetke, veličasti službo Božjo, varuje ljudi pregrešnih misli, besedi in djanj, lajša težave in nadloge, slajša bridkosti
75 in grenkosti zemeljskega življenja, hrani radovoljnost ter vikša veselje in radost v solzni dolini sveta.

Pošteno petje zlahtni in plemení dušno in telesno življenje. To pa je gotovo več vredno ko cent suhega zlata, ko bogastvo širocega sveta.

V. Lah.

233. Mlajši Plinij Strabonu.

Praviš, da ti je zbudil list, ki sem ti ga na tvojo prošnjo pisal o smrti svojega ujca, željo zvedeti, kakov strah, pa tudi kakošne nezgode sem prestal jaz, ki sem bil ostal v Misenu; ker začeniši s tem, pretrgal sem bil pripoved.

5 Če tudi me je groza spomina
Vendar bodem začel. —

Ko je bil ujec odšel, pečal sem se ves čas s knjigo, ker zató sem bil ostal doma; potem sem se kopal, jedel in spal, ali nemirno in malo. — Bil je več dni poprej potres, ali nismo
10 se posebno plašili, ker je v Kampaniji navaden. Ono noč pa je postal tako silen, da se ni samo vse treslo, ampak mislil sem, da se vse ruši in podira. V mojo spalnico prileti mati; jaz sem ravno vstajal, da prebudim njo, če spi. Sedemo pred
15 duri; majhen prostor je delil poslopje od morja. Ne vem, ali bi se imenoval neplašnega ali pa razumnega, ker sem bil v dva in dvajsetem letu. Velim prinesiti knjigo Tita Livija, in kakor brez brige čitam, dà, celó izpisujem, kakor sem bil začel. Kar opazi prijatelj ujčev, ki je bil nedavno iz Hispanije k njemu prišel, mene in mater, da sediva, in da jaz celó čitam;
20 pa začne obirati njeno potrpežljivost in mojo malomarnost; ali jaz ostanem ravno tako zamišljen v knjigo. Že je bila ena ura po vzhodu solnca, ali dan je bil le negotov in kakor zaspan; že so se podrla bližnja pohištva, in čeravno smo bili na planem, bil je kraj le ozek in strah pogina velik in gotov. Tedaj še le
25 sklenemo zapustiti mesto. Za nami gre zmešano ljudstvo, davši ptujemu sklepu prednost pred svojim, kar ima v strahu podobo

sprevidnosti; tako nas silno množstvo na poti gnjete in dalje riva. Prišedši izmed pohištrev postojimo; tu smo pretrpeli mnogo čudnih, mnogo strašnih prikazov. Vozovi namreč, ki smo jih bili dali izpeljati, vagutali so, čeravno je bilo na planem, zdaj³⁰ na desno, zdaj na levo, in še obloženi s kamenjem niso ostajali v istem kolovozu. Vrh tega se nam je zdelo, da morje samo sebe požira, in da ga tako rekoč odbija tresoča se zemlja. Res se je bil povečal breg, in bilo je mnogo morskih živali na suhem pesku. Na drugi strani je zijal črn in strašen oblak, ki so³⁵ ga zvite in spletene žile ogujenega puha trgale na dolge plamteče podobe; blisku so bile podobne, ali večje. Tedaj jame isti prijatelj iz Hispanje huje siliti. „Če živi tvoj brat,“ zakliče, „če živi tvoj ujec, hoče, da se tudi vidva rešita; ako pa je poginil, hotel je, da ga preživita. Kaj se torej obotavljata in⁴⁰ ne bežita?“ — „Tega ne,“ odgovoriva, „da bi skrbela za-se, dokler ne veva nič o njegovi rešitvi.“ Tedaj on brez daljnega postanka steče in kar najhitreje beži iz nevarnosti; in malo pozneje se začne oni oblak nižati na zemljo in pokrivati morje. Objel in pokrnil je Kapreje in zagrnil Misena, kolikor ga⁴⁵ sega v morje. Zdaj jame mati prositi, opominjati, ukazovati, naj bežim, kakor koli; da mlad morem uteči, ona pa, ki jo težé leta in truplo, umrla bo srečno, če le ne bo kriva moje smrti. Jaz pa odgovorim, da za-me ne bo rešitve razun ž njo skupaj; potem jo primem za roko, ter jo prisilim, podvizati se;⁵⁰ nerada posluhne ter toži, da mene zadržuje. Že je jel padati pepel, vendar še redek; jaz se ogledam: gost dim nam je bil za hrbtom, in razlit po tleh kakor reka se je valil za nami. „Umekniva se,“ rečem materi, „dokler razgledujeva, da naju na cesti truma spremljevalcev ne prevrne in ne pomendra.“⁵⁵

Komaj sva sedla, glej, objame nas noč, ne kakor je noč brez mesca ali pa oblačna, ampak kakor je v zaprtem kraju, če pogasiš luč. In da si slušal: johotale so ženske, cvilili otroci, vpili možaki; na ves glas so klicali ti starše, ti otroke, ti so-proge, ali pa jih spoznavali po glasu; eni so obžalovali svojo,⁶⁰ eni nesrečo svojih; in eni so od straha pred smrtjo molili za smrt. Mnogo jih je vilo roke proti nebu, več pa jih je dokazovalo, da ni nikjer več bogov in da je to večna in svetu zadnja noč. Pa tudi takih ni manjkalo, ki so z lažnjivimi in izmišljenimi strašili povelečevali prave nevarnosti; to se je porušilo, to⁶⁵ gori v Misenu, klicali so neki med njimi; legali so, ali verovalo se je. — Nekoliko se je zasvetilo; ali nam se je zdelo, da to ni dan, ampak da je napoved bližajočega se ognja. In svitloba je potrajala precej časa; zopet pa je nastala noč, in zopet je padal pepel obilen in težek. Pogostoma smo ostajali⁷⁰ in ga otresali; sicer bi nas bil zasul, ali pa celó s svojo težo potlačil. Mogel bi se pohvaliti s tem, da v tolikih nevarnostih

nisem niti vzdihnil niti pregovoril malosrčne besede; ali mislil sem si, da bom poginil z vsem in vse z menoj vred, in to mi 75 je bila sicer ne lepa, ali velika tolažba. Slednjič se je gosti čad vendar izredčil, ter se spremenil nekako v dim, ali pa v meglo. Kmaló se je tudi zares prikazal dan, in prisvetilo je solnce, ali blede, kakoršno je navadno, kedar mrkne. Oči so še trepetala, in pred njimi je bilo vse spremenjeno, vse pokrito 80 s pepelom, kakor s snegom. Vrnivši se v Misen in okrepcavši se kakor koli, prebili smo v negotovosti noč, omahovaje med nado in strahom; ali strah je bil močnejši, ker zemlja se je še vedno tresla, in nekteri so kot znoreli z grozovitimi prorokovanji rogali se svoji in ptuji nesreči. Ali jaz tudi tedaj, čeravno sem skusil nevarnost in je spet pričakoval, nisem hotel 85 oditi, dokler ne dobim glasa o uju.

To-le boš pač bral, ali ne porabil, ker ne zasluđuje nikakor mesta v povesti; če se ti pa bo zdelo, da še mesta v pismu ni vredno, pripisati boš moral sam sebi, ki si zahteval 90 pismo. Zdrav!

V. Mandelc.

234. Ciprijan Donatu.

Prijazni tvoj miglje, ljubi Donat! pride mi o pravem času; kajti dobro se še spominjam tega, kar sem ti bil obljubil, in zdaj je najprilicniši čas, da spolnim svojo obljubo, ker se nam bližajo lepi prazniki in ker nam bratev v vinogradih dobrotno 5 zlađuše obteženo srce. Z dnevom se vjema kraj, in topli jesenski zrak s prijazno podobo vinogradov, obá pa z zedinjeno močjó na veselje budita naše počutke. Ó, kako prijetno je, ves dan pogovarjati se sredi med kratkočasi ter bratovsko podpirati v rastočem spoznanji bođujih zapovedi.

10 Da naji ne posluša kakov posvetnjak in ne gluđu nezmerne vpitje delajočih družin, zató se hočeva vsesti ondi-le v ono molčečo in hladno lopo. Ob njenih upognjenih palicah se na eni strani trtne rozge spenjajo navzgor, na drugi pa sem ter tje razpeljane silijo navzdol in tako narejajo hodišče z zelenečo 15 streho. Tú si lahko pripovedujeva svoje misli, in med tem, ko se pasejo najine oči, gledaje na drevje in trsje, ki nama daje krasen razgled, ima najina duša dvojen vžitek, enega v tem, kar gleda, in enega v tem, kar posluša. Sicer ti zdaj le poslušáš, mika te le to, kar jaz govorim. Ti ne maráš krasote 20 narave, ki se kaže očém, in svoje oči upiraš le v mé; ti si poslušavec z dušo in telesom, in to zató, ker me ljubiš. Kaj ti neki hočem polagati na srce? Slabi in kratki moj um more

roditi le malo sadú, in žetev ne bode nikakor tolikošna, kolikoršna je košnja rodovitne senožeti. Vendar pa hočem poskusiti, kolikor premorejo moje moči; kajti pomagal mi bode predmet, 25 o katerem hočem govoriti. Na javnih sodnjih trgih se zgovornost šopiri z bogato zalogo besedi in s svojo pisano umetnostjo; ondi pa, kjer se govori o Bogu, ni nikakor zgovornosti moč, ki vodi do vere, ampak moč resnice, ki govori iz nespačenega srca in sega v nespačeno srce. 30

Od mene sprejmi torej to, kar ti morem dati; govoril ne bodem o tem, kar ušesom prijetno doní, ampak o tem, kar močno spodbada duhá; ne o tem, kar ljudstvo rado posluša, ker mu umetno gladi ušesa, ampak o tem, kar poveljuje božjo milost, ker priprosto razlaga priprosto resnico; ne o tem, kar 35 se dá spoznati po dolgem poti neprenehljivega premišljevanja, ampak o tem, kar v najkrajšem času dozori z milostjo, naglo vršilno

Naj spregovorim o tem, kar tebe tiče. —

Ker si že stopil pod zastavo nebeško, zató ti je zdaj treba 40 še tega, da se popolnoma vdaš blagemu vojskovanju in zvesto spolnuješ vse dolžnosti nabožnosti.

Moliti in brati, to bodi tvoje neprenehljivo opravilo. Zdaj ti z Bogom govoriš, zdaj Bog s teboj. On naj te podučuje v svojih zapovedih, on naj te vodi po svojih potih. Kogar on 45 obogati, tega ne bode nikdo obožal.

Kdor se je enkrat nasitil pri mizi Gospodovi, tega ne bode nikdar grudila lakot.

Poslopja, z zlatimi ploščami in dragim mramorjem obložena, bodo se ti gnjusila ko smet, kedar se prav prepričaš, da si sam 50 boljša hiša, ktero je Gospod spremenil v svoj tempelj, v katerem prebiva sveti Duh; obračaj torej vso skrb v to, da dovršiš in ozalšaš to skrivnostno hišo božjo.

O, skrbiva torej, da bode ta hiša ozalšana z najprijetnišimi barvami svete nedolžnosti in razsvetljena z lučjo pravičnosti! 55 Ta hiša ne bode nikdar razpadla, nikdar zavoljo starosti se podrla, in nikdar izgubila živega barvnega svita in zlatega bleska.

Vse, kar potrebuje vnanje maže in lepoticja, v sebi nosi kal minljivosti; človek se ne more zanesti na nobeno stvar, kateri ni pravi lastnik. Ta notranja hiša božja vekomaj ohrani 60 živo svojo lepoto, neomadeževano svoje veličastvo, svoj neminljiv svit. Nikdo je ne more raztrgati, nikdo podreti. Le o vstajenji telesa bode še krasnejše — dovršena.

Le toliko, nič več in nič manj, sem ti danes hotel povedati, preljubi Donat! 65

Prepričan sem sicer, da si potrpežljiv in prijazen, da imaš tolikanj trdno voljo in utrjeno vero, da bi me rad še poslušal

o tem, kar tiče najino zveličanje, vendar pa zdaj prenehajva, saj skupaj živiva in se lahko drugoč o tem dalje pogovarjava.

- 70 Ker nama jesenske počitnice pripuščajo oddihljaj od dela, zato hočeva ostale ure dnéva, ki se nagiblje na večer, odločiti razveseljevanju, vendar pa tudi skrbeti, da nama ure veselja ne bodo tekle brez milosti božje. Psalmi naj doné pri zmernem obedu. In ker imaš dober spomin in prijeten glas, zato nam
- 75 tudi danes pevca nadomestuj. Svoje ljube prijatelje bodeš najbolj razveselil s tem, da bodo njihova ušesa poslušala kaj duhovnega in da nam ne bode manjkalo najtečnejše hrane — svete vere.

A. Lésar.

235. Jan Sobieski svoji ženi.

Iz šotorov vezirjevih 13. septembra 1683 po noči.

Veselje moje duše, premila, preljuba Marija!

- Hvala Bogu vekomaj! On je dal narodu našemu zmago, — dal mu je slavo zmage vojaške, da je niso vsi pretekli veki
- 5 videli take. Vse topove, ves tabor turški, neizmerno bogastvo smo dobili v roke. — Jarek okoli mesta in vse obmestje krijó mrliči vojske nevernikove; kolikor je pa ostalo živih, strahoma begajo. Naši nam pripeljujejo neprenehoma velblodov, mul, goved in ovác, ki jih je imel sovražnik s seboj, in vrh
- 10 tega neizrečeno veliko množico vjetnikov. Tudi prehaja k nam veliko takih, kateri so bili svojo vero zatajili, in imajo dobro opravo in lepe konje. Zmogli smo tako naglo in nenavadno, da so bili mestni prebivavci z nami vred v tabru jako v skrbi, češ, da se utegne sovražnik zdaj zdaj obrniti in planiti nad nas.
- 15 Popustil je več nego za milijon zlatov smodnika in druge priprave za vojsko.

- Nocoj sem videl igro, po kateri me je že davno mikalo. Naši vojščaki so zapalili na več krajih smodnik. Zagrmévalo je kakor na sodnji dan; vendar ni ranilo nikoga. O tej priliki
- 20 sem videl, kako se v zraku delajo oblaki; ali to je nesreča in izguba vsaj za pol milijona.

- Vezir je begaje vse popustil, unesel samo opravo na sebi, pa konja pod seboj. Jaz sem mu naslednik, zakaj bogastvo njegovo je prišlo do malega meni v roke. S prvim oddelkom
- 25 vojske dalje stopaje in vezirja nazaj (na Turško) tiraje, naletel sem na enega izmed njegovih strežnikov, ki me je peljal v njegove osebuje šotore. Ti šotori sami so na prostor toliki, kolikoršno je mesto varšavsko ali levovsko. Polastil sem se vseh častnih znamenj in zastav, ki so je nosili pred vezirjem.

Veliko zastavo Mahomedovo, katero mu je gospod njegov izročil za to vojsko, poslal sem svetemu očetu (papežu). Na dalje imamo v rokah veliko dragih šotorov, prelepih voz in jezero drugih dragotin. Nisem še vsega videl; ali to, kar smo videli pri Hočimu, ni bilo temu senca. Samo kakih pet tulov z vdelanim dragim kamenjem je več jezer cekinov vrednih. — 35

Tudi enega konja vezirjevega z vso opravo imam. Njemu (vezirju) so bili naši že za petami, pa jim je vendar utekel. „Kihaja“ to je prvega poročnika njegovega in veliko veliko drugih vikših častnikov so posekali. Naši vojščaki so uplenili veliko sabelj z zlatimi ročami. Noč je preganjanje končala. 40 Turki se beže trdovratno branijo. —

Vendar so pozabili v obmestnem jarku janičarje; te so naši na kose sesekali. Tako ošabni in predrzni so bili Turčini, da je en del vojske njihove mesto naskakoval, dokler se je tolkel drugi del z nami. Dosti ljudi so imeli za oboje. Dozdeva se mi, 45 da jih je bilo (brez Tatarjev) kakih tristo jezer; nekteri so našli celó toliko šotorov. Po tem takem bi jih bilo res, kakor „listja in trave.“ Po moji misli so imeli kakih 100.000 šotorov, iz katerih so bili trije neznano veliki tabri napravljeni. Dve noči in en dan se lasti teh šotorov vsak, kogar koli je volja, 50 celó iz mesta hodijo plenit. Vem, da bodo imeli osem dni posla. Turčini so popustili begaje tudi veliko vjetih domačih (dunajskih) ljudi, posebno žensk, ki so jih pomorili poprej toliko, kolikor so jih mogli. Po tem takem so veliko žensk poklali; mnogo pa le ranili jih, ki se bodo spet ozdravile. Včeraj sem 55 našel dete tri leta staro, priljudnega dečka, ki mu je preklal krvolok usta. —

Ne morem posebej popisati obilja in vseh znamenj prevelike mehkužnosti v šotorih vezirjevih. Imel je v njih vrtce z vodometi, kopeli in hišice za domače zajce, celó papigo, ki so 60 jo naši vojščaki lovili, pa je niso ulovili.

Danes sem ogledoval po mestu. Več od pet dni se ne bi bilo moglo ustavljati. Grad cesarjev je zeló prestreljan. Strašno je videti velikega obzidja mestnega, ki je razpokano in na pol razdrto; lahko bi se mu reklo razvalina. 65

Vsi vojščaki so se bili moški. Zmago pripisujejo (Dunajčanje) Bogu in nam. Brž, ko se je začel sovražnik umikati, (najbolj so naši pritiskali tje, kjer so videli mene, vezirju nasproti), pri tej priči priskočijo vsi konjiki druge vojske k meni na desno krilo, ker se ni trebalo na sredini in na levem 70 krilu toliko bojevati. Videl sem volitnega kneza bavarskega, kneza valdeškega in več drugih, kako so po tem k meni dirjali. Objemali so me in poljubovali mi oni obraz, vojvodi pa roke in noge; vojščaki prostaki in častniki, pešci in konjiki so kričali: „Oj, vrli naš kralj!“ Vsi so marali za me še bolj od mojih. 75

Kraljeviča lotarinskega in volitnega kneza saksonskega sem videl še le danes v jutro; včeraj se nismo mogli sniti, ker sta bila prav na koncu levega krila. Poslal sem bil jima nekoliko oddelkov naših husarjev na pomoč. Mestni zapovednik Stahremberg me je danes obiskal. Vse me je objemalo in klicalo, da sem njih odrešenik. V dveh cerkvah mi je ljudstvo poljubljalo roke, noge in obleko; kateri me niso mogli doseči, kričali so: „Oj, stegni premagavske svoje roke, da jih poljubimo!“ —

Ko sem se po južini od zapovednika mestnega vračal v 85 taber, spremljala me je množica ljudi do mestnih vrat. — Cesar mi je dal glas, da je miljo daleč od Dunaja. — Ali zdaj se že dani; treba je pismo dokončati. —

Veliko naših smo v bitvi izgubili. — Dupont vam bo več na besede povedal. —

90 Danes bomo mahnilo dalje proti Ogerskemu, da preženemo sovražnika. Knez bavarski in saksonski sta mi obečala, da me bosta spremljala.

Zares velik blagoslov božji je nad nami; čast in hvala mu za to zdaj in vekomaj!

95 Ko je videl vezir, da se nam ne more več ustavljati, pozove sinove k sebi in se začne po otročje jokati. Na to reče kanu tatarskemu: Reši me, ako moreš. Kan pa njemu: Znamo ga dobro — kralja poljskega; ni mu se moč ustavljati; ugrabimo rajše, kako bi jo potegnili.

100 Solnce pripeka tako, da se preživljamo le z vodo, ki jo pogostoma pijemo. Ravno smo spet zasledili veliko turškega živeža in druge priprave za vojsko. Ne vem, kaj jim je ostalo in s čim se bodo vojskovali poslej. Pri tej priči mi oznanjajo, da je sovražnik begaje popustil petdeset malih topov.

105 Brž mislim konja zasesti in na Ogersko (za Turčinom) dirjati. Nadjam se, da se bomo, kakor sem vam slovo jemaje rekel, spet videli v Striju.

To pismo so najboljše novice, in v ta namen ga smete tudi rabiti in praviti, da je to pisal kralj kraljici.

110 Knez bavarski in saksonski sta take volje, da bi šla z menoj na kraj sveta. — Nekoliko milj iz početka nam bo naglo naglo hoditi zbog neugodnega kužnega puha, ki puhti iz trupel toliko mrtvih ljudi, konj itd.

Kralju francoskemu sem pisal in rekel, da se mi je zdelo 115 spodobno, da posebno njemu, prvemu „krščanskemu“ kralju, oznanim, da smo premogli in rešili krščanstvo.

Cesar je poldrugo miljo daleč, in hiti na Dunaj, da bo dal „Te Deum“ („Bog, tebe hvalimo“) peti; jaz pa hitim na Ogersko. Naš „Fanfan“*) je neizrečeno priden. —

J. Navratil.

*) Sin.

236. Sporočilo slovenski mladini.

Najlepši in najprijetniši pogled človeškim očem na svetu je pogled cveteče mladine. Kakor boš v gosposkem vrtu, če va-nj stopiš, ponevedoma najprej in že od daleč zagledal žlahtne cvetice, ki te s svojo lepoto ali prijetnim duhom k sebi vabijo: tako se ti bodo tudi pri slednjem večem shodu oči brž obrnile na pričujočo cvetečo mladino in jo rade gledale. Oči osemdeset let starega očeta se rade ustavljajo nad mladenčem, in obličje stare mamke se v pričo cveteče device očitno pomladi. Če srečaš spotoma neznanega, pa lepega dečka ali deklico, ki ti prijaznega obličja dobro jutro ali dober večer voši, lesen bi moral biti, ko bi te to nič ne ganilo.

Kaj pa ima vendar mladost takega nad seboj, da se vsem prikupi? Ali ne lepih mer in primer? Brez lepih mer in primer ga ni lepega drevesa, ne lepega konja, ne lepe hiše, pa tudi ne lepega človeka; — da bi si to resnico tudi vsi umetniki in rokodelci v glavo vtisnili! Če je kaj lepote na človeku, nahaja se pri cveteči mladini; tisti možjé in žene so lepi, kateri imajo delj časa mere in primere odraslega lepega fanta ali dekline.

Nedolžnost mladinska pa vleče še bolj ko njena lepota vseh oči na-se; celó spačen človek jo spoštuje, ako ne z očmi ali z 20 besedo, vsaj s srcem.

Slednji, kteremu se je v kaki reči koliko spotaknilo, bode nedolžno mladost srečno imenoval. Ta je odkritosrčna, priljudna, zaupna, pripravna za stanovitno prijateljstvo, udana pametnim ljudem, vneta za mnogo dobrega, nepopačena brez kake posebne hudobije ali zvijače, zakaj ni imela še časa in priložnosti se je vaditi. Pametnega fanta imajo povsod radi; če je pa še tako lep, pa se, postavimo, upiva, nič več ga ne čislajo umni tovarši in drugi ljudjé.

Mladina, ki jej skrbé večí del drugi za živež, živi brez vse skrbi; vsako nedolžno veselje vživa z radostjo in popolnoma; po veselji hrepeni in išče ga pri svoji enakosti; na nje obličji, prepasanem z zadovoljnostjo, je izobražen mir srca in up vsega dobrega, mladost se nadja le srečne in vesele prihodnosti. Ta bo dobil po očetu lepo kmetijstvo, rokodelstvo, hišo ali graščino; uni bo došel v svojem prosto izvoljenem duhovskem, vojaškem, sodnijskem ali drugem stanu veliko čast in si prisluzil slavno ime. Deklica si domišljuje, da bo imela v prihodnje kakor gospodinja zgolj vesele dni; vse drugače ko njene sosede ali celo bolje od svoje matere misli ona gospodinjiti, kedar bode sama za se. Mladost, vsa zamaknjena v prihodnjost, ne vidi in ne pozna vsakdanjega življenja; torej je obvarovana marsiktere, zlasti dušne britkosti, ktera druge ljudi reví, in tudi telesne težave lože prenaša. Ni ga čez fantovski, čez deklinški stan! Z veseljem

45 se stari ljudje spominjajo in ozirajo na pretekle dni svoje nedolžne mladosti. Naj se snideta dva prav stara prijatelja, ki sta se že v mladosti sprijaznila; naj se spomnita svojih mladih dni, o kako se jima bo srce vnelo, kri ogrela, beseda odvezala! Glas bosta povzdignila, z radostjo, s solzami veselja v očeh si bosta
50 pravila, kako sta se veselila; sto in sto drugih reči sta čisto pozabila, to, česar sta doživela mlada prijatelja, pametita pa vse tako dobro, kakor bi se bilo včeraj zgodilo.

O dragi mladenči in deklīči, vi največe veselje svojih starišev, ki tolikanj skrbé in si skoraj v vseh stanovih pritrjujejo,
55 da bi se le vam dobro godilo! vi ste veselje svoji žlahti, prijateljem, sosedom in znancem, domovina gleda z veliko zadovoljnostjo na vas, zakaj vi ste up, vi ste zastava nje prihodnje sreče; kmetijstvo, rokodelstvo in obrtnost pričakuje od vas umnih in krepkih delavcev, pridnih gospodarjev, cerkev skrbnih
60 pastirjev, država srčnih in junaških vojščakov, ter umnih in zvestih služabnikov. Vse premoženje domovinsko prejde za 20, 30 ali 40 let na vas; vse časti, vse službe gor do najviših bodo vaše; vi boste gospodarili z dedovino slovenske zemlje in jo duhovno in telesno obdelovali; branili jo boste v sili in ohranili
65 svitlemu cesarju in svojim vnukom; o da bi jo tudi s svojimi vednostmi in s svojim trudom bolj izobraženo na višo stopinjo blažnosti ali časne sreče povzdignili! Vaši predniki so jo že dobro zastavili; vaše pa bode, da jo tudi prav izpeljete: sad svojega neutrudnega prizadetja boste vživali vi sami; vživali ga
70 bodo tudi vaši otroci in njih otrók otroci. —

Nad teboj je pa zdaj, prīsrčna mladež, poskrbeti, da si pri tacem lepemupanji nikakor zdravja ne izpodkoplješ in življenja ne prikrajšaš! Če vihar trohnelo in piškavo drevo razkolje, kaj je neki nad tem! — če pa mlado žlahtno drevo pre-
75 lomi, milo se stori človeku! Naj odmirajo stari, ki so že na taki poti; naj kapljajo otroci, ki še tega ne umejo, kakor olevki s sadnih dreves, nihče razun staršev si tega veliko k srcu ne vzame; če pa umrje mladeneč ali deklica najlepše dobe, ni le samo za-nj žalostno, ne bodo ga samo starši, ki so že tolikanj
80 za-nj potrošili, ne samo prijatelji in znanci objokovali; tudi drugi, ki niso bili ž njim v nobeni posebni zvezi, skažejo mu radi poslednjo čast in pomočé njegov grob s solzami pomilovanja. Od pokopa tacega mrliča gre vse, staro in mlado, klaverno nazaj.

85 O dragi sinovi in hčere matere Slovenije! posebno vi prīsrčni mladenči, ki ste že pri kmetijstvu, rokodelstvu ali pri vojaščini ali kateri se na učiščih v Ljubljani, v lepem Gradcu ali na Dunaju, v Trstu, Gorici ali Celovcu, v Mariboru, Celji ali v Novem mestu za svoj prihodnji stan neutrudno priprav-
90 ljate: O veselite se kot jaki in vrli Slovenci svojega življenja,

pa vendar še celó nedolžno veselje le z mero uživajte; spomnite se in živo si k srcu vzemite, da je mladost rada lehkomišelná, hitro pozabljiva in velikrat prenagla. Pri vsem uživanji nedolžnega veselja nimate vendar nikoli pozabiti svojega poklica, ne zvestega spolnovanja dolžnosti, po katerem ga morete doseči: 95 neutrudno spolnovanje dolžnosti je prva podpora vašega zdravja in dolgega življenja, druga pa brzdá in strahovanje vaših počutkov.

Mladenči! poslušajte nauk svojega odkritosrčnega, ljubezni polnega in za vaše dobro vnetega prijatelja in nikar ga ne pustite v nemar! Pristrčna mladost, ti veselje našega srca! Bog te obvari, vodi in spremljaj na tvojem popotovanji v lepo čast in cvetočo blažnost predrage domovine!

M. Vrtovec.

Popravki.

Na str.	19 v	2. vrsti od zgoraj	beri:	čednost lepa sluje?	na-	mesto: čednost sluje?
"	"	30 "	18. "	"	"	R. Ledinski namesto: Fr. Ledinski.
"	"	41 "	13. "	"	"	Nebeška sreča ne kraljuje nam.: Nebeška sreča pa kraljuje.
"	"	153 "	17. "	"	"	manjka pesnikovo ime: M. Valjavec.
"	"	217 "				poslednji vrsti manjka pisateljevo ime: Fr. Levstik.
"	"	280 "	20. vrsti od zgoraj	beri:	Junakosrčni nam.:	Junak o srčni.
"	"	281 "	18. "	"	spodej "	Ki jo namesto: ko jo

Druge manjše tiskarne pogreške naj blagovoljno vsak bralec sam popravi.

Kazalo.

	Stran.		Stran.
Predgovor	3	22. Razni potje	30
Vvod.		23. Zaničevavcem pevcev	31
O slovesnosti sploh	5	24. Pepelnična	32
O lepotičji pesniškega jezika	5	25. Minljivost	33
A. Prilike	5	26. Na Hrušici	34
B. Podobe	6	27. Zimske misli	35
O stihih ali verzih	8	28. Gospod pri nas ostani	35
Merjenje zlogov	8	29. Človek brez rodoljubja	36
Stopice	8	30. Večernica	36
Stihi ali verzi	8	31. Sebi	37
Rima	9	32. Tožeče drevó	37
Kitice	9	33. Tolažba	39
O pesniških izdelkih	10	34. Danici	39
A. Lirika	10	35. Hrepenenje	40
B. Didaktika	11	36. Roža med trnjem	41
C. Epika	13	37. Kosec	43
D. Dramatika	15	38. Na grobéh	43
Prvi razdel: Lirika.		39. Rojakom	44
I. Pesmi in elegije.		40. Blagor pesnikov	44
1. Avstrija za vse	17	41. Sreče dom	45
2. Na moje rojake	17	42. Moje želje	46
3. Moj spominek	18	43. Boginji petja	47
4. Solnce	19	44. Pomladnji sprehod	47
5. Iskana dežela	19	45. Popotnik	48
6. Zvezde	20	46. Prvi pomladnji bučeli	48
7. Luna	20	47. Pesmim	49
8. Na posipu hudega grada	20	48. Novo in staro	50
9. Na Danih I. malega travna	21	49. Na grobu	50
10. V spomin Valentina Vodnika	21	50. Na planini	51
11. Slovo od mladosti	22	51. Pastir	51
12. V spomin Andreja Smoleta	23	52. Kras	52
13. Nuna in kanarček	24	53. Na Kalcu	52
14. Zvonikarjeva	25	54. Biserji	54
15. Hči na grobu matere	25	55. Molitev	54
16. Nebesa	26	56. Noč	55
17. Kdo je mar	26	57. Mati	55
18. Vojaška	27	58. Korak v življenje	56
19. Zima	28	59. Slovo in naročilo	56
20. Človečji sled	30	60. Divji lovec	57
21. Enako naključje	30	61. Mladost	57
		62. Hrepenenje	58
		63. Najviša moč	58

	Stran.
64. Ponočna pesem	59
65. Jek	59
66. Otročja leta	60
67. Oj planine	60
68. Slovenec sem	61

II. Vzvišene poezije: ode, himne in popevke.

69. Mozesova zahvalna pesem	61
70. Svět in tolaž trpljencem in stiskancem	62
71. Božja vsega pričujočnost	63
72. Častite Gospoda	63
73. Dies irae (dan jeze)	64
74. Gloria laus	65
75. Ne sodi	66
76. Na Vršacu	68
77. Star pevec ne boj se peti	68
78. Pevcu	69
79. V spomin Matiju Čopu	69
80. Slovenija cesarju Ferdinandu o veselem dohodu v Ljubljano l. 1844	70
81. Vera, upanje in ljubezen	75
82. Vinski trti	76
83. V spomin Cirila in Metoda	76
84. Opomin k veselju	77
85. Božična	78
86. Bog	81
87. Vekovitost človeških del	83
88. Molitev Salomonova pri posvečevanju tempeljna	85

III. Poezije v stalnih oblikah: sonetje, glose in kancone.

89.—99. Sonetje	88—93
100. Veliki petek	93
101. Velika nedelja	94
102. Življenja namen	94
103. Zvest prijatelj zdravilo življenja	95
104. Slovencem	95
105. Zabavljica	95
106.—107. Na Libanu	96
108. Ozir v nebó	97
109. Samota	97

IV. Lirično-naučne poezije: naučna pesem, poslanica, satira, nadpisi in uganjke.

110. Nadpisi za mesce	99
111. Trnje in cvetice	99
112. Smrt	99
113. Spoznanje	100
114. V sreči — nesreči	100
115. Bogatin	100

	Stran.
116. Čič v nič	100
117. Pušičarjem	100
118. Predgovor in zagovor	100
119. Vzrok nezlatega veka	100
120. Pred pevcu, zdaj homeopatu	100
121. Nova pisarija	101
122. Uganjka	105
123. Novice bralcem h koncu leta	105
124. Resnice	107
125. Različne misli	107
126. Bahaču	107
127. Resnica	107
128. Uganjka	108
129. Besednja uganjka	108
130. Mladini	108
131. Aforizmi	108
132. Biserji	109
133. Poslanica Svitoslavu	109
134. Salomonovi pregovori	111
135. Iz pobožnih razgovorov	112
136. Kitica slovenskih pregovorov	116

Drugi razdel: Epika.

I. Pripovedno-naučne poezije: Basni, parabole in alegorije.

137. Sraka in mlade	118
138. Mravlja s kobilico	118
139. Kresnica	119
140. Prepirajoči trepetliki	119
141. Čudno jezero	120
142. Svečan in cvetica	120
143. Umetnik	122
144. Pluga	123
145. Cena	123
146. Hrast in lipa	124
147. Vojska z volkom in psom	124
148. Mladeneč in Vila	128
149. Prilika o delavcih v vinogradu	129
150. Prilika o semenu, plevelu, gorčičnem zrnu in kvasu	129
151. Ezopove basni	131
152. Heroslav na razpotji	132
153. Lev in opica	134
154. Jež in lisica	134
155. Laver in rožmarin	135
156. Starec in mladeneč	136
157. Viri pozabljivosti	137
158. Adamova smrt	138
159. Mož na Karmelu	139
160. Noč in jutro	141

II. Pravljice, pripovedke in legende.

161. Vrtec	142
162. Zapuščeni	142

	Stran.
163. Jezus učence razpostavlja	143
164. Kaj se sme in mora peti	143
165. Legenda	144
166. Pohlep oslepi	145
167. Turški križ	151
168. Znamenja dežja	152
169. Pastir	153
170. Župan	158
171. Topol	160
172. Morska roža	161
173. Delitev	161
174. Pravljica o Rojenicah	162
175. Vila prijateljica in meseci pri- jatelji	163
176. Zmaj Vukotin	165
177. Snegurka	165
178. Skrb in smrt	168
179. Kralj in možaka poštenjaka	170
180. Marjetica	174

III. Balade, romance in pripovedi.

181. Desetnica	177
182. Gospod Baroda	179
183. Mlada Breda	180
184. Asan-Aginica	185
185. Grof habsburški	187
186. Sanje cesarja Rndolfa I.	190
187. Ukleti grajščak	191
188. Pevčeva kletev	193
189. Ubežni kralj	194
190. Ljudmila	196
191. Junakov grob	197
192. Smrt Hasan-bega	198
193. V jamo pade, kdor jo druge- mu koplje	201
194. Martin Krpan	208

IV. Junaške pesmi, epopeja in roman.

195. Ljubušina sodba	218
196. Čestmir in Vlaslav	220
197. Jaroslav	226
198. Kralj Matjaž	232
199. Pegam in Lambergar	234
200. Ravbar	236
201. Sedem sinov	238
202. Krst pri Savici	243
203. Homerove Ilijade XIX. spev	253

	Stran.
204. Slovo o polku Igorovč	261
205. Pan Podstoli	265

Tretji razdel: Dramatika.

206. Devica orleanska	273
207. Marija Štuart	284
208. Tomaž Mor	289

Četrti razdel: Podučna tvarina.

I. Krajepisni in natoroznanski sestavki.

209. Ezdrelonska planjava	292
210. Razgled z Oljske gore	293
211. Mrtvo morje	294
212. Pot skozi puščavo	295
213. Trst	300
214. Postojnska jama	307
215. Vipavska borja	310
216. Življenje pod vodo	314
217. Mravlja	319
218. Vinska trta	325

II. Narodopisni in zgodovinski sestavki.

219. Beli Kranjci	328
220. Goslar	333
221. O Vilah	334
222. Verstvo starih Slovencev	337
223. Sv. Rupert	339
224. Začetek križanskih vojsk	342
225. Lenart Hodiščan	346
226. Nasledki prvih turških vojsk	349
227. Kacijanar	351
228. Življenje in šege na Ogerskem za habsburških vladarjev do Karola VI.	354

III. Razprave, pisma in ogovori.

229. Zgodovina papirja je zgo- dovina omike človeške	356
230. Pogled na grško omiko	360
231. Slovenske narodne pripovedke in pravljice	366
232. O petji	368
233. Mlajši Plinij Strabonu	370
234. Ciprijan Donatu	372
235. Jan Sobieski svoji ženi	374
236. Sporočilo slovenski mladini	377

V Celovcu 1868.

Nataniil J. Blaznik v Ljubljani. — V založbi sestavljavčevi.